

आ. अ. न. व. थि
3667
ASIA ARCHIVES

का. पु

ॐ नमः शिवायै ॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ यद्योगिभिर्भवभयान्निविनाशयोऽप्यमासाद्यवन्दितमतीवविविक्तवित्तैः ॥ तदः पुनातु
हरिपादसरोजयुग्ममाविर्भवत्कमलं घटितं भूवस्वः ॥ सापातु नः सकलयोगिनः स्य विज्ञे विद्यातमिस्वतः ॥ भुवि भुक्तिहेतुः ॥ यावा
यजन्नुनिवदस्यविमोहनीतिमायाविधेर्जगति शुद्धमुद्रिहन्त्री ॥ १ ॥ अहं जगतामाद्यं प्रणम्य पुरुषोत्तमम् ॥ नित्यज्ञानमयं वक्ष्ये पुराणकालिकाह
यं ॥ मार्कण्डेयमुनिः प्रचिन्त्य तं हि पुरातनिकं ॥ मुनयः परिपश्यन्तुः प्रणम्य कर्मठादयः ॥ भगवन्सम्यग्गच्छातं सर्वशास्त्राणि सर्वतः ॥ वेदान्तस्य स्यात्सं
गासारभूतं प्रथमं ॥ सर्ववेदे पुनश्च सुयोगो नः संशयो महान् ॥ समुद्दिन्नस्वयावत्सुखं सवित्रेव तमश्च यः ॥ जैवात्रिकाश्च भवतः प्रसादितं स तमः ॥
निःसंशयावयं नातावेदे शास्त्रे वस्यतः ॥ कृतकत्वावयं ब्रह्मैव तैर्धीतं समन्ततः ॥ सारहस्यं धर्मशास्त्रं जगदादिसमुद्भवम् ॥ भूयस्तु ह्येति का मोहं काली
पुराकथं ॥ मोहमासासयति न सती रूपेण शंकरं ॥ सर्वदा ध्यानं निलयं यमिनं यतिनां वरं ॥ कथं साहो भयामास संसारविमुखं हरं ॥ सती वाक्यमुत्पन्ना
दक्षदारा मुग्धे भना ॥ कथं हरे भनश्चेदराग्रदूतकर्मणि ॥ कथं वा दत्तकोपेन तत्तदेहा सती पुरा ॥ हिमवत्तनया जाता भूयो वाक्यमागता ॥ कथं मर्दरा
रीं साहस्यरिपोः पुनः ॥ एतत्सर्वं समावृत्तं विस्मयेण द्विजोत्तम ॥ नान्योऽसि संशयो ह्येतावत्समो न भविष्यति ॥ यथा ज्ञानी प्रविर्षेत्तत्कुरुषु स मादितः ॥
मार्कण्डेय उवाच ॥ ॥ शृण्वन्मुनयः सर्वे गुह्याद्गुह्यतरं परं ॥ पूर्णं शुभं कर्म संप्रकृतं नन्दं कामदं परं ॥ एतद्गुह्यं पुरोवाच नारदाय महत्तमे ॥ एष सेवि
ततः सोऽपि बलिर्विद्वेत्प्रभुं कृतवान् ॥ बलिं विद्वन्महात्मानं तत आबद्धिरे पुनः ॥ यवकीर्ताय मुनये स प्रोवाचासिताय व ॥ असितो मे समावस्थौ एतद्दि
क्षरसो द्विजाः ॥ अहं वः कथयिष्यामि कथामेतां पुरातनीं ॥ प्रणम्य परमात्मानं चक्रुर्गोर्निजगत्पतिं ॥ व्यक्ताव्यक्तस्वरूपयसदसद्वाक्तिरूपिणे ॥ स्थूला

दाप

राम

पाणिता

यदगादिस्वयं भुवः

सूक्तं गिर

उत्तमसुराधिपधनुश्चारुवालेन्दुसन्निभं दं

धा ३

यस्थूलरूपाय विश्वरूपाय वेधसे ॥ नित्याय नित्यज्ञानाय निर्विकाराय वेतसे ॥ विद्याविद्यास्वरूपाय कालरूपाय वैतसे ॥ निर्मलाय वषट्काररहिता
यविशगिणे ॥ व्यापिने विश्वरूपाय सृष्टिस्थित्यन्तकारिणे ॥ योगिभिर्भ्रम्यते यो सोऽवेक्षतार्थवित्तैः ॥ अन्तरन्तः परं ज्योतिः स्वरूपं प्रणमामि तमम् ॥
तमेवाराधय भगवान्ब्रह्मलोकपितामहः ॥ प्रजासंज्ञं सकलाः सुरासुरनरादिकाः ॥ सष्टा प्रजापतीन् दक्षप्रमुखा न सयदौ विद्विः ॥ मरीचिमन्त्रि
पुलहं तथैवांगिरसं कृतं ॥ पुलस्त्यं च विश्वं च नारदं च प्रवेतसे ॥ भगुं वमानसा नुजान् यदा दत्तसंज्ञं सः ॥ तदा तन्मनसो जाता चां सरूपा वरां गणा
नाम्ना संश्रुतिविद्यातासां संश्रुजयंतिका ॥ न तादृशी देवलोके न मर्त्ये न रासातले ॥ कालत्रयेऽपि भविता संपूर्णगुणसालिनी ॥ निसर्गवास्तुश्रीलेन कु
वभा रेण राजते ॥ मयूरीव विवित्रेण निबोधं द्विजोत्तमाः ॥ श्रेयैर्गैर्लोकं प्रलोकमाकर्णन्तं तथालोकैः ॥ प्रपुल्लनीलनलिनश्यामलं नयनद्वयं ॥ च का
सेवकितायास्तु कुरंगीव दृगं वलं ॥ निसर्गवं वलं वासुभूयुग्मं श्रवणयुतं ॥ मीनां ककोटादसं नीलं तस्याद्विजोत्तमाः ॥ भूमधाधो निमृभागा
यतः प्रांशुनास्त्रिका ॥ लादण्यनिद्रवती वल्ललाटं निलपुष्पवत् ॥ तद्वक्त्रं शोणयद्राभं पूर्णवंदुसभप्रभं ॥ विंवाधरागुह्यं स्नातं जैवौलीमनोहरं ॥
र्यलावाणगणैरपूर्यददन्तं पुनः ॥ अभितश्चिबुकं यानुमुधताविवत्कुवौ ॥ राजीवकुसुमाकारौ पीनोत्तुंगौ निरन्तरौ ॥ श्यामौ तलुदौ विप्रा
प्रपिप्पेहिनौ ॥ बलिप्रान्तिर्दक्षिणं शंखं च दक्षिणं ॥ तन्मयं ददृशुः सर्वशक्तितुल्यं मनोभुवः ॥ तस्याश्चोरुयुगैरेजस्थूलैर्द्वैकरभा
भानमद्वाराकरप्रतिप्रदुमं परं ॥ स्थूलां बुजां रूपां पादयुग्मं सत्याग्निराजितं ॥ अंगुलीदलसंकीर्णकुसुमायुधवाणवत् ॥ तां वारुदक्षिणी
तनुरोमावलीश्रिता ॥ शरीरेन्दुनैनादीर्घनयनां वारुहासिनी ॥ वारुदक्षिणयुगां कम्पाविगां भीरां धुन्नतां ॥ दृष्ट्वा धातासन्मुविं तया मा

रानी

सत्वेदवदः

॥ ॥ ३ ॥ मुद्रिहन्त्री

सत्वेदवदः ॥ नमः ॥ कृष्णः ॥ दक्षः ॥ ज्ञानः ॥ तथः
कथः ॥ ललाटिका ॥ जन्तः

तं॥ दक्षादयस्ते सृष्टो मरीया सुमानसाः॥ दधुः समुत्सुकाः सर्वे ज्ञानं च वरणिनी॥ किं कर्मा सा भवेत्तु हो कस्य वा वरणिनी॥ भविष्य
 सर्वं विंशत्यामा सुस्तुकाः॥ एवं विंशत्यतस्तस्य वदन्ते मुनि सत्तमाः॥ मनसः पुरुषोक्तस्माद्वानुरग्रे विनिस्तः॥ तमकां वनवर्णा भर्षी नो व
 सिकः॥ सुवृत्तौ रूढौ जंघो नीलवेष्टी तके शरः॥ लात्र भूयुगला रामः पूर्णवन्दु निमाननः॥ कपाटविहीर्ण हृदि रोमजि विराजितः॥ शुभ
 मकारवत्पीन निष्ठुर वादुकः॥ आरक्तपाणि नयने मुखपादे करोद्वः॥ द्वीने मध्यश्वासदंतः प्रमत्तगजवदन्तिः॥ प्रफुल्लपद्मपत्राक्षः केशध्वा
 तर्पणः॥ कम्पू ग्रीवो मीनकेतुः प्रांशुर्मकरवाहनः॥ पंच पुष्पायुधैर्गोपुष्पकोदाण्डप्र सिद्धः॥ कांतः कटाक्षपातेन भ्रातृयन्त्रयन द्वयं॥ सुगंधी मारु
 ता भ्रातं शं गारसं सेवितं॥ तं द्वी द्व्यता दृग्दक्ष प्रमुखा मानसा श्रये॥ मरीयाद्या दक्षततो विस्मया विष्टु वेतसः॥ औत्सुक्यं परमं जगमुः सर्वे ते मुनि सत्त
 माः॥ सवापि वेषं वीक्ष्य स धारं जगतां पतिं॥ प्रणम्य पुरुष प्राह विनयानत कंधरः॥ ॥ पुरुष उवाच॥ किं कुरिष्यामि हं कर्म ब्रह्म न तत्र नियोजय॥
 मां न्याये पुरुषो यस्मादुचिते शोभिने विधे॥ अभिधानं वयद्योगं स्थानं पत्नी च याममा॥ तमेकुरुष्व लोके कृतं सदा जगतां यतः॥ ॥ मार्कण्डेय उवा
 च॥ एवं तस्य ववः श्रुत्वा पुरुषस्य महात्मनः॥ द्वा एन किं विद्यो वाव सुष्ठु प्रावपि विस्मितः॥ ततो मनः सुसंयम्य सत्पुत्रः स विस्मया उवाच पुरुषं
 ब्रह्मा तत्कर्मा देहाभावहृत्॥ ॥ ब्रह्मा उवाच॥ अनेन पुष्करूपेण पुष्पायुधैश्च पंचभिः॥ मोहयन् पुरुषोऽस्त्विदं कुरु स हि विमोहिनी॥ न देवान् न वगंध
 र्वा न केचन महे रणाः॥ नासुरान् न वैत्यावान् विद्याधरांश्च साः॥ न यक्षान् न पिशाचाश्च न भूतान् विनायकाः॥ न गृह्य कान् न सिद्धाश्च न मानुषान्
 पक्षिणः॥ पशून् न मृगाः कीटपतंगान् न जलजा श्रये॥ न ते सर्वे भविष्यन्ति न लक्ष्या ये शरस्य ते॥ अहं ब्रह्मा मुदेवो वास्या एवो पुरुषोत्तम॥ भविष्यामसव

गंधर्वाः

राम
२

चारु

मनो २ तत्र

५५५

भविष्यति पाठे

वशाः किमन्यैः प्राणधारिभिः॥ प्रकृन्नरुपी जन्तूनां पवि सन्न हृदये सदा॥ सुखं हेतुः स्वयं भूत्वा कुरु स हि सनातनी॥ त्वसुष्ठु वाणस्य सदा मुखे
 लक्ष्यं मनो सुते॥ सर्वेषां प्राणिनां नित्यं प्रदोदकरो भवान्॥ इति ते कर्म कथितं स हि प्रावर्तकं पुनः॥ नामानि च कुरिष्यामि यत्रेयो गं भविष्यति॥
 मार्कण्डेय उवाच॥ ॥ इत्युक्त्वा स सुरज्येष्ठ मानसानां मुखानि च॥ आलोक्य स्वासने पद्मे प्रोपविष्टो भवत्कृष्णत॥ ॥ इति श्री कालिका पुराणे का
 मप्रादुर्भावो नाम प्रथमोऽध्यायः॥ ॥ मार्कण्डेय उवाच॥ ततस्ते पुनयः सर्वे तदभिप्राय वेदिनः॥ बक्रुस्तदुचितं नाम मरीयात्रि मुखान् सदा॥ मुखा
 बलोकना देवतात्वाद् वृत्तांतमन्यतः॥ दक्षोर्द्वेष्टा सृष्टा रस्थानं पत्नी यते ददुः॥ ततो निश्चितनामानि मरीयात्रि मुखद्विजाः॥ रुद्रः संगतमेतस्मै पुरुषाय
 द्विजोत्तमाः॥ ॥ अथ य उ उ॥ यस्मात्प्रमथते तत्त्वं जातोऽस्माकं तथा विधेः॥ तस्मान्मना यनामा त्वं लोके देवो भविष्यसि॥ जगत्सु कामरूपं त्वं तस्यो
 न हि विद्यते॥ अतस्त्वका मना प्रापि रव्यातो भव मनो भव॥ मदना न्मदना रव्यं भोर्दृष्ट्या तदर्थकः॥ तथा कंदर्पना प्रापिलोके रव्यातो भविष्यसि॥ तद
 गुणानां यद्दीर्घं न दीर्घं न भविष्यति॥ वैभवानां चोद्देशाणां यद्धानां वापि तादृशं॥ स्वर्गे प्रत्येपि पाताले ब्रह्मलोके सनातनः॥ न वस्थानानि सर्वाणि स
 र्ववापी भवान्मतः॥ किं वा वाति विशेषेण सा मानो नास्ति ते सप्तः॥ यत्र यत्र भवेत्प्राणी श्राद्धलाक्ष्मणो यथा॥ तत्र तत्र तव स्थानं भविष्यति स होदयं॥ दक्षो
 भवतः पत्नी स्वयं दक्ष्यति शोभनां॥ आद्यं प्रजापतिर्यो हि यथेष्टं पुरुषोत्तम॥ एषा च कन्यका चारु रूपा ब्रह्म मनो ब्रवा॥ संस्थाना मेति विदुः सर्वलोके
 विद्यति॥ ब्रह्मणे ध्यायते यस्मात्समुद्भूता वरांगणी॥ अतः संश्यो तिलोके स्मिन्ना प्राख्याति भविष्यति॥ ॥ मार्कण्डेय उवाच॥ इत्युक्त्वा पुनयः सर्वे तून्मी

अथात्रा लोच
तादृश

शं ५ १५५५५ प्रथमोऽध्यायः ॥ दक्षः सृष्टिं दत्तवान् ॥ ५५५५५ ॥ इति ॥ ५५५५५ ॥

पुद्गलिनोत्तमाः॥ अवेक्ष्य वसुधैव कुटुम्बकम्॥ पुनः॥ ततः कामोपिकोदात्तमादाय कुसुमोद्भवं॥ उन्मादनमिति रव्यातं कांताभुत्तुल्यसंज्ञिभं॥
 कोसुमानितयास्त्राणि पंचादाय द्विजोत्तमाः॥ हर्षणं लोचनाखं वसोहनं शोषणं तथा॥ मारणं वेतिसंज्ञानि मुनिमोदकराण्यपि॥ प्रहृन्नरूपी तत्रैव
 चित्तप्राप्तसदृशः॥ ब्रह्माण्डप्रमयत्नं मम समुद्दिष्टं सनातनं॥ यदि देवकरिष्यामि मुनीनां सन्निधौ विधेः॥ तिष्ठंति मुनयश्चात्र स्वयं वैव प्रजापतिः॥
 एषा संस्था वरस्त्री वदन्तोऽप्यत्र प्रजापतिः॥ एते सार्वभूता मे भविष्यं धनिश्चितं॥ स्वयं ब्रह्मण्योक्तमिदानीं प्रवयद्मः॥ अहं विष्णुर्ह्यश्रुपितवास्व
 वशवर्तिनः॥ किमन्यैर्जनुभिरिति त्वत्सार्थं कर्वायम्हं॥ ॥ मार्कण्डेय उवाच॥ इति संविद्यमानसंनिधौ त्वमनोभवः॥ पुण्यं पुण्यं वापस्य योज
 यामास मार्गणैः॥ आलीढस्थानमासाद्य धनुरास्त्रं यत्नतः॥ वकारवलयकारं कामो धनं निवारयत्॥ प्रहिते तेन कोदादे मासुताश्च सुगन्धयः॥ वसुस्तत्र
 मुनिश्रेष्ठाः सप्तगाढादकारिणः॥ ततस्तानयध्वजो दीप्तानेव च मानसान्॥ एतत्कृपयं पुण्यं शरीरं हि यामास मोहनः॥ ततस्ते मुनयः सर्वे मोहिताश्च नु
 राननः॥ मोहितोत्तमसाकश्चिद्विकारं प्राप्नुवन्तः॥ संस्थां सर्वे निरीक्षन्तः सविकारः सुदुर्मदः॥ आसन्नब्रह्मदनाः संस्थापि यद्विजोत्तमाः॥ ततः सर्वा
 समदने मोहयित्वा पुनः पुनः॥ यथेन्द्रियविकारं प्राप्नुवन्तः कुरुतः॥ उदीरितेन्द्रियो धाता विद्वांश्च केयदाद्यतां॥ तदैव न्यूनं वा सद्वा वा जाताः
 शरीरतः॥ विष्णुर्ह्यसंस्थां हवावतुः षष्ठी तथा कलां॥ कन्दर्पशरविद्यायाः संस्थाया अप्रवर्द्धिताः॥ सापितैर्वीक्ष्यमानाश्च कन्दर्पशरपातज्ञानावत्रे
 मुदुर्मुदुर्भावा न कदाचन पुनः कदाचन॥ निसर्गमुदरी धातान् भावां प्रददौ द्रवान्॥ कुर्वन्त्यतितरां रेजे स्वर्नदीव तनूभिः॥ अथ भावयुतां संस्थां

श्रीका

सं

राम ३

वीक्षमानः प्रजापतिः॥ घर्म्मिभंपूरिततनुश्चाभिलाषमथाकरोत्॥ ततस्ते मुनयः सर्वे मरीच्यन्ति मुखा अपि॥ दक्षाद्याश्च द्विजश्रेष्ठाः प्रापुर्वैका
 रिकेन्द्रियं॥ दृष्ट्वा तथा विधानं क्षमरीचिप्रमुखा निधिः॥ संस्थां यकर्मणि निजैश्च द्रष्टुं प्रदत्तं सथा॥ यदिदं ब्रह्माण्डकर्म प्रमेदिष्टं मया पितृणां कर्तुं
 शक्यमिति श्रद्धाभावितात्मा भवन्नदात्ततो विद्युत्तः शंभुर्विधिं दृष्ट्वा तथा विधिं॥ सदञ्जानेन सान्नात्वा पित्रा हसो पत्रहासवः॥ स साधुवा दंतान् स
 र्वान् विदुष्वप्यपुनः पुनः॥ उवाचैदं द्विजश्रेष्ठानलज्जयन्तान् च ध्वजः॥ ॥ इत्युवाच॥ अहो ब्रह्मं स्तवकथं कामभावसमुद्गतः॥ दृष्ट्वा तनयानै
 ततयोऽप्यवेदानुसारिणः॥ यथा माता तथा यापि र्यथा यापि सथा सुता॥ एष वै वेदमार्गस्य निश्चयस्य मुखोत्थितः॥ कथं नु काममात्रेण तत्रैव विस्मय
 ते विधेः॥ धैर्यं जीगरितं ब्रह्म न मनसे वतुरानन॥ कथं ह्युदेण कामेन तत्रैव विधितं विधेः॥ एकांतयोगिनस्तस्मात्सर्वदा दिव्ययोगिनः॥ कथं दक्षम
 रीया घालो लुपास्त्रीषु मानसाः॥ कथं कामोपि मन्दात्मा प्राप्रकार्माधुनैव नु॥ युस्मान् शरवा कृतवान् कालज्ञोऽप्यत्येतनः॥ धिगस्तु तं मुनिश्रेष्ठा
 यस्तथांतामनो॥ धैर्यं प्राप्नुयन्तोऽप्युसज्जयन्त्यपि मानवं॥ ॥ मार्कण्डेय उवाच॥ इति तस्य वचः श्रुत्वा लोकेशो गिरिकरः स्ववः॥ ब्रीडया द्विगुणी
 भूतस्वदाहो ह्यभवत्क्षणतः॥ ततो नैगृहेन्द्रियकं विकारं वतुराननः॥ जिह्वजुरापितया जतं संस्थां कामरूपिणीं॥ तच्छरीरा नु घर्म्मो भोयस्य तात द्वि
 जोत्तमाः॥ अग्निघ्राता वहिषदो जाताः पितृणां सतः॥ भिज्जां जननिभाः सर्वे पुत्रराजीवलोचनाः॥ नितांतयतयः पुण्यः संसारविमुखां पराः॥
 दृष्ट्वा तं वतुः षष्ठी रजिष्वा ताः प्रकीर्तिताः॥ षडशीति सदृशाणि तया वहिषदो द्विजाः॥ घर्म्मिभः प्रापुर्वै मोहदक्षाय शरीरतः॥ समस्तगुण

भवान् ४

तितं

स्व ४

पन्नातस्मा ज्ञातावरांगण ॥ निगीतनुमधावतनुरोमावली शुभा ॥ मृदंगी वासवदनातमकावनसुप्रभा ॥ मरी विप्रमुरैः षड्भिर्निर्गृहीतेन्द्रिय
 तया ॥ अनेकानुवशिष्टं वपुलस्यंगिरसो तथा ॥ कृत्वा दीनां वपुर्लान्तु यो भूभो निपपातव ॥ तेभ्यः पितृगण ज्ञाता अपरे दिजसत्तमाः ॥ सोमपा
 ध्या ज्यपाना मृतये वा न्ये सुकालिनः ॥ हविर्भुजस्तुते सर्वे कववाहाः प्रकीर्तिताः ॥ कृतो सुसोमपा पुत्रावशिष्टस्य सुकालिनः ॥ आन्यपाख्याः पुल
 लस्य हविष्मन्त्रो गिरस्तथा ॥ जातेष्टेतेषु विष्टे द्वा अग्निष्ठातादिके षया लोका नां पितृवर्गेषु कववाहसु समन्ततः ॥ सर्वेषां मेव देवानां ब्रह्मा भूत पि
 ता महः ॥ संधापित प्रसभ्ज्वातदुंशयुता भवत ॥ अथ शंकरा को न लज्जितः सपिता महः ॥ कन्दर्पा यव कोणा शुभ्रकुटी कुटिलाननः ॥ पुरैव तद
 भिष्यं विदित्वा सोममथः ॥ स्ववाण संज हारा शुभीतः पशुपते विभो ततः कोप समाविष्टो ब्रह्मा लोकपिता महः ॥ यत्र का द्विजेन्द्रा सुत कृण्वं स
 माहिताः ॥ २ ॥ इति श्री कालिका पुराणे द्वितीयोऽध्यायः ॥ ॥ मार्कण्डेय उवाच ॥ ततः कोप समायुक्तपशुपते निर्जगत्पतिः ॥ पुनर्ज्वातिवत्तव
 दिभ्यनेष्टि वपावकः ॥ उवाच वैश्वरं कामो भवतः पुराणो यतः ॥ पुष्टोषुभिर्माभजतर्प्य स्तुतं प्राप्नुयाद्वर ॥ भवने चाग्निना दग्धं कंदर्पो दर्पमोहितः ॥ भवि
 ष्यति महादेव कृत्वा कर्मातिदुःकरं ॥ इति वेधा स्वयं कामं शशाप दिजसत्तमाः ॥ समक्षं वोमके च स्पृशुनीनां वपतात्मनां ॥ अथ भीतो रतिपतिस्तद्गण
 यत्कर्मकः ॥ प्रदुर्वभूवपत्यंश्रुत्वा इति दारुणं ॥ उवाच वेदं यव ह्याणं सदक्षं समरीयिकं ॥ तथोच गद्गदं भूत्वा भीतिं गुणह्राणि कृत ॥ ॥ मम
 य उवाच ॥ ब्रह्म किमर्थं भवतामोहमति दारुणं ॥ अनागास्तव लोके शन्या यर्मर्गानुसारतः ॥ त्वयैवोक्तं तु तत्कर्म यत्तु कुर्यान्महाविभो ॥

विष्ट

रक्ष
लाप

राम
४

शायं

चर

भीत्या २ हि २

तत्र योग्येन शापो मे यतो ना न्ये मया कृतं

रु

शमय स्वामि

अहं विष्णुस्तथा शंभुः सर्वे त्वहं गोवराः ॥ इति यदुक्तं त्रैलोक्ये न्यापि परीक्षितं ॥ नापराधो मया यत्र ब्रह्म न्ययि निरगसि ॥ दारुणं
 त्वं शापं मम जगत्पते ॥ ॥ मार्कण्डेय उवाच ॥ इति तत्सर्वं श्रुत्वा विधाता जगतां पतिः ॥ प्रत्युवाच यतात्मानं प्रदत्तं मं द्रुयन्मुदुः ॥ ब्रह्मो
 वाच ॥ आत्मजा मम संभेयं यस्मादंतस्मात्प्रतः ॥ लक्ष्मी कृतो हं भवता ततः शापो मया कृतः ॥ अधुना शांतरो सो हं त्वावदमीममनो भव ॥
 भवतः शापश्च मम प्रविष्यति यथा तथा ॥ त्वं मम भूत्वा मदनमर्गलोचनवद्विना ॥ तस्यैवानुग्रहात्पश्चात् शरीरं समवाप्स्यसि ॥ यथाहरो महा
 देवः कुर्याद्धारपरिग्रहं ॥ तदा सर्वतः शरीरं प्रापयिष्यति ॥ ॥ मार्कण्डेय उवाच ॥ एवमुक्त्वा यमदत्तं ब्रह्मालोकपिता महः ॥ अत्र दधे मुनीन्द्रा
 णां मानसानां वपश्यतां ॥ तस्मिन्नंतर्हिते शंभुः सर्वेषां वविधातरि ॥ यथेष्टं देवं गतवानुब्रह्ममासुतरं हसा ॥ वैधस्य नर्दधे तस्मिन्नाते शंभो निजा
 सदा ॥ दक्षः प्रोवाच कंदर्पापत्नी तस्य निदेशयन् ॥ ॥ दक्ष उवाच ॥ मद्देहजेयं कंदर्पसदृशं गुणसंयुता ॥ एनां गृहीष्य भार्या र्थं भवतः शङ्खी गुणैः ॥
 एषा तव महातेजा सर्वदा सहकारिणी ॥ भविष्यति यथा कांश्चिदर्थं तो वशवर्तिनी ॥ मार्कण्डेय उवाच ॥ इत्युक्त्वा पददौ दक्षो देहस्वेदाभ्युसंभ
 वां ॥ कंदर्पायाग्रतः कृतानामकृतारतीतितां ॥ तां दीप्य मदनो वासां रत्नारवी सुप्रनो हराः ॥ आत्मवाणेन विष्टो सोमप्रोदुरतिरंजितः ॥ वाणप्रभावादे
 कांतगौरी भगवती सदा ॥ लोलापांगायतस्यैव भार्या वसदशी वभौ ॥ तस्या भुपुगलं वीक्ष्य संशयं मदनो को रोत ॥ उवाच मम कोदादं विधात्रास्यानि
 वेशितं ॥ कदाह्याणमाशुगीतिं दृष्टुं तस्या द्विजोत्तमाः ॥ आशुगस्त्वनिजा स्वर्णं प्रदधे नयवासतां ॥ तस्याः स्वभावमुरभिधीरं श्वासानि नंतथा ॥ आघ्रा

भव

शरण

त्वाद्

यमदनः प्रह्लादं सक्तवान्मलयानिले ॥ पूर्णोन्दु सदृशं वक्रं दृष्ट्वा बलमलक्षितं ॥ नमिष्वेनोति मदनो भेदं तं मुखवन्द्योः ॥ सुवर्णपद्मकलिका
तुल्यतस्याः कुवद्वयं ॥ रेजे वक्रकयुगेन प्रमोदयसेवितं ॥ दृष्ट्वा नोन्नतघनं ॥ मध्यादिलं विनी ॥ आनभिर्तेजोप्रवी ॥ धीतनीं वारुतमांशुमां ॥ ज्वा
पुष्पधनुषः कामघटपदावलि संभतां ॥ विसस्मारे वयसमात्मानुत्तरे नानिरीक्ष्यते ॥ गंभीरनाभिरध्रान्मनुः पार्श्वं त्वगाहतां ॥ अनेनोन्नतं दृष्ट्वा
हृष्टा रक्तकमलं यथा ॥ ह्रीं एमधेनवपुषानिमर्गिष्ठा पदप्रभा ॥ रुक्मवेदी वददृशे कामेन द्विजसत्तमाः ॥ रंभा संभायतं सिग्धं तद्रूपं गलं मृदु ॥ नि
जशक्तिसंभं कामो वीक्ष्य वक्रमनो हं ॥ आरक्तपार्श्वपादाग्रपांतभा गंपदद्वयं ॥ अनुगमि संभेने ॥ तस्मिन्मनोभवः ॥ तस्याः करद्वयं रक्तं नखैः किं
शुकोपमैः ॥ वृत्ताभिः गुलीभिश्च मुद्रायाभिर्मनो हं ॥ इति दृष्ट्वा स्मरो मेनेममाखैर्द्विगुणीकृतैः ॥ सांभो हयिनुमुद्युक्ता किमेषा द्विजसत्तमाः ॥ तद्वाहु
युगलं कांतं मणालयुगलायतं ॥ मृदुसिग्धं राजाति कांतितोयप्रवाहवत् ॥ नीलनीरदं संकाशकेशपाशोपमो हरः ॥ वस्त्ररीवालप्रवत् विभाति स्म
स्मरप्रिया ॥ तां वीक्ष्य मदनो देवी रती प्रतिमनो हं ॥ कांतितोयैश्च संपूर्णं कुववक्रावकुड्मलं ॥ वक्रयथां वारुवाहुं मणाली शकलां चितां ॥ भ्रूयुग
भ्रूपरवातत नर्मिपरिराजितां ॥ कटाक्षपातं ॥ धानेन नीलोत्पलान्वितां ॥ तनुरोष्णं निरौवालां मनोदुमविशानिनी ॥ निप्रनाभिद्वंद्वद्वयाप्रले
याद्रिसमुद्भवां ॥ गंगाप्रिवमहादेवो जगद्गुरुः ॥ लोचनं ॥ उवाच वत ददक्षं कामो मदनं विमोहितः ॥ निस्मृत्य सायं वत ददविधिदत्तं सुदारुणं ॥ मृद
न उवाच ॥ ॥ अनया सह वारिण्यासमकतुंदारूपया ॥ समर्थो मोहितुं शक्तुं किमन्योर्जननुभिर्विभो ॥ यत्र यत्र मया लब्धं क्रियते धनुषो न च ॥ ॥

तुंजो ३ ॥ २

राम
५

तत्रानयापि वेष्टयं मायया मणालया ॥ यदा देवालये यातो पृथिवी वारुसातलं ॥ तदैषा एष्टसुधीवी सर्वदा वारुहासिनी ॥ यथापद्रालया विमोर्ज
लदानां यथा तीडत ॥ तया तैमिषा भविता प्रजाध्वक्षसहसिनी ॥ मार्कण्डेय उवाच ॥ इत्युक्ता मदनो देवी रतिं जगद्गुरुः सुकः ॥ सागरादुच्यतां ल
क्ष्मीं हृषीकेशं पुरोत्थितां ॥ राजसत्तया सद्धिभिर्नृपीतां वरस्मरः ॥ जीमूतद्वयसंध्यायां सौदामिन्या प्रनोत्तया ॥ इति रतिपतिरुच्चैर्मोदयुक्तो रती तां हृदि प
रिजगद्देयं योगदक्षीव विद्यां ॥ रतिरपि पतिप्रगम्य प्राप्य तोषं वले प्रेक्षरिभिवका प्रलोत्थाप्य एवन्दोपमास्या ॥ ॥ इति श्रीकालिकापुराणे ॥ सुददे
तृतीयोऽध्यायः ॥ ३ ॥ मार्कण्डेय उवाच ॥ ततः प्रभृतिध्वजापि यदैवां हितः पुरा ॥ वितया प्रास सततं शंभुवाकविषादितः ॥ कांताभिलाषमात्रो
दृष्ट्वा शंभुरगद्गयत ॥ मुनीनां पुरतः कस्मात्सदृशं संग्रहिष्यति ॥ कावाभवित्रीतज्ञाया यावत मनसि स्थिता ॥ योगमार्गप्रवत्ताप्यतस्य मोहं करि
ष्यति ॥ मन्मथो ॥ समर्थो ॥ भविष्यत्यस्य मोहने ॥ नितो यो ॥ गी ॥ मानां नामापि स हतेन सः ॥ अगद्गते पुदारे पुदरे एकयमादितः ॥ प्रधेते वभवेत्स
धिसद्वाधानान्यवारिता ॥ केविद्विषंति भुवि मया वोध्यामहावला ॥ ॥ केविद्विषोर्वोधनीया केविद्वं प्रोत्थायतः ॥ संसारविमुखे शंभो रथैका
नविद्वं ॥ अस्मद्वतेन कर्मणि कुरिष्यति न संशयः ॥ वितयं विनिर्लेके शोबला लोकयितामहः ॥ पुनर्दृष्ट्वा भूमिष्ठा ॥ नृत्तादीननियतस्थितः ॥
रतिद्वितीयं मदनं मोहयुक्तं निरीक्ष्यवा ॥ पुनस्तत्रगतः प्राह सांत्वय न पुष्पशायकं ॥ ॥ वसोवाच ॥ अनया सह वारिण्या राजसेवं मनोभवा ॥ एषा वभव
तापत्नी युसंशोभते भृशं ॥ यथा प्रिया हृषीकेशो यथा तेन हरिप्रिया ॥ अण्डविधुना युक्ता यथा युक्ता यथा विभुः ॥ तथैव युवयोः शोभादास्य संवपु

राजि ३
रं १

प्रता ३

न्य ३

का. ७
६

रसकृतं॥ अतस्त्वजगतः केतुर्विश्वकेतुर्भविष्यति॥ जगदिताय वसन्तं मोहय स्वपिनाकिनं॥ यथा मुग्धप्रनाशं भुः कुर्याद्दारापरिग्रहं॥ विजनेति
श्वदे शेषु पर्वतेषु सरसु य॥ यत्र यत्र प्रयाती शसत्रतत्रानया सह॥ मोहय स्वयतात्मानं वनिता विमुरं बहुरं॥ त्व इति विद्यते नान्यः कश्चिदस्त्विमोहक
त॥ भूते हरे सा नुरागे भवतोपि मनो भव॥ शोपे पशंति भविता तस्मादात्महितं कुरु॥ सानुरागो वारो हां यदि हृति महे श्वरः॥ तदा तवोपयोगाय स
त्वां सतारयिष्यति॥ तस्माज्जाया द्वितीयस्त्वय तस्वहर मोहने॥ विश्वस्य भवकेतुस्त्वमोहयित्वा महे श्वरं॥ ॥ मार्कण्डेय उवाच॥ इति श्रुत्वा तव वसत्य
वत्सलः परमात्मनः॥ उवाच मनश्च सत्यं ब्रह्माणं जगते हि॥ ॥ मनश्च उवाच॥ करिष्ये हंत वविमो वचनां भुमोहनं॥ कार्यं मनोरमांशं प्रांतां
निदेशाय लोक मत्त॥ ता महे न हि यस्यापि यया तस्या नुमोहनं॥ कर्तव्यमधुना धातस्तत्रोपायं यतः कुरुः॥ ॥ मार्कण्डेय उवाच॥ एवं वादिनिके च
पेधाता लो न प्रस्कृतः॥ कया सं मोहनीयो साविति विंतां जगाम ह॥ विंता विष्टस्य तस्या यनिश्चासौ योचिनिः सतः॥ तस्माद्व संतः संजातः पुष्पव
तविभूषितः॥ ब्रूतां कुरांस्तत्कलिकां विभ्रद्भ्रमरसंहतिं॥ किं शुका न्मरसानरे जे प्रफुल्लरवपादपः॥ शोण ए जीवशंका शं फुल्लतामसे ज्ञातः॥ सं
धोदिता रवं उ शशी प्रतिभास्यं सुनामिकः॥ शंखवद्भुवाणवर्तः शणमाकुं वितमूर्द्धजः॥ संधां सुमालि शरदृशं एतद्वयमपि हितः॥ प्रमत्तमातं गतिः
विदीर्घं हृदयस्थलः॥ पीनस्थूला यत भुजः कठोर करयुग्मकः॥ सुवन्नोत्कटी जंघैः कंबूग्रीवोति सुंदरः॥ गुरुजः पीनवर्क संपूर्णः सर्वलक्षणैः॥ ता
दृशो य समुत्पन्ने संपूर्णे कुसुमाकरे॥ ववो वायुः सुसुरभिः पादपा अणिपुष्पिताः॥ पीका श्वरे दुःशतशः पंचसंभवा स्वराः॥ प्रफुल्लपया अभवन् सरसाः

स्ती २

ऊ ३ ऊ २

राम
६

ह ४

प ५

अतया सह बरिष्णांतं पुक्तपरिवारया ४

पूर्णपुष्कराः॥ समुत्पन्नमवेक्ष्यितया तादृशमुत्तमं॥ हिरण्यगर्भो मद नं जगाद मधुरं ववः॥ ॥ ब्रह्मोवाच॥ एष मनश्च ते मित्रं सदा सह चरो भव
त॥ अने कुल्यंत वक्तुं सर्वदेव करिष्यति॥ यथा मेः पवनो मित्रं सर्वत्रोप करिष्यति॥ तथा यं प्रवतो मित्रं सदा त्वामनुयास्यति॥ वसंते रं तु हे नु त्वा हं संता
म्यो भवत्वयं॥ तवानुगमनं कर्म तथा लोका नुरंजनं॥ असौ वसंते सं गारो वसंते मलयानिलः॥ भवंतु सुहृदो भावाः सदा सह गवर्तिनः॥ विद्वो काद्या
सया हावा च नु षष्टिकलास्तथा॥ कुर्वन्तुरत्याः सोहृदं सुंदरो यथा भव॥ एभिः सह वरैः का प्रवसंत प्रमुखैर्भवान्॥ मोहय त्वं महादेवं कुरु हृदि सनातनी
यथेष्ट देवं गच्छ सर्वैः सह वरैः सह॥ अहंतां भावयिष्यामि यादृं मोहयिष्येति॥ एवमुक्त्वा मदनः सुरज्येष्ठेन हर्षितः॥ नना प्रवरणेन सपत्न्या नु
वरस्तदा॥ दक्षं प्राण्य तां सर्वान्मानसान भिवाद्य च॥ यत्रास्मि शंभुर्गतवान् तत्स्थानं मनश्च स्तदा॥ तस्मिन्नाते सानुवो यमनये सं गी भावादि युते हि
जोत्रमाः॥ पोवा वदक्षं मधुरं पितामहः सार्द्धं मरी अत्रिमुखैर्मनीश्वरैः॥ ॥ इति श्री कालिका पुष्पेण वसंतोत्पत्तिश्चतुर्थोऽध्यायः॥ ॥ मार्कण्डेय उवा
च॥ अथ ब्रह्मा तदेवा वदस्व सुमाहात्मने॥ मरीचिपुमुरं वै भ्यश्च दं वचनं मंत्रसा॥ ॥ ब्रह्मोवाच॥ भवित्री शंभु पत्निका कातं सं मोहयि
ष्यति॥ इति संविंतयं न कानान् स्थिरीकर्तुं मुह्ये॥ विष्णुमाया मते दक्ष महा मायां ज मे नयी॥ जग्या तन्मो कत्री स्वा सं ध्या सी वि श्रु
पासिका॥ तस्मादहं योगनिद्रां विष्णुमायां गच्छेत्॥ सोमि सा वातु रूपे राशं करं मोयिष्यति॥ भवांश्च दस्तमेव यजतां विश्वरूपि
णीं॥ यथा तव सूता भत्वा भवताया भविष्यति॥ ॥ मार्कण्डेय उवाच॥ एवं वचनमा कृत्य ब्रह्मराः परमात्मनः॥ उवाच रक्षः

वसंतोत्पत्ति

ज २

ह २

ह २

का. ७

समृद्धिं मरीयादिभिरीरितः ॥ ॥ दक्ष उवाच ॥ यथा त्वं प्राग्वन्मया त्वं लोके शत्रुगदितं ॥ तत्करिष्यामहे मया यथा न्यातमनो हरा ॥ तथा तथा य
तिष्ठा मियथा मम सुता स्वयं ॥ विष्णुमाया भवेत्तु ली भूत्वा शोभोर्मि ह्यमनः ॥ ॥ मार्कण्डेय उवाच ॥ एवमेवेति ते रक्तो मरीविप्रमुखास्तदा ॥ यद्यु
क्षः समो भवेत्सुमायां जगन्मयी ॥ क्षीरोदोत्तरं स्थितां कृत्वा हृदयस्थितां ॥ तपस्तपुंसमोरे भेदं पुं प्रत्यक्षते भिक्तां ॥ दिवा वर्धमानं दक्षोऽपि सह सा
त्रयं समाः ॥ जपश्च यारनियतः संयतात्मा दृढव्रतः ॥ मारुता श्री निराहारे जलाहारी नृपणा भुक् ॥ एवं निनायतं कालं वितयन्तां जगन्मयी ॥ गते दहेत
पस्कृन्तुं वृक्षा सर्वजगत्पतिः ॥ जगत्प्रमदराभासं पुण्यं पुण्यकरं वरं ॥ तत्र तत्र जगद्वात्री विष्णुमायां जगन्मयी ॥ तुष्टाववाग्भिस्तु ग्रभिरेकतो नैः सत न
नाः ॥ ॥ ब्रह्मेवाव ॥ विद्याविद्यात्मिकां शुद्धां निरालम्बां निराकुलां ॥ स्तोमिदेवी जगद्वात्री स्थूलानीय स्वरूपिणी ॥ यस्याऽदेति वज्रगन्धानां
जगद्देवा ॥ यस्यास्तदंशभूतां त्वां स्तोमिनिद्रां सनातनी ॥ त्वं विनिः परमानंद परमात्मा स्वरूपिणी ॥ शक्तिस्त्व सर्वभूतानां सर्वेषां वैवपावनी ॥ त्वं सा वि
त्री जगद्वात्री त्वं संध्या त्वं रतिर्धृतिः ॥ त्वं हि ज्योतिः स्वरूपेण संसारस्पृका शिनी ॥ तथा तमः स्वरूपेण कृदयनी सदा जगत् ॥ त्वमेव स धिरूपेण संसा
रपरिपूरिणी ॥ स्थितिस्वरूपेण हरेर्जगतां हितैषिणी ॥ तथैवांतः स्वरूपेण जगतामन्नकारिणी ॥ त्वं मेधा त्वं माहा प्राया त्वं स्वधा पितृ मोदिनी ॥ त्वं स्वा
हा त्वं नस्कार वषट्कारे तथा स्मृतिः ॥ त्वं पुष्टि त्वं धृतिर्मेत्री कुरुण मुदिता तथा ॥ त्वमेव ज्ञा त्वं शांतिस्त्वं कांतिर्जगदीश्वरी ॥ त्वं सृष्टि शक्तिरस्माकं
स्थिति शक्तिश्च यादरे ॥ अन्न शक्तिर्मेदे शस्य सार्व शक्तिः सनातनी ॥ एक त्वं विविधा भूत्वा मोह संसार कारिणी ॥ विद्याविद्या स्वरूपेण स्वप्रकाशा

तं ५

राम ७

त २

पुता

प्रकाशतः ॥ त्वं लक्ष्मीः सर्वभूतानां त्वं दया त्वं सरस्वती ॥ त्रयी मयी त्वं त्रिमा ज्ञा त्वं वनुः स्वरूपिणी ॥ उद्गीतिः सा प्रवेदस्य या पितृ गण संजिनी ॥
त्वं वेदी सर्वयज्ञानां सा विधेनी तथा हविः ॥ यदव्यक्तमनिर्देश्यं निःकलं परमात्मनः ॥ रूपं तथैव न स्वसं सकलं वज्रगन्मयं ॥ यामूर्तिर्वितता स
र्वधरित्री प्रकृतिर्धृतिः ॥ सा त्वं विश्वं भोरे लोके शक्तिर्धृतिप्रदा सदा ॥ त्वं लक्ष्मी चेतना कांतिस्त्वपुष्टिस्त्वसनातनी ॥ त्वं कालरात्रिस्त्वभुक्तिः शांतिः
तथा धृतिः ॥ संसारसागरोत्तारतरणिः सुखभोग्यदा ॥ प्रसीद सर्वजगतां त्वंगतिस्त्वमतिस्तथा ॥ त्वं नित्यात्मनित्यावत्वं वरावरमोहिनी ॥
त्वं योगिनी सर्वयोगिनी यां गवि भाविनी ॥ विंता कीर्तिर्धृती नां त्वं यादृष्टांग संयुता ॥ त्वं रवींद्रनी शूलिनी चक्रिणी घोशरूपिणी ॥ त्वमीश्वरी
जनानां त्वं सर्वानुग्रह कारिणी ॥ विश्वादिस्त्वमनादिश्च विश्वयोनि यो निजा ॥ अन्नत्रा सर्वजगतस्त्वमेवैकान्तरूपिणी ॥ नितांत निर्मला त्वं हि
तामसीति वगीयसे ॥ त्वं हिंसा त्वमहिंसा त्वं काली वनुरा नना ॥ त्वं परा सर्वजननी दमनीया भिनी तथा ॥ त्वं येवलीयते विश्वं प्राति तत्र हि भर्त्तिवा ॥
त्वं दृष्टि ही नासं दृष्टिस्त्वमकर्णपिसंश्रुतिः ॥ त्वं रस्विनी पाणिपाद ही ना त्वं नितरां गृहे ॥ त्वं धौ स्त्वमपस्त्वज्योतिस्त्ववायुस्त्वन्नभोनमः ॥ अहं कारोपि
जगतामृधा प्रकृतिः कृतिः ॥ जगन्नाभिमेरु पाधारिणी ना निका परा ॥ परा परी भिका शुद्धा माया मोहा न्नकारिणी ॥ कालस्त्वकार्यभूतं वसंतं शा
न्रशिवा शिवे ॥ रूपाणि तव विश्वार्थे रागद्वेषलानि वा ॥ नितांतं कृत्वा दीर्घा वनितांता श्रवहन्तनु ॥ सूक्ष्माण्यखिल लोकेष्वपि नी त्वं जगन्मयी ॥
मानही ना विमानाति विमानानसंभवा ॥ समं धि त्रिं संभोग रागादिगलितालयं ॥ तत्रैव हि मितद्रूपं भवभ्रा तादिकं वयत ॥ इष्टानिष्ट विपाकस्त

उ ५

ने १

११

कस्तुंस्तत्वाविभावयेन। समविशोः शंकरस्य पावदुर्गहाणिका। तस्याः प्रभावं नो वक्तुं गुणान् वक्तुं वक्तुः प्रभाः १५ का शंकर
एतज्जातिः स्वरूपे ३

का. प्र
८

पै ४

३
निरुक्तं

यथेष्टानिष्टकारणं॥ सर्गादिप्रधानं तमयं निष्पन्नं तथैव तत्॥ विष्णोर्गोष्ठांगयोगेन संपाद्येवं शुद्धं शुद्धः॥ यत्स्थिरीकृतं तत्तत्तत्तत्सनातनं
॥ वाह्यावाह्ये सुखं दुःखं ज्ञानाज्ञाने लयालये॥ उपतापस्तथा शान्तिर्भूतिस्वजगतः पतेः॥ यस्याः प्रभावं नो वक्तुं संकोचिजगतः पतिः॥ तस्यैव
संमोहकरी सा त्वं किं सूयसे मया॥ योगनिन्दामोहनिद्रा माहानिद्रा जगन्मयी॥ विष्णुमायावप्रकृतिः स्वरूपान्नरगोचरा॥ त्वमेकं मया स्थेयं
स्तुं का वाह्यगोचरा॥ प्रसीद सर्वजगतां जननी श्रीस्वरूपिणी॥ विष्णु रूपिणि विष्णु शेषसीद त्वं सनातनि॥ मार्कण्डेय उवाच॥ ॥ एवं संस्तु
यमानासा योगनिद्रा विनिविना॥ आविर्भवप्रत्यक्षं वक्ष्यामि परमात्मनः॥ सिग्धां जनयति श्वारूपानुगावतुर्भुजा॥ सिंहस्था खड्गहस्ता
ज्वहस्ता मुक्तक बोधरा॥ समन्तं अथ तां वीक्ष्य सृष्टा सर्वजगद्गुरुः॥ भक्त्या विनम्रतुंगां सतुष्टा वनुनामय॥ ॥ ब्रह्म उवाच॥ नमो नमस्ते जग
तः प्रवृत्तिः॥ निवृत्तिरूपे स्थितिर्मा रूपे॥ दरावराणां भवती न शक्तिः सनातनी सर्वविमोहिनी च॥ या श्रीः सदा के शवमूर्तिमाद्या विश्वभाराया
सकलं विभर्ति॥ योगिनां या सहिता मनोहासा त्वं नमस्ते परमार्थमारे॥ यमादिपूते हृदि योगिनेषां विभावयंति प्रमितां प्रतीतां॥ प्रकाशशुद्धादियु
तामिकां सा त्वं हिविद्याविविधावलंबा॥ कूटस्थमव्यक्तमनंतं रूपं त्वं विभृती कालमयं जगन्नि॥ विकारबीजं प्रकरोषि नित्यं नित्या निलाभाप्य मध्या
मानि॥ सत्वरं जोषोत्तमदुत्तमीषां विकारहीनां समवस्थितिर्न्या॥ सा त्वं गुणानां जगदेकदेवतुर्वाह्यान्तरांभनि रमयाति॥ अशेषजगतां वीजे ते य
ज्ञानस्वरूपिणी॥ जगदिता यजगतां विष्णुभायेन मोस्तुते॥ ॥ मार्कण्डेय उवाच॥ इत्याकार्णववस्तस्य काली लोका विभाविनी॥ ब्रह्माण्डं च जग

राम
८

तस्मात्ते वांछितं बुद्धियत्करिष्यामि भाविता॥ २

तां सृष्टारं धनराहवत॥ ॥ देव्युवाच॥ ब्रह्म नृकिमर्थं भवता सुता ह मवधारय॥ उच्यतां यदधुर्मेतितद्धीं प्रपुरतो मम॥ प्रत्यक्षं प्रयिजातायां सिद्धिः का
र्यस्य निश्चिता॥ ॥ ब्रह्मा उवाच॥ एकश्चरति भूते शो न द्वितीयां सप्ती हते॥ तं मोहय यथा दारायुयं सवजिष्टुति॥ त्वं हते तस्य नो का विद्विष्यति मनोहरा॥
तस्मात्त्वमेकरूपेण भव त्वं हरे मोहिनी॥ यथा धृत शरीरा त्वं लक्ष्मी रूपेण के शवं॥ आमोदयसि विष्णुस्य हितायेन र्यथा कुरु॥ कान्ताभिलाषमात्रं मे निनिन्द
व्यमध्वजः॥ कथं पुनः सवनितां खेह्या संग्रहिष्यति॥ हरेर्गृहीतकान्ते मुकथं सृष्टिः प्रवर्तते॥ आद्यंतमथेधेनैरुह्योत्तस्मिन् विराजिनि॥ इति विंतापरो
नाहं तदयं शरणं त्विह॥ लब्धवांसे न विष्णुस्य हितायेतत्कुरु ममे॥ न विष्णुस्य मोहाय न लक्ष्मीर्न मनोभवः॥ न वाप्यहं जगन्मातस्तथा त्वं मोहये श्वरं॥
कीर्तिस्त्वं सर्वभूतानां यथा त्वं प्रीर्यथात्मनां॥ यथा विश्वोः प्रिये का त्वं तथा त्वं मोहये श्वरं॥ ॥ मार्कण्डेय उवाच॥ अथ ब्रह्माण्डमाभाष काली योगमयी पु
नः॥ यदुवाच महाभागा तच्छृणु मुद्धि जेत्तमाः॥ ॥ इति श्री कालिकापुराणे देव्यास्तुतिः॥ ५॥ ॥ श्रीदेव्युवाच॥ यदुक्तं भवता ब्रह्म न सप्त सप्त
भवत॥ त्वं हते मोहयित्री हृत्कां कस्य न विद्यते॥ हरेर्गृहीतदारे नु सृष्टिर्नैषा सनातनी॥ भविष्यतीति तत्सत्त्वं भवता प्रतिपादितं॥ ममापि मोहने यत्नो विद्यु
ते स्य जगत्पते॥ त्वं ह्यकादिगुणैरेद्यप्रयत्नो भूत्सु निर्भरः॥ अहं तथा यतिष्यामि यथा दारपरिग्रहं॥ हरः करिष्यास्य वशः स्वयमेव विमोहितः॥ वारुमूर्तिमहं
भूत्वा तस्यैव वशवर्तिनी॥ भविष्यामि महाभागा यथा विमोहं रिप्या यथा सोपि ममेव हव श्ववर्ती सदा भवेत्॥ तथा बाहं करिष्यामि यथेतरजनं हं॥ प्रति
सर्गादिप्रधानं तमहं शंभुं निराकुलं॥ स्त्रीरूपेणानुयास्यामि विशेषेण॥ नान्यतो विधेः॥ उच्यन्तां दक्षजायायां वारु रूपेण शंकरं॥ अहं तुं प्राजपिभिप्रयति स

ष्या

काली ५२
१०

मवा॥ कृत्वापश्चान्महाप्रायाप्रभावंकथयस्वमे॥ ॥मार्कण्डेयउवाच॥ अथतद्वाक्यमाकर्षित्वैकलोकपितामहः॥ गौणसमुदयत्राहतेषां कर्मादिकां
दिशन्॥ ॥ब्रह्मोवाच॥ एतदुत्पन्नमात्रादिमार्गयेत्यवदस्वत्स॥ मुहुर्मुहुर्वदतामेषां नाममात्रेतिजायतां॥ मारात्मकत्वादप्येतेमाराः संनुवनामतां॥
सदैवविघ्नंजंतूनांकरिष्यन्तिविनार्थनां॥ तवानुगमनं कर्मामुख्यमेषां मनोभव॥ यत्रयत्रभवान्यातिस्वकर्माथंयदायदा॥ गंतारस्तत्रतत्रैवसहाय्यायतदा
तदा॥ वित्तोद्गांतिकरिष्यन्ति त्वदस्ववशवर्तिनां॥ ज्ञानिनां ज्ञानमार्गं विधुषिष्यन्ति सर्वदा॥ यथासांसारिकं कंसर्वैकुर्वन्ति जन्तवः॥ यथावैतेकरिष्यन्ति
सविघ्नमपि सर्वतः॥ इमे स्यात्सन्ति सर्वत्र वेगिनः कामरूपिणः॥ त्वमेवैषां गणध्वजः शंखशोभेगिर्नः॥ नित्यक्रियावतांतोयभोगिनोपि भवंत्वमे॥ ॥
मार्कण्डेयउवाच॥ इतिश्रुत्वानुते सर्वमदनं सविधिततः॥ परिवार्ययथाकामातस्युः श्रुत्वानिजां कृतिं॥ तेषां वर्णयितुं शक्या भुविकिं मुनिपुंगवाः॥ महात्म्यं
यप्रभावं चेतपः शालिनो यतः॥ नैषां जायानतनयानि स्मृतीहा सदैवते॥ नासिनोपि महात्मानः सर्वेते दुर्द्वैतसः॥ अतो ब्रह्मा पुनस्तस्मै प्राहात्म्यं प्रदना
यय॥ गदितुं योगनिद्रायाः साम्यकमुपचक्रमे॥ ॥ब्रह्मोवाच॥ अवाक्यव्यक्तरूपेण रजसत्वनमोगुणैः॥ विभज्यार्थकुरुते विष्णुमायेति सोच्यते॥ या
निप्रान्तस्थला भ्रमा जगदकपालतः॥ विभज्य पुरुषं यातियोगनिद्रेति सोच्यते॥ मंत्रांतर्भाव न परापरमानन्दरूपिणी॥ योगिनां सत्त्वविद्यांतः सानिद्रा
जगन्मयी॥ गर्भान्तरं संपन्नं प्रेरितं मूर्तिमासृतेः॥ उत्पन्नं तानविहितं कुरुते यन्निरंतरं॥ पूर्वाग्निपूर्वजातानुसंस्कारेण नियोज्यव॥ आहारादौ ततो मो
हं समतं ज्ञानसंशयं॥ कोषोपोधलो भेषु द्विषा द्विषा पुनः पुनः॥ पश्चात्कामेनियोज्यमुवितायुक्तमहर्निशं॥ आमोदयुक्तं व्यसनासक्तं जनुं क

हीनः

राम
१०

रोतिया॥ प्राहाप्रायेति सा प्रोक्ता तेन सा जगदीश्वरी॥ अहंकारादिसंसर्गसृष्टिप्रभवभाविनी॥ उत्पत्तिरितिलोकैः सा कथ्यते न त्ररूपिणी॥
उत्पन्नं प्रकुरं वीजाद्यथापोमेघसंभवा॥ प्ररोहयन्ति सा जनुनयथोत्पन्ना न्यरोहयेत्॥ सा शक्तिः सृष्टिरूपा व सर्वेषां रयानिरीश्वरी॥ क्षमाक्षमा
वतां नित्यं कुरुणा सा दयावतां॥ नित्या सा नित्यरूपेण जगद्भ्रमं प्रकाशते॥ ज्योतिः स्वरूपेण पुराव्यक्ता व्यक्तस्वरूपिणी॥ योगिनां मुक्तिहेतुः सा वि
द्यारूपेण वैष्णवी॥ संसारिकानां संसारबंधहेतुर्विषय्या॥ लक्ष्मीरूपेण कुरुमस्य द्वितीया सुप्रनोदरा॥ त्रयीरूपेण कष्टस्था सदा प्रममनोभव॥ स
र्वत्र स्या सर्वगादि स मूर्तिर्निर्वादेवी सर्वरूपा परात्मा॥ कृष्णादीनां सर्वदा मोहयित्री सा स्त्रीरूपैः सर्वजनेः समन्तात्॥ ॥ इति श्री कालिकापुरा
णे प्राहाप्रायाप्रभावः॥ ६ ॥ ॥मार्कण्डेयउवाच॥ अथब्रह्मा प्राहाप्रायास्वरूपं प्रतिपाद्यवा॥ मदनय पुनः प्राहयत्रै सो हरमोहने॥ ब्रह्मोवा
च॥ ॥विष्णुप्रायां प्रहृदेवो यथादापरिग्रहं॥ करिष्यति तथा कर्तुं प्रगीकारं पुराकरोत्॥ सावश्यं दक्षतनया भूत्वा शंभोर्महात्मनः॥ भविष्यति
द्वितीयेति स्वयमेवावदत्तं॥ त्वमेभिः सगोलेः सार्द्धं तया वप्रभुना सह॥ यथेच्छं तितथा दारान् गृहीतुं कुरु शंकः॥ शंभो गृहीतदारेनु कृतकृत्या
वयं स्मर॥ अविच्छिन्ना सृष्टिरिषं भविष्यति न संशयः॥ ॥मार्कण्डेयउवाच॥ अथाववीद्विजप्रेषालोके जायमनोभवः॥ मधुरं यत्कृतं तेन म
हादेव स मोहने॥ ॥मदनउवाच॥ अथब्रह्मनयथास्माभिः क्रियते हरमोहने॥ प्रत्यक्षेवापरोक्षेवातस्य तद्गदतो मम॥ यत्समाधिमास्य
स्थितः शंभुर्नियंत्रितः॥ तदा सुगंधिवातेन शीतलेन विवेशिना॥ उद्देश्यामिलोकेन नित्यमोहनकारिण॥ स सायकां स तथापेव समादाय स

सप्त ४

तं वीजयाभि

४२

रासर्व॥ भ्रमापितस्यसविधेभो हयं सद्राणनहं॥ सिद्धं द्वा उदंतत्रमया मिदिवा निशं॥ भार होरां अने सर्वे प्रविशंति वतेषु वै॥ प्रयिप्रविष्टे सवि
धे शंभोः प्राणिपितामह॥ कोवान कुरुते हृद्भावंतत्र मुहुर्मुहुः॥ मम प्रवेशमात्रेण मुखाः सुः सर्वजन्तवः॥ न शंभुर्नृषलस्यमानसी विक्कि यांगते
॥ यदा हि मवतः प्रस्थं सयाति प्रमया धिपः॥ तत्रागन्तातं देवाहं सरतिः सप्रभुर्विधे॥ यदा मेरुप्रपात्ये घटावानाठ के श्वरं॥ कैलाशं वायदायाति न
दाग काप हंतदा॥ यदा तत्र सभाधिसु हरतिष्टति वै द्वाणं॥ ततस्तस्य पुरश्चक्रमिधुनं मोहया म्यहं॥ तत्र युगलं ब्रह्मन भावहा वयुतं मुहुः॥ नाना
भावेन कुरुते दाम्पत्यक ममुत्तमान नीलकाण्ठानपि मुहुः सजायानपि तस्युरः॥ संमोहयामि सविधे मगानन्यांश्च पट्टिणः॥ विवित्रभावमासाद्य यदा
प्रकुरुते रतिं॥ मयूरमिधुनं वीक्ष्य तत्र दको न सोत्सुकः॥ मगाश्च पुरतलस्य खजायाभिस्तु सोत्सुकाः॥ प्रकुर्वन् रुयिरं भावंतस्य पार्श्वे पुरस्तदा॥ अपत्रप
त्तिवरं तस्य कदा विदपि मकरः॥ निधातं स्याद्यदा देहेत नया सर्वलोक कृत॥ बहु धानि श्रितं तानं रामा संगो हने हरं॥ अलं वं संमोहयितुं ए सहायोपि
निष्कलं मधुश्च कुरुते कर्मयद्यत्तस्य विमोहने॥ तच्छृणुष्व माहाभाग नित्यं तस्योचितं पुनः॥ वम्य कान्ते शरानामान्करुण्णयाटलां सथा॥ नागके
शर पुन्नागानिं शुकांके तका न्यैरान्॥ माधवी मल्लिकाः पर्णधरा न्कुरवकां सथा॥ उत्सुखयति तत्र स्मयत्र तिष्ठति वै हरः॥ सरां सुत्सुखपद्मानि वी
जयन्मलयानिलैः॥ सुगंधी कृतवीर्या दती वशं करामां लतासुर्वाः सुमनसो धुसूनां कुरसंवया॥ हृद्वान् रुयिरं भारेणैष्टयंति समतत्र ह॥ त
तान् च दान् वारुपुष्पोधैः सैः सुगंधिसमीरणैः॥ दृष्ट्वा कामवसंयातो न तत्र मुनिरपुनः॥ तद्राण् अपिलोके शनानाभा वैः सुशोभनैः॥ रमन्ते स्म सु

श्वान्

पुराणसंख्या

विभुखो दे शंभुमो हनिमत्तन्वा मय विना २

रासिद्धये ये वापितपोधनाः॥ न तस्य पुनरस्माभिर्दृष्टं मोर्धस्य कारणं॥ भावमात्रं न कुरुते कायोत्थमपि संकरः॥ इति सर्वमहं दृष्ट्वा ज्ञात्वा
वहरभावनं॥ विमोघो हरमोघाय नितं राप्रया विनो॥ इदानीं त्वहं वः शुक्ला योगानि द्वा दितं पुनः॥ तस्याः प्रभावं श्रुत्वा यगाणां दृष्ट्वा स
हायवान्॥ मया शंभोर्विमोहाय क्रियते मुहुस्तद्यमः॥ भवानपि त्रिलोके शयोगनिद्रादुतं पुनः॥ भवेद्यथा शंभुजाया तथैव विदधात्व
यै॥ यमानां नियमानां वप्राणां प्रस्य नित्यशः॥ आसनस्य मेहे शस्य प्रसाहारस्य गोचरे॥ ध्यानस्य धारणायाश्च समाधेर्विद्युसंभवं॥
मन्ये कर्तुं न शक्यस्यादपि मारुतैरपि॥ तथाप्ययं मारगाणः करोतु हरस्य योगांगविकारविधुं॥ यदेव शक्यं किमु वा समर्थः सप्रज्ञमन्य
स्य न कर्तुं प्रोक्तः॥ इति श्री कालिकापुराणे कामवाक्यम्॥ ७ ॥ वाचोवावा॥ अवस्थं शंभुपत्नी सा योगनिद्रा भविष्यति॥ य
था शक्ति भवांस्तत्र करोत्वस्य सहायताम्॥ गच्छन्तं संगौः सार्द्धं यत्र तिष्ठति शंकरः॥ द्रुतं मनो भवत्वं वतस्थानं मधुना सह॥ रात्रिदिवस्य
तु र्यां वंजगमो हय नित्यशः॥ भावत्रयं शंभुपार्श्वे तिष्ठ सार्द्धं गौः सदा॥ ॥ मार्कण्डेय उवाच॥ इत्युक्त्वा सर्वलोके शस्तत्रैवांतरधीयत॥
शंभोः शकांशं प्रददो गतवान् स गणसदा॥ एतस्मिन् नरो दक्षश्चिरकालं तपो रतः॥ नियमैर्वंदुभिर्देवीपाराधयत सुव्रतः॥ ततो नियमयुक्त
स्पदद्वयं मुनिसत्तमाः॥ योगनिद्रां प्रजयंतं पश्यन्मम भवकिंवा॥ ततः प्रत्यक्षतो दृष्ट्वा विभुमायां जगन्मयी॥ कृतकृत्यप्रयात्मानं मेने दक्ष
प्रजापतिः॥ सिंहस्थां कालिकां कृष्णां पीनोत्तुंगपयोधरां॥ वतुर्भुजां वारुवक्रां नीलोत्पलधरां परां॥ वरदो रूढहस्तां सर्वगुणान्वितां॥ आ

मार्कण्डेय उवाच ततो वसापि मदनमुवाचे हं वक्तुं पुनः॥ निश्चित्य योगनिद्रायाः कृतावाक्यं भयदां
तपोधनाः ६

काली.पु
१२

तृ३

रक्तनयनां वासुमुक्तकेशी प्रनोहरां ॥ इष्टद्वन्द्वोद्युष्टावमहा मायां प्रजापतिः ॥ प्रीत्या परप्रथा युक्ते विनयानतकंधराः ॥ ॥ दक्ष उवाच ॥
आनंदरूपिणी देवी जगदानन्दकारिणी ॥ सृष्टिस्थित्यंतद्वेषां त्वोमिलद्वंद्वी हरेः शुभां ॥ सत्त्वादेकप्रकाशेन यजोतिस्तत्त्वमुत्तमं ॥ सुप्रका
शं जगद्धाम तद्वेषां मदेश्वरी ॥ रजोगुणातिरेकेण यत्कामस्य प्रकाशनी ॥ रागस्वरूपं मध्यास्थं तत्रेशं संजगन्मयि ॥ तमोगुणातिरेकेन यद्यमो
हप्रकाशनां ॥ आच्छादनं वेतनाजंतं तत्रेशं रास्यगोवरं ॥ परापरान्तिका बुद्धानिर्मलालोकमोहिनी ॥ त्वं विद्यावयी कीर्तिर्वीर्यास्पाजगतेज
तिः ॥ विभर्ति माधवो धात्री ययामूर्त्तिनिजोत्थया ॥ सा भूर्तिस्तदसर्वेषां जगतामुपकारिणी ॥ महानुभावात्वं विश्वशक्तिः सूक्ष्मा पराजिता ॥ य
द्गुह्यं धो निरोधेन वा ज्योते पवनैः परं ॥ तज्ज्योतिस्तदमात्रार्थमात्मिकं भावसंभवं ॥ यद्योगिनो निरालंबं निःकलं निर्मलं परं ॥ आलंबयंति तस्म
त्वं त्वदंतर्गोवरं नुतनं ॥ यत्प्रसिद्धाप्रसिद्धावकूटस्थायति निर्मला ॥ सा ज्ञप्तिः प्रपंचाप्रपंचा पिप्रकाशिनी ॥ त्वं विद्यात्वमविद्यावसानं वा
त्वं निराश्रया ॥ प्रपंचरूपा जगतां मादिशक्तिस्त्वमीश्वरी ॥ ब्रह्मकाण्डालया अद्वावाग्वाणीया प्रगीयते ॥ वेदप्रकाशनपरासात्वं विश्वप्रकाशि
नी ॥ त्वमग्निस्त्वं जगत्स्वाहात्वं स्वधापितृभिः सह ॥ त्वं न भस्वं कालरूपात्वं काष्टात्वं वह्निः कृता ॥ त्वमविर्गन्तिमव्यक्ता तथा निर्देशकारिणी ॥
त्वं कालरुजिस्त्वं जगत्त्वमेव प्रकृतिः परा ॥ यस्यासंसारलोकानां परिजातयसिद्धिधिः ॥ कृपं ज्ञाननिधाया द्यास्तेषां ज्ञास्यंतिके परां पसीद
भगवत्पुसीदतिवस्तुपिणि ॥ प्रसीदद्योररूपात्वं जगन्मयिनो मुने ॥ ॥ मार्कण्डेय उवाच ॥ इति सुता महा मायादक्षेन परमात्म

मि३

स्तप

तत्त्वो ९

राम
१२

त्वा

मायायां
विभवाभ्यां च

ना ॥ उवाच दक्षं तं पि स्वयंतसे सितं द्विजाः ॥ श्री भगवत्पुवाचा ॥ नृणां दक्ष भवतस्तद्वत्त्वाद्यनया भ्रंशं ॥ वरं वृणीष्व मे भीष्टं यत्ने दास्यामि न त्व
यं ॥ नियमेन तयो भिस्ते सुतिभिश्च प्रजापते ॥ अतीव तुष्टा दसे हं वरं वरय वां क्विंतं ॥ ॥ दक्ष उवाच ॥ जगन्मयि महा माये यदि त्वं वरदा मम ॥
तदा मम सुता भूत्वा हरजाया भवाधुना ॥ मे मेष न वरो देविकेवलं जगतामपि ॥ लोके शस्यतया विज्ञेः शिवस्यापि पुजे श्वरि ॥ ॥ श्री भगवत्पु
वाचा ॥ अहंत वसुता भूत्वा त्वज्जायायां समुद्भवा ॥ हरजाया भविष्यामि न विराजु प्रजापते ॥ यदा भवान्मयि पुनर्भवेन्मन्दादरस्तदा ॥ देहं त्यक्त्वा
मिसपदिसंमुखेने प्रजापते ॥ एष दत्तस्तव वरस्त्वज्जायायां समुद्भवा ॥ अहंत वसुता भूत्वा भविष्यामि हृदि प्रिया ॥ तथा संमोहयिष्यामि महादेवं
प्रजापते ॥ प्रति सज्जयथा मोहं संप्रप्यंति निराकुलैः ॥ ॥ मार्कण्डेय उवाच ॥ एवमुक्त्वा महा माया दक्षं मुखं प्रजापतिं ॥ अन्तर्हितवती त
जसमाग्दक्षस्य पत्न्यतः ॥ अन्तर्हितायां दक्षोपि निजमाश्रमं ॥ जगाम लेभेव मुदं भविष्यति सुते तिसा ॥ अथ वक्त्रे प्रजोत्पादं विनास्त्रीसंगमे नृ
॥ संकल्पार्थं प्रवाधार्थं मनसा विंतनेन च ॥ तत्र ते तनया जाता बहुशो द्विजसत्तमाः ॥ ते नारदोपदेशेन भ्रमंते एथिवीमिमं ॥ पुनः पुनः सुतिये
येतस्य जाता सहस्रसः ॥ ते सर्वे भ्रातृपदवीययुर्नारदवाक्यतः ॥ एथिवां सृष्टिकर्तारो यूयं सर्वे द्विजोत्तमाः ॥ पश्यध्वं एथिवी कृत्स्नोऽपा
त्तप्रांतमायतां ॥ इति नारदवाको नमोदिता दक्षपुत्रकाः ॥ अद्यापि न निवर्तन्ते भ्रमंतः एथिवीमिमं ॥ ततः समुत्पादयितुं प्रजामैयुन संभवाः ॥
उपये मे वीरसा स्य तनयां दक्ष उवाच ॥ वीरिणी नाभतस्यास्तु अग्नि कृत्स्नोऽपि सत्तमाः ॥ तस्यां प्रथमं संकल्यो यदा भूतः प्रजापते ॥ सद्यो जाता सु

इति ताम

त

ति ४

ताजातातदातस्यां द्विजे तन्माः ॥ तस्यां नु जात मात्रायां सुप्रीतो सौ प्रजापतिः ॥ सैवैवेति तदा मेनेता नृष्टुतेजसोज्ज्वलां ॥ वभूव पुष्पहृष्टिश्च
मेधाश्च वहुर्जलं ॥ दिवाः शांतास्तदा तस्यां जातयां वसमुद्भूतां ॥ अवा दयंतस्त्रिदशाः शुभं वा दं वियदताः ॥ नज्वलुश्चाग्रयः शान्तास्तस्यां
सस्यां नरोत्तमाः ॥ विरिणपालक्षितो दक्षस्तं दृष्ट्वा जगदीश्वरी ॥ विलुमायां माहा मायां तोषया मास भक्तिः ॥ ॥ दक्ष उवाच ॥ शिवा शान्ता
माहा माया योगनिद्रा जगन्मयी ॥ या प्रोचते विष्णु नैव तां न मा मिसनातनी ॥ य या धाता पुरा सष्टौ नियुक्तं सां पुरा करोत् ॥ स्थितिं व विष्णु रक
रोद्यन्त्रि योगा जगत्पतिः ॥ शं भुपती माहा देवी तां न मा मिसही मयी ॥ विकार विहितं शुद्धा भूमेयां प्र भावती ॥ प्रमा नामान मि त्या रवां प्राण
मामि सुखा मि कां ॥ य स्त्वं विदितं ये देवी विद्या विद्या तिकां परां ॥ तस्य भागं व मुक्तिश्च सदा करतले स्थिता ॥ य स्त्वं प्रत्यक्षतो दे विसंस्तुत श्रु पाव
नी ॥ तस्या वस्य भवे दे वि विद्या विद्या प्रकाशिका ॥ योग निद्रा सहा माये विष्णु माये जगन्मयी ॥ या प्रमा ण्यं संपन्ना वेतना सातवात्मिका ॥ ये सुव
ति जगन्मातर्भवती प्रान्विकेति व ॥ जगन्मयी ति प्रायेति सर्वे तेषां भविष्यति ॥ ॥ मार्कण्डेय उवाच ॥ इति सुता जगन्माता दक्षेण सुमहात्मना ॥ त
थो वावत दा दक्षं यथा प्राता शृणोति ॥ संमो ह्य सर्वत वस्थं यथा दक्ष शृणोति व ॥ नान्यं शृणोति व तथा प्रायया हत दाक्षिका ॥ ॥ श्री भगवत्सुवाच ॥
अहमा धिता पूर्व यदर्थं मुनि सत्तमा ॥ सकलं तव सिद्धं तदवधारय संप्रति ॥ ॥ मार्कण्डेय उवाच ॥ एवमुक्ता तदा देवी दक्षं वनिज प्रायया ॥ आ
स्थाय शैशवं भावं जननं ते स्तोदसा ॥ ततः सा वीरिणी यत्नात्सु संस्तुत यथोचितं ॥ शिशुपालेन विधिना तस्ये सत्यादिकं ददौ ॥ पालिता सा यवी

प्रमालनमेया

तिष्ठ

राम
१३

शिवा दक्षेण सुमहात्मना ॥ वरुषे मुक्क पद्मस्य निशाना थो यथान्वहं ॥ तस्यां नु मद्गु णः सर्वे विवि मुर्दिज सत्तमाः ॥ शैशवे नु यथा वद्रु कलाः सर्वा
मनो हराः ॥ रे मे सानि जभावेन सखी प्र ध्या गता य दा तदा लिखति भर्गस्य प्रतिमा मन्वहं मुहुः ॥ यदा गायति गीता नि तदा बाल्यो वितानि सा ॥ उग्रं स्था
णुं हरं रुद्रं संस्मर स्मरनाशनं ॥ तस्या श्वकेना प्रदक्षः सती ति द्विज सत्तमाः ॥ प्रशस्ता या स्सर्व गुणे स त्या दधि नया दपि ॥ वरुषे दक्ष वीरिणोः प्रत्य
हं करुणानुजा ॥ तस्यां बाल्ये पि प्रकायां तयो र्मित्यं मुहुर्मुहुः ॥ सर्व बाल गुण कांता सदा मानय शालिनी ॥ तोषया मास पितरौ नित्यं नित्यं द्विजे न
माः ॥ तथैव दधि नुः पार्श्वे तिष्ठंती तां सती विधिः ॥ नारदश्च दद शीथरत्न भूतां द्वितो शुभां ॥ सा पितौ वी द्य मुदिता तात वंदन कारकं ॥ प्राण ताम सती दे
वी ब्रह्माण्मय नारदं ॥ प्राण प्राप्ते सती वी द्य विनया वनंती विधिः ॥ नारदश्च तदैवा शी र्वा यमेता मुवाच ह ॥ त्वां मे वयत्का प्रयते यं त्वं का प्रयसे पतिं ॥
तमा मुदि पतिं देवं सर्वतं जगदीश्वरं ॥ येना न्यां जगदे न्ना पि गृह्णाति न ग्रहीष्यति ॥ जायां सते पति भूया दन न्यसदृशः शुभः ॥ इत्युक्ता सु विरंती हि
स्थिता दक्षालये पुनः ॥ विसृष्टौ तेन संजातो स्वस्थानं द्विज सत्तमाः ॥ ॥ इति श्री कालिका पुराणे सप्तमोऽध्यायः ॥ ८ ॥ ॥ मार्कण्डेय उवाच ॥
वात्स्यं यती त्पसा प्राप्ता यौवनं शोभनं ततः ॥ अतीव रूपेण गे न सर्वांग सुमनोहरा ॥ तां वी द्य दक्षो लोके शः प्रो द्वि न्ना न्तर्वय स्थितां ॥ वितया मास भर्ग
यक ये दस्य रमां सुतां ॥ अय सा पितृ यं भर्ग पा मुभि क्तु दान्वहं ॥ आराधया मास वतं गृहे मानुरनुत्तया ॥ आश्विने नन्द कारवायां लवनेः स गुणोदनेः
पूजायेत्वा हरं प्रालये र्निनाय दिवसं पुनः ॥ कार्तिके स्य नुर्दृष्ट्वा प्रपूषेः पायसै हरं ॥ समाकीर्णं समाराध्य संस्मर परमे श्वरं ॥ कृष्णार्द्र मां मार्गशीर्षे

सतिलैः सयवोदनैः ॥ पूजयित्वा हरं ॥ लैर्निनायदिवसं पुनः ॥ पौषे वक्रसप्तम्यां कृत्वा जागरणं निशि ॥ अपूजयित्वा वं प्रातः ॥ कृत्वा रात्रे न सा सती ॥
 ॥ प्राद्ये तु पौर्णिमास्यां कृत्वा जागरणं निशि ॥ आद्रवस्त्रानदीतीरे ह्यकरोद्धरपूजनं ॥ नानाविधैः फलैः पुष्पैः सम्पूज्य कालसंभवैः ॥ वकारनि
 यताहारं तन्मासं हरप्राप्तमा ॥ वतुर्दश्यां कृत्वा पूजयेत्तत्पुष्पविशेषतः ॥ कृत्वा जागरणं देवं विलम्बपत्रैः पूजयेत् ॥ वैत्रशुक्लवतुर्दश्यां पलाशैर्दमनैः
 शिवं ॥ अपूजयद्दिवा रात्रौ संस्मरंती निनायतवा ॥ वैशाखसप्ततीयायां शुक्लायां सवोदनैः ॥ पूजयित्वा हरं देवं दिवौर्मासं वरं तनु ॥ निनायसा निराह
 रा स्मरंति वषवाहनं ॥ ज्येष्ठसप्तम्यां रात्रौ संपूज्य वषवाहनं ॥ रोवनेर्दहती पुष्पैर्निराहारानि नायता ॥ आषाढस्य वतुर्दश्यां शुक्लायां हस्तिवास
 सं ॥ दहती कुसुमैः पूजा देवस्या कीरैर्वैतया ॥ श्रावणस्य शिताष्टम्यां वतुर्दश्यां वसा शिवं ॥ यज्ञोपवीतैर्वीसोभिः पवित्रैरप्यपूजयत् ॥ भाद्रपदस्य
 त्रयोदश्यां पुष्पैर्नानाविधैः फलैः ॥ संपूज्या वतुर्दश्यां वकारजलभोजनां इति वतं यदा खं पुरा सत्या तदैव नु ॥ सा वित्री सहितो ब्रह्मा जगामा
 यहरांतिकं ॥ वासुदेवोऽपि गतवान्सहलक्ष्म्या तदंतिकं ॥ प्रस्थं हि भवतः शंभुः स्थितो यत्र गणैः सह ॥ तौ नु दृष्ट्वा ब्रह्म ह्रस्वो सखीकौ संगतौ हरः ॥ य
 यो वितं समाभाष्य प्रपूज्य गमनं तयोः ॥ तया विधां स्तुतान् दृष्ट्वा दम्पती भावसंयुता ॥ कां विदीद्वां च मनसा वक्रैर्दारपरिग्रहे ॥ अथा गमने हेतुं
 वः कथय ध्रुवतत्त्वतः ॥ किमर्थं प्रागतं यूयं के कार्यं वेद विद्यते ॥ इति एषोऽम्ब केन सर्वलोकपितामहः ॥ ब्रह्मो वाव माहादेवं विष्णुना परिबो
 दितः ॥ ॥ ब्रह्मो वाव ॥ यदर्थं प्रागता वा वांतं कृणुष्वितिलोचन ॥ विशेषतस्तदेवार्थं विश्वार्थं च वषध्वज ॥ अहं सृष्टिं यं शंभो स्थितिहेतु सथा

रतः

हरिः ॥ अंतहेतुर्भवानस्य जगतः प्रति सर्गिकं ॥ प्रकर्मणि सदैवाहं भवद्वांसहितो ह्यलं ॥ हरिस्थिता वधितथा मर्यलं भवता सह ॥ त्वमंत करणे श
 को विनाना वां भविष्यसि ॥ तस्माद नो न्यक्तयेषु सर्वेषां वषध्वज ॥ सहायं न सदा योग्यमन्यथान जगद्भवेत् ॥ केविद्विष्यन्त्यसुरा मम वधा महे श्वर ॥
 अपरे नु हरेर्वधा भवतो पितया परे ॥ केवित्वदीर्घ्यजाता श्वके विनमांसं संभवाः ॥ प्रायायाः केविदपरे वधा सृष्टेर्वैरिणः ॥ योगयुक्ते त्वयि सदा रा
 गद्वेषादिवर्जिते ॥ दया मात्रे कनिरतेन वधा असुरास्तवा ॥ अनर्दिते पुतेष्ठी शक्यं सृष्टिं यथा स्थितिः ॥ अन्न श्रमविता युक्तं नित्यं नित्यं वषध्वज ॥
 सृष्टिस्थितं तं कर्मणि न कार्यं एतदा यदा ॥ शरीरभेदमस्माकं मायायाश्च न युज्यते ॥ एकस्वरूपा हिवयं भिन्ना कार्यं स्पभेदतः ॥ कार्यभेदेन
 सिद्धिः स्यादपभेदे प्रपूज्यं ॥ एकरवविधा भूत्वा वयं भिन्नस्वरूपिणः ॥ भूत्वा महे श्वर इति तत्त्वं विद्वि सनातनं ॥ मियां भिन्नस्वरूपे एकमलारया
 सरस्वती ॥ सा वित्री वायसं ध्याय भूता कार्यं स्पभेदतः ॥ प्रवृत्ते न नुरागस्य नारी मूलं महे श्वर ॥ रामा परिग्रहात्पश्चात्कामक्रोधादिकोद्भवः ॥ अनु
 रागे तु संजाते कामक्रोधादिकारणे ॥ विरागहेतुं यत्नेन सांत्वयंती हयं ततः ॥ सर्गः प्रथम एवास्मिन् रागे जगत्कलं महत् ॥ तस्मात्संजायते कामः
 कामात्क्रोधस्तथा भवेत् ॥ वैराग्यं वनिवृत्तिश्च शोकमोहादिका अपि ॥ संसाविमुखे हेतुरसंगश्च सनातनः ॥ दयातत्र भवेन्नित्यं शान्तिश्चापि महे
 श्वर ॥ अहिंसा वतपोदानं तान मार्गानुसाधकं ॥ त्वयिता वत्तपो निष्ठे विसे गिनि दयायुते ॥ अहिंसा वसदा शान्तिं सदा तव भविष्यति ॥ ततो मु
 रवधेयत्वं तव कस्माद्भविष्यति ॥ अकृतदूषणं यद्यन्न त्वं कथितं तवा ॥ तस्मात्सहिताय त्वं देवानां वज्रगत्यते ॥ परिहृष्ट्वा भार्या र्थं वामा मे

काली-पु
१५

कां सुशोभनां ॥ यथापग्राह्याविष्मोः सावित्रीवयथा मम ॥ तथा सहस्रींशं भोयास्यातां गृहसंप्रतं ॥ ॥ मार्कण्डेय उवाच ॥ इति श्रुत्वा
वयस्य वयस्यः पुरतो हरेः ॥ तदा जगाद लोके शंभोः स्मिताननमुखो हरः ॥ ॥ श्रीरश्मि उवाच ॥ एवमेव यथा स्यात्वं ब्रह्मविश्वनिमित्ततः ॥
न स्वार्थं तत्प्रवृत्तिर्मे संपन्नं ब्रह्मविश्वनिमित्ततः ॥ तथापि तत्करिष्यामि तत्ते वदते जगद्विदः ॥ तच्छृणु मया भाग युक्तमेव वदामि ॥ यामेतेजः सम
र्था स्याद्गृहीतमिव भागशः ॥ तान्निदे शय भार्यार्थं योगिनी कामपिणी ॥ योगयुग्मं यितया योगिनेव भविष्यति ॥ कामसक्ते भविष्यन्मोहिनेव भ
विष्यति ॥ तामेनिदे शय वसुधैव कुटुम्बकम् ॥ भार्यार्थं वरवर्णिनी ॥ ममाक्षरं विदे देवि निगदं तिमिणी ॥ ज्योतिः स्वरूपं परमं चिंतयिष्ये सनातनं ॥ तच्चिंतायां समा
युक्ते वसुधा कुमि भावनं ॥ तत्र या विपुजननी भवित्री सुमे ॥ त्वं वा हरि रं वपि परं ब्रह्म स्वरूपिणी ॥ अंशभूता माहा भागयोगं तदनुविं
नं ॥ तच्चिंतया विनानाहं स्यामि कमलासन ॥ तस्माज्जायां प्रादिश स्वतत्कर्म नुगतां सदा ॥ ॥ मार्कण्डेय उवाच ॥ इति तस्य वचः श्रुत्वा ब्रह्म
सर्वजगत्पतिः ॥ सस्मितं मोदितमना रदं प्राह स्मिताननः ॥ ॥ ब्रह्मोक्तव ॥ अस्मीदृशी महो देवमर्गिताया दृशी त्वया ॥ ददस्मि तनया सा भूत्स
तीना ग्रासुशोभना ॥ सेवेदृशी भवद्वार्या भविष्यति सुधीमती ॥ तालवर्धये तपस्यंती त्वत्प्राप्तिं पुनिकाशिनी ॥ विदित्वं देवदेवे श सर्वघातमुवर्त्त
से ॥ ॥ मार्कण्डेय उवाच ॥ अथ ब्रह्मावचः शेषे भगवान्मधुसूदनः ॥ यदुक्तं ब्रह्मा सर्वतत्कुरुष्वे सुवा सः ॥ कीर्ये इति ते नोक्ते खेष्टे रं प्रज
गमनुः ॥ हरि रं वसुधा मुदितो सावित्री कमला युतो ॥ कामोपि वार्क्ये निरहे स्पृष्टं सामोद पुक्तेरतिना समेतः ॥ शंभुसमासा घविविक्तरूपी तस्थो

हनसा

शरावन्

राम
१५

क

वसंतं विनियोज्य शश्वतः ॥ इति श्री कालिकापुराणे ब्रह्मवाक्यम् ॥ १५ ॥ ॥ मार्कण्डेय उवाच ॥ अथ सत्यापुनः शुक्रपक्षेष्टमा
मुपोषितः ॥ प्राश्निने मासि देवेशं प्रजया मासभक्तितः ॥ इति नन्दावते पूर्णे नवम्यां दिनभागतः ॥ तस्यास्तु भक्तिनमायाः प्रत्यक्षमभवद्भवः ॥
प्रत्यक्षं हरं वीक्ष्य सा मोद हृदया सती ॥ वंदे वरं तस्य लज्जया वनतानना ॥ अथ प्राह महो देवः संतीत द्रुतधारिणी ॥ तामिच्छन्नापि भार्या
र्थं तस्याश्चर्यफलप्रदः ॥ ॥ श्रीरश्मि उवाच ॥ अनेन त्वद्वृत्तेनाहं पीतो स्मिदक्षननिदिनि ॥ वारं वरं यदा स्यामि यत्तवाभिमतं भवेत् ॥
मार्कण्डेय उवाच ॥ जानन्नपीह तद्वाचं महो देवो जगत्पतिः ॥ दुवेथ वरयस्वेति तद्वाक्यं श्रवणं कृत्वा ॥ सा बिभ्र पासमाविष्टा नो बभूव हृदये
स्थिता ॥ शशाकवाला भीष्टं यत्तज्ज्ञात्वा दितं यतः ॥ एतस्मिन्नन्तरे कामस्साभिप्रायं हरं तदा ॥ रामा परिग्रहेनेत्रवक्त्रा पारलिंगितं ॥ संप्राप्य
विवरं वापं संदधे पुष्पाहेतिना ॥ हर्षणेनाथवाणेन विद्याधरहृदये हरं ॥ ततो सौहर्षितः शंभुरीक्षां वक्रं सती मुहुः ॥ विस्मयवपरं ब्रह्मविंशतं
परमेश्वरं ॥ ततः पुनर्मोहनेन वाणेनैतं मनोभवः ॥ विद्याधरहर्षितः शंभुर्मोहितश्च तदा भूः ॥ ततो यदा सौमो हस्प हर्षस्य वदितो ज्ञातः ॥ भा
वं यत्कीचकारैष प्रायया ॥ ॥ अथ त्रपां स्वां संस्तभयदा प्राह हरं सती ॥ ममेष्टं देहि वरं दारमिदं नुसारं ॥ तदा वाक्या स्यावसान
मनयेष्टं वरं भुजः ॥ भवत् ॥ इति प्राह दक्षायणी मुहुः ॥ एतच्छ्रुत्वा वयस्य माभीष्टफलसाधनं ॥ नूष्मी तस्थो प्रमुदिता वरं प्राप्य
मनोगता ॥ सकामस्य हरस्याग्रे तस्थो सा वारुहसिनी ॥ अकरोच्चिजभावां श्रुत्वा दानपि द्विजोत्तमाः ॥ स्वस्य भावानामादाय शृंगारारवोर

काली-पु
१६

सप्त

४

काली

सप्तदा॥ तयोर्विवेकाविप्रेन्द्रकलाहवाययोचित॥ हरस्यपुरतोरेजेस्त्रिधाभिन्नांजनप्रभा॥ नंदाम्नासेभुलेखेवस्फुकि कोज्वलवर्षाणः॥
अथसातमुवावेदंहरंदाक्षप्रभुः॥ पितुर्मंगोचरीकृष्णगृहीध्वजगत्यते॥ एवंस्मितवदोदवीयदेवावसतीतदा॥ ममभार्याभवेत्सु
वेपुनः कामेनमोहितः॥ तं दाम्भनसरतिः सप्तधुमुदा॥ युतोहरविवाहायह्यात्मानं कथमनन्दयत्॥ अथदाह्यायाणीं शंभुसमाश्वा
स्यद्विजोत्तमाः॥ जगाममातुरभ्यसंदर्भमोहसमन्विता॥ हरोपिद्विमवत्स्येप्रवृत्त्यवनिजाश्रमं॥ दाह्यायाणीविप्रलंभदुःखाद्यानपरोभ
भवत्॥ विप्रलंभोविभूतेशोबुद्धवाक्यमयाददत्त॥ जायापरिग्रहस्यार्थयदुक्तं पश्योनिना॥ स्मृत्येववृद्धवाक्यपुराविश्वात्मनः परं॥ वि
तयामासमनसाबुद्धांश्चमध्वजः॥ अथसंवित्प्रमानेपिपरमेष्ठीत्रिभूतिनः॥ पुरस्तात्प्रविशन्तुमिष्टसिद्धिप्रदोदत्तः॥ यत्रायंदिमव
त्स्येविप्रलंबोहरस्थितः॥ सावित्रीसहितोबुद्धातत्रैवसमुपस्थितः॥ अथतंवीक्ष्यधातरंसावित्रीसंतुष्टः॥ सोऽपिद्विजवत्स्यस्यार्थ
तमुवावद॥ ॥ इत्युवाच॥ बुद्धान्विश्वार्थतोदारपरिग्रहकृतौचयत्॥ त्वमास्यतत्त्वार्थमिवप्रतिभातिप्रमाधुना॥ अहमस्मिन्तोभक्त्या
दाह्यायिष्णुतिभावितः॥ तस्यावरमहंदातुंतदाजानः प्रपूजितः॥ तत्सकाशेनदाकामोमांविद्याधमहेषुभिः॥ माययामोहितश्चाहं प्रतीकार
मन्यथा॥ नशक्तः कर्तुमभितः पुराहंकमलासन॥ तस्याश्रवांकितं ब्रह्मनेनतदेवमयेक्षितं॥ यदहंस्यानिजोभर्तृव्रतभक्तिसमायुतातस्मा
त्तंकुसुविश्वार्थप्रदर्शयप्रजापते॥ दद्वयोयदामांमंअसुतांदातातथादुतं॥ गच्छत्वंदत्तभवनंकथयस्वदोमम॥ यथासतीवियोगोमेभ्यः

राम
१६

वो

विभूतमता

स्पर्शतथाकुरु॥ ॥ मार्कण्डेयउवाच॥ इत्युदीर्घमाहादेवः सकाशेस्पृजायते॥ सावित्रीवीक्ष्यसत्याश्रविप्रयोगोवावर्द्धत॥ तंसमाभा
ष्यलोकेशः कृतकृत्योमुशयुतः॥ इदंजगदजगतांहितं पथं वधूर्जटेः॥ ॥ ब्रह्मोवाच॥ यदास्यप्रगवन्नांभोतद्विश्वार्थसुनिश्चितं॥ नास्त्येव
भवत् स्वार्थममापिरुषभध्वज॥ सुतांबनुभदक्षश्चस्वयमेवप्रदास्यति॥ अहंबापिबदिष्णामितहाक्यंतंममद्वैतः॥ ॥ मार्कण्डेयउवाच॥ इत्यु
दीर्घमहादेवंबुद्धालोकपितामहः॥ जगामदक्षनिलयंस्पन्दनेनाशुवेजिना॥ अथदक्षोपिरुत्तांतं सर्वं श्रुत्वासरवीपुरवात्॥ चिंतयामासदेये
यंप्रसुताशंभवेकयं॥ आगतोपिमहादेवः प्रसन्नः सजगामह॥ पुनरेवकथंसेपिसुतार्थंन्यर्थाहर्षितः॥ प्रस्थाप्योहिमयातस्यदूतो निकटमंजसा
॥ नैतद्योगंनगृहीयाद्यधेनांविफलंलात्मना॥ अथवापूजयिष्णामितमेववृषभध्वज॥ मदीयतनयाभर्तृस्वयमेवयथाभवेत्॥ तयैवपूजितः सो
पिवांकुंसातिप्रयत्नतः॥ शंभुर्वनुमद्वैतंतेवदंतं वतेनतत्॥ इतिचिंतयतस्तस्यदक्षस्यपुरतोविधिः॥ उपस्थितोहंसरथः सावित्रीसहितस्तदा
तंदृष्ट्वावेधंसदक्षः प्राणम्यावनतस्थितः॥ आसनंवददौतस्मैसंवभाषेययोचितं॥ ततस्तंसर्वलोकेशंतत्रागमनकारणं॥ दद्वैतं प्रविप्रेन्द्राश्चि
न्नाविष्टोपिहर्षितः॥ ॥ दक्षउवाच॥ तवात्रागमनेहेतुकथयस्वजगद्गुरो॥ पुत्रस्वेहाकार्यवशादयव
इतिपृष्ठः सुरश्रेष्ठोदक्षेणमुमहात्मना॥ प्रहसन्नब्रवीद्वाक्यंमोहयं प्रजापतिं॥ ॥ ब्रह्मोवाच॥ अ
लोकस्पृहितं पथंभवतोपितदीप्तिं॥ तवपुत्रासमाराधामहादेवंजगत्पतिं॥ योवरं प्रार्थितः सोद्यस्वयं॥ ॥ तोगृहं॥ शंभुनातवपुत्रार्थं

तत्

۲۹

शंभुप

त्वत्सकाशमहं पुनः॥ प्रस्थापितोस्मि यत्कृतं श्रेयस्त्वमवधारय॥ वारं दानुं समायातो यावत्प्रभृतिशंकरः॥ पुनर्विप्रयोगेन न शर्मलम
ते नृणां॥ लब्धं हि त्वेपि मद नो निवृत्तानतदा भृशं॥ सर्वे पुष्पशरैर्वीर्यै रेकदैव जगत्प्रभुं॥ सवाण विदुः॥ यद्वा तस्मिन् विंतनं॥ सती वि
विन्नयन्नास्ते व्याकुलः प्राकृतो यथा॥ विस्मृत्य प्रसुतां वाणीं गणग्रे विप्रयोगतः॥ कसतीत्येव गिरिशो
तं प्रवृत्तयावमदनेन व॥ मरीच्याद्यैर्मुनिवैस्तत्सिद्धिमधुना मुनः॥ त्वत्पुत्रा राधिनः शंभुः सोऽपि तस्मिन् विविंतनं॥ श्रीमाशोधयि नुं प्रेम्णुवर्त्तते अनुमेदयितुं
हिमवद्गिरौ॥ यथा नानाविधैर्भविः सत्यानंदावतेन व॥ शंभुना राधिनस्तेन तथैवाराध्यते सती॥ तस्माद्बुद्धतनयां सतीर्थे परिकल्पितां॥ तस्मै
देह्यविलंबेन न विचार्य कृता कृतां॥ अंतर्मानयिष्यामि नारदेन त्वदालयं॥ तस्मै त्वमेनां संयुक्तदर्थे परिकल्पितां॥ ॥ मार्कण्डेय उवाच॥ ए
तमेवेति दृष्ट्वा स मुवाच परमेष्ठिनं॥ विधिवत्गतवांस्तत्र गिरिशो यत्र संस्थितः॥ गते ब्रह्मणि दृष्टोऽपि स दारतनयो मुदा॥ अभवत्सूर्यदेहस्तु पी
यूषैरिव पूरितः॥ अथ ब्रह्मापि मोहेन प्रसन्नकमलासनः॥ आससाद महोदेवं हिमवद्गिरि संस्थितं॥ तं वीक्ष्य लोकसुखारप्रायां तं वृषभध्वजः॥
मनसा संशयं वक्ते सती प्राप्नोषु दुर्मुदुः॥ अथ दूरात्प्रह्लादेवो लोके शंभुं संस्थितं॥ उवाच प्रद नो माथो विधिं स्मरणमानसः॥ ॥ श्रीर्
श्वर उवाच॥ किमुवाच सुरश्रेष्ठ सत्यं त्वत्सुतः समां॥ कथय स्वयया स्वां तं मनस्येन न दीर्यते॥ बाधमानो विप्रयोगो मां मेव वसती मते॥ अ
भिहंति सुरज्येष्ठ तत्कात्यायनाधारिणः॥ सतीति सततं वदन्निव ह्यकार्यान्तरेषि हं॥ सायस्मानु प्रयापार्षत द्विधेर्कृतं तदा॥ ॥ बुद्धो वा

तस्मै

दुर्ग ४

पावतु ३

या॥ सत्यर्थे यन्मम सुतो वदति स्म दृषध्वज॥ तच्छृणु एष निजं साध्यां सिद्धिं प्रत्यवधारय॥ देया तस्मै मया पुत्री तदर्थं परिकल्पिता॥ ममाभीष्टमिदं
कर्म त्वद्वाक्यादधिकं पुनः॥ प्रत्युर्जगिषितः शंभुरेतदर्थं स्वयं पुनः॥ सोऽप्ये निष्पत्तितां यत्नात्तस्मादेया मया हरे॥ शुभेलगे सुमुहूर्ते समागच्छ
तु मेन्निकं॥ तदा दास्यामि तनयां मिहार्थं शंभवे विधे॥ इत्युवाच स्वयं दक्षः तस्मात्तं दृषध्वज॥ शुभे मुहूर्ते तद्देहमगच्छतामनुगच्छतु॥ ॥ इत्युवाच
उवाच॥ गमिष्ये भवता सार्द्धं नारदेन माहात्मना॥ ॥ प्रेवर्जगत्पृथक् स्तस्मात्तं नारदं स्मर॥ मरीच्यादीन् दृष्ट्वा तया मानसानपि संस्मर॥ तैः सार्द्धं
दक्षः निलयं गमिष्ये हंगणैः सह॥ ततः स्मृता लोकमलासनेन स नारदा ब्रह्मसुतामनोजवाः॥ समागता यत्र हरो विधिश्च तत्रागतां कामप्रवेद्य विं
तां॥ ॥ इति श्री कालिकापुराणे सती विवाहे॥ १० ॥ मार्कण्डेय उवाच॥ ततः समागताः सर्वमानसाश्च स नारदाः॥ विधेः स्मरणं प्रावेण
वातेनेव विनोदिताः॥ तैः सार्द्धं ब्रह्मणः शंभुः स गणैः दक्षमन्दिरं॥ जगाम मोदयुक्ते यकाले तत्कर्मयोगिनि॥ गणैः शंखांश्च पट्टहान् दिशि
प्रांस्तूर्यवंशकान्॥ वादयन्तो मुदा युक्ता अनुगच्छन्ति शंकरं॥ केचित्तालंकरतले कुर्वन्तो घ्रितलस्वनं॥ विमानैरतिवेगैः स्वेरनुयांति दृष
ध्वजं॥ कोलाहलं प्रकुर्वन्ति तथा नानाविधानुवाच॥ गणैः अनेकाकृतयः शृङ्गयोगेन निर्ययुः॥ ततो देवैः काशं धर्वाः साप्सरोगणैः
॥ वाद्यैर्मैदैस्तथान्तोरनुजगुर्हृषध्वजं॥ तेषां शब्देन विप्रेन्द्रा गन्धर्वा गङ्गा गरीयसां॥ गणानां वदित्राः॥ चवसुंधरा॥ कामोपि स
गणैः शंभुसंगारसदिभिः॥ मोदयन्मोहयन् कामप्रनियामसंमततः॥ हरेण प्रतिभार्यार्थं तदानीं सकलैः॥ ॥ ब्रह्माद्यां स्वयमेवाशुवाद्यं

काली. पु
१८

वेद ३

ना ३

वकुर्भनो हरं॥ दिशः सर्वाः प्रसन्नाश्च भूवर्द्धिजसत्तमाः॥ जज्वलुश्चाग्रयः शान्ताः पुष्पाश्चिरजायता॥ व... ॥ सुरभयो वृक्षा अपि सुपु
षिताः॥ वभूवुः प्राणिनः स्वस्थाः सुस्था येपि के वन॥ हंससारसकादं वानीलका एव वातकाः॥ वकुः... ॥ पद्मान्तरं यंत इवेश्वरं
भुजंगे व्याघ्रकृत्तिश्च जटावनुकला तथा॥ जगाम भूषणं तं वतेन पिपरि दीपितः॥ ततः क्षणेन वलिना... वेगिना॥ स ब्रह्म नारदा धी
श्रुपापदक्षालयं हरं॥ ततो दक्षो माह ते जाग्रमुत्थाय स्वयं हरं॥ ब्रह्मां दी श्रु ददौ ते सा मास नानियथोचितं॥ कृत्या यथोचितं तेषां पूजां पुष्पा
दिभिस्तथा॥ वकारसंविदं दक्षो मुनिभिर्मामसैः पुनः॥ ततः सुभे मु दूर्जे वल ग्रे व द्विजसत्तमाः॥ सती त्रिजमुता न दक्षो ददौ हर्षणं शंभवे॥ उवाह वि
धिना सेपि पाणिं जग्राह हर्षितः॥ दक्षो योषा वरत नो स दानं वृषभध्वजः॥ ब्रह्माय नारदा ध्याश्च मुनयः साम गीतिभिः॥ अवाय नुभिः प्रवा
क्तैः सोषया मासुरीश्वरं॥ वाधं वकुर्गणाः सर्वे ननु श्रापे रततः॥ पुष्पाश्चिं वस हनु र्मेघा गगणैः संगताः॥ हरिः शंभु मया गत्य ग रुडे नाति
वेगिना॥ सार्द्धं कमलया वेदमुवाच ग रुड ध्वजः॥ ॥ श्री भगवानुवाच॥ सिन्धु नीलां जन प्रपा प्रशोभया शोभसे हर॥ दक्षो योषा यथा वा
हं प्रति लोमेन पश्य॥ कुरुत्वमनया सार्द्धं दक्षो देव स्य वान एणं॥ अनया सह संसार वारिणं प्रजलं सदा॥ कुरु दस्यून्यथा योऽप्यं ह निष्पसि
व शंकर॥ यय वै नां सा भिलाषो दृष्ट्वा श्रुत्वा यथा भवेत्॥ तं ह निष्पसि भूते शानात्र कार्य विचारणं॥ ॥ मार्कण्डेय उवाच॥ एवमस्त्विति
सर्वज्ञः प्रोवाच परमेश्वरं॥ प्रहृष्ट मनसं पीत्या प्रसन्न वदनो द्विजाः॥ अथ ब्रह्मा तदा दृष्ट्वा दक्षं जं वा रुहा सिनी॥ स्मरा विष्टमना वक्त्रं वी

रास
१८

२४

ह्यां वकेत दीयकं॥ मुहुर्मुहुः सदा ब्रह्मा यश्च तस्मिन् सती मुखं॥ तदेन्द्रिय विरंच प्रवा न्कामतः पुनः॥ अथ तस्य पपातं वृते जो भूतौ द्विजोत्तमाः॥
जज्वलं दहना भासं मुनीनां पुरतस्तदा॥ ततस्तस्मात्सम प्रवंसो यदाः शब्दं संयुताः॥ संवर्तं श्रुतया वर्तं पुष्करो द्रोण एव वा॥ गर्जन्तश्चायमुच्च
तस्तोयानि द्विजसत्तमाः॥ तैस्तु संकादिते यो धिते पुगर्जन्तु शंकरः॥ पश्यन्दा श्रयाणी देवी भृशं कामेन मोहितः॥ मोहितो प्यथ कामेन त
दा विष्णुवचः स्मरन्॥ इयं स हं तु ब्रह्माणं शूलमुद्यम्य शंकरः॥ शंभु नोद्यमि ते शूले विधिं हं नु द्विजोत्तमाः॥ मरी विनारदा ध्यासे वकुर्हो हा क
तिं तदा॥ दक्षो मैवं मैव मिति पाणि मुद्यम्य शंकितः॥ वारया मास भूते शं द्विप्रमेत्य पुरो गतः॥ अथाग्ने मिलितं वीक्ष्य तदा दक्षं महे श्वरः॥
प्रमुवाच प्रियमिदं स्मारयन्ने श्वरी गिरं॥ ॥ श्री ईश्वर उवाच॥ नारायणेन विप्रे नु यद्विदानी मुदी रितं॥ मया प्यंगी कृतं कर्तुं दिदैव प्रजा न
पते॥ एनां यस्तु भिलाष संवी क्ष्यते तं ह निष्पसि॥ इति वाचं नु सफलं मे नं हत्वा करोम्यहं॥ सा भिलाषः कथं ब्रह्मा सती समवलोकयन्॥
अभवत् कृते जातु ततो ह निष्पजायति॥ ॥ मार्कण्डेय उवाच॥ तमेवं वादिनं विष्णुः क्षिप्रं भूत्वा पुरः सरः॥ इदं मूवे वारयं सुहं नु सर्वज
गत्य भुं॥ ॥ श्री भगवानुवाच॥ ह निष्पसितं भूते शस्वष्टां जगताममुं॥ अनेनैव सती भार्या भवतो... ॥ प्रजां सद्यु मयं शंभो
प्रादुर्भूतश्चतुर्मुखः॥ अस्मिन् ते जगत्सृष्टानां स्य न्यः प्राकृतो भुजा॥ सृष्टि स्थित्यंत कर्माणि करिष्य... ॥ अनेन वमया के
विद्रवता वसमं जसं॥ एकस्मिन्निह ते देव क सत्कर्म करिष्यति॥ तस्मान्न वधो भवता विधाता वरुषध... ॥ श्री ईश्वर उवाच॥ प्रति

कृतप्रासं

काली. पु
१५

न४

तांपूरयिष्यामिहत्वेनवनुराननं॥ अहमेवप्रजासुखेस्थावराणिवराणि॥ अन्यंखड्गेविधातारमयव
स्यात्सर्वदामदनुजया॥ हत्वेनविधिमेवाहंप्रतितांपालयनविभो॥ सृष्टारमेकंस्रष्टाभिनवायवतु
तितरपववः श्रुत्वागिरीशस्यवनुर्भुजः॥ स्मितपुंनवनदनः पुनरेवमितीरयन्॥ प्रतितापूरणंकर्तुं
भिवदनमीश्वरस्यद्विजोत्तमाः॥ ततः पुनः शंभुरुत्वेकयमात्माविधिर्मम॥ लक्ष्मिभिनवायंप्रत्यक्षोणागतः॥ अथप्रहस्यभग
वानमुनीनांपुरतस्तदा॥ इदमुवेप्रहादेवंतोषयनारुधुजः॥ ॥ श्रीभगवानुवाच॥ नब्रह्माभवतोभिन्नोनशंभुर्वह्मणस्तथा॥ न
चाहंयुवयोर्भिन्नोअभिन्नत्वंसनातनं॥ प्रधानस्याप्रधानस्यभागाभागरूपिणः॥ ज्योतिर्मयस्यभागोमेयुवामेकोहमंशकः॥ कस्मै
कोहंवकोब्रह्माममेवपरमात्मनः॥ अंशवयमिदंभिन्नंरुष्टिस्थित्यंतकारणं॥ वित्तयस्वात्मनात्मानंसंभवंकुरुवात्मनि॥ एकंत्वंब्रह्म
वैकुण्ठशंभूनांहृदतंकुरु॥ शिरोग्रीवादिभेदेनयथैकस्यैववर्माणः॥ अंगानिमेतथैकस्यभगवत्प्रमिदंहरु॥ तज्ज्योतिरूपंस्वपुंरु॥
काशंकूटस्थप्रवक्तमननरूपं॥ विष्णोर्वदीर्घादिविशेषणधैहीनंपरंतब्रवयंनभिन्नाः॥ ॥ मार्कण्डेयउवाच॥ एतद्वृत्ताववस्त
स्यमहादेवोविमोहितः॥ ज्ञाननपरिभिन्नत्वंतद्विस्मयान्यवितनात्॥ पुनःप्रपद्येगोविन्दमनन्यत्वंत्रिभेदनं॥ ब्रह्मविष्णुशिवकाना
मेकस्यचविशेषतः॥ ततो नारायणः॥ एष्टः कथयाप्रासङ्गंभवे॥ अन्यत्वंत्रिदेवानामेकत्वंवचदशी॥ ॥ श्रुत्वाततोविष्णुमुखाव्र

ज्ञातलेवाभिनलीनितं३

न४

सी६

गो५

कोषादनन्यतांविष्णुविधीशतत्वे॥ दृष्टास्वरूपंवनजघाननैनंविधिंपरःपुष्पमधूकराभं॥ ॥ इतिश्रीकालिकापुराणेसतीवि
वाहे॥ १५॥ ॥ सषयकुतुः॥ अनन्यत्वंत्रिदेवानांयज्ञगादजनार्दनः॥ शंभवेतद्वयंश्रोतुमिच्छामोद्विजसत्तम॥ एकत्वंदर्श
यामासकथंवागरुधुजः॥ तत्समोद्वविप्रेन्दुपरंकोतूहलंहिनः॥ ॥ मार्कण्डेयउवाच॥ शृण्वन्तुमुनयोगुह्यंपरमंप्रयतंपरं॥ वि
देवानामनन्यत्वंतथैकत्वंदर्शनं॥ हरेणएष्टो गोविंदस्तसमाभाषसादरं॥ इदमाहमुनिश्रेष्ठाअभिन्नप्रतिपादनं॥ ॥ श्रीभगवा
नुवाच॥ इदंतमोमयंसर्वमासीद्वनवर्जितं॥ प्रपत्तानमलक्ष्यंवप्रसुममिवसर्वतः॥ नदिवारात्रिभास्त्रनाकाशंनवकाशं॥
ज्योतिर्नजलंवायुर्नान्यत्किंचनसंस्थितं॥ एकमात्परंब्रह्मसूक्ष्मंनित्यमतीन्द्रियं॥ अथाक्तज्ञानरूपेणदैतहीनाविशेषणं॥ प्रकृ
तिःपुरुषश्चैवनिर्गोद्वैसर्वसंस्थितौ॥ स्थितःकालोपिभूतेशजगत्कारणमेककं॥ यदैकंपरंब्रह्मतत्त्वरूपात्परंहरु॥ रूपत्रयमिदं
नित्यंतस्यैवंजगतांपते॥ कालोनामपरंरूपमनाद्यंतनुकारणं॥ सर्वेषामेवभूतानामनवच्छेदसंगतः॥ तन्मत्तंसुप्रकाशेनभास्वदुपंप्र
काशते॥ पुरासृष्टार्थमनुलक्ष्योभयन्यकृतिस्वयं॥ संक्षुब्धायाचुप्रकृतौमहत्तत्त्वमजायत॥ महत्तत्त्वं
अहंकारेनुसंजातेरावृतमावृतस्ततः॥ आकाशप्रसृजद्विसुरनंतमूर्तिर्वर्जितं॥ ततस्तुरसतमात्राद
यंदधेतास्तदानिजमायया॥ ततस्त्रिगुणसामेनसंस्थितांप्रकृतिर्विभुं॥ पुनःसंक्षोभयामाससृष्ट
मश्वरः॥ ततःसाप्रकृति

लो४

काली ० पु
२०

ब्रह्मव्यक्ते

स्थां वा वीजं त्रिगुणभावंतः॥ अस्मिन् ससर्जयामास जगद्बीजं निरंजनं॥ तद्विबुधं कमेणैवै मदेन्द्रं॥ जगद्वापसं सतासाग
मं एव तदादकं॥ अस्मिन् स्थितास्विहै शान गभै विष्णु स दंडकं॥ तथैव मायया दधे ब्रह्मा एतनु लंप
भसातया॥ विष्णु कृतदादकं कुरु सर्वपात्रै समन्ततः॥ सप्तसागर मानेन तथा मद्यादिमानतः॥ ब्रह्म
॥ तदन्तः स्वयमेवासौ विष्णुर्वस्वरूपधृक्॥ देवं वर्धयुषित्वेव प्रविभेदतदादकं॥ तस्योर्ध्वं भवत मेरुस्तु
ता जाताः समुद्राः सप्ततज्जलात्॥ तन्मध्यो गंधतन्मात्रात् पृथिवी सप्तजायत॥ इत्येतां पृथक् पृथक् योजिता विष्णोः तिका॥ प्रागेव पर्वता
दिभ्यः समुत्पन्ना वसुंधरा॥ ब्रह्मा एतद्वंद संयोगात् दृढा भूतानुसाभरा॥ तस्यामेव स्थितो ब्रह्मा सर्वलोक गुरुः स्वयं॥ यदा ब्रह्मा एत मध्यस्थो
नवाभवत्॥ तदैव रूपतः सत्मा जनेन सप्तसागरा जायत॥ वायुस्तु सप्ततन्मात्रात् पृथक् पृथक् विनियोजितान्॥ वभूव सर्वभूतानां प्राणभूतः सप्तत
तः॥ अद्विष्टे जेभिरनुजे वीयुभिर्न भसि तथा॥ अन्नं वद्विस्तदादकं सप्तप्रमत्तु गर्भं॥ ततो ब्रह्म शरीरं त्रिधा वक्रे महेन्द्रं॥ प्रधाने
कावशां कुं भो विगुणं त्रिगुणीकृतं॥ तदूर्ध्वं भागं सत्तातः पंचवक्त्रं शत्रुर्भुजः॥ पद्मे के शरीरं गौरी गः काये ब्राह्मो महेन्द्रं॥ तन्मध्यभा
गो नीलांग एकवक्त्रं शत्रुर्भुजः॥ शरव वक्त्रं गदापद्मपाणिः कायः सवैश्वरः॥ अभवत्तदधो भागः पंचवक्त्रं शत्रुर्भुजः॥ स्फटिकाभ्र
सप्तः शुक्रः स कायश्चन्द्रोऽक्षरः॥ इत्यस्मिन् ब्रह्म काये सृष्टिं योजितं यत्॥ यमेवाभवत्स्वरा ब्रह्म रूपेण लोकधृक्॥ स्थिति

या ४

राम
२०

नोपयक ४

शक्तिं निजां प्रायां प्रकृत्या रयां योजयत्॥ महेन्द्रो वै ह्यवेकाये ज्ञानशक्तिं निजांतया॥ स्थितिकर्त्री भवद्विस्मुरहमेव महेन्द्रः॥ सर्व
शक्तिनियोगेन सदेतदुपतामप॥ अन्नं शक्तिं तथा काये शां भवे सत्यं योजयत्॥ अन्नकर्त्री भवद्वं भुः स एव परमेश्वरः॥ ततस्त्रिषु श
रीरेषु स्वयमेव प्रकाशते॥ ज्ञानरूपं परं ज्योतिरनादि भगवान् भुः॥ सृष्टिस्थितं तं करणं देक एव महेन्द्रः॥ ब्रह्मा विष्णुः शिवश्चे
ति संज्ञा प्रापयत् कथं कथं॥ अतस्त्वं च विधाता यतथाहमपि नो कथं॥ एवं शरीररूपं वतानमस्माकमन्तरं॥ ॥ मार्कण्डेय उवाच॥
इति श्रुत्वा ब्रह्म स्वविशो रमित तेजसः॥ हर्षेत्पुल्लभुः प्रोवे पुनरेव जनार्दनं॥ ॥ श्रीर्दशरथ उवाच॥ एक एव महेन्द्रो ज्योतिरू
पो निरंजनः॥ कावा प्रायाथ कः कालः कावा प्रकृतिरुच्यते॥ के पुमांसस्ततो भिन्ना भिन्नाश्चेत्येकता॥ तमेव दस्व गोविन्द तस्व भावं यथा
तथं॥ ॥ श्री भगवानुवाच॥ त्वमेव पश्यसि सदा ध्यानस्थः परमेश्वरं॥ आत्मना त्मै रूपं तं ज्योती रूपं सदा दृष्टारं॥ प्रायां च प्रकृतिकालं पुरुषं
वस्वयं विभो॥ ज्ञात्वा त्वं ध्यानयोगेन तस्माद्धानपरो भव॥ प्रायया मोहितो यस्मादधुना त्वं मदीयया॥ ततो विष्णोः परं ज्योतिर्दिव नितारतः॥
अधुना कोषयुक्तं विस्मयात्मानमात्मनि॥ प्रां एव सिद्धं कथादिरूपं प्रियाधिप॥ ॥ मार्कण्डेय उवाच॥ तस्मिन् त्रिमहादेवः श्रुत्वा
वाकं मुनिश्रेतां॥ मुनीनां पश्यतां योगयुक्तो ध्यानपरो भवत्॥ आसाद्य बन्धपण्यं कुं निमीलितविलोचनं॥ न विंतया मासत दान्मनि
महेन्द्रः॥ परं विंतयत सत्यशरीरं वैव भौ पुनः॥ ते जेभिरनुजं वदं न श्रेकुर्भुनयस्तदा॥ तन्वा एतद्धानं॥ भुः स विष्णु मायया परि

त्यक्तोतिविवभौतपमेनोभिरुज्वलः॥येयेगणःसदातस्थःसेवयाशंकरांतिके॥नतेपिबीक्षितुंशेकुःशंकरं॥स्वयमेवतदाविष्णुः
समाधिमनसोभ्रं॥प्रविवेशशरीरांतर्जोतीरूपेण॥धूर्जटेः॥प्रविशतस्यजहरेयथासृष्टिक्रमःपुरा॥मासस्वयंनारायणोवायः॥
नस्थूलंनवसूक्ष्मंनविशेषनगोवरं॥नित्यानन्दनिरानन्दमेकमुद्रमतीन्द्रियं॥अदृश्यंसर्वदुष्टारनिर्मुक्तं॥परमात्मानमानंदंजगत्का
रणकारणं॥प्रथमंददृशोभुरात्मानंतत्स्वरूपिणं॥तत्रप्रविष्टमनसासबहिर्ज्ञानवर्जितः॥तस्यैवरूपंप्रकृतं॥अभिन्नतांगतां॥ददर्शतस्यै
वामासेपृथक्भूतामिवैकिकां॥पुरुषं॥ददर्शसौम्यैवसशतस्ततः॥अग्नेरैकणाःस्थूलादजसंदिजसत्तमाः॥तदेवकालरूपेण॥भावनेव
मुद्रमुद्रः॥सृष्टिस्थितंतयोगानामवकृदस्यकारणं॥प्रकृतिःपुरुषश्चैवकालोपिवमुद्रमुद्रः॥अभिन्नंभार्षमाणं॥सर्गार्थेभिन्नतांन॥एथ
भूतानभिन्नांश्चददृशोवनुशेषः॥एकमेवाद्वयंब्रह्मनेहनानासिक्वितन॥सप्रधानस्वरूपेणकालरूपेण॥भासते॥तथापुरुषरूपेण॥संसारार्थे
प्रवर्तते॥भोगार्थंप्राणिनांशश्वत्स्वशरीरेववर्तते॥सेवमायायाप्रकृतिमिभोहयतिशंकरं॥हरितथाविरिंविंयतथैवान्यजनुर्भवन्॥मायायां
प्रकृतिर्यताजन्मसंभोहयंत्यति॥सास्त्रीरूपेणवसदालक्ष्मीभूताहरेःप्रिया॥मासावित्रीरतीसंध्यासासतीसेववीरिणी॥बुद्धिरुपास्वयंदे
वीवण्डिकेतिवगीयते॥इतिसयंददर्शसुध्यानमार्गगतोदरः॥प्रह्लादिप्रभेदेनतथासृष्टिक्रमंस्वयं॥ददर्शयित्वाहरेःकालंप्रकृतिंपुरुषांस्त
था॥यथान्यदृश्यामासतच्छृणुद्विजोत्तमाः॥ ॥इतिश्रीकालिकापुराणेद्वादशोऽध्यायः॥१२॥ ॥मार्कण्डेयउवाच॥ततोब्रह्मा

एतत्

गता

राम
२१

त्रि

एतसंस्थानंदर्शयामासशंभवे॥बदधेतोयरासिंस्थंब्रह्माण्डवयथापुरा॥तन्मध्येपद्मगर्भाभंब्रह्माण्डजगतांपतिं॥ज्योतिरूपंप्रकाशा
स्वंसृष्टार्थंवपृथगतं॥शरीरिणंवददृशोब्रह्माण्डांतर्गतंमुद्रः॥तत्रैववद्विधाभूतंवपुर्वाह्यंददर्शसः॥उर्ध्वमध्यांतभागेःसुब्रह्मवस्म
शिवात्मकं॥यथोर्ध्वभागेवपुषोवत्तत्प्रगमत्तदा॥बनुर्ध्वंजंप्रकाशंतंज्योतिभिःकमलसनं॥मध्येतदाविष्णुभूतंददर्शान्तरंशंभुतां॥ए
कएवशरीरं॥नुविधाभूतंमुद्रमुद्रः॥हरोददर्शस्वेगर्भेतदासर्वमिदंजगत्॥कदाचिद्वैश्रवंकायंब्राह्मेकायेलयंब्रजेत॥ब्राह्मंतथावैश्रवे
वशंभवेवैश्रवंतथा॥शंभवंवैश्रवेकायेब्राह्मेवाण्यशंभवं॥गच्छंतंलीनतांशंभुरेकतांवमुद्रगंतं॥ददर्शवापदेवोपिभिन्नंवाण्यय
गतं॥परमात्मनिगच्छंतंलीनतांतद्वयःस्वयं॥तन्मध्येपृथिवीशंभुर्ददर्शविततांजले॥माहापर्वतसंहोतैर्विलांस्थगितांततः॥पुनर्ददर्शब्र
ह्माण्कुर्वंतंसर्वमादितः॥आत्मानंवपृथग्भूतंविष्णुवगरुडासनं॥दक्षंप्रजापतिंतत्रतथैववनिजानाणान्॥मरीचादीन्दशतथाविरीणी
यतयासती॥संधारंतीवकन्दर्पंशृंगारंववसंतकं॥हृवांभावीतथामारानुषीन्देवान्मरुद्गणान्॥मेघांशं॥मयंवृक्षान्वल्लीस्तृणा
निव॥सिद्धान्निद्याधरान्यक्षान्शसान्किन्नरांसथा॥मानुषांश्चभुजंगांश्चग्राह्यान्मत्स्यान्सकच्छपान्॥गतकेतूंश्चकम्पीकीट
पतंगकान्॥काश्चिददर्शवनिताहंभवंप्रकुर्वतः॥उत्पन्नंवायुपृथ्वीवविषधंतंवकंवना॥हसन्तोरमत॥अद्विलपतस्तथा॥धा
वतश्चापरांश्चभुर्ददर्शपरमेश्वरः॥दिव्यालंकारसंकुन्नामालावंदनवर्जिताः॥वीक्षांवयस्त्रिरेकेविष्णुभुजंगमुद्रः॥सुवतःप्रसुव

धा

मयधंतर

तश्च शंभुविष्णुतथाविधिं॥ केचिद्दृष्टिरेतेन मुनयश्चतुषोऽधनाः॥ तेषां सितरतः केचिन्नदीतीतपोवने॥ स
वन॥ तथैव सागरास्समनद्यो देवसरांसिवा॥ तथैव पर्वतस्थोऽसौ दृष्टो शंभुना स्वयं॥ माया लब्ध्वा स्वस्ते
तथात्मानं मोहयंती दृष्टं करं॥ सत्मासहिं स्वयं रे मे कैलासे मे रूपवते॥ मन्दरे देवविपिने शृंगारसंसेवि
वतः सुता॥ यथा प्राप्य पुनस्तानुयथा वैवान्धको हतः॥ कार्तिकेयः समुत्पन्नो यो हंता तारका ह्वयं॥ तत्सर्वं विस्त
राण्यपि पुनर्गन्धर्वसिंहस्वरूपिण॥ यथा हतः कालनेमिर्हि राण्यो यथा हतः॥ विष्णुना यादृशं युद्धं दानवौघैः पुरा कृतं॥ यथा ये ये वनिह
ता तत्सर्वं दृष्टवान् हूरः॥ जगत्पुनर्वान्धत्वा दीनद्वजग्रहमानुखान्॥ सिद्धविद्याधरां दी श्रद्धा दृष्ट्वा पृथक् पृथक्॥ आत्मानं संहृतं तं तादृशे
शंभुना स्वयं॥ संहारांते ददर्शाय ब्रह्मविष्णुमहेश्वरान्॥ शून्यं सप्तप्रवत्सवं जगदेवरावरं॥ शून्ये जगति सर्वस्मिन् ब्रह्मविष्णुशरीराः॥ लीनः शं
भुश्च तस्यैव शरीरं प्रविवेश ह॥ एकमेव ददर्श सौ विष्णुमयं कुरूपिणं॥ नान्यं किं विदुर्दृष्टी सौ तदा विष्णुमते हरः॥ अथ विष्णुवदृष्टे त्वयं तं पर
मात्मनि॥ प्रासमाने परेतत्त्वोतीरूपे सनातने॥ ततो ज्ञानप्रयं नित्यमानंदं ब्रह्मणः परं॥ केवलं ज्ञानं गम्यं वददर्शानं न किं वन॥ एकत्वं च पृथक्त्वं
च जगतः परमात्मना॥ ददर्श स्वशरीरान्नः सर्गस्थितं तसंयमानं॥ प्रकाशं परमात्मानं शान्तं नित्यमतीन्द्रियं॥ एकमेव द्वयं ब्रह्म ददर्शानं न किं
वन॥ को वा विष्णु हरः को वा को ब्रह्मा किमिदं जगत्॥ इति भेदेन जगत्प्रेक्षं भुना परमात्मना॥ एवं संपश्यत स्तस्य शरीरापंतराद्वरिः॥ निःसारा
लपतं

यथायापि प्रविवेश वषट्पञ्च॥ अनन्यत्वं पृथक्त्वं वददर्शयित्वा जनार्दनः॥ शंभवेतच्छरीरं बहिर्भूतस्ततो दुतं॥ अथ त्यक्तसमाधेस्तु हरस्य
वलिततात्मनः॥ सती प्रनोता गमाशु मोहितस्य वप्रायया॥ ततो मुहुर्हरो वक्रं दाह्यायाणामनोहरं॥ प्रवृद्धकमलाकारं वीक्षणं केद्विजोत्त
माः॥ ततो दह्यप्रदीपान् स्वगाण्कमलासनं॥ विष्णुवतः संवीक्ष्य शंकरो विस्मितो भवत्॥ अथ तं विस्मया विष्टं महादेवं वषट्पञ्चं स्मितपु
सन्नवदनं दह्यमाह जगद्जनार्दनः॥ श्रीभगवानुवाच॥ यत्पृष्टं त्वयैकत्वे भिन्नतायां च शंकरा॥ त्रयाणां प्रथमे देवानां तज्ज्ञातमधुत्वया॥
प्रकृतिः पुरुषश्चैव कालो मायानिजांतरे॥ त्वया ज्ञातो महादेव कीदृशास्तेव के पुनः॥ एकं ब्रह्म सदा शांतं नित्यं च परं पदं॥ तत्कथं भिन्न
तां ज्ञातं दृष्टं तत्कीदृशं त्वया॥ मार्कण्डेय उवाच॥ इति पृष्टो भगवता भगवान् च स भक्षजः॥ जगाद हरये तत्त्वं तत्त्वं कथं द्विजोत्तमाः॥
इत्युवाच॥ एकं शिवं शांतमनेकं भव्यं तं ब्रह्म स्मितमन्निह किं विदीदृशं॥ तस्मादभिन्नं सकलं जगद्वरे॥ कादिरूपाणि वसुधैदे
तुः॥ सप्तस्तभूतप्रभवं तस्यैव सदं शरूपिणः॥ सृष्टिं स्थितिं संश्रयं तद्विभूतिं रूपवयं तस्य विभूतिभे
भेन कालरूपं प्रकृतिर्नवान्यत॥ तत्प्रेराणं कर्तुं प्रलंबं किं विदिना पिरूपं सदपीदृशं॥ श्रीभ
नं वदषभक्षज॥ तदंशं भूतासु वयं ब्रह्मविष्णुपिनाकिनः॥ तस्मात्प्रधानवधोयं विरिं विलंबवेद्वे
पिनाकिनां॥ मार्कण्डेय उवाच॥ इति तत्पदवः श्रुत्वा विष्णोरभितते जसः॥ न तद्धानं महादेवो
निरतं न वयं

काली

काली. पु
२३

ती सुरा

तंविष्णुर्गयानामयत्नप्रदिशत ॥ शंभवेप्रस्तुतंतदः कथयामिपुनर्दिशतः ॥ ॥ रतिश्रीकालिकापु
ध्यायः ॥ ॥ मार्कण्डेयउवाच ॥ जलदेवयगजसुप्र ह्यदेवः सतीपतिः ॥ विमलविष्णुप्रदीप
भेनुंगेसतीमामोदशालिनी ॥ जगामहिप्रवत्स्यंरम्यंकुंजसमन्वितं ॥ अथ शंकराभासेसुदती
चंद्रके कालिकोपमा ॥ उवाचयश्चतेदेवामरीया ॥ द्यासुमानसाः ॥ दद्वोपि सर्वमुदिता अभवत्समुराः ॥ ॥ वान्वादयंतः केविनाल
स्वनंगाणः ॥ केविदासं प्रकुर्वतः अनुजगुर्हिवधुजं ॥ विमला अपिब्रह्माद्याः शंभुनापुनरेवते ॥ अनुजगुः कियदंमुदापरमयायु
तां ॥ ततः शंभुसमाभाष्यब्रह्माद्याप्राप्तसाश्चते ॥ स्वस्वस्थानंतदाजगुः स्थनैराभुगाभिभिः ॥ देवाश्च सर्वेसिद्धा ॥ यैः सारसंगाणाः ॥
यश्चविद्याधराद्याश्चयेयेतत्रसमागताः ॥ तेहरेणविमलासुगतवंतोनिजास्पदं ॥ वभ्रुशमोदयुताः कृतदारेव ॥ पुजे ॥ ततोदरः सख
गाणः स्वस्थानंप्राप्यमोदनं ॥ कैलाशंतत्रवृषभादवातरदितिप्रियः ॥ ततोविष्णुपादद्वयमां प्राप्यदाज्ञायां गीगाणां ॥ स्वीयंविमलजया
मासनद्यादी निरिकंदरात् ॥ उवाचवेतांस्तान्सर्वान् नद्यादीनतिसूनृतं ॥ यदाहं वः स्मराम्यत्रस्मराम्यत्रलमानसाः ॥ समागमिष्यथा
तदाप्रत्याश्रयंभोस्तदातदा ॥ इत्युक्तेवाभदेवेनतेनन्दिभैरवाद्यः ॥ महाकोशीप्रतापोयजगुसेहिप्रवद्विरो ॥ इत्युक्तेपितयासाद्वितेभुपाने
पुमोहितः ॥ दाज्ञाधियाणविररेभैरवो ॥ नुदिनंभद्रं ॥ कदाविद्वन्पुष्पाणि सप्राहत्पमनोदरं ॥ भालांविधायसत्यासुहारस्था

वा ६

२४

राम
२३

दिश ४

उवाचविष्णुः
पुष्पमन्त्रेणपुरतो
मुहुः ॥

नेनयोजयत् ॥ कदाविद्वन्नेवकुंवीक्षंतीमासनः सती ॥ अनुगम्यहरोवकुंसीयप्रप्यवलोकयत् ॥ कदाचिंतुंतलानस्याउल्लासोहा
समागतः ॥ वध्रातिप्रोवयत्येवंशश्वत्सं प्रार्जयत्यपि ॥ सरागौवराणावस्य्यावकेनेज्वलेनव ॥ निसर्गरक्तैकुसुतेपुरोरागा हृषध्वजः ॥
उवाचविष्णुः ॥ तत्करोकथयत्यस्याहरोदुष्टंनदानं ॥ नदूरप्रपिगतासौसमागम्यप्रयत्नतः ॥ पुनवध्रातिता
प्रक्षिप्यदेवोपमानसां ॥ अंतहितस्तुतंत्रैवमाययावृषप्रध्वजः ॥ तामालिलिंगप्रीत्यावकिर्त्तयाकुलाभवत् ॥ सौवर्णपद्मकलिका
तुल्येतस्याः कुवद्वये ॥ वकारभमराकारंभगनाभिविशेषकं ॥ हारप्रस्थाः कुवयुगाद्वियोज्यसहसाहरः ॥ नियो नितत्रैवसकरस्य
रुजंमुहुः ॥ अंगदबुलयानूमीविशेष ॥ पुनपुनः ॥ तस्यानानुनोरेवासोतस्यानेप्रपुष्पो ॥ कालिकेयंसम ॥ तिसवर्णतेसखी
तितां ॥ येषंस्यास्तथेदं स्याः पोक्ताजग्राहतकुर्वी ॥ कदाविद्वदोन्मादवेतनः प्रमथाधिपः ॥ वकारनर्मशर्मापितयावैप्रिययामु
दा ॥ आकृष्यपुष्पाणि वनपुष्पा मिश्रंकरः ॥ पुष्पाभरणसर्वींकिरोतिस्मकदावन ॥ गिरिकुंजेपुरे ॥ महसतीपतिः ॥ विजहा
रसमस्तेषुमोदितोमोहितोदरः ॥ नयानेनोपवेशेनस्थितोनापिवैरते ॥ तथाविनाक्षणाप्रपिशर्म ॥ निहृयमुचिरंका
लंकेलासगिरिकुंजो ॥ महाकोशीपपातायजगामहिप्रवद्विरो ॥ तस्मिन्विदेहिप्रवत्सर्वतेवृषभ ॥ हप्रिजेणरयाव
प्रजगामह ॥ तस्मिन्विदेकामेनुवसंतः शंकरांतिके ॥ वितस्तारनिजंभायांवृक्षे तोयेतथा भुवि ॥ सर्वे ॥ लताशान्याः सुपु

२३

काली ५
२४

विताः॥ श्रीभांसेफुल्लपद्मानिपद्माः सभ्रमरासथा॥ प्रविष्टेतत्र सुरभीप्रवर्तुर्मलया निलाः॥ सुगं
ताः॥ मुनीनामपि वेतांसि प्रमथ्य सुरभिसदा॥ स्मरः स्मरं धनुर्दधेत को वा दाहवैकृती॥ संघाद्वं
कामास्त्रवैसमिः॥ प्रमोदाय विरागिनां॥ वभुः पंजपुष्पाणि सरस्सु सकलान्नजनान॥ संमो हनुमु
रहतां स्वर्णवर्णैः प्रसूनकैः॥ वभुर्मदनकेलाभा मनोहा शंकरांतिके॥ वभुकासारवोहे प्रपुष्पात्तं प्रकट
रेत्रुसदासुदैः॥ प्रफुल्लपाटलापुष्पैर्द्विशः सुः पाटलांशवः॥ यथा तथा पुष्पिता सौपाटलावामहीरुहः॥ लवंगवल्ली सुरभिगंधेनोद्वा
मारुतं॥ संमो हयतिवेतांसि भ्रंकाभिजनस्य॥ वासंती वासितास्तत्र वनांतं किलो जेरे॥ तद्गन्धमुग्धप्रसारति पि
नालकवर्चस्त्रिशिरवराश्रुतशालिनः॥ वभुर्मदनवाणो घपयिकवदनादृतः॥ श्रीभांसेफलहीनानिरेजुः फु
प्रपि वेतांसि प्रमथ्य ज्योतिरुद्गमैः॥ गुणरां सूर्यरश्मीनां रंगमभोरप्रतिव॥ समता विविज्ञानशालिनां हृदयं तदा निः शंकं को किलाः
शहंतुते स्म तदन्वहं॥ प्राणिवाधनपुष्पेषु पुष्पाणां दृष्टं॥ वृक्षजुर्ममरासत्र वनांतं गतपुष्पागाः॥ कान्तामानवुभुक्षु स्मरया
घस्य शहवत॥ वन्द्युषारवदानुर्वैताः सकलाः कलाः॥ क्रमाद्वभारमोदाय जनानां कुशलं भुवि॥ प्रसन्नाः सहचरेण निस्तु
रासदा भवेत्॥ विभावर्षः प्रियेणैव कामिन्यः सुप्रमोहरां॥ तस्मिन्काले प्रहृष्टं सहस्रानां गोत्रमे॥ रमे सुरधिरं कृत्तुं कुजे पुदरीषु

मि ४
ममलातीव ४

राम
२४

व॥ सापितेन समं रे मेतदा दद्यायणी शुभा॥ यथा हरः द्वाण प्रपि शान्तिं नापतयति विना॥ श्रीभोगविषये देवी सती तस्य प्रनः प्रिया॥ विशतीव
हरस्यां के पाययति वतद्रुसं॥ तस्याः कुसुममालाभिर्भूषयत् सकलां तनुं॥ स्वहृत्सारविताभिस्तु वननम्रवकारसः॥ आलौपेवी द्वाणो ह्ये
सथा संभाषणे हरः॥ तस्यां विवेश गिरिशः संयमी वास संसदि॥ तद्वक्त्रचन्द्रपीयूषपात्रस्थिरतनुर्हरः॥ नानारसैः सती तनी
तद्वक्त्रजवासेन ततो द्यौर्नम्रभिः॥ गुणैरिव महादन्ती बहो नान्यद्विवेष्टे॥ इति हिमगिरिकुंजे प्रस्य भागे द
दक्षपुत्रा प्रहृष्टः॥ क्रतुभुजपरिमाणैः क्रीडतस्तस्य यातानवदशवमुनीन्द्रावत्सरां पंचवान्ये॥ ॥ इति श्री कौ
चतुर्दशोऽध्यायः॥ ॥ मार्कण्डेय उवाच॥ कदा विदधद्वक्षस्तनया जलदा गमे॥ जगादग्रे त्रिशिराः प्रस्यैव
घनागमो यं संप्राप्तः कालः परम
सहः॥ अनेकवर्षा मेघोद्युः स्थगिता चरदिकुचयः॥ विवांति वाता हृदयं वासयंतो निवेगिनः॥ कदंबरज
साधो तपाथो ले शविकर्षिणः॥ मेघानां गर्जितैस्तैर्धारासारा विमुं वतां॥ विद्युत्पताकिनां तीव्रैः कुबं कस
कुत्रो निशापतिः॥ दिवापिरात्रिवद्वाति विरहीनां वायाकरं॥ मेघानेकत्र निष्ठं तो ध्वनंतो पवने रिताः॥ प
वाता हता प्रहृष्टा नर्तनं ववां वरे॥ दृश्यंते हरभीरुणां वासकाः कामुके सिताः॥ सिग्धनीलां जन
भातुर्धैर्यमुनां वुषु फेनवत्॥ द्वाण द्वाण वंचले यं दृश्यंते कालिकागताः॥ अमुधा विवसं दीप्तः पावको वद

स्यार्थ ६

रु ७

काली २५

५४

मे ४

५४

आंगोष्पथ॥ किमन्यत्र विरूपाक्षशोभोद्भूतिवदास्पदं॥ श्यामलैराजते वद्वैर्विशदोयं हिमाचलः॥ प्रदा
 कुसुमश्रीश्चकुटजं मेजेपि श्याय किं भुक्तान्॥ उवाच बालक लोल ह्रीं यथा संतप्य सज्जनान्॥ मयूरा
 यंते प्रतिवनं सततं वृष्टि स्रवकाः॥ मेघोन्मुखानां मधुर आतकानां मूनो ह्यु॥ श्रुयतामतिप्रज्ञानां वृष्टि स
 प्रतमास्पदं॥ धारा सारशोरे स्तापं वेदुं प्रतिपद्योद्भूतं॥ मेघानां पश्येद्दुर्लभं कोत्करोः॥ यत्ताडयत्यनुगा
 रंगयोईष्टमिजादपि पराभवः॥ हे सा गच्छंति गिरि शविदूरमपि मानसं॥ एतस्मिन्निषेकाले न डंका काश्च कोरकाः॥ कुर्वन्नितां विना सर्वैक
 थं शांतिमवाप्स्यसि॥ मरुती वाच ते भीतिमो मेघो न्यपि नाकं ध्वक्॥ यत्तस्वतस्माद्वा सायमा विरं वव नानाम॥ कैला
 श्यामय द्वितौ॥ प्रावोष भोगं पंच वा संकुरुष्व च स भध्वज॥ एवमुक्त सदा शंभुर्दाश्या एणतया सकृत्॥ दधत्त हासश्री
 अथोत्तमती देवी स्मित भिन्नौष्ठं पुटः॥ प्रह्लादा सर्वतत्त्वज्ञ सोषयन्प्रेमश्री॥ ईश्वर उवाच॥ यत्र पीत्ये मया व
 ॥ मेघास्तत्र नगान्नाहकदा विप्रस्थिये॥ मेघानि तं वपयं तं संवं ति प्रदी भूतः॥ सदा प्रालेय धारा सुवर्षा वृष्टि म नो हरे
 वदमेखले घनाः॥ संवर्ति नगच्छंति तत उड्कदावन॥ सुमेरार्यो वधे रूढं नगच्छंति वराहकृतः॥ जम्बू मूलं समासाद्य पुष्करावर्त कादयः॥ ए
 तेषु वगिरीन्द्रेषु यस्योपचित हेतवै॥ प्रनः प्रिये निवासाय तदा वदस्व दुतं प्रिय॥ स्वच्छा विहारे स्तव को नु कानि सुवर्ण पद्मानिल वंद्य दं॥ शकुं

वा ४

दपि ३
रितवेहेते

मा १

स्थ ५
या ३

म ३ तापि ५

तवोर्भिमं... पदेयानि गिरी हिमोत्थे॥ सिद्धांगनास्ते सखितां सजातनी प्रिच्छं त्य एवोप कृतिं संको नु कं॥ स्वच्छा विहारे म
 णि कुट्टि मे गिरी कुर्वन्त्य एषं ति फलादि दानकैः॥ या देव कन्या गिरिकन्यका श्रया नागकन्या श्रुतुरंग मुरव्यः॥ सर्वास्तु तास्ते सततं सह
 यतां समावरिष्यन्त्य नुमोद विभ्रमैः॥ रूपं तवेद प्रनु लंबद नं सुधारुह छुंग नानि जव पुर्निज कांति संघं॥ हेला निजे वपु विरूप गुणेषु
 नित्यं कर्तार इत्यनि प्रिषे द्वा ए वारु रूपं॥ यामे न का पर्वतराज जायारूपैर्गुणैः॥ ख्यातवती त्रिलोके॥ सा वापिते तत्र मनो नुमोदं नित्यं करि
 ष्यात्पनुवा दनाद्यैः॥ पुरं ध्रुव गै रिराज वर्यैः प्रीति विन चद्रि रुदार रूपं॥ शिखा सदा तेषु कुलोर्विका र्या न्वहं प्रीति युता गुणा द्यैः
 विवित्र को किला लाप मे दकुंज ग ए वतं॥ सदा वसंत प्रभवं गं नु मिच्छ सि किं प्रिये॥ नाना स्वच्छ जला पूर्णं सरः शत स मावृतं॥ पश्चिमी श
 तशो युक्त प्रवले नुं हि माच नं॥ सर्व का म प्रदे व द्यैः शाहू लैः कल्प संत कैः॥ संछन्नं यस्य कुसुमानुपपयोक्ष्ण सित भ्रवेः॥ प्रशांन श्यापद ग
 णं भुनिभिर्यति र्वृतं॥ देवा लभे माह भागे नाना भंग गां ए वतं॥ स्फटिक स्वर्ण रोण्या द्यै रौ जै तैश्च विराजितं॥ मान सादिसरो व गै रिर भितः प
 रिशो भितं॥ हिरा मयै रत्न शालैः पंचकैः कुमुदै र्वृतं॥ शिशुमो रैस्तथा शंखैः कच्छपै र्म को र्ज सैः॥ निषे वितै र्भजु लैश्च तथानी लोत्पला दि
 भिः॥ देवी शत स्नान पुक्त सर्व गंध कंकुमैः॥ विवित्र स्रक् गंध जलैः पूर्णैः स्वच्छ सुकांतिभिः॥ शाहू लैस्त रुभि र्मुं गै स्ती रस्यै रूप शोभैः॥ न
 त्यद्विरिव शार गै र्यै र्वर्जै र्म द्रुव कां ग शो भितं॥ मधुरारा विभि र्मो द कानि भि र्भ्रम का रिभिः॥ वा स व स्य

मि ४

वप ४

च ५

मि

काली-पु
२६

६५

कि

कुबेरस्ययमस्यवतास्यव॥अग्नेःकोऽपराजस्यप्रासुतस्यहरस्यव॥पुरीभिःशोभिःशिवरंमेषुमुचैःसुरालयं॥रंभाशवीमेनकादिरंभो
रुगाणसेवितं॥किंत्वामिच्छसि सर्वेषांसारभूतंमहागिरिं॥तत्रदेवीशतयुतासास्ररोगाणसेविता॥त्रिसंकरिष्वातिशवीतवयोऽप्यासहाय
तां॥अथवापमकेलासप्रबलेनसदाअयंस्थानमिच्छसिविज्ञेशपुरीपरिविराजितं॥गंगाजलौघप्रयतंपूर्णचन्द्रसप्रप्रभं॥दरीषुसा
नुषुसदायज्ञकन्याभिरीहितं॥नानामागौर्धुक्पद्माकरशताहतं॥सर्वैर्गुणैश्चसहसंमुपेरोरिवसुंदरि॥स्थानेषुतेषुपात्रापितवांतं क
रणस्यहा॥तदुतंमैसमावहववासंकर्त्तास्मिन्वते॥मार्कण्डेयउवाच॥॥इतीरितेशंकरेणतदाद्वयायणीशनेः॥इदमहाप्रहादेवं
अज्ञांसेवाप्रकाशतं॥॥समुवाच॥हिमादरेववसतिमहामिच्छेतयासह॥नविरात्कुरुवासंतंस्मिन्नेवमहागिरी॥॥मा
र्कण्डेयउवाच॥अथतदाक्यमाकापिहरःपरममोहितः॥हिमादिनिश्वरंतुंगंदायायणासंप्रययौ॥सिद्धांगनागणयुतमगम्य
मेघपंक्तिभिः॥जगामशिखरंतुंगंसारसीवनराजितं॥॥इतिश्रीकालिकापुराणेहिमादिगमनं॥१५॥॥मार्कण्डेयउवाच॥
विविजंकनकेरयैःशिखरंरत्नकवुरं॥वालार्कसहसंशंभुराससादसखः॥स्फटिकाभ्रमयेतस्मिन्नाहलदुप्रराजिते॥विविजंषु
षावलीभिःसामिभ्यसंयुते॥प्रफुल्लनरुशारवाग्रगुंजद्रुमसेविते॥पंकेरुहैःप्रफुल्लैश्चनीलोत्पलयैस्तथा॥शोभितेवक्रवा
कोद्यैःका॥॥प्रमत्तसारसैर्कौवैनीलकोटैश्चसेविते॥नुरंगवदनैःसिद्धैरसरोभिःसगुह्यकैः॥विद्याधरीभिर्देवी

राम
२६

सहिने सती
पुंस्काकिलकलखाने मपुरे र्दशसेविते

प्रा

मि व्या

स गदि

दश

कैलासे

भिःकिन्नरीभिर्विहारिते॥पुरंधीभिःपार्वतीभिःकन्याभिरभिसङ्गते॥विपंचीतंत्रिकामत्तप्रदंगपटहस्वनेः॥नत्पादिरसरोभिश्चकौतुको
त्यैःमुशोभितैः॥देवीलतादिभिर्गंधिनीभिःसमावृते॥उर्ध्वप्रफुल्लकुसुमैर्नितुंजैरुपशोभिते॥शैलराजपुराण्यासेशिखरेष्वप्रभञ्जनः॥
सहस्रंविहारेमेएवंभूतेमुशोभने॥तस्मिन्स्वर्गसमेस्थानेदिवापानेनशंकरः॥दिवावर्षसहस्राणिरेप्रेसत्तासंप्रमुदा॥सकदावित्ततः
स्थानादन्येसंयातिशंकरः॥कदविन्नेरुशिखरंदेवदेवीवृत्तपुरा॥दिक्कूलानांतयोद्यानवनानिवसुधातलं॥गत्वागत्वापुनस्तत्ररेमे
येत्यसतीसखः॥नयैतेसदिवाराजिनव्रह्मनतपःसप्र॥सत्याहितमनाःशंभुःप्रीतिमेववकारह॥एवमहादेवमुखंसतीपश्यति सर्वदा॥
महादेवंसदातत्रमुखंदृष्ट्वेत्सतीसदा॥एवमन्योन्यसंयुक्तादनुरागमहीरुहं॥वर्द्धयामासतुःशंभुःसखौभावांनुसेवनैः॥एतस्मिन्नन्तरेद
होजगतांहितकारकः॥महायज्ञंसंप्रोरेप्रेयषु सर्वजनान्वितः॥अष्टाशीतिसहस्राणिपञ्चजुह्वितिसत्तुजः॥उद्गातारश्चतुःषष्टिसहस्राणि
सुरर्षयः॥अध्वर्यवोयहोतारस्मावंतोनारदादयः॥अधिष्ठातास्वयंविष्णुःसहस्रंमरुद्गणैः॥स्वयंतत्राभवदुत्थात्रयीविभिनिदर्शकः॥त
थैवसर्वदिक्पालाद्वारपालाश्चरक्षकाः॥उपतस्थेस्वयंयज्ञःस्वयंवेदीधराभवत्॥तनूनपात्रिजं वक्रैरुपशतसहस्रशः॥हविषांग्रहणा
यापुतस्मिन्यज्ञेप्रहोसवे॥अलंबासुमरीव्याघ्राध्वरिचौकैकधारिणः॥सर्वत्रसमिधेन्यासेज्वालयापामुर्विषं॥सप्रर्षयःसामगाथांकु
र्वन्तिस्मरथकुरथक॥गोमूदिशोदिशःखं वपूरयंतःप्रतिस्वनेः॥नवतातत्रयोगेनुदक्षेनमुमहात्मना॥नकेविदृषयोदेवानमनुष्ठा

महादेवो वि सर्वत्र सदा उक्ता श्री वि
सती मुखे

यते

काली-पु
२९

नपक्षिणः॥ नोद्विदो नत एवापि पशवो नम गास्तथा॥ गंधर्वविद्याधरसिद्धसंघानादित्यसाधर्षिगणनयज्ञान॥ सस्थावरान्ना
गवरान्समस्तान्चवेसदक्षः सुमहाधरोऽसु॥ कल्पमन्वत्तरयुगवर्षमासदिवानिशा॥ कलाकाष्ठनिमेषाद्यावताः सर्वसमागताः॥ मह
र्षिराजर्षिर्नृपाः सपुत्राः सविवैः ससैनैः॥ वसुप्रमुखागादेवतायाः सर्वा इतास्तेन गतामखं ताः॥ कीटाः पतंगानलनाश
सर्वसवानराः श्वापदविघ्नघोराः॥ मेघाः सन्धौलाः सजदीसमुद्राः सरांसिवायश्चगतावतामे॥ सर्वस्वभागां हविषां जिघृक्षवः॥ कर्तुं
युजगमुदयं जिनसे॥ पातालतो वावै सुधासदो वागतास्त्रियो देववराः॥ सम्पत्ताः॥ जागृस्वस्ति यत्किं विज्ञेयं नावेत नं मुनिः॥ सर्वदेवतास
प्रारेभ्यस्तत्सर्वस्वदक्षिणं॥ तस्मिन् यत्ते वृतः शंभुर्न दत्ते नैमहात्मना॥ कपालीति विनिश्चितं तस्य यत्तर्हि तो न हि॥ कपालिभार्येति सती
दयितापि निजा सुता॥ नाहताय तत्र विषये दक्षो दक्षदर्शना॥ क्रत्वा सती तदा यत्तं ताते नारदमुत्तमं॥ कपालिभार्येति वताना ह्यमि स
पितृत्वतः॥ उच्चैश्च कोपदक्षाय रक्तनेत्रा ननातदा॥ शोपे न दंष्ट्रं दंष्ट्रं च मनश्चक्रे तदा सती॥ कोपाविष्टापि सा पूर्वसमयं स्मृतवत्पितामह
स्येति वनिश्चितं प्रसंगोपतदा सती॥ अतं शोपे न मे पूर्वमुदं सप्रयः कृतः॥ अस्तीति मय्यवज्ञायां प्राणमोक्षे भूवं पुनः॥ यदा सुता दंष्ट
क्षेण मुचिरंतनयार्थिना॥ तदैव सप्रयो मेयं शोपे नालं करोमि तं॥ इति संवितं सा देवी निरूपयन्त्यात्मनः॥ संस्मरन्तु तमत्पुत्रं निःफलं
तज्जगन्मये॥ पूर्वरूपं स्मरन्ती सा योगनिद्रा हृदये हरेः॥ एवं सा विजया प्रासमनसा दक्षजातदा॥ ब्रह्मणे दित दक्षो एव दर्थं महती रिता॥

राम
२९

व२

पादसंश
य

तत्किं विदपि नो जातं शं करोहि न पुत्रवान्॥ इदानीं मे ह्येवाभूत्कार्यदेवगाणस्पद॥ यदुं करं सानुरागो मत्कृते भूच्योषिति॥ मत्तोनान्यापु
नः शंभोरागं वद्वियुं पुनः॥ सक्तान कापि प्रविता सनान्यां संग्रहीष्यति॥ तथा प्यहं ननु तद्व्ये सप्रयात्पूर्वयोषिते॥ हिताय जगतां कुर्या
म्यादुर्भावं पुनर्गिरी॥ पुरा हि प्रवतः प्रस्थे रमे देवगृहोपमे॥ शंभुः सार्द्धं मयारं नुं मुचिरं प्रीति संयुतः॥ तत्र मे मेनका देवी वार्वद्गी वरितव
ता॥ मुनीलासा पुरंधीणा मुत्तमार्पवती गणे॥ सा प्राप्ता तव दायवृ सर्वं कर्म सुनर्मकं॥ तस्या मे ह्येव गोभूतसामे प्राता भविष्यति॥ कन्याभिः
पार्वतीभिश्च वाल्पक्रीडा महं विरं॥ कृत्वा कृत्वा मेनकायाः करिष्ये मोद मुत्तमे॥ पुनश्चाहं भविष्यामि शंभो भर्ष्याति वल्लभा॥ करिष्ये देव
काव्यार्णित दुपायं दिशं त्वयं॥ इति संवितं यंती सा पुनः कोप समावृता॥ जज्वाल दक्षतनया दक्षदाहा कर्मणा॥ कोधरक्ते दक्षान्न तत्र
नुयच्छे सदा सती॥ स्फोटं वकार हाराणि सर्वाणां वृत्तयोगतः॥ तेन स्फोटेन महता तस्या सुप्रणा वायवः॥ निर्भिद्य दक्षमद्वारमात्मन सेव
हिर्ययुः॥ तत्र प्राणा सुतां दृष्टु देवाः सर्वे नरीक्षणाः॥ हाहाकारं तदा वक्रुः शोकं व्याकुलिते दक्षणा॥ ततस्तु सत्याभगिनी सुता तां दृष्टुमा
गता॥ वक्रो शोका हि जयाम तां दृष्टु सती मुदुः॥ हासति कृगता सीति हासती तव किं त्विदं॥ हासात् सुसद सुखे सदा शब्दो महान भूत्॥ विप्रि
यश्च वणा देवप्राणा स्य क्ता स्वया सति॥ अहं कथं नु जीवामि दृष्टु हा विप्रियं दं॥ प्राणिना वदनं सत्याभार्जयंती मुदु मुदुः॥ करुणं विल
पंती स्मपुखं जिघृक्षिता तदा॥ सिंजंति नेत्रे सौख्येः सत्यासा हृदयं मुखं॥ केशानुन्निषापाणि भांवी दक्षनी वदनं मुदुः॥ दुर्द्विषः कम्पित शि

काली-पु

काली. ५
२८

राः शोकवाकुलितेन्द्रियाः ॥ हृदयं पंचशाखाभ्यां विनिहंतितयात्रिः ॥ इदं वचनं साकं गमाविजयावती ॥ अन्तांतं पारं प्राप्ता वि
रिणी शोककर्षिता ॥ धारयित्री कथं प्राणसद्यस्तद्विनिर्जीवितं ॥ सतथा निरर्णकोशः क्रूरकर्मापिता तव ॥ प्रप्रीतां भवती अन्ताकथं धा
रिणी विनिर्जीवितं ॥ विविक्तमूनं कर्माणि स्वीयानि भवती प्रप्रीता ॥ कृतानि स्वयं शानिदं शोकाकुलस्तदा ॥ युक्तानां त्रीणि मुखानि कथं यज्ञे प्रव
र्तयते ॥ निःशुद्धस्य कवुडिश्च कथं न भवेत्कृतौ ॥ हामातेर्देहि वचनं रुदं तावलवन्मम ॥ भवत्या निर्दये शोको धिये श्रुत्वा प्रमानसून ॥ त्वं किं
स्मरसि मे शंभो विहितस्य कदा वन ॥ तेना प्रसवशं प्राप्ता मातर्मी किन्न भाषसे ॥ तदेव वद नं वदुर्मुखं नौ सौ सिकातव ॥ एतेषां कृताः स
र्वविप्रमादसितं क्वचित् ॥ ननु ते विभूतेर्हीनं नेत्रयुग्मं मुनासिकं ॥ स्मितहीनं वद नं दृष्ट्वा सोढा कथं हनः ॥ कांसां स्मितं वा कं हरा
अप्रसमागता ॥ मुनतं त्वां प्रेते सति विदिष्यति मुहुर्मुहुः ॥ अद्वावती वांश्वेषु पशुर्भाववशानुगा ॥ सर्वलक्षणं संपूर्णं त्वत्समाकाभवि
ष्यति ॥ त्वं हते देवि देवेशः शोको पहतचेतनः ॥ दुःखितात्मानिरुत्साहो निश्चेष्टश्च भविष्यति ॥ एवं लपंती भद्रादुःखिता सती प्रतां संप्रीत्या
निशयं मुदा हता ॥ यपातभूमौ विजया विरावं वितन्वती वोर्द्धुभजा प्रवेपती ॥ इति श्रीकालिकापुराणे देहव्यासः ॥ १६ ॥ मार्क
ण्डेय उवाच ॥ एतस्मिन्नंतरे शंभुः शोभने प्रानसे दृष्टे ॥ सप्ताय संध्या प्राणातः स्वप्नाप्रपदं पति ॥ आगच्छन्नेव संरावं विजयाया वषध्वजः
सुप्रावदारुणं तीव्रं वकितश्च ततो भवत् ॥ तत उक्तावलवता प्रनोमास्तं हंसा ॥ स्वप्नाप्रपदं शर्व आससाद स्वराचित्रः ॥ आसाद्य देवी द

राम
२८

यितांतदा दद्यायंती हरः ॥ प्रतां दृष्ट्वा पि न जहौ प्रते विप्रिय भावतः ॥ ततो निरीक्ष्य वदनं प्राप्य वषध्वजः ॥ पप्रच्छ कस्मात्सु मासीत्येवं द
द्यायंती मुहुः ॥ ततो भर्गवः अन्तातदा तद्गीनी सुता ॥ विजया प्राह निधनं दायं पायया तथा ॥ विजयो वाच ॥ ददः कर्तुं कर्तुं शंभो देवा
न्सर्वांस्स वासवान् ॥ आनुहावतदा दैत्यानां दसांसि दुग्धकान् ॥ ब्रह्माणं प्रथमो विंदमिंद्रो नपिदिकुपती न ॥ देवयोनी सथा सर्वांसा
ध्यानि धाधरादिकान् ॥ नादूतानि कृतौ ते नर्यनि सत्त्वानि शंकर ॥ तानि ददन्ने नौ सन्नि सप्त स भुवनेषु पि ॥ एवं प्रहृष्टं तं दृष्ट्वां श्रुत्वा वचना
न्मम ॥ विसृज्य तनाहने हेतुं शंभो यथात्मनः ॥ चिंतयानां तथा हंतां सती ज्ञात्वा यथा श्रुतं ॥ उक्तवत्पि भूते शयतानां न करणं ॥
शंभुः कपाली तज्जाया तत्सं सर्गविगर्हिता ॥ अतः शंभुः सती वापि नाधरे मे मिलिष्यति ॥ इत्यनाह नहे नुर्म श्रुतपूर्वा पुरा मुरवान् ॥ दक्षस्य वी
रिणी श्रद्धां गदतस्तस्य मंदिरे ॥ एतु त्वा मप्रववः सविर्ण मुखी द्वितौ ॥ उपविष्टानां किंचिदुक्ता कोपपरायण ॥ वभूव वदनं तस्या सन्त
एतत्सुखं हरः ॥ भ्रुकुटी कुटिलं श्वा प्रयथारं धूमकेतुना ॥ सा मुहूर्ते प्रिवध्यात्वा स्फोटन सौ दतस्ततः ॥ प्राणनुदस जज्ञैषा भित्वा मूर्ध्ना प्रात्म
नः ॥ मार्कण्डेय उवाच ॥ इति अन्ताव वसत्या विजयाया वषध्वजः ॥ अतीव कोपादुत्स्यो दिधक्षुरिव पावकः ॥ तस्य कोपपरीतस्य क
र्णनासास्त्रिवक्रतः ॥ घोरान्जलं तः कलिकाः सजं योगेर्महार ॥ उक्ता विनिः सतावहः कल्यांतादित्यवर्जसः ॥ अथ तत्र जगात्प्राशुयत्र ददौ
महातपां ॥ यज्ञं वके हरे गत्वा यतवा दृष्टि स्थितः ॥ तं यज्ञं ददौ शोभः कोपेन महता वतः ॥ महाधनसमा सन्नं पात्री यज्वादिभिर्वृतं ॥ दुता

काली-पु
२५

वह्नि २६

ज्याहुतिसं वृद्धीममग्निराजितं ॥ यथास्थानस्थितान्सर्वान्दिकालान्सायुधध्वजान् ॥ विधातारं यथाविशुभ्यतप्रथो व्यवस्थि
तं ॥ दृढदर्शिनः कुपितस्तदृष्टातीवकोपितः ॥ भगं सूर्यं यथासोमं भार्याभिः सहितैतवः ॥ सहस्राक्षं गौतमं च पूर्वभागे व्यवस्थितं ॥
सनत्कुमारं भैत्रेयं भार्गवं विनतासुतं ॥ प्ररुद्रं तया साध्वीभागे येयां जातवेदसं ॥ कालं सवित्रं गुप्तं च कुंभयोनिं सगालवः ॥ विश्वेदे
वां स तथा सर्वान्कवचाडादिकोपितं ॥ अग्निष्वात्तादिकां सर्वान्भूतग्रामं वनुर्विधं ॥ भोमं पेतगाणान्सिद्धान्द्विष्णुं शंखवस्थितान् ॥
रक्षांसि वपिशावांश्च भूतानि प्रगपक्षिणः ॥ क्रवादान्क्षुद्रजंतूश्च तथा पुण्यजनेश्वरं ॥ महीर्षीं शौकलं राहुं नैऋत्यां किन्नरं सथा ॥
महोरगां स तथा ग्राह्यं नक्षत्रांश्च कक्षपान् ॥ समुद्रान्प्रसिंधूंश्च नदां स्त्रीर्यनिगुह्यकान् ॥ मानसादिद्रुहान्सर्वान् वनदींस्त
था ॥ कामं प्रधुं वसंतं च वरुणं सहानुगं ॥ शनैश्चरं गिरीं सर्वान्यश्चिप्रस्यो व्यवस्थितान् ॥ प्राणान्दिपं ववायुंश्च सगां च सप्रीरणं ॥ कल्प
द्रुमान्दिग्भाद्रिं च कश्यपं च महामुनिं ॥ वायवां कर्मलवान्फलानि च कलानिधिं ॥ नानारत्नानि हेमानि प्रनुष्णान्यवतां सथा ॥ हेमादि
भुरया यताश्च स्थूलकाण्डयो बुधाः ॥ नलकूबरेण सहितो यक्षरात्रौ वाहनः ॥ भ्रुवो धारश्च सोमश्च विश्वैवानलोनिलः ॥ प्रत्पुषश्च पु
भातश्च कोवेर्यां संस्थितानि मान् ॥ वषध्वजं विना सर्वान्द्रुज्जीवं मनुं सथा ॥ विविधान्चाद्रुजान् वैश्यांश्च दानपि समेततः ॥ ऐशान्यां
विविधान्त्रानि वीहीनपिलता अपि ॥ ऐशान्यपूर्वयोर्मध्ये ब्रह्मर्षी संश्रितव्रतान् ॥ महर्षीश्चतुरो वेदान्वेदांगानितथैव च द्वा ॥ नैऋत्यपश्चि

वय

सि
२३

२३

रंगगा ६

राम
२५

तोय

प्रांतस्थमनंतं खेतपर्वतं ॥ कादवेयसहस्रेण सहितं सप्तभोगिनं ॥ केतुंतथैव कुष्माण्डं दकिनीं गणसंयुतं ॥ तथा जलधरा नन्यान्नानाव
र्णां स्तविद्युतः ॥ दिग्गजानपितत्रस्थानैरावतमुखा नृहः ॥ यथास्थानस्थितान्सर्वान्दिकुरिण्यवसंयुतान् ॥ तमेवं दूरतो दृष्टुं यत्तवाटं म
हावनं ॥ वीरभद्राह्वयं तूष्णीं प्रेषयामास तं प्रति ॥ वीरभद्रो पितृदुभिः संवृत्तो विविधैर्गणैः ॥ वायुं स यत्ततो यत्तदक्षस्य सुप्रहात्मनः ॥ विकुर्वंतं प्र
हाय तं वीरभद्रं सप्रीह्य वै ॥ वारयामास वै कुण्डः सर्वदेवगणवतः ॥ तं वार्यमानं दृष्ट्वैव कोपसंरक्तलोचनः ॥ स्वयं विवेश तं यत्तं धंसयामास वै
श्वरः ॥ विश्वं तमेव तं यत्तं प्रथमं पुराणं भागः ॥ बाहू चित्तं तं भूते शमास सादत्वरान्वितः ॥ तमागतमपि प्रेक्ष्य भर्गोऽपि भर्गुं धितः ॥ अंगुल्यग्रप्रहा
रेण तस्य नेत्रे जघान ह ॥ हीननेत्रं भगं दृष्ट्वा विरूपाक्षं दिवाकरः ॥ सार्द्धं मानस्ततः सर्वमास सादत्वरान्वितः ॥ ततः सूर्यं महोदेवः पाणौ धृत्वा करे
राव ॥ दूरीकृत्य तिकुपितो यत्तमेवाभ्यधावत ॥ प्राज्ञांश्च दृष्ट्वा सन्नेर्गा वितत्य विपुलो भुजौ ॥ एहियो त्पेतये सुक्ता त्वमग्रे प्रत्यवारयत ॥ इदं स तस्त
स्य सूर्यस्य क्रोधेन वृषभध्वजः ॥ दन्तान्करप्रहारेण शान्तयामास वक्रतः ॥ विदंतं मिहिरं दृष्ट्वा हीननेत्रं भगंतथा ॥ सर्वं ते देव सवयो ये वा न्येते पि
दुदुवुः ॥ विद्रावा सर्वान्देवादीन् नृहः परमकोपनः ॥ भगन् रूपेण ययां तं यत्तमेवाभ्युपगच्छतः ॥ यत्तोपाकाशमार्गेण ब्रह्मस्थानं विवेश ह ॥ वषध्व
जो तिकुपितो ब्रह्मस्थानं जगाम ह ॥ ब्रह्मणः सदनाद्यज्ञो भीतो भर्गो दवातरत ॥ त्वं वत्स सती देहं प्रविवेक्षा स्वमायया ॥ भर्गोऽपि दृष्ट्वा दुहितुर्म
तायानिकटं गतः ॥ अन्वगच्छं सदा यत्तं ददर्श वसती शवं ॥ प्रतां दृष्ट्वा तदा देवी हरोदात्ता यणी सती ॥ विसृज्य यत्तं तस्यां ते स्थितो वाटं सुशोच

२ अथ

काली. पु
३०

तां॥ बहुविधगुणवर्गवितयनशूलपाणिर्नलितदशनपत्तिवक्रमत्रप्रकाशं॥ असादृशानपंतीभूयुगंवीक्ष्यतस्याः खरतरपुत्रो क
वाकुलोसौरुद॥ ॥ इति श्रीकालिकापुराणे ॥ ७ ॥ ॥ मार्कण्डेय उवाच ॥ दद्यायाणीगुणगणंगायनो रथसया ॥ विल
लापातिहुः खार्त्तमनुजः प्राकृतो यथा विलपं तंतथा भर्गविज्ञायमकरध्वजः ॥ रतीव संतसहित आससादमहेश्वरं ॥ तं श्रुवातिपरिभ्र
ष्टं युगपत्सरती पतिः ॥ जघानपं वभिर्वाणैरुदंतं प्रष्टवेतसं ॥ शोकाभिहतवित्तोपि स्मरवारणसमाकुलः ॥ संकीर्णभावमापन्नः सुशो
चवमुमोवह ॥ क्षणं भूमौ निपति संक्षणा मुस्यायधावति ॥ क्षणं भूमतितत्रैव निमीलति विभुः पुरः ॥ ध्यायन् दद्यायाणी देवी हसमानः क
दावन ॥ परिष्वजति भूमिं चारसभा वैरिवस्थितां ॥ सती सती तिस्रस्तं नाम व्याहृत्य शंकरः ॥ मानं त्यजत्येतेव मुक्तास्य शनिपाणिना ॥
पाणिना परिमार्ज्येनामलंकारान्यथास्थितान् ॥ तस्या विशिष्य सपुनस्तत्रैवानुयुयो जवः ॥ एवं कुर्वति भूतेशे मत्तानो वाव किंचन ॥ यदा
सती तदा भर्गः शोकाकुलं सरोदह ॥ रुदतस्तस्य पततो वाष्पा नीक्ष्यतु वै सुराः ॥ ब्रह्मादयः परां वितं जग्मुर्धिता परायणाः ॥ वाष्पाः पतंति
भूमौ वेदंति पृथिवी मिमां ॥ उपायस्तत्रकः कार्य इति हाहेति ते जगुः ॥ ततो विमृष्यते देवा ब्रह्माद्यास्तु शनैश्चरं ॥ नुष्टुर्बुधोऽर्धभर्गस्य वाष्प
धारणकारणतः ॥ ॥ देवा उचुः ॥ शनैश्चरमहाबाहो लोकानुग्रहकारक ॥ मूलशक्ति समुद्रतनमस्ते सूर्यसंभव ॥ नमस्ते शूलहस्ताय
पाशहस्ताय धन्विने ॥ तथा वरदहस्ताय नमः कृपाया ज्ञायते ॥ नीलमेषप्रतीकाशमित्रांजनवयो यम ॥ नमस्ते सर्वजन्तूनां प्राणधारणे हेत
तः ॥

राम
३०

वे ॥ १ ॥ धृष्टजनमस्ते सुप्रसीद भगवन् हृदं ॥ वाष्पे भशोकने भस्नुपाहि भर्गस्य नं द्विति ॥ यथा पुरा शतं वर्षी नव जग्राह वर्षणं ॥ भवा
नेव तु मेघे भस्नुया कुरु शनैश्चर ॥ वाष्पे ग्रहणं दृष्ट्वा मेघासे पुष्करादयः ॥ मुमुबुः सततं वर्षं प्रहेन्दु स्थकिला तथा ॥ आकाश एव व
र्षां प्लुत सर्वं भवता पुरा ॥ विनाशितं यथा वाष्पं तथा नाशय शूलिनः ॥ नत्वा मतेः न्यं शक्नोति हर वाष्प निवारणे ॥ दहेत्सर्वजगदेव
ब्रह्मलोक सपर्वतान् ॥ पृथिवी पतितो वाष्पस्तस्माद्धारय मायया ॥ ॥ मार्कण्डेय उवाच ॥ इत्येवं प्राचमाणे पुं देवैः पुमिद्विरात्मजः ॥
प्रत्युवाच सतान् देवान् त्रिति हृष्टमना इव ॥ ॥ शनैश्चर उवाच ॥ करिष्ये भवतां कर्म यथा शक्ति सुरोत्तमाः ॥ तथा किं नु विधुं शंके न भवे
न्नियथा हरः ॥ दुःख शोकाकुलस्यास्य समीपे वाष्पधारिणः ॥ कोपान्न शोचरीं प्रेनियतं विष्णुं नात्र संशयः ॥ तस्माद्यथा प्रां भूते शो न
जानाति समीपतः ॥ यथा कुरुध्वने त्रेभ्यः स्थितिर्नैके धारिणः ॥ ॥ मार्कण्डेय उवाच ॥ ततो ब्रह्मादयो देवाः सर्वे ते शंकरांतिकं ॥ ग
त्वा हरं संसुर्बुधः सपर्या योगमायया ॥ शनैश्चरोपि भूतेनाप्रासाद्यंतिर्हितसदा ॥ वाष्पं दृष्ट्वा धर्षा प्रवजग्राह मायया ॥ यदा शशा
क वाष्पां वुनधारयि नुमर्कजः ॥ तदा महजिरोक्षिमा वाष्पासे जलधारके ॥ लोकालोक स्थनिकटे जलधारा ह्वयो महान् ॥ पुष्करद्वीपप
श्चात्स्थसोयसागरपश्चिमे ॥ सतु सर्वप्राणेन मेरुपर्वतसन्निभः ॥ तस्मिन् चित्तस्य वा न्वाष्पां सदा शक्तः शनैश्चरः ॥ सर्वतोपितान्वा
ष्पान्न धर्तुं नमदृशिनः ॥ विद्विद्वै सै सुवाचो धै भग्नमधो भवद्भुतं ॥ ते वाष्पां पतितामश्वो विविशुस्तोयसागरं ॥ सागरोपि गृहीतुं तान्न

५४

दीर्घ

हरलोकनय

जिरिः ३

काली. ७
३१

दू तेते ५

शशाकपरां निति ॥ तत सुसागरं मध्ये भित्वा वाष्पाः समागताः ॥ तोयधेः प्राग्भवां वेलां स्पर्शमात्रं विभेदतां ॥ विभिद्य वेलां ते वाष्पाः
पुष्करद्वीपमध्यगाः ॥ नदीभूता वैतरणी पूर्वसागरा भवत् ॥ जलधारस्य भेदेन संसर्गात्सागरस्य च ॥ अवाप्य सौम्यतां किं विहाया से
नाभिर्देवद्विजि ॥ वैवस्वतपुरद्वारे योजनद्वयविस्तृता ॥ अद्यापि तिष्ठत्यपगा हरलोचनसंभवा ॥ अथ शोकविभ्रूटात्मा विलपन्धुषध
ध्वजः ॥ जगाम प्राच्यं देवीं स्तुक्कं धेकृत्वा सतीशवं ॥ उन्मत्तवद्भक्तो स्पृष्ट्वा भावं दिवौकसः ॥ ब्रह्माद्याश्चिंतयामासुः शवभ्रंशन कर्म
णि ॥ हरगात्रस्य संस्पर्शं च्छुबोनायं विशीर्णतां ॥ गमिष्यति कथं तस्मादस्य भ्रंशो भविष्यति ॥ इति संवितं यन्त्रं स्थो ब्रह्मविष्णु शानैश्चराः ॥
सतीशवान्निर्विविधुरदृशपायोगमायया ॥ प्रविश्याथ शवं देवाः खण्डशस्तं सतीशवं ॥ भूतले पातयामासुः स्थाने स्थाने विशेषतः ॥ दे
वीकूटे पादयुगं प्रथमं न्यपतद्विजितौ ॥ उडियानेवो रसयुगं द्वितीयं जगतां ततः ॥ कामरूपे कामगिरी न्यपद्योनिमाडलं ॥ तत्रैव न्यप
तद्भूमौ पर्वतेनाभिमाडले ॥ जालंधरे स्ननयुगं स्वर्णहारसमन्वितं ॥ अंशग्रीवं पूर्णगिरी कामरूपी ततः शिरः ॥ यावद्दूरं गतो भर्गः समाद
यन्मतीशवं ॥ प्रायोपुया किं को देशात् ॥ कीर्तिताः ॥ अये शरीरावयवास्तवशाः खण्डिताः सुरैः ॥ आकाशांगं गामगमन्य वनेन स
मीरिताः ॥ यत्र यत्रापतन्सत्या सदा पादादयो द्विजाः ॥ तत्र तत्र महादेवः स्वयं लिंगस्वरूपधृक् ॥ तस्यो मोहसमायुक्तः सतीखेहवशानु
जः ॥ ब्रह्मविष्णु शनिश्चापि सर्वदेवगणास्तथा च पूजया चकुरीशस्य पुनिसत्योः पदादिकं ॥ देवीकूटे महादेवी महाभागेति गीयते ॥ सती

सि ३ वदेव ३

राम
३१

सिद्धरां गिनी २

तथा ललितकान्तेति योगनिद्राप्रगीयते १

चो

पादयुगेलीना योगनिद्रा जगत्प्रभुः ॥ कात्यायनी बोडियाने कामारवा कामरूपिणी ॥ पूर्णेश्वरी पूर्णगिरी चण्डी जालंधरे स्मृता ॥ पूर्ण
त्रिकामरूपस्य देवी दिक्करवासिनी ॥ यत्रैव पतितं तस्याः शिरस्तत्र वधध्वजः ॥ उपविष्टः शिरोवीक्ष्य श्वसनशोकपरायणः ॥ उपविष्टो शि
वे तत्र ब्रह्माद्यासे दिवौकसः ॥ समीपप्रगमंस्तत्र दूरतः शान्त्यनुरं ॥ देवानां गच्छतो दृष्ट्वा शोकलज्जासमन्वितः ॥ गत्वा शिलात्वं तत्रै
वलिंगत्वं गतवान्दूरः ॥ हरे लिंगत्वं प्रापन्नेव ब्रह्माद्यासे दिवौकसः ॥ नुष्टुबुद्ध्या वक्तव्यं तत्र लिंगरूपं जगत्प्रभुं ॥ देवाहुवुः ॥ महादेवं
शिवं रुद्रमुग्रस्वरां वधध्वजं ॥ श्मशानवासिनं भर्गसर्गान्न करणपरं ॥ त्वं नमामो वयं भक्त्या शंकरं नीललोहितं ॥ गिरिशं वरदं दे
वं भूतभावनप्रणयं ॥ अनादिमूलसंसारयोगविद्याय शंभवे ॥ नमः शिवाय शान्ताय ब्रह्मणे लिंगमूर्तये ॥ जटिलाय गिरीशाय विद्याय
क्षिप्रायते ॥ ज्ञानाय तत्संपूर्णं शुद्धदेहाय वायते ॥ नमः शिवाय शान्ताय ब्रह्मणे लिंगमूर्तये ॥ आदिप्रधानरूपाय स्वभावात् लदी
मये ॥ नमः शिवाय शान्ताय ब्रह्मणे लिंगमूर्तये ॥ प्रलयार्णसंस्थाय प्रलयस्थितिहेतवे ॥ नमः शिवाय शान्ताय ब्रह्मणे लिंगमूर्तये ॥
यः परेभ्यः परस्मात्परमाय परायते ॥ नमः शिवाय शान्ताय ब्रह्मणे लिंगमूर्तये ॥ ज्वालामालावता गायत्र्या त्रिनेत्ररूपिणे ॥ नमः शि
वाय शान्ताय ब्रह्मणे लिंगमूर्तये ॥ ३ नमः परमात्मज्ञानदीपाय वेधसे ॥ नमः शिवाय शान्ताय ब्रह्मणे लिंगमूर्तये ॥ नमो दाह्याया
कांतं च तृमूर्तं प्रहेश्वर ॥ नमस्ते सर्वभूते शप्रसीद भगवन् शिव ॥ शोके त्वयि लोके शंभवे प्रहेश्वर ॥ सुराः समाकुलाः सर्वतस्मात्वे
नमः शिवाय शान्ताय ब्रह्मणे लिंगमूर्तये ॥ ५ व ३१

लो ५

काली. ७
३२

कंपरित्यज ॥ नमो नमो भूते शसर्वकारणकारण ॥ प्रसीदरक्षनः सर्वांस्त्यजशोकनमो सुते ॥ ॥ मार्कण्डेय उवाच ॥ इति संस्तुय
मानसुप्रहादेवोजगत्पतिः ॥ निजं रूपं समास्थाय प्रादुर्भूतः सुबाहुतः ॥ तं शुवाविह्वलं दृष्ट्वा प्रादुर्भूतं विवेतनं ॥ शोकोपहतमुद्विग्नं
साम्प्रानुष्टावशंकरं ॥ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ हिरण्यवाहो ब्रह्मा त्वं विष्णुस्त्वं जगतः पतिः ॥ मृष्टिस्थिति विनाशानां हेतुस्त्वं केवलं परं ॥ त्वमष्ट
मूर्तिभिः सर्वजगद्वाप्यवराचरं ॥ उत्पादकः स्थापकश्च नाशकश्चापि विश्वकृत् ॥ त्वामाराध्यामहादेवं मुक्तिं यातामुमुक्षुः ॥ रागद्वेषा
दिभिस्त्यक्ताः संसारविपुला बुधाः ॥ तृतीयं यद्ब्रुवन्नेवं ललाटस्थं प्रदेक्ष्य ॥ सततं ध्यातमानं तं नित्यं तेजो मुमुक्षुभिः ॥ विभिन्नवायुगि
ज्ञोद्यवर्द्धितं नदूरं संस्थं विवदुः संयुतं ॥ त्रिवर्गप्रथमं प्रनुप्रकाशकं तत्त्वं परं ब्रह्म युगं प्रदेक्ष्य ॥ अदृष्टं शास्वत्पतरोः प्रसूनं प्रवृद्धं
वर्गस्य समीपजस्य ॥ तपश्चरुदः संस्थापितस्य पीनं मुद्रोपमं तेव सागं सदैव ॥ अधः समाधाय समीराणं वलादिसुधा बोद्धुं न शिक्तं प्रथमे
तः ॥ ॥ अथ प्रथमं मुखीकृतं गाणपतिं तेजसव सर्वदेवतां ॥ प्राणायामैः पूरकैः संभक्तैर्वसि शोधांते रेवकैश्चुरीरं ॥ छिद्रस्थानं यत्
राख्यं पदं ॥ इष्टांते योगिभिः संप्रपश्येत् ॥ सूक्ष्मं रूपं यद्गुणैर्घनहीनं प्रपश्येत् ॥ साधनसाधारणं ॥ यौरेरद्वैतं नैव नीतं विश्वं
स्वयं यद्वाच्यं प्रदेक्ष्य ॥ नकोपेन न शोकेन न मानेन न दंभतः ॥ उभयेषु नृतरितं मन्यथैव विवर्द्धितः ॥ प्रायया मोहितः शंभो विस्मृते हृदि
स्थितः ॥ प्रायं भिन्नां परिज्ञाय ध्यानयात्मानं प्राप्स्यता ॥ प्रायास्माभिस्तु ता पूर्वजगदर्थं प्रदेक्ष्य ॥ मया ध्यानगतं विज्ञं वदु यत्नैः प्रसा

राम
३२

प्राणायामैः पूरकैः संभक्तैर्वसि शोधांते रेवकैश्चुरीरं ॥ छिद्रस्थानं यत्
राख्यं पदं ॥ इष्टांते योगिभिः संप्रपश्येत् ॥ सूक्ष्मं रूपं यद्गुणैर्घनहीनं प्रपश्येत् ॥ साधनसाधारणं ॥ यौरेरद्वैतं नैव नीतं विश्वं
स्वयं यद्वाच्यं प्रदेक्ष्य ॥ नकोपेन न शोकेन न मानेन न दंभतः ॥ उभयेषु नृतरितं मन्यथैव विवर्द्धितः ॥ प्रायया मोहितः शंभो विस्मृते हृदि
स्थितः ॥ प्रायं भिन्नां परिज्ञाय ध्यानयात्मानं प्राप्स्यता ॥ प्रायास्माभिस्तु ता पूर्वजगदर्थं प्रदेक्ष्य ॥ मया ध्यानगतं विज्ञं वदु यत्नैः प्रसा

दितं ॥ शोकः क्रोधश्च लोभश्च कामो मोहः पराधृताः ॥ ईर्ष्यामानो विविक्तिस्तारुपासूयानुगुप्सताः ॥ हादंशैते बुद्धिना शहेतवो म
नसो मलाः ॥ नत्वा हरेर्दृष्टिं सेव्यं ते शोकं त्यजततो हर ॥ ॥ मार्कण्डेय उवाच ॥ इति शास्त्रास्तुतः शंभुः संस्तुत्यापि सुसंविता ॥
नवदधेतदात्मानं शोकात्सत्याविना कृतः ॥ अधोमुखी स्थितं वीक्ष्य ब्रह्माणं स शनैश्चुरीरं ॥ प्रादुर्ब्रह्मनायतिगं वद किं करवाण्यदं ॥ ॥
मार्कण्डेय उवाच ॥ इत्युक्त्वा वामदेवेन विधाता सर्वदेवतः ॥ इदमाहृतदेशस्य शोकविध्वंसकं वद ॥ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ त्यज शोकं नृद
देव संस्तुत्यात्मानं प्राप्स्यता ॥ नत्वं शोकस्य सदं परं शोकानुशान्तकं ॥ स शोके त्वयि देवेश देवाभूताः ससाधसाः ॥ ध्रमयेज्जगतं शोकः
सर्वां शोके निमज्जति ॥ त्वद्वाच्यं कुलापृष्टी विदीर्णं स्थानं वेकुनिः ॥ अवजग्राहते वाचं सोपेक्षो भवद्वाधात् ॥ यत्र देवाः स गंध
र्वाः संकीर्णं तिवसोत्सुकाः ॥ सुमेरुसदृशो यो सोमानतः पर्वतो जमे ॥ तस्मिन् विष्णुश्च शिरेष्यनालनिभे घनाः ॥ तत्पिबन्ति स्म तोयानि पु
ष्करावर्जकादयः ॥ मन्दरात्सततं यत्र कुंभयो निर्महा मुनिः ॥ गत्वा गत्वा तपसे पेहिता यजगतो हर ॥ यस्मिन् स्थिता गिरौ पूर्वमगस्त्यस्तो य
सागरं ॥ यपौतपो बलात्कृत्वा कामधागतं किल ॥ शनैश्चुरीरं तैर्वीरुमसमर्थं न लोचकैः ॥ द्विप्रैर्विदारितं सौजल्यं धाराह योगिरिः ॥ वि
भिद्यपर्वतं शंभो वाष्पास्ते सागरं ययुः ॥ भित्वा नुसागरं त्रीणि प्रमीता एज संकुलं ॥ जग्मुस्ते पूर्वपुत्तिनंतस्य तौ विभिदुश्चते ॥ भित्वा वेलांततः
पृथी विभिद्याशुतरं गिरिं ॥ वक्रुर्वैतराणीनाम प्रापूर्वसागरं गामिनी ॥ ननावानविमानेन द्रोण्यासं दमेन व ॥ तर्जुं शक्यासा नुनदी तप

स्वकां चिति

द्वन्नात

३२

३५

काली. ७
३३

दृष्टी

तो धृतिर्भविष्य ॥ दुःखेन तानुपयिष्यी विभर्त्ति प्रहता धुना ॥ प्रदोर्दुर्गतेर्वाक्ये विद्विषंती न भयान् ॥ तस्या उपरि नो यांति देवा अपि भयाद्
रा ॥ यमद्वारं समाहृत्य योजनद्वयविस्तृत ॥ निम्रावहति संपूर्णा भीषयंती जगत्त्रयं ॥ त्वन्निःश्यासै मरुज्जालै यक्ताः पर्वतकाननाः ॥ स
प्राकुला दीपनगनाद्या पिप्रतिशेरते ॥ यमद्वारं समाहृत्य योजनद्वयविस्तृतो ॥ तव निश्चासतो वायुः पीडयन् जगतः सुखं ॥ अधापि प्र
शमं याति बाधाहीनः सनातनः ॥ सती शवंते बहूतः शीर्षमाणा पदे पदे ॥ अधापि बहुला एषी व्याकुलत्वं विमुच्यति ॥ न स्वर्गे न वपाताले
तत्सत्त्वं विधत्ते धुना ॥ यत्रैको धेनो केन न कुलं वषभधुज ॥ तस्माच्छोकममर्षवत्यक्ता शान्तिप्रयत्नः ॥ आत्मानं वा तानावेत्यधारायासा
नमात्मना ॥ सती वदीवमानेन वतीति शरदं शते ॥ सर्वत्रेता सुगत्या दौ भार्या तव भविष्यति ॥ ॥ मार्कण्डेय उवाच ॥ इत्युक्तो वेधसा शं
भुर्दृष्ट्वा ध्यानपरः क्षणं ॥ अभ्युमुखस्तदा प्राह ब्रह्माण प्रमितौ जसं ॥ ॥ इत्युवाच ॥ यावदुत्सन्नहं शोका दुःखरागि सती मुखे ॥ तावन्मास
खा भूत्वा कुरुशोकापनोदनं ॥ अस्मिन्नवसरे यत्र यत्र गच्छामि हं विधोः तत्र तत्र भयानात् शोकहानिकरो भूमी ॥ ॥ मार्कण्डेय उवाच ॥
एवमस्त्वितिलोके शः प्रोक्ता वषभवाहनं ॥ हरेण सार्द्धं कैलाशं गजं वक्रं मनस्ततः ॥ ब्रह्माण संहितं शंभुं कैलाशगमनोत्सुकं ॥ स प्राप्ते दुर्गा
नादृष्ट्वा नदिभंगी पुरोगमाः ॥ ततः पर्वतशंका शो वषभः पुरतो विधे ॥ उपतस्थे सितभ्रमसदृशे गौरिको यथा ॥ वासुकाद्यायेष सर्पा य
थास्थानं वने हरं ॥ भूषणं वक्रुद्यम्य शिरो बाह्वादिषु द्रुतं ॥ ततो ब्रह्मावविशुश्रुमहादेवः शवीपतिः ॥ सर्वैः सुरगणैः सार्द्धं जगुः प्रालेयप

श्रुतात्प

राम

३३

वतं ॥ ततः स्थानौषधिप्रस्थात्रिः सत्यनगसद्गिरिः ॥ सर्वैरप्राप्तैः सहित उपतस्थे सुरोत्तमान् ॥ ततः संपूजिता सेनसुरौघागिरिणा सह ॥ सवि
वैः पौरवर्गैश्च मुमुक्षुसे सुरर्षभाः ॥ ततो ददृशे तत्रैव गिरीन्द्रस्य सुरेश्वरः ॥ विजया मोषधी प्रस्थे सरवी भिर्गेत प्रात्ता जं ॥ सापि सर्वा सुरवरान्
प्रणम्य हरमुखकान् ॥ वक्रो मप्रातः भगिनीं दृष्ट्वा गिरि शो सती ॥ कसती ते महादेव शो भसेन विनातया ॥ विस्मयं पितया तात प्रहृतो नाप
सर्पति ॥ प्रप्राप्ते सा पुरा प्राप्ता न्यदा त्यजति कोपतः ॥ तदैवाहं शोकशाल्यविद्वाना प्रोमि वै सुखं ॥ इत्युक्ता वदनं वसुप्रतिनाह्वाद्या सा भक्तं ॥
रुदंती सा पतद्भ्रमैकश्रमलं वा विशाज्जदा ॥ ॥ इति श्री कालिकापुराणे ॥ १८ ॥ ॥ मार्कण्डेय उवाच ॥ ततस्तान् पतितान् दृष्ट्वा तदा दत्वा य
णं स्मरन् ॥ न शशाक हरः सोढुं शोकजो हेतु संभव ॥ अष्टधैर्यस्ततः शंभुवाक्य व्याकुललोचनः ॥ पश्यतां सर्वदेवानां विंता ध्यानपरो भवत
॥ अथास्वापतया धाता विजयां शोकपिशां ॥ हरप्राश्वासयत् शान्तपूर्वमेतदुवाच ह ॥ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ पुरायोगीन्द्र भगवन् न शोकस्तव यु
ज्यते ॥ परं धाम्नि तव ध्यानमासीत्कस्मात्स्त्रियाभिह ॥ प्रप्रविशुः परं शान्तः सूक्ष्मः स्थूलोत्तरः सदा ॥ तव स्वभावः कथं केन बहुधा हतः ॥ नि
रंजनं ध्यानगम्य परं शं प्ररात्यरं निर्मलं सर्वगामी ॥ मलैर्हीनं रागद्वेषादिभिर्घृत्तं रूपं त्वत्कृतं गद्गुब्धुशोको लोभः क्रोधमोहो बहिंसा
मानोदं मोमदमोदप्रभादाः ॥ ईर्ष्या मूढां शान्तिरस्य तावदनुद्भवा नना शोति दोषां ॥ ध्याने नत्वा योगिनश्चित्तं यत्तत्त्वं विश्वरूपी जगतां विधा
ता ॥ याते मुधा मोहकरी सती तितैव सामोहकरी वप्राया ॥ या सर्वलोकान् जननेन गभिर्विमोहयंती पूर्वदेहस्य बुद्धिं ॥ विनाशपवातः कु

यतीनां

स

रुते वज्रं विमोहयन् सा त्वं शोकं ॥ सती सह साणि पुरो कृता नित्यया मृतानि प्रतिकल्पेवं ॥ हिताय लोक स्य च रावरस्य पुन
र्गृहीता वतया त्वयार्थ ॥ भवांतरे ध्यानयोगेन पश्य सती त्वया प्राणि मृतानि यानि ॥ तथा तया त्वं परि वर्जित मयथा सिसारा वधराज के
तो ॥ यतः समुत्पत्त्य मुदु भवं न सा प्राप्स्यतीति त्रिदशैर्दुरापां ॥ पुनश्चाप्याप्य लोक पश्यते भवंति तद्वान पथेन पश्य ॥ मार्कण्डेय उवा
च ॥ एवं बद्ध विधं ब्रह्माद्या हरन्ता मशंकरं ॥ गिरिराज पुरा तस्माद्ग प्रयासा स निर्जनं ॥ ततो हि प्रवतः प्रस्थे प्रती व्यांत पुरस्य वा ॥ शिप्रो
णीमसाः पूर्णिदृग्दृष्टिण दयः ॥ तत्र स्वस्थानमासाद्य ब्रह्मकादयः सुराः ॥ उपविष्टायथा न्यायं पुरस्कृत्य प्रहेयुरं ॥ सितैः प्रसंगं कासारं
प्रनोतं सर्वदेहिनां ॥ शितामलजलं सर्वैर्गुणैर्मानसमभितं ॥ दृष्ट्वा ह्यं हस्तस्मिन् सोऽमुको भूदवेक्षणे ॥ शिप्रा तामनदी तस्मान्नि सतां दक्षि
णोदधिं ॥ गच्छन्ती वददर्शसो र्ववती वज्रगजानान् ॥ तत्सारः पूर्णिमा साद्य वरतः संकुन्ना च दूना ॥ नाना देशा ज्ञातान् शंभुवी क्षां वक्रे मनोरमा
न ॥ गंभीरपवनोद्धतिसम्पन्नेषु विराजतः ॥ कोकदंष्ट्रां सारंगेषु ददर्शान् च ततो यथा ॥ मदुबं वुषु सं पृक्षां सारंगान् सक विवक्षयित् ॥ वीक्षां व
के यथा तोयादुत्पत्त्य गतोऽमुदुः ॥ कादंबैः सारसैर्हंसैः श्रेणी भूतैस्तटे तटे ॥ भंगा कृतैस्तथा शंखैः सागर स्नाह शंसार ॥ प्रहारीर्न हि सिंहुवतो
यशो न्यसाधसैः पद्मिभिर्विहितैः शहैस्तत्र तत्र मनोहरं ॥ प्रफुल्लैः पंकजैः कैश्चि कैश्चि नालैर्मनोहरैः ॥ सरोरे जे यथा स्वर्गान्नत्रैः स्थूल
लसूक्ष्मैः ॥ प्रहोत्पलानां प्रभेषु विरलं नीलमुत्पलं ॥ रेजेन तत्र प्रभेषु नील नीरदखण्डवत् ॥ पद्मसं हति प्रधास्या हंसां कैश्चि त्रसं सुताः

प्रफुल्लपंकजभ्रांतानि श्रुलां स्वर्गवासिभिः ॥ द्विधा दृष्ट्वा शोणं मुक्ते पद्मे पुल्ले विधित्सुकैः ॥ कोये कोरणैर्देव तं ह्यसना त्रे नि निन्द वा
पुल्लं प्रहोत्पलं वीक्ष्य सारसस्तमशंकरः ॥ प्रौले नु कान्तिमलिनं हस्तस्थं नोत्पलं प्रसौ ॥ हरिः स्ववक्रसूर्यां मुपुल्लहस्तगतं कजं ॥ सारं
भवं सदृशं मेने वीक्ष्य संप्रततः ॥ तत्सरो वीक्ष्य संपूर्णिना नापक्षि सप्राकुलं ॥ पद्मिनी शत संयुक्ते नीलोत्पल वयैर्वृतं ॥ देवदारुतस्तुलां च
तटस्थानां प्रसूनकैः ॥ परागैर्वासित जलं हृदयानन्दकारकं ॥ तीरे तीरे महा रक्षैः शाद्वलैः परिवारितं ॥ दृष्ट्वा शंभुः क्षाणं तत्र सोऽमुकः शो
कवर्जितः ॥ शिप्रा तालोकपामासनिः सतां सारसस्तनः ॥ यथेदं प्रादुर्लभं गंगां मेरोजं वृन्दं दीयथा ॥ यथा दृष्ट्वा प्रहेयो न शिप्रा शिप्रादि
निःसता ॥ अथ यदुचुः ॥ शिप्रा हयः कः कासारः कथं शिप्रा ततः सता ॥ कीदृशोऽप्यप्रभावश्च तत्समावह्य विस्तरात् ॥ मार्कण्डे
उवाच ॥ श्रां वतु मुनयः सर्वे यथा सिप्रानदी सता ॥ सिप्रस्य च महाभागाः प्रभावं गदतो मप्राव शिष्टे न यदा देवी परिणीता त्वरं दती ॥
तदा वैवा द्विकैः स्तोत्रैः सिप्रा सिंधुर भूद्विजाः ॥ सा सप्रागत्य पतिता सिप्रे सरसि शासनात् ॥ यथा प्रदा किनी विशु पदे दद्वौ शिवो दका
ब्रह्मविष्णु महादेवैः स्तोत्रं यदुत्तमैः पुरा ॥ विवाहे शांति विहितं गायत्री दुपददिभिः ॥ एकी भूतं नुन तोयं प्राप्ता बल कंदरात् ॥ तत्सर्वं प
तितं सिप्रे कसारे सागरोपमे ॥ देवानां मुपभोगार्थं पुरा धात्रैर्वनिर्मितं ॥ सारः सिप्रा हयं सानौ प्रात्येयस्य गिरेर्मित ॥ तत्राद्यापि सुनासी
रः सहितः साप्रागे गोणे ॥ शवी सदा योरभने पसन्ने सलिले शुभे ॥ तद्देवैः सर्वदा यत्ना दृश्यते द्यापियत्नवत् ॥ न तत्र मानुषाः कश्चि द्यानु

काली.पु
३५

शक्रोतिवैमुने॥तपःप्रभावाभुनयःप्रयान्ति सरसी शुभां॥सिप्रारवांसुप्रहृज्जन्मास्त्रातुं पातुं वतज्जलं॥तत्रस्वात्वावपीत्वावप्रनुषादे
वयोगतः॥अवस्पमप्रत्वायगहृन्नाविकलेन्द्रियाः॥वृद्धिं गच्छन्निर्वर्षसुसरोनैतद्विजोत्तमाः॥नग्रीषो शोषतां याति सर्व दानघथात
या॥तत्रतत्पतितंतोयं वशिष्ठो ह्यहं संभवं॥ब्रह्मविष्णुमहोदेव करपद्मे रदीरितं॥वदधेसिपुगर्भस्थप्रबहं द्विजसत्तमाः॥तत्रहं तु नतो
यं वक्रैरर्णहरिः पुरा॥गिरेः शृंगं विनिर्भिद्य लोकानां हित काप्यया॥एषि वी प्रेया मास कृत्वा पुण्य तमां नदी॥परिवत्स महेन्द्रं सापुरा
स्वानं व कारसा॥दक्षिणं सागरं याता फलदा जाह्नवी सभा॥सिप्रारवात्सरसो यस्मान्निर्गता सा महानदी॥अतः सिप्रेति तत्राप्रपुरैव ब्रह्म
णो कृतं॥कार्तिकां पौर्णमास्यां तु तस्यां यः स्नाति मानवः॥स याति विष्णुसदनं विमानेनातिदीप्यता॥कार्तिकं सकलं मासं स्नात्वा सिप्रा
जलेनरः॥प्रयाति ब्रह्मसदनं पश्चाज्जोह्य प्रवा प्रयात्॥ ॥अथ यदुचुः॥वशिष्ठे न कथं देवी परिणीता स्वसंधती॥कस्य सातनया ब्रह्म
उत्पन्ना वा वदस्वनः॥पतिव्रता सुपठिता त्रिषु लोकेषु यापरा॥भर्तुः पादौ विनान्यत्र या वक्षुः प्रसारति॥यस्याः श्रुत्वा कथा प्राञ्चमहा
त्म्यं सहितं स्त्रियः॥प्रेत्येह वसती भूयं प्राप्नुवंत्यस्य जन्मनि॥आसन्न काल धर्मो यां न पश्यति तथा सुखिः॥पुरुषः पापकारी वतस्या
जन्म वदस्वनः॥ ॥मार्कण्डेय उवाच॥शृणुं सायया जाता यस्या वतनया शुभा॥यथा वाप वशिष्ठं सायया भूता पतिव्रता॥यथा
संध्या ब्रह्मसुता मनोजाता पुरा भवत्॥तपस्तप्ता तनुं लब्ध्वा सैव भूता त्वरन्धती॥मेधातिथेः सुता भूत्वा मुनिश्रेष्ठस्य सा सती॥ब्रह्मवि

उत्तमा स्ना
नका रिण

राम
३५

स्पृष्टा

न ४

महर्षिः

ध्या ५

सुमहेशानां वदना चरितवता॥वद्रेपतिं महात्मानं वशिष्ठं संश्रितव्रतं॥ ॥अथ यदुचुः॥कथं तया न पश्यं किमर्थं कुत्र संश्रया॥
कथं सरीरं सात्त्विका भूत्वा मेधातिथेः सुता॥कथं वागदितं देवैर्ब्रह्मविष्णुशिवैः पतिं॥वशिष्ठं सुमहात्मानं वरितं संश्रितव्रतं॥तत्रः सर्वं
समावद्वविष्णोरेण द्विजोत्तम॥एतन्नः एह प्रानानां वरितं द्विजसत्तम॥अरुधत्मा महासत्ताः परं कौतूहलं महत्॥ ॥मार्कण्डेय उ
वाच॥ब्रह्मणो ननयां संध्यां दृष्ट्वा पूर्वमथात्मनः॥कामाया शुभ्रनशुके सत्कासा वसुतेति वै॥तस्या श्रुतं चित्तं काप्रवाण विलो लि
तं॥अधीणं प्रेक्ष्य तां तेषां प्राणसानां महात्मनां॥भर्गस्य वचनं श्रुत्वा सोपहा संविधिं प्रति॥आत्मनश्चलचित्तत्वं प्रमर्षादप्रधी न्यति॥
तत्र स्य तादृशं भावं मुनिमोहकरं मुहुः॥दृष्ट्वा संध्या स्वयंतत्र त्रयामायाति दुःखिता॥तत सुब्रह्मण शप्ते प्रदने तदनंतरं॥अंतर्भूते विप्रौ
शं भोगते वपि निजोत्सदे॥अमर्षवशं प्रापन्ना संध्या न परा भवत्॥ध्यायन्ती ह्यहमेवा शुपूर्ववत्तं मनस्विनी॥इदं विप्रप्रसे संध्या तस्मि
न्काले यथोचितं॥उत्पन्नमात्रं मां दृष्ट्वा युवती प्रदने रितः॥अकार्षीत्सानुरागो यमभिलाखं पितामहः॥सर्वेषां प्राणसानां वसुनीनां भावि
तात्मनां॥इष्टे वमा प्रमर्षादं सका प्रप्रभवन्मम॥ममापि प्रथितं चित्तं प्रदनेन दुरात्मना॥येन दृष्ट्वा मुनीन्सर्वाश्चरितं प्रन्नो भवन्॥फ
लप्रेतस्य पापस्य प्रदनः स्वयमाप्रवान्॥यज्ञशशाप कुपितो ममैवाग्रे पितामहः॥प्रमोचितं फलं महामुमिच्छामि सांप्रतं॥यन्मां पित
भ्रातरश्च सकामा प्रपरोक्षतः॥दृष्ट्वा वकुः स्पृहां तस्मान्मम त्रः कोपि पापकृत्॥ममापि कामाप्रवो भूमैर्देव्यां दं सती द्युतं॥पत्या इव स

काली. पु
३६

केतां सर्वेषु सहजेषु वि॥ करिष्याम्यस्य पितृप्रायश्चित्तमहं स्वयं॥ आत्मानमज्ज्ञो नु होष्यामि देवमार्गानुसारतः॥ किं त्वेकांस्थापयिष्या
मि मर्यादा मिह भूतले॥ उच्यते मात्रानयथा सकामाः सुःशरीरिणः॥ एतदर्थं महं कृत्वा तपः परमं यत्॥ यस्यां द्वांस्थापयित्वेव यश्चा
द्यो ज्योतिर्जीवितं॥ यस्मिन् शरीरे पित्रा मे ह्यभिलाषः स्वयं कृतः॥ भ्रातृभित्तेन कायेन किं विना स्तिष्ठयोजनं॥ येन स्वेन शरीरेण ताते
यसहजे स्वके॥ तद्भावितं कामभावेन तत्सुकृतसाधकं॥ इति संविंशमनसा संस्था शैल वंरततः॥ जगाम बद्रभागात्वं वनुभागायतः सर
ता॥ यथा स शैलः समधिष्ठितस्तदा सुपूर्णगौर्यो मुसमप्रभावाति॥ सोमेन संस्था समयोदितेन यथोदयादिविराजशश्वत्॥ ॥ इति
श्री कालिकापुराणे उच्यते ॥ १५ ॥ ॥ मार्कण्डेय उवाच ॥ अथ तत्रागतां दृष्ट्वा संस्थां गिरिवरं प्रति॥ तपसे नियतात्मानं ब्रह्मा
प्राह सुतं प्रति॥ वशिष्ठं संशितात्मानं सर्वज्ञं तानयोगिनं॥ समीपे स्वे सप्तासीनं वेदवेदांगपारंगं॥ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ शिष्यगच्छ यवैषां
ध्यायातामनखिनी॥ तपसे धृतकामा वदीक्षसैनं यथाविधि॥ मन्दाक्षप्रभवतस्याः पुरा दृष्टे ह का मुकान्॥ पुष्पां वतथात्मानं सकामान्
मुनिसत्तम॥ अमुक्तं रूपं तत्कर्म पूर्ववत्तं विप्रघमा॥ युष्माकमात्मनः सा पि प्राणा संत्यक्तुमिच्छति॥ अमर्यादेषु मर्यादां तपस्याप
यिष्यति॥ तपः कर्तुं गता सा धीवन्नुभागाय संप्रतं॥ न भवन्तपस्तत्सात्मानुत्तानाति केवनात्सा द्यधोपदेशं प्राप्नोति त्वंतथा कुरु॥ इदं
रूपं परित्यज्य रूपं तदध्वने भवान्॥ तस्मात्संस्थां महाभागा मुपदेष्टुं प्रयच्छतु॥ ॥ मार्कण्डेय उवाच ॥ तयो मुक्ता वशिष्ठो विवर्णी भूत्वा ज
१ परिहृत्वा तिसृषु सपथ्यर्था निदेशेन॥ इदं स्वरूपं भवतो दृष्ट्वा प्रवर्षयाश्रयो॥ तया प्राप्य न किं विस्तारदये व्याहरिष्यति॥ परित्यज्य स्वकं रूपं तदध्वने सा ३

राम
३६

तस्य २

कथं

व

दाधरः॥ तत्तु श्रुनु भागा ययौ संस्थानिकं मुनिः॥ तत्र देव सरः पूर्णगुणैर्मनससमिमतं॥ ददर्श सशिष्यो य संस्थां तं तीरगामपि॥
तीरस्थया तयारे जेहूरः कमलांकितं॥ उद्यदि नु सनन्नं प्रदेवे गगणे यथा॥ तां तत्र दृष्ट्वा य मुनिसंभाष्य स कौतुकः॥ वीक्षां वक्रैर
रस्यंतु ब्रह्मलोलितसंज्ञकं॥ वनुभागां नदी तस्मात्का साराद्विष्णुं बुध्वा॥ यांती निर्भिद्य ददृशे रत्नसानुगिरे मद्भूत॥ निर्भिद्य पश्चिमं
सानु बद्रभागा स्य सानदी॥ यथा हि मवतो गंगतया गच्छति सागरं॥ ॥ अथ यदुचुः॥ वनुभागा नदी सिंधु स्रोतो यन्ना प्राह गिरे॥ की
दृक् सरश्च विप्रेन्द्र ब्रह्मलोलितसंज्ञकं॥ कथं वपर्वत श्रेष्ठं वनुभागाद्वयो भवत्॥ वनुभागाद्वया कस्मान्नदी याता वक्षोदका॥ एतन्नः श्रो
षामानां जायते कौतुकं मद्भूत॥ माहात्म्यं वनुभागायाः कासारस्य गिरे सथा॥ ॥ मार्कण्डेय उवाच ॥ श्रूयतां वनुभागाया उच्य
ति मुनिसत्तमाः॥ युष्माभिश्च वनुभागा स्य मह्यं नाप्रकारेण॥ हिमवद्रिरि संशक्तः शतयोजन विस्तृतः॥ योजनत्रिंशदुक्कायः कुन्दे नु
धवलोगिरिः॥ अस्मिन्नोरे पुरा वैधाश्रुदं शुद्धं सुधानिधिं॥ विप्रज्य कल्पयामास देवा र्षि सपितामहः॥ पित्रा मंत्रांतथा तस्य तिष्ठि वृद्धि
क्षयात्मकं॥ कल्पयामास जगतां हिताय कमलासनः॥ विभक्तश्च नुभा यस्मात्तस्मिन् नीपूत सत्तमे॥ अतो देवाश्च नुभा गं नार्पय कुः पुरा
गिरिं॥ ॥ अथ यदुचुः॥ यत्तभागे पुतिष्ठत्सु तथा क्षीरोदजे मते॥ किमर्थं प्रकरो ज्जन्तु देवा शंकमलासनः॥ तथा कथं स्थितेन
स्मात्तिष्ठार्थं समकल्पयत्॥ तिष्ठि क्षये तथा ब्रह्मो कथमिदु रभूदुरो॥ एतन्नः संशयं ब्रह्म हति मूर्यो यथा तमः॥ ना न्यो स्ति संशय

२४

दिशि

काली. पु
३९

ना४

दिशि

स्यास्य केनात्तत्रोद्दिजोत्तम ॥ ॥ मार्कण्डेय उवाच ॥ पुरादहः स्वतनया अश्विन्या घामनोरमाः ॥ घृष्टिसंतीतथैकां च सोमाया दान्य
जापतिः ॥ समस्तास्तस्य तः सोम उपये मेयथा विधिः ॥ विनाय च स्वकं स्थानं दहस्यनुमतेतदा ॥ अथ वन्दुः समस्ता सुता सुकन्या सुराग
तः ॥ रोहिणी सार्द्धं प्रवसदुतोत्सव कला विधिः ॥ रोहिणी प्रेवरमते रोहिणी सह मोदते ॥ विने नुरोहिणी शान्तिं नर्कश्चित्रमते पुरा ॥ रोहि
णी तत्परं वन्दुं वीक्ष्यताः सर्वकन्यकाः ॥ उपचारैर्बहुविधैर्भेजुश्चन्द्रमसं प्रति ॥ निषेव्यमानो नुदितं यदाने वा करोद्दिधुः ॥ ता सुभावं नुनाः
सर्वा अपर्षवशा प्रागताः ॥ अथोत्तरा फाल्गुनी तिथ्या भराणीति या ॥ रुक्मिका दामघावेव विशीलान्नादुर्ध्वत ॥ तथा ज्येष्ठा उत्तराषा
ढा नवैताः कुपिता भवन्ति ॥ हिमांशु पुष्यसंगमपरिवदुः समंततः ॥ परिवार्य निशानाथं दह्युरोहिणी ततः ॥ वाप्रां गस्थान्तस्य ते न दृश्य
मानां समण्डहे ॥ तां वीक्ष्य तादृशीं सर्वो रोहिणी वरवर्णिनी ॥ नज्वलुश्चातिकोपे न हविषे वहुताशनः ॥ ततो मघादिपूर्वाश्च भराणी रुक्मि
कास्तथा ॥ वन्दुं गस्थान्तमहा भागं रोहिणी जगृह्णत ॥ उचुश्चातीव कुपिताः परुषं रोहिणी प्रति ॥ जीवत्यां त्वयि दुःप्ररोना स्मास्मि दुःसु
रागभाक् ॥ वहीनां द्वैमद्वयार्थत्वां हनिष्याम दुर्मतिं ॥ नत्वां हत्वा भवेत्तापमस्माकमपि किंचन ॥ मपज्जुं प्रनुस्त्रीणाममृतौ पापकारिणी
॥ तस्मिन्नर्थे पुरा वस्त्रायाजहार गुरुं प्रति ॥ नीतिशास्त्रोपदेशाय यत्ते धर्मं शृणुत स्य वै ॥ एकस्य यत्र निधने प्रवृत्ते दुष्टकारिणः ॥ बहुनां भवति
द्वैमंतस्य पुण्यप्रदो वधः ॥ रुक्मिणेयी सुरापश्च वहाह गुरुतल्यगः ॥ आत्मानं धातये दधुतस्य पुण्यप्रदो वधः ॥ ॥ मार्कण्डेय उवाच ॥

क४

सुते२

नः श्रुतमस्ति २

व५३

स५

राम
३९

प२

वि२

तासां तादृगभिप्रायं बुद्ध्या दृष्ट्वा च कर्मतः ॥ भीतां वरोहिणीं दृष्ट्वा प्रिया प्रतिमनोरमां ॥ आत्मनश्चापराधश्च न दसं भोगं न मुहुः ॥ विविक्त
रोहिणी भीरुतासां हस्तादमो वयत् ॥ मो वयित्वा यवाहूभां संपरिच्छिन्नरोहिणी ॥ वारयामास ताः सर्वाः रुक्मिकाद्याः सभाविनी ॥ तदेतुं
वारयंत्यस्माः रुक्मिकाद्यामघातकाः ॥ ग्रास्यन्तुर्मनस्विन्यस्तां वीक्ष्य न्योपि रोहिणी ॥ नतेतत्रत्रपाभीतिः पापतोस्मान्निरस्यतः ॥ स
जायते निशानाथ प्राकृतस्येव वत्तनं ॥ अथ मस्मान्निराकृत्य वारिचवत धारिणी ॥ सदा भक्तिमती रेकां भूदवत्त्वं निषेवसे ॥ किं तेना
वगतं शर्म वेदमूलं कृतं पुरा ॥ यद्दर्महीनं कुरुष्वे कर्मसद्विर्विगर्हितं ॥ धर्मशास्त्रानुगं कर्म वरन्तीनां यथोचितं ॥ कथमुद्वाहितानां त्वं
पुरवमात्रं न वीक्ष्यसे ॥ गदतो यदुत्तं पूर्व नारदाय पि नुमुखात् ॥ दहस्य धर्मशास्त्रोऽन्यं तदुपनिशापते ॥ बहुदारं पुमान् य सुरागादेकां
भजे स्त्रियं ॥ सपापभाग सिञ्जितश्च तस्या शौवं सदा तनं ॥ यदुःखं जायते स्त्रीणां स्वार्थं स भोगं जयथा ॥ न तस्य सदृशं दुःखं किं विदम्यद्विदि
व्यते ॥ सती मृतुमती भार्या योनेयात्पुरुषा धमः ॥ अनुधीतेषु शुद्धेषु भूण्डासनुजायते ॥ भार्यास्यायुर्विदो वेपीतावत्कालं विरोधकं ॥ त
स्यासुसंगमे किं विद्विद्वितं सर्वधर्मकृतं ॥ बहुभार्यास्य भार्याणामनुमर्षयुनः शनं ॥ न किं विद्विद्यते कर्मशास्त्रे नपि यदीरितं ॥ तोषयेत्स
ततं भार्या विधिवत्पाणिपीडिताः ॥ तासां तु संपुनः कल्याणमकल्याणमते प्रया ॥ संनुष्टे भार्याया भर्ता भर्ता भार्यातथैव व ॥ अनुकूलस्त
यो र्यत्र कल्याणं तत्र वैश्रवं ॥ यथा विरुद्धं ते स्वाप्नीसौभाग्यं मदहप्रया ॥ सपत्नीसंगमं कर्तुं सास्यादृश्या भवांतरे ॥ द्रुहापिलोके वा यत्नसं

कापि नारमेतु

प्रा२

धसो४

ना५

भार्यास्यपावदा जेयितावत्कालं विरोधकं

धर्मिवाविन्दति॥ न वत्कुलं स्वाभिन्नं कुलं तस्यां प्रमोदते॥ विरुद्धमाने पत्यौ यत्सपत्न्या वा प्रकीर्त्तिने॥ अतीव दुःखं भवति तदकल्याण
कृतयोः॥ ॥ मार्कण्डेय उवाच॥ स्तोत्रं भाषमाना मुता सुवाती वनिधुरं॥ नुकोप वन्द्यमादृष्टा प्रसिन्नं रोहिणी मुखं॥ रोहिणी वतदा
तासां प्रवलो कथाग्रतो मुदुः॥ न किंचिदपि प्रोवाच भयशोक उपाकुलं॥ अथापि कुपितश्चन्द्रः शशाप तदा स्त्रियः॥ यस्मान्नाम पुर
श्चो ग्रंती ज्ञां वाचः समीरिताः॥ भवती भिश्च तस्मिन् लोके स्मिन्किर्त्तिकादिभिः॥ उग्रास्त्री ज्ञातिरव्यातिः प्राप्ता त्रिदिवेष्वपि॥ तस्माद्दे
वं विधानानेन न वैताः कर्त्तिकादयः॥ यात्रायां नेप उक्ता हि भविष्यध्वं दिने दिने॥ युष्मान् यश्नति देवाद्यामनुष्याद्याश्च ये जितौ॥ यात्रायां ते
न दोषेण तेषां यात्रा न वेष्टता॥ अथ सर्वास्तदा ज्ञाप्य तस्य श्रुत्वा यदा रणं॥ वन्द्यस्य हृदयं तात्वा ज्ञाप्य श्रौती वनिधुरं॥ जग्मुः सर्वास्तदा दक्ष भ
वनं प्रत्यमर्षिताः॥ उचुश्च दक्षं पितरं मन्विष्याद्याः सगद्गदं॥ सोमो वसतिना स्मासुरो हिणी भजते सदा॥ सेवमानो न भजते सोऽस्मान्परवधू
रिव॥ नावस्थानेनावसाने भोजने श्रवणे तथा॥ विनेनुरोहिणी शान्तिं लभते न हि कावचन॥ रोहिणी वसतस्तस्य सप्रज्ञं वीक्ष्य ते मुताः॥ यो
तिस्मान् यत्र नयनमाधाय न हि वीक्ष्यते॥ अस्तु न सर्वसद्भावं मुखमात्रं न वीक्ष्यते॥ अस्मिन् सुनियत्कार्यं सदा स्मभिर्निगद्यतां॥ अस्मा
भिरेतत्समयेण नु रूढं भवन्दुमाः॥ एतत्कृते ततश्चास्माकूपंती विसर्वा करोत॥ दारुणं श्रान्तिनीक्षणं लोके वाच्यं तमाप्यन॥ अयात्रिका
भविष्यध्वं यूयमिदं विरादिषुः॥ ॥ मार्कण्डेय उवाच॥ श्रुत्वा वाक्यं सपुत्रीणां ताभिः सार्द्धं यज्ञा पतिः॥ जगाम यत्र सोमो भूदो हिण्यस

हितस्तदा॥ दुरादेव विधुर्दृष्ट्वा दक्षमायां तमासनात्॥ ऊत्थावन्निके प्राणसववं देमहामुनिं॥ अथ दक्षस्तदेवावकृतासनपरिग्रहः॥
सामपूर्वं वन्द्यमसं कृतसंबदनस्तदा॥ ॥ दक्ष उवाच॥ समं वर्तमान्या सुवैषम्यं वैपरित्यज॥ वैषम्यं वदो दोषा ब्रह्माणपरि कीर्त्तिताः॥
रतिपुत्रफलादारास्तामुका मानुवंधनात्॥ कामानुवंधः संसर्गो संसर्गः संगमो भवेत्॥ संगमाश्चाप्यभिधानाद्दीक्षणादपि जायते॥
तस्माद्द्वार्या स्वभिधानं कुरु त्वं वीक्ष्यणादिकं॥ यद्येवं नैव कुरुष्वे प्रह्वो धर्मयंत्रितं॥ तदा लोके वदो दुष्टपापभाकृत्वं भविष्यसि॥ ॥
मार्कण्डेय उवाच॥ एतच्छ्रुत्वा वदस्तस्य दक्षस्य सुमहात्मनः॥ एवमस्त्विति वन्द्ये पि न गम्यं कुरुष्वं कया॥ अथानुमं यतनयाश्च नुं जामा
तरं तथा॥ यद्यो दक्षो निजस्थानं कृतकृत्यते दामुनिः॥ गते दक्षे ततश्चन्द्रस्तं समासाद्य रोहिणी॥ जग्राह पूर्ववद्भावं तासु तस्यां चरागतः॥
तथैव रोहिणी प्राणन किंचिदपि वीक्ष्यते॥ रोहिणी मेव वसते ततस्तः कुपिताः पुनः॥ गत्वा ताः पितरं प्रादुर्दौर्भागो द्विग्नमानसाः॥ सो
मो वसतिना स्मासुरो हिणी वसते सदा॥ तवापि नाकरो ह्यं कृतस्मान्नः शरणं भव॥ तदीषकोपसंयुक्त उत्तस्यो तद्व्याणमुनिः॥ जगाम
मम साध्याय न कर्त्तव्यं निकटं विधोः॥ उपजापंतदा प्रादुर्दौर्भागो द्विग्नमानसाः॥ न वेदितुं वदो स्माकं मौख्या
त्त्वमवधार्यते॥ ॥ मार्कण्डेय उवाच॥ धर्मज्ञास्त्विति गाया हं शस्ये तुभ्यं निशोपते॥ ततो दक्षप्रयाश्चन्द्रस्तत्कर्त्तुं प्रतिनयुरः॥ अंगीवका
रतिभयात्कार्यमेवं मुदुस्त्विति॥ समं प्रवर्तनं कर्त्तुं भार्या स्वगीकृते ततः॥ विधुना प्रययौ दक्षः स्वस्थानं वन्द्यसंमतेः॥ गते दक्षे निशाना

काली ०७
३८

म ४

८५

ता १

द्योरोहिणसहितोभ्रंशंरममाणविसमरद्वयवदनंयथा॥सेवमानाश्रुताःसर्वाश्चित्राद्यामनोरमाः॥नाभजन्नुर्मोसुअवतमे
ववाकरोत्॥अवतातास्तुताःसर्वाश्चन्द्रेणपितुरंतिकं॥गत्वैर्वात्रस्वराश्यात्रादंत्यश्रेदप्रवृत्त॥नाकरोद्वनंसोमस्तवापिमुनिसत्तम॥
अवतांकुरुतेस्मासुपूर्वतोष्यधिकंसव॥तस्मात्सोमेननःकार्यकिंवनापिनविद्यते॥तपस्विनोभविष्यामस्तपश्चर्यानिदेशाय॥तपसा
शोषितात्मानःपरित्यज्यांजीवितं॥किमस्माकंजीवितेनदुर्भगातांदिजोत्तम॥ ॥मार्कण्डेयउवाच॥इत्युक्त्वातास्ततःसर्वादक्षजाः
हत्त्रिकादयः॥कपोलमालंवाकैःशोकेनविविशुद्धितौ॥तास्तुष्टुतथाभूतादुःखेवाकुलेन्द्रियाः॥अतिदीनमुखादक्षःकोपाज्ज्वाल
वद्विवत्॥अथकोपपरीतस्यदक्षस्यमुप्रहात्मनः॥निश्चक्रामतदातस्यनासिकायाद्विभीषणः॥दंष्ट्राकरालवदनःकृष्णंगारसभप्रः॥
अतिदीर्घःस्वल्पकेशःकशोधमनिसंततः॥अधोमुखोदाहसःकांतिविश्रमसंततंकुर्वाणेनिमूनेत्रययोषासंभोगलोलुपः॥सवोवा
वतदादक्षंकस्मिन्स्थास्यापहंमुने॥किंवावोहंकरिष्यामिमेवदमहमुने॥ततोदक्षस्तुतंप्राहसोमंपातुदुतंभवान्॥सोममद्वुतंवात्रित्यं
सोमेत्वंतिष्ठसेक्या॥ ॥मार्कण्डेयउवाच॥इतिश्रुत्वावयस्तस्यदक्षस्याद्यमहात्मनः॥शनैःशनैस्ततःसोमप्राससादगदःसव॥आ
साद्यसतदासोमंवल्मीकेपन्नगोयथा॥प्रविवेकेशुहृदयेहिदं प्राप्यमाहागदः॥तस्मिन्प्रविष्टेहृदयेदारुणोराजयक्षमणि॥मुमोहवन्द्यस्त
नृवंविषमंप्राप्तवांश्चसः॥उपेत्यप्रथमंयस्मादीजोराजयसो गदः॥राजयक्षेतिलोकेस्मिन्नस्यख्यातिरभूद्भिज्ज॥ततस्तेनाभिभूतःससः

ली १

का ४५

सुं
राम
३९

वि २ अथवत् २

स्मरणोद्दणीपतिः॥ज्ञयंजगमानुदिनंग्रोषेस्तत्पानदीयथा॥अथचन्द्रेक्षीयमानेसर्वेष्वधोगतांक्षयं॥ज्ञयंजातोह्योषधीषु
नयतःसमवर्तत॥यत्तभावात्तुदेवानामन्नं सर्वं क्षयं गतं॥पर्जन्याश्चततो नष्टास्ततो हृदिर्न जायते॥वष्ट्याभावेनलोकानामाहाराः
क्षीणतांगताः॥~~क्षीणतांगताः~~ दुर्भिक्ष्यवसतोपेतोसर्वलोकेदिजोत्तमाः॥दानधर्मादिकंकिंविन्नलोकेस्मिन्प्रवर्तते॥सत्त्वहीनाःप्रजाःस
र्वलोभेनापहतेन्द्रियाः॥पापमेवसदाचक्रुःकुक्कर्मरतयश्चताः॥एतदृष्ट्वातदाभावंदिवपालाःसपुरंदराः॥जग्मुःक्षोभंपरंदेवाःसा
गराश्चग्रहास्तथा॥ततोदृष्ट्वाजगत्सर्वंवाकुलंदस्यपीडितं॥ब्रह्माणमगमदेवाःसर्वशक्रपुरोगमाः॥उपसंगम्यलोकेशंसृष्टांज
गतांपतिं॥प्रणम्याथयथायोगमुपविष्टास्तथामुराः॥तान्मानवदनान्वीक्ष्यब्रह्मालोकपितामहः॥अभिभूतान्योरोवहंतस्वविष
यानिव॥पृथक्पृथक्मुखीकृत्यगुरुमिदं दुताशनं॥ ॥ब्रह्मोवाच॥स्वागतंभोसुरगणाःकिमर्थंयुयमागताः॥दुःखोपनेप्रदेहाश्च
युष्मावोयस्तुताधते॥तत्कथ्यतामशेषेणसिद्धंवाप्यवधार्यतां॥ ॥मार्कण्डेयउवाच॥ततोबृहदप्रवाजीवःकृष्णवर्मावलोकभृत्॥
उवावाक्तेजुर्बतस्मैसुराणंदुःखकारणं॥शृणुसर्वजगत्कर्तृत्वांयेनवयमागताः॥यद्वास्माकंदुःखबीजंयतोम्यानश्रियोवयं॥नक्वचि
त्संप्रवर्ततेयज्ञालोकपितामह॥नवदानादिधर्माश्चनतपांसिद्वितौकवित्॥नैववर्षतिपर्जन्याःक्षीणतोयाभवद्वितिः॥क्षीणाः
सर्वास्तयोषधाःसम्प्राप्तोर्कःसमाकुलाः॥दस्युभिःपीडिताविषावेदवादंनपठ्यते॥अन्त्रवैकल्पमासाद्यप्रीयंतेवहवःप्रजाः॥क्षीणे
मुष्माह्वा नोश्चलदपये॥निगूढाधानिरातंकोयुष्मास्तवींश्चकामगान्॥कृतास्वविषयेयस्त्वो कथं परममिदुःखितं॥

कुर्व २

क्षीणवदुःखबीजं ५

सुयतभागे पुर्णगद्दीना सधावयं ॥ दुर्वला सुप्रियाद्दीना नैव शान्तिं लभामहे ॥ रोहिण्यप्रन्दिरेव न्येव कृगप्यविरंस्थितः ॥ वष
राशौ वसन्ती णो ज्योत्स्नाद्दीना नैव शान्तिं लभामहे ॥ यदैवान्विष्णुते देवैश्चन्द्रैर्नैषां पुरः सरः ॥ कदाविदिपि देवानां समाप्ते वा भवेद्विधुः ॥ कदाविद्रोहि
णी त्यक्ता नैव कवन गच्छति ॥ यद्ययः कोपिन भवेत्तदा वन्द्यो वद्वि भवेत् ॥ इत्यने सकलाद्दीनः कलामात्रावशेषतः ॥ इति सर्वत्र लोके श
हन्तं कर्म विपर्ययः ॥ तं दृष्ट्वा कां दि श्री कालुष्यं त्वां शरणं गताः ॥ पातालाद्या वदुत्याय कालकाणां दयो मुराः ॥ नास्मान् लोके शवा भ
न्ते तावन्न स्याद्दिसाधुसान् ॥ अयं प्रवर्तते कस्मान्न गतां वा द्यति क्रमः ॥ न जानीमस्मन् सर्वं विप्रवे वापि कारणं ॥ मार्कण्डेय उवाच ॥
एतत्पुराणां वचनं दिव्यदृशी पितृमहः ॥ अन्ताक्षरं प्रभिधाय नृजगादवसुरोत्तमान् ॥ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ शृणु देवताः सर्वे यदर्थं
लोकविप्रवः ॥ प्रवर्तते धुना येन शान्तिं तस्य भविष्यति ॥ सोमोदाह्यायणी कन्याः सप्तविंशति संख्यया ॥ अश्विनाद्या वरवधूभिर्गार्थ
परिणीतवान् ॥ परिणीय सतां सर्वा रोहिण्यां सप्तविधुः ॥ प्रावर्ततानुरोगेन विषमस्ता सुवर्तते ॥ अश्विनाद्या सतः सर्वा दौर्भाग्यं च
रपीडिताः ॥ षड्विंशतिर्वरारोहाः पितरं प्रस्थिताः स्वकं ॥ प्रवर्तते निशानाथो रोहिण्यां रागतो यथा ॥ तथानता सुभजते तद्दृष्ट्वा य नवे
दयन् ॥ ततो दक्षो महाबुद्धिः सा प्राप्सं सुयविद्यति ॥ वदुमुन्तमाभाषा मुच्यते अनुगच्छतं ॥ अनुसूदो यथा कामं दक्षोऽपि मुनि सत्तम ॥ ग
ता ॥ संप्रवर्तते तं ता सुसंभवं कृतवान्विधुः ॥ संप्रमेगी हन्ते भावं ता सुकर्मा हि मां शुना ॥ स्वयं जगाम तस्यानंदक्षोऽपि मुनि सत्तम ॥ ग

श्री

इयं तं

श्री सुसुते प्रदी

यको

श्री

ते दक्षो मुनिश्च वैधमंता सुबन्धमाः ॥ जहौ न भविताः शश्वत्कुपिताः पितरं गताः ॥ ततो दक्षः पुनश्चन्द्रमनु रथ सुतानोरे ॥ संप्रवर्तते प्रति
श्राव्य वचनं वेदमब्रवीत् ॥ न संप्रवर्तते चन्द्रं सर्वास्वा सुभवा न्यदि ॥ तदा शश्वत्कुपितं नुल्यं तस्मात्कुरु संप्रजसं ॥ ततो गते पुनर्दक्षेन संप्र
वर्तते यदा ॥ ता सुबन्धुस्ततो दक्षं पुनर्गत्वा बुबन्धुषा ॥ न ते वचं स कुरुते नैवास्मा सुवर्तते ॥ वयं तपः करिष्यामः स्यास्यामश्च तवांति के ॥ ता
सामिति वचः कृत्वा कुपितश्च तदा मुनिः ॥ क्षयाय बन्धुस्य पुनः शापा यो धुं क्तं मानसः ॥ कुपितं तस्य सुकतांगतः ॥ शापा यो दुःकृतमनसः कुपि
तस्य महा मुने ॥ ज्ञेयो नाम महारोगो नासिकाया द्विनिर्गतः ॥ प्रेषितः सबन्धुय दक्षोऽपि मुनिना गतः ॥ प्रविष्टवांसं स्पृष्टे हे हयितसे न च
न्दुमाः ॥ द्वीणे च दक्षे ज्ञेयं जाताः ज्योत्स्नास्तस्य महात्मनः ॥ द्वीणां सुसर्वज्योत्स्ना सुसर्वैषिषाक्षयंगताः ॥ औषधाभावात् लोके स्मिन्नयतः संप्र
वर्तते ॥ यत्ताभावाद्ना दृष्टिस्ततः सर्वप्रजाक्षयः ॥ यत्तभागे पुर्णगद्दीना नानां भवतां तथा ॥ दुर्वलत्वं समुत्पन्नं विकारश्च सुगोचरो ॥ इति वः
कथितं सर्वं यथा भूत्वा लोकविप्रवः ॥ येनोपायेन तं हन्ति संसृष्टं सुसुरोत्तमाः ॥ ॥ इति श्री कालिका पुराणे विंशोऽध्यायः ॥ २० ॥ ॥ ब्रह्मो
वाच ॥ गच्छन्तु भोः सुरगणां दक्षस्य मदनं प्रति ॥ तं प्रसादयन् दुर्ये पुनश्चन्द्रो यथा भवेत् ॥ पूर्णवन्दे जगत्सर्वं प्रकृतिषु भविष्यति ॥ युष्मा
कं वभवेत् हन्ति रोषधीनां वसंभवः ॥ ॥ मार्कण्डेय उवाच ॥ इति ब्रह्मवचः कृत्वा देवाः शक्रपुरोगमाः ॥ अयं युद्धं मनसस्तदा दक्षनिवेश
नं ॥ यथा न्यायमुपस्थाप्य सर्वं मुनिवरं मुराः ॥ प्रोचुः प्रजापतिं दक्षं संप्राप्य स्रष्टा यगिरा ॥ ॥ देवा ऊचुः ॥ प्रसीदसीदतां वसन्तं वदु
स्मा

श्री गुरुर्वाच

सर्वदुर्लभं

स्मा

दुःखितां॥ उद्धरस्वमहाबुद्धे त्रिहिनं शोकसागरात्॥ यदुपवृत्तसंज्ञे तु स एष कृत्स्नप्राप्तमनः॥ तदंशस्त्वं परं ज्योतिर्विश्वरूपमो सुते॥ दक्ष
 ॥ सर्वजगतां प्रजापालनकारणात्॥ दक्षः प्रजापतिश्चतियोगे र्धसंनमो वयं॥ दक्षाय सर्वजगतां दक्षाय कुशलात्मनां॥ दक्षायाम
 हितायानुममस्तु भद्रिजात्मने॥ सततं विंशमानस्य योगिभिर्निर्यतेन्द्रियैः॥ सारस्यसारभूतस्त्वं दक्षाय परमात्मने॥ योनिर्विन्निरनाध
 यः परीगानां परायणः॥ आद्यंत्युक्तः सहसा तस्मै नुभ्यं नमो नमः॥ शतितेषां ववः श्रुत्वा दक्षो यत्तु भुजंतदा॥ प्राह प्रसन्नवदनः शक्रमाभा
 यमुवतः॥ ॥ दक्ष उवाच॥ कुतः शक्रमहाबाहो भवतां दुःखमागतं॥ दुःखहेतुं वद विभो श्रोतुमिच्छामि तत्त्वतः॥ प्रमासिवा किंकर्त
 व्यं भवतां दुःखदानये॥ तदहं यदि शक्रो मिकरिष्यामि हि न संमं॥ ॥ मार्कण्डेय उवाच॥ तच्छ्रुत्वा वचनं तस्य ब्रह्मसूनो प्रहात्मनः॥
 जगादगीघातिः शक्रो वीतिहो त्रोयतं मुनिं॥ ॥ त उचुः॥ श्रयं जातो निशानाथस्तस्मिन्हीणे द्वयंगताः॥ सर्वैष धो द्विज श्रेष्ठ तद्वा निर्य
 त्तद्वा निर्यत॥ यत्ने विनये सकलाः प्रजाः क्षुद्रयकातराः॥ वष्ट्याभावान्महदुःखं प्रापुर्नष्टाश्चकाश्चन॥ श्रयो यं रात्रिनाथ स्पदक्षकोपात्
 वर्तते॥ सर्वस्य जातो ब्रह्मन्नभावार्थमुपस्थितः॥ नाधुना त्रिभुवने यन्न दुर्द्वयं किंचन॥ विप्रतंवा सि विप्रेन्द्रः सागराः परीगस्तथा॥ नय
 ज्ञाः संप्रवर्तते न तपस्यंति नापसाः॥ अर्धिरदुःखानि श्रीका प्रजाः क्षीणभयानुराः॥ एवं प्रवृत्तै विप्रेन्द्र विप्रवेस्मानरसातलात्॥ दैत्या न
 यावदुत्थाय बाधंते तावदुद्धर॥ प्रसीद दक्षश्चन्द्रस्य तं पूरयत पोवलांत॥ पूर्णे वन्दे जगत्सर्वं प्रकृतिस्थं भविष्यति॥ ॥ मार्कण्डेय उवाच॥

वने दक्षोऽपि भवतां हिताः॥ ७९

शतितेषां ववः श्रुत्वा प्रजापतिमुत्सृज्य॥ उवाच तान् सुरगाणां नृदया कृत्स्नमुद्धरन्॥ ॥ दक्ष उवाच॥ य एव बो निशानाथो पुनरे
 पकारां॥ न के नापि निदानेन मिथ्या कर्तुं तदुत्सहे॥ किं नु भद्रं वचनं यस्मान्नैकांते नमः॥ श्वेत॥ चन्द्रोपिवर्द्धते यस्मान्न मुपायमर्थे
 त्राप्य यमुपायोस्ति मा सार्द्धं यानुबन्धुमाः॥ श्रयं वदितुं ब्रह्मा सार्द्धं संप्रभाष्यामुवर्ततां॥ तस्य तद्वचनं श्रुत्वा तं प्रसाद्य प्रजापतिः॥ सर्वे तु
 सत्रगता यत्रास्ति बन्धुमाः॥ अथ वन्दुं समादाय प्रार्थ्याभिः सहितं प्रदा॥ जगुस्ते ब्रह्मसदनं मुदिताः सुरसत्तमाः॥ तत्र गत्वा महा प्रागाद
 दक्षे नै भाषितं॥ तत्सर्वं कथयामासुर्वह्मणे परमात्मने॥ ब्रह्मा दक्षववः श्रुत्वा देवानां वदनात्ततः॥ वन्दुं भागं महाशैलं जगत्सहितः पुंरः॥
 तत्र गत्वा सुरश्रेष्ठः प्रजानां हितकांशया॥ स्नाय यामासु शुभ्रां मुहुरद्विजो हितपुङ्गवे॥ भूतभवा भवतानः पूर्वमेव पितामहः॥ एतदर्थं वकारा
 वसरः पूर्णं जगद्गुरुं॥ तत्र स्नातस्य सर्वस्य निरोगित्वं प्रजायते॥ विरापुष्पं वसतंतं हृद्ब्रह्मो हितसंततं॥ तत्र स्नातस्य वन्दुस्य शरीरात्तद्वाङ्मा
 दः॥ राजयद्भूमिं ससारपूर्वहूपोयचोदितः॥ निःसत्पराजयद्वानि ब्रह्माणं वज्रगयति॥ प्राणप्रादं किं करिष्ये कृगच्छामीत्युवाच॥ स्या
 नंपत्नी वलोके शक्रस्य मम सदीतनं॥ निदेशयानुसंप्रेशेष्टं जगतां यतः॥ ॥ मार्कण्डेय उवाच॥ ततो ब्रह्मापितं पुष्टं निरीक्षेन्नुश
 रीरगैः॥ अमृतैस्तेनातिभुक्तैः क्षीणैवापि निशापतिः॥ देभिः स्वयंतं गृहीत्वा गिरौ निक्षिप्य वै पुष्टः॥ अमृतं कालया प्राप्तं शरीराजक्षमाणः
 ॥ अमृतान्येव यान्याशुतदपीतंतदाजले॥ क्षीरोदस्य संविक्षेपमधोरहसिलोकभृत्॥ तस्मादप्यमृतादिदेः कलाक्षीणः पुराणया॥

शः
नवपरां ११

श्रीती ३

काली-५
४३

यथा ५

ज्यो ६

तासां जगद्गुरुं कलसां नृपूणां नृदीरोदसागरान् ॥ कलामात्रावशेषस्य संसर्गादजयद्वयम् ॥ क्षीणः कलाः पंचदश्याः पूर्वममृतात्मिकाः ॥
ताराजयद्वयमर्थाश्रुती भूतास्तु पीडिता ॥ तेजो ज्योत्स्ना सुधाभिस्तु निवृण्वन्कलापते ॥ शरीरं तं त्रिधा भूतं प्रमथं राजयद्वयम् ॥
ज्योतिः श्रुतिमभूज्योत्स्ना नीलो राजादियद्वयम् ॥ दुर्विभूताः सुधाः सर्वा मर्भोगास्पवस्थिता ॥ यदनिर्गरीया प्रससुधां वृक्षागदान्नरात्
॥ तदा ज्योत्स्ना सुधा ज्योतिः सर्वं तस्माद्द्विर्गते ॥ क्षीरोदसागरे क्षिप्रं तत्सर्वं विधिना तदा ॥ देवांगिरौ परिपश्य स्वयं गत्वा दुर्गततः ॥ ततो प्रता
यथा ५ निप्रक्षाल्य कलावृण्वन्निर्वा विधिः ॥ ज्योत्स्नां वाप्याजगाम सुगृहीत्वा तत्र तं गिरं ॥ क्षीरोदादिरिमागम्य नृभागं यथा विधिः ॥ देवप्र
ज्यो ६ ध्ये कलानृणं सुधां त्वान्यवी विवर्तत ॥ संस्थाप्य तत्र यं वृक्षादेवानां मध्यात्ततः ॥ जगाद राजयद्वयम् ॥ तत्स्थानादिनिदेशयन् ॥
ब्रह्मवाच ॥ सर्वदा यो दिवा रात्रौ संस्थायां वीनितारतः ॥ सेवते सुरतं तस्मिन् यद्वयं सिध्यति ॥ पुनिरुपायं श्वासकाशयुक्तो यो मे
नं वरेत् ॥ स ते प्रवेशं शतं तं श्रेष्ठं स तया विधिः ॥ त्वं ह्युधामसु पुत्रीया भवतः सदृशी गुणैः ॥ सा ते सुभार्या सहितं प्रवतमानुया
॥ क्षीणत्वं भवतः कृत्यं तद्गृह्णन्ति जाश्रमं ॥ दुर्गतं ह्यथा कामं वन्दे त्वं विमुखो भव ॥ मार्कण्डेय उवाच ॥ एवं विधिं श्रेष्ठं विधिं
द्वयमहागदः ॥ पश्यतां सर्वदेवानां भक्तं नृजगामहम् ॥ अन्तीहितं प्रहारो गेवृक्षालोकं यत्नामहम् ॥ यदुं समग्रयामास कलापं
॥ तेन क्षीरोदधौ तेन सुधापूगेन वात्मभूः ॥ स ज्योत्स्ना सुकला पूर्णः पूर्ववद्वाकरो द्विभुं ॥ सुषोडशकला पूर्णः पूर्ववद्दिग्भ्यो यथा

॥ ५ ॥

उच्छिख्या ४

क्षी

गराजत

यकं तथा परं स्थूलं संहतो रुकटीयुतं ४

ईमा

वाभा र्ध्वं दृष्ट्वा ॥ क्षितौ चोपरौ ॥ अर्द्धं स्थूलं न संचारुति रूपा न संपरं ॥ दीर्घं अश्रुतं चैकादृशं अश्रुतिवर्जितं ॥ सुरकचारुदशनं रक्तौ च मेकत
लथा ॥ अपरं सुकविपुलं दीर्घा कतिवदं परं ॥ अर्द्धं नीलगतं वारुमपरं सारमणितं ॥ अर्द्धं कक्ष्ण केयूरयुक्तं वाङ्मत्तथा परं ॥ नागकेयु
रसंयुक्तं स्थूलं वाङ्मत्तं निर्मलं ॥ अर्द्धं विशाद्यतं भुजं करिहस्तं भुजं परं ॥ एकत्र शोभिका शारवाः करस्या न्यत्र ताम्रिका ॥ एकं स्थूलं नृददयं रो
मावला र्द्धं युता ॥ रंभास्तं नृमानो रुमुपा र्द्धि मृदुपा ॥ दिकं ॥ एकं परं तवा स्थूलं जघनं सुमनोहरं ॥ तथा परं दृढकटि संहतो र्द्धं पदाम्भुजं ॥
एकं वैयाद्यवर्णं ययुक्तं भूतिविलेपितं ॥ अपरं मृदुकौशेयं वसतं च नोक्षितं ॥ एवमर्द्धं तथा जातं ॥ यो धिल्लक्षणं संयुतं ॥ अपरं वरुणं चूरिं
अर्द्धं पुरुषा कृतिं ॥ एवमर्द्धं ररिपो जहास गिरिजासती ॥ हितप्रसर्वजगतां कालिका कालिकोपमा ॥ तस्याः शरीरं राजेन्द्रहरतं च र्द्धं यु
तं ॥ येनोपनेयं तन्नास्ति मार्गं तं भुवनत्रये ॥ सन्तानः पारिजातो वा ॥ एकान्न विशदस्तु ॥ अमोघयायवा वल्या तैवापि यत्तुर्न हि ॥ बहुधा च पृथ
तै न तौ रीमाते न रेखर ॥ अर्द्धं नारीश्वरो भूत्वा सतु रे मेकदा वन ॥ इति यद्यपि चूतेशः स्वयं शक्रोति कालिकां ॥ गौरी कर्तुं तदा सर्वः रूत
कारणकारणः ॥ तथापि तां गिरिमुतां संजो जवि विधेः पुरा ॥ तपस्यो जयेद्देवाः किमोपाये रने कसः ॥ तयो निर्यात सर्वं क्षीपश्चात् गौरीमथा
करोत् ॥ अर्द्धं प्रददौ तस्यै शरीरस्य महेश्वर ॥ नैवास्तु त्वं जानन्ति शक्राद्याः सकलाः पुरा ॥ शरीरा र्द्धं यदा नस्य ॥ तपसे जेजु नस्य च ॥
एतस्य तत्वं जानन्ति महात्मानो महाबलाः नन्दी भृंगी महा ॥ वेतालौ चैव स्तथा ॥ अंगं नूतामहे शस्य वीतजीता जपो धना ॥ ये मानुष

कोलो

श्रीका.पु
११४

शरीरेण प्रापिरेतु पशौ वलात ॥ गणनामाधिपत्यस्तु ते जाननिपरंरुं ॥ एवं सदा त्वया योज्याः सानुगान्पसत्तम ॥ वनितासक्ति योपा
यैस्ततो नदमवास्थसि ॥ य इदं श्रुत्वा नित्यमद्भुतं पुण्यदीयकं ॥ शिवयोः प्रीतिकरणं शरीरा ~~वर्द्ध~~ हनत्वा ॥ गौरीत्वा सादनैव का
लिकायास्तुभा ~~वर्द्ध~~ नतस्य विद्या जायते सवपुण्यतमो मतः ॥ दीद्यायुः सहस्रबीज्यास्तुत्रपौत्रसमन्वितः ॥ सततं परिश्रुत्वा नः शिवयो
श्वरितं महत् ॥ शिवलोकमवाप्नोति सुचिरं चिरवन्तु जः ॥ इति श्रीकालिकापुराणे श्रीर्जुनारीश्वरपंचचत्वारिंशोऽध्यायः ॥ ४५ ॥
॥ सगरुवाच ॥ कोसौ तैरवनामा भूक्तो वा ~~वेताल~~ वेतालसंशक्तः कथं वा तौ शरीरेण मानुषेण गणधिपो ॥ अश्रुतां द्विज
शा ईदृशं तमेवदमहामुनेः ॥ जाननि नदिनं विप्रं सहायं च नृभ्यो नतः ॥ ~~वेताल~~ वेतालस्तत्रादमुखाकृतं यथा नृभिर्महाकालैर्वि वलिका
श्रुतौ मेहरात्मजौ ॥ कथं वा तौ समुत्पन्नौ तत्तत्क्रौंतुं समुत्सहे ॥ योसौ शरीररूपस्य महादेवस्य वैपुरा ॥ कायनागः श्रुतः पूर्वं समहा तैरवाक
यः ॥ स एव किं तैरवाख्याः किं न्यो द्विजसत्तम ॥ वेतुं तत्त्वेन तत्सर्वं सर्वमिह मिवैमुने ॥ कस्य तनयौ भूत्वा गणध्याहृतमागतौ
तर्द्धपिकचप्रश्नाद्यश्रुत्वा तौ वानराननौ ॥ श्रीर्षुवाच ॥ शृणु राजन प्रवक्ष्यामि महाकालस्य नृभिः ॥ तैरवस्थापि चरितं
वेतालस्य महात्मनः ॥ योसौ नृंगी हरस्तु तो महाकालोऽपि भर्गजः ॥ तावेव गौरीशच न संतूयौ रयो निजौ ॥ वेताल तैरवौ जातौ पृथिव्या
नृपवैश्रमति ॥ यथा नृभिर्महाकालावुत्पन्नौ प्राकृतथा शृणु ॥ योसौ महा तैरवाख्याः सकायः सरजो हरः तैरवः पृथगे वायं गणाध्याः
नृनां ॥

राम
११४

उसय।

७-आ

यत्नात्

या

३४

शेखरः३

होहारा मजः॥ उमायां हिमवतपुत्रां जगैणमु महात्मना॥ तारकस्य वधार्थं यदेवैश्वरा कुपु रोगमैः॥ ह्युति त्रिर्नति जिः शंभुं सन्नति
यवितायुरा॥ सया च तो देवगणैः जगवान्प्रजपजः॥ महामैथुनमारे मे सन्नाना योमैः सहः॥ आरब्धमैथुनं तेन नववर्षेण वैययुः॥ द्वात्रि
शच्चत्तरा राजनः॥ ह्युक्त्वा नृधोरिणः॥ समहामैथुनं कुर्वन्मुनिं नापमहेश्वरः॥ नाप्यस्य प्रयुतं तेजो न शृणुं प्राप चार्चयिती॥ तस्मात्सहस्रमये चकं
येवमुधा स्फुटं॥ आकुलाः सकला देवाः स्वर्गस्थाश्च येपरे॥ सर्वजगत्तदा ज्ञातमाकुलं शिवयोगीतयोः॥ मनोनिवृत्तियतिमहामैथुनक
र्मणा॥ अथ सेनाः सुराः सर्वे ब्रह्मणां जगतां पतिं॥ शरणां शरणां जगुः प्रिताः शंकरकेलिभिः॥ ते संप्रयाच्य वाधारं प्रणम्य च सुरोत्तमाः॥ आकु
लं सर्वमाचकुर्हरमैथुनकर्मणा ततः॥ सर्वदेवगणा नृपश्चैकैव वृत्रह॥ स्वयमाह विधाता रतः कालं नयमाधितं॥ ॥ इंदु उवाच॥
॥ आकुलाः सकलालोका हरमैथुनकर्मभिः॥ अहं महालयं प्राप्य शरणां त्वमिहागतः॥ एवं ज्ञाते संगमे तु शंकरस्यो मया सहः॥ आरब्धं
मैथुनं तेन नववर्षेण वैययुः॥ उमायां जायते ब्रह्मन समामतिशयिष्वातिः॥ तच्चिया दर्शना देवमुत्पन्ना दधितस्तुतात॥ जयं मे जायते ब्रह्म
नृतारकादापि चाधिकं तस्मादेवं विधेयं॥ तत्सुतो मां सुरान्मथानादीधितेयथायत्नात्तारयास्मात्सह द्रयात्॥ ॥ ब्रह्मोवाच॥
उमायां जायते पुत्रो यद्विशंकरतेजसा न हि शकाः सर्वलोकेऽप्येन्द्रपि सुरासुरैः॥ तस्माद्भरो यथा मायां न प्रसुतो न विषाति॥ तथा हं सन्निधा
स्यामि गत्वा देवैर्हरान्तिके॥ तारकस्य विद्यां श्रव्ययास्याद्भरते जसा तच्चाप्यहं करिष्यामि येन ते मानसो ज्वरः॥ इत्युक्त्वा सह देवैश्चैकैलासादि

त्वं ३

श्रीका.पु
११५

प्रजापतिः जगाम रे मे निरिशो निरिपुत्रा समं च शं ॥ तत्र गत्वा महादेवं ब्रह्मा लोक पितामहः ॥ सर्वैः सुरगणैः साई त्रुष्टा वदुष नखजं ॥
देवा दुनु ॥ ॥ प्रीतये यस्या नरतिर्न कामो जमनो जवः ॥ नयस्य जमनो हेतुस्तस्मै नमो नमः ॥ यस्य लोके हितायैव जातो जायाप
रियतः ॥ ॥ श्वकार्यस्तस्मै सशिवो नः प्रसीदतु ॥ यं तं मयं विना देवं गुं गाराः प्रविशन्ति च ॥ सुरसेने वतं देवं त्वा ममुं प्रणता वयं ॥ दि
रणं नैव तो गेर्जो जो हिरण्यजुजा कयः ॥ सत्त्वं सरहरो देवो नित्यं नोति प्रसीदतु ॥ जगन्मयी योगनिडा विष्णुमाया वलीयसी ॥ यस्या ज
वत्स्वर्य जाया तस्मै तु नमो नमः ॥ पञ्चभूतमयं यस्य पञ्चशीर्षं विराजते ॥ तं पञ्चवदनं देवं तत्पात्वं प्रणमामि वै ॥ सद्योजातमघोर
ञ्च वामदेवमुमापतिं ॥ दूरीशानं प्रणमामि यस्तं पुरुषमाह वै ॥ यो हि णमशिवो नित्यं यो वा न किमंतो शिवः ॥ शिवा शिवस्वरूपाय नमः
स्तस्मै शिवायते ॥ रूपैस्त्रिभिः स्थितिस्थितिनाशं विश्वात्मभूतं च रिति प्रसीदतु ॥ कसेति शश्वज्जगतामलम्बिभो तमो विरूपाहममुं
शिवे ॥ यः शूलखट्वांगमृगां कधारी योगो ध्वजः शक्तिमान् पञ्चरूपी ॥ तस्मै नमो जातवेदप्रनायः ॥ भूयो भूयो नमः शंकराय ॥ ब्रह्मा
र्द्धिमान् भोगभूदैस्तदहना योगिन्द्रे सो वीतगर्भो जगत्यां ॥ सत्त्वं त्तो नः प्रसीदतु नतो नित्यो देवी रूपयुक्तः प्रधानः ॥ ब्रह्मरूपी नित्यतै
कयुक्तः पञ्चोति त्रियतस्त्वननः ॥ पापापहारी नित्यताम्रभोगी ॥ सर्वस्वरूपो प्रणतो स्मि सत्त्वं ॥ उमापतिं महाभायं महादेवं जगत्पतिं
॥ शिवं शिवकरं शनं नमामः स प्रसीदतु ॥ इति स्तुतो महादेवः शंकायैः त्रिदशैः स्वयां उमासंगं परित्यज्य भर्गो यादिबौकसः ॥ येन भा
रं २ रूपी २ परं पाररूपी नित्यं विरूपाहममुं शिवे सो भगोति मश्नजगतां नमस्ते ५ वि ३ पं ३

हं ५
लिका

राम
११५

वेन सतदा महामैथुनतत्परः॥ आसीत्तेनैव जावेन ब्रह्मादीनां सहादरः॥ अथ तान् ससुरान् प्राह महादेवस्वरत्निव॥ किमर्थमा
गतायुयंतमेव दत्तत्रिजराः॥ तमुबूद्धिदयाः सर्वब्रह्मशक्रपुत्रो गमाः॥ तन्महामैथुनाद्गर्वाकुलं सकलं जगत्॥ पृथिवीकंपते
तीव्रशैलवनकाननाः॥ सागराः कुञ्जिताः सर्वे नदानग्रस्तु शंकरादेवाश्च सर्वे दिग्पालाः नशान्तिं प्राप्नुवन्ति वै॥ तस्मात्तत्स
र्वलोकेश सकलाननुवंस्य॥ तस्मात्तन्महामैथुनं रतिमात्रं नियोजयः॥ एतच्छ्रुत्वा वचस्तस्य ब्रह्मणा परमात्मनः॥ उवाच शं
करो देवो नातिदुष्टमना इव॥ ॥ श्रीमहेश्वर उवाच॥ ॥ इयं प्रवृत्तिर्भवतां शिवायामरसत्तमाः॥ तस्मै महामैथुने कुरति मा
त्रे नियोजिते॥ नो मायां भविता पुत्रैर्दर्थमयमुद्यमः॥ उमाशरीरजो पुत्रो यो भवेत्स मते जहाः॥ स एव ते रिपून् हन्वा त्रिदशा
नुद्धरिष्यति॥ तस्मात्तन्महामैथुने मे वीतभीता महासुराः॥ खंखं स्थानं प्रयच्छन्तु श्रुतं दनुचिन्तये॥ ॥ देवा उचुः॥ ॥
उमाशरीरजः पुत्रो यथा न भविता हरः॥ तथा कुञ्जगन्नाथ तन्महामैथुनं त्यज॥ ॥ श्रीश्वर उवाच॥ ॥ रतिमात्रेण नो मा
यां भवन्तु पुत्रा भविष्यति॥ महामैथुनसं त्यागांस्ते दिपुत्रैर्दुर्पार्वती॥ तस्मादहं तु देवानां वचनाद्ब्रह्मणो ह्यथा॥ तस्मै महामैथुनं किं त्वे
कं कुरुत सुराः॥ येन मे सुमहते जो महामैथुनकारणं॥ धार्यन्ते जह्मिनं देवमानयन्त्वमरास्तु तं॥ योनिः॥ निर्विकारो भूत्वा ते जो
गहीष्यति॥ तमेव दन्तु त्रिदशा ह्यहे ते जशरीरजं॥ ॥ श्रीर्च उवाच॥ ॥ वषट्कारं ध्वजवचः श्रुत्वा देवा उब्रह्मपुत्रो गमाः॥ हरते जो य

श्रीका.पु
११६

हायायवीति होत्रं य युद्धिया ॥ अथ वृक्षाणामाप्रंशुतथा नुजाप्य पावकं ॥ सेन्द्रा देवगणाः सवै. हरमूचूरिदं वच ॥ देवा दुडु ॥
 ॥ एष वैश्वा नरः श्रीमान् भुरिते जे मयो वली ॥ महा मैथुनवीज नुवते जः संगृहीषति ॥ इत्युक्त्वा त्रिदशाः सवै वीति होत्रं पुरस्थि
 तं ॥ तस्मै निदेशया मासुः शं तवेष्वर्चते तवै ॥ नमः संगमत् तस्मै जे ॥ भुते रेतत्तु वानले ॥ इत्तु सज्जम हो बाहुर्महा मैथुन कार्त्तन ॥ अग्रा
 बुत्तु ज्यमानस्य ते जसः शश नुदुतः ॥ अणुद्वयमिति ह्यलं गिरिप्रस्थे पपात ह ॥ तयोः स यः संभूतौ शंकरात्मजौ ॥ एको नंगसमा
 : कस्तौ ॥ जनां जननि ज्योपमा ॥ चूं गीतस्य तदा वृक्षा. नाम चूं गीति चापरे ॥ महा कस्तौ करूपसा ॥ महा काले तिले कस्तौ ॥ तत
 ह्यौ पालयामास शंकरः प्रमथोकरैः ॥ अपर्याया चापित आक्रमात्ता वति वद्धितौ ॥ प्रवृद्धौ तु महात्मा नौ हरो माप्रतिपालितौः क
 माद्रौ कृत्वा तु हरो द्वारि न्ययोजयत् ॥ ॥ सगरुवाव ॥ इत्तु सगौ यत्ते जः किं वृत्तं तद्विजोत्तम ॥ तदहं श्रोतुमिच्छामि संक्षेपात्तव
 दहमे ॥ ॥ और्व उवाच ॥ ॥ अग्रा बुत्तु ज्यते जां सिताव कालं वृषध्वजः ॥ आकाश गंगा मुहूर्त्तं ज्ये. देवानि दमुवाच ह ॥ एतत्ते जे दु
 राधर्षं ह्यजरनैः सरोतमाः ॥ योगनिद्रा मृते देवी शैल पुत्री मृते तथा ॥ तस्मादहं प्रवक्ष्यामि यथेदं ते जसा सुत ॥ यत्र वा न विता देवी राम
 याव वा तदुच्यति ॥ इयं वा काश गंगा शैल राजसुता परा ॥ जेष्टा ॥ ततो पसं कुताशना ॥ ॥ जनीषतात्मवीजेन ॥ ११६
 ते जसा नुपम द्युतिः ॥ जविष्यति सवः श्रीमान् सेनापतिर रिचमः ॥ सतारकं वः पुरतो विडोष्यति शिखिध्वजः ॥ अमोघया महासक्ता

लिफा

श्रीप

४५ उमायाभिमती

मयैव प्रतिवर्द्धितः ॥ इत्युक्त्वा समहा दवे विहज्य सकलान् सतान् ॥ पार्वतिं संमंशु शौचार्थं गतवान् ॥ पार्वती वचनं श्रुत्वा देवा
 नाम प्रियं सती ॥ बुको पत्रिदशादिभ्यः पुत्राणां परिवर्जिता ॥ मनुना दह्यमानैव स्युरदोष्ट पुठा तदा ॥ इदमाह सुरा नृणां शंकरः
 तत्तमैथुनं यस्या द्विष्टो जितः शंभुर्युष्मा जिर्ममैथुने ॥ अजातपुत्रा च कृता वा न स्त्री बाहमर्दिता ॥ तस्मात्सर्वे सुरगणाः अथा
 वधि निरन्तरं ॥ महामैथुनविभ्रष्टा जवनुनिजु योषिति ॥ ते वा मपित आ पुत्रान जप्तिष्यन्ति मेय ॥ नार्थश्च न च पत्येन हीना देवो व
 राङ्गाः ॥ यथा हं परितप्यामि पुत्राणां परिवर्जिता ॥ तथा स नु समस्तास्ता देवाः पुत्रा शयायुताः ॥ एवं सुरा विरिमुता शशा
 पकुपिता नृणां ॥ तत्कालो न वधिस्त्वर्गे जायंते देवपुत्रकाः ॥ नाद्यापि संजयने पुत्राः स्वासु सुधाशिनां ॥ दहनोपित आ काले
 प्राप्ते गंगोदरे शुभे ॥ रेतसं कुमायामास शंभवं हर्षं निजं ॥ सातेन रेतसा देवी सर्वलक्षणं संयुता ॥ पूर्णकाले च सुषुप्ते पुत्र युग्मं
 मनोहरं ॥ एकं कंदो विशालाक्षो द्वितीयश्चा रुरुपधृक् ॥ शक्तिद्वयधरौ ते ते जः कानि विवर्द्धि ॥ तावे कर्तव्यं गमाशु विशाखः क
 न्द एव च ॥ शिशुश्चाप्यनवजातो यथा नास्पृशतस्तथा ॥ तत्तत्तं नयं जातं यथोदृष्टाति विस्मिता ॥ मयो शरवनस्याशु गंगा तं वासुजं द्रुष्ट्वा
 त ॥ विहज्य गंगं गंगा वदुला ये ह्यनदा ॥ गर्जवृत्तान् न च ख्यौ जात ॥ अवाप्तं जत ॥ तच्छ्रुत्वा वदुला ज्ञात्वा महादेवत नूद्वं ॥ परि
 गृह्य हतं तन्नु पालयामास कर्तिका ॥ उमायाः शंकरस्यापि विज्ञाप्या नुमते तयोः ॥ ततो नीत्वा ददौ देवौ तं पुत्रम रिमर्दनं ॥ सोति वृद्धः

न

दौ ४

तौ ४

२ अर्थहीनंग ॥ त्राडुलप्रात्रालमपाणिना ॥ २

तस्य राज्ञे दुतौ म तौ मनुजौ यथा

४३४

॥ ५ ॥

श्रीकाण्ठ
११७

शक्तिधरो महावलपराक्रमः॥ वडितः शंकरेण शुभे देवसेनापतिर्नवेत॥ ततः सुरारिं संगां तारकं लोकतापकं॥ शक्तिं
 स्तोहरत्ततः प्रममाथ महावली॥ एवमगौहमस्तु॥ त्रैलोक्यं नमस्तं गतं॥ यथा कृतं यथा तेन कवितं नृपसत्तम॥ सांप्रतं प्रस्तुतं
 श्रीमहाकालस्य नृदिः॥ वृत्तान्तं यथा मासोत्तमं नृपसत्तम॥ ॥ इति श्रीकालिकापुनालोषद्वयत्वारिशो ध्यायः॥
 ॥ ४६ ॥ श्रीर्चनवाचः॥ हरो यावज्जगत्तर्धे देववर्गे प्रसादितः॥ तावन्मैव नृपे हि नो नूदुमया सरु॥ वर्तते रतिमात्रे
 ण त्वेकां संपूरयन् सदा॥ तवामनो रवं देवा सततं पूरयन्मुदः॥ अथैकदो मया साङ्गं निगुढे रतिमन्दिरे॥ नमीं रं महादेवे
 मोदयुक्तो रतिप्रियः॥ यदा स्नानमर्तो जाता गौरी स्मरहरान्तिकं तदा नृदि महाकालो स्थिरौ द्धारिप्रतिष्ठितौ॥ नमविहाने सादे
 वीमुक्तधम्मिल्लबंधना॥ वन्धहीनः॥ अथ ह्यमालंघ्य पाणिना॥ बल्लहारागन्धपत्रैराकुलेर्नामना॥ विलिप्तकुंकुमाभ्रदशन
 कदविभ्रमा॥ निस्तारति संगां न निरुयाज्जलज्जानी॥ शीघ्रदाधूर्सनयना॥ किंचित्त्वेदविन्दुभिः॥ तानिःसरन्ती सदृशत्वाभूताम
 निन्दितां॥ श्रयोगां विहितुं च नैव ध्वजमृते पियं॥ ददर्शतुर्महात्मनो नातिहृष्टात्ममानसौ॥ नृदि वापि महाकालः प्रापकालं
 नुकोपतः॥ दृष्ट्वा तां मातरं दीनौ तथा भूतावधो मुखे॥ विनाञ्च जगुस्तुली वानि शश्वासत् रुत्तमं॥ तौ पश्यन्तौ तदा देवी ददर्श हि
 मवत्कृता॥ नुकोपचतदा पार्श्वकाञ्चैतदुवाच ह॥ एवं भूतामहं कस्माद्धारय्यौ चैव पश्यतां॥ नवनौतनयौ शुद्धौ द्रीमर्यादा वि
 गलद्वात्राप

लिका

राम
१२७

तो २

द्वारि० स्तो३

वर्जितौ॥ यस्मादिमासमर्जोदांभवतौनिरयत्रपौ॥ अकुर्वतांततोभूयाद्भवतौर्जसमानुवे॥ मानुषीयोनिमासाद्य
ममावेहाणदोषतः॥ जविष्यतौभवतौतुशाखागुमुखौभुवि॥ इतितावुमयाशत्रौहरयुत्रोमहाप्रती॥ भृंगीचैवमहाका
लःस्वमातुरनिकंतदा॥ तौप्राप्तदुःस्वौतुतदाविमनस्कोहरात्मजो॥ शपंतस्यानसेरुतेप्रोचुतुषौतुपार्चती॥ अनागतौस
देवादांभवत्साहिमवसुते॥ कथंशत्रौत्वयाप्रातर्हत्वादेवप्रचोदितं॥ नियोजितौयथावे॥ महेशेनत्वयासह॥ तथानि
योगंकुर्वतौतिष्ठावोद्धारिसंयसौ॥ रुहातिःशरणांगेहस्तवैवनहियुज्यते॥ आगच्छन्नाभवत्पातुदृष्ट्वावावांसुसंयतौ॥
तस्मिन्निरर्थकःकोपः॥ कोदोवस्तत्रचावयोः॥ तस्मान्नत्रप्रतीकारंशृणुमातरनिन्दिते॥ त्वंमानुषीहितोभूमातहरोभवत्
मानुषः॥ मानुषस्यहरस्याथोजायायांहरतेजसा॥ भवत्याश्चापिमानुषा॥ जविष्यावस्तत्रोदरे॥ यदिहत्वंहरसुतावावायदितिराग
सौ॥ तदावयोरिदंवाक्यंस्तमस्तुगिरेःसुते॥ इत्यनोत्तमथोशायंदत्वादत्वास्तुदाराणां॥ विविशुर्नृपिशादूलगौरीहरस्तौचतौ॥ अ
थकालेवतीतेतुःसर्वज्ञानमयःप्रभुः॥ तद्भाविकर्मज्ञात्वैवमानुषोह्यभवत्स्वयं॥ ब्रह्मणोदक्षिणांमुष्टादेहोवस्तुसुतोभ
वत्॥ अदितितस्तुताजातापूषातस्यांगजोभवत्॥ पूषाःपुत्रोभवत्पौषःसर्वशास्त्रार्थपारगः॥ तस्यतुल्यो नृपोनानो नभूतो
नजविष्यति॥ सयुजहीनोराजाभूत्पौषोदृपतिसत्तमः॥ शेषेवयत्तिसंवत्तैजायांजिह्वंजिःसह॥ पौषंपरंयाजकंविष्मा

五

五

श्रीका. ७
११८

मो ४

एतत्पर्यतो घयेतातस्य प्रसन्नो जगवानुवृत्तलोकपितामहः ॥ तमुवाच सराजानं किमिह शिवदत्तमो प्रसन्नोऽस्मि नृपः ॥
 दास्यामि यथेष्टं ॥ यदिष्टं तव जायायां तदुद्दिश्यामि सांप्रतं ॥ ॥ ब्रह्मो वाच ॥ ॥ हिरण्यगर्भो पुत्रो हं पुत्रार्थी तामुपा-
 स्महे ॥ त्वयि प्रसन्ने पुत्रो मे भूयात् ॥ कृणुतं युतः ॥ एतदर्थं स तार्यो हं जकात्वां समुपस्थितः ॥ यथा मे जायते पुत्रः तथा कुरुज-
 गत्पते ॥ पुनानं रकात् पुत्रस्त्रायते पितरं प्रहृष्टः ॥ अंतस्तस्माद्भयं वृत्तं नृत्वं मे नास्ति तु महर्षि ॥ ॥ ब्रह्मो वाच ॥ ॥ मनुष्यो वा यथा भा-
 वी पुत्रस्तव कुलोत्तमः ॥ तदहं ते वदाम्यहं ॥ आर्याजिह्वा तस्मात्तरा इदं फलं गृह्णातु मया दत्तं नृपोत्तमः ॥ अजीर्णं वृद्धलेप-
 ने पुत्रसंपत्पुदायकं ॥ एतत्फलं तस्मादायया वत्सवं स रत्रयं ॥ आराधय महादेवं ॥ त्वप्रसन्नो जविष्मति ॥ यथा सं जायते ज-
 गर्भः फलमेतत्तथा भवान् ॥ करिष्य फलं राजानं ॥ आर्याजिह्वा तस्मात्तरा इदं फलं गृह्णातु मया दत्तं नृपोत्तमः ॥ अजीर्णं वृद्धलेप-
 स्वयं शंभुं कुवर्तिरिपोः सदा ॥ इत्युक्त्वा प्रययौ ब्रह्मा राजापि स हृषीकृतिः ॥ हरं यत्तु स मारे जे महादेवो जगत्पतिः ॥ पौषस्य
 नृपतेः समकः प्रसन्नादात्मसिद्धये ॥ प्रसन्नः प्राकृतपतिं महादेवो हसन्निव ॥ उपासते किमर्थं म्मां तन्मे वदददामिते ॥ ॥ पौषो वाच ॥
 ॥ ॥ अपुत्रो हं पुत्रकामकं वृषध्वजः ॥ यथा हं पुत्रवान्वेषां वृषध्वजः जगत्पतिः कुरु ॥ इति स नृपवददाजा आर्याजिह्वा हर्षितः ॥ प्र-
 भत्वा परमयायुतः ॥ निराशी संघता हारः कदाचित् फलमोत्तमः ॥ ॥ दध दती नदी तिरिक् ॥ ॥ इलं संस्थाप्य वाग्रतः ॥ पुष्पा र्च धूपदीपा ॥

कुमुद

८४

लिका
राम
११८

१

पौषो २

११८

११८

एतत्पर्यतो घयेतातस्य प्रसन्नो जगवानुवृत्तलोकपितामहः ॥ तमुवाच सराजानं किमिह शिवदत्तमो प्रसन्नोऽस्मि नृपः ॥
 दास्यामि यथेष्टं ॥ यदिष्टं तव जायायां तदुद्दिश्यामि सांप्रतं ॥ ॥ ब्रह्मो वाच ॥ ॥ हिरण्यगर्भो पुत्रो हं पुत्रार्थी तामुपा-
 स्महे ॥ त्वयि प्रसन्ने पुत्रो मे भूयात् ॥ कृणुतं युतः ॥ एतदर्थं स तार्यो हं जकात्वां समुपस्थितः ॥ यथा मे जायते पुत्रः तथा कुरुज-
 गत्पते ॥ पुनानं रकात् पुत्रस्त्रायते पितरं प्रहृष्टः ॥ अंतस्तस्माद्भयं वृत्तं नृत्वं मे नास्ति तु महर्षि ॥ ॥ ब्रह्मो वाच ॥ ॥ मनुष्यो वा यथा भा-
 वी पुत्रस्तव कुलोत्तमः ॥ तदहं ते वदाम्यहं ॥ आर्याजिह्वा तस्मात्तरा इदं फलं गृह्णातु मया दत्तं नृपोत्तमः ॥ अजीर्णं वृद्धलेप-
 ने पुत्रसंपत्पुदायकं ॥ एतत्फलं तस्मादायया वत्सवं स रत्रयं ॥ आराधय महादेवं ॥ त्वप्रसन्नो जविष्मति ॥ यथा सं जायते ज-
 गर्भः फलमेतत्तथा भवान् ॥ करिष्य फलं राजानं ॥ आर्याजिह्वा तस्मात्तरा इदं फलं गृह्णातु मया दत्तं नृपोत्तमः ॥ अजीर्णं वृद्धलेप-
 स्वयं शंभुं कुवर्तिरिपोः सदा ॥ इत्युक्त्वा प्रययौ ब्रह्मा राजापि स हृषीकृतिः ॥ हरं यत्तु स मारे जे महादेवो जगत्पतिः ॥ पौषस्य
 नृपतेः समकः प्रसन्नादात्मसिद्धये ॥ प्रसन्नः प्राकृतपतिं महादेवो हसन्निव ॥ उपासते किमर्थं म्मां तन्मे वदददामिते ॥ ॥ पौषो वाच ॥
 ॥ ॥ अपुत्रो हं पुत्रकामकं वृषध्वजः ॥ यथा हं पुत्रवान्वेषां वृषध्वजः जगत्पतिः कुरु ॥ इति स नृपवददाजा आर्याजिह्वा हर्षितः ॥ प्र-
 भत्वा परमयायुतः ॥ निराशी संघता हारः कदाचित् फलमोत्तमः ॥ ॥ दध दती नदी तिरिक् ॥ ॥ इलं संस्थाप्य वाग्रतः ॥ पुष्पा र्च धूपदीपा ॥

रस्क ३

रस्क ३

श्रीका-७
सूच्य २
११५

भूमौ ४

हितैः ॥ १

स्थ

प्रापेव विपुलं ततः तस्य ताम्रकरोडा जाबालोः सैः पुरोः चन्द्रशेखर इत्येव कान्ता चन्द्रमयः तव वेषमहाभागः प्रसाहं वा
ल्य युगं ततः कलाजिरिव ते जस्वी शरदी वनिशाकरः एवं तिसृणां भार्यानां गर्भो जातो यतो हरः अतस्तु मन्त्रक नाम्ना च सुवित्ति
लोक वेदयोः स राजपुत्रकौमारी मवस्थां प्रापयत्तदा सर्वशास्त्रार्थतत्त्वज्ञो विष्णुस्तुल्यो वन्द्यः वलवीर्यप्रहरणो शा
स्त्री शैले चतस्रमः नमो नृपशादुल्लोको वस्तुवि- न विष्णुति ॥ अजिषि चार्थं तं राजे कुमारं वलवत्तरं ॥ दशपंचैकवर्षीयं
सत्तवीर्यमहावली ॥ तिसृतिः स है नार्या जिवनं पौष्पो विवेश ह ॥ वृद्धौ चित्तक्रिया कर्तुः राजा परमधार्मिकः गते पित
रि राजा स वनवासं यत उतः ॥ सर्वाङ्गिती वशां चक्रे साम्राज्यैः चन्द्रशेखरः ॥ सार्वभौमो नृपो नृत्वा राजाभिः परिह्वितः ॥
अमरै रिव देवेन्दो विजहा र श्रिया युतः ॥ एवं पौष्प हतो नृत्वा चन्द्रशेखरः ॥ ब्रह्मावर्त कृपे रम्ये करवीरा कृपे
पुरोः वृषदती नदी तीरे राजा भूत्वा भूमौ दह ॥ अथै कदा स पितरं वनवासगतं स्वयं ॥ मातृश्रवा पितृप्रेष्ठदृष्टु कामो भवन्
पः ॥ स एकस्मिन् नैव एकाकी चन्द्रशेखरः ॥ विपुलं धनुरादाय समार्गं गन्तुं दातुं पोवनं पुण्यमयं विषयान्ने वावस्थितं ॥
आसहाद दिदृक्षुः स तातं वृद्धं समासकं ॥ आगम्य पितुरप्यासं नृपतिश्चन्द्रशेखरः ॥ ददृशति स्म तः सौमं तपस्यन्तं महाश्रुतिः
कृष्णाजिनोत्तरीयेन संवृतं सूर्यशनिभं ॥ दुर्द्धगा जिर्जटा जिश्च संयुतं वानिनं कशं ॥ तपसो श्रोति ततनुं निश्चलं कुशजासनं ॥

लिका

राम
११५

तृ २

का ५

ददर्शनमुचं मामर

ममा ३

तं दृष्ट्वा दूरतो वीरो रथो यस्या दबातरतः उपतस्थे स विप्रेन्द्रं विनयानतर्कधरः ॥ प्राणनाम मुनिं तत्र वाकामे तदुदी रयन् ॥
पौष्पस्य तनयो ब्रह्मनाम्ना हंचन्द्रशेखरः ॥ प्राणनामि महाभक्ता भवन्तं चन्द्रशेखरः ॥ इत्युक्त्वा प्राञ्जलिस्तस्थौ मुने तस्या
ग्रतो नृपः ॥ नमुचस्य मुखं वीक्ष्य भक्तिनम्रात्प्रेमिणः ॥ पूर्वमेव यदा राजा विवेश तपसे वनं तदैव सह नार्याभिः सानुनित्र
तपूजयत् ॥ विरमाराधनमुचं पौष्पः परमपण्डितः ॥ प्रसादयामास मुनिपुत्रार्थं सुनृताक्षरैः ॥ विषयान्ने तपः कुर्वन् मुनिप्रेष्ठे ह
तिष्ठति ॥ एकं प्रार्थयेत् ततो यदि मांदयसे मुने ॥ शिशुर्मेतनयो राजा चन्द्रशेखर संजकः ॥ सहजं दुकला युक्तो बालभावाच्च
वंचलः ॥ स चेद्रव नमासाद्य कदाचिदपराधति ॥ तदा हृदि धारिषि मुने मयेत प्रार्थितं त्वयि ॥ पौष्पास्य वचनं श्रुत्वा मुनिश्चाङ्गिरसं निबकारत् ॥
सदा ॥ दृष्ट्वा तु तनयं विप्रः पौष्पवाक्यमथास्मरन् ॥ स्मृत्वा गतः स्थितं नम्रं स विरंचन्द्रशेखरं ॥ इदं प्रोवाच स मुनिर्दयावान् महाका
यः ॥ विनयेनास्मिन्नुष्णस्मिन्भवतश्चन्द्रशेखरः ॥ वरं वरय दास्यामि वाङ्कितं ते मरुतरं ॥ तस्य श्रुत्वा ततो वाकं नृपतिश्चन्द्रशेखरः ॥
पुनः प्राणम्य वचनमिदमाहाति स्मृतं ॥ कायेन मनसा वाचा यदर्थं मुनिस्ततमः ॥ तत्सर्वं विषये मे स्ति त्वाद्यथायं दक्षिणाः मनो स्प ३
गतमेतुः प्राप्यं वाङ्कनियं न विद्यते ॥ तदेव वरये मे यद्यददाति ॥ स्वयं नवान् ॥ नमुचि उवाच ॥ त्वं संप्रदक्षवर्षा
णां प्राप्ते देशसंमुखे ॥ न विषासि नृपप्रेष्ठ विरामापतिः सुखी ॥ यथागिरिस्तुताशं जोर्यदालसी गर्गदाभृतः ॥ यथासुरेशस्य श
सम्बत्सरे परे ॥

प्रपूजयेद्यथा हंते रथास्वा सितः सुता ॥ २ ॥ प्रधा का तोरपः स्वीयां करवीरपुरीं तदा मुदितः स विवेः सा हंते मे देवे नृस विमः ॥ ॥ इति का पुराणे धृत
मो ध्याया ॥ ८ ॥ श्री वं उवाच ॥ प्रवती तं महा देवे पोष्य गोधा सुखे कथा ॥ मानुषे एव प्रमाले न गते सखे सखे त्रयो गिरिता धिक कुस्य स्य रशो भा यो सुता
यते ॥ मेन का पा यथा यं स्वे ह्य पर मे स्वरी ॥ प्रधा र्थी वने विषये वृहत् एः ॥ ९ ॥ स रमः ॥ १० ॥ कुरु बंश गीराजी कुरु ह्यो नाम धामि कः ॥ भोग वत्स कथा यो ध्यायि म

श्रीका ७
१२०

चीतयातेपि न विषा मि ॥ इत्युक्त्वा समुनि र्पं न मु चित्त पसानि धिः ॥ वि सज्ज या मा स तदा स चापि मुदितो य यो ॥ स गतः पितरं प्रा
प्य शरजो त्त्रोपमां शु तां ॥ मातरं पितरं दृष्ट्वा सं दृष्ट चंद्र शेषरः ॥ जमा म जवनं त्वा मुनि न ता व रा न्नि तः ॥ अथो क कुं थ नृपो
पि देव मा रा धा ना र्य या ॥ तप सा तो घ या मा स सु ता र्थे व र व र्णि नी ॥ सा प्रा स त्ना द दौ पु त्री स्वरूपां पार्वती शि वा ॥ रमणी यां सु तां प्राप्य
ककुत्थो राज सत्तमः ॥ ककुत्थो ना र्य या सा इ म त्थ र्थ मुदि तो ज व र ॥ स ह जे ना थ दारे न नृ पि ता स्तु क कु स्य जाः ॥ व वृ धे म न्दि रे
तस्य व र्धा स्ति व ह रा प गा ॥ ते नै व ह र चि क्रे न त स्या स्ता रा व ती ति वै ॥ ना मा करो पि ता का ले य यो क्रे दृ प स त मः ॥ का ल क मे न सा
वा लां व ती ता व र व र्णि नी ॥ रं ज नं यौ व नो द्दे दं प्रा प श्री रि व मा ध वे ॥ सा श्रि या श्रि य म न्ने ति श्रे चे ना थ व ती शु तां ॥ सु री लां शी ल च
रि तैः स्वरू पे णां प्रा र्च ती ॥ त स्या स्तु यौ व नो द्दे दं दृ ष्ट्वा रा जा सु तैः ॥ त रु क कु स्य का र या म स म म ये थ स्व य म्बरं ॥ मा ध वे मा सि सं प्रा पे
च न्द्र शु क्रे शु जे दि ने ॥ स्व यं व र स मां च के ता रा व त्पा पि ता मु तैः ॥ वा र्त्तिकान् सु व द न रा जा व द न वी कु मे ण वै ॥ तू र्ण प्र ष्ठा प या मा
स ना ना दे श नृ पा न् प्र ति ॥ ते रा जा न स्त आ श्रु त्वा वा र्ता वै वा र्त्तिकान ना त ॥ तू र्ण मे व स मा ज ग्मु स्ता रा व त्पा स्व यं व रं त कु त्वा पो षा दा
या द श्व तुरं व लै र्यु त ॥ स्व यं व रं ज गा म द्दु दे वा लं का र म ए ति तं ॥ त त्र ग त्वा नृ प श्रे ष्ठाः क कु स्ये न वि नि मि त्ते ॥ स्व य म्बर स मां प्र श्रे य
या यो ग्य मु प स्थि तां ॥ आ सी ने च थ नृ पे षु क कु स्य स्त न यां स्त कां ॥ शु जे मु दु र्ते सं प्रा पे स मां नै र्मु म नो क रो त ॥ ए त स्मि न न रे रा जः
रि पि नि षू द न ॥ स र्व ल क्ष ण संप न्नो भू ण ल ग ण संपु तः ॥ त स्य भा र्ग्य म हा भा गा भा र्ग दे व स्य पु त्रि का ॥ सा म नो मा धि ती ना मा प्रा ज ता प ति व त्ता ॥ त स्या पु व र
तं ज जे दे व म मि व यं तां क ल वी र्य स मा यु क्त क कु स्या नृ प स ज्जा मा त ॥ पु त्री न वि द्य ते त स्या स्त द र्थ सा ग रां ते ॥ नि भू तं स्ये डि लं क्ता वं डि को स म पू ज य त ॥ पू ज्य
मा ना म हा दे वी वं डि का रा ज भा र्ग या प्र म न्ना सा त्रि भु व र्ण सां स्व पे वा वृ वी दि दं ॥ यो षि ल न्ना संप न्ना स र्व भो ग स्य भा वि नी ॥ न द्य प्र मा ल या धु क्ता पु त्री त व भ वि ष्य ति
सा पि स्व पे व रं प्रा प्य मु दि ता भू न्त पो ग ना ॥ पा र्वा या पि स्व यं त स्या ग र्भे का ले वि वे द रा सा म नो मा य ती दे वी प्र ह न्ते म नु ते ग मे ॥ ग र्भे द धो म हा स त्त वं डि के का र तो क र

सु

लिका

राम
१२०

२ लोभ स्वयं वरं भांग ना वा रु र्पं पु त्र का णं ॥ न ये नि हृ ष्य भो धा त्रि स म द्धे ने नि वे द य तं मा त र्म न क म्पा नं सो भा ग्य म पि वां क्ष सि य था सो भा ग्य
दः स्वासी नमस्यो न्तथा ॥ २ ॥

कुमारी वर व र्णि नी ॥ वृ ङां धा त्री नि जां स म्प क सं पू र्ण ग्रा शा लि नी ॥ स्व यं व र स मां डु षुं प्रा सि णो त्सा द नं प ति ॥ उ वा च च त था
धा त्री ॥ रा ज पु त्री सु मं ग ॥ ए वं तां प्रे ष यि ता थ धा त्री नृ प ति पु त्रि का ॥ सा म नो र्मा धि नी य त्र प्र बो ध य ति च ए ति कां ॥ त त्र प्रा या
म हा भा गा शु भा ता रा व ती त दा ॥ त त्र ग त्वा म हा दे वी प्र ण म का लि का कृ यां ॥ मा नु षे ण थ जा वे न तां सा त्वा मा न मा त्म ना ॥
प्र ण ना मि म हा ज का वा कं चे द मु वा व ह ॥ प्र ण मा मि म हा ज का वा कं चे द चे दं मु वा चे ह ॥ प्र ण मा मि म हा मा यां यो ग नि डां
ज ग त्म यी ॥ सा मे प्र सी द तां गौ री च ए ति का म क्त व त्ता ॥ य दि स तं ज न ना मे य द र्थ तं प्र पू जि ता ॥ ते न स ते न सृ ज गः प ति र्मे
नृ प स त्त मः ॥ स्व यं व रं य ज व त्पु सी द रु र व न्नु जे ॥ इ ति श्रु त्वा व च त्ता र्थ च ए ति का रु र मो हि नी ॥ मो ह य ती नृ प सु तां य था त्म
नं न वे ति च ॥ त था प्रा र्दं श म र्त्त रि दं सा सु नृ तं व व ॥ ॥ दे वु वा च ॥ ॥ पो षा स्य त न यो यो सो ना म्ना नृ च न्द्र शे ष र ॥ स म नो
ह र रू प स्ते प्रियः स्वा मी न वि षा ति ॥ त मि दु क ल या शी र्धे चि क्रि तं प्र स त्त मां व र य स्व व रा रो रु पार्व ती व वृ ष ध्र जं ॥ इ त्यु क्त्वा वि र रा मा
शु पा र्व ती नृ प पु त्रि कां ॥ सा पि न त्वा त था दृ ष्यां रु र्धे त ल्प वी लो च ना ॥ ज ग म मं ग ल गृ हं ज न ना य त्र व सि ता ॥ अ था ज ग म
सा धा त्री नि रू प स द र्श प तं ॥ ता रा व त्पा स्त आ च ष्ट रु र्धं नृ प स त्त मः ॥ दृ ष्ट्वा ता मा ग तां धा त्री प्र दृ ष्टा नृ प तेः सु ता ॥ प प्र क
नि नृ तं की द र्क को वा द ष्ट ह्य या नृ प ॥ सा प्रा ह धा त्री व च ना त्त व नृ पा वि लो कि ता ॥ वा रु रू पा कु ली ना श्व श स्त्रे श स्त्रे च पा र गाः

५३ २४

श्री का. पु
१२१

कुमोय

वारि

सदारकः

तेषामरुनशकोमिप्रवक्तुं उल्लनवदुन॥ येषु तेरो च ते तांस्तु कथयामि शुभप्रदे॥ चारु रूपा मया ते सुवत्तारु पुरुषाः सुमे॥
दृष्टास्तत्र च मा सौ दैवौ द्वावपरो नरौ॥ देवयोः कथने कृतं किंच नापि न विप्रते॥ यो पुनः पृथिवीपालौ तयोरेकः सुलेहो
लौ॥ नाम्नाश्चर्त्तः कल्याणो थापरश्चन्द्रशेखरः॥ नासत्यपोरेतयोस्तु विशेषो नास्ति किंचन॥ रूपेण वीरसौ जागेरु चैवापि
मनोहराः॥ नृपो पुनर्न हासतौ सिंहस्य धौ महाभुजौ॥ आरक्तपाणिनयनमुखरागकरोद्भवौ॥ धीनोरस्को विशालाक्षौ
लग्नपुंगुलारुणौ॥ सर्वलक्षणसम्पन्नौ देवदानवमण्डितौ॥ तयो रपि वयस्यत्वात्प्रसस्तश्चन्द्रशेखरः सुशीलः सुन्दरव
दाः शास्त्रेण पारमः॥ इषद्विप्ररो म्नात्तु दिव्यारुणिर्मलः॥ राजते क्त्वा तस्य लक्षणं निशाकरः॥ दीप्तिमत्पापिकृत्या रा
जते स निशापतिः॥ सहजेन शिरसि न साक्षात्स चन्द्रशेखरः॥ स एव ते पतिर्योग्यः सिद्धेनानेन सुन्दरि॥ तं त्वं वरयस्व जातं तव योग्यं
शुभोदयं॥ धाम्नाश्चैव क्वः श्रुत्वा राजपुत्री जगाद तां॥ मत्पाश्च वर्तिनी भूत्वा निदेशयन्पौतमं॥ धात्री स्वयं वरसभा प्रवेशस
मयो मम॥ तत्रैवा च तदारा जातव्यो नां नापमानयोः॥ सुतां स्वयं वरसभां जेतुं कालोदये शुभे॥ स्वयं तदा ककुस्थस्तुः सतापामं
गलालये॥ आशाश्च पुत्री न्ययितां योषिद्विः कृतमंगलां॥ दामसौ गंधिपुष्पाणां करेण दायततकरे॥ दत्ता चेदमुवाचा शुखा
पयमंगलालयात्॥ यविश्वसमिति नो मातमालीनाने सतमं॥ यं त्वमिच्छसि राजानं द्विजं वा त्वं वरिष्यसि॥ एवमुक्त्वा सिविकया ह्वा

लिका

राम

१२१

ज४

अमेदिनयसर्वे

सैव द्वैश्वर्यस्यै॥ प्रवेशया म्ना सुतां ककुस्थः स मिति मुदा॥ तामागतां स जादृष्टा शका आसि दशास्तदा॥ अने द्विविधे
आपि स जातं ह्वा मगताः॥ सावतीर्य तदा वायुमाना तारावती तदा॥ धाम्ना चानुगया युक्ता॥ यत्नरत दसो नरे॥ सभा मधो
चिरं सातु विहृत्य वरवर्त्तिनी॥ जावित्वा त्रियते मे गि॥ युष्टिकायाः प्रसादतः॥ तयोः सप्तत्वा च तयो धाम्ना वाचितिवोधि
ता॥ गतिर्ये देधर्माश्च॥ कलिकानि चितानना॥ पतिं पूर्वतरं पुत्री राज्ञस्तारावती सती॥ स्वयं सा पार्वती देवी तं वद्रे चन्द्रशे
खरं॥ वृतां दृष्टा तदा तनुवास्त्राणाः सामगीतिभिः॥ तयोर्द्वैवाहिकं च कुम्भं लंयतमानसाः॥ वैता प्रिका गायनाश्च तथा तौ
र्यनिका नृप॥ प्रसंशति स्म गायन्ति॥ वायन्ति स्म कौतुकात्॥ सर्वे वत्रिदशामोदमवापुश्चन्द्रशेखरे॥ तारावत्या वृते वाथ क
कुस्थो पतिर्हर्षितः॥ वृतां तं वीक्षते भूपाः सुवादुप्रमुखाः परे॥ रुष्टानान् कारयामास स मिति चन्द्रशेखरः॥ ततो याते पुत्रे
दिवंदेवेषु पतिस्त्वह्य॥ भूयेषु च प्रयातेषु ककुस्थे नास्ति ते सुवा॥ वैवाहिकेन विधिना स राजा चन्द्रशेखरः॥ तारावती
नृदा नार्यो ककुस्थानुमते पुनः॥ संहृत्य सापयामास देवि देवि॥ वैदिकैर्मखैः॥ पालिगृहणं संस्कारं कृत्वा तां सहचारिणी
॥ करवीरपुराया शु॥ प्रययौ चन्द्रशेखां द्वात्रिंशत्सहस्राणि दासीनां॥ प्रययौ नृपः॥ ककुस्थो विप्रतये त
स्मिन् द्वाहकर्मणि॥ गवांश्च षट्सहस्राणि सौ रजीणीतयै च च॥ दुहिते प्रददौ दायं दासी दास्यम् एतः॥ अपरांश्च नि

देवेभ्यो

१२१

श्रीका-७
१२२

जापुत्री ककुष्य रवाय रूपते ॥ नामात्रिंशं गदाख्या च रूपैता रावतीसमा ॥ दासी नाम भिका भूता स्वयं चानुययौतदा ॥
 तौवती रूपसुतां जेषां नति नीशुजां ॥ तानां सुसमादाय ककुष्य तनयो मरुतान् ॥ जेषो विश्वा बहु नमिग ॥ न च नु
 शेषरं ॥ तारा वत्या च सहितं स्यंदनेनाशुगामिना ॥ धीमाननुययौ पश्चात्करवीरपुरं प्रति ॥ तारा वत्या समं राजा ॥ पौष
 जश्चन्द्रशेषरः ॥ करवीरपुरे रमेरे मे नृतिस्तमः ॥ इति स्वयं मरुदेवो मानुषी यो निमास्थितः ॥ पार्वती वस्त्रयं जातानर
 योनी सतिदिता ॥ यथा भृंगी मरुता काले प्रतयोर नव सुतो ॥ तथा तं शृणु राजेन्द्र कथयामि सुमुद्रवं ॥ इति श्रीकालिका
 पुराणे तारावती स्वयंवरसप्त चत्वारिंशो ध्यायः ॥ ४७ ॥ ॥ मार्कण्डेय उवाच ॥ अथ कालेवती तेतु ककुष्य तनया स
 ती ॥ विधातुमर्त्तं बंधानां ये चिद्भिः परिवारिता ॥ श्रीतामलजजलां दद्यां नदी प्राप्तां वृषदती ॥ प्रजिनाञ्जनसंकाशां कुलु
 षध्वंसकोविदां ॥ कृतस्नानां समुत्तीर्णा मूर्ध्नि मृगां मरुतंती ॥ ददृशे स्वर्णगौरां श्रीकापोतो मुनिस्तमः ॥ कापोतं कंवपुं क
 त्वा प्राणिनां वधशंकया ॥ विचचारयतः पूर्वं कापोतस्तेन हस्ततः ॥ तां दृष्ट्वा हेमगर्भा जां च त्रिकांशारदीमिव ॥ कापोत
 : कामया मास कामवाणं दितो भृशं ॥ कामानि परितपः ॥ ककुष्य तनया मुनिः ॥ अजिगमाथ कलाणी मिदं ववनमवव्रीत् ॥
 कात्वं कस्यापि वनिता पुत्री वा कस्य सुन्दरि ॥ कस्मात्समागता वा तं स्वप्नश्चेतद्विनीकुदं ॥ रूपने सौममाहादिपूर्वचंड
 उपांशु १ पाठ

लिका

राम
१२२

निमुरवं ॥ तिलपुष्पप्रतीका शं नासिका युगलंतव ॥ वातकम्पितनीलां कुह दृशे लोचने तव ॥ बाहू मतो रुरो वृत्तौ मृणा ल
 मृदुलायतौ ॥ उरुगजकरप्रखौ मध्यां वेदिविलग्नकं ॥ उदी दृशे ननु प्रेण तत्तं मानुषभाविनीः ॥ देवी वा दातवी वा त्वमप
 रो मृणा मसिनी ॥ अथ वा भोग भाग्याय श्रीस्त्वं नारी स मागता ॥ अपेक्षां वा शची वा त्वं तमेव दमनो हरे ॥ ॥ श्रीर्च उवाच ॥
 ॥ इति वाकां मुनेः श्रुत्वा जला इतीर्य जामिनी ॥ प्रणम्य तं मुनिं न प्रावच न दे मवव्रीत् ॥ अरुन्तारावती नाम्ना ककुष्य तनया
 सती ॥ चन्द्रधर रूपस्य भार्या जानीहि मां मुने ॥ नाहं देवी न गंधर्वी न यक्षी न च राक्षसी ॥ मनुष्या रूपस्य सुता चारित्रवतधा
 रिणी ॥ ॥ कापोत उवाच ॥ ॥ त्वां दृष्ट्वा मां स्वयं कामः संगमः संगमायते ॥ पीडितश्चास्मि ते तां सुतेया शका सम कृया ॥ स
 रसागरकलोल पतितं मां निराकुलं ॥ त्वदुरुतं स्यात्तद्विदुः संपुं त्वं मृदुना धिनि ॥ मत्तः पुत्रद्वयं चारु रूपलक्षणं युतं ॥
 न विषति मरुता मेवल वीर्य युतं मरुत ॥ कापोतस्य वचः श्रुत्वा जयदुःख समन्विता ॥ जगाद दं दं वाकां मानिनी सा ककुष्य
 जाः साधुपत्या मया कार्यं नाकार्यमिति निन्दितं ॥ तस्मात्मावदमा मिष्यं प्रवीर्य युतं मरुत ॥ कापोतस्य वचः श्रुत्वा जयदुःख स
 मन्विता ॥ जगाद गद्गदं वाकां मानिनी सा ककुष्यजा ॥ साधुपत्या मया कार्यं नाकार्यमिति निन्दितं ॥ तस्मात्मावदमा मिष्यं प्र
 णमेत्वां प्रसादये ॥ तवापि नैतद्योगं सा मुनेरिहतपोधन ॥ तपः कृत्य करं गृह्यं सती त्वं भूंसकं मम ॥ ॥ कापोत उवाच ॥
 ॥ तपः कृत्यो वाचानां द्वादश एतन्ममास्ति ह ॥ तथापि त्वामहं यत्कृतेषां मिह रतौ श्रुतौ श्रुभे ॥ अवश्यं मम कामेन
 येध

शे
॥ ६

॥ ५

सं

श्रीकाण्ड
१२३

ला ५ ४३

स्वाहं कर्तुमिहार्हसि। अथ वा कामदो हंत या त को मनो हरे॥ भवती च करिष्यामि शापदं त्रांसं वां भवां॥ सप्तस्य वच
नं श्रुत्वा देवी तारावती तदा॥ अविशाप न या साधीन किंचिच्चोत्तरं ददौ॥ संजापये हं स्वसखी रिरुतिष्ठ महा मुने॥ एवमु
क्त्वा ततो देवी दासीनां मध्यामा गता॥ चित्रांगदां समा दूय वचनं चेदप्रवृत्ति॥ चित्रांगदै रिरौ मां वै कामपते नृशं॥ किं क
रीष्ये सती जा वान्न भूषास्याम हं कथं॥ पतिं वधुश्च कापोतः स तं शापान्निनादहेत्॥ नाहं मुने कर्म ये चेत्संजापयेत्संजापये
ति ता त्वहं॥ ततश्चित्रांगदा प्राह मा मे ह्वं सत्यवादिनि॥ तत्रोपायमहं वक्ष्ये॥ यत्कृतं प्रमोहं हाति मुनि श्रुत्वा मे कां दासीं म
नोरमां॥ भूषणैर्भूषयित्वा तु मुनये तन्नि योजय॥ कामातुरे मुनि मोहात् कपलो ज्ञातेन हि॥ दासिं च भूषणैः चूनां ज्योत्स्ना च
त्रां मृगी मिव॥ एवं कुरु महा जागे मा तं चित्रांगमः शुभे॥ त्वं चेत्सती तितिय तं नृशं॥ नृशस्य तित दा मुनिः॥ ततस्ता रावती प्राह तां
रूपगुणशालिनी॥ चित्रांगदौ भूषणं त्वं सश्रुद्धि न यस्तु तं॥ त्वमेव गच्छ जगिनी कापोताख्य मनिन्दिते॥ मं भूषणैर्भूषयि
त्वा स्वसखी रं मनस्विनी॥ अत्रां प्रस्थापितां विप्रः संस्कृत्य को धव क्रिना॥ धृत्वा वयं स कुलां मां तस्मा द्गच्छतु न्दरि॥ त्वं मत्स
मा सर्वगुणैर्मन्दि भूषण भूषिता॥ मुनिं सज्जमयित्वा तुरक्ष मां स कुलां शुभे॥ ततस्तस्य विचः श्रुत्वा विनय च स कातरं॥ त
तो हूता कृतांतस्यो नाति द्रष्टु मना रूवा जगाद च म हा नागां चित्रांगदा ककुत्स्थ जां॥ करिष्ये वचनं चाग्रमये मां स्मरि
ष्यसि॥ मदर्थं चरितं चेत् भूपति च न्दु शेखरं॥ आश्वासयिष्यसि तदा समा प्रांश्च सखी गणान्॥ एवमुक्त्वा भूषणानि

सो न ज ५

स्वयं लिका

राम
१२३

तदर्थं चरितं चेत्

उज्जी ५

उज्जी ५ अतएव ३ तद्व ४

ये ४

तारावत्याः पिधाय सा॥ चित्रांगदा जगामा शुः मुनेः कामोत्सवा यच॥ तदा तारावती हीन वस्त्रालंकारवर्जिता॥ सखी
मधोगता भूत्वा तामेवानुययौ प्रियां॥ तामायात्री ततो दृष्ट्वा कापोतं काममोहितः॥ मुनीनां परजाया सुसंस्मारा संग
मन्नदा॥ प्रमोद्या कामितां पूर्वं रंतं तं सप्त तेन वै॥ यथा वा कामिता पद्मा चरद्वाजेन धीमता॥ तथा हं कामयिष्या
मिहं प्राप्तां वरवर्हिनी॥ पश्चात्तपो वला तत्वांतः प्राप्त दोषा द्विमो हूते॥ इति चिन्तय तत्तस्य तदा चित्रांगदा शुभा॥
समेत्य तं मुनिं लज्जा भूषणैश्चैवाहमुक्तवान्॥ तामासाद्य म हा जागः कापोतो मुनि सत्तमः॥ शृंगारवैभवा यमदनं म
नसा स्मरन्॥ स्मृतमात्रे हि मदनः स मुपेत म हा मुनिः॥ गंधमालैः सुवासो जि र्भू वासाति द्वर्धितः॥ तेना धिवाहितो विप्र
ः कापोतश्चाह रूपधृक्॥ जज्वालते जसा वपि॥ द्वितीय इव भास्करः॥ मनोहरं ततो दृष्ट्वा कापोतं मदनोपमं॥ तारावती मु
ने सत्त्वाः सकामाश्च न वस्त्रियः॥ तारावती मुनिं दृष्ट्वा सुन्दरं मदनोपमं॥ विस्मयं परमं याता मुनिं काममनात्॥ अथ चित्रां
गदां विप्रः कामुकः कामसंगमे तदानियोजयामास सुधीतश्चा न वक्त्राणत्॥ ततस्तस्यां स म्रय नं स योजतं सुत द्रव्यं॥
देवगर्जोपमं दी पं लु नार्क समप्र नं॥ जाते सुत द्रव्ये तान् मुनिः संस्पृश पाणिना॥ निनाय पूर्ववद्वा वि वचनं चेदप्रवृत्ति॥
मत्संगमे कियत्कालं प्रियेतिष्ठ मु जानने॥ ममेक्योऽस्य सितं नयने नास्ति राजतः॥ एवमल्लिते सा प्रा ह स विशाप न या

ज्वर

श्रीका.पु
१२४

मवा

तस्मिन् ततो विसर्जयामास मुनिरन्याश्च योषितः तत्तस्तारावती देवी दाश्रीभिः परिवारिता ॥ जगिनी मनुशोचती जगाम
भवन्मंजिं ॥ गता तमसर्ववृत्तानां कापोतकतममद्रुतं ॥ बुद्धावर्तधियाया मुशशंसायंककुक्ष्यजा ॥ सप्रतानुपशादु
लः कृणुमात्रं विचित्रा च ॥ चित्रांगदायाः साहाय्यं कापोतानुमते करोता ॥ कापोते पितृणां जातयोः सुतयोस्तयोः ॥ योके
नायविधिना संस्कारमकरोत्तदा ॥ ॥ सगर उवाच ॥ चित्रांगदा कथं पुत्री ककुक्ष्यस्याभवत्पुत्रः ॥ तदहं श्रोतुमिच्छा
मि कथयस्व द्विजोत्तम ॥ ॥ श्रीर्ष उवाच ॥ एकदा तु ककुक्ष्यसौ हिमवन्महागिरिं ॥ मृगयायै जगामाथ मृगा
श्चापि निपातिताः ॥ लंब्वनी सुरलोकान्तः नृप्रियं निर्दोर्वशी ॥ विभ्रामागोपविष्टः सप्तानैव शान्ददर्शिनः ॥ तामासाद्य महाहर्षः
कोणप्रपीडितः ॥ अवती शशि रौशम्वदंगसंगमसा चतः ॥ सा शात्वानुपशादुलं ककुक्ष्यं शकुन्तिनां उर्वशी रमया सा सगिरि
कुंजे यथेप्सितं ॥ ततो राज्ञः ककुक्ष्यस्य उर्वशा चतदासुता ॥ अजवन्प्रशादुलसद्योतिमनोहरा ॥ अथ काले तसंतुष्टं ककुक्ष्यं
प्राह चोर्वशी ॥ यथेष्टदेशं विज्ञाय गंतुं मे कूदनिदिता ॥ तामाह राजा तनयां परित्यज्य कथं श्रुते ॥ यथेष्टं याहिमतः पुत्री
मे नांतं परियालय ॥ सा प्राह स्वर्गगणिका मयि कस्य न वा जवत् ॥ तनयं तनया वापि मद्यो जाता नृपोत्तम ॥ हते जलेशरीर
स्य विका रो मे न विद्यते ॥ हताश्चापि न पाल्यन्ते वेशा जावास्व जावत् ॥ दयास्ति यदि ते पुत्रां नीत्वे ॥ नां वड्ढयस्व यं ॥ तस्मात्तत्त्वम

राज ६
लिका

रात
१२४

दे

नुजानी हि सत्यमेतदुवीजिते ॥ इत्युक्त्वा सा जगामाश्रुयथेष्टं चोर्वशी नृपः ॥ पुत्रीनां समुपादाय नगरं स्वविवेश ह ॥ तस्याश्चि
त्राङ्गदानामसुचकार नृपः स्वयं ॥ मनोमयिनौ वादातुं भायार्थं पुत्रिकां श्रुतां ॥ इदं ब्रुवन् न देवी तदा प्राह पोतम ॥ देवी
पुत्री ममेयं त्वमेनां पालयस्व दुष्णं ॥ मयानीतां शैलजातां माहेलां कर्तुं महं हि ॥ इत्युवाच पत्नी सा पालने वा करोमतिं ॥ जतु
राजां पुरस्कृतानां किंचिदुवाच सा ॥ सा चैकदा बाला जावा दष्टावकुं महा मुनिं ॥ वजनं जिह्ममेवानं जहासे पिजहास च ॥
सचुकोप मुनिस्तस्यै शपथं परमदारुणं ॥ ददौ दासी स्ववंशस्य जवितेति ककुक्ष्यजे ॥ दासी जावात्ततो युक्ता ॥ नूढे बहु
तद्वयं ॥ जनयिष्यसि पाषाणं ततो जडमवाप्स्यसि ॥ एवं ककुक्ष्यतनया जाता चित्रांगदानृपः ॥ दासी भूता च सा तेन तारावत्या निवा
सिता ॥ अनुठापाल जपुत्र युग्मं मुनिवराकुं जातः ॥ तौ च पुत्रौ महाभागौ महाकार्यं कुरिष्यतः ॥ इति ते कथितं राजन्य
या चित्राङ्गदा जवत् ॥ ककुक्ष्यस्य सुता सा धीप्रलुतं श्रुत्वा संवृतं ॥ इति श्रीकालिकापुराणे षट्चत्वारिंशोऽध्यायः ॥ ४६ ॥
॥ ॥ श्रीर्ष उवाच ॥ अथ काले वती तेतु पुनस्तारावती श्रुता ॥ आतुरं निहितं स्नानं नदी प्राप्ता वैषद्वती ॥ दासी स हसै
संयुक्ता नानालंकारभूषिता ॥ रम्यादिभिः रयं डानी तया सा प्रत्यदृश्यत ॥ सा वतीर्णजले देवी गौराभीत दिदुज्वला ॥ नदीमु
ज्ज्वलयामास जिनां जनसमां जसं ॥ स्थली कावमयी स्वकां कां वती प्रतिमा यथा ॥ सुजासो ज्ज्वलयामास प्रतिविम्बे तसा

श्री का. ७
१२५

मां

नर

द्यौः

तदा॥ अथ तां पुनरेवाहं कपोतो मुनिस्तमः॥ आनाजिमगंतो चैव ददर्श सुमनोहरां॥ दृष्ट्वा तामथ पप्रक्षुः कृतदाचि
त्रांगदां मुनिः॥ केयं लेख्यं कृता अवतीर्णं सखी शतैः॥ श्रिया ज्वलन्ती श्रीतुल्या किमप्यर्णमिरेषु ताः॥ अतीव भाजते
रूपैर्न च संतोषिताः किल॥ अथ तस्य वचः श्रुत्वा मुनेश्चित्रांगदा तदा॥ मघिशापजया साध्वी संतोषीति तदा वदतु॥ इ
यं तारावती नाम ककुत्स्थस्य सुता सती॥ वन्द्यो घराभूषणं भार्येति दयिता शुभा॥ एषा त्वया काप्रिता तु कामा र्थे पूर्व
तो मुनेः॥ अलंकारैरलं कर्मादत्वा ते गृहं ययौ॥ हेयं पुनर्न दीक्षा तुं न गिनी मे स मागता॥ जेषां तं मुनेव कुं न ते किंचि
व्रयुज्यते॥ कृणोति ह्यस्वविप्रेः

लिका

राम
१२५

धे

प्रनाम्या ४

रतं

श्र

उज्ये कां मद्रिगि रं प्रियां। समाभाष्य स मे कृता मनुजाना सि चेदुतौ॥ इति श्रुत्वा वचस सा मुनिस्त्रेहे न चंचरन् रितारवर्था कर्ता
पूर्वां मुकोपास्ये मुनिस्तदा॥ इयं पापीयसी यमा वं नमाम करोम्यसि। तस्या सीनिः का स न चार्हं कश्चिदपि मघि श्रितं॥ इत्युक्त्वा सः
तया सार्धं मुनिः परमकोपनः जगाम यत्र सा देवी स्थिता तारावती शुभा॥ गत्वा तान् स मासाद्य कथितो मुनिसत्तमः॥ स्वयं ताराव
तीं प्राह कुपितः पुत्र सन्निवा॥ कामार्थं प्रार्थिता दुर्बलं मया दुस्तुतां यया। वंक्षितो सिद्धराधर्षे कलं तस्य समाप्नुहि॥ ममायि पुरत
ः पापे त्वं सतीति दिक्कृत्य मे। सति त्वं स कं मोक्षं नैवं कामी स वत्समि॥ तस्या द्वी भक्तु वै शस्त्रं कापाली घोषितो कलशविरूपो धन
हीनस्य कामयि कथिते हठात्॥ सद्योजातं पुत्रं युग्मं स श्री कं वानराननं। भविष्यति च पापिष्ठे च काश्यान् नरेषु ना॥ एतत् कृत्वा त
तो वाक्यं प्राह तारावती मुनिः। कोपाद्रयास्तु सा देवी स्फुरदोद्युता वप॥ यद्यहं पूजयित्वा तु चरति कां या यमां प्रसूया यद्यहं व्रतिना वि
तं भूपतौ चंद्रशेखरे॥ ककुत्स्थस्य सुता सद्यं यद्यहं हि जसत्तम। तेन सत्येन मां देवा नान्यो मां कामयिष्यति॥ यदि सत्यं म हा देवो नि
त्तमाराधयते मया। तेन सत्येन मे देवा दारा ध्या चन्द्रशेखरात्॥ स्वप्रेषि मुनि शार्ङ्गल नान्यो मां कामयिष्यति। इत्युक्त्वा सा मुनिं नत्वा स्वामि वि
न्यसमान सा॥ यद्यो तारावती देवी स्वस्थानमिति भाषिणा॥ तस्यां गता या न्देवांस्तु चिन्तयामास वै मुनिः॥ ममैव पुरतः शेषा निर्भीताति प्रग
ल्भते। अथ शं हिनी गूढनु बीजं शुद्धं भविष्यति॥ एवं विचिन्त्या समुनिर्धानं संसुक्रमानसादिभ्यस्तानमयो भूत्वा सर्ववृत्तान्तमाददे॥

सरः ५

काली-प्र
१२६

घोडा

यथाभुं गिमहाकालो देवाश्वो सुतावुभौ ॥ प्रतिशपं घथाते तु ददतुः पार्वती हरं । यथावती रौमानुषो यो नो नो तु यदर्थतः । चित्रा गदा य
था जाना यदर्थयेन कनका । दिवा जने न तन जा ता मुनिः किं च न ना करीत ॥ चित्रा गदा सा देरा स मादा य महा मुनिः । स्वस्थ न गत वा निप्र
ः पूज यामा स तां मुनिः । तारा वती च तत्सर्वं चन्द्रशेखर भूपते । वृत्तान्तं मुनिशो य स्य कथयामा स भाविनी ॥ तद्भुता पौथ जो राजा स्व गतं चिन्तया
युतः । आश्वस्य दयितां भार्या मा भैदे वीति मा चिरात् । सततं सेव यापयतु । ईर्ष्या र्थपरिसे वनेः । वर्ज नाद प्र सत्ता सां मुनिशो यो यिली यते ॥ तत्का
नं देवि सुभगे चारित्र्य त धारिणि । कल्याण भाविनी नित्यं ताप दं सम वा स्य सि । एवमुक्त्वा स राजा तु करवी र पुराधिपः । प्रासादं कारयामा स
उच्चैरभं करं वदु ॥ उच्चैश्चतुः शतं वा सं त्रिंशतं यो म विस्तृतं । रत्न स्फटिक भूत स्य स्वधितै रत्न कर्तुरैः । वैदूर्य पटलैः शुभ्रैः श्रुदितं शुभ्रैः
हरं । स्वर्ण रत्न तुला संधं विश्व कर्म विनिर्मितं । रकार्थं कारयामा स तारा वतीः प्रियं करं । रत्न सोपान संयुक्तं वैदूर्य वदुभी युतं । सो
वर्ण मित्रि शो भा र्या सुधर्मा सदृशं गुणैः । तस्यां स मस्त भोग्या नि स्वा दुनि च मृदु नि च । अप्रे रा सा द यामा स पुनर्यश्चन्द्र शेखर । तत
स्तारा वतीं देवी मादा य चन्द्र शेखर । नित्यं प्रासाद पृष्ठे यु र मने नो तु दं पती । एवं स मस्त र्थाव दने व प्राप्य वेष्म नि । अप्रे रा धिष्ठित वा
रे तां देवीं समवेक्ष्यता ॥ एकदा तु विना तेन करवी राधिपेन तु उच्चैः प्रासाद मा त ह्य स्थितं तारा वती तदा ॥ चित्र यनी नृपं सा तु दयितं
चन्द्र शेखरं ॥ तत्प्रादना स्तमन सां वित्री च पतिव्रता । आराधं च महादेवं पार्वत्या सहितं तदा ॥ इष्टा देवी च सा देवी चित्र यनी स्म वै स्थिता
र

नं ४

राम
१२६

सा १५४

तत्र सा चित्र यनी तु श्रम कंच चन्द्र शेखरं ॥ विवेदा भेद मुभयो श्रुत्वा शेखरयो र्दयोः । एवं प्रासाद पृष्ठे तु स्थिता तारा वती सती ॥ सुध
र्मा मध्या गा देवी शक्र प्रीति व भूषिता ॥ श्रयो मया समं देवी विद्यता चन्द्र शेखर ॥ आज गाम तदा गच्छन् प्रासादं प्रतितं नृप । सदृशे
चूचरंती मुमायाः सदृशी गुणैः ॥ सर्वल कृपा संपन्ना माधव स्य व माधवी ॥ तां दृष्ट्वा न गदद् देवी गौरी वृषभ केतनः ॥ स्मित प्रसन्न वदनः
प्रहसन्निव भाविनी ॥ ॥ ईश्वर उवाच ॥ इयं नै मानुषी वृत्तिः प्रिये तारा वती निधा ॥ भुं गिमहाकालो जने विहिता स्वयं ॥ त्वेना
ह न न्य का नो हं नानां वक्तुं मिहो सहे ॥ त्वमिदानीं स्वयं चास्या मूर्त्तौ प्रविश भाविनी । तत उवाच दिव्या मि महाकाल श्रु भुं गिनं ॥ ॥ दिव्य
वाच ॥ ममैव मानुषी मूर्ति रियं वृषभ केतनः ॥ विशामिते त्रव च नात् उवाच य सुत द्वयं ॥ मम भुं गिमहाकालो कपोतानां श्रया यतः
। एवं मोक्षो भवेद्गर्तस्मात् त्वं कुरु मत्प्रियं ॥ ॥ श्री उवाच ॥ प्रविवेश ततो देवी स्वयं तारा वती ततो । महादेवो पितस्यानु का मा
र्थं समुपस्थितः ॥ तत्र सौ तौ र्ण या विष्टा देवी तारा वती सती । कामयानं महादेवं स्वयमेवा भवेत्तु दुः ॥ तस्मिन्काले भवद्गर्गः कया
लिना स्थि मा ल्य धृक् । विभक्तुं दे शो दुर्गधः कया ली ना स्थि मा ल्य धृक् ॥ कामा वसाने तस्यानु संधा जातं सुत द्वयं । अभवत्तु पशा ईल
तथा सौ स्वा मृ गोतनं ॥ तदे हा त्रिः सुता परां जातयोः सुतयो सौ योः ॥ मोहयित्वा यथात्मानं न जानाति क कु शला ॥ अर्द्ध गौरी तथा शो
भुर्भावेन मानुषे रा तु ॥ अथ तारा वती देवी सुतो दृष्ट्वा किं त्रिकितौ ॥ पतिव्रता च परिग्रहा आत्मानं वीक्ष्य भाविनी ॥ तदा वीभत्सवेशनु
स्थि

माली. ७
१२७

गर्भ

हरंदृष्टाग्रतः स्थितं॥ मुनिशयं तव मेने प्राप्यं कालं को यमं॥ इति शोकविमूढा च निमिंद च सतीव्रतं॥ इदं चोवाच तं वीर्य महादेवं त्रिभू
लितं॥ मुनिवृत्तादपि वृत्तं नारीनाञ्च सतीव्रतं॥ इति स्म सततं धीरा आहरन्निपुराविदः॥ नचेत्सत्यमहं मन्ये यत्पुत्रं ममिदृशं॥ इत्युक्त्वा सा त
दा देवी शुशोचन्मुमुक्षुः सदा माहात्म्यमहादेवो मा कार्षीत्सं वरानने॥ शोकं सतीव्रतं चापि मानिन्दत्वं सुचेतने॥ कायेति न घटाशपात्वं त
देवतदग्रतः॥ उक्तं वत्ससि दीर्घा किं यत्र हृत्तं तवाधुना॥ यदि सत्यं महादेवो नित्यमा राधते मया॥ तिन सत्ये न मे देवा दारा ध्या चन्द्र शेखरात्॥
स्वप्रेयि मुनिशर्दूल नानो मां का मधि यति॥ सो ह मे व महादेव आ राधा शुद्ध शेखरा त्व मया का मिता चापि मा कार्षीः शोक मंगले॥ इत्युक्त्वा स म
हादेव सत्तैवान्न रधीयता॥ मा य यामो हिता देवी तत्र ता रावती सती॥ भूमौ मलि न वेणेन मनुजा समु पाविशत्॥ सुतौ च पति तौ भूमौ सा देवी ना
सभा जयेत्॥ भर्तुरा गम तं शम्भु कांक्षन्ती कं कु भावितं॥ नारदा ज गृहे चापि मुक्क केशी त था स्थिता॥ अथ कृ णा न्महा भागः सरा जा चन्द्र शेख
रः॥ प्रा साद पृष्ट मा गच्छन् द्रु तारा वती नदा॥ सतं प्रा साद मा रुह्य जा यां ता रावती प्रिया॥ ददर्श पति तां भूमौ मुक्क केशी निरुत्सवां॥ श्या मा
न नां कुं शनी च अम्य ग र्हा शु तनरां॥ श्रु तौ च पति तौ भूमौ स्वर्ण चन्द्र प्रभौ तदा॥ वा नर लो सदृशे र्पट्को भं वृ य सदा इति सर्व मदे स्था य
सरा जा चन्द्र शेखरः॥ भीतश्च विस्मितश्चैव भार्या य प्र कृ संभ्रमात्॥ किं किं ता रावति तव प्रहृ तं निज्जने गृहे॥ के व धर्षित बां स्त्वा हि शि वा सिं ह
वधूमिवा कस्य वा पृथु का वेतो प्रदीप्तौ वा नरा ननौ॥ तमे द्रु तं समा चक्ष को वा तां का मिता परा॥ ॥ श्री वृ उवाच॥ एव मु क्ता तु ध्ये न तदा

राम
१२७

७३

४५

ता रावती सती॥ वृत्ता न्नं कथयामास सकलं चन्द्र शेखरे॥ यथा समा गतो भर्मा उत्तरं च यथे त्तवान्॥ तत्सर्वं कथयामास वाद्य कंठा स गद्गदा॥
तस्यास्त हचनं श्रुत्वा चिन्तयं शुद्ध शेखरः॥ किं वृत्तमिति विज्ञातुं भूतले समु पाविशत्॥ स्वा गतं चिन्तय द्राजा चकारे मा विचारणा॥ अन
न्य का न्नी गिरिशः स नान्यां पार्श्व ती मृते॥ काम धि यति तस्या त्सन् न भर्मा पर मे श्वरः॥ क्व शि शो यो हि वल बां स त्या क्त्वा पातु रक स॥ कोपि मा
धा वलो पे तः शंकरश्च य ना तनः॥ एवा सती प्रिया तार्या रा क स ना नि द्रु धिता॥ कथं कांक्षं मया ग्रा ह्या पूर्व वत्स च कर्म सु॥ एतौ तु तन यौ तस्य सौ
जा ते स्त्वे रा क्त्वा सौ॥ अन्य था हि क थं भूतौ शा खा मृ ग सु तौ सुतौ॥ एवं चिन्तयन् सत्सु देवैः सु वि नि यो जिता॥ सरस्व ती वि य म्या तु राजा न मि द मव
वीत्॥ न त्व या सं शयः कार्य ता राव ता नृ पो त्र म॥ सत्य मे व महा देवो भा र्या तव स मे धि वा न्॥ एतौ च तन यौ तस्य राज न सं प्र ति पा ल य॥ यो न्य से
सं शयो न्ना सि नार दं तं वि ने यति॥ इत्यु क्त्वा विर रा मा शु बा न्दे वी प्रिय वा दिनी॥ जा त सं प्र त्य यो रा जा भार्या मा आ स य त्र दा॥ सुतौ च दे व देव
स्य सं स्तु त्वा वि धि ना तशा॥ पाल या मा स नृ प नि रा कं कृ त्ता र दा ग मां आ ज ग मा र्घ दे व र्षि नार द स त्य म दि रं॥ पू जा भि र्ब हू भित्त नु पु त्र गृ
ह्ना त्म भू पतिः॥ पू जयि त्वा य या ना यं ता रा व ता स मं नु यः॥ उच्चैः प्रा सा द म नु रं सुरेश भव नो य मं॥ आ रो ह या मा स तदा तं मु नि न्द्र शेखरः
॥ तत्रो पा श्रु तं दारा जा सभा र्या शुद्ध शेखरः॥ पूर्व पु त्र वृ त्तानं स पृ क्त्वा चन्द्र शेखरः॥ पी तो स्मा नु गृही तो मि भव ता वृ ह्म सु नु जा अ नृ र्ब हि श्व वि
प्रे उतुं ग प्रा सा द ग मि ना॥ एकं मे सं शयं ब्र ह्म न॥ के तु म हं सि ह तं॥ तद न्यः सं शय स्या स्य के ता वै ना सि कृ त्र चित्॥ अ वि शो य न भा र्यो यं म म ता रा

वतीसती। वी. न. स. वे. श. क. नि. न. ध. र्थिता. क. नि. वा. स. सा. त. स. मा. त. जो. स. मु. त. न. नौ. स. यो. ज. ता. वि. म. यो. यु. न. मा. त. उ. मे. शं. शं. शं. शं. न. नि. तं. वि. ना. प्र. व.
 त्ने। अ. न. न. का. न. गि. रि. शो. गि. रि. जं. या. र्च. ती. मृ. तो. क. र्थं. सं. ज. न. या. मा. स. मा. नु. यो. त. न. यो. त्व. कै. ए. त. न. स. र्धं. स. मा. न. क. यदि. उ. र्धं. न. ते. भ. वे. त. ॥
 ॥ श्री. उ. वा. च. इ. ति. पृ. छः. स. च. सु. नि. शु. न्द्र. शे. व. र. भू. मृ. ता. क. थ. या. मा. स. त. स. र्धं. न. र. दो. मु. नि. स. त्र. म. ॥ य. दा. भृ. गि. म. हा. का. लो. स. मु. त. य. चो. पु. र.
 त. नौ. ॥ य. दा. च. श. प्रो. पा. र्च. ता. जो. नो. दा. ह. र. तां. य. था. य. था. यो. य. सु. ते. जा. तो. भ. र्ग. च. च. शे. व. र. ॥ न. रा. व. ती. क. क. त्व. स. गृ. हे. मे. री. य. था. भ. व. त. स.
 र्धं. त. क. थ. या. मा. स. न. र. द. शु. न्द्र. शे. व. र. ॥ इ. दं. च. प. र. मा. त्वा. नं. क. थ. या. स. न. र. दः. ॥ ॥ न. र. द. उ. वा. च. ॥ बा. ज. हा. र. त. दा. य. र्णा. का. ली. नि. व.
 य. भ. ध. ज. ॥ त. दो. त. प. से. जा. ता. व. पु. र्गो. रि. त. कां. क. या. अ. म. र्ध. यु. का. द. च. ना. इ. क. र. त्व. गि. रे. सु. ता. ॥ वि. नी. स. मा. न. भ. र्गो. न. सा. नु. र्म. हि. म. व.
 तो. लि. से. त. स्यां. ॥ ता. यां. या. र्च. तां. शं. क. रो. वि. र. हा. र्ति. त. ॥ कै. ला. श. नु. प. रि. ता. न. मे. र. पृ. छं. त. दा. य. यो. ॥ त. ना. वि. श. र्मा. लो. ले. पे. पा. र्च. ता. च. वि. ना. क. तः.
 ॥ मो. हि. त. का. म. दे. वे. न. त. था. वै. यो. ग. नि. द्र. या. ॥ अ. धे. क. दा. मे. त. पु. छे. च. र. त्नी. सु. मे. नो. ह. रां. ॥ सा. वि. त्ती. द. दृ. शे. शं. भुः. पा. र्च. ता. स. दृ. शीं. गु. री. तां. दृ.
 क्षा. म. द. ता. वि. दृः. पा. र्च. ता. वि. र. हा. र्ति. तः. ॥ अ. वि. द्र. या. स. मा. वि. द्यो. व. भू. व. प्रा. कृ. तो. य. था. ॥ अ. र्धं. तां. या. र्च. ती. धां. ता. च. र. त्नी. म. नु. धा. व. त. ॥ रा. हि. मां. य.
 र्धं. त. स. ते. भ. व. दि. र. ह. पी. डि. तं. ॥ पु. ह. र. न्यो. ध. र्मा. का. मा. पू. र्ण. वै. र. म. नु. स. र. न. ॥ म. म. त. त्र. प्र. ती. का. रं. क. र. त्वं. प्र. ति. व. र. त्ते. ॥ इ. त्नु. का. वि. मु. खी. या. नौ. सा. वि.
 त्ती. वृ. ध. भ. ध. जः. ॥ क. ले. ह. से. न. य. स्या. र्श. नु. को. प. स्या. त. तो. भृ. शं. ॥ अ. य. सा. सु. मु. त्ती. भू. त्वा. सा. वि. त्र. ति. प. ति. उ. ता. ॥ इ. द. मा. ह. म. हा. दे. वं. ग. र्ध. य. ती. वृ. ध. भ. ध. जं.

॥ किं. त्वं. प. शु. पे. त. त्व. र्धं. मा. नु. धः. प्रा. कृ. तो. य. था. ॥ नि. र. त्व. क. ल. है. र्भा. र्थी. म. नु. ने. तु. मि. हा. र्ति. ॥ वि. मु. छ. चे. त. नः. का. मे. ने. सं. तो. वि. प. र. वि. र्थं. ॥ अ. सं. ल. त्वा.
 त. सं. प्र. छुं. मा. दृ. शीं. यु. ज. ते. भ. व. ॥ कि. म. हं. या. र्च. ती. मृ. तु. ये. न. मां. क. भ. दे. श. तः. ॥ ह. सं. द. दा. सि. ने. तां. य. सा. वि. त्ती. नै. व. वि. दि. मां. ॥ य. स्या. ना. नु. य. व. त्मा. त्व.
 म. नु. जा. नी. हि. मां. ह. र. ॥ त. स्या. त्त्वं. मा. नु. धी. यो. न्यां. सु. र. तं. सं. वि. धा. स्या. सि. ॥ गौ. री. मृ. ते. ना. न्य. का. न्तां. अ. स्या. स. य. स. मी. ह. से. ॥ त. स्यो. त. कृ. लि. तं. भ. र्ग. ग. कृ. सि.
 त्वं. य. र्थि. त्वा. ज. ॥ इ. न्द्र. का. सा. ग. ता. दे. वी. त्व. मा. अ. म. य. दं. स. ती. ॥ ल. जा. वि. त्म. य. सं. यु. को. ह. रो. या. या. नि. जा. स्या. दं. ॥ अ. तो. यं. मा. नु. धी. यो. नौ. सु. र. तं. शं. क. रो. के.
 रो. त् ॥ त. स्या. त्र. सं. श. यं. र. ज. न. शां. तां. न. रा. व. तीं. स. ती. ॥ त. योः. सु. त. न. या. वे. नौ. भ. र्ज. स्य. प्र. ति. पा. ल. य. ॥ ॥ श्री. उ. वा. च. ॥ त. तः. स. रा. जा. श्रु. त्वे. व. न. रा.
 र. द. स्य. मु. खा. त्र. दा. आ. त्म. नः. शं. नु. रू. प. त्वं. गौ. री. ता. रा. व. ती. त्र. था. ॥ म. नु. ध. यो. ना. वृ. त्ता. दु. मा. वृ. ध. भ. के. त. नौ. ॥ स. अ. त्वा. ह. र्ति. तो. रा. जा. वि. सि. तो. न. र. दं.
 पु. नः. ॥ प. प्र. छ. मु. नि. शा. ई. ल. वि. ज्ञा. त. मि. ति. चा. त्म. नः. ॥ शं. क. र. त्वं. च. गौ. री. त्वं. न. रा. व. त्वाः. स. म. क. तः. ॥ य. था. हं. न. नु. प. स्या. मि. त. तां. जा. य. य. नि. श्चि. तं. ॥ ॥
 न. र. द. उ. वा. च. ॥ सं. गे. ता. गौ. व. ती. कृ. त्वा. ई. कृ. तो. त्वं. नि. मी. कृ. त. कृ. त्वं. ता. रा. व. ती. चा. पि. नि. मी. ल. य. तु. च. कृ. धी. ॥ नि. मी. ल. य. आ. दा. जे. नु. उ. मी. ल. य. त. तो. दु. तं. ॥
 त. त. से. तां. भ. र्ध. ज्ञा. र्ण. रू. प. चा. पि. न. वि. द्या. ति. ॥ इ. त्नु. को. न. र. दे. ना. य. स. रा. जा. च. नु. शे. व. रः. ॥ यो. मे. न. पा. रि. ना. ध. त्वा. दे. वी. ता. रा. व. ती. स्व. यं. ॥ च. कृ. धी. त्वं. न. या.
 सा. र्धं. नि. मी. लो. नी. लि. नि. कृ. ता. त. ॥ आ. वि. मी. ल. न. का. ले. तु. त. स्या. भृ. र्ध. भृ. य. ता. ॥ गौ. री. रू. पा. भ. व. दे. वी. त. दा. ता. रा. व. ती. स. ती. ॥ अ. हं. शं. भृ. हं. गौ. री. इ. ति. ज्ञा. र्ण.
 र. यो. र. भृ. त. ॥ त. तः. प्रो. वा. च. तं. शं. उ. न. र. द. प्र. ह. स. वि. वा. शं. भुः. सा. का. द. वा. नू. गौ. री. दे. वी. ता. रा. व. ती. स. ती. ॥ य. त्वं. कं. हि. म. हा. भा. ग. सं. पू. ज्वा. त्मा. न. मा. त्म. ना. त. तो.

काशी.पु
१२५

राजाभवनेवमित्युक्तसुखकांतनुं॥याप्रचक्षयरीधानंदशभिर्बाहुभिर्युतं॥त्रिशूलवरखट्वांगंशस्त्रादिधृतदक्षकं॥वृद्धभोपरिसंस्थंनुजटा
नुटविभूषितांतासंचविद्युगोशंगी॥यद्यहस्तांशुभानतां॥वीर्यसंप्रत्ययंप्राप्यजानेनपितदात्मनि॥ततस्तुनारदःप्राह॥शृणु राजन्वचोमम॥नयेतो
वैमवीमायायुवांपूर्वममोहयत्तेनतेनशरीरिन॥संभुर्वनेकितंतव्या॥अधुनादर्शितंतेय॥शंभुनाशंभुरुपता॥निमीलनयनद्वंद्वं॥पुनस्तंया
हिमर्त्यतां॥आसाद्यमानुषंभाव॥मादेहान्तंस्थितोभव॥तथातारावतीदेवी॥तूष्णींभवतुमानुषी॥ ॥श्रीर्ब्रह्म॥आत्मनोदेवरूपतंजाल
दृष्ट्वाचक्षुः॥जातसंप्रत्ययोराजा॥नमीलयतलोचने॥तथातारावतीदेवी॥नमीलयतचक्षुषी॥पुनस्तोमानुषोजातो॥महिषीनृपती
तदा॥उन्मील्यतोतुनेत्राणी॥मानुषत्वंनदात्मनो॥दृष्ट्वातारावतीमन्त्रा॥इतिज्ञानमभूत्तयो॥ततोविमोहितोतौतुदंपतिविस्तृमायया॥
अहंराजाचमोहिषी॥इयमित्यभवत्यतिः॥तस्यांसुनोतुजायायां॥देवीशिवितिनमनि॥आवांस्थिताचलाबुद्धिरभूतांजातचिकितो॥त
तःसराजानावद॥त्रंमुनिंनारदंमुदा॥सत्यमेतन्नयायोक्तं॥करिष्येवचनंतव॥पालयिष्येशंभुसूतो॥यथातर्थासदैवहि॥किंतेतोमुनिश
ईलतंसंकृतयथाविधि॥ ॥श्रीर्ब्रह्म॥ततस्तयोर्नामचक्रे॥नारदेवचनानुपः॥ज्योतिर्मैरवतामाभूद्वीरोः॥पुत्रोभयंकः॥वेतालसदृश
ः॥रुद्रोवेतालोभूत्तथापर॥इतिचक्रेतयोर्नाम॥देवधिर्ब्रह्मणः॥सुतः॥अक्षंश्रुसर्वांसंस्कारानारदोमुनिसत्तमः॥चकारक्रमतोवाक्याच्चक्षु
स्वरभूयते॥एवंसर्वांसंशयांस्तु॥संक्षिप्तमुनिसत्तमः॥संस्तुतमर्गततयोः॥विसृष्टलेनभूभुजा॥यथावाक्यमाजोराजाकपृष्ठंनारदः॥नारदे

॥५॥

राम
१२५

क ३

तु गतेराजा मुदितश्चन्द्रशेखरः॥तारावत्यासमंरेमे॥करवीराह्वयेपुरे॥शंभोरंशोदितोवंगोर्थास्तारावतीतिच॥जातश्रद्धस्तदाराजासशाशसुवि
रंमही॥तनयोचहरस्याद्यतदावेतालभैरवौ॥वदुधातेमहाकाशे॥शरच्चन्द्राविवोद्यते॥चन्द्रशेखरभूयस्यतारावत्याचपोत्तमा॥त्रयःपुत्रामहा
वीर्याः॥रूपसमाकृतसमन्विताः॥ज्योत्स्नोपरिचरोदमनोर्लक्ष्मणश्च॥वेतालभैरवाभ्यामुत्तनयास्तेभवंतयोः॥एवमेतन्नयःपुत्राश्चन्द्रसेख
रभूयतेः॥वेतालभैरवौवापिसंयोजातौसुरात्मजौ॥समानागारदृष्टाश्चन्द्रशेखरभूतः॥पालिताश्चसभायोर्यस्य॥समानासनबाहनाः॥इतिपंच
सुतामहावलाः॥पंचभूतसदृशाः॥कृताधिपेः॥वदुधिरसकलाः॥सकलंजगत्सममतीक्ष्णुदाबलदर्शिताः॥ ॥इतिश्रीकालिकापुराणोत्पन्न
त्वारिशेषाः॥ ॥४७॥ ॥श्रीर्ब्रह्म॥अथकालःक्रमेणैवप्रवृद्धास्तेमहावलाः॥शस्त्रासुतानेराजा॥श्रीर्ब्रह्म॥अथपरिविष्टिताः॥स
उड्डीपरिपंक्तिः॥प्राप्तौवनादीनाडुःसाध्यापरिपठिताः॥धर्माध्वानकुशलाब्रह्मणाः॥सत्यवादिनः॥सदासहचरानित्यं॥जातरश्चन्द्रशेखरः॥दृष्ट्वातजेबुधपतेः॥सदोपरिचरादिषु॥ ॥समस्तैःसन्निकर्तितं
मनश्चेवतलोपरिचरसुयः॥सदासहचरानित्यं॥जातरश्चन्द्रशेखरः॥दृष्ट्वातजेबुधपतेः॥सदोपरिचरादिषु॥ ॥समस्तैःसन्निकर्तितं
धीतिसेहीतजाधिको॥वेतालभैरवौवापि॥चन्द्रशेखरभूतः॥नास्तेवतादृशीप्रति॥यादृशीतेषुजायते॥सतोदृष्टानुपतिः
कदाचिच्चन्द्रशेखरः॥अथाह्लादेयतेजसंपुत्रवृद्धात्तमो॥यातोवीरोधर्मकुशलो॥महाबलपराक्रमो॥त्रैलोक्यविजयदक्षो॥शस्त्रासु
क्रमपादो॥ताभ्यांविभेतिचनृपः॥कदाचिवाकरिष्यता॥वेतालभैरवादेतौ॥मांसुतनृपमेववा॥इतिचिन्तायोरंराजा॥नित्यमेवतिशस्यते॥पु

स्मर

योस्त

काली-७
१३०

का ५

अथैव ३

लतावपितन्युत्रैः समगदेतालभैरवो। अथोपरिचरं राजा यो वराजो भूयेच यत्॥ अथांममोरस्य पुत्रं सर्वराजगुरोर्पुत्रं। यः प
 श्चात्सर्वभूयतां योजयिष्यति निमग्नः॥ राजपरिचरं नाम नीतिशास्त्रार्थपारंगः। दमनाय ददौ भोगं तथा लक्ष्म्यभूमिभूत। प्रभूतध
 नरत्नानि तथा ह्यवसतो नृहन्। तावद्विनददौ ताभां कामवित्रा निभा गणाः॥ वेतालभैरवाभ्यां नृनतसौ मनुना विज्ञात॥ मनुना रक्षिया
 रीतो तौ विचरन्तावितस्ततः॥ नभोगमीक्षितौ वीरौ तपसे च कृतौ यमौ। अत्र दृष्ट्वा यौ सिततं विजने वसतः सदा॥ तथा भूतो तदा पुत्रो देवो वेता
 लभैरवो। पुत्रो वे विज्ञातौ ताभ्यां ता एवतीतदा। राजोपरिचरं राजा स्वपत्युश्च दत्ते खरातः। नो वाच किंचित् सुदती कृन्तौ वो धियि
 ति॥ एतस्मिन्ननरे विज्ञानं कापोतो मुनिसत्तमः। चित्रांगदा संगभोगी संतुष्टः सुरतो तस्यो वित्रांगदां परिताप्य सपुत्रो सहचारिता॥
 ये घगन्तुं तपसे योजे चित्रांगदां वीरः॥ मुनिरुवाच॥ चित्रांगदे तपसं गमिष्यामि तपो वनं किन्ने धियं करोमीह तनो वदमने
 हरे॥ चित्रांगदां वाचां नृमुत्तमं सुपुत्रं तनयौ तव सुव्रतं एतयोस्तं मुनिश्चेष्टुः प्रियं कुरु यो विनां॥ मां चापि भगिनी गेहे संस्थाप्य
 विजसत्तम। तदा तपो वनं गच्छ यदि ते रोचते नयः॥ इति स सां वचः श्रुत्वा कापोतो मुनिसत्तमः॥ हिरण्यार्घ्यं तदा लोका ऊवेर सदनं य
 यौ॥ पार्थिविवा कुवेरनु सुवर्णांशं शतानि वद। निष्कालान् सुहृत्प्राप्तिः सुभे मुनिसत्तमः॥ शतं मां शंश्चरन्ता ना मां यद्यारयते रिकैः॥
 पुत्राभां पददौ विप्रो जायते च विप्रो वतः॥ ततस्तं सह पुत्राभां तैर्दने रघुभूरिभिः। चित्रांगदा मते नाथ पुत्रो रघुसम्पत्ते॥ सुवर्णवङ्गर
 नीपसवीरुधैः॥
 सुवर्णसंभुवर्ण

राम
१३०

ह ५

रत्नानि तथा चित्रांगदामपि॥ अमन्त्रा मुनिशर्दलः करवीरपुत्रं ययौ॥ तत्र गत्वा सकापोतो राजानं चन्द्रशेखरं। राजोपरिचरं चैव वा
 क्यमेतदुवाच॥ इयं ककुत्थजा भूय तमे वधिष्ये यं पुत्रा। स योजातो तद्येव स्या भितो च तनयो मम॥ एभिर्विज्ञैः समं पुत्रो मम तं परिपाल
 य। राजोपरिचरं प्रापि पालयेदिह मे सुतौ॥ अपुत्रस्तनूयः कुत्रो निर्जनस्थानं नृपः। अमो दुर्जननी राजां विज्ञातस्य पिता नृपः॥ अना
 वस्य नृपो नाबोः प्रभर्तुः पार्थिवः पतिः॥ अमृतास्य नृपो नृपो नृप एव नृणां सखा। सर्वदेवमयो राजा तस्या तत्तां पार्थिवे नृपः॥
 और्वुवाच॥ ततः सराजा संग्राह मुनिमेव विज्ञो नमं। करिष्ये त्वं च श्राहं राजोपरिचरोपि सः॥ अथ चित्रांगदां राजा जग्राह मुनिसम्पत्ते
 । सुतो च पितस्य विधनो जायसे स नवेददौ॥ स चोपरिचरः प्रादा ज्ञानमर्षं सुवर्णसो। अथैव स चिवाधक मकरां वृत्तेन॥ कापोतश्चापि
 सुधीतः पुत्रद्विसमवेक्ष्य च। जगामा मन्त्रं नृपतिं तपसे सतपो वनं॥ पथि गच्छ सकापोतः शंभोः पुत्रो महाबलो। एका किनो नरुतो
 नृसूर्या चन्द्रमसा विव॥ ददर्श तनये चैव वदने वनराक्षसी। स्मृत्वा पूर्वकथां दृष्ट्वा तावत्पुत्रो वनः॥ कोयुवां देव गभभी चरन्तौ
 विजने पथि। एका किनो नरुतो तनो वदत मीरितं॥ अथ नो पुर्णिपत्तेनं संभाष्य च समं जसं। कापोताख्यं मुनिश्चेष्टुः सूचतुः शंकर
 तजौ॥ चन्द्रशेखरपुत्रो च तारावर्णा समुद्रतौ। विदितं मुनिशर्दलः पलायितः पदं तव॥ अवज्ञां वीरु नृपते। एवमिहा सनतं मुने। एका
 किनो निर्जनवने वसामो मनुजा सदा॥ किमर्थमात्मजौ पुत्रौ प्रलतो सनतं नृपः॥ अवज्ञाय महाभाग दार्यमां दानं दित्वा ति॥ तस्मादावां तपस

काली प
१३९

सुरां

पु. मित्रा मोहि सन्नम। उपदेश प्रकृतेन चानुगृह्णति चेद्वा न॥ ततस्तयोर्वचः श्रुत्वा प्रहस्य मुनिसन्नम। भूतभवभवनान् साविदं
मुनिरवतीत॥ ॥ मुनिरवतीत॥ न पुनान्नयोनस्तत्तद्वशेन भूतः। तारावत्यां समुत्पन्नो भवतो शंकरात्मजो॥ सोजातो महा
वीर्यो सर्वतन्त्रेषु समस्तो। भूमिमहाकालसंज्ञो शापादवनिमागतो॥ पुनर्योरेतदेवाय न दायदित्यतिप्रियं। गच्छतं स्वर्गमिव तत
र्गदं दृष्ट्वा वृषभभुजं॥ स एव युवयोः सर्वं करिष्यामि महेश्वरः॥ किं उग्रं न तपसा चिरकालं फलेन वै॥ इत्युक्त्वा मुनिशार्ङ्गं कापोत्तप
रमात्मवक्त्रं। भूतभवभवनान् स्तब्धां सर्वमथोचिवात्॥ यथा भूमिमहाकालो शापादवनिमागतो। यथा हरश्चोरीय पुच्छिवीमागतो
नृमु॥ तारावती यथा शापातेनैव मुनिना पुरा। यथा तोच समुत्पन्नो तारावत्युदरे पुरा॥ यथा वानारदो काशीं शंशयं कुरुनाथवैत
त्सर्वं कथयामास पुत्रान्यागिरिशस्यतु॥ तच्छ्रुत्वा तो महात्मानो नदीवेतालभैरवो। मुदा परमया युक्तो वसुवतुरारिन्दमो॥ मोदयुक्तो त
दाभूत्ता सिक्ता विवसुधरसे। पुनः प्रपुङ्गुकापोत्तपेतालो भैरवो विच॥ पितावयोर्महादेवो यन्त्रया सत्यमीरिता सोऽर्जुनी यो यथावाभ्यां
सिद्धये मुनिसन्नम॥ सदा वान्नामयं देवो यत्र चाधि तो हरः॥ प्राप्ता येन विनाशो साटमे वान्ना निराश्रितो वदमहामते॥ य
न्ना वमुगृहीतो नो यत्तत्त्वया मुनिसन्नम॥ विनाशितमिदं सर्वं हृत्फलं चोद्धृतं च तौ॥ पुनरावां दयस्वत्तं कृपामयं मुनीश्वर॥
प्राप्ता वो न विराभर्जं यथा वदतथैव नो॥ ॥ मुनिरवतीत॥ शृणु तं कथयामो यत्र चारधितो हरः॥ न विरादेव भवतो गायसातिसमस्तता

शंकर

राम
१३१

॥ विना यत्र महादेवो वशो न्न विनश्येत्तत्त्वान्न संप्रवक्ष्यामि स्थानं गुह्यं प्रकाशितं॥ वाराणसीनामपुरी गंगातीरे मनोहरे। वरणा यस्मिन्
नदीमये मध्ये चापकृतिः सदा॥ स्वयं ह वभुजस्तत्र नित्यं वसति यो मितां। मुदा प्रातिकरो योगी स्वयं मया कचिन्नकः॥ विषया सोपुरीनिर्मा भ
र्गयोगवलादुता। दिव्यं ज्ञानं ददाते यत्र त्रयो विद्यते नरः॥ तस्मै स्वयं महादेवः संसारगुण्यमुक्ते। स भूत्वा परमो योगी मुत्तमवभवानरे॥
सुखमेवैव निर्वाणमाप्नोति ह रवद्वर्मा योग युक्तो महादेवः पार्श्वे स हि तः सदा॥ देवगन्धर्वयक्षाणां मानुषाणां च विनाशः॥ ज्योतिरः
प्रकाशश्च कृत्रं तत्र प्रकाशितं॥ न तत्र कामो देवो न चिरात्प्रसीदति॥ काश्चित्त्रिंशत्पुत्रीदत्ताः॥ काश्चित्त्रिंशत्पुत्रीदत्ताः॥ काश्चित्त्रिंशत्पुत्रीदत्ताः॥ काश्चित्त्रिंशत्पुत्रीदत्ताः॥
पुरीतत्र न गच्छति योगकृत्रं न जज्ञि कदाचिदपि शां करी॥ आसन्नं युवयोः केत्रमिदं वाराणसी तु यत्र॥ कश्चित्नातिद्वेरेण वर्तते नरसत्रो
॥ अपरं तु प्रवक्ष्यामि गुह्यं पीठं प्रसादितं हरगौरीसमायुक्तं यत्र धर्मार्थकामदं॥ न पसा चानितीवरेण विरुद्धवति मोहदा न विरात्कामदं युक्तं
हे त्रं पीठं तु सिद्धिदं॥ चिरानुकामो देवो न चिरात्काममेवेदः। तत्केत्रं सिद्धं दंशीर्षं गद्यते पूर्वदंदिभिः॥ कामतपमहापीठं गुह्यं गुह्यतमं शु
भं॥ सदा सन्निहितस्तत्र पार्श्वे सदा शंकरः॥ न चिरात्प्रसीदति देवस्तस्मिन् पीठे प्रसीदति। पार्श्वे चानितीवरेण विरुद्धवति मोहदा न विरात्कामदं युक्तं
न चिरात्कामान् भक्ता य परमेश्वरः तत्पीठं प्रवक्ष्यामि शृणु तं संप्रतं युवां॥ करतो या नदी पूर्वं या वहि करवासीनां त्रिशो ज नवीतीती यो
जनेकशताधिकं॥ त्रिकोणं कुरुवर्णं च पूर्वतः चलपूरितं। नदी शतसमायुक्तं कामरूपं प्रकीर्तितं॥ शोभने त्रायि सदिग्धः कामः शंभोरनुग्रहात्॥

शुद्धि

यतः

पुष्प

काली. पु
१३२

गणप्यावे

तत्र रूपं यतः प्राप कामरूपं ततो मर्ता तस्य पीठस्य वा यथा नैऋत्ये मध्याभागतः ॥ ऐशान्यां च तत्राग्नेयां मध्याभागे च शंकरः ॥ समाश्रम्य
दं कृत्वा सन्त्येन शुशोभनं नित्यं वसति तत्रापि पार्श्वत्वा सद नर्मभिः ॥ मध्ये देवी गृहं तत्र तदधीनं सुशंकरः ॥ नीलाख्यं पर्वतश्रेष्ठेण
वृत्ती तत्र तिष्ठति ॥ ऐशान्यां नाटके शैले शंकरस्य महाश्रमं नित्यं वसति तत्रेशसदधीना च पार्श्वेति ॥ अथरेचा प्रमाः सन्निहर्गो
र्याः सदा तनाः नैतयोः सदृशः कोपि विद्यते शंकराश्रमः ॥ यत्राराधो महादेवो भवद्वां नरसन्नमो ॥ तत्स्थानं मनसा दाय प्रसादा
यद्युष्यजं ॥ तावुचतुः ॥ कामरूपं कैरियाको हरस्य नाटका चर्ला गौरी हरी स्थितो यत्र नित्यं सन्निहितो मुने ॥ आराधनी यो भू
ते शो सुवश्यं सिद्धिं वा वयो गयये वाराधयिष्या वस्तु भावैः कृद्विजितम ॥ येन मन्त्रेण वा देवो न विरानुप्रशस्यते ॥ सर्वं वद महाभागा नृप
हो ह्या वयोर्धदा ॥ अथिरुवाच ॥ नाटकं पर्वतश्रेष्ठं गच्छन् नरसन्नमो ॥ तत्र नित्यं महादेवो रमते पर्वता सह ॥ सन्ध्या चले तत्र मुनिरा
राधयति शंकरं ॥ वसिष्ठो ब्रुवाणः पुत्रस्तं युवामनुगच्छति ॥ सचमर्च्य वृत्त्यं च हाराधनकर्मणि ॥ ज्ञापयिष्यति योऽप्युच्छं किल वेतालभैरवो
तपसे हनु गच्छति नैदा नी कलया यना ॥ युज्यते ममतस्यानां त्यजतं वीरसन्नमो ॥ एवमुक्त्वा मुनिश्रेष्ठः कायो तः प्रयै कर्मणि ॥ ज्ञापयिष्यमां
युष्मके न वेतालभैरवो ॥ तपसे हनु गच्छति नैदा नी कलया यना ॥ युज्यते ममतस्यो यो वृत्तं ॥ तो तं मुनिं न मरुत्वा जग्मतु र्वदं निर्जाश्रवा
तौ सप्तयं कृत्वा दीकितौ तपसितदा ॥ पितरौ चाप्यनुजाया नानृनयांश्च वा श्वान् ॥ प्रस्थानं कामरूपाय चक्रुस्तौ महामती ॥ तौ गच्छन्तौ परिस
प्रयच्छौ वने ३

रात
१३२

निर्जाश्रवौ सत्कुर्वन्तु निर्जराः ॥ २

तो ४

धशंकरे पिसहो मया दिवा सत्कुर्वन्तु चैदं शान्तं यन्निवसेन्नु कान् ॥ ईश्वर उवाच ॥ पुत्रो मे तपसे यातुं सांप्रतं सुरसन्नमः ॥ समा
राधनचिज्जो नु तो हयं तपसे सुरा ॥ संस्मृत्य तपसा चैतो मुने वेतालभैरवो ॥ गारापये निजो नीच तो यं कुर्वन्तु निर्जराः ॥ अनेने व शरीरिण
तौ गतो शत्वमाप्नुतः ॥ तपसानुतयोः कायो भावतां स्नातुमातुर्ध्यायया पुनः सोरभावं विधास्यामि हंतया ॥ इत्युक्त्वा वामदेवो पार्श्वत्वा स
हृष्टको ॥ गच्छन्तौ विद्यता स्नेहा मया दनुष्यो शिवः ॥ शक्राद्यास्त्रिदेवाः सर्वे दिक्पालाश्च तत्रापरि ॥ सर्वे हरं शानुजग्मुः तपसे ह
तनिष्ठौ ॥ अथ तो नु नदी प्राप्य कृत्वा जिनेश्वरौ तदा ॥ आददेता य संभाव मं गातु र्वा दृष्टवृत्ती ॥ तपस्विनो नु देवेन चैव केना यया
नितौ ॥ दिव्ये सह संयातो कामरूपाश्रमं तदा ॥ आसाद्य कामरूपं नो करतो या नदी जले ॥ उपस्थित तत्सौ नु नदी कंडं नृपो नम ॥ तत्र
स्नानायुपस्थित नदी गता जटो द्रवां ॥ तत्राद्युपस्थित पुर नदिनं स्नय संभितं ॥ पुण्यजगन्मंदं जग्मतु र्वटका चर्ला ॥ नाटका चर्ला
सां प्रणम्य नृप भजं आराधनो य देशय कायो तस्य वचं स्मरन् ॥ जग्मतु र्वटिका कां प्रसंथा च लस्थितः ॥ स्थिता को नानदी तत्र व
सिद्धिं नावतारिता ॥ तीले तस्य महाशैलेः सिद्धिं कायलता तस्य ॥ संधां वसिष्ठः कृतवां तत्र यस्मादिष्टे सुता ॥ अतः संधा चर्ला नाम तस्य गायनि
देवताः ॥ तत्रासाद्य वसिष्ठो ताका दिव कुता सने ॥ आराधयन्ति गिरिशं धान सं संकमानसं ॥ तपः श्रिया दीयमानं द्विती यमिष्ठ भास्वरं ॥ प्र
मथुरतस्य तदा वेतालभैरवो ॥ जजली लां वते लखे विनयानत कचरो ॥ इदं चोचतुः सप्त कप्रणमनो विधेः सुतां ता रावतां समुत्पन्नो च नृप

तं चोचतुः
स्थ

गत
नृप

काली ५
१३३

खरभूतः॥ केनेर्भगस्यतनया वावां यानीहि मानुषौ। आराधयितुमिच्छावोहरं कार्यस्य सिद्धये। वांक्षितस्य तदीकृत्वा मनुगृह्णाति सु
 प्रतः। तयोस्तद्वचनं श्रुत्वा वक्षिष्ये मुनिसन्तमः॥ उवाचेति युवां ज्ञातो मया सत्तद्वरा मजो। हरस्याराधनं योगं युवयोर्नरसन्तमो। न वास्ति
 मम कृत्यं किं न ज्ञायत मरिचमो। वृषध्वजा राधनाय युवयोस्तु प्रयोजनं॥ विद्यते मन्त्रिभिर्न यत्र सिद्धि मवधारय॥ ॥ वेतालभैरवा वृचतु
 ॥ येन मन्त्रे तौ विरात्समागाराधितो हरः। प्रसादमेवाय वनौ तमेव दमहा मुने॥ यथा चाराधयिष्यावस्तमं व्रंयादशः क्रमः॥ तत्सर्वमुनि
 शार्दूलवक्रमुहसिचोत्तमं॥ यथा तदुपदेशेन प्राक्याको न विरादहं। तया चावां मुनिष्वेष्टसु शुश्रूषाधितो त्वयि॥ ॥ वक्षिष्ये उवाच॥ प्र
 सन्न एव भवतौ वृषकेतुं सहो मया॥ तद्विरात्समं मेवात्र प्रसादं च समेयाति॥ सर्वदेवगुणैः सार्द्धं सभायां कृष्णभधजः। आकाशमार्गेण
 धातः पालयन्निःसृजो गृह्णात॥ किंतु मानुषदेहो वा मन्त्रिवा स्यात्तयो वृत्तेः। अद्य नेत्याति कैलासे गाने पतयिष्ये ज्ञावां। अहं चाप्युपदेश्यामि य
 था भर्ग्युवां दुर्तं प्राक्यातः पार्श्वती पुत्रा वेका गुं मृगु तं तु तत्तद्विरात्समं दतिभ्याना तन्निर्दिष्टा न पूजनात्। तस्माद्वा तं पूजनं च कथयाम्युच्यते
 तद्यथा तिजो मेयः कुंडलसदो ज्ञाता मृतविवर्द्धितः। जगन्मय विराट् न न्यसौ रवहा सत्तपश्चक॥ महादेवो महा मूर्ति महायोगयुतः सदा यो वति
 तस्य रूपानि तानि कीर्तितुं क्रमः। किंतु ये रिहृत्पाणि विचरन्त्येव सांकरा। तेषां यन्ने ज्ञानं गम्यं तत्रेत्यादि गदा मियां॥ प्रथमं मृगु तं मंत्रं त
 ते लुधा तजो चरं ततो नुगुं मे पुजायां क्रमादिते नरवर्षो। समस्तानां सुखानां नृदीर्घायुः सविन्दुका॥ ॥ कुंकारु मृगु तं सार्द्धं च उवाच तः

८०

राम
१३३

ततः क्रमं मुने
पेक्षर
त्यं ॥ अलक्ष्म्याः सार्द्धं च उवाच तः पाते नाभिसंस्थिताः १ पाठ

अत्रः संप्रदत्तव्यते। मनः प्रपूरणं प्रापि संदो ह ४

द्वं ५

स्य ५

दत्तुम्वेदेव देवं २

नभिसंहितां॥ एभिः पंचाक्षरे मंत्रं पंचवक्रस्य कारितं॥ क्रमात्समं गसंमोदनादगौरवसंरकाः। प्रासादं दत्तु सर्वेषां पंचमंत्राः प्रकीर्तिताः।
 क्रि। एकैके नरो केके वक्रं मन्त्रेण पूजयेत्॥ एकं समुदितं कृत्वा पंचभिर्वा प्रपूजयेत्॥ प्रासादेनाथ वाचं पंचवक्रं प्रपूजयेत्। प
 यदादि बुभुवेषु प्रासादस्तु प्रशस्यते॥ शंभो प्रासादनेनेव यस्मादहं नृमन्त्रकः। तिनप्रासादसंज्ञेयं कथाते मुनिसन्तमैः॥ तस्मात्सर्वेषु मंत्रेषु
 प्रासादः प्राप्तिदः परः॥ श्रीमोदकारकः शंभोः सै संयादस्तु प्रपूजयेत्। मन्त्रप्रसूतनायाश्च संमोदः परिकीर्तितः॥ आकषको भवेत्तादो गुरु
 त्वात्तगौरवाह्वयः॥ एतद्वास्तं समस्तं च मंत्रं शंभोः प्रकीर्तितां पंचाक्षरं यमंत्रं पंचवक्रं त्रैलोक्यं प्रकीर्तितं॥ युवांते नैव मन्त्रेन आराधयत शंकर
 रं। ध्यातं च मृगु वक्ष्यामि सम्यग्मेता लभैरवो॥ पंचवक्रं महात्मानं जटाजूटविभूषितं। चतुर्भुजं कलायुक्तं मुद्रितं यामेघसंगतं। वाङ्मुनिर्दृश
 भिर्भुक्तं वायुचर्ममयं रावृतं। कालकूटधरं कण्ठे नागहारोपशोभितं॥ किरीटवधनं वाङ्मुखं भूषणानुभुजं गमानं। विभुतं सर्वगान्त्रेयुजोत्तम
 धारिणं रोचिषं॥ भूतिसंलिप्तसर्वांगमेकैकं नुस्त्रिभिस्त्रिभिः। नेत्रैस्तु पंचदशभिर्ज्योतिः। वक्षि विराजितं॥ वृषभो परिसंस्थानु गजकर्त्रिपरिह
 रं। सद्योजातं वासदेवमद्यो रचुततः परं॥ तत्पुरुषं तयैशानं पंचवक्रं प्रकीर्तितं। सद्योजातं भवेद्वक्रं शुद्धसूटिकसन्निभं॥ पीतवस्त्रं
 वस्त्रं दुंदुभीमिविवर्द्धनं॥ वैकुण्ठपुरुषं देवं दिव्यमूर्तिमनाहरं। श्यामरुचतये शानं सर्वदेवशिवात्मकं॥ विनयेत्यश्रमेत्वा चंदिनीयनुतया
 नरे। अथो रं दक्षिणे देवं पूर्वतं पुरुषं सत्तथा॥ ईशानं मेघनाथं यथा धनं तु हृदये शिवं॥ दक्षिणे च यदस्तु वा मेघपितता मृगु। अक्षरं च

८५

तथा सौम्यं वासदेवं मनोहरं। नीलवर्णं मधो रं तु २

रक्ष
कै

का ४

चि २

शक्तित्रिसुलखदाङ्गवरदाभयदांशिवम् १

काली-पु
१३६

आ ८

जपूरं भुजगंडमस्तु तं ॥ अष्टमूर्तिसमा युक्तं ध्यायेत्तु हृदये शिवं ॥ एवं विचित्रये शाने मरुदेवं जगत्पतिं ॥ विनयित्वा वारया लान् ग
तो लदीनं प्रपूजयेत् ॥ विमुक्तिं पंचभूतानां विनयित्वा ततो मुक्तः ॥ अष्टमूर्तिस्ततः पंचोत्पूजयेदष्टनामभिः ॥ आसनानि च तस्यां प्रपूजये
त्सकलानि तु ॥ भावादी यष्टपुष्पाणि हृदये विनियोजयेत् ॥ तत्राचमुद्रया तस्यां भाजनं परिकल्पितं ॥ विसर्जनं च मुद्रां दर्शयित्वा विधा
नतः ॥ निर्माणां चारणां कुर्यात् सदा च तेषां धिया ॥ पुनः कंयं च निर्मत्रं रंगादीनि प्रमोजयेत् ॥ समदादिभिरेतस्य पूर्वोक्तैर्नरसत्तमैः वा
मां रौद्रात्रया जोषां काली च तदनन्तरं ॥ कलां विकरितो च वल्लभ मधिनीं तथा ॥ २ मत्री सर्वभूतानां मेघो नमिनीं तथा ॥ अष्टोताः पूजयेद्देवीः
क्रमाद्धं भोक्तुं प्रीतये ॥ एवं विवं पूजयित्वा ध्यायेत्तत्परमात्मनः ॥ जपेन्मालां समादाय मंत्रध्यात्वा तथा गुरुं ॥ एवं यंचाकरं मन्त्रमेकं प्रासादमेव
वा ॥ तच्छ्रुत्वा ततो जप्त्वा शीघ्रं सिद्धिं मवाप्स्यथ ॥ इति वां कथितं मन्त्रं ध्यातुं पूजा क्रमं तथा ॥ गच्छतं ताटकं शैलं तत्राश्रयं कुरु ॥
वेतालभैरवावचतः ॥ यंचाकरं मन्त्रं यं कृतं सत्समते मुनिः ॥ अनेनैव तु मन्त्रेण पूजयित्वा वदेत्तु ॥ इत्युक्त्वा तं नमः स्तुत्य तदा वेतालभै
रदौ ॥ जगत्पुत्राटकं शैलं वशिष्ठानुमते नृप ॥ तत्रास्मिन् सरसीरया संपूर्णा सुमनोहरा ॥ सर्वदा त्वं सलिला प्रयुक्तं कमलोत्पला ॥ तस्यास्ती
रतु विपुलः सुमनो जोहनाश्रमः ॥ सर्वदा त्वं सदैवैवे किं नरेः प्रमथे सथा ॥ रक्षतु यथा ईश्वर नृप वादननेत्यरेः ॥ यस्मान्नटति तत्रैको नित्यं
कोतुकतयरा ॥ यस्मान्नटके नात्रासौ शैलराजः प्रणीयते ॥ कृत्राकारं तु तच्छैलं मनोज्ञं शंकरप्रियं ॥ आसाद्य यत्र सरसी तत्र गत्वा तु तोतदा नयेवां

तं ह ५

राम
१३४

ह २ रा ३२

म ७

पश्यतां नृप हराश्रममनुत्रमं ॥ गच्छन्तं वाश्रमस्थानं तो नैवाशक्तान् नृप ॥ ततो हरं प्रणम्या सुतस्यैव सरसस्तटे ॥ निर्माय स्थण्डिलं
चातुर्वर्षिकं क्रमेण तु ॥ हरमात्मो मुनारं भवेतालो भैरवो विच ॥ आराधयन्तो भूतेशं तोतदा शंकरात्मजो ॥ दृष्ट्वा हरे देवगणैः
साई तस्मिन् पर्वते ॥ आश्रित्वा काया न वसन्ताश्रमे यस्यासह ॥ अथोभागे सरसीरे तपस्यो हरात्मजो ॥ स्थितो च दैवगणैः सहितः शं
करस्थितः ॥ नृप मर्दं लक्ष्म्यो हरस्य सवतं भवेत् ॥ अमुत तं सदा शब्दं शंभुं डडुं न लभते ॥ हरेणाश्रितं शैलः सर्वैर्देवगणैः सदा ॥
शजते स्म तदा भूय सुधर्मा सती यथा ॥ ध्यायेत्तु तदा तत्र भगवान् दृष्ट्वा भयजः ॥ न चिरेन च तत्राभूत् शान्तमार्गो ता निश्चलः ॥ तो पूज
यन्तो गच्छन्तो स्थितो वाचुशेखरं ॥ नैव तत्पुत्रं तु श्वित्रे कदाचिदपि भूमिप ॥ यंचाकरेण मन्त्रेण पूजया तो दृष्ट्वा धजं ॥ येति च का
मनुत्तोतु स हर्षं परिवत्सरात् ॥ निराकारो यथा हरे हरसं सक्तमानसो ॥ तपसा नित्यं तु चर्च्य सहस्रं चैव चर्चयत् ॥ गते चर्च्य सह
स्रितु स्वयमेव दृष्ट्वा धजः ॥ प्रसन्नस्तु तयोर्भवा प्रत्यक्तु मुपागमत् ॥ ततो दृष्ट्वा तु प्रत्यक्तं वेतालभैरवावुभौ ॥ दृष्ट्वा धजं तु कुवत्तु ॥
तगमां पुरस्थितं ॥ हररूपं मया ध्यातं हृदये तेजसा ज्वलं ॥ तथा दृष्ट्वा तु तस्याभां वसिष्ठो केन सोर्क्षितः ॥ ॥ तावचतुः पंचवर्गं म
हाकायं सर्वज्ञानमयं परं ॥ संसारसारं सर्वोत्तमं प्रणमामि दृष्ट्वा धजं ॥ त्वं परः परमात्मा च परेशः पुरुषोत्तमः ॥ त्वं कृदस्या जगद्भाषी
प्रधानं पुरुषोत्तमः ॥ ह्यात्मा त्वं महातत्वं तत्त्वज्ञानमयः प्रभुः ॥ तां त्वयोगालंभं सुहो गुणत्रयविभागवित् ॥ त्वं नित्यं त्वमनित्यं पूज

गरुडोत्तरं

काली-पु
१३५

गत्कृत्वा नयस्वतः॥ एकनेकस्वरूपश्च, शान्तचेष्टोजगन्मयः॥ निर्दिष्टकरोति राधाशो, निम्ना नन्दः सनातनः॥ त्वं विष्णुस्त्वमहेन्द्रश्च त्वं
 ब्रह्मा जगतां पतिः॥ यो ह्यप्येकैश्वर्यवर्त्तमानः संभूतिभूतो निरनुग्रहश्च, कांक्षावितीर्णानुगतः प्रमादी यो मे श्वेता जगति सुगमा
 :॥ प्रमेयरूपा त्वधराधरा तो, भोगीन्द्रवत्त्रा मृतभोगतन्त्रः॥ सूक्ष्मा कुरस्तद्विदः प्रमादी, त्वं देवदेवः शरणां सुराणां॥ विकल्पमाला प
 रिहीतदेहः शुद्धानुराक्तानुगतैकविद्यः॥ वडिं सुतुष्टः पुरुषः परमात्मा त्वमिन्द्रियो यस्य विचारदुःखः॥ त्वं नाथे नाथः प्रभवः परेषां गतिर्भ
 नीतां परयोगिगमः॥ त्वं भूधरो भोगधरो ह्यनन्तो, विश्वात्मनस्त्वहं प्रयन्तः॥ ज्ञाना मृतस्य न कपूरं चन्द्रो मोहाश्चकार स परः प्रदीपः॥ भ
 क्तो तज्जनां परमः पिता त्वं कामेन यन्त्रा नन रूपधारी॥ शान्ता विज्ञानं प्रथमो दिवस्त्वं, सन्नतयास्तं तनुधे मधो दान॥ त्वं ब्रह्मरूपेण करोषि सुखे
 विश्वस्वरूपः सततं स्थितं च॥ त्वं रुद्ररूपी कुरुष्वे नथा त्वं, त्वन्नो न चान्यजगती हस्तु॥ त्वं रात्री नाद्यो दिवसे श्वरश्च त्वमग्निरापः पवनो ध
 रित्रो॥ त्वमस्यो त्वं कुरु तत्र होता, त्वमस्य मूर्तिर्भवतो न चान्यतः॥ अतनमूर्तिस्तु ह मूर्तिर्यथा वा, त्रिगद्यते चाष्टमयीति मूर्तिः॥ अतनमूर्ते कथ
 मन्वयाति, संख्यावती रूपस्य यदष्टमूर्तिः॥ त्वं त्रामकं त्वं त्रिपुरान्नकं त्वं, त्वं शंभुरीशः शमनो विघ्नता॥ सहस्रबाहुश्च हिरण्यबाहुः सहस्रमूर्ति
 स्तिहं च वक्रः॥ प्रभूतेन सुखदुःखनेत्रः प्रभूतवाक् दूदशबाहुः कार्यः प्रभूतजो गीर्णभोगयुक्तो, भोगानुसारे निरवग्रहश्च॥ निता रूपस्वरू
 पाय, निता धामस्वरूपिणो, परंतत्त्वरूपाय नमस्तुभ्यं शिवात्मके॥ नात्र त्विं गस्य यस्यां, ब्रह्मणा विष्णुना तव॥ तस्यां कां विधास्यावः सुति वां च

राम
१३५

निता २

१०

बध्ज। स्वरूपं स्यै जा नन्ति, न देवा नापि दानवाः॥ बाला वां कथं तु तां सोऽप्यावः परमेश्वरः॥ भक्तिमात्रेण देवेश, न वा वां वृध भध्ज। कुर्वः प्रणामं
 गोरीशः भूयस्तुभ्यं नमो नमः॥ ॥ श्रीर्षु उवाच॥ इति सुतो महादेवो, वेताले नापि प्रदत्त। भैरवे नापि राजेन्द्रः पुसन्नः प्राह तौ तदा॥ ॥ श्री भग
 वानुवाच॥ त्वं ह्यसि युवयोः पुत्रौ वृत्तानं वां कितं वरं। दास्यामि युवयो रिष्टं, प्रसन्नो हंत यो वृतेः॥ सुतिभिर्नृतिभिश्चापि, तथैका ज्ञानु विननेः॥ सु
 दुर्मदः सुप्रसन्नः ईष्टं दास्यामि वां सुतो॥ ॥ तावुचतुः॥ त्वं ह्यसि यदि सम्यग्यौ, सत्तवो मां सुतो यदि। वृध भध्ज तवैवेह, तदिष्टं देहि नो वरा॥ सुतभावे
 न पितरं, भवन्तं जगतां पतिं। नितां यथा नु गच्छावत वा देहि वरं तु मे॥ नराग्रमभि कां हा वा, त्वधर्नं नान्य देवता॥ त्वं रुद्रा सेवनं कर्तुं, तदिष्टा व वृध भध्ज॥
 त्वया दपं कर्जं देहि, नितां मधुकरात्मजां॥ त्विधिप्रसन्नेनेत्राणां, युगले प्राप्नुतां सदा॥ इत्यन्यथा त्रिज्ञाभि, त्वया ने सव पूजकैः॥ कस्य कोटि सहस्राति यंतु स
 म्यक्तवाचयोः॥ तयो स ह च नं श्रुता, महादेवो ह सन्निव। सर्वैर्देवगणैः सार्द्धं देवत्वमकरोत्तयाः॥ दिवेषु समते नैव, सुधामानी यना कनः॥ वेताले भैरवो
 मेऽस्तु पाय यामा स शंकरः॥ पीते मृजे ततस्तौ, मर्त्यतां नरसत्तमौ॥ स्वमर्त्यं त्वं परित्यज्य, प्राप्नुतः शंभुशक्तिता॥ तस्मिन् कावे स्वयंतो तु, दिवा ज्ञानवला विते
 । दिवा रूपो यस्य स्य नो, वभूवतु ररिन्दमौ॥ श्रुतिनैव देहेन, देवत्वं गतयो तयोः॥ प्राह शंभुस्तदा तौ तु, सुतो परमहर्षितौ॥ ॥ श्री भगवानुवा
 च॥ अहं श्रीतस्तु युवयोः पार्वती दयिता मम। मदन्नं काममाकांक्षं, नाराधयत मीश्वरीं ताम् ते हं न शक्नोमि, दातुं दुष्टं सतातनं॥ सेवितं च त्वमो नितां त
 स्मा ज्ञां शरणां वृज। श्रुतिराद्येन भावेन प्रीतिं देवी गमिष्यति॥ पुत्रां तत्रैव गच्छेत्वा, समाश्रयसीश्वरं॥ ॥ इति श्री कालिकापुराणे पंचमोऽध्यायः॥

भानु

यत्र वातत्रगत्वा तु तेन भावेन वाच्यताम् ११

双

पं ६
ना ७

मधो मुखेतेतु कुर्याद् द्वितीयां च करस्य च। कर्मपदसं कुर्याद् द्वितीयां च हस्ततः॥ एवं वदुः सर्वसिद्धिदराणि पाणि कुरु॥ कुर्यात्तु हस्तस्य निमील्य नय नद्वयं॥ ५

काली. ५
१३२

सिद्धतगपूर्ववत्सलं कृत्वा तर्ज्या च ततो जले। त्रिभागेः पूरयेत्प्रां पुण्यां तत्र विनिः। किमेतत्ततोऽं मिति मन्त्रेन आ सनं पूजयेत्तत्कालं। ततः कौमिति मन्त्रेण। आ सनं पूजयेद्दुःखं गंधपुष्पैः शिरोदेशे। ततः पूजां समाचरेत्॥ उं कौ स इति मन्त्रेण पुण्यां हस्ततले स्थितां संस्मृत्वा सद्यः। ततः धृत्वा वामकरेण च। ऐशा नां विः किमेदेतत् पूजयेत्तत्कालं विदुः। रक्तपुष्पां गृहीत्वा तु करार्थां कुरु पाणि॥ वदुः कुर्यात्ततः प्रसादं हस्तस्य तर्ज्यां दक्षिणाय कनिष्ठ्यां तच्छादयित्वा तर्ज्यां वामां गुह्येन प्रोजयेत्॥ उन्नतं दक्षिणां गुह्यं वामस्य मध्यमादिकानां अंगुली योजयेत्पुष्पैः दक्षिणाय करस्य च। दायां स्थितं तर्ज्यां न मध्यमां मिकितयां समं कां शिरो ग्रीवं कृत्वा स्थिरं तमा बुधायानं समारभेद्देवा दाहपुवनपूर्वकं। अथि वा यो विनिः किय वायुं तो येन लं कृविः। हृदयं निश्चले दत्वा आ काशे किं कियेत्तत्तयां उं कौ स इति मन्त्रेण। पितारं भुंक्तुं मत्स्यं। शवेन सहितं जीवमाकाशे स्थापयेत्ततः वायुशक्रानां बीजेन वरुणस्य च। धियां स्थानं च शंभुतैः सार्द्धं वदुः सवित्र्यैः। शोभं दत्तं तयोः सारं पीयूषा सेवनं परायणं क्रमेण कर्तव्यं। चित्तं तत्तत्तु देवा बीजेन शुक्रांशुना कृत्वा ततः सायं द्विधा कुर्यात्। उं कौ स इति मन्त्रेण। ततः पूजां कुरु विधिना। ततः संविद्येनं च। अथ शेषभागेन। उं कौ स इति मन्त्रेण। ततः पातालधारिणो। किं येन तत्र सर्वाणि सद्गुणानि च मेदिनी। तदेकसागरान्तर्गत् स्वर्गं हीयं विचिन्तयेत्ततः तमो रानयं कर्त्तव्यं मण्डलमस्ति तं॥ आकाशं गंगातो यो योः सदेवसिद्धिं प्रप्नोति॥ ततः यो केरुपयं प्रसन्नं सर्वं दुःखं॥ चित्तयेत्तर्ज्यां लोकां सद्गुणानां लोकां आ वृत्तं पुवनस्य री। किरीटसूत्रधारिणी। शुक्रकला ततो नेत्रे। सिंहासने विभूषितां। संधा चन्द्रमसौ प्रत्य

न पूजयेत्तत्कालं। १
वाम ६३

सी ४

राम
१३२

लो कं स्वर्गं वरेतया। ३
१ पश्चं च लोकां कं। तत्र स्थितां प्रसमाया ध्यायेद्देवा गृह्या न सः। सो राय प्रप्रती काशं मुक्तं कृत्वा लम्बिनी। यत्तत्कालं वनसा रूपं कुंजलोचनशालि ती॥ सुवर्णरत्नसं वदुः॥

१२

कथो लो लो लो चर्त विषयकं। दिमी बीज दत्तां सुक्रपुगे ज्वालां वंशक दत्त वसनां शि लोख प्रभना शि का कमु ग्री वां विशाला की सूर्य कोटि समप्रभां। चतुर्भुजां विवसनां पीनोन्नतवयो वरा। दक्षिणे डे न निर्वर्षिं परेणा सिद्धि सूत्रकां विप्रती वा महस्ता भ्यां मभीति वरदायिनी। निमना भिंक्रमायां तत्की रा मयां मनोरमां आन मुना गना रोहं। गुप्ता गुह्यं सुवासिकां वदुः ययं कसं कला निविडा सनराजितां। गात्रेण रत्नसंभं व समः। गालं सस्थितां। किमि हसीति वदं वाहरनी मुकुटं कुः। यं चान नं पुरा संस्थां निरीकनी स्व वाहनां मुक्ता वली स्वर्ग रत्न। हारकैः सुवर्णैः सिद्धि सैव रत्नं कारगुणैः ज्वलनी सस्थिता ननां। सूर्यकोटि प्रतीकां सार्द्धं लंकारसंयुतां। नवबीजं न संयन्तां तथा सर्वो ग सुन्दरी। ईदृशी मन्त्रिकां ध्यात्वा उं न मः कदिति मत्स्ये। स्वकी ये सुमनो दया सो ह मे वं विचिन्तयेत्पुष्पां गन्धा स करं नासौ तत्तत्कुर्यात्तत्कमेतत्तु। एभिर्मन्त्रैः। सुरैः संघैः। सांसी मूलैः क्रमादि तैः। उं सुते सप्रता वारका वरीं मन्त्रि मनो हरा। अंगुष्ठादिक निष्ठा न मसु संवेष्टे न च कदा। प्रोत्तेन कुर्याद् द्वितीयां सं पूजयेत्तत्कालं। हृदि रक्षित्वा कवचं त्रासं च क्रमान् सत्तत्तत्तु मूल मन्त्रेन वक्त्रे युक्तेन। दोरे वा छो गुह्ये वा दयो अजं यो जं यो नै क्रमात्। विना सेद करानां कौ उं कारं च त था सरेत्॥ एभिः प्रकारै रतिमु डे हः पूजां सेद वा हति नाना भावे। शरी रशुद्धिं मनसो विवेकं भूत प्रसादं कुरुते नृणां तु॥ इति श्री काविकाय रतो नास पूजा विधौ चोपाध्यायः॥ ५२॥

का ४

श्री. ५
५२
५२

॥ श्री भगवानुवाच॥ ततो र्ज्या च ततः मन्त्रं मन्त्रं वा दत्तं संजयेत्। तेन तो येन पुण्याणि स्वमण्डल मया सनं। आ से च येन तः यथा त्जो पकरता समं। उं कौ स इति मन्त्रेण। शब्दां मुवि वर्जितं॥ हारपालं ततो देवा आ सना निच पूजयेत्। नदि

काली.पु
१३८

कर्म

मृगिमहाकालमृगेशाक्षरपालकाः। उन्नतदिक्कमानुजासंनानितुसधनः॥ आधालेशकिमारभ्य हेमाद्यनांप्रपूजयेत्प्राप्तिसिद्धासर्वतन्त्रे
सुपूजाकल्पे बुभुक्षे रवा दशदिक्कालसहितान् देवाभ्यां दिक्कालां मंडलां दिक्कालेषु पूजयेत्प्राप्तदेवताः॥ सूर्याग्निसेमसंहितं मण्डल
निचयप्रकारं जलप्रातमसत्वं योग्यो हं गुरोः पदं। सायदीनान् भद्रवीठान् सांगोपांगान् पूजयेत्॥ ब्रह्माखंडं सर्वदिक्षं च ब्रह्मविष्णुमहेश्वरान्
ससागरान् सप्रदीपान् स्वर्गदीपं समस्तलं॥ रक्तपद्मं सपथं रत्नसंभनं वैवरापं चाननं मंडलं मयि वर्यं प्रपूजयेत्॥ अमित्रेण
ततः पूर्वं पृष्ठं यन्निर्दिष्टं च पूजयेत्पूर्ववदेव। मासाद्य स न मुत्र मं॥ हनश्चोचिन्नयेत्स्वर्गदीपं पथं कसेरितं पश्यन्निवर्तते देवी मेका
ग्रमनसा स्मरेत्॥ प्रत्यक्षीकृत्य हृदये सांसाये रुक्महारकैः। षोडशनां प्रकरैः हृदि स्थाय पूजयेद्दिवा॥ ततः सुवायुवीजिनदकिशोरपुटे
नवा नासिकाया विनिर्माय जीमन्त्रेन वभैरवाः॥ स्थापयेत्पद्मे मधोत्तु तद्वत्तन्त्रे विनोजयेत्। कने विद्यो गेहसस्य पुष्पात्तस्मान् भैरवा गभैः
पूजयेदेवी पूजकेर्नायने फलं। आवाहनं ततः कुर्वा। हाय आशिरसा सह॥ महामाया ये विष्णु हे त्वरिडका ख्या सुधी महि॥ एवमुक्ता तता पश्चा
द्विद्यो यो नः पुद्गे दयात्। स्त्री नीयं देवि ते त्वभं॥ उं श्रीं श्रीं नम इत्युत्त॥ स्त्री नीयं च ततो देवो ईद्यात्तु कललकितां ततस्तु मूलमन्त्रेण गंधपुष्पं सदी
पकं॥ भूयादिकं च दद्यात्। मोदकं धान्यं संतथा॥ सिता सितं तवा कीरं सधिनं तवा विष्णुं फलं रक्तपुष्पं रक्तमालां सुवर्णं रजतदिकं। निवेद्य मुत्र मंद
या उं गं लं मोदकां सिता सा लिङ्गं मलकडाका कुर्यात्तत्र नां कलानि च। हरीतकी हं च पिनागरं गभैः मलाः क्रक शो गंधिलुः क क शेरु कविना

हं

५५

का

कर्म मन्त्र

वास्तुविषयं च यद्वयं

संज्ञं गुरुं १३८

राम
१३८

१३

४१८

दिक्कालो यंच नारिकेरस्य देवे देयं प्रयत्नतः॥ रक्तं कौशेयवत्सु च देयं नीलं कदापि न॥ देव्याः प्रियाणि पुष्पाणि व कुलं केशं तवा मां कुंदार वनोत्पलवरी
रजय मत्स्या नि करवीर कुरु राका न॥ अर्कपुष्पं शाला लक उर्ध्वं कुरु कुंभं। कुशमंडुलिका गभा व भूक कमलं तवा मां मालूर पुष्पं पत्रं
च त्रिसंधं रक्त परां क। सुमनः सुप्रिया लोता न्यविका या भैरवा वं रक्तं मुकुलं मालं विल्व पत्राणि संधा कं। उन्नमं सर्वपुष्पेषु विमुक्ता नाशि
वा प्रिया मा लं दमनकं चैव शिवा ये व कुलस्य वा करवीरस्य मालस्य पुष्पा निव दद्यानि च॥ सकामान् प्राप्य वारिष्ठा नमस्ते के प्रमोदतो च न
नं शांतं चैव काली पदं समन्वितां अतुल्ये यन मुखान् देवे दद्यात्प्रयत्नतः॥ कर्पूरं कुंडुमं कुर्या मृगना भिस गंधिका न॥ कालीयकं सुगंधेषु
देव्याः प्रातिकरं परां यक धूपं प्रववाहः पिरुधूपं सगोलकं॥ अगुर्शिल्य वारस्य भूयाः प्रातिकरामताः। मृगशो गेधुसिंदूरं देव्याः प्रातिकरं परं॥
सुगंधि शालिजं चान्नं मधुमांसं समन्वितां अयु यं पायसं सार मंत्रं देव्याः प्रशस्यते॥ रजोदकं सकर्षणं पत्नी त क कुमारको रोचनं पुष्पा कं देव्याः सा
नीयं परिधीर्नितां पुनः पुदीयोषु प्रसस्यः परिकिर्तिताः॥ पुष्पां जलित्रयं दद्यात्तु मन्त्रेण शोभनं दत्वा पचारान् विष्णुं चैव तान् प्रपूजयेत्॥
कामेश्वरी गुरुदुर्गा भैरवी सिद्धिदा तदा वल प्रमथिनी चैव चण्डाग्रं चण्डनाथिकां॥ चंडांत्यो ग्रं चंडां च चण्डाग्रं चण्डनाथिकां उग्रं भीमां शिवा
शान्तां जयन्तीं कालिकां तवा मंगलां भद्रकालीं च शिवां भावीं कयालिकां॥ सा हं संधामयतां च यद्यपुष्पं वती तवा॥ दमनीं सर्वभूतानां मनः प्रो
त्साहकारिणीं मदनीं सर्वभूतानां चतुः षष्ठिं च योगिनीं॥ एतां संपूज्य मयं नु मन्त्रेणां गानि पूजयेत्॥ हृदि रसु शिवा वर्मने वा कुय दानि च॥ मूल
३ विंध्यं के दरवाशिनीं कोटेश्वरीं शिर्वं कार्वा प्रकटं भुवनेश्वरीं। प्राकारा गेगां कामाख्यां त्रैलोक्यं करवाशिनीं मातंगीं ललितां

५५

ला ४

५५

२४

हीनसादीनतांमूलानिःफलस्यद्विपर्ययात्तद्व

राम
१४०

۱۲۳

समष्टिवंशः
सबलस्येष्टपापेन साभिसे नृनराः। तैन्व नृत्रयं स्थित्वा पापयोनिषु जायते। शठे क्रूरवसूखे द्रुकारिणि भंजके। संजनदुषिते देये सुनीजंति पिने यथा। लक्ष्मीधमेत्ता प्रपुराण पूर्वकं। पापक्षयं भवेद्यस्मात्पुरश्चरणक प्रेणा। लक्ष्म्येन मेवंसा जयेन रसज्ञो। त्रिसंधो सुप्रतिदिनं बीजं संहितं। नय। कायतोऽग्नीपदितश्च यः। सखीवपु जायते। साधकः साधकश्चैव। वृजस्थानततः शृणु। यजत नरः पूजो निजने कुरुते यय। तस्माद नृत्रयं दे
उत्पद्यते

पञ्चसुखं फलमस्ति १

नमो भगवते वासुदेवाय ॥ पुनश्च भगवन्मया प्रोक्तं ॥ अथ श्रुत्वा तस्मिन् ॥ योतिषा क्रियते नमः ॥ इति रक्तं स मुनिः सारल्यं च न विधत्ते ॥ सर्वेषां मे
वमज्जगतां सारल्यं च रक्तं व्रजेत् ॥ जगद्भुक्तं न ज्ञेयं ॥ नित्यं कर्म न चाचरेत् ॥ नैमिषिकं च तद्वत् ॥ अथ इहोक्तं न चाचरेत् ॥ सत्कर्म च स
हस्रेण कुरु कर्मणि मे भुजे ॥ भुजे गौरं न चावाप्नोति ॥ कर्म निसर्गं न ज्ञेयं ॥ उद्येत्तु कुरु जगत् ॥ च नैव भुक्तं किंच न ॥ कर्म भुक्तं नो नित्यं
सततं कुरु कर्मणि ॥ यत्तु पुण्यं च तस्मिन् ॥ भेषजं तेन कश्चित् ॥ कलादिभिः सिद्धं च ॥ फलं कुरु न चाचरेत् ॥ जलस्य पिब न रक्षेत् ॥ भोजनं
इदं ज्ञेयं ॥ नित्यं क्रिया निर्वर्तते ॥ सह नैमिषिकं सदा ॥ शिष्टं च रक्तं च ॥ कुरु कारिण्यं भक्तिं ॥ मत्तु न इदं ते देयं ॥ सवीजं विधिनेयः
था ॥ लक्ष्मणं पूजयेत्कामं ॥ पुरश्चरं पूजयेत्कामं ॥ वायव्यं भवेद्यस्मात् ॥ पुरश्चरं कर्माणां ॥ लक्ष्मणे नमस्तु ॥ जयेत्तु नरसत्तमो ॥ त्रिसंख्यं तु
उतिदिनं ॥ बीजं केहान्तं केन च ॥ कविर्वाग्मी यत्किंचन ॥ यत्तु सीतं प्रजापते ॥ जलोक्तं गुरुपादं च ॥ कुरु गुरुपादं च ॥ कामाक्ष्यं तेन संस्पृश्य ॥
नित्यं कर्माणि संतुजेत् ॥ विशेषतः शिवाय ज्ञात्वा ॥ यत्तु नित्यं कुरु नरसत्तमो ॥ मावदुत्तरं यत्तु ॥ मनसापि न चाचरेत् ॥ महि गुरुनिपातेन ॥ कामं किंचिन्न च
वरेत् ॥ आर्तिं जपं च ह्यथ जपं च ॥ आर्द्रं नैव धुनं चरेत् ॥ गुरुमाहिषादिष्वं च ॥ यत्तु तेन च पाणिना ॥ न कुर्वीत नित्यं कर्माणि ॥ रेतः पातेन च भैरवः ॥
आसनं चार्चयेत् ॥ भगवन्मासादयेत्तत्तु ॥ उद्येत्तु कुरु मिसंयुक्ते ॥ स्थानेन धुनयेत्तु ॥ त्रिविधं वासं भगवन् ॥ त्रिशीर्षं भगवन्मृदते ॥ सकेरी
मूर्धिका धूतं ॥ यत्तु तत्परिवर्जयेत् ॥ याचितं परकीयं च ॥ तद्यथायुधि तं च यत् ॥ अथ स्युः स्युः स्युः ॥ यत्तु न परिवर्जयेत् ॥ इदं शिवाय ॥ पर
मीने रक्तं सदा सदा ॥ प्रथमतः नमः ॥ अथ ये स्युः उक्ते देवी देवता न्येव भैरवादिभिः भागेन ॥ इति रक्तं वा प्रतिकारिणी तस्मात्तु ॥ मुरय आसीत् ॥
भजयेत्तु इति सदा ॥ पुण्यं च कुरु मिसंयुक्ते ॥ त्रिशीर्षं भगवन्मृदते ॥ ३

लुतकेर

पदा १

काली-पु
१४२

तप

मं मनो हर्द, करोति यत्नेन तदीय पूजनं, स वांछितार्थं समवाय चरित्वा, गृहं प्रयातो न विरेण भैरवः ॥ इति श्री कालिका पुराणे पूजा
चतुर्थे चादशोऽध्यायः ॥ ५४ ॥ ॥ श्री भगवानुवाच ॥ श्री गिरि मन्त्रस्य कवचं, शृणु वेताल भैरवा वैष्णवी तन्त्र संज्ञस्य वैष्णवाश्च
विशेषतः तान्त्र मन्त्रा यकारं तु, वासुदेव स्वरूप धृक् ॥ वरुणो द्वितीया ॥ यो ब्रह्मेव, तृतीया यश्चन्द्र शेखरा ॥ चतुर्थो गजवक्र सुपंच
मस्तु दिवाकरा शक्तिः स्वयं प्रकारस्तु, महा माया जगती ॥ यकारस्तु महा लक्ष्मीः शेषवर्णः सरस्वती ॥ योगिनी पूर्ववत् स्वरूप, शैल मुनीष
कीर्तिता ॥ द्वितीयस्य तु वर्णस्य चरित्वा योगिनी मता ॥ चरु घण्टा तृतीयस्य, कृष्णा स्त्री तत्परस्य च ॥ स्कन्द माता भकारस्य, पञ्चाक्षरा यती
स्वयं कालरात्रिः सप्तमस्य, महा देवी तु संस्थिता ॥ प्रथमं वर्णं कवचं, योगिनी कवचं तथा ॥ देवोद्य कवचं पञ्चाक्षरी दिक् कवचं तथा ॥ तत
स्तु पार्श्व कवचं, द्वितीया यकारस्य च ॥ कवचं नूतनः पञ्चाक्षरी कवचं तथा ॥ अभेद्य कवचं चेति सर्वत्रां पुरा यती ॥ इमानि कवचांश्च
यो ज्ञानाति नरोत्तमः ॥ सो ह मेव महा देवो, देवी रूपश्च शक्तिमान् ॥ इदं वैष्णवी तन्त्र कवचस्य नारद अखिरी श्वरो देव तानु कुटुम्बः कात्याय
णी, देवता सर्व कामार्थ साधने विनियोगः ॥ इति श्री पातु पूर्व का कथायां, कोमेयां पातु सर्वदा ॥ पातु यो यम काथायां, विनियोगः च
सर्वदा ॥ मां पातु तो सो पातु तो शक्तिर्वायु यदियता ॥ यः पातु मां तो तस्मा मे शान्तां शस्यो वतु ॥ भूर्भुवः कतु मां मो सो, वा हो मां दक्षिणे तु कः
॥ मां वासवा हो च पातु, इदितो मां सदा वतु ॥ तः पातु कस्तु दिशो कस्तुः शक्तिस्तथा वतु ॥ यः पातु दक्षिणे पादे, सो मां यामये दितथा ॥ शैल पुत्री तु पू

राम
१४२

नित्यं

वृक्षा, मां मेयां पातु चरित्वा, चरु घण्टा पातु याम्यां, यमभीति विवर्दिनी ॥ ने अन्ते त्वय कृष्णा स्त्री, पातु मां जगतां प्रहः ॥ स्कन्द माता पश्चिमस्यां मां
रक्तानु सदैव हि ॥ कात्यायनी मां वायवे, पातु लोके श्वरी सदा कालरात्री तु कौवेर्या, सदा रक्तु मां त्वयं ॥ महा गौरी तद्यै शान्तां सततं पातु पाव
नी ॥ नेत्र योर्वा सुदेवो मां, पातु नित्यं सदा तनः ॥ ब्रह्मा मां पातु वदेन, यद्यो निरञ्जो निजः ॥ नासा भगे रक्तु मां, सर्वदा चन्द्र शेखरा ॥ गजवक्र सु
तनुगे, पातु नित्यं हरा तजः ॥ काम दक्षिणे पातु दिवाकरः ॥ महा माया स्वर्धनमो, मां पातु परमेश्वरी ॥ महा लक्ष्मीः पातु गुह्ये जानु नो
श्च सर्वदा ॥ महा माया तु पूर्वस्यां दिशि रक्तु मां भुजा ॥ क्रियन्ता त्वा तथा मेयां, पाया नित्यं वराशिनी ॥ रुद्राणी पातु मां याम्यां, नेत्रां च
रुद्र नायिका ॥ रुद्र चरु यश्चिमस्यां, पातु योतु महेश्वरी ॥ प्रचरु पातु वायवां, कोवर्षा दीरु पिती ॥ ईश्वरी च तद्यै शान्तां पातु नित्यं सदा
शिवा ॥ रुद्र पातु महा माया पातु परमेश्वरी ॥ रुद्र ना पातु मां भुजा, पृष्ठे तो वैष्णवी तथा ॥ ब्रह्माणी दक्षिणे पार्श्वे, नित्यं रक्तु रो भना ॥ मा
हेश्वरी वा म पार्श्वे, पातु नित्यं बुध भजा ॥ कोमारी पर्वते पातु, वाराही शक्ति लेवतु ॥ तार सिंहा द्विभये, पातु मां विधिने युच ॥ ऐजी मां पातु वाकाशे
तथा सर्व जलस्थले सितुः सार्वांगुली पातु, देवादिः पातु कर्ता यो ॥ देवानां चिदुके पातु, पार्श्वयोः शक्ति पंचमः ॥ इति पातु मान्त्र यै योर्वा मां रक्तु जंघ
योऽसर्वे द्विपात्तिया पातु, रोम कूपेषु वै सदा ॥ तन्नि मां वै सदा पातु मां भुजा ॥ पातु सर्वदा ॥ नख दन्त करो कौटो वै मां पातु सदैव हि ॥ देवादिः पातु मां च स्ते
देवानां समक कौटो ॥ सर्वे द्विपात्तिया पातु, रोम कूपेषु वै सदा ॥ तन्नि मां वै सदा पातु, मां भुजा ॥ पातु सर्वदा ॥ नख दन्त करो कौटो वै मां पातु सदैव हि ॥ देवा

सो

१८

सर्व

काली-पु
१४४

वाद्येन हि नति वा शस्त्राणि नैव निप्रति न तापयति प्राक्कृतं न तस्य जायते विद्यो नास्ति तस्य च संजयः देवतार्त्तं प्रपिशा वा शरीरं साग
राताय कायसंवेतस्य वशं याति नूतग्रामा मुतुर्द्विधाः नित्यं पठति यो न ज्ञा कवचं हरि निर्मितं सोहमेव महादेवो महा माया च मातु
कायमार्थं काममोहाश्च नित्यं स्वस्य करस्थिता नानाश्रयस्य वेदे सो वे नित्यं भवति यत्किं तः कविर्त्तं सत्यं वादिर्त्तं सततं तस्य जायते ॥
वेदे सो कसहस्राणि जवे कुनि वरस्तया लिखितं यस्य गेहे सि कवचं भैरवस्थितं न तस्य दुर्गातिः कापि जायते नापि दुर्गतां गृहा मुसवे तु
यति वशं ग कुनि भूमि याः यदा जे कवचं हो सि जायते तत्र नेतयः ॥ सेतु ईवः शक्ति बीजं यं च मोहा यले नमः ॥ वा धृष्टले न चैता निष्ठितो ये
कुंरं विदां सेतु ईवो यो वे स्याः षड् कर मिदं मता एतत्तु ईय नु जिह्वा ये सततं य स्य जायते तस्य देवी महा माया कायेति युति सर्वदा मन्त्राणां
प्रणवाः सेतु सेतु प्रणवाः सतः स्वरान्मो कितः पूर्व पुरस्ताद्विशी यतो नमस्कारो महा मन्त्रो देवते तु च ते सु हे ॥ हि जातीनां मर्धमन्त्रः श्रुतां स
र्व कर्मणि ॥ अकारं ब्राह्मणकारं च मकारं च पुजायति ॥ वेदत्रयात्समुद्भूत प्रणवं विष्णवे पुनः सद्गुहा चेदि जातीनां रातां सीदु जातु का प्रसूतः
श्रुत जातीनां मनसा धितया स्मरेत् चतुर्दश स्तरे यो सी शेषे ईं कर संक्षितः सन्धानुस्वारश्च भूया श्रुतां सेतु रच्यते ॥ निःशेतुं च यो यो यो
रात्रि मं प्रसूयति ॥ मनुतये वनि शेतुः कृणा कुरति यं जनां तस्मात्सर्वं त्रमने यु चतुर्दश हि जातयः प्रायश्चित्तोः सेतु मादा यजप कर्मसु
माप्तेता मन्त्राणां मादि सेतु र्वा हि सेतु र्वा यो कृया हि सेतु र्वा समाख्या ता सर्वदेवो हि जातयः ॥ ॥ श्री चंडिका ॥ एतत्तु सर्व सात्वा तं कवचं

ॐ ३

तय

प्रवीत

राम
१४४

स्था

अथ कोदितां श्रुमेय कवचं तनु कवचाश्च कमुत्रमं ॥ महा माया मन्त्र कृतं कवचं मन्त्र संयुतं षड् कर मन्त्र युक्तं त्रिषु लोके सु दुर्लभं ॥ ए
तत्तु नृप शाईल नित्यं भाक्रियुतः यठन ॥ जय मन्त्रं तु वे स्याः सर्व सिद्धि मवाप्ति ॥ ॥ इति श्री कार्तिका पुराणे महा माया कवचं
यंच यंचादशो यो यः ॥ ५५ ॥ ॥ श्री मा कृतं षड् वाचा ॥ श्रुते मं स गरो राजा सन्नाटं भैरवे न वै देवता लो ना विभर्ग स्या पुनरो व
मय कृता ॥ ॥ सगर उवाचा ॥ मन्त्रं कले वन गते मंगि प्रोक्तं तया हि जा मन्त्र मन्त्राणि मे देवाः कथा तां मे हि जेतु मात तया मन्त्राणि सर्वाः
शि श्रु ज्ञां नानि सर्वशः ॥ तयो यो न रमन्त्राणि कवचा नि प्रय कृ पृथक् ॥ कामाख्या वा श्रु माहात्म्यं रहस्यं च समन्त्र कां यथा राशं स भगवा न
हो देव उ मायति ॥ देवता ल भैरवा भां य तस्माच्च कु विल रात ॥ श्रुतं तो न हि मे त्प्रि जायते मह द्दुतां भव ता कथ्य मा न हि परं को तु
ह सं हि मे ॥ ॥ श्री चंडिका ॥ श्रुतं तु राजा ईल यत्पुत्रा भ्या मु मायति ॥ उवा च मह वाख्या न तन्ने नि गद तो दुना ॥ एतद्दु हस्यं परमं
पवित्रं यथा शनां यरं स्वस्य यतं दुं तां यमे युं स व न स्यां कला रा कार कं भद्रं चतुर्चर्ग फल प्रदां श्रुवा य च ल चिन्ता य ना लिका मा जि
ता म्नेना ॥ देव हि ज गुरु तां च विष्णो विर्ध्व कारितो नमः ॥ यथा च भि सत्तां च यथा च वि मे म्मे ॥ न कथं त च वा देयं श्रुदा वि रा हि ता य चाम हा मा
या मन्त्र क रं प्रो क्ता म्मुदायति ॥ देवता ल भैरवा भां पुनरेवा भावता ॥ ॥ श्री भवानुवाचा ॥ अंग मन्त्रं प्रवक्ष्या मि प्रो क्तं नो तन्त्र मुत्र मं तदे
व प्रवृत्तं सिद्धिः सर्वं प्रवृत्तं संगतं ॥ श्री वाचः ॥ उदितां प्राया सुतां तो देव पूजने पूजा वेशा व हि स्थिता चतुर्हस्ता न रे धिया ॥ गृहे चैव र दि रा स्था प्रणाम्य

सया पाभिसंस्तुयते न का एत हि से ति ले ४

स्तो २

काली ७
१४५

पापं हं फटफट ३
मनसा गुहां प्रणामेदिष्टं देवं संनिविष्टं कालं दिक्कालं निवेतना ॥ यत्पूर्वमर्जितं पापं तदिदं नैवेदिने विधा ॥ प्रायश्चित्तं नैवेदिने नृणां च पापं
स्मरेदिवा ॥ तत्रापि पणोदार्थं मनुष्येणैव कार्यं मनुष्येणैव दीर्येत् ॥ देवि त्वं प्राणं तं विनंथा पाकान्नं स भूतम ॥ तत्रिः सारय विनंत्ता
जो मनुष्यं कलने न मः सूर्यः सोमो यमः कालो महाभूता नियं च च एते मुभा मुभा सो दु कर्मणा म मर्सा किं एतत्तत्तु न ह
कडिति पापं मुहुं सधत्त वा ॥ आत्मनः कोषं दृष्ट्वा धृतिरीक्ष्य सुमना भवेत् ॥ एवं कृते प्रथमतः पापे स्मरणा कर्मणा यत्तथा
दुःखतरं पापं तद्देवा वनिष्टे ॥ अतीते पूजने स्मरने स्तुत्याति पुनश्च तत् ॥ यत्तथा दत्तं तत्पापं तत्राशमुपगच्छति ॥ उं अः कडि
ति मन्त्रेण पूजा स्मरने न तो विनंत्ता पूजनेन कृपायस्य काम निर्वृत्तत्वा दुःखेन नारा च मुद्रा दृष्ट्वा समया समलो कयेत् ॥ पुनश्च नैवे
द्यगन्धादि ज्ञां ज्ञां कडिति मनुष्यैः यदात्मनो न विनंत्ता संयत्तु कृपा दिदृशतां ॥ अस्तु श्रवणं शर्तं नापि यदद्या याजितं च यातव्यं निमा
त्य संसृष्टं कीटाग्रो ह नंदयत् ॥ तत्सर्वं नाशमायाति नैवेद्याद्यदलोकनात् ॥ ततो रमिति मन्त्रेण शिखा दीपस्य संस्पृशेत् ॥ स तस्या मु
भये दीपो निःशब्दः सुप्रसूतः ॥ पदं गच्छेत् केशादीन् दाहात् कृत्वा दक्षिणे ॥ वशा मज्जास्थि संभूति र्यज्ञादां दुपयो जनः ॥ अज्ञातस्येत
त्सर्वं दीपस्य शब्दं प्राशयेत् ॥ नारसिंहे नमः ॥ देवतीर्थे न संस्पृशेत् ॥ पातार्थं यदहमद्य स्तं बीजं मन्त्रेण ॥ वामेन पाति नाधना वा
मपाशे स्थितं तदा ॥ पात्रमाधार मन्त्रेण संस्तु कृत्वा संस्पृशेत् जलं ॥ तदना नो ॥ दिसंस्तुष्टि र्हिसंगता ॥ यदद्या दूषणं पात्रे तोये वा जने तोभ
यते स्पर्शं नान्न ततः

राम
१४५

या सहतेः ३
सतस्य सुभेदे दीपो भवेत् स्पर्शं नान्न ततः २
वेदशा १ दोग्धेनुपाजकः २

हं उष्टं वा

स्वर्गमात्राप्रमाणम् ३ तन्मत्ता ६ स्तार्ध
वेत्ता ज्ञाता वा यमवस्थां जलसना ननु संगतम् ॥ इयं निविनश्चान्तिना नैवेदेयपूजने ॥ प्रजापतिपुतो हान्नः प्राज्ञस्वरसमन्वितः ॥ चक्रा
कविनु संयुजो मन्त्रोयं नारासिंहकः ॥ सर्वं ज्ञातुं कुर्याद्विदुः चन्द्रा ईपरिधी जितं ॥ आभारमव्रजानीया साधकः कार्यसिद्धये ॥ तत्र आभार
मन्त्रेण पातिभ्यां आसनं स्वर्कं ॥ आदाय विनिधाया मुपुनः संस्पृश्य पातिना ॥ आत्ममन्त्रेण यदि श्रेष्ठं दातुं निवृत्ता सने ॥ उशिलिरचितं
वापि यद्वा यासनं दृष्टं ॥ अज्ञानं विरूपं यन्निष्ठं परेशसु मनुर्कं ॥ श्री हं यत्पा करं पूर्वं नित्यसोमसमन्वितः ॥ स विदुः कं विजानीया दात्ममन्त्रे
सुसाधकः ॥ ततस्तु मातृकाया संनाद विदुः समन्वितः ॥ कुर्यात्तु मातृकामन्त्रेः स्वशरीरे विचरन् ॥ कल्पे सुचयदत्तात् मन्त्रो आरुणपूर्वकः ॥ य
हं होतव्यः ॥ हं त्रैलोक्यं दिदृशतां ॥ कुर्यात्तु मातृकामन्त्रेण ना संयत्ति सदेव हि ॥ यं जनानि च सर्वानि तथापि दयः स्वरा ॥ सर्वे ते मा
तृकामन्त्राश्च विदुः विप्रयुगाः ॥ सर्वं गात्रे सुवर्णं पुनः सेतु नूनं पूरणां मन्त्रकल्पे सुकुर्वन्ति मातृकाः संयुताः स्वयं ॥ एकमात्रे भवेत्
दुःखो हि मात्रो दीर्घ उच्यते ॥ पुनस्मि मात्रे विज्ञेयो वर्णा एते च वस्थिताः ॥ सर्वं वा मेव वर्तमानं मात्रादेव तत्तु मातृकाः ॥ शिवदूती प्रभृत
यो ॥ माता लो नु स्थिता ॥ पर्यायविचारा नूनं चतुर्धर्गसंवाचिरात् ॥ ददं मे वसन्तारकां कुर्वन्ति सुरपूजने ॥ चतुर्धर्गं प्रदद्यात् सर्व
कामफलं प्रदं सर्वं दा मातृकाया सत्पुष्टिपुष्टिप्रदायकः ॥ यः कुर्यात्मातृकाया संविता पिसुरपूजनात् ॥ तस्या हि मेतिस तर्तं चतुर्धर्ग
श्रुतिविदा ॥ तं दुःखमपि देवाश्च हयन्ति महोजसः ॥ स सर्वं चतुर्धर्गं कुर्यात्तु च जातिपरा भवं ॥ कुलु मं विदुः मन्त्रेण ॥ सुखं येन साधकः वि म

मन्त्र ३

स्वा

काली-पु
१४६

पे३

पे३

प्य२

प्य३

ई नार्थं गृहीयात् करसो धनकर्मणि ॥ उवाचः समचंदे रांजितः शून्यसंयुतः ॥ रुद्रा नोपरिसंयुतः संत्रो यं वै स को मतः ॥ प्रासादे
ननु मन्त्रेण ह्यं गुह्येन साधकः ॥ गृहीत्वा च ततः कृत्वा करार्थं पुनर्मर्दनं ॥ निर्मलं कामबीजेन जिघ्रक्षोरात् तस्युतः ॥ प्रासादेन परि
तामो हिंसायां विशेषतः ॥ एवं कृत्वा तु करयोर्विमुक्तिरनुत्तमं ॥ जलकर्मद्वयादादिर्विशिष्टं विप्रो धयेत् ॥ दुर्गमं हिंसासंयुतं
द्वयं करयोस्तु यत् ॥ मृता तद्वयं तत्सर्वं नाशयेद्बुद्धिमानिह ॥ अंगुल्यग्राणि शुद्धानि पुष्पाणां ग्रहणाद्वेत् ॥ तत्तद्वयं मर्दनात् विमुक्त
मेभिजायते ॥ निमार्जनात्प्राणिपुष्टं प्राणासाग्रमुत्तमं ॥ तीर्थाभिषेकं प्रयोजयित्वा सिद्धिं करं प्रति ॥ तस्माद्यत्नेन कार्याणि कर्माणि च
निमैरवाप्राप्तादिर्वासुदेवेन वर्तमाना विप्रसंहिताः ॥ शिबुचंडादि विप्रयुक्तः प्रासाद उवाच ॥ कामबीजं नु विप्रैः वा सुदेवेन विप्रैः ॥
यं जनेनानुदत्तं प्राप्तेदन्ति पूर्वकाः ॥ आश्रितं ह्ययं यथा त्वयं जनेन प्रोक्तं ॥ बुद्धिं विप्रमिदं प्रोक्तं सर्वं यथा प्रसादं प्रसादं
दीर्घमुवाच ॥ प्रथमं मुखमुवाच ॥ वा सुदेवस्य बीजेन प्राणाया मंसमाचरेत् ॥ यस्य देवस्य मर्दयं तदा मूषणं वाहनं ॥ तदेव यज
नेतस्य पूजयेत् पूरकादिभिः ॥ देवबीजं नु मन्त्रस्य कर्मसंयुतं रासरं ॥ यद्बीजं वा सुदेवस्य पूरकं नु विप्रसंदा ॥ गंगा देवतारबीजेन
प्रथमं धेनुमुडया ॥ अमृती करार्थं कुर्यात् ॥ दर्शनात्वाहिते जले शशिखण्डयुतः कर्तव्यः ॥ यंच मोक्षलबीर्यमः ॥ गंगा देवतारमन्त्रो यं सर्वं यथा
प्रसादं मात्रादयुतो विमुक्तं सर्वं यं समन्वितः ॥ अमृती करो वृत्ते तोयं यद्दीयते ॥ मूर्ताभूत्वा प्रयाति देवस्य पीतये सुरपूजने ॥ गंगे

३

राम
१४६

हा धी

२१

स्त२ श्री२

र२५

श्री२

तंत्र५

मु० ज२

तिस्वयमाया नि प्रजायात्र जलं प्रति ॥ अमृती करार्थं यथा पूर्वकामार्थं सिद्धये ॥ स्वस्तिकं गोमुखं यद्वा कर्म स्वस्तिकमेव च ॥ यद्यं कमा
सनं शंभुं मन्त्रं सुरपूजने पादमनुमिदं प्रोक्तं सर्वं यत्नेन मोक्षमात्रं ॥ यद्वा गृहस्य बीजेन प्रथमं वृत्ता ॥ यद्यदि विप्रैः कुर्यात्
चतुर्धा सममाधिकः ॥ अष्टः स्वरोपरिचरे ॥ वाराहबीजमुवाच ॥ वाराहबीजं सर्वं यन्मन्त्रादहं यत्कृतं ॥ यत्प्रथमं बीजं देवस्य पादद्वयेन
पश्यति न युक्तं मया याद ॥ दर्शनं सुरपूजने ॥ यत्नेन न भवेत् ॥ तस्माद्यत्नेन प्रदेयं भवेत् ॥ पालिकं कुर्यात् कुर्यात् कर्म मन्त्रेण सा
धकः तत्र संस्कृतमुवाच ॥ पूजयेदात्मनो वपुः ॥ पूजिते तेन पुष्पेन देवेन स्वस्य जायते ॥ द्वितीयं वै सवी मन्त्रं बीजं विदुः ॥ स यत्नेन
यष्टु स्वरोपरिचरं कर्म बीजं प्रकीर्तितं ॥ दहनं पूजनं स्यात् ॥ वर्तमानं दशमं स्यात् ॥ भेदनं साधकः कुर्यात् ॥ तत्रेण प्रसादेन तु ॥ बीजे
न वा सुदेवस्य आकाशे विनिर्जो जयेत् ॥ प्राणेन सहितं बीजं तत्सर्वं प्रतियादितं ॥ मृता तद्वयं तान् मन्त्रं स्वस्थानमार्जनात् ॥ दुष्कारां
विप्रकारः स्यात् ॥ संसर्गाणां नये ॥ मधुकैटभयेर्मिदं संहतं ॥ दहयता ॥ मेदिनी सर्वदा शुद्धा सुरपूजसु सर्वदा ॥ असाधिसर्वे विदुः ॥
न स्यात् शत्रिपदा किति ॥ न वृत्ता यत्नेन कुर्यात् ॥ मोजयति च भूतलो ॥ तस्य दोषस्य मोक्षार्थं मन्त्रो बीजं विदेने कितौ ॥ प्रोक्तं तादी कृत्वा हा विमु
क्तमवति मेदिनी ॥ बीजं प्रथमं बीजेन स्थितिं लसमाचरेत् ॥ तत्रो वलेन संयुक्तं मन्त्रं विदुः समन्वितः ॥ धर्मबीजमिति प्रोक्तं धर्मकामार्थं साध
नं ॥ आदानं धारणं चैव तत्तत्सां स्थानपूजने ॥ पूर्णं संहिते नैव ॥ किं के योगं यथा योः ॥ मण्डलं स्याद्यदि वासः पुनः पुनः ससंययः ॥ अमृती कर

प्य२

तां

तां

द्विर्दुसंयतम्

काली.पु
१४८

रागा नाम प्रोक्तयेत् नः। नैवेद्यालो क मन्त्रेण प्रोक्तं ननु भैरव। नाम क राणि चाद्यानि चैतेषां विदुः नेनु ना॥ तस्मै नमः इति प्रात्रे गृह
ने मन्त्रमुच्यते। निवेदने वेदेनैवा। मिष्ट मन्त्रेण वा चरेत्॥ वाग्मवस्थिति यै न का मर्वजिन भैरव। मुद्राया वंश नं कार्यं मूल मन्त्रेण दर्शनं
॥ परित्याग लुमुद्राया सा रावी जे न च चरेत्॥ प्राप्तादि शुभ विनुभ्यां वरुवर समन्वितः॥ तारवीज मिति प्रोक्तं धर्म कामार्थ साधनं मोर्द
ददाति यत्नात्सा मुद्रा नैव प्रकीर्तिता॥ दर्शिता या नु मुद्रायां न वेत्तु जा समाघनं। काम मोर्द न चाधर्म मर्थ मोदयुता लयं। ददाति साध
काया शु देवता गं न मुक्त का मुद्रा ने तु महा मुद्रा न मुद्रा मा न समुदी रयेत्॥ यद्वत्तं भक्ति मात्रेण यत्र पुण्य फलं जलं॥ निवेदि तं च नैवेद्यं तद्
हाला नु कं पया॥ आवाहनं न जानामि न जानामि वि स र्जनं पूजा भागं न जानामि न गतिः परमेश्वर। कर्मणा मनसा वाचा त्वत्तान्माग
तिर्मा मा अन्न श्रेयसा भूतानां दुःखी त्वं परमेश्वरि॥ ताय यो रि सहस्रेषु ये सुयेषु पुजा म्हां ते ये ते युचुता भक्ति रयुता लु सदा त्वया।
देवो दाता च मोक्षात् देवः सर्व मिदं जगत्। देवो जयति सर्वत्र। ओ देवः सो ह मे व द्या॥ यदहं य रि प्रष्टुं तात्रा ही नं च यद्देव त्कृत्स्न म
हं सि मे देवि कस्य वै निश्चलं मनः॥ मन्त्रे मुप धि ते चैव त्वय मेव प्रसीदति। दातुं देव शुभं नृणां न चिरादेव भैरव। ऐशा नां मण्डलं कु
र्याद्धारयद्वा विवर्जितां वि स र्जनं नार्थं निर्मा ल्य धारणां पूजना य वै॥ या या मिदिः पूजयित्वा ध्यात्वा निर्मा ल्य धारणां निः कि म्प तस्मिन्निमो
क्षां मन्त्रेणानु वि स र्जयेत्॥ गङ्गा गङ्गा परं स्थानं त्वत्स्थानं परमेश्वरि। यत्र ब्रह्मा देवो देवा न विदन्ति परं यदं॥ वि स र्ज्य मन्त्रेणानेन तत्ता पू
जे

राग
१४९

मुना५

स्तोत्र

ब्रह्मायुना ध्यायं सु मन्त्रेणानेन नत्वा तां स्थापयेद्गुह्य। तिसृ देवि परे स्थाने त्वत्स्थाने परमेश्वरि। यत्र ब्रह्मा देवः सर्वं सुरातिष्ठति मेह
दि। तत्र एक जटा बीजे विहं देवं ध्याया स्मरन् निर्मा ल्यं मुद्रा मुद्रा या इत्येक मा र्थ साधनं॥ मण्डल प्रतिपत्तिस्तु ततः कुर्याद्विभूतये॥ सर्वं गु
लीनां मन्त्रेण यममष्ट दला चितां निर्मा ल्यं किं निवीजिन मण्डलं नापि भैरव॥ ततस्तु मूल मन्त्रेण सर्व मायेन वा पुनः। अनामिका नाम गुण लुका ह म
पि संस्मरेत्॥ स मन्त्रि स हि ते स्था नाः सा रावी जं ततः परं। सुवी जं वि स र्जो ता परतः परतः पुनः॥ भवेदेक जटा बीजं धर्म कामार्थ साधनं ततो भा
स्वरवी जेन सहितेना न्ये तः पुनः॥ मन्त्रेण भास्वर या र्थ मङ्गि डार्थं निवेदयेत्। ततो विदधते ब्रह्म न भास्वरे विष्णु ते जसा जगत् विने सुचये स
विने कर्म दायिने। ततः कृतां जपि भूत्वा यद्विन्मन्त्र मुत्त म॥ एकाग्र मनसा ध्यामि र किं ड म व धारयेत्॥ यत्र किं डं तय म्पि डं यद्वि डं पूजे न म
मा सर्वं तद्वि डं मातु मास्वर स्य प्रसादता ततस्तु पुनः नैवेद्यं तोयं पत्रादिकं च यत्ता देवी बी जे न ततः सर्वं पुनरेव वि लो कयेत्। हतेन वक्तु वा
वापि यत्र यत्र कृतः पुना मन्त्र न्या सस्तस्मै तस्य वि स र्जि र मु ता भवेत्। प्राप्तादि पंच मो वदि बी जस्य सुख रात्रि ता नयो यो नोर्व प्रकाशं दुर्गा वा
जं पुच कते। स्थं लि ले जल दयेत्। तोये सूर्य मरीचि यु। प्रति मा सु च से हा हा लाल ग्रा म शिला सु च। शि व लिं गे शिला यानु पूजा कार्या विभूत
तये॥ सर्वत्र मण्डलं न्या सं कुर्यादेकाग्र मनसा योगी ह स्य वी जे न स्थं लि लो धुं दिसा धं क। वासु देव स्य रुद्र स्य ब्रह्मा रो मि हि र स्य च
। कुर्यात्सर्वत्र पूजा सु प्रतिपत्ति मिमां दुषः॥ एवं यः पूजयेद्दिशु ममीभिः प्रतिपत्ति मिमां दुषं प्रदत्त स्य न चिरात् पुनरेव हि शि शि वो वा मि हि

सु १ जी १

काली. ७
१४०

होयपि. येनललोदरादयः प्रसीदन्निमराः सर्वे. पूजायाविधिनामुना॥ विशेषतो महादेवी. महाभायाजगत्सयी. प्रतिपत्तिमिमानित्यस्य ह्य
नोवपूजते॥ एवंयः कुरुते पूजां. ससम्यक्फलभाभवेत्॥ एतेर्विहीनायापूजा. ततोऽस्यात्यफलंभवेत्॥ अंगहीनस्तु पुरुषो. नसम्यग्या
जिकोयथा॥ अंगहीनायापूजा. नसम्यक्फलंभवेत्॥ इदंरहस्यं परम. मिदंस्तुत्ययने परं॥ मन्त्रंवेदमयं शुद्धं. सर्वयापयत्ता सनं॥
यः प्रावयेद्ब्रह्मणसन्निधाने. आदेयुयज्ञे हुरपूजने दुःसम्यक्फलं तस्य लभेत्सकर्मणि. विनापि पूजां तदनन्तमश्नुते॥
इति श्री कालिकापुराणे उत्तरतंत्रं अष्टमोऽध्यायः॥ ॥५६॥ ॥ श्रीभगवानुवाच॥ देव्यास्तंत्रं विशेषेण शृणु तं सर्व
तं युवां येन चारुधिता देवी. जपिराद्वरदा भवेत्॥ पूर्वतन्त्रादि विशेषेण. तथावेतत्र मुनर्म॥ विशेषेण च॥ ॥ सा
सामान्यात्कवितंभवती यथा॥ एतेर्देवविशेषाणि पूजायां जयकर्मणि॥ यानि तन्त्राण्येवाणि. ताविद्विद्याम्यशयत॥ यः कुर्यात्तम
हामाया. भक्तिमेकागुमानसः॥ अंगिणी. अंगमन्त्रेण. तेन कार्यमिदं परं॥ फलं पुण्यं च तान् वृत्त. मन्त्रया नादिकं च यत॥ अदत्तात्तु महा
देव्यै. नभोक्तुं कदाचन॥ पश्चिमायवृत्तायेवा. सभाया मपि साधकः॥ तथातया विदुषेव. स्वमूर्धमुपकल्पयेत्॥ दृष्ट्वैवमदिराभासं. र
क्तवर्णं तथा स्त्रियः॥ सिंहं सर्वरक्तपद्मं. यात्रुं वारुणासंगमं॥ अहंराजानमवा. महाभाया नतो नमेत्॥ पतिव्रतायां भार्यायां सदैव क
तुसंगमः॥ क्रियते नृसिंहाकांक्षा. तदा कार्यो विभूतये॥ शक्तिं कौटुकिं वापि. तमेवापूज्य कर्मणि॥ यदा कुर्यात्तद्वान्ता. देवि नमो समाविसेत्॥

आ ५

काली. ७
१५०

११ १२ १३ १४

३४

होयत्रिकं यदायस्य. देवांगीतमेव वा तत्र देवो भिद्येद्यं. कर्तव्यं तोषयोजनं॥ यदेव भूवरां वासो. मलयोद्भवमेव वा॥ स्वकायेप
विभुं जीत. तत्र मन्त्रा विद्यामसिन्ना॥ यायामेव विमानेन. सभायां वाजने स्थले॥ यत्र यत्र सुर्मगं क्री. तत्र देवी सदा स्मरेत्॥ यत्र कर्म
अपूजां गंतत्र नान्त्रेण च चरेत्॥ मन्त्रहीनं पूजनां गं. कर्म कुर्वीतु निःफलं॥ यस्मिन् कर्मनिस्तो द्विष्टो. मन्त्रपूजा सुभैरवा॥ नैवेशा
लोकमन्त्रेण. तत्र कर्म समाचरेत्॥ देव्यास्तु मण्डलवास. मिष्टमन्त्रेण च चरेत्॥ पूजाने मण्डलं लिप्ता. तिलकं तेन साधयेत्॥ सर्वमिष्ट
राधर्मकामार्थदायिना॥ बलिदाने वसिं किंत्वा. स्वदेवैस्तु रक्षितैः स्वकैः॥ सर्ववर्णेन मन्त्रेण. ललाटे तिलकं न्यसेत्॥ जगद्गण भवेत्त
त्र. चतुर्थः कस्य यदिना॥ यस्तु सरेण संयुक्तः कलाविनु समन्वितः॥ तद्योयान्नः तथा कान्तः सधरापितवा पुनः॥ डिमोहीतिटकार
स्य. तुर्थः लिखरसंयुक्ता॥ नृजीयवर्गवान्ने नृ. नृजीयस्वरसंतिना॥ पूरितान्नादिवा व्रज. तदावादिचतुर्थकः॥ खरो द्विती यश्चतुर्थो
नशब्दः पुरः सरः पुरेति सहितः सोपि. मित्रसंयुक्तः सः॥ यथायुजातवा राजा. पूर्वराख इति श्रुतः॥ विनापि पूजनं कुर्या. यो नृहं ति
लकनरा मन्त्रिमानेन सततं. सर्वलस्य वसी भवेत्॥ राजा वा राजपुत्री वा. स्त्रियो वा मकरा कसा॥ सर्वे तस्य वशं याति. भूतगणाश्चतुर्वि
धः॥ प्रजापतेर्वा यदुःखं स्थानं प्रजो जले पिब्या॥ काशमार निवडो वा. प्राधेवेश गतो पिब्या॥ कुर्यात्तत्र महाभाया पूजां वैमानसी बुधः॥ म
नेऽपि सनुत्यने. सिंह्या प्रसमाकुलोपरद्वारा गमेवा॥ कुर्व्यात्मानस पूजनं॥ मनसा हृदयस्थाने. आत्मा योगात्स यो ठकांतत्रेव दृष्टिवा

यमेव ४

१५ १६ १७ १८

काली पु
१५१

को

मधो पूजां कर्तुं समाचरेत्। मैत्रं प्रसाधनं स्नानं, दत्तं धावनं कर्म वा॥ अनाद्य सर्वं मनसा ध्यात्वा कुर्याच्च पूजनं॥ यथा पुष्पादिभिः पूजा
वहिर्द्वेषे विधीयते। यथा ह्यधिक कर्तव्याः सार्धं शुभं प्रतिपत्तय। अथ पूजां सततं देवी, या जगत्स्य तादावुती॥ नवम्या नूतना पूजा क
र्तव्या विजयो शितैः॥ लिंगस्थां पूजयेद्देवीं सुतर्कस्थां न चैव न। स्थलितलस्थां महाभायां पादुके प्रतिमां च। त्रिभुवि शिखे खड्गे ज
लस्थां वापि पूजयेत्॥ पंचदशांगुलं खड्गं त्रिशूलं च त्रिभूलिनं॥ शिलायां पर्वतस्थे, तथा पर्वतगङ्गले। देवीं सं पूजयेन्नमं भक्ति
श्रद्धा समन्विते। वाराणस्यां सदा पूजा संपूर्ता फलदायिनी॥ ततस्तु द्विगुणा प्रोक्ता, पुरुषोत्तम सन्निधौ॥ ततो विद्विगुणा प्रोक्ता हो रव
त्मा विशेषतः। सर्वैर्देवैर्देवैः पूजा गारवते समा। विशेषतः गुणा प्रोक्ता गंगाया मयित सता॥ आर्या वर्तमन्धदेशे पुष्पा वर्तते रथे
वत्॥ विद्ये वत्सलदा पूजा प्रयागे युक्तं तथा। ततश्चतुर्गुणं प्रोक्तं करतो यानदी जले। तस्या चतुर्गुणं फलान्नि कुन्दे च भैरवा। त
तश्चतुर्गुणा प्रोक्ता जलसिंहे श्वर सन्निधौ॥ तत्र सिद्धे श्री यो नो, ततो विद्विगुणा स्मृता। ततश्चतुर्गुणा प्रोक्ता लोहितानदयो घसि। ततः स
मा कामरूपे तु सर्वत्रैव जले स्थले॥ सर्वश्रेष्ठे यथा विष्णु, सर्वस्वी सर्वोत्तमा यथा। देवी पूजा तत्राशक्ता, कामरूपे सुरास्ये देवी केतके।
मरुपे विद्यते नान्न तस्मात्। न तत्र विलम्ब देवी, कामरूपे गृहे गृहे॥ ततः शतगुणं प्रोक्तं नीलकण्ठस्य मसके। तत्रा विद्विगुणं प्रोक्तं नेपाले यो
विमलले॥ ततः शतगुणं प्रोक्तं हेतुके लिंगमूर्द्धनि। ततो विद्विगुणा प्रोक्ता शैलपुष्पादिविनिधु॥ ततः शतगुणं प्रोक्तं कामाख्यामो निमलले

मृ २ र २

राम
१५१

२६

। कामाख्यायां महामायाः पूजां यः कृतवान्नराणां स चेह लभते कामान्, परत्र शिष्यरूपतां। न तस्य सदृशो नास्ति, ह्यसं तस्य न विद्यते
॥ वां हितार्थं महाये ह, विशयुरभिजायते। वायो रिव गतिस्तु भवेदर्थे र्वि॥ ता॥ संग्रामे शासु वादे च, दुर्जयः स न जायते। दे
स्य वीतत्रु मत्रेण, कामाख्यायां निमलले॥ स कुरु पूजनं कृत्वा, फलं शतगुणं भवेत्। मूलमूर्त्तिर्महा र्क्ष्या योगनिद्रा जगन्मयी॥
तस्यां तु वै सवीतत्रु, प्रागे व प्रतिपादितां श्रुत्या सु मूर्त्तयः प्रोक्ताः शैलपुष्पादयो यथा। तस्या एव विभागास्तु हरी रवि निर्गतः
निःसरन्नि यथा निर्वा, सूर्यविष्णु मरीच यप्रदेव लोच्य चराद्या, महामाया शरीरजाः। तासां मे वाच मन्त्राणि, वक्रव्याणि मया वैता ए
के वलु महामाया, कामार्थं पित्रतां गताः॥ कामाख्या तु महामाया, मूलमूर्त्तिः प्रगीयते। पीठे भिन्ना द्वा सा तु, माहामाया प्रगीयते।
एवमेव यथा विष्णु, निर्वा तादिस नातनः॥ जनना मर्दनोत्सोपि, जगद्न दनि स्मृता तथै वै वा महामाया, कामार्थं संगता गिरौ का
माख्ये नि सदा देवै, र्गयते सतत नरैः। यथा दिगुरुयः कश्चि द्द्वी क्व न गृहं भवेत्। आयायकः स्नानकालेपि कामाख्या पितवा
द्वया। महामाया शरीरं तु, कामार्थं समुपस्थिता को हितं कुं कुमेः पीतं, कामार्थं मुपयोजितेः। खड्गं च का कामकाले सा गृह्णाति
शुजं स्वयं॥ यदा तु त्यक्तं कामासा, तदा मुद सिधारिणी। कामकाले शितं प्रेतं न सैला हितं वं कुर्जे। रमते तत्त कामा तु, शितं प्रेतोपरि

तं

राम भिः २
१५३

पक्षस्पष्ट ५

हृत्ति ५

43

電、項、

不

可

०का०३०
१५४

५५९

राम
१५४

६२

यद्

कान्ती-७
१५५

धनेन विज्ञादीनां च वैश्वदेवः। पवित्रो ह न कुर्यात् इमं कामार्थसिद्धये॥ नैवेद्ये विविधैः पेषैः च टपि कुर्यात् दक्षैः॥ कृत्वा रोत्रं रिक्ते ले
ख्यं स्वर्गैः यत्नं सैतथा॥ आमुदाडिमं कर्त्तुं दास्यति विविधैः फलैः॥ भस्म भोज्यादिभिः सवैर्मन्त्रमार्गैः सौन्दर्यैः॥ गन्धैः पुष्पैः स
द्योतयेत् दीपैश्च सुमनोहरैः॥ वासोभिर्नयैः शोभायैः भवार्त्तासाधकैश्च जेत॥ नटनं च संघैश्च वेश्याभिश्च वभैरवा नृत्यगीतैः समुदा
हो जगत्कारयेत् त्रिभिः॥ भोजयेद्वाह्यं वापि॥ तातीनयि द्विजातिभिः॥ पवित्रो ह नैव त्रेह किं ता मृगपादयेत्॥ हिरण्यं गन्धं धनं
वासो वा शाकं मेव वा॥ इदं मन्त्रं तत्राप्यप्रासाधकः समुदा रयेत्॥ मणि विद्रुम मांसाभिर्मन्दादकुसुमैर्दिभिः॥ इष्टं सामं सरीयूजा तत्रा
स्तु परमेश्वरी॥ ततो विसर्जयेद्देवीं पूजयिष्यति यत्रिभिः॥ एवं कृते यत्रिशात्तं दानं देवाय दद्यात् त्रिभिः॥ सम्यक् सत्यं या पूजा संपूर्णा वत्स
रुभिर्वैत॥ कल्याणोऽसि ह सुप्रसिद्धो देवी गेहेश्वरः॥ अत्रापि सुतसो भागं समुद्रि मुन्नमां सभेत्॥ इति श्री कालिका पुराणे पवि
त्रो ह न समाप्तं॥ उक्तं सति समाप्तं॥ ॥ ५२ ॥ ॥ श्री भगवानुवाच॥ दुर्गा तत्रैव नमस्ते कुर्यात् देवा महेतवः॥ महानव
म्यां सरदि वसिष्ठं नृपादयः॥ आश्विनस्य तु शुक्लार्त्तं भवेद्याह्म यमीरिचिः॥ ॥ ॥ महाकृमीति चि॥ ॥ महाकृ
माति चि॥ सा यो क्ता देवाः प्रातिकरा परा॥ ततो नु नवमीया स्यात्सा महानवमी स्यात्॥ सा त्रिभिः सर्वलोका नां पूजनीया शिव प्रिया॥ अत्र
योर्वत्सं पूजा विशेषं कृत्वा भैरवा मूर्तिर्निर्देयवा देवी पूजां कृत्वा तिष्ठन्त्येकमासं स्वीकृत्य सुकामा रभ्यन्ति का उपवास्य व्रतं कुर्यात्

राम
१५५

स्वातिनक्षत्रपुक्षायां भीतं सुखं भवति

कासीनववातु दशाज्ञासाया च निर्वन्ः शिवर्त्तिग प्रजकः॥ अथ होम समाप्य कुर्यात् भोजयेद्देव कुमारीका॥ भोजयेत्तु विष्णुं शाखास्तु पद्मो देव
फलेषु च॥ सप्तम्यां विलसात्ता न्ना माहृत्य पुति पूजयेत्॥ ततः पूजां त्रिभुव्यां विरोधेन समाचरेत्॥ जगदं च सर्वं कुर्यात् हलि दानं महा निरि
प्रभुन वलिदानं नवम्यां विधिवच्चरेत्॥ ध्यायेद्देशभुजां देवीं दुर्गा तत्रैव पूजयेत्॥ विसर्जनं दशम्यां कुर्यात् देवा र्देवैः॥ कृत्या विस
र्जनं तस्याः यश्चान्नं समाचरेत्॥ यदा तु षोडशभुजां महामायां पूजयेत्॥ दुर्गा तत्रैव नमस्ते कुर्यात् विशेषं तत्र देवैः॥ कन्यायां कुरु प
रुष्य एकादस्यां मुपोषितः॥ द्वादस्यां मेकभक्तं नक्तं कुर्यात् त्रिहृदि चतुर्दश्यां महामायां बोधयित्वा विमानतः॥ गीतवादि त्रिभिर्घोषैर्वा
ना नैवेद्यं देवैः॥ अत्रापि त्रिभुव्यां कुर्यात् दुष्टा संपरेह्नि एव मेवं उक्तं कुर्यात् यावद्देवमी भवेत्॥ ज्येष्ठायां च सममार्गं मूलेन प्रतिपूज
येत्॥ उत्रैव त्रिभुव्यां कुर्यात् कुवला नैविसर्जयेत्॥ यदा तु दशभुजां महामायां पूजयेत्॥ दुर्गा तत्रैव नमस्ते कुर्यात् तत्रापि शृणु भैरवा कन्यायां
कुरु पुरुषं पूजयित्वा हृदि वा नवम्यां बोधयेद्देवीं गीतवादि त्रिभिः स्वनां शुक्रं यकचतुर्थो नु देवाः केशविमो क्तां प्रातरेव तु यं च म्यां सा
पयेत्सुरभिर्जलेन सप्तम्यां पत्रिका पूजा श्रुत्यां वायुपोषणं॥ पूजा जगत्तरेव नवम्यां विधिवद्दुहिः॥ संप्रेषणं कुत्र दानं श्री उक्ते नु
कर्मगलेः॥ गीतवादि नंदशम्यां वलिदुष्टि करं महत्॥ यदा तु मेखी देवी महामाया जगत्तरीं पूजयेत् तत्र चतुर्दश्यां विशेषं भैरवा कन्यास
स्वरौ पूज्यां शुक्लाति विरहमी तस्मात्तत्र विधातव्या महाविभव विस्मयेन नवम्यां वलिदानं कर्त्तव्यं वै यथा विधिं जय होमं च विधिवत् कुर्यात्

रजो २

कान्ती-७
१५५

राम
१५६

संकुम्भवनं

काली २७
१५९

नयनैरत्र वीर्यं विभिरभिज्जला। मूलेन महिषं भित्वा तिसृन्नां परमेश्वरी। वामपादेन चक्रम्। तत्र देवी जगन्मयी। तां दृष्ट्वा सकलदेवाः
 पुनस्तथा परमेश्वरी। प्रोक्तुः किंचिन्न तं दृष्ट्वा निहतं महिषा सुरैः। ततः प्रोवाच देवांस्तान् उवाच दीनपरमेश्वरी। स्मिन्प्रभित्तदनादि काशि
 नयनो जलागदनुभोसुरगणाः जंघायां नरं प्रति॥ हिमवत्पर्वतासन्ने वरं कान्ता यथाश्रमं। तत्रैव भवतां साध्यां सिद्धिं भवति विश्वितां। इ
 मुक्ता समहा देवी तत्रैव नरवीर्या यता देवी पितैः तदा जगुः कार्यं यत्तुनेः पुरं॥ आश्रमं प्रति कुंजं। विस्मयो विस्मयेति तसः॥ निहतो
 महिषो देवा दृष्ट्वा स्थाभिर्यद्वेनः। स्तुता चैवा जगद्वात्री महादेवी जगन्मयी॥ किमर्थं माह स्यादेवी गन्तुं कात्यायनाश्रमं। किमर्थं
 कितं कार्यं युष्माकं भविष्यति॥ इति प्रवृत्तते देवा जहन्नि स्मय रस्यरं। हिमवत्पर्वतासन्ने मुने कात्यायनाश्रमं। तत्र सेनाः सदि
 काला ब्रह्मविस्मृति वास्तव्या निषेडः सुचिरं प्रीता दुर्गा दर्शनं कालसाः। ततस्तत्र महाकोपं ब्रह्मविस्मृति वा दयाः चक्रुः को नो सिमहि
 षो हतो देवा सदानवा पुनर्येति हक्रियते जगदिधं स न भृशं। ततो रुद्र गणाः सर्वे महिषा सुरवेष्टिता। आगत्य कथयामासु देवलो
 कपराभवा इति प्रकथयतां तेषां शरीरेभ्यः पृथक् पृथक्॥ निष्कृतुश्च ते जां सि शक्तिरुपाति तन्नासात्। तत्रैवो भिद्वत्तवती देवी कात्या
 यने नवै। संभुक्तिता पूजिता च तेन कात्यायना स्तुता। ततस्तेनैव रूपेण दशबाहु युतेन वै॥ पश्चाज्जघान महिषं जगद्वात्री जगन्मयी यदा
 स्तुता महादेवी बोधिता वाचि न स्यात्॥ चतुर्दशारुणयके प्रादुर्भूता जगन्मयी देवानां तेजसा मूर्तिं। मुह्ययके सुशोभने॥ सप्रभ्यां सायने देवी
 ततो रुद्राणाः सर्वे महिषा सुरवेष्टिता। आगत्य कथयामासु देवलो कपराभवा ५

पम
१५९

नक्षत्रः ५

श्रुत्वा तैरलंकृता। नवम्या मुपहारैस्तु पूजिता महिषा सुरा। निजघान दशम्यानु विशिष्टान् हिताशिवा॥ ॥ मार्कण्डेय उवाच॥ श्रुत्वा मां स
 गेराजा देवाः संगतिमुन्नम्रां संशयानश्च तद्वयं। उन्नरीषमपृच्छता॥ ॥ सगर उवाच॥ यदि यथा तहा देवी जघान महिषा सुरा कथं पू
 र्वं भद्रकाली उवाच॥ महिषा सुरा॥ तया हि दर्शनेन स्याः पादाक्रान्तं च कीर्णं। हृदि मूलेन निर्भिन्नं ददृशुः सकलाः सुरा एव तं संशयं कि
 ण्मि मुनिश्रेष्ठ ममाधुना॥ ॥ श्री उवाच॥ शृणु त्वं नृपराट्। भद्रकाली यथापुरा। प्रोक्तं तमहमाया महिषेण सदेवतु॥ महिषा सु
 र एवा सो निद्रायां निशि पूर्वतः। स्वप्नमुददरो वीरो दातृणां चोरदर्शनं॥ महा माया भद्रकाली हित्वा स्वप्नेन सदा। पयोतस्य चरन्ना निद्रा
 दिता स्यति जाग्रता॥ ततः प्रातर्भययुतः सदैवो महिषा सुरा। तामेव पूजयामास सुचिरं सा मुगन्तया॥ आराधिता तदा देवी महिषेण सु
 खेण वै। प्रादुर्भूता भद्रकाली मुनेः बोधयामि युता॥ ततः प्रणम्य महिषो महा मायां जगन्मयी। उवाचे दं वचनमु मूर्तिभक्ति युतो सुरा॥
 ॥ महिष उवाच॥ देवी त्वं न संकिन्दौ शोषिता निशि रोमम। त्वया भुक्ता निद्रा नि मया स्वप्नेन निश्चितं॥ अवश्यं नृप त्वया का
 र्यं मया ज्ञातं प्रमानतः। एतदुधिरपा नमे तत्रै कं देहि मे वरं॥ वधस्तु यार्हता त्रासि संशयः परमेश्वरी। ममापि तत्र नो दुःखं निमतिः केन
 लंघ्यते॥ किन्तु न येव सहितां शोभुदा राधिता सदा॥ मम पित्राम दर्शनं गतिं यच्छाद हन्तः॥ मया प्याराधितः शंभुः प्रा प्रोक्षेत्। त्वया विधा म
 नत्र रत्रयं माय दाशुरं राजमुत्तमं॥ अकंठकं मया भुक्तं मनुता यो न विद्यते। कात्यायनेन मुनिना शोभो हं शिष्यकारणात्। शिमन्निनी विना

४५
५७

रात्रे करिष्यति न संशयः॥ पुनः मुनिं तपस्यन्तं सौ दाम्बनामसन्नमं॥ मुनेः कात्यायनस्योत्थो शिष्यहिमवदधिके। दत्तौ येन यममुत्सं क
त्वा हं कौतुकात्रदा॥ मया समो हितो विप्रो त्वत्कमूढसदातपः॥ न दूरात् संस्थिते न हं मुनिना कात्यायनमुना॥ ज्ञात्वा मायां तदा श
प्रः शिष्याद्यैः क्रोशसंश्रिता। यस्मात् त्वया मे शिष्यो यमो हितस्तपसश्चुतः॥ कृतं त्वया स्त्रीरूपेन तं तां स्त्रीविहनिष्यति। इति मां शस्त्रवान्
ब्रूमुनिः कात्यायनः पुनः॥ तस्य शापस्य कालो यमागता समुपस्थिता देवेन्द्रं मया प्रापुं भुक्तं त्रिभुवनं समाकिंचित् शशं मे त्रा
दां चेनीयं हि यन्मया॥ तस्मात् त्वं वै प्रोक्तं प्रार्थये शं हि यन्मम। तदेहि दुर्गे त्वं भूयो देवि त्रुर्धनमो नमः॥ **॥ श्रीदेवुवाच ॥** प्रा
नीये वरो यस्ते तं शृणु त्वं महासुर। दास्यामि ते वरं प्रार्थय संशयो नात्र विद्यते॥ **॥ महिष उवाच ॥** यज्ञभागा न हं भो कृमि
क्षामि त्वयसा दतः। यथा यज्ञेषु सर्वेषु पूजा हं स्थापयामासुः॥ त्वया देवैर्वा न त्वत्केयावत्सूर्यप्रवर्तते। एवं वरदं देवि यदि देवो ममा
स्ति वै॥ **॥ देवुवाच ॥** यज्ञभागाः सुरैश्च कल्पितो वै पूजकपूजक। भागो न विद्यते न मे। यद्वा स्थापितं वाधुना। किन्तु त्वयि मया शुद्धे
रिहते महिषा सुरा नैव त्वत्कसि मत्पादं सततं तावत् संशयः॥ मम प्रवर्तते पूजा यत्र यत्र च तत्र मे। पूजा मुनिना तत्रैव काया यं सैव दान
वा इति श्रुत्वा वचसा साः प्रवृत्ते महिषा सुरा॥ वरं प्रापेह मुदितः प्रसन्नवदनस्तदा॥ उग्रचरैर्भद्रकालि दुर्गादेवि नमोस्तुते। प्रसूता मूर्तयो
देवि भवता सकला मिका॥ काभिस्ते मूर्तिभिः पूजा मदेह परमेश्वरि। तन्ममाद्यस्य यदि मे भवत्येह कृता कृता॥ **॥ देवुवाच ॥**

रात्र
१५८

लो

यानि नामा विचोक्तानि त्वये देव महिषा सुरा। तासु मूर्तिषु संप्रभू पूजां केन भविष्यति॥ उग्रचरैर्देवि मूर्तिर्भद्रकाली त्वहं पुनः मया
मूर्त्तार्त्तं देवि सा दुर्गाति प्रकीर्तिता॥ एतासु मूर्तिषु सदा पादतमो नृणां भवान् पूजा भविष्यति त्वमे देवानामपि रक्षसाद्यादिषु
ष्टाष्टौ उग्रचरैः मूर्त्तार्त्तं विहताः पुनः॥ द्वितीया सुहृत्तु भवतान् भद्रकाली मया दत्ताः॥ उगारूपेणा धुना त्वां हनिष्यामि सहानुगं। किन्तु पूज
न गृहीतत्वं मया पादयोस्तं श्रुत्वा प्रार्थितवरो गृहीता पूर्वकाययोः। गृहीतव्यं यस्मात् त्वं यज्ञभागेषु भुक्तये। इत्युक्त्वा सा महा मा
या उग्रचरैर्हृदयान्तं दर्शयामास च तदा महिषाया सुराय वै। या मूर्तिः षोडशभुजा भद्रकालीति विश्रुता। तथैव मूर्तिर्बहुधा मया
राभ्यानुविभृता। दक्षिणे नगदां काम्यालिना पादपात्रकं। सुरापूर्तं च शिरसा सुखला विद्युत्पां। निर्गोजन च यत्रैवा प्रवृत्ता सि
हवाहिनी। रक्तनेत्रा हं मया पुनः दशबाहुभिः उग्रचरैर्भद्रकाली देवि मूर्तिर्द्वयं ते वा। महिषः प्रतापनामा शुद्धका विसयमान
तान् ततो यथापदकैः निहतो महिषा सुरा तथैव जगद्देवात् तले देवि द्वयं नृत्तं। हृदि मूले न निर्भिन्नं महिषं विशिखं॥
गृहीतकेशं देवा तु तिर्यदत्र विभूयितं। त्रिबन्धनं महाकार्यं दृष्ट्वा पूर्वतनुं त्वं। भयं प्राप्या सुरा सोऽयं सुलोवाय मुमोच ह॥
ततस्तन्मया मां तं संस्तुतस्त्वदनं वः॥ प्रणम्य वचनं देवीमिदमाह समुद्रद॥ **॥ महिष उवाच ॥** यदि देवि प्रसन्नासि
यज्ञभागाद्य कल्पितः। तदा मम सहासा समेत उवेन हि॥ यत्वा हं न सुरैः तर्ह्ये करिष्ये वरमुदुतं। त्वामां कुरुते देवी नमोऽयं नमोऽयं॥

मय

मेव

ले

काली ५
१५९

या सं

यत्र या १

देवुवाच॥ आश्रिता हं भवता वरोदनी मया तवा वधो ममैवेह नत्र कार्या विचारणाः पुंश्चैत्रां तं चापि सर्वैः सुरगणैः सह
॥ दिव्ये मे सहे वा भूदिनिवा विभक्तिनि प्रसादतु संस्पर्शं कुरीतं वदानवा यत्र भागो यभागा य विंशतिं न भविष्यति ॥ प्राणा
स्तान् मम हि मां सर्व एव महासुरः ॥ तव जीवमिवासा सर्व एव महासुरः ॥ हरस्य पादसंयोगा विरं स्यात्पुति केवलं कदा को
दिसहस्राणि विंशतिं महिषासुरः ॥ सता निवा कृत्वा विजना तेन भविष्यति ॥ इति देवी वरं दत्वा महिषासुरं यथा प्र
साता तेन शिरसा तत्रैवान्तरधीयत ॥ हि मे कोपनिजं स्थानं मां यथा मां हतं पुनः ॥ मां यथा सा सुरभावा मां यथा यथा वत ॥
सगर उवाच ॥ ॥ अने के निहता देवा मां यथा लोकभूतये ॥ नेते पुनः प्रगृहीता तेषां दत्ता वरो न च ॥ केन वा कारणेन तेषां
प्रगृहीतो वरः कथं ॥ दत्ता तस्मै समा चरु मम समं गिजो त्रम ॥ ॥ श्री उवाच ॥ आश्रितो महादेवो रंभेन सुरवैरिणा वि
रेता सत्सु प्रीतः स यसा तस्य शंकरः ॥ अथ तु महादेवः प्रत्यक्षं वरमुचिवाच ॥ प्रियोस्मि ते वरं रंभेन यत्प्रयच्छेस्मितं ॥ एवमुक्तः
प्रत्युवाच ॥ रंभेन चन्द्रशेखरं ॥ अथुत्रो महादेव यदिति मया तु गृहः ॥ मम जन्म त्रये युत्रो भवान् भवतु शंकरः ॥ अथवा सर्वभूतानां
जेता च त्रिदिक्कसां ॥ त्रिरायुश्च यशस्वी च लक्ष्मी च स त्वं शंकरः ॥ एवमुक्तः सुरदेवो न प्रत्युवाच वृषभजः ॥ भवेद्वैतं हं कृतं ते भवि
ष्यामि सुतस्य व ॥ इत्युक्त्वा स तदा देवः स त्रैवान्तरधीयत ॥ रंभेन विवातः संस्थानं हर्षोत्पुद्गविलोचनः ॥ पश्चिगच्छन् सरंभो वददृशे म

राम
१५९

३४

सुभां विहाय नी विवर्णं सुनरी मनुशालिनी ॥ सतो दृष्ट्वा च हि वीरंभः कामेन मोहितः ॥ दोर्भा गृहीत्वा च तदा वकार सुरतो त्ववंतयो ॥ प्रवृत्ते सुरनेसा तदा
तस्य ते जसा ॥ दधारमहिषी ॥

व

दि

३

हियोगंभं तदा भूतमहिषासुरा तस्यां स्तंगेन गिरिशः स सुत्रं मवा प्रवान् ॥ वदुषे स तदा वाक्त्रिः पुत्रयके समुद्रवत ॥ तं च कात्या
यनमुनिः शपवान् महिषासुरं ॥ दुर्तायं वीरुक्षिणा बोक्षिणा नु गृहका सतां ॥ कात्यायनेन शपनु विना यमहिषासुरं प्राह प्रताय
पुत्रं च तिस्रं चन्द्रशेखरः ॥ ॥ ईश्वर उवाच ॥ देवि कात्यायनेनायं शप्यो यमहिषासुरः ॥ यो किं हि नाशकं ते भविते ति जगत्त
यी ॥ त्रिः संशयं मुनेर्वाकां भविष्यति न संशयः ॥ मदीयोर्महिषः कायत्वा देवि जगत्तयि ॥ हन्तव्यं स तं योग युक्तः पूर्वपरिमित ॥
हरिहरिस्वरूपेण च वेदं कर्मभुक्ता ॥ मया यं महिषः कायः स व बोधा भविष्यति ॥ इति पूर्व महादेवो देवीं प्रार्थितवान् पुरा ॥ तेन देवी महा
महादेव जगद्महिषासुरं ॥ त्रिभुजो ह्युत्रो रंभस्य भगवान् हरः ॥ सृष्टिं त्रये सरंभो वरंभ एव च जायत ॥ अतस्तदा दृशते ये तपः पर
मदारुतां ॥ तथैवाश्रितः शंभुः पुत्रार्थे उदयो वरं ॥ तथैव महिषो भजे प्रथमं सुरतो त्वां तस्यास्तथा हारो दानवो महिषासुरः ॥ तथैव
ते ये भगवान् मुनिः कात्यायनस्तुतां ॥ इति प्रवृत्ते पूर्वस्मिन् परस्मिन् स तु जन्मनि ॥ महिषः पूजयित्वा देवीं वरमवाचत ॥ तृतीयं जन्म नीच
ं प्राप्य कल्याणं श्रेयतः ॥ नेह मे जन्म भविते तेषां वरमवाचत ॥ तेन देवी पादतले तिष्ठते वासु रोधुना ॥ नो त्वं निरपित स्यासि सखत्रांता
व कुरुष्वि ॥ एवं देवी प्रसादेन महादेवांशं संभवः ॥ परमवाच स तं प्रतिपन्नं महासुरः ॥ इति ते कथितं राजन्यवाहि महिषासुरा देवी
पादतले प्राप्य यथासाधं उमोदने प्रसूतं गृह्णते राजन्य कथयामि नृलोचनम् ॥ ॥ मार्कण्डेय उवाच ॥ इति वः कथितं तेषां राजा सगरस्य महितो

भव ५

कात्नी ७
१६०

पञ्चाशौर्वराचक्रैस्तवादेवीमहियोजने॥ पुनर्यथाहभूयासुगणायमहात्मने॥ तत्कृतवन्नुनिश्रेष्ठायुहादुस्तुतरं॥ ॥
 इति श्रीकालिकापुराणे अष्टावतन ॥ ५८ ॥ श्रीवृद्धवाच॥ यथाहभगवानदेवो भैरवायमहात्मने वितालाय नृप
 श्रेष्ठ तवात्तं प्रकृतं श्रुत्वा ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ उगुचरतु यामूर्तिं रक्षादशभुजाभयेन ॥ सारदस्यां पुनरुह
 यनेक न्यागते रथे ॥ प्राङ्मुखतामहाभागा योमित्रीकोटिभिः सह ॥ आवाह्यतु पूर्णायां सत्रं द्वादशवार्षिकं दक्षः कर्तुं समा
 रेभेयताः सर्वदिक्कसः ॥ ततो हनवृत्तसेन दक्षेण सुमहात्मना कयाहीनिसतीयापि तज्जयिनिचनोवृता ॥ ततो रोषसमायुक्ता प्राणां
 तया जहो सती ॥ तत्कृदेहासतीयापि चतुर्भुजसदाभवत् ॥ ततः प्रवृत्ते ये जेयि तस्मिन् द्वादशवार्षिके नवम्यां सप्तयकस्य कयायां
 द्वादशभुजैश्च योमित्रीकामहाभागा योमित्रीकोटिभिः सह ॥ सतीरुपं पवित्राया यज्ञभंगमञ्जुकरेण ॥ रंकरस्य गतोः सर्वैः सहितार्थ
 करेण च ॥ स्वयं वभंजसा देवी महासत्रं महात्मना ॥ ततो देवामहाक्रोधे अतीनेत्रिदिवौकसः ॥ पूजया च कुरतुलां देवी पूर्वोदितेन
 वै पूर्वोदितविधानेन पूजामस्या दिवौकसः ॥ कृतैव परमा माधुर्यवर्तिनः स्वहानये ॥ एवमनैरपि सदा कार्यं देवाः प्रपूजनां ॥ वि
 भूतिमनुलां प्राप्नुवन्तुर्वर्गपुत्रायां ॥ यो मोहादयः कदापि देवीदुर्गां महोत्सवे ॥ न पूजयन्ति दंभा द्वादशवार्षिकं भैरवा कुक्षीभगवती
 तस्या कामानिहानिहन्ति वै ॥ परत्र च महाभागा तस्मिन् भूतसजायते ॥ अष्टम्यां तस्मिन् रंसेः सुहृत्सुभिः ॥ पूजयेद्दत्तुजातीयेव

सा

राम
१६०

प्रां

नोभा

के

३५

वृ२

अवलोकेश्वरकोत्तरे २

लिभिर्भोजने शिवां सिद्धिः सदा सदा ॥ श्रीवृद्धवाच ॥ विज्ञेयमैः ॥ पुनरनेकजातीयैः कलैर्बहुविधैरपि ॥ उपवासं महाभूम्यां पुनरा
 न ससाचरेत् ॥ यथा तथैव पुनराचरेत् ॥ ततो देवी प्रपूजयेत् ॥ पूजयित्वा महाभूम्यां नवम्यां मुनिभिः सदा ॥ विसर्जयेद्दशम्यां नृदशमेसाध
 कोत्तरे ॥ अष्टम्यां दोदिवाभागे प्रणवे स्य यथाभवेत् ॥ तदा सर्वे देवा दशम्यां सोमोत्तरे ॥ द्वादशीं विष्णुभिर्यथाभवेत् ॥ ततो देवी
 ॥ शंखचक्रैर्निनादेष्टु मृदंगैः पटहस्तैश्च ॥ भुजैर्वस्त्रैश्च दुर्विधैश्च जपुश्च प्रकीर्तनैः ॥ भूलिकर्द्धमधिकेनैः श्रीदत्तैर्दुर्गा मंगलैः भगवति
 गाभिश्च नैष्ठिकभक्तैश्च गुणैः ॥ भक्तैर्लिंगादिशेषैश्च ॥ प्रातये सुरसंजनां ॥ परैर्वादिभ्यते यत्तु यः परं नाक्षिपत्यपि ॥ कुक्षीभगवती तस्याः
 शायं दद्यात्सुदाहतां ॥ आदिवादे निशाभागे प्रयत्नस्य यथाभवेत् ॥ तदा देवाः समुत्थानं नवम्यां न पुनर्दिवा ॥ अत्रः प्रादीनिशाभागे प्रव
 त्तस्य यथाभवेत् ॥ तदा देवाः समुत्थानं नवम्यां न पुनर्दिवा ॥ विसर्जनमनेनैव मन्त्रेण वक्तव्यं भैरवा ॥ कर्त्तव्यमभिसिद्ध्याय ॥ विसृज्य च वि
 भूतयोऽन्निष्ठदेवि चरते ॥ श्रीवृद्धवाच ॥ कुरु मम कल्याणं महाभिः शक्तिभिः सह ॥ गङ्गा गङ्गा परं स्थानं स्वस्थानं देवि चरते
 ॥ यत्पूजितं मया तुभ्यं परिपूर्णं तदस्तु मे ॥ पुनस्तु तस्मिन्नेति कुरु हे देवि भूतये ॥ त्रिमया भक्तैः संतुष्टं पत्रिकावर्जितं जले ॥ पुनरायु
 देन दत्तं यथापि तासि जले मया ॥ इत्यनेन तु मन्त्रेण देवीं संस्थापयेज्जले ॥ सर्वलोकहितार्थाय सर्वलोकविभूतये ॥ उग्रा तत्रैव मन्त्रेण
 पूजितोऽभेद्यः ॥ भद्रकाली उगुचरतां माहाभागां महोत्सवे ॥ भिन्नवर्णैश्च सर्वैः पूजयेत्परिकीर्त्तितां योमित्रीकानुसर्वासां मूलमूर्तिसुखे च ॥ तं

अ

उ

५८

ले

ले

कालीप
१६२

निःसक्तकालिकायास्तुभैरवा

जिनसमन्विता। कमयादंशवहदि संस्थाया योददकिं^{ए३}। विनासासिंहपृष्ठे तु लेलिहानाशवं स्वयं। सादृशसमहाद्योरावयुक्ता
निभीषणा। विनोयतारं सततं भक्तिमहिः सुखेयुभिः। तस्याः संप्रवक्ष्यामि यो यो गतिनि संस्थता। महाकाव्ययुतजालि उग्राभी
मातथैव वाद्यो रचयामरीचैय महा रात्रीश्वरपुत्री। भैरवी वाद्ययुक्ता यो गिनी साः प्रपूजयेत्। या कायकोया दुदुता यो वीर्यो वीर्य
रवा सा कोशिकीति विख्याता वा रुद्रा यो मनोहरा निःसुत हृदय देव्या रसना गेरा चण्डिका नैते स्याः सदृशी मूर्त्या चारुये न विद्यते। त्रि
बुल्लोकेषु कान्ता वा ना स्यात्तु न विद्यति। योगिनिद्रामहामाया या मूलप्रकृतिः स्यात्। तं हि न संमोहं प्राप्ता स्व रूपे यं देवी या कोशिकीति
आनेत्रवीर्यं न धेत स्या वीजनुपरिकीर्तिता। मन्त्रं तस्या तु वक्ष्यामि सर्वकामप्रदं नृणां। समाप्तिना ह्यतः प्रवक्ष्यामि सुत्रं रूपं च भैरवा।
नायकसुरेण संसृष्टो विदुर्भा समलंकृतः। कोशिकीतनुमद्यो धर्मकामार्थसाधकः। एतस्याः संप्रवक्ष्यामि सुत्रं रूपं च भैरवा।
राष्ट्रवेकमना भूता जगदाकादका विना। धर्मसंयुतकचा विधेनाथो मुखी कला। केशान्नेत्रिलकणोर्ध्वं दधती स मनोहरा। मणिकु
ण्डलसंघट्ट गंडा मुकुटमण्डिता। सज्जतिः कर्तयूरभा कर्णमापूर्य संगता। सुवर्णमणिमालिका यद्वा रवि राजिता। सदा सुग
न्धिभिः पुष्पैरस्नानै रतिसुन्दरी। मालाये भर्त्ति गीवायां रत्नकेयूरधारिणी। मृगाला यतश्चैव वा दुर्भिक्षी मलेः सुभे। राजनी कंचुको
धेनो पीनो न तपे यो धरा। कीरामध्या पीतवस्त्रा त्रिवली रुद्रभूषिता। शूलं वज्रं च वारां च खड्गं शक्तिं तथैव च। दक्षिणेः पाणिर्निहवी

रसा ४

राम
१६२

३७

कालीप
१६३

गृहीत्वा निविशिता। गदां च खण्डं च पापं च चर्म शक्तिं तथैव च। उक्तादि क्रमतो देवी दधती वामबाहुभिः। सिंहस्योपरि
निष्ठनी या पुत्रमालिका कोशिकी। विभ्रती रूपनतुलं ससुरासुरमोहिनी। एतस्याः मृगवत्सवं या पूजा श्रद्धया गिनी। ता
ः पूजिता श्रद्धां न चतुर्वर्गां सदा। उक्ताणी प्रथमा प्रोक्ता ततो मादेश्वरी परा। कोमारी वैष्णवी चैव वाराही र्धनमीत
द्या। नारसिंही नथैवैत्री शिवद्वीत तवावमी। एताः पूजा महाभागा योगिनी कामदायिनी। देव्या ललाटसिन्धुः कान्ता या कालीति च विभ्रता। त
स्या सत्त्वं प्रवक्ष्यामि कामदं मृगभैरवा समाप्ति सहितो दत्तः। पान्नसत्त्वात्पुनः सरः। यद्यं त्वराग्निविद्धे तु सहितो नादिरेव च। कीर्ति चं
भित्तिप्रोक्तं धर्मकामार्थसाधकं। एतां मुनिप्रवक्ष्यामि वक्तुं कथं गुमनाः मृग। नीलोत्पलदलपुष्पां चतुर्बाहुसमन्विता। खड्गो गच
तुहा संव विभ्रती दक्षिणे करे वामे चर्म च पाशं च उर्ध्वे बाधनपुनः। दधती मृगमातां च या पुत्रमधरा स्तरां। कृष्णांगी दीर्घदंष्ट्रा
च श्रुतिदीर्घा निभीषणा। लोले जिह्वा त्रिसूरक नयने मणिनीषणा। कावधवाहनानीतु विलारश्च वलानना। एषा तारा ह्यो देवी च
सुलेति च गीयते। एतस्या योगिनी श्रद्धां पूजयेत् किं नु यैद्यदि। त्रिपुराभीषणा च लीकनी हर्त्री विधात्रिका। कराला श्रुतिनी चैव श्रद्धा
ताः परिकीर्तिताः। एषा तिका मदा देवी जाडुहारी करी सदा। एतस्याः सदृशी काचित् कामदा न हि विद्यते। कोशिकी हृदय देवी निस्तुत
या यतो हरेः। शिवद्वीत समाख्याता या वल्लभ शर्ते हुता। मन्त्रमस्याः प्रवक्ष्यामि धर्मकामार्थसाधकं। यच्च तासाधको यति दुर्लभं शिवमन्त्रि

लेखे रात ४

रामा

राम
१६३

३८

काली-७
१६३

शिवदत्तासु

रायेनारायणमहादेवी शिवदत्ता शिवामिकां नदि रात्रमने कामाचरः सर्वजयी भवेत् ॥ अत्रः समाप्ति सहितो विद्विदुषां द
शावरासरेतेषां दत्तेन सखे अनेता पूर्वः ॥ सर्वविनु युगलं पूर्वस्थो पान्थावकः ॥ यद्युः स्वरकलाभूयः संस्थितः प्रथम
स्थितः ॥ तत्रोयं शिवदत्ता जयप्रदा रूपमस्याः प्रवक्ष्यामि ॥ पृष्ठवत्से कतमनी चतुर्भुजां महाकार्यं सिद्धरसदृशयुति ॥ रक्तदन्तमुखा
मां जहाज्जहाडचन्द्रकां नागकुललहाराभां शोभितं नखरोज्ज्वलं कायुचर्मयरीधारुं दक्षिणे शूलतलजधक ॥ वामे पाशं तथा चर्मवि
भुङ्क्ते यराक्रमान् ॥ स्पृष्टवर्कचपीनोऽसुं तु गमूत्रिभयंकरं ॥ निकृष्टदक्षिणं पादं संतिष्ठत्कृतयो परि ॥ वामपादं सुगन्धस्य
पृष्ठके रुशनेर्बतं रईशं शिवदत्तासु ॥ मूर्तिं चाप्यो द्विभूतये ॥ ध्यानमात्रा नये तस्या नरः कल्याणमाप्नुयात् ॥ पूजनादृष्टि र
द्वेवी सर्वान् कामान् ददाति चाप्यशिवामिकां नदि रात्रमने कामाचरः ॥ प्रणमेत्ता प्रकोभक्ता तस्य कामां करे स्थितां ॥ वेदा
जयानजमती रक्तवीजं हितयवे ॥ महादेवी महामाया तदस्याः कायतः सता ॥ इतं प्रस्थापयामास शिवं भुजं यसाधिकाः ॥ तेन
सा शिवदत्ता निदिवैः सर्वैः प्रगीयतां ॥ कर्मकरी च शान्ता च वेदमाता महोदरी ॥ कराला कामदा देवी प्रसीदता भगवतिनी ॥ भगव
दी भगवती भगवति ह्यभमानया ॥ एताहा दशयोगिन्यः पूजने परिकीर्तिताः ॥ एताहा दशयोगिन्यः शिवदत्ताः सदैव हि विचरन्तीत्यर्थ
देवी यत्र न त्रैव गच्छति ॥ योगिन्यास्तु संध्याः सुर्धवात्मा सांतवा पुनः ॥ उडिकायास्तु योगिन्याः संकोचयति कीर्तिता ॥ इति श्रीगुणमन्त्रात्मिका

स्याः ॥

ली ३

को

रात्र
१६३

२८

काली-७
१६४

चित्तचित्तमंततः ॥ कामाख्याया सुमहत्सं कल्पेते त्रैवदा

एष्टीय

भवय

धो

सर्वे ३

यः

मित्रो ॥ ॥ इति श्रीकालिकापुराणे उत्तरतंत्रे उत्तरसर्गः ॥ ॥ ५२ ॥ ॥ भगवानुवाच ॥ कामाख्यामा गताय स्नानं मया
प्राईमहागिरी ॥ कामाख्याप्रोचते देवी नीलकण्ठे रङ्गिता ॥ कामदा कामिनी कामा कान्ता कामांगदायिनी ॥ कामांगना सिनीयस्यात् का
माख्यातेनोच्यते ॥ एतस्याः पृष्ठमाहात्म्यं कामाख्याविशेषतः ॥ या सा पुरुषतिरुपेता जगत्सर्वप्रियो जयेत् ॥ मुधुकैटभनाशाय न
हामायाविमोहित ॥ यदा संयुधुधेविमुतां देवामो हयेदुर्हि ॥ दैनदिने तु प्रलये सुयुगे गत उधुजो तस्य प्रवरणविज्ञाता वल्लुहै मधुकै
भौ ॥ कर्मवृष्टे स्थिता देवी विसां कर्णे वीजुले ॥ तां विशीर्त्ता योगनिद्रा महामाया बलौ कथत् ॥ तां वैदुत रं पृथ्वी कर्तुं प्रतितदेश्वरी ॥ उ
वाचां विनयामास कथं पृथ्वी भवेत् दृढा ॥ इदानीं सा हो वं पृथ्वी प्रवृत्ता कोमलैर्जले ॥ सृष्टिकाले जनास्तो दु कथं शक्ता भविष्यति ॥ इति सं
विन्नासामाता जगतां सृष्टिरुपिणी ॥ उयगम्यतदा विष्णुमासता दहनिद्विं ॥ तंतु सुप्रसमासाय जगन्नाथं जगत्पतिं ॥ वामहस्तं कर्णिक
गुं तस्य कर्णं विशयत् ॥ निवेश्य नखरां गेता प्रोदुत्य धृतं महां ॥ नृसीं च कारसा देवी योगनिद्रा जगत्पति ॥ तत्कर्म मलचूर्णेन मधु
ना मासुगे भवत् ॥ ततो दक्षिणहस्तस्य कर्णिकां गुणुदक्षिणे ॥ कर्णेन चेशये देवी तस्मादप्युद्धृतं मलं ॥ तच्च पि कोदया मास करसं स्वा
हयेन तु ॥ ततो भ्रुकैटभो नाम वलवान् सो सुगे महान् ॥ उत्पन्नः स च पापार्थं धर्मां मूलं तवान्मधुं अतस्तस्य महादेवी मधुना मकरान् ददात्
त्यन्नः कीटवद्वानि महामाया करेयता ॥ अतस्तो कैटभाख्यो नृस्यं देवी तदा कथित ॥ तावुं च महामाया युद्धांतं हरेणा सह ॥ युवांतो ह्येवमेवो वा

नार्थयत्मा नमिजत २

अ

निष्ठा

सप्त
१६४

२९

कालीः ५
१६४

६

१६

रंयेताराधमहादेवी शिवदूती शिवलिङ्गा नचिराह्न नते कामान्नरः सर्वजयी भवेत् ॥ अन्नः समाप्ति सहितो विद्धि नु मां दशावरा सु
 रेणान्नदने न स्युः ॥ अनेरापूर्वशः स एव विदुः पुगलः पूर्वस्थो यान्नपावकः ॥ अष्टः खेरकलाश्रयोः संस्थितः प्रथमः स्थितः ॥ तं त्रयोविंश
 वदुयात्ता शिवदूती जयप्रदाः ॥ अयमस्याः प्रवक्ष्यामि शृणु वसे कतन्मतां चतुर्भुजां महाकायं सिंह रसदश मुर्तिं रक्तदन्तं मुकुटमांजरा
 जटाई चन्द्रकोनागकुण्डलहाराभां शोभितं नखोज्जरं ॥ आधुन्यमपरीधार्तं दक्षिणे शूलवद्धकं ॥ त्रामेया शंतथावमं विद्ये दृष्टयेत् ॥
 मातः स्थूलवक्त्रं च पीनं स्त्रीं तु गमूर्ध्वं भयंकरं ॥ निहिद्य दक्षिणं पादं सति कुक्षे नैव परि वामपादं हृत्पारं स्थ ॥ पृष्ठे केतुशतेवते ॥ इदं
 शं किं दृष्टोस्तु मूर्ध्नि ध्यायेद्दिभूतये ॥ ध्यानमात्रात्तद्येतस्या नरः कस्या रासाधुयात् ॥ पूजनाद्विरादेवी सर्वान् कामान् देवातिवायः ॥
 बाधिरुतं श्रुत्वा शिवदूती सुभप्रदां ॥ प्रणमेत्ता धर्मो भक्त्या तस्य कां करे स्थितां ॥ विराजयान्नजनतां रक्तवज्रं हितायेव ॥ महादेवी महाभावा
 तदस्याः को यतं हता ॥ द्रुतं प्रस्थापयामास शिवं भूयैसा मिका तेन सा शिवदूती ति देवैः सर्वैः प्रगीयते ॥ हेमं करी च शान्तं च वेद
 मातामहोदरी ॥ कराही को यदा देवी भगवति भग रात्रिनी ॥ भगोदरी भगा बाहो भगजिह्वा भगतया ॥ एता द्वादश योगिन्यः पूजने
 परिकीर्तिताः ॥ एता द्वादश योगिन्यः शिवदूत्याः सदेवदि ॥ विचरन्ती स्वयं देवी यत्र ते त्रैव गच्छति ॥ योगिन्योऽस्य संपन्नः सुखं चामासां त
 आधुनः ॥ बलि काया सुयोगिन्यः सत्त्वोत्रयदि कीर्तिता ॥ इति चोक्तं गमना शि कथितानि समन्ततः कामाख्यायाश्च माहात्म्यं कथ्यं तत्रैव

यो ५

राम
१६४

नो हं

रा३

रव्यः २

तो

षति

६४

अभवन्ति निह निष्ठासि ॥ यदा युवां प्रभागे य आकां विष्णो विधान्तौ ॥ तदैवायं युवां हंता नान्याया हरि रणया ॥ महाभायां मोहितौ
 तौ विष्णु गाजेत दामुदौ ॥ भ्रममा एण दहना तुर्ना प्रियं स्य तं विधिं ॥ तमूचनु सौधा तारं ह निष्ठा वाधात्वा मिह ॥ त्वं जागय वैकुं
 ठं यदि जी विनुमि ब्रह्मा ततो ब्रह्मा मद्भा माया योगिनि हा जगत्प्रभुं ॥ प्रसादया प्रासतदा स्तुतिभिर्वहुभिर्धिया ॥ विरं स्तुताय सा
 देवी ब्रह्माण जगदात्मना ॥ प्रसन्ना भवन्त्यग्रमुवाच चरवो विधिं ॥ किमर्थं संस्तुता वा हं किं करिष्याम्य हंतवा ॥ न त्वदत्वं महाभाग करि
 ष्याम्य ह मद्यते ॥ ततस्तेन महाभायापो क्ता धात्रा महात्मना ॥ प्रबोधय जगन्नाथं यावन्नामं ह निष्ठातः ॥ संमोहय दुराधरा धर्षाव
 सुगोमधुकेटभौ ॥ दमुक्ता मातदा देवी ब्रह्माण जगदात्मना ॥ बोधयामास वैकुंठं मोहयामास तौ तदा ॥ अथ प्रबुद्धः ब्रह्मः सददर्श मय शो
 लिनं ॥ ब्रह्माण्तौ तदा घोराव सुगोमधुकेटभौ ॥ ततस्ताः सयुयुधेः सुराभां जनार्दनः ॥ नाशक द्वाधितुं वीरो भ्रातरौ मधुकेटभौ ॥
 अतनोपि ॥ एणैश्च तां धर्तुं नैव शक्यते ॥ युधामा ना महावीरा वकुण्ठ मधुकेटभौ म ॥ अथ ब्रह्म शिला रूपं स्थिति दान्तिनटा क
 रोत् ॥ अर्द्ध योजन विस्तीर्णं मर्द्ध योजनं मायतां ॥ तस्यां शिलायां वैकुंठो युयुधेः पसन्ना ॥ सहतायां शिलायां हृषीकेश जन्मोत्तरं ॥
 तस्यानुशक्त्या मत्तायां तोये सयुयुधे हरिः ॥ पंचवर्षं सहस्राणि वाहू युद्धे निर्मितं ॥ यदा भैवा सकुंडं नु तौ विष्णु जगतां पतिः ॥ परो विंतां
 तदा वाप विधाता पिभया ततः ॥ ततस्तां वधतं विष्णु मूचनु वल दार्यं तौ पुनः पुनर्जीगन्मानुर्महाभाया विमोहितौ ॥ नृपो स्वस्ति त्रि युद्धेन

६४

१६

काली. पु
१६५

वरं वरय माधव ॥ तवेष्टं संप्रदास्यावः सत्यमेतद्वो धुना ॥ तयोस्तद्वचनं श्रुत्वा भगवान्नाह उवाच ॥ उवाच तो युवां वधो भवेतां मे महा
 वीरो ॥ इति देहि वरं स ह्यं दानं यं यदि विद्यते ॥ तौ तदा प्रादुर्भूतौ योगेनो नो भो ॥ ततो वधः ॥ तदा वां जहि नो यत्र तोयं संप्रति वर्त
 ते ॥ तयोस्तद्वचनं श्रुत्वा माधवो जगतां पतिः ॥ ब्रह्माणं प्रां वशीं ॥ ब्रह्माणं प्रादुर्भूतं देवा तमसे जया ॥ ब्रह्म शक्ति शिलां श्रीं प्रमुह्य श्री यतां यथा ॥
 तत्रा स्थिता महा धैरो हनिष्यामि महा बलौ ॥ तौ तौ ब्रह्मा ह्यहं वेव भगी वेव शिरा दुतं ॥ तस्या मध्ये पूर्व भागे ह्यहं पर्वत रूप धरु ॥ उद्धे स्थि
 त्वा शिलां भित्वा प्रविबे शार सातलं ॥ ऐशान्या मभवत् कूर्मः पर्वतश्चाग्रही क्षुल्लं ॥ वायवां च न तो नै र्भ त्वां च मदेशरी ॥ माहा मा या जग
 द्वात्री शैल रूप प्रधा रणी ॥ आग्नेयां च स्वयं विष्णु रेकरूपेण संस्थितः ॥ ब्रह्म शक्ति शिलां गृह्णन् भगवान्परमेश्वरः ॥ मध्ये ब्रह्मा हरश्चैव व
 राहश्च तया परः ॥ ततो वराह पृथु स्य वरमेजगतां पतिः ॥ त्वा शिला प्रवृत्तं ब्रह्म शक्ति मधोगतां ॥ तामेव जघने यत्ना दारोप्य शिरसी तयोः
 ॥ जगदाधार भूतः सः सर्व यत्नेन संयुतः ॥ सर्वैर्बलैः समाक्र म्य विच्छेद स पृथक् पृथक् ॥ मधुकैटभ्याः समर्प्य वयोः पृथिवी पते ॥ तस्य वाक्र
 म्य संस्थाना दुह शक्ति रधोगतां ॥ ध्रियमाना पि देवो धैर्य नादपि मुहुर्मुहुः ॥ ततस्तयो सुप्रतयोः शरीरे जगतां पतिः ॥ ब्रह्म शक्तिं समुह्य
 न्म धात्र्यां प्रयत्नतः ॥ उद्धृता यां पृथिव्यां तु तयोर्भ देविलेपनैः ॥ सुहृता मकरोत्प रीक्षे दितां तो यरा शिभिः ॥ मे देविलेपना द्वा म्पाद्री यते
 मे दिनीति सा ॥ अद्यपि पृथिवी देवी देव मातुषरा दसैः ॥ अय काले बहु तिथे व्यती ते प्राणि मज्जते ॥ अगदू न दक्ष त नयां भार्या र्थं हवधुं व
 स्थि ५

राम
१६५

सु

आक्र ५

सु

सु व

रां ॥ सामे भूते यसी भार्या प्रदूय समये पिनुः ॥ अनीष्ट कारी त्वे वो सां प्राणां स्वप्ने तदा त्वहं ॥ ततो यत्ने समस्तां धुं सर्वं तु स वरा वरान् ॥
 न मां नापि संती वद्रे तद निशेता तु सा ॥ ततो मोह समापन्ना ता मादा यमता महे ॥ प्राप्य पीठ वरस्तत्र भ्रम भाण स्ततः ॥ तस्या स्तंगा
 निषर्ग्या या त्यतिता नियतो पतः ॥ तत्र सुण्ण तमं जातं योग निद्रा प्रभावतः ॥ तस्मिंश्च कुत्रि कापी ठे सत्ता स्तद्यो निमं डले ॥ पतितं यत्र सा दे
 वी महामा या वली यत ॥ तौ नायां योग निद्रा यां मधि सर्वं रूपिणि ॥ स नीलो वारि शैलो भूत्यति ते यो निमण्डले ॥ स तु शैलो महा तुंगः
 पाताल तल मविशत् ॥ तस्यां ॥ मण्डपं द्वा दंत तलं दुहिणे ह्यधात् ॥ स तु पूर्वं ब्रह्म शक्ति शिलां धर्तुं वतु म्भुवः ॥ शैल रूपो भवत्तेन शैल
 रूपेण प्राप धात् ॥ ब्रह्मा पर्वत रूपी ह्यम यी पव त रूपिणि ॥ स शक्तो धोग महा दमा कंतो मायया विधेः ॥ ततो वरा दे सं शक्तो मयि मा या तु
 माधवी शैल रूपः शैल रूपं धर्तुं समुपव क्रमे ॥ सोप्य धोया न या सा दंत दा पर्वत रूपिणि ॥ आक्रम्य देवी पृथिवी स्थितो भू वि निरवा तनः ॥
 शत त्रि योजनं नां तु तुंग मा सी द्रि रिव यं ॥ यत्रा क्रंता महा दे वा सर्व मे व हा धो गतां ॥ क्रोश मत्र स्थितं तुंगं शेषं तत्रितं य स्यनु ॥ एका समस्त
 जगतां प्रकृतिः सा यतस्ततः ॥ ब्रह्म विष्णु शिवैर्देवै र्था सा जगतां प्रभूः ॥ तत्र पूर्वं ब्रह्म शैल धे तद्र तु व्यते सुरैः ॥ सद्रूप धारी शैल सु नील
 द्रुत्यते सदा ॥ स तु मध्यगतः पीठ स्थितो दू स सा रुतिः ॥ विभाजमानः सततं मध्ये ब्रह्म वरा हयोः ॥ वराह शैल रूपो यस्य वित्र रति कथा
 ते ॥ स सर्वेषां स्थितः पश्चाद्दी र्घः सर्वं भा एव च ॥ ऐशान्यां यो भवेत् कूर्मः शैल रूपेण महा धुतिः ॥ मणि कर्णः समो सौ तु रया तो देवो घ
 शतं ततो मुनां ४

शतं ततो मुनां ४
ने

को २

नाम्ना

काली. पु
१६६

३६

सेविते॥ योनिरूपं शैलसु या यथां समुपस्थितः॥ मणिपर्वतसंज्ञो सौपर्वतो माधवप्रियः॥ महाप्रयागिरिर्धस्तुनेर्जसां समुपस्थितः॥
सगन्धमादनेनाम्ना सर्वदा शंकरप्रियः॥ वराहपृष्ठे भवने यत्र छिन्नो महासुरो॥ हरिणायत्र संयाता पाण्डुना प्रायसा शिला॥ वृक्षशक्ति
शिलायां सुपूर्वभागे तु मयातः॥ यस्तु पर्वतरूपो हंसतुभस्मावलाहयः॥ एवं पुण्यतमे पीठे कुत्रिका पीठसंज्ञकः॥ नीलकूटे मया साङ्गदेवी र
हसि संस्थिता॥ सत्यास्तु पतितं तत्र विशीर्णं योनिमण्डलं॥ शिलात्वमगमं ह्येते कामाख्या तत्र संस्थिता॥ संस्थितां शिलां प्रज्योतिषमती
त्वमवाप्नुयात्॥ अमर्त्यो वृक्षसदनं तस्यो वमोक्षमाप्नुयात्॥ तस्याः शिलायां माहात्म्यं यत्र कामेश्वरी स्थिता॥ अद्भुतं यत्पुण्यं तु लोहं भ
स्मभवेदुतं॥ सावपि प्रत्यहं तत्र पंचमूर्तिर्भगवन्॥ मोहार्थं सर्वलोकानां ममापि प्रीतये शिवा॥ अहं पंचमुखेनाशुपंचभागे वावस्थितः॥
ईशानः पूर्वभागे स्थः कामेश्वर्यो प्रधानतः॥ ऐशानां चैतन्यरूपो ह्यधोस्तस्य सन्निधौ॥ सद्यो जातस्तु वायवां वामदेवस्तु संगतः॥ देव्याश्चापि
नरत्रेष्ठपंचरूपाणि भैरवः॥ अणुवेतालं तु द्यानि देवैरपि सदैव हि॥ कामाख्या त्रिपुरावैव तथा कामेश्वरी शिवा॥ शारदाय महेकाशा
कामरूपगुणैर्युता॥ मयिलिंगत्वं मापन्ने शिलायां योनिमण्डले॥ सर्वेश्वरी त्वमगमन् शैलरूपाश्च निजराः॥ यथा हं निजरूपेणैव मे वै
सह कामया॥ शिलारूपप्रतिष्ठाः शैले शैले वावस्थिताः॥ रमंते च स्वरूपेण निरंतरं हसि संगताः॥ वृक्षा विष्णुर्हरश्चात्र दिक्पालाः स
र्व एव ते॥ अत्येयत्र शैले देवाः सानुकूला सदा मयि॥ उपाशितं महादेवी कामाख्यां कामरूपिणीं॥ नीलशैलसिखिकोणस्तु मधोनि

स्थिता
शिला रूप प्रतिष्ठा लक्षा सती अ देवता २

राम
१६६

प्रकटी ५

महाप्रयागजगद्गङ्गात्री मूलभूता सनातनी ३

प्रयाग्या

स्था

ती ५

मूः महाशिवः॥ तन्मथो मण्डलं चारुत्रिंशच्छक्ति समन्वितं॥ गृहमनोहरा तत्र मनोभवविनिर्मिता योनिस्तस्यां शिलायां तु शि
लारूपमनोहरा॥ वितस्तिमात्रविस्तीर्णा एकविंशतिमायता॥ काममूर्त्तं विनिर्माता भस्मरूपं नृगप्रिनी॥ सिंदूरकुंकुमा
रका सर्वकामप्रदायिनी॥ तस्यां यो नौ पंचरूपानि संचक्रीडति कामिनी॥ तत्राष्टौ योगिनी नित्यं मूलोत्तमसनातनी॥ पूर्वोक्तोत्तम
योर्याः स्थिता देवाः सप्तततः॥ ता संतु पीठनामानि मण्डले कत्र भैरवः॥ गुप्तकामा व श्रीकामा चतुर्थी विंध्यवासिनी॥ कोटेश्वरी च
मस्या वपादयुग्मा तथापरा॥ पीठेश्वरी कामा देवप्रहृति भुवनेश्वरी॥ सुयोगिन्यः पीठनामाख्याना अष्टौ च देवताः॥ सर्वतीर्थानित
त्रैव जलरूपाणि भैरवः॥ स्थितानि नामासौ प्राग्वा अवग्रं नापि पुण्यदा॥ विष्णुस्तु तीरतस्याः सन्नो प्राक्कमलद्रुतः॥ कामकायास्तु
वर्षकः कामाख्यातूर्णमास्थिता॥ लक्ष्मी सरस्वती देव्यो देव्या अंगे व्यवस्थिता॥ ललिता र्वाभवत्तक्ष्मी प्रातंगी तु सरस्वती॥ गणेश
हा पूर्वभागे तस्य शैलस्य संस्थितः॥ सिद्धः सनात्ता विख्यातो द्वारे देव्याः प्रियस्थितः॥ कल्पवृक्षः कल्पवल्ली चिन्मयी वापराजिता॥ भू
वार्तामहाशैले स्थिते देव्या धर्तृप्रियो वराहपाण्डुनायाख्याः स्थितस्तत्र हरिर्धृतः॥ जघने शिरसि छिन्वा जघान मधुकैभौ॥
तस्या सन्नेव हनुकुण्डं वृक्षाणामिर्मितं पुरा॥ ऐशानाख्यां शिवो यत्र तत्रासिद्धेश्वरसंज्ञकः॥ शिलारूपं सिद्धकुण्डं मध्यस्थं विद्धि भैरवः॥ त
स्या सन्नेगया क्षेत्रं क्षेत्रं वागर्त्तसी तथा॥ योनिमं जलसंकाशं कुण्डं वधो व्यवस्थितः॥ तत्रैवास्तु कुण्डं तु सुधासंघं सुपरितं॥ मम

भूवा मयि युताम्

रवा ५
तिनि ४

काली ० पु
१६७

प्रियार्थमिदं सदा नु स ह निजैः ॥ वामं वाहये सर्वं श्री कामेश्वर संज्ञकं ॥ वामकुण्डं महाकुण्डं तस्या सन्नेयवस्थितं ॥ शिवं केदार संज्ञं न
ये मध्यस्थं सिद्ध कामयोः ॥ दीर्घं वतुर्दश वा संज्ञाया ह त्राहयंततः ॥ तस्या सन्नेयं लपुत्री गुप्त कामा हयानुसा ॥ गुप्तकुण्डस्य मध्यस्था
कामाणां स्थापितं संहितं ॥ कामेश्वर शिलासंज्ञा कामाख्या संहिता सदा ॥ पूर्व भागे न संज्ञा यो निस्तु पर भागतः ॥ कामा कामाख्यायो
मध्य काल रात्रि र्यवस्थिता ॥ पीठे दीर्घं श्रीनामा सीमा भागे प्रवर्णिका ॥ कामाख्या पुस्तक प्रांते कुष्माणी नाम योगिनी ॥ पीठे कोटेश्व
री नामा यो निरूपेण संस्थिता ॥ यच्च योराह यं तीर्थं त कामाख्याया सुदक्षिणे ॥ पीठे भैरव नामा तु गीयते परमाधिभिः ॥ वासुदेव
भैरवी नामा भैरवा सन्न संस्थिता ॥ नायिका सा सदा भूत्वा वा एमुद विनाशिनी ॥ कामाभैरव योर्मध्ये स्वयं देवी सुराधगा ॥ द्वितीय सर्वभू
तानां देव्याः प्रीतये सदा ॥ सद्यो जा ताहयं श्री पंत कामाख्याया सुदक्षिणे ॥ श्री भवायोग गह्वरे नु स्थितं देवर्षि सेवितं ॥ विदितं त्रैव
दुर्गाख्यां नायिकां यो निरूपिणी ॥ सिद्ध कामेश्वरी नामा प्रख्याता देवै र्नि यशः ॥ श्री लण्घनः स्वच्छा यो हस्त जतु संस्थितः ॥ नामा त
कः कल्पवृक्षः कल्पवल्ली समन्वितः ॥ पीठे नु सिद्धं गंगाख्या स्वयं गंगा मुं स्थिता ॥ नामा त के कल्पवृक्षे सम प्रीति विहृये ॥ पु
ष्कराख्यं तु तद्देव पीठे त्वा मात कोहयं ॥ देशा न्यां तु पुरुषाख्यं समशी र्षं व्यवस्थितं ॥ भुवने ॥ नामा तु पीठे ख्यातं भैरव ॥ पु
ष्करं भुवने शास्त्र भुवना नंद संज्ञकं ॥ तस्या सन्ने तु सुरभिः शिलारूपेण संस्थिता ॥ कामधे नुरिति ख्याता पीठे कामप्रदायिनी ॥

शरणा

गम
१६७

पत्रवृक्षा तु संज्ञा ज्ञो मयि पर्वतरूपिणि ॥ कल्पवल्ली तु तत्रा स्तेना मासा त्वपर जिता ॥ कामधेनो रदूरस्था पूर्व भागे महेश्वरी ॥ ३

यो सोमरभं मूर्ति मेधं वाह पुवाउकः ॥ महाभैरव नामा भूकोटि नामा हयानुसः ॥ मूर्तिभिः पंचभिः पंच भागे पुसमवस्थितः ॥
अष्टयं वरुति प्रीत्या भैरवाख्यः स्थितो भूयं ॥ महाभैरव तया देवी योगिनी सिद्ध रूपिणी ॥ सावृक्षपर्वते वासे शिलारूपेण बो
द्धंता ॥ अतीवरूप संपन्नाना मासा भुवनेश्वरी ॥ श्री कामाख्या यो निरूपा यण्डिका ख्यातु योगिनी ॥ आग्नेय विदितं संस्थां स
र्व कामप्रदां शुभां ॥ योगिनी वाह हृष्टा ख्या पीठे भूद्विधा वसिनी ॥ योगिनी स्कन्द माता तु पीठे भूद्विधा वसिनी ॥ कामा यनी पीठ
नामा पाद दुर्गेति गीयते ॥ नैर्मीत्यां नील शैल स्थ प्रांते सा संस्थिता सना ॥ यो सोमं दीपमतनुः सनुपाखी न रूप चक ॥ संस्थितः
पश्चिम द्वारे हनुमान् पीठ नामतः ॥ ॥ संगरुठवाच ॥ इति तस्य वचः श्रुत्वा शंभो रमि तने जसः ॥ भैरव संतु पप्रक्षुर्व तातोपि
समुत्सुकः ॥ ॥ वेता त भैरवा वचनः ॥ अत पीठ कमस्तान् देव्याः पूजां तु संश्रयः ॥ आनुमि क्षा मिष्टी नामं वा नामपि शंक
रा ॥ रूपिणि पंचमूर्तिनां संज्ञा कल्पवृक्षे मशाणि वसंततः ॥ तेषां ये त्रिणि मंत्राणि वद नो वष प्रधु ज ॥ ॥ ॥ रउवाच ॥ शृणु व
क्षामि ते तात पंचमंत्रं पथ कृपय क ॥ कामाख्या पंचमूर्तिनां रूप कल्पवृक्षे भैरवा ॥ कामस्य काम मध्यस्थं काम देवपुटी कृतं ॥ कामेन
कामये कामी कामे कामे नियोजयेत् ॥ त्र्यष्टं तु ये जनं वृक्षं न परः शान्तं उच्यते ॥ प्रयत्ने कृतः कर्षा संश्रयं वसुधा प्रयं ॥ प्रजाप
तिस्तथा शक्तिवी ज संस्थादि संपुमे ॥ वदार्द्धं संहितं वी जं कामाख्यायाः प्रवक्ष्यते ॥ मद्रुदं नैर्मी प्रदं कर्म मे ॥ दार्यानां पुदायकं

शंभु

श्री वंता वद

ध

काली-प
१६८

ल

इदं रहस्यं परममन्यत सुसुदुर्लभं ॥ ओं त्रेनेदं यः शृणुयाद्गुरुवक्त्रोत्तमः ॥ सकामान्खिलान्प्राप्य शिवलोके महीयते ॥ श्रुति
सकलितसारं देवकं ऐं ह्रीं हूं सकल कलुषहारी श्री ध्यानं कुरु ॥ सुनय सुभय शोभि भूजये घघ शोभि सदि हृदिव सप्तवि
घ्नहं नो द्विजं तस्य ॥ नय न कलित काली ध्यानं नो द्विजं ॥ प्रणम्य सुनय सुभय देव स तद्विदुः स्य ॥ परमपद विभीषिं शुद्धं देव भार्गवी
एं शृणु शिवपद रूपं कापदेव्याः स्वरूपं ॥ श्रवणं गण सात्रासा धिते यस्य नाम प्रभवति बहु भूते नीति प्रवर्तक धाम ॥ सुरगा
गाणैः काण्डे यी यस्य शक्ति सादि ह सुव सुखं विं तनीयं कृती शै ॥ रवि शक्ति युज वर्ण कुं कुमापीत वर्ण प्रणि कन कवि विजा
लो क वर्ण वि विजा ॥ अभय वरद ह सा सा ह सुत्र प्र स सा प्राण त सुर सुरे शा सिद्धि को मे श्वरी सा ॥ अरुण कमल संस्था मण्डला
विभवा र वत रणि म नो ज्ञा मुक्त के शा ह सा ॥ अव ह दि प यु तु ग म स पा त्रि ने अ शि ह र वि स म वर्ण सर्व कामे श्वरी सा ॥ वि
पुल वि भव दात्री से र व क्रा मु के श्री वि द लित कर द ना स मि त दा व न म्ना ॥ म न सि ज इ ष टि स्या यो नि मु द्गं ल से ती सक ल ग ग णि स
क्त वि श्र त स्थान भागा ॥ दि न्मा चै व वि द्यु द धिः प्र का शा ध र्मा र्था द्यं सा ध के र्वा णि क ता र्थैः ॥ तै र्दे व दे व क म्प यो गं स द्वा र्थै व ताल त्वे र
व श्री प्रतिष्ठं ॥ त मि त्रा द्यं मा ड लं वि द्धि पश्चा त् कार्यं दे व वंदनेः पुष्पा युक्तेः ॥ प र्या यो यं प र्व मु क्तो म्पा यं दे वी तं त्रे सो म र्गै र्गं वि
धेयः ॥ ॥ इति श्री कालिका पुराणे कामाख्या योगे निमाडलं शिला कथनं ॥ ६० ॥ ॥ मार्कण्डेय उवाच ॥ वैष्णवी तंत्र

राम
१६८

मित्र तद्वै

दा

कल्पं तंत्रं स्मरिष्ये हं क्षीय गच्छे

त्या

मंत्रस्य यथा पूर्वमयोदितं ॥ माडलं प्रतिपद्योत्पण्या योमाडलस्य यः ॥ स एव प्रथमं कार्यः शिलायां पुष्पवन्दनेः पात्रादी
नां प्रतिष्ठां ही तये वा खणि यो जये तां विं शवी तंत्र मंत्र स्य प्रो क्ता या प्रति पत्नयः ॥ अत्र ताः स ल प्त्रा ह्या आ स न दि श्व पू ज
ये तां ति थो यो यो वि शो ष स्तु व हो वे ताल भै र वौ प्रथमं भास्व रा या धि श्र द्धा चै त्त स र्ध ये ॥ प्रथमं न सं वी तेः स ग णा य प्र
ह म ते ॥ आ स नार्ज न शो षे तु पी ठो क्ताः सर्व दे व ताः ॥ पी ठ ना म्ना नु सा पू ज्या म ण्ड ल स्य तु म धा तः ॥ ध्या न रु पं ज भि न्न सु वं श
या स ह भै र व ॥ कामा याः सर्व म न्यं तु म ह मा या स रो द्र तं ॥ योगि ती र्त्तु व नुः ष ट्ठिं प्र ज ये च प य कृ प य कृ ॥ गु हं प्र नो भ
वां या पे म ह्ने सा ह श्र वं स र्वी न् ॥ अ नं त रं पू ज ये न्नु दि क्पा ला मु नं व म ह न् ॥ रु प त स्था न स मु दि श्व पू जं य दि ष्ट सि द्ध ये
॥ अ त्त म्ना ॥ पूर्व द्वारे ग णा ति प्रथमं तु प्र पू ज ये त् ॥ नं दि न च द नु मं तं पं च प्र ह रि पू ज ये त् ॥ भं गी को त्त र तः प्र ज्यो
म ह्ना काल मु द क्षि णे ॥ ए ते म म ह्ना र्पा ला दे वा द्वारे प्र पू ज ये त् ॥ पा त्रा म ती र्तत वि धौ क र्णा दे का म मु द्द या ॥ भू ता ध सा रा णं
कु र्णा त्पूर्व ताल त्रये न तु ॥ वा म ह स्ते द क्षि णे न पा णि ना ताल मा ह रे त् ॥ दू र्दं फ डि ति मं त्रे ण वे ताला दीं श्र पू ज ये त् ॥ सर्व मु
त्तर तं त्रो यं तंत्रं क र्णा च सा ध कः ॥ अ त्रो क्ते न स्वरूपेण प्राणं यामि समाचरेत् ॥ स्नापयेत्पुष्पं देवी मूलं त्रेण साधकः ॥ म
धुती र्ना न्य द धि ना गो मु त्र गो म ये स था ॥ र त्ना दे वैः शर्करा भि गु ड पु ष्प कु शो द कैः ॥ सित सवप प यो भ्यां तिल क्षी रै

मुक्ता

रक्तनन्धनपुष्पे शुद्धिं शिरो वनादिभिः ॥

काली. ० पु
१६५

सयायैवेः ॥ नवभिर्विन्तरे द्युशिलायां यो निसन्निधौ ॥ आसनं पादपद्मं च शततथावनीयकं ॥ मधुपकं सानजलं वस्त्रं च दन
धूपणैः ॥ पुष्पं धूपं चरीपं च त्रे शं जनमतः परं ॥ नैवेद्या च मनीयं तु प्रदक्षिणं नमस्कृतिः ॥ एताः षोडशानिर्दिष्टा उपवारा
स्तु पूर्वतः ॥ आवाहयेत्तदा देवीः गायत्र्या काष्ठयोग्या ॥ तामेवं विद्विषेतालगुह्यं देवतमेव वा ॥ कामाख्या त्वमिहा गच्छ यथा
वत्तमसन्निधौ ॥ पूजाकर्तृणां सांनिध्यमिदं कल्पय कामिनी ॥ ३ ॥ कामाख्या ये विष्णवे कान्तेश्वर्यो धीमहि ॥ तन्नः कु
त्रिमहादेविततश्चातुप्रचोदयात् ॥ एषा तु कामायात्री पूजयेत्तदयानुतां ॥ पूजावसाने षोडश्याः प्रीत्यै निवेदयेत् ॥ रुद्रा व २५
क्षमालया पूज्याते नैव वशमानयेत् ॥ अक्षौ र्भूलमंत्रस्य त्रिराहृत्यैः प्रपूजयेत् ॥ कनिष्ठादि क्रमेणैव ह्यंगन्यासं समाचरेत् ॥
कामाख्याया षडंगानि श्रुत्वा मानं तरेतथा ॥ वैष्णवी तंत्रमंत्रस्य करोगं न्यासयौ श्वरेत् ॥ स्वराः प्रोक्तानिः करैस्तु सार्द्धं वन्देः स
विन्दुवैः ॥ मूलमंत्राद्यक्षराणां पुनश्च त्रिनियोजयेत् ॥ कनिष्ठादि क्रमेणैव ह्यंगन्यासं समाचरेत् ॥ अंगं न्यासकरं न्यासो कृ
त्वा पश्चात्तु साधकः ॥ हस्तिरसु शिवावर्जने ज्ञात्वा दूरपृष्ठतः ॥ बाह्वोः पाणौ जंघयोश्च पादयोश्च पिवित्यसेत् ॥ अभयं वर
देहस्तमक्षराणां वसूत्रकं ॥ पूजयित्वा शिलां सूर्यां शिरश्चन्द्रकलास्तथा ॥ रक्तपद्मं शर्ववैवल्लोहि त्वं ब्रह्मपुत्रकं ॥ मनो
भवशिलां तत्र शक्तिं सां सवमध्यतः ॥ देव्या प्रपूजयेद्भक्तः करवात्वं च पार्श्वतः ॥ पीठमधि देवतां तत्र यजेत्कामेश्वरी शुभां ॥

व २५

राम
१६५

० पुनेतैश्च विधानेन कामाख्यायस्तु पूजयेत् ॥ ३ ॥

त्रिपुरां पूजयेत्तद्धो पीठपुष्पमधि देवतां ॥ महोत्साहं च त्रिपुराप्रध्वजं प्रपूजयेत् ॥ वारुणेश्वरी महादेवी देव्या निष्काल्य धारिणी ॥
योनिमुद्रा समाख्याता कामाख्या विसर्जने ॥ इन्द्रं चतुर्भुजं वन्दना गुरुकुं कुम्भैः ॥ इति योजनमया प्रोक्तविशेषः परिपूज
ने ॥ एतैर्विग्रहैः सहितैर्वैष्णवी तंत्रगोचरं ॥ सर्वकल्पं समासाद्य कामाख्यां परिपूजयेत् ॥ मनो भव्यं गुरुं सयाति परमां गतिं ॥ मध्ये ३
ब्रह्मणी वारुणेश्वरी कारोद्गी गोरी द्वाणी तथैव च ॥ कोमारी वैष्णवी दुर्गा नारसिंही व कालिका ॥ कामाख्या शिवदुर्गा ववराही कोशि
की तथा ॥ मातेश्वरी शंकरा वज्रयन्त्री सर्वमंगला ॥ काली कपालिनी मेधाशिवा शाकं भरीतया ॥ भीमा शान्ता धामापरिचरुद्रा
णी वामिका तथा ॥ क्षमा धात्री स्वधा स्वाहा सुधा यणी महोदरी ॥ घोररूपमहा काली भद्र काली कपालिनी ॥ श्वेत्करी वीर्यदंष्ट्रा
वारुणेश्वरी वारुणिका ॥ वारुणा वारुणी वारुणी महा मोह प्रियं करी ॥ कलविकरिणी देवी बलप्रमथिनी तथा ॥ मनो मथिननी
देवी सर्वभूतस्य दीपिनी ॥ उमा जगामहा मुद्रा विजया वजया तथा ॥ पूर्वोक्तं शैलपुत्रा द्या योगिन्यहौ वयाः क्रमात् ॥ ताभिरेव
भिश्च सहिताश्च नृपतिश्च योगिनी ॥ पूजयेत्तान्दलस्थां तः सर्वकामार्थसिद्धये ॥ नानाविधं तु नैवेद्यं पानं पापसमेव च ॥ मोदका
पिष्टपूपाभिर्देवैः सम्यक् पूजयेत् ॥ एवं तु पूजयेद्देवी कामाख्यां सुखदायिनी ॥ भक्तिपुत्रो नरो देव्या स सर्वानलभते प्रियान् ॥
महोत्साहं पुनः देवी महाप्रियायानुसंस्तुता ॥ वैष्णवी तंत्रमंत्रेण संपूज्या योनिमाह्वयेत् ॥ तदेवमाह्वयं स्याच्च सुमंगल्यस्तथैव च ॥

दा २

मंत्रं तदेव सुखा

काली. पु
७०

२३४

३५ स्तापतं ५

स एव पुत्रा पर्व्या यस्तु दानं सैव देवता ॥ तं मंत्रं पुनस्तस्मात् न्यंतु किं न ॥ प्राणानि विस्तरं प्रहामाया महेसा
वे ॥ यत्रोक्तं तेन तां देवीं महेसा ह्यनुमते ॥ स्थानं पूर्वे पूजने यं मध्याह्नादिभिरासवे ॥ स पुनत्रिपुरामंत्रैः कामाख्याया
सुपूजने ॥ एतस्या मूलमंत्रं पुनर्वपुत्ररत्नके ॥ पुनर्योरिष्टयोः सम्यक् कृत्वा नु प्रतिपादितं ॥ वाग्वत् कामराजं नु ध्यायेत् ॥ इति श्री
वेति तं यं ॥ सर्वधर्माद्यं कामादी न साधयेत् कुण्डली मुतं ॥ त्रीण्यस्मात्पुरतो दद्यात् दुर्गाया ता प्रदेष्टुमीत्यत्रिपुरेति त
तः सर्वा कामाख्या कामरूपिणी ॥ तस्यास्तु स्थानं यादृक् कामाख्या याः प्रकीर्तितं ॥ तेनैव स्नायने कुर्यात् मूलमंत्रेण स्नाय
क ॥ त्रिकोणं प्राणं वा स्यात्त्रिपुरां नु विरोधतः ॥ मंत्रं तु अक्षरं ते यं तथा रूपत्रयं ततः ॥ त्रिविधा कुण्डली शक्तिं त्रिदिवेशाश्च
नुष्टयः ॥ सर्वत्रयं त्रयं यस्मात्तस्मात् त्रिपुरा मता ॥ उदीयाद्यथ पूर्वा नारेखा कार्या सुमण्डले ॥ त्रिमुखे रेखा सुकर्तव्या सा पु
नः पुष्पवन्दनैः ॥ ऐशान्या प्रथमैर्नीत्यां पात्रं कृत्वा तु तं लिखेत् ॥ नैर्नीत्यां वैववायवां ततो ह्येषां न्यगा पुनः ॥ एवं त्रिकोणं
विलिखेत् मण्डलस्य न्यवे पुनः ॥ ऐशान्याया सुरेखा यां सा तु शक्तिर्निगद्यते ॥ नैर्नीत्यां वायवीया ता ततो स्यान् न्यगा तदा ॥
सा तु शंभुः स माख्याता शक्त्या शंभुविनेदयत् ॥ शक्त्या विभिन्नं भूते शंवेष्टयेत्कमले नतः ॥ एष्टय त्रेतु तां ध्यायेत्त्रिवर्णं प्रा
कृपपूजयेत् ॥ त्रिभिस्त्रिभिः सुरेखाभिः शक्तिं शंभुं ववेष्टयेत् ॥ स्थानस्याभुक्ष्णं सम्यक् कार्ज्जं तं लिखनं तथा ॥ अथ मंत्रं

इति श्री ३

राम
७०

पुण्यानां भूतानां प्रपसारणं ॥ वैष्णवी तंत्रं प्रोक्तं तथैवोत्तरतंत्रं के ॥ यत्रोक्तं तनु सस्मात् सा कुर्यात् साधनो नरः ॥ त्रिपुराया
विशेषेण सहितं पूजनं कर्म ॥ एतत्रिकोणं देवीनां त्रयाणं स्थानमिष्यति ॥ ऐशान्याश्च तथैशानां नैर्नीत्यां चतुराननः ॥ वाय
वां तु तथा ब्रह्माष्टकोणे सुप्रकीर्तितः ॥ दत्तातोकपुरं प्रोक्तं के शरं तपां पुरं ॥ पुरं शेष त्रिकोणं तु त्रिपुरं प्राणं तं स्मृतं ॥ दलेषु के
शरे वापि त्रिकोणे सुत्रिधा त्रिधा ॥ रेखा सुविहिताः सम्यक् कुर्यात् तत्र पुनः पुनः ॥ उत्तरं तु भवेद्द्वारं तस्य वैधनुरावृत्तिः ॥ पूर्वद्वारं तु
द्विकोणं चतुःकोणं तु दक्षिणं ॥ पश्चिमे तौरनाकारमथावा न्यत्र मंडलं ॥ ऐशान्यां वैववायवा सुलिखेद्द्वौ चतुर्दशः ॥ नैर्नीत्यां पुस्तकं
वैववायवा मक्षतलिका ॥ एवं कृत्वा मण्डलं तु दत्तादक्षेण पाणिना ॥ कांते श्रांयेन मंडलं प्राणं पूजयेत्ततः ॥ प्रजयिता ततो धृ
त्वा तलिकाद्विषये नतु ॥ मूलमंत्रेण पूर्वे क्तं मंत्रैरपि स्यात्वरं ॥ नवभिस्कोटिकाभिश्च त्रिधा भूत्वा तु वेष्टनं ॥ अभुक्ष्णं ततः
पश्चात्कुर्याद्द्रुताय सारणे ॥ प्रतिपत्तिस्तु पात्राणं अर्घ्यं नवधा पुनः ॥ पूर्ववत्साधकः कुर्याद्दत्तं प्रावने तथा ॥ अष्टमी क
रणं कुर्यात्तथ मंत्रं मुदया ॥ योनि मुद्रां ततः कृत्वा पात्रतो यं तु विष्टयेत् ॥ मंत्राण्डं भैरवाया धं पूर्वाभिः शित शर्षपैः ॥ र
क्तपूषे शन्दनैश्च सगाण्यनिवेदयेत् ॥ करकच्छिपिकां कृत्वा विंशत्ये योनि मुद्रया ॥ आदौ मध्यो वकर्तव्यमेव तालभैर
वः ॥ अथ मंत्रेण अस्यापनार्थं तु मण्डलं ॥ षट्कोणं विलिखेत् मंत्रं तत्रा धारं तु स्वापयेत् ॥ ऐं ह्रीं दीं मंत्रराजेन त्रिधा पा

99

इत्थं पुनः ५

त्रयं धुंक्षिषेत् ॥ त्रिधा गंधं पुष्पं च त्रिधा दूर्वाक्षतं तथा ॥ ॐ ह्रीं ह्रीं ह्रीं ह्रीं ह्रीं ॥ अंगुष्ठाक्रमेण न्यसेत् ॥ ॐ ह्रीं ॥ इत्यष्टमंत्रेण पाणी
एष्टे तले तथा ॥ हृदयादि क्रमात् न्यसेत् ॥ त्रिधा त्रिधा त्रिधा ॥ संयोग्याणो क्रमत आंगुष्ठादि द्वयं द्वयं ॥ त्रिधा त्रिधा प
थं कृत्वा कृष्णं छेत्वा गान्धिविषये न्यसेत् ॥ कर्षं धृतया ब्रह्म द्वारं के शांतमस्तके ॥ नासिकारं ध्रुव गलं जानुयुगं पदद्वयं ॥ त्रि
धा त्रिधा न्यसेद्देभिः षड्भिः मंत्रैः एथ कृष्टयक ॥ प्राणायामं ततः कृत्वा त्र्यंकेः कुंभके स्तथा ॥ रेवके नापि त्रिपुरा मूर्तिं देवी
विविधं येत् ॥ द्वादशं प्रवर्तनं कृत्वा आद्यमूर्तिं विविधं येत् ॥ त्रिरात्रं तानु हृदये तां मूर्तिं श्रुणु भैरवा ॥ सिंदूरवर्णं सह शोभि
ने त्रां ववतु भुजां ॥ वासोर्द्धं पुष्पं कोटं दंडं धत्वा धः पुस्तकं तथा ॥ दक्षिणेर्द्धं मणं ववाणं तथा खड्गं दधानधः ॥ चतुर्णां कृष्ण
पाणानु एष्टे न्यं कुनयान्तरं ॥ निधाय तस्य एष्टे तु समपादेन संस्थितं ॥ जटाजूठार्द्धं वन्दे श्वसमा बद्धं शिरो धरात् ॥ नम्रा वि
वलिभंगेन वारुमध्यां मनोहरं ॥ सर्वालंकारं पूर्णं सर्वांगं सुंदरीशुभां ॥ शरद्वं विणमं दोहां सर्वलक्षणं सुमुतां ॥ एतां नु प्र
थमं ध्यात्वा त्रिधा स्नानं विविधं येत् ॥ तदुपश्च ततः पश्चात् सुषोतं द्वा गभवेन तु ॥ स्वमस्तके पुनर्दद्यात् गन्यासं पुनस्तथा ॥
मंत्रद्वयं त्रिधा जप्त्वा वाग्वाद्यंतु साधकः ॥ अर्घ्यपात्रं स्तोत्रं ये पुते स्तोत्रं ॥ पुष्पांश्च यजेत् ॥ पूजोपकरणं वापि त्रिरभ्युक्ष्य तथैव च ॥
कामपीठं ततो ध्यात्वा पूजयेत् क्रमशस्तिमान् ॥ गणेशस्य गणाय न्नां गणनायं तथैव च ॥ गणक्रीडश्च पूर्वादि द्वारि मंत्रेण पूज

अथ शतसं४

रा

۲۷

६४

भूतनाथां सौम्याना ४

स्य न्या ६

येत॥ हेरं ववीजमेतेषां संवत्परिकीर्तितं॥ विद्याशान्तिनिवृत्तिश्च प्रतिष्ठाद्वारपालकाः॥ कलासांप्रजयेत्साम्प्रदायि
क्रमश्चास्तथा॥ सिद्धपुत्रं ज्ञानपुत्रं तथा सहजपुत्रकं॥ शेषं वसमपुत्रश्च पूजयेद्वदुका निमान्॥ प्रत्येकं तु श्रियं देवीवदु
कानां परे परे॥ श्रीमित्यनेन संज्ञेण पूर्वादिपूजयेत्कृपात्॥ सिद्धस्य समयस्यायज्ञानस्य समयस्य वा॥ कुमारीपूजयेत्को
णेशान्यादग्निमण्डले॥ गोमंजभां सरं शैवं लोहजं संस्तयेव वा॥ पूजे श्वेतत्रयं लीलाज्ञानादोषपूजयेत्॥ मण्डलस्य तु
प्रथमे तु पंचवाणस्य पूजयेत्॥ दावां शोषणं देववभूतं मोहनं तथा॥ आकर्षणं प्रथमे तु मंत्रेनैव पुपूजयेत्॥ तैत्तिरीय
कोणे सुपूजयेत्तृत्रयोनिं प्रगाथं भगजिह्वं भगश्यामं तुलाधिका॥ क्रमात्पूजयेत्तिस्रो योगि मध्ये तु कोणयोः॥ भगमा
लिनीं तु प्रथमे द्वितीये तु भगोदरीं॥ तृतीये तु भगवादां योगिनीं कामरूपिणीं॥ अमंगलं सुसां देवी तथैवातंगमेखलां॥
अमंगलं प्रदनां शैव सदनं तदनां द्वयां॥ अमंगलं वेश्याय नंगमालिनीं प्रदनां द्वयां॥ दलकेशं प्रथमे तु ह्यष्टमीं प्रदनां कुरां॥
शैलपुत्रादयश्चाष्टौ त्रिपुरायाः पूजयेत्॥ एतन्नामभिरयं यावत्पुत्रा मयो मिनी॥ वाग्भवेन तथा दुर्गनेत्रवीजान्तरं
नतु॥ अंगुलीन्यासं चैतुषद्विंशतिभिः स्यात्॥ पूजयेत्क्षेत्रपालं सुप्रथमे किं जलकपत्रयोः॥ हेतुकं त्रिपुरं तु अग्निजि
ह्वं तथैव वा॥ अग्निवेतालसंतं सुकालं च करालकं॥ एकपादं भीमनाथपुत्रं रादिक्रमेण तु॥ एभिरेवाष्टभिर्मन्त्रैः काम

माह न्याह

काली-पु
७२

राजेन संयुतेः॥ तवे तानसितांगादीनाय कायं पूजयेत्॥ मण्डलस्य वतुदि श्रुद्धौ द्वौ पूर्वादिकं कृमात्॥ पश्चात् मण्डलयोर्म
धौ शेषमेकं तु पूजयेत्॥ असितांगोरु रुश्चा एको मंत्रो भयंकरः॥ कपाली श्रीषाणश्चैव संघारश्चेति तेन वा॥ ऐशान्यादिकृमा
हेतुनायं के पूजयेत्तरः॥ पश्चात् मण्डलयोर्मधौ अग्नौ द्वौ द्वौ पूजयेत्॥ बुध्नां पीरवीं चैव तथा मां देवरीं मपि॥ कौमारीं चै
व श्रीं चैव नारसिंहीं नथैव वा॥ वाराहीं च तथैव नृपाणीं वा मण्डा वीरि कान्तथा॥ आधारशक्तिप्रभृति मण्डलस्य तु मध्यतः
॥ वैष्णवीं तत्र कल्प्योक्तैः सर्वैर्गौरैव पूजयेत्॥ शिवस्य पंचयाः प्रोक्ताः सद्योजा तादयः शुभाः॥ मूर्तयस्ति पंचमधोपं वप्रेता त्व
मागताः॥ ताः पूजयेत्तथा मधोरक्तपद्मं शवं तथा॥ सिंहं पूजयेत्तत्र गदाधारं वसं जकं॥ जयंती मंगला काली भद्रकाली कपालि
नी॥ दुर्गा द्वौ द्वौ शिवो धात्री स्वाहा स्वधानमो सुते॥ उग्रबाहो पद्मबाहो च बाहो ग्राबाहो नायिका॥ बाहो ववती चैव वण्ड हं वण्ड
का॥ एताः संपूजयेन्मधो मण्डलस्य विशेषतः॥ आदि त्यादीनां प्रहान् सर्वान् रूपान् सवत्र संयुतान्॥ कृमात्प्रत्येकं मुद्रि श्चामपि
संपूजयेत्॥ दिक्पालानां तु मंत्रेण तथा सर्वां मुद्रि कृपतीन्॥ अस्त्रं चैव सुप्रत्येकं तेषां मंत्राणि भैरवा॥ नाथकामेश्वरं तत्र द्वे
कवकं वतुर्भुजं॥ भस्मश्चेतं मध्यदि रक्तपुष्पैः सुकुं सुकुं॥ त्रिशूलं वपिनाकश्च वामहस्तद्वये दत्तं॥ उत्पलं वीजं पूरश्च दक्षिण
द्वितये दधत्॥ श्वेतपद्मोपरिष्ठं तु ध्यात्वा मधोप पूजयेत्॥ कामाख्यां मूर्तितो ध्यात्वा कामाख्यामपि पूजयेत्॥ कामेश्वरीं तत्र दे

का५

प्र५

रा५

१७२

॥३५

वरं भयं२

रूपेण

दीशमस्यर्थः१

वदुकं४

वीं पूजयेत्परमेश्वरीम्॥ वक्ष्यमानेन मंत्रेण तत्र वेतालभैरवौ॥ करालं क्षेत्रपालं च खड्गं च पूरधारिणं॥ पूजयेद्देवमघ्नं तं दंष्ट्रा
भिन्नाधराननं॥ कीदंती कल्पद्रुमं च खड्गं चारत्नभूषितं॥ त्रिकुटं रुक्मवर्णं सुनीलं शैलमहाद्युतिः॥ मनोभवं गुहां तत्र दे
पं च बायां प्रतांगतां॥ रक्तमण्डलं संयुक्तं रक्तवर्णं सुवर्जुलां॥ अपराजिता वर्द्धनाश्च बालत्रयसु विस्त्रितां॥ आरक्तवर्णि
सततं कुसुमैरुपशोभितां॥ यवकं चैकं खलारख्यं सुवर्णं सदृशप्रभां॥ द्विभुजं दक्षिणे दण्डपाणिं वामे कपालकं॥ विभ्रतं पुर
तो देव्याः पूज्यो विष्णुविपत्तये॥ भैरवः पाण्डुनामाथरः रक्तगौरवतुर्भुजः॥ गदापद्मश्च शंखश्च वक्रवारुकरेणुव॥ विभ्रदेव्याः पुरो
भागे गृह्णन् विश्वरूपधृक्॥ समानं हेमकाख्यं तुरक्तवर्णं भयंकरं॥ असेवर्मभयं रौद्रं भुजानं मनुजातिघ्नं॥ तिसृभिः मुण्ड
मालाभिर्गलद्रक्तभिराजितं॥ अग्निर्निदग्धविगलत्रयप्रतोपीरस्थिता॥ पूजयेच्चित्तनेनैव शवबाहूनु भूषणं॥ महोक्तं सां
योगिनीं तु महाप्रायास्वरूपिणीं॥ ध्यानतो रूपतस्मां तु देव्या आग्नेयं पूजयेत्॥ पुरीचद्वयं तीक्ष्णानीलवर्णं तत्पूर्वतः॥ योजन
द्वयविस्तीर्णं मर्द्धं योजनविस्तीर्णं॥ उच्चैरनेकप्रासादसौधसौधं विभूषितं॥ मणिरत्नसुवर्णैः पिजातप्रासादविस्तीर्णं॥ कीजस
रो वरः सद्भिर्मंजरीविकवोत्पलेः॥ संयुक्तां पूजयेत्तत्र देव्याग्नेयं समंत्रकं॥ लौहि सं सर्वगौरांगो नीलवर्णं विभूषितं॥ रत्नमा
लासमायुक्तं वतुर्वाहू समन्वितं॥ पुस्तकं चैव तवर्णं च विभ्रतं दक्षिणे तथा॥ वामे शक्तिं ध्वजं चैव शिशुमारस्थितं शुभं॥ पी

सां५

प५३

६३

काली
१७३

रा४
रा५

देवराणि प्रां प्रधो मंत्रैरेतैः प्रपूजयेत् ॥ नाथं कामेश्वरं देवं प्रासादेन तु पूजयेत् ॥ कामेश्वर्यादि मंत्रेण यजेत् कामेश्वरी शुभां ॥ त्वी
वृषां तैव लेनैव मदनोते वत क्रमात् ॥ योजयेत्ताद विन्दुभ्यां स्वां स्वां कारेण मंत्रकं ॥ वरिष्ठकाने वदी जंतुयस्त्रे षमक्षरं ततः ॥
कल्पति त्रिका वृक्ष मंत्रमेतत् प्रकीर्तितं ॥ उग्राया मध्या वी जंतु नीलशैलस्य मंत्रकं ॥ मनोभवस्य वी जंतु महादेवेन संहितं ॥
आदि सेनादि विन्दु युक्तं तेन प्रयोजितं ॥ मनोभवा गुहायां तु मंत्रमेतत् प्रकीर्तितं ॥ वैष्णवी तं मंत्रं त्रयस्य तच्छेषं वीजं मंत्रं प्रवातद
धो ज्ञांतं संक्षिप्तं वतुथं स्वरं संयुतं ॥ वन्दु विंदु सप्तायुक्तं तं मंत्रं वापराजितं ॥ हयग्रीव स्वरूपं ववि शौर्य ही जमुद्धतं ॥ कमलस्य
तुत मंत्रं पूजने परिकीर्तितं ॥ केवलः सपरो हादि षष्ठ स्वर सप्रवितः ॥ वन्दु विंदु सप्तायुक्तं हयग्रीवस्य पूर्वकं ॥ भैरवं पाण्डुना
मानं वनमा लिन पूजनं ॥ वराहे तनु वीजेन पूजयेत्तु विधानतः ॥ सपरो हा वनु स्वार वि सर्गाभ्यां सप्रवितो ॥ महाभैरव मंत्रो
यं भैरवं तेन पूजयेत् ॥ महाह्वासां महाभायां द्वितीयाष्टाक्षरेण त ॥ देवी तत्रोदिते नैव पूजयेत् भूति सिद्धये ॥ आद्यक्षरं तु सा
मीन्दु विंदुभ्यां सप्रले कृतं ॥ खनाम्र वन्दु वत्यां तु पूजा मंत्रं प्रकीर्तितं ॥ लोहितं नदराजस्य वृक्षपुत्रस्य भूतिदं ॥ वल्लवी जंतुत
मंत्रं वद्वि भाष्यान्त प्रिषाते ॥ द्वितीयं त्रिपुरारूपं तथैव तु द्वितीयकं ॥ आवाहना र्थं देव्या सुविं तये द्योति मुद्रया ॥ वंधूक पुष्प
संकाशं जठर जूटे नु प्रणितं ॥ सर्व लक्षणं संपूर्णं सर्वानं कार भूषितां ॥ उद्यद्विषयवर्णं पत्रपत्रं क संज्ञितं ॥ मु

८२ सर्व लक्षणं संपूर्णं सर्वानं कार भूषितां ॥

रा४
१७३

कारतावली युक्तां पीनो न्तपयो धराम् ॥ वली विभंगवतु रामा सवामोद मोदितां ॥ नेत्रा हृद करीं शुभ्रं क्षीमं नीं जगतां
तथा ॥ त्रिनेत्रं योनि मुद्रा यामी ॥ षड्हा ससमायुतां ॥ नवयौवन संपन्ना मृडाला भवतु भुजां ॥ वाती र्द्वे पुस्तक धत्ते च
क्षमा लां तु दक्षिणां ॥ वामेनामयदो देवो दक्षिणां धो वरप्रदाया ॥ स्ववद्रक्तौ घसूर्या भां त्रिरो मालां तु विभ्रतीं ॥ आपादलं विनी
कल्प दुम मासाद्य संस्थितां ॥ कंदवो वतंतस्यां कामा ॥ हृद करीं शुभां ॥ द्वितीयं त्रिपुरा ध्यायेत् देव रूपं मनोहर
म् ॥ तृतीयं त्रिपुरां रूपं मृणु वेताल भैरव ॥ जवा कुशुम संकाशं मुक्त के वीं शुभाननां ॥ सदा त्रि वं ह संतं तु प्रेत वद्विनि
धाय वै ॥ हृदये तस्य देवस्य हृदये पद्मासन स्थितां ॥ रक्तोत्पले नि श्रितां तु मुद्रा मालां पदानुगां ॥ ग्रीवायां धारयती तु पी
नो न्तपयो धराम् ॥ चतुर्भुजां तथानि तां दक्षिणां द्विदामा लीनीं ॥ वरदा तदधो वा मेजगन्मायां तथा भयं ॥ अधस्तु पुस्तकं धत्ते
त्रिनेत्रं हसिताननां ॥ स्ववद्रधिरभोगा त्रीं तया सर्वां सुंदरीं ॥ एवं विधंस्तृतीयं तु रूपं ध्यायेत् पूजकः ॥ आद्यं तु वागभव रूपं
द्वितीयं कक्षयजकः ॥ मंत्रं त्रैये राप्रत्येकं हृदि पोडु शकैस्तथा ॥ पूजयेदुपचारे स्तुतिं विहृयं तथैव च ॥ मंत्रं त्रयं तथैव कत्र हत्वा
देव्या स्त्रि मूर्तयः ॥ कर्तव्या एकत संत्रं मध्या रूपा निवेशयेत् ॥ नासा पुष्पे नीनः सार्धं दक्षिणां नायतां पुनः ॥ अवतीर्य कराभ्यां तु देवी
मावा हये त्रिधा ॥ गयत्री त्रय मुद्रा र्थे स्नापयेत् प्रणमं तु तं ॥ आवाहने तु मंत्रो यं पीठे त व्यक्त साधके ॥ एहि देवी विभुभाव

पश्चादेवंपुंजीत तत्रः शुं जिप्रवोदयात् ॥ एतात्क स्त्रिपुरशेद्या गायत्रः परिकीर्तिताः ॥ प्रत्येकं स्नापनं कुर्यात्त्रिपुराणां तृणसिभिः ॥ यामभवेन तु मेवे ए प्रथमं पूजयेच्छिवं ॥
कामराजेन वपश्चाद्गामरेणापि पूजयेत् ॥ ४

आ० पु०

१२४

ने यतस्मिन्मसत्रिधौ ॥ अथुष्टिनांततः शुं वाहं कंठस्येहि मे ॥ एहेहि भगवत्यंवेत्रिपुरे कामदायिनि ॥ इमे भाग
वलिं गृह्णंसां त्रिधं समकलय ॥ नारायणे विद्महे च वाग्वारोप धीमहि त्रिच येव दुक्ता ततः पश्चात् नो देवी प्रवोदयात् ॥ ना
रायणे विद्महे वाचं विद्महे वायुधौ मही ॥ सोमभागे पुंजीत तः कुं जिप्रवोदयात् ॥ महामाये विद्महे वां समो ह न्येतु धीमहि ॥
पश्चादेव ॥ नो त्रिभिर्मंत्रैरेकैव तु पूजयेत् ॥ ततो मंत्रेण वै दद्यात्पुष्पांस्तपोभूषा ॥ कामारवा तंगरादितानसंपू
ज्याभ्युदयता न्युनः ॥ अंगन्यासस्य परमं त्रैदेव्या गानि प्रपूजयेत् ॥ ततो मंत्रेण ॥ दोषं तु मूलं तत्रेण वाष्पागामां प्रपूज
ने ॥ एकैकं प्राक्तं संपूज्य त्रिपुराये नमस्ततः ॥ नवधा पूजयेद्देवी त्रिपुरां कामरूपिणी ॥ उत्तरादिचतुष्टये पद्मस्यैतां प्रपूज
येत् ॥ प्रसारणमाधवं शंभुं भास्करं चतयेव च ॥ ऐशान्यादिषु तेष्वेव क्रमाद्व्याः प्रपूजयेत् ॥ जयन्ती प्रथमं पश्चाद्व्या
कामपराजितां ॥ नेत्रदयां विजयां चैव तथा मंत्रं व्याजयाह्वया ॥ त्रिकोरो केदारस्यातः कामं प्रीतिरिति त्रया ॥ पूजयेत्सं च वा
शांश्च पुष्पां च पंच पुष्पिकां ॥ अक्षमालां च चारुं तनपर्यं कमेव च ॥ प्रेतं च दक्षिणं चैव सप्तकृतं त्रैव पूजयेत् ॥
सं पूज्या पूर्ववन्मालां स्फटिका मेव मेरु ॥ आदाया चोत्तरयैरात्मा हाद्य प्रयत्नतः ॥ पूर्वोद्धृतं जयेत्स
म्यकसाधकस्त्रिपुरा मिह ॥ जपत्वा स्तुतिपठेद्वा च प्रराम्य च मुहुर्मुहुः ॥ त्रिपुराये वलिं दद्यात्संभवतु त्रिजातिकं ॥

रा०

१२४

सफले स्तोपसंयुक्तैः शर्करामधुसंधैः ॥ अभ्युक्षरुधिरं दद्यात्प्रयमा ज्यंतु वाहुजः ॥ वैश्यस्तु माक्षिकं देवो
कामराजेन मेरु ॥ ऐदये द्याग्भवेनैव जमरे विंतिरश्चिः ॥ यत्र तत्र वलिं दद्यात्पूजः पुष्पांशरादिकान् ॥ घ्रात्वा
पुष्पमथैशान्यां निर्माल्यं निःक्षिपेद्धुधः ॥ निर्माल्यधारिणी वास्या देवी त्रिपुरा चंडिका ॥ विमृज्या दोयोनि मुद्रां पद्म
मुद्रां तथैव च ॥ अर्द्धमुद्रां त्रिमुद्रां त्र्यम्बकं मपि दर्शयेत् ॥ निर्माल्यमपि गृहीयात्कामराज हूयेन तु ॥ एवं यः पूज
येद्देवी त्रिपुरां कामरूपिणी ॥ न सकामरिव लो न प्राप्य देवी लोकं मवाप्नुयात् ॥ ॥ इति कालिकापुराणं ॥
॥ ६३ ॥ भगवानुवाच ॥ ॥ देव्याः कामेश्वरी मूर्तिं स्मृत्वा वक्ष्यामि मेरु ॥ यस्यां स्त्रिपुरा नमात्रेण साधको लभ
ते प्रियान् ॥ तंत्रस्याः प्रथमतस्ततो नुध्या न गोवरी ॥ ततः पूजा क्रमं वक्ष्ये क्रमाद्देताल मेरु ॥ प्रजापतिस्ततो बहि
रिंद्रवीजं ततः परं ॥ ब्रह्मा ब्रह्मसहितं चतुर्थं स्वरं संयुतं ॥ इदं कामेश्वरी मंत्रं सर्वकामार्थसाधनं ॥ स्थानाभ्युक्षणं
तत्रादियात्र न्यासादिकं चैवाभूतापसारणां दीश्वरैश्च वीतंत्रभाषितं ॥ तथोक्ता मुनेरतंत्रं गृहीयात्साधकः स्वयं ॥
प्राणाया मंततः कुर्याद्दिह न पूजयेत्तथा ॥ विशेषं मंडलं वास्याः शृणु वेताल मेरु ॥ षड्कोणं मंडलं कुर्यात्सुवर्णं
ववितं येत् ॥ विभिद्य शक्त्या शंभुं त्रिपुरा तंत्रं वदुधः ॥ ततः शक्तिं शंभुनापि भेदयेत्क्रमतः सुधीः ॥ ऐशान्यादिनेत्रं

त्वां तां रेवां कृत्वा तु दक्षिणे ॥ पश्चिमात् पूर्व गंगरेवां पूर्वोदयितयो जरां ॥ इतरास्तपश्चिमां तां तु कृत्वा रेवां
 तु योजयेत् ॥ धनुस्तोरणसंकाशे द्वारे वोत्तरपश्चिमे ॥ दक्षिणं तु त्रिकोणं स्यात् षष्ठकोणं पूर्वमुच्यते ॥ जालेधरं लि
 खेत् पीठं मङ्गरे पश्चिमे लिखेत् ॥ ॐ हूं पीठं दक्षिणे तु कामरूपं तु षष्ठतः ॥ देव्याद्वा देसं तु पूर्वादिपाशाद्वा दशभिः करैः ॥
 लिखेत् मंडलकोणे तु तानि दिक्षु गच्छेत् ॥ षड्भिः सुखे रेखाभिः कर्तव्यं मंडलं क्रमः ॥ अथ न्युत्तरं तं त्रिकोणं वैष्णवी तं
 भाषितं ॥ मंडलस्य क्रमं सर्वं विद्वि वेतालभैरव ॥ ॐ श्रीं मदनतत्वाय नमः ॥ अथ मंडलं ॥ पूजयेत् प्रथमं ध्यात्वा मंडलं योग्यं
 ठकं ॥ पीठे शिलायां विलिखेत् मंडलं यो निमंडले ॥ त्रिकोणं विलिखेत् पश्चादेष्टयेत् क्रमं लेखतु ॥ हस्तं तु विंशत्ये देव्याः कामे
 ध्यात्वा धनोरमं ॥ प्रमितां ननसंकाशां नीलस्निग्धां शरीरुद्धां ॥ षड्वक्त्रां द्वादशभुजां मष्टादशविभागजां ॥ प्रत्येकं षष्ठ
 शिर्वैष्टवं द्वादशैकतशेखरं ॥ मणिमालिकायुक्तां दिक्तां मालां तु रक्ष्यते ॥ स्कंठे व विभ्रती नित्यं सर्वालंकारमंडिता ॥ पुरु
 कंसिद्धं चंद्रं चंद्रं वक्त्रं धनुस्तथा ॥ खड्गं शक्तिं वक्त्रं लेख विभ्रती दक्षिणे ॥ करैः ॥ अथ मालां महापद्मं कोटं च भयं तथा ॥ वि
 मं पश्चात् विना कं व विभ्रती वा मया गामिना ॥ सुकं रक्तं वपीतं व हरितं कृष्णं मेव च ॥ विवित्रं क्रमतः शीघ्रं मेवा यो पूर्वमेव च ॥
 दक्षिणं पश्चिमं वैव तथैवोत्तरतीर्थकं ॥ मध्यं वेति महाभाग क्रमात् रक्षायां वार्णतः तुलां माहेच्छरीवक्रं कामरूपं तं तु योजेत् ॥

राम

१७५

त्रिपुरा पितृसंकाशे वरदा हरिता तथा ॥ कंसं कामेच्छरी वक्रं चंद्रायाश्चित्रमिष्यते ॥ धम्मं हंसं यत कवं पुतिरी ली प्रकृतिं ॥ विं
 सोपरि सितप्रेतं तस्मिन्नाहितं पंकजं ॥ कामेच्छरी स्थितारतत्र ईषत्प्रहसितानना ॥ विवित्रां सुकसंवीता व्याघ्रवर्मा वरा तथा ॥ एवं
 कामेच्छरी ध्यायेत् कर्म कामाक्षीसिद्धये ॥ पीठे वा न्यत्र वा देव्याः पूजायां जायते क्रमः ॥ पीठे विशेषो वक्तव्यः सामान्ये त्वय र्थिते ॥ अंगुष्ठा
 दि क्रमादेव संयोन्याय युग्मे युग्मे ॥ मूलमेतस्यां शरणा दीर्घं स्वरयते ननु ॥ षड्भुजाद्यै र्मसेत्पूर्वमंगुली क्रममेव च ॥ हस्तकशिरवा वर्यनेत्रा
 लाणि पुनस्तथा ॥ न्यसेदक्षिरा दीर्घं हस्तेन षड्भिर्मित्रैस्तथा क्रमात् ॥ आस्यवाहुयुगं कुक्षिगुहं नानुदयं तथा ॥ पादयुगं क्रमोक्ते स्तथा
 द्विर्मित्रै र्न्यसेत् तथा ॥ अथ धामलमंत्रं तु त्रह्वायाद्यादि तेजले ॥ तेनोपकारं देहं वाभ्युक्ष्य क्रममारमेत् ॥ देशिकः पूजयेद्देवीं पी
 ठेनां देशिकः क्वचिन् ॥ तस्यैव हि करस्य श्रीदेवी नो हि जने शिवा ॥ यदि देशान्तरं यातः पीठं देशान्तरं प्रति ॥ तं देशिकोपदेशेन तदा पूजां
 समारमेत् ॥ यदि न्यतः समायातः कामरूपादितेन रूतं देशजोपदेशेन सं पूज्य फलमाप्नुयात् ॥ यस्मिन् देशे तु यः पीठं स्तत्र पांजाल
 कादिषु ॥ तद्देशजोपदेशेन पूज्यः पीठेश्वरो नरैः ॥ शोभ्य पापपूजने तु सम्पत्फलमवाप्नुयात् ॥ महाविभवसंपूर्णो विदिते
 नापि भैरव ॥ अतुल्यो यः क्रमश्चात्र वैष्णवी तं त्र गोवरे ॥ तथैवोत्तरं तत्रे पि प्रोक्तो ग्राह्यसाधकैः ॥ पूर्वद्वारि प्रथमतः काम तत्त्वप्रपूज
 जयेत् ॥ दक्षिणोत्तरी तत्त्वं तु रतितत्त्वं तु पश्चिमे ॥ उत्तरे मोहनं तत्त्वं क्रमादेतां निपूजयेत् ॥ ये शास्त्रां पूजयेद्देवंगणे शंदारपालकं ॥ ॥

खा ५

वंधनं मोहने वैवत येव वषण्णं ॥ मनोभवस्य वाणां प्रवृत्तारपं प्रजयेत् ॥ यद्वा रात्रौ प्रवृत्तारपं प्रजयेत् ॥
 मेव वा विप्ररात्रं त्रयं त्रयोक्तं प्रजयेत् ॥ मतः सुधीः ॥ गणकीडादि विद्याविद्या कलादिकारः ॥ वदुकान् सिद्धपुत्रा
 दीनसिद्धाद्याश्च कुमारादिकः ॥ ततः श्रुत्वा मेत्येतत्तु मिति विद्यते ॥ कामरतिं वप्रति वप्रनं गं मेखता
 दिकाः ॥ सप्तवे विप्ररात्राद्याश्च सितां गादयो नवः ॥ मोहश्चर्यादिको देव्यो दशभिः पंचमिर्गणैः ॥ द्वितीये
 पंचमं प्रोक्तं पीठे का फलप्रदं ॥ आधारशुक्तिख्यायेनित्यं तत्र प्रतिष्ठिताः ॥ धर्माद्याश्च तथेवाष्टौ त
 थास्त्वादिका गणाः ॥ एकत्र ग्रहादिकालाश्च तुष्टमपरं सुतः ॥ देवस्तथोग्रवंडाघातायिकाः यदि प्रजयेत् ॥
 फर्वा कुदेशं मेवैतत्तु वेतालभैरवः ॥ आवाहनं बोधुशोपचाररात्रौ प्रतिपादनं ॥ न पञ्चवलिदानं वप्रं गाकु
 स्त्राणां प्रजनेन ॥ सुद्राद्वर्गविष्टिश्च वदुमेत्युकीर्तितं ॥ एतानि सप्तजातीनां प्रकाशनं प्रजकः
 सुधीः ॥ स एवो द्वाद्विपीठानि संप्रजयितुमर्हति ॥ योज्यात्वा सम्यगेतानि ॥ पीठेष्टं प्रजनेन ॥ स
 नफलमवाप्नोति हीनायुरधिजायते ॥ त्रिपुरात्वं मंत्रोक्ताः स्थानेष्टानि भैरवः ॥ पूजयित्वा प्रथमतः श्रितयेत्
 रमेश्वरी ॥ वित्तयित्वा वमनसाभ्यर्च्य कामेश्वरीं हविः ॥ मानसैर्गंधपुष्पाद्यैस्ततो दक्षिणं शयः ॥ निःसा

सकरमासौ दुर्गा तंत्रे राधैरेव । नक्षत्राणि वैकुण्ठी दंगुशादिक्रमेण तु । हृदयादि क्रमात्पञ्चाङ्कादावपि पूर्ववत् । एतदेव त्व
 र्धमात्रेऽसृष्टा मंत्रं जपेत्सुधीः । ततो यैः सेवयेत्सीधं पुष्पगंधादिकं तथा । एवं पूजा क्रमं तात कुर्याद्देवास्तु मंडले । आदि
 त्यं च रिडकारूपं ध्यात्वा पूर्वं शिलातले । तस्मै निवेद्येदं सिद्धार्थं शतपुष्पकैः । आधारशक्तिप्रभृतीन् हीम
 त्रं राच पूजकः । पूजयेत्पुष्पमं मध्ये धर्मादीनपि पूर्ववत् । सत्वादीन गुरुपादां तात पूर्वतं त्रोटितं बुधः । पूजयेन्मध्यप
 द्ये तु सुमेरुमपि मध्यतः । पूर्वभागे मण्डलस्य देव्योः शक्तिः प्रपूजयेत् । नाथकामेश्वरादीं सुलोहित्याद्यन्त्रिंशे शतः ॥
 सर्वा नैपीठ देवांस्तु मण्डलस्थानौ रजते । मणिकर्णं चित्ररथं मत्स्यकं दंतं धैवतं । श्वेतं नीलं च चित्रं च वराहं गंधमादनं । म
 णिकुटं नन्दं च पश्चिमे पूजयेत्त्विमान् । जलपीठं मथ केदारं देवीदिक्करवा सिनीम् । धातुं स्वधांतया स्वाहां मात लोका
 पराजिते । दक्षिणे पूजयेद्देतो श्वतुः शशिं च यो गिनीम् । अदांश्च दक्षादिकालान् पूर्वा पुक्तक्रमेण तु । पूर्ववत् पूजयेद्दीप्ता
 भैरवं भैरवीमपि । ततः कछुपिका मुद्रा पुनरेतत् पूजकः । ध्यायेच्च पूर्ववद्देवी हृदि स्थिता मत्तसा पिच । मोमस्यै र्गंधपुष्पाद्यैः
 पूजयित्वा हृदि स्थितां । नासा पुटे ननिः सार्धं दक्षिणे नाथ मण्डले । पुष्पमार्तोप्य कामाख्यां चारदा मा हृयेत्तु । एवै राम
 हिररमेशानि सान्निध्यं मिह कल्पय । पूजा भागं गृह्णो मं शारदेय त्रमण्डले । दुर्गे दुर्गे इहा गच्छ गतीः परिकरीः १७८

सह । पूजा भागं गृह्णो मं मखं रक्ष नमो लुते । नारायणे विद्महे त्वां च रिडकारे तु धीमहि । शोभागे तु गाय त्रास्तान् श्व रिडपु
 वोद्यात् । दत्वा स्मानमते नै दुर्गा तंत्रे राधै पुनः । नेत्रबीजे न तु तथा पीठ मंत्रे राचान्तरं । चतुरक्षरं रात्रोषे रात्रिभिर्म
 त्रैः प्रपूजयेत् । चतुरक्षर मंत्रे रा पाद्यादीन्यप्युपश्रुत्वा । वितरे दुपचारांस्तु पूर्वयोक्तान् भैरेव ॥ दुर्गा तंत्रे रा मंत्रे रा देव्या
 मं गानि पूजयेत् । दुर्गे त्वनेन हृदयं पुनर्दुर्गे त्वनेन कमः । शिरवाकवचने त्रांश्च बाहुपादांश्च पञ्चभिः । रादिपंचा
 क्षरेः शेषैः पूजयेत्क्रमतः सुधीः । पूवाद्यसृष्टदले धेताः पूजयेन्नायिकाः क्रमात् । जयनीं पूर्वपत्रे तु आग्नेयां दौव
 मं गत्वा । कालीं च भद्रकालीं च तथा चैव कपालिनीम् । दुर्गां शिवां क्षमां चैव क्रमादेव तु नामतः । केदारस्य च मध्ये
 तु अष्टावेतास्तु नायिकाः । नेत्रबीजस्य मध्ये नवीजेत पद्मनायिकाः । आमि मूचत ये वेमो अ । पद्मिरोति वाहितः ॥
 हीं श्रीमित्युपा नोत्तमं प्रांतमाद्यस्वरे राच । उग्रचण्डोपचण्डाच चं जग्राचरणानि योको । स्वराजं चण्डवती चैव
 चंडरूपा च रिडको । त्रिको रां के चारान्तु कामं प्रीतिरति तथा । पंचवा राणं पंचधनुः पूजयेत्कामं त्रिकैः । अष्टपु
 ष्पिका पश्चात्तां प्रपूजयेत्परमेश्वरीम् । देव्यास्तु रूपं गत्या रि सस्त्रास्त्रा दीनि वाहनं । पंचाननं स शरं च देत्य मये प्रपूजयेत् ॥
 पीठे देवी शारदां कामाख्या मधि देवता । कामेश्वरीं महात्मा हां मध्य एव प्रपूजयेत् । चतुर्धा शर मंत्रे रा दद्यात्पुष्पा
 जलित्रयं । नृणां तु त्वावलिं दत्वा नमस्कृत्या वगुं धत्वा । यो निमुद्रां प्रदर्शयति मील्यो दिशि शूलिनः ॥ वरोश्च

येन मनुति निक्षिप्य विसर्जयेत् ॥ ततः स्तुमा स्तरा माधुर्द्विधा दक्षिणो जना देविं बहु दये स्या
 प्यस्या पय धानि मंडले ॥ एवमे विनुका माख्या पो गति दंगे जन्म धी ॥ शारदा ख्या तदा देवी पो ने न विधि
 ना यजेत् ॥ स सर्वे कामा सं प्रा शिव लोक मवा पुयात् ॥ यदि पिठं विना मयत्र फ जयेत् कामा मरु पिणी ॥ नील कूट
 तदा येत सर्व मेव समा करेत् ॥ यदा न्यत्र यजे देवी जले वा स्थे पिवा ॥ शिला दि पुव वा देवी पीठ दे वा नय ये दया ॥
 यजेदा नाम जेदा पि पीठे वश्यं प्रकृते ॥ एवमस्य र मिस्तत्रैः पं व मु ति ध रं शि वा ॥ एकै के नाथ वा त स्व स्व पं स्या
 द रं वि का वि घ्नान त स्य जा य ते ना धयो वा व प स्या भ न त स्य स द शो न्यः स्या रु न वा न्य स मृ दि निः ॥ गवां कोटि प्रद
 ना नु यर फलं जा य ते नृणां ॥ तत्फलं स म वा पो ति कामा ख्या पू जय त्रः ॥ दश पूर्व दश पत्त न सा पु रु त्प पा प तः ॥ सक र
 सं पू ज ने नै व म म लो क म वा पु या त् ॥ द्वि सं पू ज्य म सा देवी कामा ख्या पो नि म म ड ले ॥ से ते वं शा स मु क्त स्य दे वी लो क
 म वा पु या त् ॥ य स्त्रि वा रं पू ज ये तु वि धि ना ने न मान वः ॥ नील प र्व त मा रु द्र कामा ख्या पो नि म ड ले ॥ स स ह सं तु वं
 शा ना मु क्त स्य पा प को ष तः ॥ इ ह लो के रु खे श्व र्य वि रा यु स्त्व म वा प्य व ॥ दे हा ते म ड हं पा य ग णा ना म धि यो
 म वेत् ॥ य स्त्रि क स्या म धा य म्या न वं म्या वा पि सा ध कः ॥ य व रु पां तु कामा ख्या पू ज ने त्रैः स म त्र के ॥ ए न ये द रं
 दे वी म ड ले श्व र्य प्र कृ प य द ॥ व्या ला ड प व रु पा शि न द्वा रु पा शि य व वे ॥ सक र को टि ल ला रि म म रो के व मा न वः ॥
 स्थि ता दे वी प्र सा दे ने प रं ति की र्णा मा कृ पा त् ॥ इ ह लो के वां हि रो यं ह रं व्रा प्य प श स्त धा रि ष न शि त्वा म द

रामः ७८

वेहर

तथैवमाह कान्यासंज्ञायां वर्णनाक्रमे। नियमं यो पचारसांघोडसातोतयेवय ४

श्रीमान्मातङ्गनिवकेशरी ॥ विरायुः पुत्रपौत्रश्च विभवेऽसमन्वितः ॥ श्रीऽयत्नाद्यमरवतयुवतीमिश्ररक्षार ॥ य
 शरसाः पिशाचां भेषाभवति नितराः ॥ सर्वे कामान्वा ॥ द्विजराजसमो भवेत् ॥ ॥ इति कालिकापुराणे कामाख्या पूजा ॥
 ॥ ६५ ॥ ॥ श्रीर्वडवाव ॥ ॥ एवं तं संसमस्तं तुलावेत्ता लंभोरवौ ॥ य प्र कृ त्स्व व कं व ह र्षे फु ल विलो नौ ॥ वे ताल मे र वा पु व
 तुः ॥ ॥ कामाख्या याः तु तं तं संसां गुप्ता त्प सा र तः ॥ न म स्का रं त था मु द्गं व लि दाने तथै व व ॥ स त्त स र्वे स म म व ॥ वि स्त रे
 जगत्पुत्रो ॥ प्र ए व तौ त्रं हि नौ र पि नो य ते मो द भू मि षु ॥ भ ग वा नु वा य ॥ व द्या मि य द हं प यो भ व द्वां पु त्र को त्त मौ ॥ य रा
 र दं तं न र्श द्वा र्द लौ य का ग म न सा धु ना ॥ त्रि को रा मु य ष ड्दो र म ह्रि वं दं प्र द क्षि रां ॥ दं ड म पं ग मु गं व स त्र धा न तिल क्ष रां ॥ ये द्वा
 नी वा य को त्रै र्दि क्का मा ख्या प्र पू ज ने ॥ द्वा स्ता स्पी ड ला दो व स र्व मृ ते तु स र्व तः ॥ द्वा को रा दि य व र्त्तु य
 दि पूर्व मुखो यजेत् ॥ पश्चिमां भवीं गत्वा व्यवस्थां निर्दिशेत् ॥ यदा नरा मुखः कुर्यात्साधको देवपूजनं ॥
 तदा याम्पानुवायं गत्वा कुर्यात्संस्थितिं ॥ दक्षिणां दायवीं गत्वा दिशं नमस्कृत्य ॥ दक्षिणां दायवीं गत्वा
 गत्वा नमस्कृत्य कोरावतः ॥ त्रिकोराख्या नमस्कारं स्निग्धं संप्रीतिदायकः ॥ दक्षिणां दायवीं गत्वा
 यद्यां भवीं नतः ॥ ततोऽपि दक्षिणां गत्वा तां त्यक्त्वा गौ प्रविश्य च ॥ श्रित्तोराक्षसीं गत्वा तत्पश्चादुत्तरां दिशं ॥

स्था ५

उत्तरावतपायेयीभमणं धिनि को रावत ॥ पदो रो यं नमस्कारं सिद्धिं प्रीतिं दं यकः ॥ दक्षिणा दायवीगता शिव
 उर्गमोः ॥ दक्षिणा दायवीगता तस्माद्वावत्पदक्षिणा ॥ गत्वा यो सो नमस्कारः सार्धं वंद्य प्रकी
 र्तितः ॥ सत्कृत्य दक्षिणां कृत्वा वहुं कृति साधकः ॥ नमस्कारः कथ्यते सो प्रदक्षिणा दक्षिणैः ॥ त्व
 का स्वमा सनं स्या नमः कृत्वा नमस्कृतिः ॥ प्रदक्षिणां विना पातु क्षिप्य लभ विदंडवत् ॥ द
 ड्डत्तु यत्ते देवैः सर्वं देवा य मोक्षते ॥ पूर्वव दंडवद् भौ नि पत्य हरये नतः ॥ विबुधैर्न मुदये
 ना यना सपाह नु के नव ॥ ब्रह्मरंध्रे राक र्ण भ्यां यद्ग मि स्पर्शनं कृ मातः ॥ तदप्या गमिति
 प्रो क्तो नमस्कारो मती धिनिः ॥ प्रदक्षिणात्र यं कृत्वा साधको वहुं लाकृतिः ॥ ब्रह्मरंध्रे न स
 स्पर्शः सितै र्यः स्यान्नमस्कृतो ॥ स उग्र इति देवो धेरु व्यते विलु तुष्टिदः ॥ नमो ना सागदो
 यदधि पदां वा ह्मणो यथा ॥ नदी नां जा न्नी पादके देवानामिह बक्रधक ॥ नमस्कारे
 सु सर्वे पुतये वो गः प्रसस्यते ॥ त्रिकोणाद्यैर्नमस्कारैः कृते र्विभक्ति तः ॥ बहुवर्गं ल भेद को नः
 विष्टेव साधकः ॥ नमस्कारो महायज्ञः प्रीतिदः सतत हरेः ॥ महा माया प्रीति करः स नमस्कार
 सर्वतः सदा ॥ सर्वे प्राप्ति देवा नाम न्येषां प्रपि भैरव ॥ यो सावुर्गं नमस्कारं प्रीतिदः १

समः
१८०

को स मः ॥ उक्तास्तवनमस्कारः कुरुतं यत्तो पुवां ॥ उ द्राणां पारि संख्या नं स्वरूपे वयं पापि यं ॥ धेनु श्व संपुट जीव प्रांज
 लिर्वित्त्व पयं कै ॥ नारा व कुंड दंडो वयो निरुद्धं तथै व ॥ वंदना वतथा मुद्रा महायो निस्तथै व वा ॥ भगवत्पुट क मे
 वति संजो पार्ध वंदकः ॥ पुंजं वदि मुखं वैव शंख मुद्रा व मुष्टिकः ॥ वज्रं वैव ह्मण्यो न्या स यो निविमलस्तथा ॥ घटः शिव
 दिणी तुं ग पू र्णो पाह्मर्ध वंदकः ॥ समी ल निव कुंड वत्तं कृ तं तथै व वा ॥ सिंह वक्रं गा रु य व प्रो त्ता मा न्न म न त था ॥ विं व पा भु य
 तं श्रु दं त्या गो धो सा रिणी त था प्र सा र्णो ग्र उ द्रा कुंड ली व्क रु र्व व वा ॥ विष्टु र्व वा सि व ली व्क यो गो मे दो य मो ह नं ॥ वा शो ध
 नु व रु शी रं मुद्रा दृ ता स्त स त्र मा ॥ पु ष्पा त्र र शं त मुद्राः बुद्ध्या याः प्रकी र्ति ता ॥ तां सा व प व पं वा ण दे ता था ह्मा स्तु पू ज ने ॥
 रोष स्तु पा स्त्रि यं वा श मुद्रा स्ताः सम ये मुद्रा ॥ दुःखा त य न सं के त न ट ना दि पु ताः स्मृ ताः ॥ दे वा नां विं त या यो गे ध्या नै र्यो
 वि सृ ज्ते ॥ प्रा धा स्तु व वं वा श मुद्रा भै र व की र्ति ता ॥ मुद्रा वि ना तु य ज्ञ यं पा णा यामः सुरा व नं ॥ योगे ध्या ना सने वा
 धि ति कृ ता नि व भै र व ॥ प्रत्ये कं ल द्वा रं तेषां श्रु ता तं त यो मुद्रां ॥ दक्षिणा मे ध्या मा ज्ञे रा स त्व ह स्त स्य जं ज नी ॥ यो
 न्ये स त्व म ध्या तु तं न्या दक्षिणे न वे ॥ तथा दक्षिणा ना मिक या वा म ह स्त क नि धि की ॥ अ न्ना मि को तु वा म स्य द
 क्षिणा स्य क नि धि की ॥ यो म ज्ञे द्रु कि मा स म्य क र क्षि णं व र्त्त ने न तु ॥ धेनु मुद्रा त मार वा ता सर्व देव स्य तुष्टि दा ॥ स
 यो न्ये दो त लो स की र्णं मुद्रा यो ह स्त योः ॥ सं यो न्य पा र्थ वे तो दुःखो सं यो न्य वा य त सु रैः ॥ सर्वे प्राप्ति देवा तां संपुटः
 प्री ति दः सदा ॥ ध्या न विं त न यो गा दी संपुटः सं स्य ते सदा ॥ त्रिं कुं य मु ग लं पा र्णोः सं यो न्यो जी र्ध र व वा ॥ म ध्य र श्म यः

का. पु.
१८९

दे४

पुनःकारः प्राञ्जलिः परिकीर्तितः ॥ अंगुष्ठमंतरं कृत्वा प्राणोर्ध्वदि विधाय वासं यो न्यविल्ववत्तु विल्ववत्तु
प्रकीर्तितः ॥ मणि व-धा दकरभं संयो न्यकर यो दे योः ॥ तिस्रिंति सो दयोः प्राणि रं गुली विरलास्तुताः ॥ पर्व
मुद्रा समाख्याता चतुर्गर्गदान्तरां ॥ ५॥ अंगुष्ठमंतरं कृत्वा प्राणोर्ध्वदि विधाय वासं यो न्यविल्ववत्तु विल्ववत्तु
वः स्यात्प्रसायने ॥ ६॥ मम चैव दिवा या मय प्रीतिं दं प्रियं करी ॥ नाराचमुद्रा सततं प्रीतिं वेत्तु लभैर वत्तु मय संपुष्टमु
पि चैव कृत्वा वाम करेण तु ॥ मध्यामाया दक्षिणाय तथानमप्रयजत ॥ मध्यां गेना पतनं न्या अंगुष्ठमंतरं कृत्वा प्राणि रं गुली विरलास्तुताः ॥ पर्व
शं योजयेत्प्राणिं वाम मुद्रे तु सा धकः ॥ दक्षिणे दक्षिणे भागे मुद्रा मुद्रेय मियते ॥ इयंतु गणना पश्य प्रीति दानु द्विकी न
मा ॥ सर्वेषां मापि देवानां तु वि दसर्वक र्त्तु ॥ अंगुष्ठम मध्यामाया दक्षिणाय तथानमप्रयजत ॥ मध्यां गेना पतनं न्या अंगुष्ठमंतरं कृत्वा प्राणि रं गुली विरलास्तुताः ॥ पर्व
रास्य करस्य तु ॥ सर्वो गुणैः स्तु संयोज्य करयो रूम योरपि ॥ संवेष्ट्य रक्षु वदेन पाशे पारि कनिष्ठिके ॥ वामस्याना
ममूले चतुर्दश विनियोजयेत् दक्षिण मध्यामाया मूले तु प्राणं वाम मेव च ॥ योजयेद्यो जना त्पश्चादवर्त्यक
रशशि व काः ॥ यो न्या कारं तु तन्म धं यो नि मुद्रा प्र कीर्तितः ॥ कामाख्या याः पूवमूर्ते दुर्गा या अपि
भैरव ॥ प्रीति दायो नि मुद्रेयं मम कामस्य च प्रीयो ॥ संवेष्ट्य रक्षु वदेन पाशे पारि कनिष्ठिके ॥ वामस्याना

च२

तरंगमुष्टिच४

राम

१८९

६४

प्रा

ग२

प्रयेण वक निष्ठायाः अंगुष्ठमंतरं कृत्वा प्राणोर्ध्वदि विधाय वासं यो न्यविल्ववत्तु विल्ववत्तु
मेत ॥ बंदनी सा समाख्याता मुद्रा वि लुप्र मोदणी ॥ सा वै वैकुण्ठया वाक्ता महा उद्रा प्रकीर्तितः ॥ दक्षिणं गे तु सा शक्तवै लवी परिकी
र्तितः ॥ म हा यो निस्तु क धिता वै वी स्तं त्र गो बरे ॥ ७॥ मया कृतं तु अंगुष्ठमंतरं कृत्वा प्राणोर्ध्वदि विधाय वासं यो न्यविल्ववत्तु विल्ववत्तु
जयेत्तु नः ॥ मजमुद्रा समाख्याता तस्मिन् कारणी शिवा पि मया सर्वो गुली नाम देव दक्षिणाय करस्य तु ॥ संवेष्ट्य रक्षु वदेन पाशे पारि कनिष्ठिके ॥ वामस्याना
शः पुनः कृतः ॥ कनिष्ठा नाभिकां गुच्छं गुली नां योजयेद्युधः ॥ अंगुष्ठमंतरं कृत्वा प्राणोर्ध्वदि विधाय वासं यो न्यविल्ववत्तु विल्ववत्तु
करं च यद्यग्रे नि दर्शयेत् ॥ नि संगाना म सु द्यं नर सिंह व हा हयोः ॥ कनिष्ठा नाभिका मध्यामाया मूले तु प्राणं वाम मेव च ॥ योजयेद्यो जना त्पश्चादवर्त्यक
तु ॥ करस्य तज्जं न्यंगुष्ठे प्रसायं क्रियते तु या ॥ सा मुद्रा हर्ष व द्राव्या गृहं रं प्रीति दायिनी ॥ उक्ती कृतं तथो गुच्छं
दक्षिणाय करस्य तु ॥ कृत्वा मध्यां तदंगुष्ठं वाम मुच्छं तद्वत्तु ॥ उक्ती कृतं तथो गुच्छं
तस्या र व मुद्रा याः कनिष्ठा दि वि मो कृतः ॥ अंगुष्ठमंतरं कृत्वा प्राणोर्ध्वदि विधाय वासं यो न्यविल्ववत्तु विल्ववत्तु
व४ मज्जमाव च मे व च ॥ विमल अद्य ट भैरु गः पुं दु स्तथै व च ॥ न वा तां वि लु स्त ती नां सा ई संगे न मुद्रिकाः ॥ ८॥ मा व च
समाख्याता ना भिकां तथै व च ॥ संयो न्यकर यो दे योः ॥ तिस्रिंति सो दयोः प्राणि रं गुली विरलास्तुताः ॥ पर्व
गुच्छं व त था शं के शं च मुद्रा प्रकीर्तितः ॥ ९॥ नान मज्ज ली कृ तां च गुच्छं दे व नि ष्टयोः ॥ स्तुति नि नि ष्टु वं शं यो ना प
प्रदर्शयेत् ॥ स यो नि रिति विख्याता मुद्रा देवो द्युष्टि दा ॥ उष्टि ई शि रा ह स्तस्य म हो द्युष्टि को भवेत् ॥ सा स्यादि

६४

१८२ **विं॥** **शरि** शिमुद्रावालीसु र्वपिप्यावसा ॥ ३१ ॥ अनामिके कति चेव संयो ज्य तमुद्रा पुनः ॥ मध्यमा तज्जनीनां तु धेनु मुदेव बं च न सा विं
 नुरितिरव्याता वं श्वाति विवर्दिनी ॥ ३२ ॥ करयोरं गुलीनां तु सर्वाग्रा एकेकतः स्थिता ॥ मया योज्यते तले वत दधौ विप्रा ज्यव ॥
 अग्रे रये विप्रा ज्ये नु सुद्रा समी लनी तु सा ॥ भो मस्तय मुनि दणा मियं प्रीति विवर्दिनी ॥ ३३ ॥ सर्वा गुलीनां तु संयो ज्य कति रास्य
 करे तु ॥ किमुद्रा गुं यथा नमं तलं कुर्यात् कुंड वत् ॥ समारव्याता कुंड मुद्रा बुधवाणा शिवा प्रिया ॥ ३४ ॥ सर्वा गुलीनां मध्यं कति
 वाम हस्तस्य वांगुली ॥ प्रसूयति पुष्ट पुगल संयोज्ये भौ रका ॥ तदं गुष्ट द्यं कार्यं संमुखं वितरेत्ततः ॥ वक्रमुद्रा समारव्या
 ता गुरु विष्म शि प्रिया ॥ ३५ ॥ अंगुष्ठ मध्यमा च वना मपि ता करस्य तु ॥ रत्तिरास्य परास्ति नो योज्ये द्यतः पुनः ॥
 मूल मुद्रा समारव्याता मम रक्त गुह प्रिया ॥ ३६ ॥ निकंजी क्य तु करौ वामांगुली गणस्पतु ॥ अग्राणि योज्ये मध्ये तु लस्या
 सव्य हस्ततः ॥ अधरु लावा न हस्तं मुद्रा सिं ह मुरवी स्मरता ॥ इयं प्रीत्यै तु दगायाः सूर्य पुत्रस्य च निराः ॥ भगमुद्रा करं मूले गो
 मुखारव्या प्रकीर्तिता ॥ मम विष्म सया रातोः सर्वदा प्रीति दायिनी ॥ मुष्टि द्यम थो नानु रत्वा संयो ज्य पथेतः ॥ रत्तिरा
 स्य कनिष्ठा दान प्रसाप क मतः पुनः ॥ तथा वाम कनिष्ठा म्या मे के केन प्रसारयेत् ॥ अष्टौ मुद्रा समारव्याता न नितः क्रम
 तः शृणु ॥ यो नो मो नम न वे वेषां युपतंतया ॥ मुद्रा वागः सारणी वत धा वेष प्रसा रेणी ॥ आकुं वं कर शारवा सु दत्तिराः
 सानु मुद्रिका ॥ अंगुद्रा समारव्याता स्व हस्तस्य विपर्ययात् ॥ इद्रा दिलो कपाला नां दश मुद्राः प्रकीर्तिताः ॥ सर्वेषां मयि राम
 देवानां परम प्रीति विवर्दिनी ॥ अंगुष्ठ गंतु तज्जनीनां अग्रा भागे तु योज्ये ॥ आकुं वं मध्यमा दस्त रक्षा हस्तस्य वांगुली ॥ र्वा १८२

ये कुंडलाकारं कुंडली शक्ति तु विदं ॥ सर्वेषां मयि देवानां तथा तद्वि करं मस्त ॥ अंगुष्ठ तज्जनी मध्या अग्रा भागे
 नियो ज्यव ॥ मध्यमा वक निष्ठा व श्रु के व दक्षिणे करे ॥ त्रिमुखाख्या समाख्या ता विष्म देव प्रिया सदा ॥ केतोः प्रिये यं
 सततं मातृणां मयि तु विदं ॥ तज्जनीनां अंगुष्ठ योरग्रा भागे संयो ज्य वांगुली ॥ अग्रा अग्रा कुं वये तिस्रं सा सवली प्रकीर्ति
 ता ॥ पितृणां मथ सो ध्या नां रुद्राणां विष्म कर्मणः ॥ सर्वदा प्रीति जने नीयु सवली प्रकीर्तिता ॥ पादो तलाभ्यां संयो ज्य
 तदंगुष्ठ ह्यततः ॥ उड्डं संयो ज्ये नाभौ तस्योपरित थो ज विः ॥ योग मुद्रा समारव्याता यो गि तां तत्व दायिनी ॥ सर्वेषां
 मयि देवानां पूजने विवर्तते तथा ॥ योग मुद्रा समारव्याता तु विष्म करी सदा ॥ प्रोजलि कीं समुद्रां तु ड्डो धी भावयो
 जिता ॥ विमिष्ट दश ये दृष्टो ड्डो धीः प्रकीर्ती कृतौ ॥ भेद मुद्रा समारव्याता मम विष्म विवर्दिनी ॥ अंगुष्ठे देव निशिप्य
 करयो रभयो राय ॥ अग्रे ए यो जये त्यश्वा ल निष्ठा पुगलं ततः ॥ मयो हस्त योश्वा ला तज्जनीनां द्या अयो जयेत् ॥ अग्रा ग्रे स
 नम्यं सव्य हस्त मध्यमा ना मिके तथा ॥ तयोः पक्षे तस्यो ज्य अंगुष्ठ अततः परा ॥ कनिष्ठा तज्जनीनां वैव अने तयो जयेत्
 तः ॥ वागा मुद्रा समारव्याता सर्व देवस्य तु विदं ॥ सर्वा गुली स्तु संयो ज्य अंगुष्ठ मथ तज्जनी ॥ प्रसा र्य करयोः पश्चा
 दंगुष्ठ गंतु यो जयेत् ॥ अंगुष्ठ ग्रां ग्रां तज्जनीनां अग्रे ए यो जयेत् ॥ यथा शक्ति प्रसा र्य पि धेनु मुद्रा प्रकीर्तिता ॥
 सर्वा गुली ता मग्रा रा वा ह्ये ती यो नियो जयेत् ॥ अनामिका यम्य चेत् अंगुष्ठ ग्रां नियो जयेत् ॥ अंगुष्ठं तूरवत् चेत्वा तेषां
 म तसु भौ रवा त्वा री रम द्रा वारव्याता सर्वेषां प्रीति विवर्दिनी ॥ मुद्रा सु संस्थिता पूजा मुद्रा सु परि वितन ॥ मुद्रा स्वव स्थिता योगो

श्रीका-५
१८३

व ५

वा ४

मुद्रा मोदकरास्ततः ॥ यदा यदा पूजने भुवि तने ध्यातव्यं कर्मणि ॥ यज्ञादौ स्तवने वापि हस्तकृत्वां व विद्यते ॥ तदा
(मुद्रा युतं कुर्यादिष्टा पुत्रैश्च य ॥ यज्ञकृत्येषु कृत्वा हस्तो मुद्रा सुवक्ष्यते ॥ तदा मुद्रा विधायैव तंतु क
त्वं समारभत ॥ मुद्रियुक्तं हस्ततः क्रियते कर्मदेवि ॥ कृत्वा पश्चिच्छेदं तं स्यात्तस्मात्मुद्रा जितो भवेत् ॥ विसर्जने
तु देवानां यस्यां पेरिकीर्तिता ॥ मुद्रांता पूजनादौ नुत स्य नवप्रयोजयेत् ॥ विसृष्टा दातु ते मुद्रा तस्यांतां यान्त
पुरेत् ॥ एतन्नादिसमस्ततु कर्मिणो विवक्षया ॥ ततो मुद्रां प्रदायिती देवानां मादतां मुद्रां तस्मात्तां यः
स तां वेत्ते ॥ गुरुं पो निर्महा पो नियो निवासी व वैष्णवी ॥ मुद्रा विसर्जने प्रोक्ता शिवा विपुरयोः सदा ॥
दुर्गायाः सर्वेषु मुद्रा एता प्रकीर्तिता ॥ पो निव संपुटं वैवमहा पो नितं येव वा बर्ज्ज पित्वा व्यस्त भावा दुक्ता
दन्त्रयो जयेतौ न वेपुस्तत्रिष वास दन्त्या मुद्राः समस्ततः ॥ तावत्स भावा दाताः स्फुर्मुद्रा मोदकराः पराः ॥
एवं कौक्यिता मुद्रा फजने कृत्य विद्या कर्मस्तु वलिदानस्य कृत्वा वेताल भैरवा ॥ इति का पु शशो मुद्रा
ध्याय ॥ ॥ भगवानुवाच ॥ न संतु वलिदानस्य स्वरूपं विदितं ॥ यथा स्यात्सीत ये सम्यक् कृत्वा वक्ष्या
मिमुत्रही ॥ वैष्णवी तंत्रक लोका कर्म सर्वत्र सर्वदा सा धर्मे वलिदाने प्रया ह्य सर्वसुरस्य वापि हिताः कृत्वा
पाया हानस्या नव विधा मृगा ॥ महिषो गच्छिका गावश्छागा वधुश्च मुकः ॥ खरश्च कृल सारश्च गोविधा शर

लिका

दिभिः ३
शम
१८३

मोहरिः ॥ साई लक्ष्मण सरस्वती वसुधा वरुधिरुथा ॥ वंडिका भैरवादी नैव तमपरिकीर्तिताः ॥ वलिभिसा ध्यते
मुक्तिर्वलिभिसा ध्यते दिवं ॥ वलिदाने तत्ततं जपेच्छुत्रपा नृपः ॥ मत्स्यां कृत्वा तां तु वलिः शततं शिवा ॥
मासे कंठप्रिमा प्रोतिता हैसी सो नृप ॥ मृगाणां शोणितं देवीनराणामपि स्मृतैः ॥ अष्टौ मासा
नवा प्रोति कृत्वा एतावता ॥ गोगो धिकी ॥ धिरे वा धिकी ॥ नृपमा मुयात ॥ कृत्वा सारस्य रुधिरैः
श्रुकरस्य वशो गितैः ॥ आ प्रोति सततं देवी तं मंदा दशवा धिकी ॥ अगाविका नां रुधिरैः पंचविंशति वा धिकी ॥
महिषाणां वरुजानां रुधिरैः शत वा धिकी ॥ नृपिमा प्रोति परमां साई लक्ष्मण रुधिरैः सथा ॥ सिंहस्य शरभस्या
थ स्वगात्रस्य वशो गितैः ॥ देवी तं प्रोति सुहृत्परिवत्सरा ॥ मां सै रपितया प्रोति रुधिरैः सथा वती ॥
रुह्य सारस्य ते खड्गं तथा मत्स्यं वरोहितं ॥ वाघी न संवमां संव फलनेषां पृथक् पृथक् ॥ रुह्य सारस्य मां से
न तथा खड्गे न चंडिका ॥ वर्षाणि पंचशतान्येव तं प्रोति केवलं ॥ रोहितं स्य तु मत्स्यं स्य मां से वी प्रीणा
सम्यक् ॥ तं प्रोति वर्षाणां शतानि त्रीणि मसिया ॥ त्रिः पिवं विदियं क्षिणं श्योतिं द्रुमजापतिं ॥
वाघी रासः प्रोत्यते सौ हव्ये कवे वसत्युत मनी ल ग्रीवो रक्त शीर्षः रक्त पादः शित छंदः ॥ वाघी रासः

प्री

एतावती सममविहोऽपि त्रियः नरेण वलिनी नो देवी सहस्रं परिवसतः नरा विधिदत्तेन वा नो तित्तिलं तदा त्रिभिः
नोरेः ॥ नरेण वाच्यमां स नमि स हस्ताणि व सरान् ॥ तत्तिमं प्रोतिका माख्या भेरवो मम रूप धक ॥ मंत्र पूतं शोणि
तं तु पीयूषं जायते सदा ॥ मस्तु कवापि न स्थास्तु मां संचापितं शिवा ॥ तस्मात्तु पूजने दद्याद्दलेः शीर्षं सरो
हितं ॥ भोज्ये होमे च मां सानि युंजीयाद्विचक्षसाः ॥ पूजासु नाम मां स्यानि दद्याद्देसाधकः कवित् ॥ अतः तु लो
हितं शीर्षं मृतं तंतु जायते ॥ कृष्णाण्डमिधुदं च मां ससार स मेव च ॥ यत्ते वलिसमात्रो मां स्ते प्रो द्या ग समा सदा ॥ चंद्रहासेन क
र्त्तुं वा ॥ इति वा ॥ इति न मुखमिष्यते ॥ द्वात्रिंशे च नु कारवद्विंशं कलादिस्तु मध्यमं ॥ अरुणं प्र ॥ भक्षे च वा धर्मपरि कीर्तितं ॥ शमो न्येः श
क्तिं वारा ॥ ये वलिश्चे ॥ द्यः कदापि न ॥ ना नो देवी वलिं तंतु दातु मृत्युमवाप्नुयात् ॥ हस्तेन द्वादये द्यस्तु प्रो क्षितं साधकः
पशु ॥ पक्षिणां वा ब्रह्म हृत्पां सो वा प्रो तिसुदुः सह नामं मरुदं तु वलिं नित्यं जीति वचक्षराः ॥ खड्गस्य मंत्र ने मंत्राः यावन्तः कथिता
पुरा ॥ महातया वले स्ते वै प्रो म्यास्तु प्रो दिता नु धेः ॥ तैः साहं मेते मंत्रोक्त यो ज्याः खड्गादि मंत्रो ॥ पूजने शरदा दारिणां कामा
ख्याया विशेषतः ॥ द्विः का प्रो तिततो देवा वज्रे श्वरि परंततः ॥ ततो नु लो ह दं शो ये देवः शेषे या योजयेत् ॥ संप्र ज्ञानेन
मंत्रेण खड्गमा दाय पणिना ॥ कालरात्रास्तु मंत्रेण तं खड्गमभि मंत्रयेत् ॥ नेत्रवीजं स्य मध्यं तु द्विरौ चै रौ प्रयोजयेत् ॥

अर्च

यो ३

रावत्य

श्रीरामः

१८४

ततो नु का लिका लिते वि कट दंष्ट्रे ततः पदां सं त्रा दी र्ती ये न स्वरौ का दशे न वे ॥ योजितो नाद विंदुः म्यां द्वौ तयश्चा विधोजयेत् ॥
पेत्का दिती पदं तस्मात्वा दपे द्यततः ॥ सर्वदुष्टा नितिततो दि मरुि मृततो मुकं ॥ खड्गे न वि विधिं धी तिततः किलिकिती
तिवे ॥ ततः किं वि किं की त्ये वं ततः पि व पि वे ति व ॥ ततो नु रु धि दं वे ति स्का स्का किलिकि ती ति व ॥ कालिका ये न म इति का ल रा त्रा
स्तु मंत्रकः ॥ इत्यनेन नु मंत्रेण करवा लेभि मंत्रितो का ल रा त्रिः स्वयं तस्मिन् प्रसी दत्य रिहान ये वलेः सुवो दिता म विं त्रि संग्रा ह्या
स्तु साधकैः ॥ स्वयं मंत्रस्तु वक्तव्यस्तु द्वा रिरहान ये ॥ पत्रार्थे पशवस्तु द्याः स्वयं मे व स्वयं भु वा ॥ पुनस्तु द्या र्थे पि यामित स्मा धजे
वधोऽवधं ॥ ततो दे वत पु दि श्य काम पु दि श्य वा ल नं किं ये ते न मंत्रेण वलिं र्वा न नं तु तं ॥ अथ वेदं तं वज्रे तं स्वयं पूर्व मुखस्तथा ॥
सुवो क्ता न सौ धवा दी क्त दत्ते व शं ति जयेत् ॥ सो व शं राज तं ता म्रै दे त्यं पत्र पुटं तथा ॥ मा हं यं कां सम पु वा म त का व म यं व वा ॥ यो न
स धिर दाना दि कर्त्त वं वि भवा वधि ॥ न लो हे वा ल्क ले वा पि वे त्रे वं गे य शो श से ॥ दद्याद्दं वली नां तु मो क्ति श्रु तेष वा ॥
न धो दे भूत ले क पि दे वा स्तु दान भाजने ॥ रुधिराणि प्र दद्या नु भू निका मो न शो त मः ॥ न स्पृशेत् सदा का यो मां हये तं ज स्या वा ॥ दद्या न्न र्पितं तंतु न
पुन दो क दा वन ॥ हय मे धा र्ते दद्या न्न क द वि द्वा द्यं वलिं ॥ तदा दि क्वाल मे धे पु गजं दद्या न्न रा धि पः न क दा चि न्ता दे वे प्र द द्या द्दु
य ह स्ति नो हय कं द्वा रं क तु वलिं द द्या न्न रा धि पः ॥ सिंह व्या धं न रं वा पि स्व गा व रू धि रं तं तथा ॥ न दद्या द्वा र्ध रा गो म द्यं त था
दे वे क दा वन ॥ सिंह व्या धं न रा न्द वा क्रा स्तु गो न र कं व जे त ॥ दहा पि स्या त्स ही ना युः सुख सौ भा ग्य वर्जितः ॥ स्व गन्त रू धि रं द त्वा वी भव ध्य म वा
मु या त ॥ म द्यं द त्वा वी ह रा पा दे व ही य ते न कृ ष्ण सारं वित रे द्वा लिं तु क्ष त्रि या द यः ॥ द दतः कृ ष्ण सारं तु व ह्न व ध्य म वा मु या त ॥ य ग सिं ह

यो ७

भु ८

五

五

का. ५
१८६

वित्रलंगलकणादिभग्नदतत्रेववाभग्नं जादिकं वापिनदद्यात्कदावन॥ नवाहशोबलिंदद्याच्चैतमपि पार्थिवः॥ नोत्स
वद्विजदेवेभ्योभूपतेसनयतया॥ एतेनविजितेदद्यान्नयंरिपुभूयत॥ पुत्रंवाभ्रातरंवापिपितरंवाधोधिना॥ विनीतंवनद
द्यात्तुभाजितेयंवनानुलो॥ अंधकंतापिदद्यात्तथाऽतातामगद्विजाताउकाताभेप्रदद्यात्तुगदंमंभोभुमेववालाभेमेवां
नविभवेद्यावृषधुवरंतया॥ संपूज्याविधिवत्सुषुपशुंयसिणोमवृ॥ संधिघवापिमंत्रेणमंत्रेणैवनिवेदयेत्॥
त्रारसद्योशिरोस्तंदेव्याःसमृद्धिर्वेदयेत्॥ ह्यगंतुवामतोदद्यात्तुमहिषंवित्रेतरपुरः॥ पक्षिणवामतोदद्यात्तु
देवशोऽपि॥ क्रव्यादानोपश्रुतातुपक्षिणंवाशिरोस्तज॥ वामेनिवेदयेत्तुश्वेजलजानांवसर्वसः॥ कछ
सारस्यकुम्भस्यरवद्वयस्यशकस्य॥ ग्राहाणमथमत्स्यामीमग्नौनिवेदयेत्॥ सिंहस्यदक्षिणेदद्यात्तु
द्रिणोपिदक्षिणे॥ पक्षदेशोवदद्यात्तुशिरोवारुधिरंवलै॥ तैवेद्यंदक्षिणेवामेपुरतोनुतुपयतः॥ हीयंदक्षि
णतोदद्यात्तुपुरतोवामवामतः॥ वामतस्तथाधूपमग्नौवानतुदक्षिणे॥ निवेदयेत्तुरोभागेगंधंपुष्पंभूषणं॥
मंडलंवेमध्याभागेवामदक्षिणपूर्वतः॥ मदिरापक्षतोदद्यात्तुत्यानंतुवामतः॥ अक्षयंविहितंयत्रमध्यतैतद्वि
जःपुनः॥ तारिकेलंजलंकोशेतामेवाविसृजेत्तु॥ नापद्यपिहितोमघंकदावित्सृजेदपि॥ अतपुष्पासंबुद्धा
लेभ्यावाविशेषतः॥ राजपुत्रस्तथासात्रःसखिबःसौपिकादयः॥ दधुर्नरवलंभूयसंपत्याविभवायवा॥ नृपानुमते
मर्त्येदद्यात्तुपमवापुयात्तु॥ उपपुत्रेणैवापियथैवितरंवरं॥ यःकश्चिद्राजपुरुषोवायेषपिकदावन॥ वलिसीनादि
नात्सुवदिवसेतुवलैः॥ मोनस्तोकेतिमंत्रेणदेवीस्तुमयेनव॥ गंधद्वैतयेनापिखड्गंशीर्षेनिधापय॥ त
स्मिर्विद्वज्जगददिदत्वातेनाधिवासयेत्॥ मंत्रेणैवमंत्रेणरोणभैरवस्यवा॥ एवंस्तुसंस्कृतेमंत्रेदेवीरक्षतितंवलै॥
नतस्यव्याधयश्चापिहोमतोऽर्जलेनव॥ नसूतकंदूषयेत्तु॥ तापुन्यतिमतादिकं॥ दिव्यंतरस्यशीर्षतुपतितंयत्र

८७
रमः
१८६

धार वेरिराजमंभुपेनव

वंध

कैतय

नै

मववाभुमंवावाभुमंवापिपश्वदीतावतमृत्॥ दित्रंशिरस्तथेलाभांनारंदिदपधरक्षसे॥ पतितंराज्यहातिंविजिगां
ववितिदिशेत्॥ पूर्वादिपाम्यवाकएववापयादिगतंमाराश्रिपंउविंभयंतामपुत्रताभेधनतया॥ पुमादुलिदिदोडा
वंदित्तुशीर्षंभैरव॥ उत्रदिक्मादेवमहिषस्यापिमस्तकः॥ पतितोवापुकायात्रंफनयतस्तुदुपुतरा॥ माग्यंस्वमिम
तैश्वर्पवित्रंदिपुनयोभयं॥ एतलाभंश्रीधंवापिदुमात्रदिदिभैरवापभुनोवेवसर्वेकाखगादीनांविशेषतः॥ यद्वं
लंक्रमादिद्यादतेजलमकंजुजा॥ जलजानांपक्षिणांतुयाप्यैस्तुषाभंया॥ पुन्यत्रुश्रिपंदद्यात्तुपतितंशिरापसा
तकठकठाशब्दोदत्तानांछिन्नमस्तके॥ नराणांपशुपक्षादिग्राहदीनांवरोगदः॥ लोतकंवशुषोर्जोतंयदिश्रवतिमस्तके॥ छिन्नेशि
रसिराज्यस्यतदाहातिंविनिर्दिशेत्॥ माहिषेमस्तकेनेत्राद्यदिश्रवतिलोतकं॥ छिन्नेनिघतितेवैरिभूपमन्युंतदादिशेत्॥ अनोषा
मथयश्चादिवत्तीनांशिरासोदितः॥ निर्गतंलोतकंधनेपराद्गीतिजदेतया॥ दशातिछिन्नशीर्षंवेनारंस्यात्तुरिपुभयः॥ श्री
वद्विराजपोवद्विःसदातरसंशयम्॥ यद्यश्चकंतिगहितंतथाभवतिवाचिरात्॥ हकारादज्यहानिःस्याश्चेज्जग्रा
हाव्यंयत्रा॥ देवानांयदिनामानिभाषतेछिन्नमस्तकं॥ विभतिमंतुल्यांविद्यात्समासाद्येपरेतदा॥ ॥

१८७ रुधिरा रान कालेत स कलुत्रं य दिक्कवेत् ॥ कार्यत दाधश्चोर्द्धवा दलुः स्यान्तरागत्या ॥ आक्षेपा क्षम पादस्यम
 हारोगः प्रजायते ॥ अन्यदा क्षेपचलनेः कल्याणप्रजायते ॥ माहिषस्यतुरकस्यमानुषस्यायसाधकः ॥ अत्र
 गुह्यानामिकाभ्यां तु किञ्चिदुद्धृत्य धृतले ॥ महाकोशिकि मंत्रे रणे निःक्षिपे इमिमुनमम ॥ देवेभ्यः पूतना
 दिभ्योऽनेत्रात्मांदिशि पूर्वतः ॥ महिषं पंचवर्षीयः पंचविंशतिवार्षिकः ॥ वलिर्देवो न ते देवैस्तस्य रक्तं
 नुभूतये ॥ नेत्रवीजं त्रयं कामे राजं हानं प्रजायति ॥ व हि वीजं षट् स्वराम्पां संपत्तं श्वतप्यापरः ॥ स
 एवैतां सौतपोक्ता वर्गादिर्गातस्युतः ॥ षष्टस्वरशिरवा विंडु चन्द्रयुक्तस्तथापरः ॥ द्विर्नासि-
 का वीजकांतः कोशिकीत्यभि मंत्रकं ॥ एष वलिः स्वाहेति मंत्रो यं कोशिकः स्मृतः ॥ नृपो वै वि-
 लिं दद्यात्स्वद्रुमा मंत्रं पूर्ववत् ॥ महिषं वा यथाव्यागं वैरिनाम्नाभि मंत्रवत् ॥ सूत्रेण वद

नंबदात्रिधानस्यनुमंत्रकैः ॥ कितानस्योत्तमांगं तु देवैर्दद्यात्प्रयत्नतः ॥ यदा यदारिभिर्विद्विर्बलिं दद्यात्तदापरं ॥ दद्यात्तथाशिरस्थितारिणोस्तस्य
 रुयायचा प्राण एतिष्ठं चरियोः कुर्यान्तस्मिन् वलावथा तस्मिन् किलोरिपुप्राणः क्षीयन्ते विषदस्ततः ॥ आदौ विरुद्धरूपाणि चंडिकेतिततः प
 रं वैरिणां त्वमुक्तं चेति रगादमांसेति तं पुनः ॥ वक्रिभार्थी ततः पश्चात्तु वक्रमंत्रं प्रकीर्तितं ॥ स्वयं स वैरिणैर्दृष्टितमिमं यश्चरूपिणं ॥ विनाशयमः
 हमारस्यैस्त्वेखादयखादय ॥ इत्यनेन नुमंत्रेण वलेः शिरसि पुष्पकं ॥ दद्यात्ततस्तु रुधिरं च कुराभ्यां निवेदयेत् ॥ महानवं मांशं शरदियं च वेदी
 यते वलिः ॥ तदा तदष्टांगवलिं सांख्यैर्हि मंत्रं दद्यात् ॥ उर्गितंत्रेण मंत्रेण प्रणीते दहनेष्टु चो ॥ एवं दत्ता वलिं पत्नीरिपुं कुर्यात् ॥ नाभेरध
 स्ताडुधिरं पृष्ठभागस्य च श्रिये ॥ स्वगात्ररुधिरं दद्यात्ततः कदाचन साधकः ॥ नोष्टस्य विबुक्स्यापि नेत्रियाणां च मानवः ॥ कंठाधोनाभितश्चोर्द्धवाकोर्ष
 णि मते तथा ॥ प्रदद्यादुधिरं द्यातं नाति कुर्याच्च साधकः ॥ गंडयोश्च ललाटस्य कूर्मोर्म्यश्च शोणितं ॥ कर्णयकाश्च वाकोश्च स्तनयो रुदरस्य च ॥ कंठा
 र्धनाभितश्चोर्द्धवद्भागस्य यतस्ततः ॥ पार्श्वयोश्चापि रुधिरं दुर्गायै विनिवेदयेत् ॥ नमुत्युतोः सकृदद्यात्तु देवैर्नापि चक्रतुः ॥ नच रोगा विलादंगा
 नान्यगात्राच्च भैरवा ॥ तदर्थं कृतं द्याताच्च न श्रदाच्च मानसः ॥ श्रुतं रक्तं च नीलं च पद्मपत्रस्य पत्रके ॥ सौवर्णे राजते पात्रे कांसे काले च वानरः ॥ निधा
 य देवैर्दद्यात्तु तत्तं मंत्रपूर्वकं ॥ कृणोने कुरिकाखड्गं शंखं लुहं दियदस्त्रकं ॥ द्यातेन बृहदस्त्रस्य महाफलमवाप्नुयात् ॥ पद्मपुष्पस्य पत्रं तु याव
 द्द्रुक्तातिशोणितं ॥ तत्प्रमाणं चतुर्भागाधिकं रक्तं तु साधकः ॥ न कदाचित्प्रदद्यात्तु नांगं देवमथाचरेत् ॥ यः स्वहृदयसंज्ञातमांसांसां सप्रमाणतः ॥

७.
१८८

ति३

तिलमुद्रप्रमाणदोदेष्टे दद्यात्तु भक्तिः । सधामासाभ्यन्तरे तु काममिष्टमवाक्रयात् । वाक्कोक्तकंधयोर्वापियोदघादीपवर्तिकं ॥ हृद
ये वा स्नेहपात्रं विना भक्त्या तु साधकः । कृणामात्रेण तदीपप्रदानस्य फलं शृणु । भुक्ता च विपुलान् भोगं न देवी गेहे यथेच्छया । कल्पत्रयं तु
संख्याप्य सार्वभौमो न भवेत् । महिषस्य शिरस्त्रिंशद्विंशतिं शिवापुरः । हस्ताभ्यां यः समादाय अहोरात्रं तु श्रुतिः । स चिरायुः पूतमूर्तिरिह
भुक्ता मनोरमान् । भोगस्यां ते मद्गुह्यगणानामधिपो भवेत् । नरस्य शीर्षमादाय साधको दक्षिणे करे । वामे सरुधिरं पात्रं गृहीत्वा तु शि
वायतः । यावद्वात्रं स्तुतो मर्त्यो राजा भवति चेह वै मते मम पुरं प्राप्य गणानामधिपो भवेत् ॥ कृणामात्रं वृत्तिनां यः शिरोरत्नं करदये । गृही
त्वा चित्तये देवी पुरस्तिष्ठति मानवः । सकामानिह संप्राप्य देवी लोके महीयते ॥ महामाये जगन्नाथे सर्वकामप्रदायिनि । दद्यामि देह रुधि
रं प्रसीद वरदा भव । इत्युक्ता मूलमंत्रेण नति पूर्वविचरुणः । खगात्र रुधिरं दद्यान्मानवः सिद्धि सन्निभः । येनात्ममांसमद्येन ददाति
शुविभूतये । निर्वाणत्वेन सत्येन देहि हूं हूं नमो नमः । इत्यनेन तु मंत्रेण स्वमांसं वितरेदुवः । सो भाग्यं सुखं संपन्नं प्रदीपं परमं रुधिः । दीप
यमांसं देहं जं हूं हूं नमो नमः । इत्यनेन तु मंत्रेण दीपं दद्याद्विचरुणः । महानवम्यं शरदि रात्रौ स्कंदविशाखयोः । यक् पूर्णमयं कृत्वा
रिपुं मण्डपय मे वचा शिरस्थित्वा वलिं दद्यात्कृत्वा च मृतुमंत्रतः । अनेनैव तु मंत्रेण खड्गमांसं त्रयत्नतः । रक्तं किली किली घोरघोरा
धारविहिंसक । ब्रह्मशिखां विकासरयममुकं वारिसत्तमं । वाचो विसर्ग सहितः सवविंदु युतो परः । ब्रह्माग्नियोगश्चंद्रेण विंदुना च

राम
१८८

ते४

समंचितः । फटा चो वलिषु प्रोक्तो मंत्रः स्कंदविशाखयोः । रक्तद्रवैः सेचयित्वा कृत्वा त्रिमंतं रिपुं वलिं । कुचंदनस्य तिलकं ललाटे विनिवेश्य
चरुमास्यधरं कृत्वा रक्तवस्त्रधरं तथा । कंठे वद्वारकसूत्रे त्रीभौमास्यं च कुत्रिमं । तत्रोत्तरशिरस्कंदं कृत्वा खड्गेन कृदयेत् । शिरस्तः
स्य ततो दद्यात्स्कंदमंत्रेण मंत्रितं । चतुर्दशखराग्निभ्यां संयुक्तः सपरः स्वयं । परतः परतः पूर्वचंद्रविंदुसमंचितः । स्कंदस्य मूलमं
त्रायं तेन तस्मै वलिं सजेत् । चतुर्दशखराग्निभ्यां मन्त्रं तीयं तु पूर्ववत् । प्रोक्तो विशाखमंत्रो यं न तस्मै वलिं सजेत् । कुटिलाख्यो कृत्वा
पिंगः वर्णो रक्ताभिधारिणो । त्रिभूलंकरवालं च पाणिभ्यां दक्षिणं तथा । विभूतौ तत्कपालं च खर्यं वापि वामतः । त्रिनेत्रौ नर
मुंडानां माला शिरसि विभूतौ । विक्रौ दशनैर्भूमिर्गणेशो दारपालको । ध्यानेन चिंतयेद्देवाः पुरतः संस्थितौ सदा । चैत्रे मासि सि
ते पक्षे चतुर्दश्यां विशेषतः । वलिभिर्महिषैश्चुगेर्मर्चयेत् वरुणिणं । तोषयन्मधुभिर्मर्चयेत् सैलेन तु घाम्यहं सुत । चंडिका वलिदोने
तु वलेशीर्षं जलेन तु ॥ अभिषिञ्चतु मंत्रेण मूलेनैव निवेदयेत् । इत्युक्ता एतु वदुधा चलितं पूर्वमर्चितं । विच्छेदकामसिद्धं च सिद्धभा
वं च साधकः । सितप्रेतोरथ स्तेषां योगपीठस्य सन्निभः । ध्यायाम्यस्मिन्महामाये सिद्धिं बोधयते नमः । अनेन मंत्रितं शीर्षं न विराघ
दिवेपते ॥ तत्कार्यस्य तदा सिद्धिरसिद्धिस्तु विपर्ययात् । एवं ददत्तु वलीं वीरो यथोक्तविधिना मुना । वलिदाता चतुर्वर्गफलमाप्नो
त्यसंशयः । एवं वलिप्रदानस्य क्रमरूपं तथैव वा । कथितो रुधिराध्याय उच्यते चारा-शृणु समे ॥ ॥ इति कालिकापुराणे वलिदा

नाथायः॥

॥ ६० ॥

॥ भगवानुवाच ॥

॥ उपवारात्रवस्यामिष्टाण्डषोडशभैरवास्यक तुष्पते देवी देवोपनोहि भक्ति

श्रे ४

तः। आसनं प्रथमं दद्यात्तौघं दारवमेव वा। वस्त्रं वा वार्मणं कौशं मंडलस्योत्तरे सजेत्। यदेव दीयते पद्मे मंडलस्य तु मुखे सजेत्। वाक्
 पुष्पतोयेः कुसुमं विनायकादकं भवेत्। यमस्य तद्विदेहोदारादौ विनिवेदयेत्। अर्घ्यं पादं वाचमनं स्नानीयं नेत्रं जनेन। मधुपर्कं च गं
 धं च पुष्पं पत्रं विवेदयेत्। प्रतिमादिषु पद्मो गंगा त्रेधा तु चतुर्ध्रौ। दद्यात्तु योग्यं पुरतो नैवेद्यं भोजनादिकं। षोष्णा सवेद्यदि हितं यस्य त
 द्वादिगर्भकं। निवेदयेत्तदा पद्मे विपुलद्वारिणो सजेत्। षोष्णं पुष्पाद्यैः खितं कुशसूत्रादिसंयुतं। अतिप्रीतिकरं देव्या ममास्मिन्नास्य भैरव
 । यज्ञदारुसमुद्भूतमासनं मण्डपं शुभं। नोक्तं यन्नातिविस्तीर्णमासनं विनियोजयेत्। अन्यदारुभवं वापि दद्यादासनमुत्तमम्।
 सकंठकं वीरयुतं दारुसारं च विवर्जितं। चैत्यश्मशानं संभूतं वर्जयित्वा विभीतकं। बालकलंकोषजं फालं वस्त्रमेतन्नयं मतं। रोमजं
 कंवलं चैतदनेन तु चतुष्टयं। अनेन रचितं दद्यादासनं चैव भूतये। सिंहवाघतरूणां छागस्य महिषस्य च। गजानां तुरगाणां च कृत्तसा
 रस्य चर्मणः। शूकरस्याथ वामस्य मृगाणां नवभेदिनां चर्मभिः सर्वदेवानामासनं प्रीतिदं सजेत्। वस्त्रेषु कांवलं शस्तमासनं देवतुष्टये॥
 बालकलं चार्मणं श्रेष्ठं दारवं चंदनोद्भवं। यज्ञासनं कुशमयं तदासनमुत्तमम्। सर्वेषामपि देवानां मृगीणां च यत्नात्तमना योगपीठस्य स
 दृशमासनं स्थानमुच्यते। आसनस्य पदानेन सौभाग्यं मुक्तिमाप्नुयात्। संवरो रोहितोद्गुणो मं कुरं कुः शशोरुरुः। एताश्च हरिणश्चेति म

राम

१८८

गानवविधामताः। हरिणश्चापि विज्ञेयः पंचभेदोत्र भैरवाः। ऋषयः खड्गोरुरुश्चैव पृथक् पृथक् गस्तथा। एते वलिप्रदानेषु चर्मदानेषु कीर्तिताः।
 सर्वेषां तेजसानां च आसनं ज्येष्ठमुच्यते। आसनं वर्जयित्वा तु कांस्यसीसकमेव वा। शिलामयं मणिमयं तथा रत्नमयं मतं आसनं देवताभ्यः
 स्तुभुक्तौ मुक्तौ समुत्सृजेत्। यत्रैव साधकानां च आसनं शृणु भैरवा यत्रासीनः पूजयंस्तु धर्मसिद्धिमवाप्नुयात्। ऐं धनं चार्मणं वास्त्रं तेजसं
 च चतुष्टयं। आसनं साधकानां च सततं परिकीर्तितं। तस्यैव मासनं शस्तं पूजाकर्मणि साधके। नयथेष्टासनो भूयात् पूजाकर्मणि साधकः।
 काष्ठादिकासनं कुर्यान्मितमेव सदा बुधः। चतुर्विंशत्युत्पलेन दीर्घकाष्ठासनं मतं। षोडशांगुलविस्तीर्णमुच्छ्रायं चतुरंगुलं। षडंगुलं वा
 कुर्यात्तु नोद्धितं तत आचरेत्। पूर्वीं कं वर्जयेद्दर्ज्यमासनं पूजनेऽपि। वास्त्रं दिहस्तान्नो दीर्घं सार्द्धं हस्तानुविस्तृतं। नञ्च गुलात्रयोश्चायं पू
 जाकर्मणि संश्रजेत्। यथेष्टं चार्मणं कुर्यात्पूर्वीं कं सिद्धिदायकं। षडंगुलाधिकं कुर्यान्नोद्धितं तु कदाचन॥ कांवलं चार्मणं शैलं महामायाप्रपू
 जने। प्रशास्तमासनं षोडशकं कामाख्यायास्तथैव च। त्रिपुरायाश्च सततं विज्ञौपिकुशासनं॥ बहुदीर्घं बहुकायं तथैव बहुविस्तृतं। दारुभूमिमयं
 प्रोक्तमश्मापि सर्वकर्मणि। यथकथं कल्पयेत्तु विहिर्द्धारुतथासनं। नयत्रमासनं कुर्यात्कदापि दपि पूजने। नयत्राण्यसमुद्भूतमस्त्रि
 जं दिरदादते। मातंगदंतं संजातमासनं काम्यकेचरेत्। चर्मैर्बोदितं यावत्तथा गंधमगस्य च। सलिले यदि कुर्वीत देवतानां प्रपूजनं। त
 त्राप्यासनमासीनो नोद्धितस्तु कदाचन। तोये शिलामयं कुर्यादासनं शमेव वा। दारवचैजसं वापि नान्यदासनमाचरेत्। आसनारो

का-७०
१५०

पसंख्यानस्नानाभावेन पूजकः। आसनं कल्पयित्वा तु मनसा पूजयेज्जले। यथा सितुं न संख्यानं विद्यते तोयमघातः। अन्यत्र वा तदा स्थित्वा
देवपूजां समाचरेत्। इत्येतत्कथितं पुत्रपूजापूजकसंगतं। आसनं पाद्यसुधुना शृणुवेतालभैरवापाद्यार्थमुदकं पाद्यं केवलं तोयमेव
तत्। तत्रैजसेन पात्रेण शंखेनाथ प्रदापयेत्। धर्मार्थकाममोक्षाणां संख्यानं पाद्यमिष्यते। तदा सनान्तरे दद्यान्मूलमंत्रेण सर्वतः। कुश
पुष्पाकृतैश्चैव सिद्धार्थैश्च दत्तैस्तथा। तोयैर्गंधैश्चालंबैरर्घ्यं दद्यात्तु सिद्धये। अर्घ्येण लभते कामानर्घ्येण लभते धनं। पुत्रायुः सुखसौख्यं
निदानादर्थस्यैव लभेत्। न दद्याद्वा स्फुराया र्घ्यं शंखतोयैर्विचरुणः। तथानशुक्लिपात्रेण विष्णवे र्घ्यं निवेदयेत्। दद्यादाचमनीयं तु सु
गंधिसलिलैः शुभैः। कर्पूरवासितैर्वीषिक्रमायुरुविधूषितैः। यथा तथा सुगंधैर्वीषसन्तैः फेनवर्जितैः। तत्रैजसेन पात्रेण शंखेनापि प्र
दापयेत्। उदकं दीयते यत्तु प्रसन्नं फेनवर्जितं। आचमनाय देवेभ्यस्तदाचमनमुच्यते। केवलं तोयपात्रेण तदा दद्यादभिषिक्तं। वासितं
तु सुगंधार्घ्यैः कर्तव्यं यदि लभ्यते। आयुर्वलं यशो वृद्धिं प्रदायाचमनीयकं। लभते साधको नित्यं कामांश्चैव यथार्थं धितान्। दधिसर्पिर्जले
कोट्रसिताक्ताभिरुपचभिः। पोष्यते मधुपर्कस्तु सर्वदेवो यत्तु द्रव्ये। जलं तु सर्वतः स्वल्पं सितादधि घृतं समं। सर्वेषामधिकं दौंड्यं
मधुपर्कं प्रयोजयेत्। तद्दद्यात्कोस्य पात्रेण रौक्मश्चेतमयेन वा। ज्योतिषो माश्वमेधादौ पूर्वैश्चैव पूजने। मधुपर्कः प्रदिश्येयं सर्वदेवो य
त्तु द्रव्यैः धर्मार्थकाममोक्षाणां साधकः परिकीर्तितः। मधुपर्कः सौख्यमोयत्तुष्टिपुष्टिप्रदायकः। पिबान्नातकाय कस्तूरी रोचनं कुंकुमं तथा

राम
१५०

॥ उड्कोट्टं पंचगव्यं सर्वेषां गणस्थथा। सितानिर्लेजनं तैलं स्निग्धः स्नेहश्च घटिलाः। प्रांते तोयमिति प्रोक्तं स्नानीयं कल्पकोविदैः।
स्नानं रजोदकं चैव कर्पूराद्यधिवासितं। तैजसैः कांस्यपात्रैर्वीशंखैर्वीतत्रिवेदयेत्। मंडले केशवे तेषां यद्विष्टप्रतिमा स्वथा शिवलि
गे तथा भोगे पीठे देवतनौ तथा। सद्यः स्निग्धे मणये वा सर्पिः सिंदूरजे तथा। श्रीचंदनप्रतिष्ठायां लेपयेत्प्रतिमा तनौ। अन्निक स्थापिते स्व
दे स्नापयेद्दर्पणे तथा। एवं दद्यात्तु स्नानीयैर्महादेवो विशेषतः। रवि विष्णु शिवेभ्यो वा यत्र तत्र प्रपूजने। पूजकः स्नानदानानुचिरात्
रूपजायते। सम्यक् स्नानप्रदानानु कल्याणं स्वर्गभाग भवेत्। यदेव दीयते पाद्यं गंधपुष्पादिकं तथा। उपचारं स्नाना पूर्वमर्घ्यपात्रा
हितैर्जलेः। अमृतीकरणार्थं स्तुतं स्तुतैरभिषिच्य वा प्रदद्याद्विष्टदेवेभ्यो गृह्णाति च ततः स्वयं। अर्घ्यपात्राहितैस्तोयैर्विनायदि नि
वेदनं दीयते चैव देवेभ्यः सर्वतन्निःफलं भवेत्। रागाज्ञेभात्रमादादा अर्घ्यपात्रा मृती कृतं। तोयं श्रुतं स्नात्वा त्रंतु पुनः कुर्यात्तदा
मृतं। स्वल्पावशेषे तोये तु पात्रं स्तेर्यमृती कृते। तत्रान्युदकं दद्यात्तत्रैवामृतं भवेत्। वह्नियदि पुष्पाणि माला वा प्रचुरा यदि॥ दीयं
ते वा र्घ्यपात्रं स्तेर्जलेः संसिच्य उत्सृजेत्। अन्यतोयैर्युत्सृज्य मर्घ्यपात्रं स्थिते तैः तन्न गृह्णातीष्टदेवो दत्तं विधिशतैरपि॥ संस्कृते त
र्घ्यपात्रे तु न वभिः प्रतिपत्तिभिः। तिष्ठन्ति सर्वतीर्थानि पूषाणि च सर्वतः। तस्मात्तत्र स्थिते स्तोयैरभुक्ष्योपचारात्सृजेत्। यद्योग्यमर्घ्य
पात्रे तु निधाय विनिवेदयेत्। इति ते भैरवप्रोक्तं षट्कं चैव स्नानादिकं। वस्त्रादिदशवक्ष्यामि शृणु विज्ञानवृद्धये॥ ॥ इति का

का. ७-
१८१

३३ ३४

लिकापराणे ॥ ॥ ६८ ॥ ॥ भगवानुवाच ॥ ॥ कार्पासंकांवलंवाल्कंकोमजं वस्त्रमिष्यते । तत्पूर्वयूजयित्वैवमंत्रैर्देवा
यवोत्सजेत् । निर्दशमलिनं जीर्णं छिन्नं गात्रावलिंगितं । परकीयं घ्राणं दृष्टं स्त्रिविधं तथोषितं । तत्प्रवेशविधौ तत्र श्रेष्ठमूत्रविदूषितं
। प्रदाने देवताभ्यश्च देवैर्पत्रैश्च कर्मणि । वर्जयेत्स्वोपयोगेन यज्ञादावुपयोजने । उत्तरीयैरासंगो निचो लोमो दत्ते लकः । परिधानं च यं
चैतान्यस्य तानि प्रयोजयेत् । सर्वान्वस्त्रानि सारं तथैवातपवारणं । चंद्रातकं तथा दूष्यं येषां वास्तु तान्यदृष्टये । पताकाभ्रजकुंडादौ
सूतं वस्त्रं प्रयोजयेत् । अन्यत्रावरणदौ च तद्दिनां शुच्युत्तमेष्वारक्तं कौशेय वस्त्रं च महादेवैः प्रसूयते । पीतं तथैव कौशेयं वा सुदेवा यवै
त्सजेत् । रक्तं तु कंवलं दद्यात्स्त्रिवायपरमात्मने । विचित्रं सर्वदेवैर्भोग्यं देवीभ्योऽप्युक्तमुत्सजेत् । कार्पासं सर्वतोभद्रं दद्यात्सर्वभयहृत् ।
नेकान्तरक्तं दद्यात्तु वा सुदेवा यचेलकं । तथा नेकान्नीलं तु शिवाय विनिवेदयेत् । नीली रक्तं तु यदस्त्रं तत्सर्वत्र विवर्जितं ॥ देवैर्पत्रैश्च
पयुक्तैर्वर्जयेत्तद्विचरुणः । नीली रक्तं तु यदस्त्रं यो दद्यादिष्टं वेवुधः । निःफला तस्य तनूजा तदा तस्य च भैरवा विवित्रे वा ससिपुन
र्लग्ननीली विवर्जितं । वस्त्रं दद्यात्तु महादेवैर्न न्यस्मै तु कदाचन ॥ द्रिपदां ब्राह्मणाय दद्यात्तु देवानां वा सवो यथा । तथा भूषणवर्गेषु वस्त्रमुत्तम
मुच्यते ॥ वस्त्रेण लीयते लज्जालज्जा वस्त्रेण जीयते । वस्त्रात्स्वात्सर्वतः सिद्धिश्चतुर्वर्गप्रदं च तत् । वस्त्रं ते कथितं पुत्रैः सर्वं प्रीतिप्रदा
यकं । भोग्यं भूषणं तमं नित्यं भूषणं निष्कृष्टं मे ॥ किरीटं च शिरोरत्नं कुंडलं च ललाटिका । तालपत्रं च हारं च ये वेयकमथोर्मिका । प्रालं

राम
१८१

कं गुकं व ३

विकारजसत्रं तु तुंगोत रुमालिका ॥ पार्श्वयोतो नखयोतौ अंगुलीका दकस्तथा । जटलं वंमाणवकोमूर्द्धतारखलनिका । अंगदोवा
डवल्लयः शिखाभूषणलिंगिका । प्रागंडयन्नतकायं नाभिभूषणमालिका । सप्तकीशं खलं चैव दत्तपुत्रं च कर्णिकः । उरुस्रत्रं च नीवी
चाष्टमी वदपकीर्णिकं । पादांगदं वत्सकं च नूपुरं सुदृष्टं टिका मुखपदं च निषोक्ता अलंकारः शुशोभनाः । चत्वारिंशदमीषोक्ता लोके वे
दे च सौख्यदाः । अलंकारप्रदानेन वतुर्वर्गप्रसाधकाः । एतेषां पूजतं रुताप्रदयादिष्टसिद्धये । तेषां देवतमुच्चार्य पूजयेत्तु विचरुणः ।
शिरोगतानि वा दद्यात्सौवर्णानितु सर्वदा । चूडारत्नादिकानीह भूषणानितु भैरवा । ये वेयकादिकं सान्तं सौवर्णं राजतं च वा निवेदये
त्तु देवैर्भोग्यं नान्यं नैजसंभवं । रीतिरंगादिसंजातं पात्रोपकरणदिकं । दद्यादाय सवर्जं तु भूषणं तु कदाचन ॥ घंटा चामरकुंभादि
पात्रोपकरणदिकं । उद्भूषणाने दद्याद्द्वैयस्मान् उपभूषणं सर्वत्र स्वर्णवत्तां अर्घ्यपात्रे ततो धिकं । पूजार्घ्यपात्रं नैवेद्याधारापात्रे च
पानकं । औडंबरं सदा विष्णोः प्रीतिदं नोषदस्तथा । ताप्रे देवाः प्रमोदन्ते ताप्रे देवाः स्थिताः सदा । सर्वप्रीतिकरं ताप्रे तस्मात्ताप्रे प्रयो
जयेत् । स्वोपयोगेन रः कुर्याद्भूषणानितु भैरवा । श्रीवैर्द्धदेशे रोष्यं न कदाचिद्भूषणं । प्रावारः पानपात्रं च गेदुको गृहमेव च ॥ पर्यं का
दिवद न्यत्र सर्वत्र उपभूषणं । अयोमय मृतेकां स्य मृते यद्भूषणं भवेत् । स्वर्णरोष्यस्वभावे त्वधः काये निवेशयेत् । एतेषां भूषाणा
दीनां यद्वा तुं शक्यते नरैः । तत्र दद्यात्संभवे तु सर्वमेव प्रदापयेत् । चतुर्वर्गप्रदं नित्यं भूषणं सर्वसौख्यदं । तुष्टिपुष्टिप्रीतिकरं यथा

६१

३३

का. पु-
१८२

रुद्राक्षेण

शक्तीयेत्यजेत। इदं नौ भूषणं प्रोक्तं सर्वदेवस्य पुष्टिदं। गंधं च सम्यक् शृणुतं पुनवेतालभैरवा। चूर्णीकृतो वाद्युष्टो वा दहक
र्षित एव वा। रसः समर्द्धनो वापि प्राणं गोद्रव एव वा। गंधः पंचनिधः प्रोक्तो देवानां प्रितिदायकः। गंधचूर्णं गंधपत्रचूर्णं सुमन
सान्तथा। प्रशस्तगंधयुक्तानां गंधचूर्णानि यानि तु। तानि गंधाक्यानि स्युः संगंधः प्रथमः स्मृतः। घृष्टो मलयजो गंधः सरल
श्च नैमेरुणा। अगुरुप्रभृतिश्चापि यस्य गंधः प्रदीयते। घृतेन स घृष्टो गंधो यं द्वितीयः परिकीर्तितः। देवदार्वयुर्वह्यर्षे सारं च चं
दना। प्रियंग्वादिमितान् दद्यात् घृते दाहजोरसः। सदा हाकर्षितो गंधस्तृतीयः परिकीर्तितः। सुगंधकवरी विल्वगंधिनीति
लंकंतथा। प्रभृतीनां रसो यो सो निष्ठा अपरिगृह्यते। स संमर्द्ध भवेत् गंधः स संमर्द्ध इति ध्यते। मृगनाभिसमुद्भूतस्तकोषोद्रव एव वा
। गंधः प्राणंगजः प्रोक्तो मोददं स्वर्गवासिनां। कर्पूरगंधसारायाः हृदे घृष्टे च संस्थिताः। चंद्रभागादयश्चापि रसे पंके व संगताः। गंध
सारस्तु सर्वत्र संसर्गो दोषमुच्यते। मृगनाभिर्बद्धं हृद्युक्तो धनस्य योगतः। एवं सर्वेषु सर्वत्र गंधो भवति पंचधा। घृष्टादिभावा
दयोऽयं गंधः प्रीतिकरः गंधस्य विस्तरो भेदः प्रोक्तः कालीयकादयः। सर्वः पंचविवेक्षेव प्रतिष्ठो भवति कणात्। गंधो मलयजे
यस्तु दैवे पैत्रौ च संमतः। तत्तं को वा रसो वापि चूर्णी वा विष्णुतुष्टिदः सर्वेषु गंधजातेषु प्रशस्तो मलयोद्रवः। तस्मात्सर्वप्रयत्ने
न दद्यात् मलयजं सदा। कृष्णागुरुं सकर्पूरः सहितो मलयोद्रवः। वैष्णवी प्रितिदो गंधः कामाख्यायाश्च भैरवा। कुंकुमागुरुक

दान ४

४४

राम

१८२

परः ३

म ४

देवी ५

स्तूरी चंद्रभागेः समीकृतैः। त्रिपुरा प्रीतिदो गंधस्तथा चं द्याश्च शस्यते। देवतो देशपूर्वेण गंधं संपूज्य साधकः। देवायेष्टाय वितरे
सर्वमध्योपपूजकः। गंधेन लभते कामान् गंधो धर्मपदः सदा। अर्थानां साधको गंधो गंधो मोक्षः प्रतिष्ठितः। अर्थनौ कथितो गंधः पुत्रो
वेतालभैरवौ। पुष्पाणि देवा वैष्णवाः प्रियाणि शृणु संप्रति। वकुलैश्चैव मंदारैः कुंदपुष्पैः कुरुंठकैः। करवीरार्कपुष्पैश्च शास्त्रलैश्च
पराजितैः। मदनैः सिंधुवारैश्च सुरभीमरुवकैस्तथा। लताभिर्बुधैश्च कुर्यात् कुंठैश्च कोमलैः। मंजरीभिर्कुशानां च विल्वपत्रैस्तु शो
भनैः। पूजयेद्देव्यं कामाख्यां त्रिपुरां तथा। अग्राश्च याशिवा प्रीत्यै जायते पुष्पजातयः। नाश्माश्च एकी र्त्तये मया वेतालभैरवा। मा
लतीमल्लिकाजानि युधिका माधवी तथा। पाटला करवीरश्च जंबात करिका तथा। कुड्मस्तगरश्चैव कर्णिकारो थरो वनः। वंपकाश्च
कोवाणो वर्धरा मल्लिका तथा। अशोकालो धतिलका आटरुषश्चिरीषको। शमी पुष्पं च द्रोणं च यमोत्पलं च कोरुणा। श्वेतकोणत्रिसंध्यो
नुपलासैः खदिरस्तथा। नवमालाथ सेवत्री कुमुदौर्ककंदवर्कः। वक्रं कोकनदं चैव मंडिलो गिरिकर्णिका। नागकेशरपुत्रा गौकेतकी
जातिका तथा। दोहना बीजपूरश्च नमेरुः शालमेव च। त्रुसी संच विल्वं च किंटी पंचविधा तथा। एवमापुक्त कुमुदैः पूजयेद्दरदं शिवां। अग्रामार्ग
स्थपत्रं तु तात भंगारपत्रकं। ततो पीगंधिनी पत्रं वलाहकमतः परं। बीजपूरस्थपत्रं तु ततोपि कुशपत्रकं। इर्को कुरंततः प्रोक्तं शमीपत्रमत
ः परं। तस्मात्तु दिरपत्रं तु वंजुलस्तारकस्तथा। अतस्त्वैरयं कुंतु जंजुपत्रं ततः परं। पत्रमामलकं तस्मान्नथा दामनपत्रकं। सर्वतो वि

स्वयंत्रं तु देव्याः प्रीतिकरं मतं। पुष्पं को कर्त्तव्यं राजवं धूक एव च। पत्रं विल्वस्य सर्वेभ्यो वैष्णवी तुष्टिदं मतं। सर्वेषां पुष्पजातीनां रक्त
पद्ममिहोत्तमं। रक्तपद्मसहस्रेण यो मालां संप्रतिष्ठति। भक्तियुक्तो महादेवो तस्य पुण्यफलं शृणु। कल्पकोटिसहस्राणि कल्पा
दिशतानि च। स्थिता मम पुरेश्रीमांस्ततो राजा कृतौ भवेत्। पत्रेषु विल्वपत्रं तु देवी प्रीतिकरं मतं। तत्सहस्रकृता माला पूर्ववत्फलदा
भवेत्। किं वा त्रवङ्गनोक्तेन सामान्येन दमुच्यते। उक्तानुक्तेस्तथा पुष्पेर्जलजैः स्फुल्लसंभवैः। यथा लाभं सर्वेष्वधीगणैरपि। वनजैः
सर्वपुष्पैश्च सर्वैरपि शिवाय जेतुं। पूजयेत्परमेशानीं पुष्पाभावे तु पत्रकैः। पात्राणामप्यलाभे तु तण्डुलैर्मोक्षधादिभिः। त्रुषधीनामभा
वे तु तत्फलैरपि पूजयेत्। अक्षतेर्वीजलैर्वीक्षितं दभावे तु सर्षपैः। सितैस्तस्याप्यलाभे तु मानसीं भक्तिमाचरेत्। वाजिदंतकपत्रैश्च पु
ष्पाद्यैरपि पूजयेत्। तुलसीकुशुमैः पत्रैरर्चयेच्छिवविष्टये। पुरश्चरणकार्येषु विल्वपत्रयुतैस्त्रिलैः। साक्षतैः सद्युतैर्वीक्षितैश्च मुष्टि
स्थयत्नतः। जुहुयादनलं वृद्धं संस्कृतं कामवृद्धये। संकल्पितं कामसिद्धौ रक्षायायः कृतो जपः। तदने पूजनं यत्तु विहितं कुर्यात्ते दिजेः। पू
रश्चरणसंज्ञं तु कीर्तितं दिजसन्नमैः तस्मिन् पुरश्चरणके पूर्वोक्तैर्विस्तरोदितैः। विधानैः पूजयेद्देवीं कामाख्यां वैष्णवीमपि। यथासंभवमे
वात्र कुर्यात्सोऽशसाधकः। उपचारांस्तथैवोक्तं विधिकृत्य न लंघयेत्। संपूर्णं पूजनं कृत्वा कल्पोक्तं शतधा जयेत्। जपान्ते जुहुयादग्निं
होमान्ते तु बलित्रयम्। त्रिजातीयं तु विभवेतौ र्यात्रिकमतः परं। पत्नी स्वयं वा धाता वा गुरुर्वा विनिर्गो जयेत्। नैवेद्यादीनि सर्वा

रात्र

۱۴۳

णिस्वपुरःशिष्यएववा। यज्ञावसानेदद्यान्नुग्रवेदहिणांशुभां। चामीकरं तिलां नृगांचतर्ज्ञां शकौतुबेलकं। अष्टम्यां शुक्लपक्षस्य
 ह्यवारिजितेन्द्रियः। नवम्यां वाचतुर्दशां महादेव्याः पुरश्चरेत्। आदद्यादुरुवक्रानुविधिनाविस्तरेणतु। कल्योदितेन संपूज्यतिथिष्वेत
 सुभैरवः। संपूर्णपूजां नो कृत्वा नादद्यान्मंत्रमीप्सितं। न पुरश्चरणं वापि कुर्यात्कृत्वा वसीदति। नित्यपूजास्तु तु पुनः संपूर्णं यदि शक्यते। क
 ल्योदितं कल्ययितुं तदा कुर्यादतं दितः। न चेद्विस्तरस्तः कर्तुं देव्याः पूजां तु भैरवं। कल्योक्तं वान्यदेवस्य तत्रायं विधिरुक्ते। मार्जनार्थे स्त
 संस्कृत्य स्थंडिले मंडले लिखेत्। पत्रं वा प्रतिपत्तिस्तु कृत्वा हंसैर्कूपैतया। ध्यायेदात्मानुमद्यवसंस्कृत्यैष्टवरूपतः। अंगुष्ठायस्त्रपर्यंत
 द्वादशान्यस्य शुद्धये। अर्घ्यान्नेष्टथा जप्त्वा उपवारा प्रसेचयेत्। आधारशक्तिप्रमुखं सुमेर्वज्रान् प्रपूज्य च॥ हृदि स्थां देवतां ध्यात्वा व
 हिस्तृष्य च वायुन॥ आरोप्य मंडले दद्यात् उपवारा न्यथा विधि॥ पूजयित्वा षडंगानि तथा शैदलं देवताः। पुष्पांजली त्रयं दत्त्वा जप्त्वा स्त
 त्वा प्रणम्य च। मुद्रामये प्रदर्शयततः प्रश्नाद्वि सर्जयेत्। सर्वेषामेव देवानामेष्टव्यं विधिः स्मृतः। सम्यक् कल्योदितां पूजां यदि कर्तुं न शक्य
 ते। उपवारां स्तथा दातुं पंचैतानि चरेत् नदा। गंधपुष्पं च धूपं च दीपं च नैवेद्यमेव च। अभावे पुष्पतोयाभ्यां तदभावे तु भक्तिः। संक्षेपपूजा क
 थिता तथा वस्त्रादिकं पुनः। पुरश्चरणं कृत्वा च दीपं शृण्व ह भैरवा दीपेन लोकान् जयति दीपस्तेजो मयः स्मृतः। चतुर्वर्गप्रदो दीपस्तस्मा
 दीपं यजेत् क्षियै। सततं पुष्पदीपाभ्यां पूजयेद्यस्तु देवतां। ताभ्यामेव तु स्वर्गः स्यात्सनात्स्यन्नसंशयः। पुष्पैर्देवां प्रसीदंति पुष्पे देवाश्च

अने४

का. पु.
१८४

संस्थिताः। चराचरसकलाः सदा पुष्पवशाः स्मृताः। किंवात्रवडनोक्तेन पुष्पस्योक्तिमतज्ञिकां। परं ज्योतिः पुष्पगतं पुष्पे नैव प्रसी-
दति। त्रिवर्गसाधनं पुष्पं तुष्टिश्च पुष्टिमोददं। पुष्पमूले वसेद्ब्रह्मा पुष्पमधो तु केशवः। पुष्पायेतु महादेवः सर्वदेवाः स्थितादले।
तस्मान्पुष्पे र्यजेद्देवान् नित्यं भक्ति युक्तो नरः। उच्चारितं नाममात्रं जायते सर्वभूतये। घृतप्रदीपः प्रथमतस्तिलैर्लोड्य वस्ततः।
सार्वभ्यः फलनिर्ज्या सजातो वाराजिकोद्भवः। दधिजश्चान्नजश्चैव दीपाः सप्तप्रकीर्तिताः। पद्मसूत्रमवादर्भगर्भसूत्रमवाध-
वा। शाण्डावादर्वापि फलदोषो मवाधवा। वर्तिकादीपकृतेषु देयाः पंचविधाः स्मृताः। तैजसंदारवं लोहं आर्त्तिकं ना-
रिकेजलं। तण्डुलं जौभवं वापि दीपपात्रं प्रसिध्यते। दीपवृक्षाश्च कर्त्तव्यास्तैजसाद्यैस्तु भैरवा। वृक्षेषु दीपो दातव्यो न तु भूमौ क-
दाचना। सर्वसहाय सुमती सह तेन त्विदं दयं। अकार्यपादघातं च दीपतापत्रयैव च। तस्माद्यथा तुष्टिं विधीता पंचनामोक्तिर्वैतः।
था। दीपं दद्यान्महादेवे च येनोपि भैरवा। कुर्वंतं पथा विधीता पंचो दीपमुत्सृजेत्तरः। सतीवतापनरकमाप्नोत्येव शतं समाः। सु-
वृत्तवर्त्तिसुखेहः पात्रेऽभुक्ते सुदर्शने। सुश्राये वृक्षकोटौ तु दीपं दद्यात्प्रयत्नतः। लभ्यते यस्य तापं तु दीपं चतुराश्रुलात्। न स-
दीप इति ख्यातो ह्योद्यवक्रिस्तसस्मृतः। नेत्राङ्गादकरः खड्गोद्भूतः परिवर्जितः। सुशिवः शब्दरहितो निर्धूमो नातिद्रु-
कः। दक्षिणो दीपवर्त्तितस्तु प्रदीपः श्रीविवृद्धये। दीपवृक्षास्तु ते पात्रे शुद्धस्नेहप्रपूरिते। दक्षिणां विधातुं चारुदीपः प्रदीपकः।

पुष्पं
वर्त्तितं

३३

प्रो५

३३

राम
१८४

उत्तमः प्रोचते पुत्रसर्वतुष्टिप्रदायकः। वृक्षेण वर्जितो दीपो मध्यमः परिकीर्तितः। शाण्डावादर्वं वस्त्रं जीर्णमिलिनमेव वा। उ-
पयुक्तं वनादद्याद्वर्त्तिकार्थं तु साधकः। उपादद्यात्तमेव सततं श्रीविवृद्धये। कोषजं रोमजं वस्त्रं वर्त्तिकार्थं न वा ददेत्। मन्त्रि-
श्रीकृत्य दद्यात्तु दीपं स्नेहघृतादिघान्। नमि श्रीकृत्य दद्यात्तु दीपं स्नेहघृतादिकान्। कृत्वा मिश्रीकृतं सौख्यं तापिसन्नरकं च
जेत्। वसामज्जास्थिनिर्घातैः स्नेहैः प्राणं संभवैः। प्रदीपं नैव कुर्यात्तु कृत्वा पंचके विधीयते। अस्थिपात्रे वा पात्राभ्यङ्गं धाम्य-
पवासिनि। नैव दीपः प्रदातव्यो विबुधः श्रीविवृद्धये नैव निर्वापयेद्दीपं कदाचिदपि यत्नतः। सततं लक्षणोपेतं देवार्थमुप-
कल्पितं। न हरेर्ज्ञानतो दीपं तथा लोभादिना नरं दीपहर्ता भवेदंघ्रः। काणो निर्वापको भवेत्। उद्दीप्य दीपप्रतिमकाष्ठकां उ-
मुद्रवम्। विंधो ध्याद्भवमेवाद्यदीपालाभे निवेदयेत्। उल्मुकं नैव दीपार्थं कदाचिदपि चोत्सृजेत्। प्रसन्नार्थं तु तदुपा उप-
वारवहिष्कृतं। एवं वा कथितो दीपो धूपं वशात्तं सुतो नाशकिरं धुसुखदः सुगंधोतिमनोहरः। द्रव्यमानस्य काष्ठस्य प्रपञ्चस्य तेन
रस्य वा परागस्याथवा धूपो निस्तापो यस्य जायते। स धूप इति विज्ञेयो देवानां तुष्टिदायकः। रासीकृतेन चैकत्र तैर्द्रव्यैश्च विधूययेत्
उद्योगि वत्तवा कृताननतत्फलमवाप्नुयात्। श्रीचंदनं च सरलः शालः कृत्वा सुखस्तथा। उपदः सुरथः कंदीरक्तविद्रुम एव च। पीत-
सारः परिमलो विमदी काशलेस्तथा। न मे रुद्रं वदामि रुद्रविल्वशालोथखादिरः। संतानः पारिजातश्चानिर्धुनं वल्लभो। वृक्षेषु धू-

स्मृता

हरिहर

मह३

का ३.
१८५

याः सर्वेषां प्रीतिदां परिकीर्तिताः। आरातः सह सत्रेण श्रीवासः पट्टासकः। कर्पूरः श्रीकरश्चैव परागः श्रीहरामंलो। सर्वेषां श्रीरजाया
तीगर्हेश्वरी उक्तलः। जातिकोषस्थं हृत्तंगंधः कस्तुरिका तथा। कोदेवने च कथिता धूपा एते पुदाहृतः। यरुधूपो वरुधूपः श्री
पिष्टो यरुधूपः। पट्टिवाहः पिंडधूपः सुगोलः कंठ एव च॥ अन्योन्ययोगान्निर्गोसा धूपा एते प्रकीर्तिताः। एते द्विधूप ये देवान्
धूमिभिः कृष्णवर्त्मना। ये धूमो ज्यैष्ठ्यां स्तुतिं गच्छन्ति जन्तवः। निर्गोसा धूपरागश्च काष्ठं गंधं तथैव च॥ कृत्तिमश्चेति क
थिता धूपाः प्रीतिकराः पराः। नयक धूपं वितरे माधवाय न कासनं। नीरक्त विडुमं सै ह्यं सुरथं कंदिलं तथा। यरुधूपः पत्रि मध
वाहं पिंडधूपः सुगोलकः। कल्यायु रसक पूरो महा माया प्रियः श्रुतः। यरुधूपेन वा देवी महा माया प्रपूजयेत्। मेदो मज्जा
समायुक्ता न धूपा निवेदयेत्। परकीयां स्तथा घ्रातां सै श्री कृष्ण मिमर्दिता न। पुष्प धूपं च गंधं च उपचारं स्तथा परान्। घ्रा
तानि वेद्य देवेभ्यो नरो नरकमाप्नुयात्। न भूमौ वितरे दूषं ना सनेन घटे तथा। यथा तथा धारयते कृत्वा तद्विनिवेदयेत्। रक्त
विडुमसालौ च सरथः सरल स्तथा। संतां को न मे रुश्च काला यरु समन्वितः। जातिकोषा ज्य संयुक्ता धूपः कामेश्वरी प्रियः। त्रि
पुरा यास्तथैवा यं मातृणा मपि निरुपशः। सर्वेषां पाठ देवानां कां तादीनां च पुत्रक॥ एष नौ कथितो धूपः शृणु तत्रैव रंजनं।
येन तुष्पतिका मारुता त्रिपुरा वैष्णवी तथा। सो वीरीया मुनं तुल्यं मधूरी श्रीकर तथा। दवी कामे घनी लाश्च अंजनानि भवंति

राम
१८५

षट्। स्ववदू पंतु सौ वीरं या मुनेषु सर तथा। मयूर श्रीकरं रत्न मेघनी लं तु ते जसं। पिष्टानि शा न्यै तानि शिला यनै ज सैथ वा। प्र
दद्यात्सर्व देवेभ्यो देवीभ्यश्चापि पुत्रक। घृतै लादियोगेन तासां दी दीप वक्रिना। यदंजनं जायते वै दार्जिका परिकीर्तिता। सर्वा
भावे तु तद्दद्या देवीभ्यो दाह जांजनं। महा माया जगधा त्री कामाख्या त्रिपुरा तथा। आक्रवंति महा तोषं षडिरेभिः सदांजनैः। वि
धवानां जनं कुर्यात् महा माया र्घ्य मुत्तमं। नाद त्रे तं जनं देवि वैष्णवी विधवा कृतं। नमत्या त्रे योजयेत् साधको नेत्र रंजनं। न पूजा
फलमाप्नोति घृत पात्रादि तांजनैः। चतुर्वर्ग प्रदो धूपः काम दं नेत्र रंजनं। तस्मादयमिदं दद्या देवेभ्यो भक्ति तो नरः। इति नै
कथितो धूप स यो कं नेत्र रंजनं। नैवेद्यं तु महा देव्याः शृणु काय मना धुना॥ ॥ ॥ इति कालिका पुराणे॥ ॥
६२॥ ॥ भगवानुवाच॥ ॥ निवेदनीयं यद्द्वयं समस्तं प्रयतं तथा। तद्द्रुवा यं च विधनैवेद्यमिति गद्यते॥ भक्तं भोज्यं च ले
ह्यं च ये यं वोषं च यं च मं। सर्वत्रैवैव नैवेद्यमाराधयेद्यै निवेदयेत्। तेषु प्रियतमं देव्याः कथयेत् शृणु तं पुत्रां। भक्त्या यै पंचकैर्देवी द
त्तै रवापि तुष्यति। नाद त्रे विधिवर्कि चिदं त्रैव न विद्यते। नागरं गं कपि स्थं च द्राक्षां क्रमुक मे व च। कारकं वदं कोलं कृष्णं उं पन स
तथा। वरुलं च मधूकं च रसाला प्रात कै रसं। आक्रोतं पिंड खर्जरं कुरुणां श्रीफल तथा। ओडुं वरं च पुत्रा गं माधवं कर्कटी फलं। जीव वं
पिंड खर्जरं वीज पूरं च पल्लवं। हरीतकी माला कं षड्विधं नागरं गकं। देवकं मधुरं गीतं पटोलं कीर वृकं। पाटलं सकलं दत्त मग्नि

का. पु.
१८६

पुष्पे

जंकदलीफलं। तिंडुकं कुशुमं पीतं कारुविलं परुषकं। गर्भावतौ सूत्रपुष्पं शीरप्राज्यमलंकजं। कुसुदानां पंकजां फलानि कुसु
मानि च। वन्यानां सकलैर्देवीफलैः पूजयेत्। जनेष्वेष्वातकं विवंशेलकं वैश्वंतथा। सर्वेषां फलजातीनां मध्ये देवीपि
यं फलं। मानुलुंगं वलकडुकरमर्दूरसालकं। एवं फलानि देवानि कामाख्यायै च भैरवा। त्रिपुरायै तथा सम्यकपीठदेवीभ्य ए
व च। शृंगाटकं च काशी वशालूकं दमणालकं। शृंगवेरं कांचनं च स्थूलस्कंदं मुकुंदकं। एवमादीनि कंदानि देवैः सर्वाणि वो
स्तजेत्। परमान्नपिष्टकं वपावकं कशरं तथा। मोदकपथुकादीनि कडुपकानि चोस्तजेत्। हविः शाल्योदनं दिव्यमाजयुक्तं स
शर्करं। निवेदयेन्महादेवैः सर्वाणि वांजनानि च। क्षीरादीन्यथ गव्यानि महिष्यानि व सर्वशः। अजा विक्रमगाणां च क्षीरादीनि
निवेदयेत्। मध्वादीनि च सदीणि उडधानां सितं तथा। अन्यानि चैव पानानि भोज्यानि विनिवेदयेत्। सर्वसुरभिगंधाद्यं
वांजनं सुमनोहरं। साकमांसादि संभूतं महादेवैः निवेदयेत्। आमिषं परमान्नं च दधिसर्पिः सशर्करं। महादेवैः निवेदयेत्
वाजिमेधफलं लभेत्। सितां संमिश्रितां दत्त्वा सुरां मधुसमन्वितां। देवीलोके विरंस्थितं राजा कृत्ति तले भवेत्। लांगलं कसु
कंदत्वारुचर्ककरमर्दकं। सौभाग्यमनुलं प्राप्य देवीलोके महीयते। माषान्मुहान्मसूरांश्च निलान् भृंगान् सखैव च॥ यवादीन्यथ
सर्वाणि यथायोग्यं निवेदयेत्। यथा यथा भवेत्तथा यथा द्रव्यं तथा तथा। संस्कृत्य वेशवा राघैर्घृहा देवैः निवेदयेत्। महावीरो

राम
१८६

उनिर्वापि वृषणश्चेतरोधगा। यद्यद्द्रव्यं समर्थं तु प्रकृत्या स्याद्यथा यथा। तथा तथा महादेवैः भक्ति युक्तो निवेदयेत्। संस्कार्यानां च सं
स्कृत्या न्यथ संस्कारकं भवेत्। संस्कारं च यथा तस्या तद्वदद्या तथा तथा। अंतरतिगंधयुक्तं दग्धं भोग्यवहिसुतं। तदुक्तमपि नोदद्या
महादेवैः कदाचन। तां वूलंगंधसंयुक्तं कपूराद्यधिवासितं। सपूर्णजलजानां च संस्कृत्य विनिवेदयेत्। वलिदानेषु विहिता य ए
व मृगयहिणः। तेषां मांसा निमत्स्यानां मांसा निवेदयेत्। खड्गवाध्रीणां सखागमां सैर्मिश्रितैः फलं॥ वांजनं स्वाडुगंधाः
द्यं वासितं सुमनोहरं। सकृदत्त्वा महादेवैः सार्वभौमो नृपो भवेत्। मूलकैरेण मांसे न लोहपात्रमु संस्कृतं। वाजनं गंधिलंदत्तादिः
वीलोकमवाप्नुयात्। खर्जूरं पिंडं खर्जूरं यववूणां च साजकं। वैष्णवैः विनिवेदयेत् राजसूयफलं लभेत्। कशरा सन्नप्रदानेन सौभा
ग्यमनुलं लभेत्। दत्त्वा वनारिकेलं बुद्धिष्टो मफलं लभेत्। जाववंलवलीधात्री श्रीफलानि निवेदयेत्। वद्धिष्टो मफलं लब्ध्वा देवलो
कमवाप्नुयात्। डाकां सिता समा युक्तां नागरं गक संयुतां। विनिवेद्य महादेवैः लक्ष्मीवानूपवान् भवेत्। धानां न पथुकं देवैः दत्त्वा श्रि
यमवाप्नुयात्। इत्युदंडं मुंडं दंडं नवनीतं निवेद्य च। सौभाग्यमनुलं प्राप्य देवीलोके महीयते। नवनीतं समा युक्तं तिलं देवैः निवेद्या चर्म
त्प। इह कामानवाप्ते वं मृतो मोक्षमवाप्नुयात्। अभ्रवर्जं सर्वां च वांजनं लवणान्वितं। भोज्यवत्परिकृत्याथ महादेवैः निवेद
येत्। रक्ततोयं समा युक्तं सलिलं नारिकेलजं। क्षीरां मुमुभिर्युक्तं सिता दधिसमन्वितं। यस्तैजसेन पात्रेण पेयं देवैः निवेदयेत्।

सु. मत्स्य

का. ५-
१९९

किंश्रवणविज्ञेन तस्य पुण्यफलं शृणु। कल्पकोणिसहस्राणिकल्पकोटिशतानि च। स्थिता देवी पुरे धीरः सार्वभौमो भवेन्नितो। ततः परंतु कैवल्यमाप्नोति च यथेष्टया। कलायं च सनीवारं कथितं दधिसंयुतं। महादेवो निवेद्यैव काममिष्टमवाक्यात्। मरीचं पयलीकोषं जीरकं तु भनथा। संस्कारे च समहेव महादेवो निवेदयेत्। त्रिंशो खड्गसंयुक्तां भक्तियुक्तो निवेद्य च। ज्योतिषो मफलं लज्जा देवी लोकमवाप्नुयात्। राजमघं मस्तरं चणालं वापि पोतिकी। कालशाकं कलायं च बाह्यी मूलकमेव च। वास्तुकं च कलं वीरकं च टहिलमो विकं। चुंबनं विक्रमपुत्रं च तथैव च पुनर्नवां। शाकानेता महादेवो यो यच्छेदति संयुतः। सोऽनुलां श्रीयमं प्रोति मम लोके महीयते। श्रद्धा परीष्ट संस्कारं भक्तिद्रव्यादिसंक्रमः। रागाधिकात्फलाधिकां हीनां देही न ता भवेत्। मंत्रकाल विरुद्धा निनैवेद्यानिक दाचना। देवैभ्यो नो ययुं जीतयु रूभा त्राहिता निच। राजते वाथ सौवर्णे ता ये वा प्रस्तरे पि च। पद्मपत्रे थ वा द्यात् नैवेद्यं मयि या न्ययं। तैजसे पुत्रपात्रे पुसौवर्णे तां प्रमेव च। पापनाथं मुपादद्यादर्घ्यान्नाथं मेव च। यज्ञदारु मयं वापि पात्रं मध्यममिष्टते। सर्वाधारे तु माहेयं सहस्रघटितं यदि। एवं वां कथितं पुत्रो नैवेद्यं वै ह्यवी प्रियं। कामाख्यायास्तथा देव्या स्त्रिपुराया विशेषतः। प्रदक्षिणं नमस्कारौ सांप्रतं शृणुतौ पुवां॥ ॥ इति कालिकापुराणे॥ ॥ ७०॥ भगवानुवाच॥ ॥ प्रसार्य दक्षिणं हस्तं स्वयं नम्रशिरः पुनः। दर्शयं दक्षिणं धर्ममनसापि च दक्षिणः। सकृद्विर्वादेष्ट ये तु देवाः सम्पक्व जायते। स च प्रदक्षि

राम
१९९

णो ज्ञेय सर्वदेवो घनुष्टिदः। अष्टोत्तरशतं यस्तु देवा कुर्यात्प्रदक्षिणं। सर्वकामं समासाद्य प्रश्नामो रूमवाक्यात्। कायिको वाग्भवश्चैव मानशस्त्रिविधः स्मृतः। नमस्कारः श्रुतश्च ज्ञैरुत्तमाधममध्यमः। जानुभ्यामवनीगत्वा शिरशा स्पर्शमेदिनी। क्रियते यो नमस्कार उत्तमः कायिकस्तसः। पुटीकृत्य करौ शीर्षे दीयते यद्यथा तथा। अस्त्रश्चाशीर्षं जानुभ्यां हिति सोऽधम उच्यते। यः स्वयंगद्यप्यभांघटिताभ्यां नमः स्मृतिः। क्रियते भक्तियुक्तेन वाचिकस्तत्तमः स्मृतः। पौराणिकैर्विवेदैर्वा मंत्रैर्यो क्रियते नतिः। समध्यमो नमस्कारो भवेदाचनिकः सदा। यस्तु मानुषवाक्येन नमनं क्रियते यदि। स वाचिको धर्मो ज्ञेयो नमस्कारेषु पुत्रको। इष्टमध्यानिष्टगतैर्मनोभिस्त्रिविधं पुनः। नमनं मानसं प्रोक्तमुत्तमाधममध्यमं। त्रिविधे च नमस्कारे कायिकश्चोत्तमः स्मृतः। कथिकैस्तु नमस्कारैर्देवास्तु व्यतिनित्यशः। अथ मेव नमस्कारो दंडादिप्रतिनामभिः। प्रणम इति विज्ञेयः स पूर्वप्रतिपादितः। नैवेद्येन लभेत्स्वर्गं नैवेद्येनामृतं भवेत्। धर्मार्थकाममोक्षाश्च नैवेद्येषु प्रतिष्ठिताः। सर्वयज्ञमयं नित्यं नैवेद्यं सर्वनुष्टिदं। ज्ञानदं मानदं नित्यं सर्वयज्ञमयं तथा। मनसा च महादेवो नैवेद्येर्दानुमिष्यते। यो नरो भक्तियुक्तः स नृसदीर्घायुः सुखी भवेत्। महामाया यो ह्यादीवीमर्चयिष्यामि भक्तितः। नानाविधैस्तु नैवेद्यैरिति चिंता कुलस्तपः। स सर्वकामान् संप्राप्य मम लोके महीयते। मनसापि च यो दद्यादेवै भक्त्या प्रदक्षिणं। स दक्षिणो यमगृहे नरकानि न पश्यति। देवमानुषगंधर्वाय रुराक्षसपन्नगाः। न

का. ५-
१५८

१५८
१५८
१५८
१५८
१५८
१५८
१५८
१५८

मकारेण तुष्ठात्तिमहात्मानः समन्ततः। नमस्कारेण लभते चतुर्वर्गमहामतिः। सर्वत्र सर्वसिद्धार्थमतिरेव प्रशस्यते। न तथा विज
यते लोकान् न तथा उपरि वर्द्धते। नमस्कारेण दीर्घायुरश्चिन्नालभते प्रजाः। नमस्कुरु महादेवो प्रदक्षिणमथो कुरु। नैवेद्यं देहि नित
रामिति यो भाषते मुहुः। सोऽपि कामानवाप्तेह मम लोके प्रमोदते। विविधं वापि नैवेद्यं माहादेवो सुभक्तिमान्। दातुं प्रतिनरः सोः
पि देवी लोकमवाक्यात्। इति नौ कथितः सम्यगुपचारानुषोडश॥ किमन्यदुचितं नौ तत्कथयिष्यामि पृच्छतः॥ ॥ इति क
लिकापुराणे षोडशोपचारनिर्णयः॥ ॥ ७१ ॥ ॥ भगवानुवाच ॥ ॥ कामाख्यायाश्च महाम्यकथनं च वदामि नौ।
संगंतस्सरहस्यं च एह वेतालभैरव॥ एकदा गरुडेनाश्रुविष्णुर्विष्णुपदायते। गच्छन् देवी तु कामाख्या नीलस्थामास सा दह
न्म्रासाद्य तं गिरिश्च मवज्ञाय सकेशवः। गच्छ गच्छेति गरुडं बोधयामास संगतौ। तं च देवी महामाया कामाख्या जगतां
प्रसूः। गरुडेन समं कृष्णं संभयामास रोदसी। स तु गंतुं महामाया मायया मोहितः स्वगः। न गंतुं मथ वा गंतुं मशकदुरुधे
ः स्थितः। अशक्तं गमने दृष्ट्वा गरुडं गरुडासनः। कुक्कुरं पर्वतश्च मुत्सारयितुमुद्यतः। ततः कराभ्यां तं शैलं कोटीकृत्य जगत्प
तिः। अमूर्तमश्चालयितुं मनागपि न केशवः। तत्र बालपि पुंशैलं कामाख्या क्रोधतत्परा। सिद्धसूत्रेण वैकुण्ठं वंधं गरुडेन ह। तं
वद्धा सिद्धसूत्रेण ग्राहयेत्स्वर्गाणां वै। त्रिसेपलितया देवी सकृपात्रापतत्तलं। तं सागरतलं प्राप्य पुनरेव स्वमायया। यं

राम
१५८

त्रपित्वा समामंत्रय जयाहावितलस्थितं। सप्रयत्नेन महतानोद्युतिं कर्तुमिष्टवान्। महायत्नं प्रकुर्वाणः पुनरुन्मज्जते हरिः। तस्या सारं प्र
सारं च कामाख्या प्रत्यवेधयत्। ज्ञानोद्गमनमर्थस्य सा देवी प्रत्यवेधयत्। ततः सत्तानरहितः प्रसायसारवर्जितः। गरुडेन समंतोः
यतलेशीर्णो वसत्रिरं। मार्गमाणस्कृतं अष्टासागरांतरसंस्थितं। हरिमासादयामास विशीर्णं प्राकृतं यथा। तमासाद्य सतारुं तु स
द्य लोकपितामहः। हस्ताभ्यां तु समादायेवोत्कृतिं कर्तुमिष्टवान्। तमुत्पादयितुं शक्नोनाभुज्जो कपितामहः। स्वयं च देवी माया मि
र्वर्द्धः सन् विष्णुवस्थितः। मार्गमाणस्कृतौ सर्वदेवाश्चक्रः पुरोगमाः। निरेण वायु कालेन समासे दुर्जलात्तरे। तमासाद्य ततः स
र्वसुराश्चक्रपुरोगमाः। समुत्पादयितुं यत्नं वक्तुर्नाशकुर्वन्मृतत्। ततः सर्वपिते देवामोहिता मायया भृशं। विधिविष्णुस्थितौ यद्वत्तद
न्न तत्र संस्थिताः। मार्गमाण्यता सर्वा नृदेवान् देवयुरुस्तदा। बृहस्पतिर्मोहिमवत्मा स सादनु संस्थितम्। समासं द्युदेवानां वृत्तान्तः
देवपूजितः। एतच्छ्रुत्वा सादरं सम्यक् स्तुतवान्वायथाविधि॥ ॥ ॥ गुरुवाच ॥ ॥ महादेव जगद्धाम जगत्प्रशः
मकारण। शक्रादीन् मार्गमाणो हं देवां स्त्वां समुपस्थितः॥ ब्रह्मा विष्णुश्च न ब्रह्म स दनेनापि नाकतः। संस्थितौ नापि कुत्रापि तापये
द्युमथायथा। तामसं संशयं देव किंचित्त्वं मम देवताः। कुत्र तिष्ठंतिकस्मादा तथाभूता ह्यवस्थिताः। अनुयास्यामिता सर्वा नृपदेशा
न्नतः प्रभो। तेषां स्थितिं कथय यदि ते वर्तते दया॥ तस्य तद्वचनं श्रुत्वा तदुद्देशमहं पुनः। तत्सर्वमुक्तवान् कर्म यथा वक्ष्यामि माय

स

या। अवज्ञातामहादेवीमहामायाजगन्मयी। तेन तन्माययावदो विष्णुस्तिष्ठतिसागरे। तं मार्गमाणास्त्रिदशावृत्त्याद्यामायया
 पुनः। निवृत्तानिकटे तस्य स्थिता अन्तर्यसंयताः। तास्त्रमार्गधितुं यासि यद्यत्वं मया विना। वदस्व त्वैव त्वंचापि नायातुं भविता
 यभुः। तस्माद्गच्छाम्यहं तत्र यत्रास्ते गरुडध्वजः। ब्रह्मेन्द्राद्यांस्तथा सुप्रान्मोचयिष्ये वता क्रमात्। इत्युक्त्वा गुरुणा सार्द्धं संस्रयत्
 षमध्वजः। देवौ धाय त्रतिष्ठंति गतस्तत्र महेश्वरः। तत्र गत्वा महादेवो विष्णुमाभाष्य वेधसं। सर्वोस्तान् परिपश्यत् किमर्थं सं
 स्थितास्त्वहं। गतागतविहीनाश्च जडवर्हानवर्जिताः। किमर्थं मभवन् देवास्तन्मे भाषंतु संप्रति। तस्य तद्वचनं श्रुत्वा महादेवस्य
 केशवा। शनैर्भर्गमुवाचे दं ब्रह्मादीनां पुरस्तदा॥ ॥ भगवानुवाच॥ ॥ नीलकूटस्य शिखरादूर्ध्वभागेन गच्छता। विद्यतां गरु
 डस्थेन मयानीलो महागिरिः। धृतः करेण चोदुर्गुरुजगति धने। तत्र मां सामहामाया कामाख्या कामरूपिणी। योगनिद्रा स्वयं धृ
 ता विष्णोः पां बुधियुक्ते। ततो हं तत्मा सा घेतो यराशेः सवाहनः। पतितो निवसाम्यत्र चिरमंधकसूदन। निवसामि चिरं वाहमत्र सा
 गरतो यके। नाद्यापि सामहामाया नादत्ते मां महेश्वर। मदर्थं मागता देवा ब्रह्मेन्द्राद्याः समं नतः। तेपि वदामहा देवामाया पाशेन वेहता
 त। तस्मान्नो ह्यनुगृहीष्व न ये दां नीशि बाल्यं। तां च प्रसादयिष्यामः सम्यग्ब्रह्मो विहिंशया। हरेस्तद्वचनं श्रुत्वा हं च करुणायुत

। उवाच परमप्रीत्या विधिविष्णुप्रतिस्वयं। ईश्वर्याः कामपूर्विकाः कवचं मुमनोहरं। वदामाशरीरे चोत्प्लावापश्चाद्भक्तुं तं पति। अहं निवृत्त
 कवचस्ते महामाया पाचिह। न वदाममसंसर्गात्तथेह च रहस्यतिः। तस्मात्पूयंतु कवचं शृणु ध्वं वचनान्मम। येन सौख्यात्समुत्प्लावाद्
 रुसे परमेश्वरीम्॥ ॥ त्रुं कामाख्या कवचं मुनिर्ब्रह्मतिः स्मृतः। देवी कामेश्वरी तस्य अनुपप्लव्यते। विनियोग सर्वसिद्धे
 तं च शृण्वंतु देवताः शिरः कामेश्वरी देवी कामाख्या चतुर्ष्वामम। शारदा कर्णयुगलं त्रिपुरावदनं तथा। कंठे पातु महामाया हृदिकामेश्व
 री पुनः। कामाख्या जवरे पातु शारदा पातु नाभितः। त्रिपुराः पश्चयो पातु महामाया तु मोहने। गुदे कामेश्वरी पातु कामाख्या रूढये
 तु मां जातु नोः शारदा पातु त्रिपुरा पातु जंघयोः। महामाया पादयुगे निरंतरं तु कामदा केशकोटेशरी पातु नासायां पातु दीर्घि
 का भैरवी दत्तसंहोते मातं गवतु वांशयोः। वाकोर्मो ललिता पातु पाण्योः स्तवनवासिनी। विंध्यवासिनी तु ली पुत्री कामानरव
 कोटिपु। रोमरूपेषु सर्वत्र उपकामा सदा वतु। पादां तु ली पाणिभागे पातु मां भुवनेश्वरी। त्रिकीयां पातु मां सेतुः कः कंठाभ्यंतरे
 वतुः। लः पातु वान्तरे वरुडुः यातु जवरान्तरे। सामीडुः पातु मां वक्षो विंडुर्विदंतरे वतु। ककारस्तविमां पातु रकारोऽस्थिषु सर्वदाल
 कारः सर्वनाडी पुईकारः सर्वसंधिषु। चंद्रः स्नायुषु मां पातु विंडुमज्जासु संततं। पूर्वस्यां दिशि वाग्नेयां दक्षिणे नैर्मते तथा।
 वारुणो चैव वायव्ये कौबेरे हरमंदिरे। अकारायास्तु वैष्णवा अष्टौ वर्णास्तु मंत्रगाः। पातु निष्ठंतु सततं समुद्रवविधुदयो

का. ३०
२००

। उद्दीधः शतसततं पातु सेतुदयं सदा । न वा करणिमंत्रेषु शारदा मंत्रगोचरे । न वस्त्रचुमां नि तं नासादिषु समन्ततः । वात
पित्रकफेभ्यस्तत्रिपुरायास्तत्र करं । नित्यं रक्तुभूतेभ्यः पिशाचेभ्यस्तथैव च । तसेतुसततं पातु क्रवाद्यो मां विधायकौ ।
नमः कामेश्वरी देवी महायां जगन्मयी । या भूत्वा प्रकृतिर्नित्यं तनोति जगद्व्यतां । कामाख्या मरुमालामभयवरकरांसिद्ध
सूत्रैकहस्तां स्वेतप्रेतोपरि स्तुमणि कनकयुतां कुंकुमापीतवर्णां । ज्ञानध्यानप्रतिष्ठा मतिशय विनयां वसुधाकादनेंगयौ
विंदतादिमंत्रप्रियतमविषया न्नौ मिसिद्धेरति स्तुतां । मध्ये मध्यास्यभागे सततविशमिताभावहावावली लाली लालोकः सम
स्ता सकलक्षणयुता यत्कुरूपैकनद्या । विद्याविद्यैकशां ताशमैकरीक्षेमकर्त्री वरास्यानि तं पातात्यवित्रप्राणवरकराका
मपूर्वेश्वरीनः । इति हरकवचं तनुस्थितं शमयते शमनत्रमथायति । इह गृहाण यत्तस्मिन्मोक्षो सहित एव विधिः सह काम
ने । इति दं कवचं यत्कामाख्यायाः पठेन्नरः । सक्तं तु महादेवी तनुव्रजति नित्यदा । नाधिवाधिभयनस्थनक्रवाद्योभ
यन्तथा । नाग्नि तो नापितो येभ्यो न रिपुभ्यो न राजतः । दीर्घायुर्वरुभोगी च पुत्रपौत्रसमन्वितः । आवर्त्तयन् शतं देवी मंदिरं मे
दत्तेष्वरे । यथा तथा भवेद्दुः संशयमेव त्रवा बुधः ॥ तरुणा देवमुक्तः स्यात्स्मरणात्कवचस्य तु ॥ ॥ ईश्वर उवाच ॥ ॥

नमः ५

राम
२००

क. ४

तस्मिन् युक्तं नमः सेन । तनु देवरी
दामंदेव । तद्विद्याणोर्ध्वकनि । तनुना
उद्दे निदिपायाणो योजयेत् । यो नित्यं शाक
शो कल योक्तयोः मुदेय । रदीपे का शारदा
रयोर्गोत्रायै वव कनिष्ठा मरुदेशतः । त्र्यंशु
यंतत्रु । तद्वर्गं । इदं तु खेवरी योनिर्धोगिता
शिदा । शत्रायां युद्धविप्रयेवाद्यादे कलहेतवा । तद्वर्गं
स्यातावडिका पूजनेषु । एतास्तु कविता योना । तद्वर्गं
। तद्वर्गं मिनिषाहु मंत्रेषु मंत्रो विद्या । कामाख्यायास्तु यद्वर्गं
धिशर्करं हरन्तया । संधितं मदनैतैर्वा । तद्वर्गं
दहिणो धार्यं वलौ वासाधकोत्तमः । उपां । तद्वर्गं

ज. २

उद्दे नियुज्ययदियुज्यते । गृहयोनिस्तु स्याता कामेश्वर्यास्तु नुष्टि
ईतस्तथा । तासां परस्परं वापैर्योन्यस्य योजयेत् । मध्यामधोतयां
। योद्दे तु नचादेष्टा पूर्ववद्वायनामिको कनिष्ठायां पुरो न्यस्य त्र्यंशु
येतावै सवीतं त्रगोचरे । तर्जयनामिके मध्ये कनिष्ठे पित्रमादपि । क
र्त्तिता । त्र्यंशु दौ वाघसंवेष्टा संयोज्य च करं गुली । अथ भागे मध्या
शारदायागोण्याः कामेश्वरी प्रियाः । मूर्तिभेदेन वा न्येषां देवानां मपितु
तुजयस्तस्य सनातनः । विसर्जने पूजने वस्त्रारण्यकर्म भेदतः । एता योन्यः समा
नो रहस्यं वा मदकि एमंत्रमुद्धं शृणु मंत्रे । मंत्रेण क्रियते यस्तु शरीरे मंत्रमुत्तमं
न स्यादनात्ररे । विधाति खेत्तल मंत्रमुद्धं निष्ठुति संधिषु । अथ त्रिसंधिषु मुनवि
संतुदहिणेन करेण वा । मातामपि समादाय सजयेत्तु रा मृदुः । तद्वर्गं
। भवेत् । दीर्घायुः सर्ववशस्तु न धान्यमृद्धिमान् । मृतो देवी गृहं याति यंत्र

यंत्रित बुद्धिमादाषकोणानंतरकृतं वेदितुं दलेष्यं लिखितं। अथैषु विलीनैर्यावकोदकैः। उत्तरादिक्रमेणैव वैष्णवी तंत्रसंगतां अथै
 वार्णिकमध्यभागे पूर्ववत् कामराजकं। त्रीनृवर्णान्मेव वीजस्य विष्णोः। अथैषु लिखेत् एवं त्रिधा कृतं तंत्रं कृत्वा वामकरे स्थितं। जपे त्रीणि सह
 स्राणि मालामादाय दक्षिणे। जपान्ते वैष्णवी रूपं ध्यायं कुर्यादित्युक्तं। प्राणायामान्सहस्रं तु ततस्तद्विलिखितोत्तरं। श्रीवायां धारयेद्यंत्रं तेन सर्वज
 श्रीभवेत्। राजपुत्रो भवेदाजाततो न। सन्निवो भवेत्। द्विजराजो भवेद्विद्वान्कविर्वी। जीवदा बुधः। राक्षसेभ्यः पिशाचेभ्यो भूतेभ्यो नापि वान्यतः।
 साधुसंविद्यते तस्य न कदाचित्पराजयः। दीर्घायुर्वलौक्यं प्राप्नोति मोक्षमवाप्नुयात्। संपूर्णमंडलं कृत्वा तद्वत्पत्रसमं न्वितं। भूर्जत्वं विशी फल
 स्य निर्वसस्तस्य मध्यातः। षड्कोणं विलिखेत् तस्य प्रागोक्त
 मतानां अष्टौ वर्णास्तु विलिखेत् त्रयाश्चार्धं वतुर्ध्यायिष्य
 भिर्द्विजैरेवायुतं संवत्समानुसः। प्राणायामसहस्र
 नो मतिमान् पंडितो नमः। वलदीर्यं धनैश्चर्ययुक्त
 हात्म्यं र्वपि सारं देविषं व्याधो भुजंगो वानहिर्नरस्य
 वा दत्तः। न विद्यते भुवने तस्मात्कुर्यान्नृपं

त्रि१

खेत्रे चुरान् वर्णान् धो वीजं तु नेत्रकं। दलेष्यं चासुतु पुनर्वैष्णवी तंत्रसं
 रौकायमानसः। तद्वत्त्वादक्षिणकरे वैष्णवी तंत्रमंत्रकं। जपे त्रि
 षतः। संध्याकाले न वम्यां तु शीर्षे तद्धारयेद्बुधः। शतायुः सर्वदम
 पकृतो महामार्गका मारवां त्रिपुरामपि। नित्यं यश्च तिमै धावी म
 सनुं प्राप्य विधीदति न संशयः। जयहेतुरतो न्यस्यात्सीं ग्रामेशास्त्र
 मवाप्नुयात् महामाया सारदायां त्रिपुरा तथा। महोत्साहं तद्यै

कामाख्या१

तेषां मंत्राणां योगो भवेत्। मंडलं वा दलकं तन्मध्ये विलिखेत् पुनः। लिखित्वा पूर्ववत् पूर्वोक्तं मंत्रगणं समं। अन्यद्वयं द्वारदेशे कोणोच्छ्रितस्तो
 लिखेत्। शुक्लकोशे यवत्रे तुरसैर्वक्षि शिख्यतु। उत्तरीयं तु तद्वत् कृत्वा जपं समाचरेत्। कृतोपवासः शुद्धं समाह्वयान् संपूर्णकं। पंचानम
 पिमंत्राणां सहस्राणि तु पंचवै। दिवसैः पंचभिर्जज्ञात्तदन्ते तु समाचरेत्। प्राणायामसहस्राणि पंचवै पंचभिर्द्विजैः। अन्ते तु कवचं न्यासं काला
 यन्याः समाचरेत्। ततस्तु मातृकामंत्रैः स्वासारोधनपूर्वकं त्रिःपिवेत् पीलाक्षी रंजाष्टया च तदानीं शि। एवं यः कुरुते मंत्रं शरीरे शुक्लवा
 ससा। सोऽष्टसिद्धिमवाप्नोति देवीलोकं समाकृति। य उत्तरीयं विभूयात्तद्वत् मंत्रं पत्रितं। नित्यमेव महाभाग प्रभतिस्य वैष्णु। न तस्य देहे
 शस्त्राणि प्रवेक्ष्यंति कदाचन। नाग्निर्दहति तां कायं नापः संवेदयन्ति च। राक्षसाश्च पिशाचाश्च भूताद्या ये तु हिंसकाः। ते तं दृष्ट्वा महाभा
 गं दूरं गच्छन्ति वै भिया। गच्छेदवाधितः सोऽपि सर्वत्र साधको नमः। वशीकुर्यान्नि देवाश्च नृपानन्यांश्च योषितः। उत्सहेद्यहि मेधावी वा मीराज
 वशो भवेत्। विरजीवि महाभागो धनधान्यसमृद्धिमान्। कविप्रज्ञासमायुक्तः स तेभ्यो जायते रमिः। यस्मिन्पुरे स निवसेद्भुजातो न तत्र
 वै। रणे शरीरशस्त्राणि दृढहस्तो नितान् यपि। नापराश्रान्ति स तं तस्य सर्वत्र भैरवा। नाधयो व्याधयस्तस्य जायते तु कदाचन। देवीपुरः स
 मतिमान् मृतो मोक्षमवाप्नुयात्। यत्रितं स्वामिनायं त्रयावधाति पतिवत्। पुत्रैस्वर्य सुखोपेता दीर्घायुः सावधू भवेत्। प्रत्येकमेकसं

जि२

को. ५-
२०४

हृत्वा बर्हनासहिनेनच। क्रमादिशतिमंत्राणि कथितानि मयो ह वै। तासु पत्येकतो दुष्टा योन्ये सर्वदा हृदि लिखित्वा सर्वयंत्राणि विभ्रया दध
वागले। देवेन्द्रो जायते सो वै प्रभावेनेह भूतलौ। पूर्वोक्तानि समस्तानि फलानि प्राप्नोति नृणां र। पीहितास्तु लोकां स्त्रीत्रितयमेव प्रयच्छति। ए
भिः साद्वैयत्रवर्गैः समस्तैरष्टाभिर्यत्पूर्वमुक्तं सहस्रं। श्रुत्वा वस्त्रे संलिखित्वा स्वदेहे धृतवानित्यं प्राप्नुयाद्वै समस्तं। यः दृष्ट्वा जातिर्हृदये स
र्यासंयामकाले कवचेष्टधाम्नि। मंत्राक्षराणि दिक्कृतानि देव्या अक्षौ वहिर्गात्रविशेषतश्च। गले हरिं वक्षसि वै सिखे द्विधित्तन द्वये पुत्रयुतं
महेश्वरं। वाक् ससंख्ये हारिं च वै श्रुत्वा वाक् सोऽसुलक्ष्मी च। सती च। एवंगणायं गमिदं निधाय गात्रे सवर्माणु विनयश्च शिवं। लिखेत्
लाटे तिलकां तरे नरः समस्तमष्टाक्षरमंत्रमुत्तमम्। ततो जपेदष्टधा तु पाणिं दत्त्वा दधामसु। वैश्रवती तंत्रमंत्रं तु ततो गच्छेदणजिरं। स तु
वीरो मम समः संयामे सुवजायते। त्रिणानीदपरास्त्राणि तस्याग्नेरिव जायते। विनिःसरन्ति रिपवस्तदग्रे हरिणो यथा। सिंहाग्रौ त्रैरशार्द्धलोवी
र्यवान् वलवान् भवेत्। इदं रस्यं कथितं कामाख्यायास्तु भैरव। वैष्णव्यायंत्रमुखे शुद्धिपुरायास्ततः शृणु। तस्यास्तु सर्वमंत्राणि त्रयोद
शसुतानि वै। विंशतिस्तु सहस्राणि तत्राद्यं वाग्भवं स्मृतं। द्वितीयं कामराजाख्यं मोहनं तु तृतीयकं। आग्नेहितं वाग्भवतु चतुर्थं पारिर्त्तितं। ने
त्रवीजं द्वितीयं तु द्विरुक्तं वाग्भवतु च। आद्यंतत्तं वमंत्रोक्तं चतुर्भिर्ऋषिवाक्यैः। नेत्रवीजं द्वितीयं तु प्रथमं परिकीर्तितं। द्वितीयं कामराजं
तु तृतीयं वाग्भवतु च। एभिस्त्रिभिश्च यन्मंत्रं तत्तत्प्रथमं परिकीर्तितं। नेत्रवीजं द्वितीयेन वाग्भवां त्रेन सप्रसांतं देववाग्भवाद्यं तु अष्टमं परि

येन

की३

राम
२०४

कीर्तितां वाग्भव

कीर्तितं मंत्रं शेषतः

वीजमाद्यं प्रकीर्तितं। ३

स्तथा। समाप्तिविंदुसहि

तत्र यो दशपोक्ता मंत्रा मंत्रे

सुवालायामंत्रं तत् शृणु भैरव। वा

यापोक्ता तु भैरव। शेषा ते जस्त्रिणी पोक्ता ये

यकम्। विभिद्यशक्त्या शंभुं तु शक्तिं वापि भेदयेत्। संभवे वरुणं कोणां केशवं तंत्रं संलिखेत्। मध्यायास्त्रिपुरायास्तु यादृशे द्वारमंडलं। तादृ

शेनैः पिकर्तये कोणेषु लिखनं तथा। पापोत्साराण्य कर्मादिभ्रम्यादीनां विशोधनं। पूर्वमुत्तरमंत्रोक्तं त्रिपुरापीठभाषितं। कामाख्या पूजने

पोक्तं सर्वं कुर्यात्सुसाधकः। दहनश्रवणादीनि पतिपतिवपत्रके। सर्वतु पूर्ववत्कार्यं कामाख्या पूजने यथा। कृत्वा त्रदेह्या संतु मंत्रव

र्णैर्यथा वारैः। सर्वैः सुरैस्तथा काद्यैस्ततो रूपं विविंतयेत्। चतुर्भुजां रक्तवर्णै रक्तवस्त्रविभूषितां। दक्षिणे चैत्रजं बाधो विधत्ते पुस्तकोत्तमं।

नद्ये वाद्यं द्वितीयं वैव मोहनं। एकादशमिदं पोक्तं कामराजाद्यं वाग्भवां द्वादशं

नास्ति दं। यात्रादि तस्य वाण्यादिव क्रिवाग्भवसंयुतः। आद्यस्त्रिपुरभैरवा

। चतुर्थस्वरविंदुयुक्ताश्चैव तृतीयकं। उपांतश्च तदादिश्च वक्रिः शेषस्व

वजानातियो नरो भुवि भूमणिः। सिद्धविशोधरे भक्त्युसो धितो मन्मथो भवेत्। ए

धेभ्यः पराश्चैति प्रकीर्तितः। विंशतेस्तु सहस्राणामाद्यमेतस्य कीर्तितम्। त्रिपुराया

स्तु वालायामंत्रं तत् शृणु भैरव। वा। त्रिपुरायास्तु यादृशे द्वारमंडलं। तादृ

यापोक्ता तु भैरव। शेषा ते जस्त्रिणी पोक्ता ये शंभुपुरभैरवी। मध्याया पूजनं पोक्तं वालायाः शृणु सांप्रतं तत्रास्त्रिपुरभैरवाः सर्वसिद्धिप्रदा

यकम्। विभिद्यशक्त्या शंभुं तु शक्तिं वापि भेदयेत्। संभवे वरुणं कोणां केशवं तंत्रं संलिखेत्। मध्यायास्त्रिपुरायास्तु यादृशे द्वारमंडलं। तादृ

शेनैः पिकर्तये कोणेषु लिखनं तथा। पापोत्साराण्य कर्मादिभ्रम्यादीनां विशोधनं। पूर्वमुत्तरमंत्रोक्तं त्रिपुरापीठभाषितं। कामाख्या पूजने

पोक्तं सर्वं कुर्यात्सुसाधकः। दहनश्रवणादीनि पतिपतिवपत्रके। सर्वतु पूर्ववत्कार्यं कामाख्या पूजने यथा। कृत्वा त्रदेह्या संतु मंत्रव

र्णैर्यथा वारैः। सर्वैः सुरैस्तथा काद्यैस्ततो रूपं विविंतयेत्। चतुर्भुजां रक्तवर्णै रक्तवस्त्रविभूषितां। दक्षिणे चैत्रजं बाधो विधत्ते पुस्तकोत्तमं।

वि४

का. पु.
२०५

अभयं वामहस्ताभ्यां वरं वदतीति तद्यासरुस्तरस्य संकाशां त्रिनेत्रां गङ्गा मिनीं। पीनसुगं सनयुगां सितपेतासनस्थितां स्मितप्रभिवद
नां सर्वालंकारभूषितां तिसृभिर्मण्डमालभिः शिरोवहः कटीषु च। त्रिगुणत्रिगुणीभूतैः प्रत्येकं परिभूषितां। मदीराघूर्णनियनारितं दं
तद्वद्वयोः। चिंतयेद्भरदां देवीमेवं त्रीपुरभैरवीं। बालायास्त्रिपुरायास्तुरूपं दृष्ट्वैष पूजने। क्रमउक्तः पीठयोगे मंजुदिशुक्तभैरवः। पुष्प
वाणांस्तयापंच धत्ते पुष्पांशरासनं। पादपेङ्केण पारुडासावाला त्रिपुरास्मृता। मन्मथत्रिपुरादेवि विग्रहे पद्मादितः। कामेश्वरी श्रीमही
तितनः। विनः। प्रबोदयार। एषा त्रैपुरगायत्री आवाहनमशेषतः। त्वानाद्यैः पूजयेत्सम्यक् काला मन्वां च भैरवीम्। अस्याः क्रमे विशेषो यो
न्यासे वोत्तरकर्मणि। तत्सर्वसहमंत्रौघैः शृणुवेता तभैरव। बाले मुकुटं उवाच चिंतयेत्परमं गुरुं। ततोत्सृज्य गुरुं शुद्धस्तत्र त्रिपुरभैरवीं।
चतुर्भुजं शुक्लवर्णं वरदाभयप्रदं। त्रिनेत्रं कमलतोयधरोत्तमं। धत्ते वामे वदक्षिणे। सुवर्णरत्नवर्जिते संस्थितं पवरासने। सौवर्णमुत्तरीयं च
धत्ते सौवर्णकुंडले। स्वगुरुं दत्तं। भैरवीं चिंतयित्वा तु तत उवाच यथा वरेत्। मैत्रमाचमनं चैव दत्तानां शोधनं
तद्या। प्रातः स्नानं यथा कुर्यात्। त्रिपुरावीजैस्त्रिधाम
धिवीमुक्ता त्रिपुरा

राम
२०५

वाष्पदीरयेत्। गार्ग्य
आयस्यं तु शेषे भैर
भैरवतृप्यतां। आदौ च त्रि
दिरापात्रमालोकरक्तवस्त्र
याः प्रीत्येवं दनादिकं। दद्यात्
पूजकः। भैरवाय ददाग्र्यं देवाः
। आसनाद्यं वसतंतं नोपयोज्यं कदाचन। स ह्यनुदापयेदनेर्मदिरासाधकोत्तमः। मुदा दयस्तु सततं
पूजै त्रिपुरभैरवीं। बालां तु वामदाक्षिण्यतारायामपि पूजयेत्। श्मशानभैरवीं मुद्यतारा। न्त्येव च। उद्दिष्टभैरवीं चंडीतारां त्रिपुरभै
रवीं। एतास्तु बाह्यभावेन पूजयिष्येति विना। अर्घ्यं देवान् पितॄंश्चैव मनुष्यांश्च न संवयान्। यो यजेत यंत्रभिर्यज्ञैस्तरुणानि परिशोध
येत्। विधिवत्स्नानदानभ्यां कुर्वन् यद्विधिपूजनं। क्रियते सरहस्यं तु तदाक्षिण्यमिहोच्यते। सर्वत्र पितृदेवादौ यस्माद्भवति दक्षिणाः। देवी
च दक्षिणा यस्मात्तस्मादक्षिणमुच्यते। याः पुनः पूजमानां तु देवादीनां पूर्वतः। यज्ञभागं स्वयं धत्ते सा वा मातुः प्रकीर्तिता। पूजा काले भ
वेदामस्तत्रैव सततं स्तुत। पंचयज्ञान्नवाकुर्यात्। कुर्याद्दीपस्य पूजने। अन्यस्य पूजा भागं हियतो वृक्षान्तिवामिका। यः पूजयेद्दाम्यभावेन

मं १
उद्दिष्टभैरवायेति स्वर्यायां च निवेदयेत्। उद्दिष्टं जातवेदसं देवं वह्निकेतवः। इति शेषे
भैरवः। आवाहने च स्वपितृभैरवानिति कीर्तयेत्। तृप्यतां भैरवीमातः पित
तिष्ठेमाश्च मेधादौ यत्र यंत्रं पूजयेत्। तत्र भैरवरूपेण देवीमपि च भैरवीम्। म
नाथभैरवीं चिंतयेद्विद्या। स्त्रियोद्दिष्टास्तथैकत्र सुरभीः सुमनोहराः। तास्तु त्रिपुरभैर
भैरवीं। भैरवीं प्रतिगृह्णामि भैरवो हंप्रतिगृहे। कन्यायाभाषयद्विमांस्त्रिपुराया
। तत्रातवीयेत्युदा नेतुकन्यायास्त्रिपुरार्चकः। तस्या पूजोपकारेण पात्राद्यां चान्यपूजने
। आसनाद्यं वसतंतं नोपयोज्यं कदाचन। स ह्यनुदापयेदनेर्मदिरासाधकोत्तमः। मुदा दयस्तु सततं
पूजै त्रिपुरभैरवीं। बालां तु वामदाक्षिण्यतारायामपि पूजयेत्। श्मशानभैरवीं मुद्यतारा। न्त्येव च। उद्दिष्टभैरवीं चंडीतारां त्रिपुरभै
रवीं। एतास्तु बाह्यभावेन पूजयिष्येति विना। अर्घ्यं देवान् पितॄंश्चैव मनुष्यांश्च न संवयान्। यो यजेत यंत्रभिर्यज्ञैस्तरुणानि परिशोध
येत्। विधिवत्स्नानदानभ्यां कुर्वन् यद्विधिपूजनं। क्रियते सरहस्यं तु तदाक्षिण्यमिहोच्यते। सर्वत्र पितृदेवादौ यस्माद्भवति दक्षिणाः। देवी
च दक्षिणा यस्मात्तस्मादक्षिणमुच्यते। याः पुनः पूजमानां तु देवादीनां पूर्वतः। यज्ञभागं स्वयं धत्ते सा वा मातुः प्रकीर्तिता। पूजा काले भ
वेदामस्तत्रैव सततं स्तुत। पंचयज्ञान्नवाकुर्यात्। कुर्याद्दीपस्य पूजने। अन्यस्य पूजा भागं हियतो वृक्षान्तिवामिका। यः पूजयेद्दाम्यभावेन

रघु रास व

देवी ५

का. उ.

五

३५

तस्य आशा शोधनं। पितृदेवनरादीनां जायते च कदाचन। योद्यमत्रिपुरायोगं तेन योगेन संयुतः। जायते यदि सुपाज्ञस्तदा मोक्षमवाप्नुयात्।
रासवमोक्षं विरेणैव जायते त्रैः पुरं पुनः। आशा शोधनं जैः पापैराक्रान्तस्य च भैरवा इह लोके सुखैश्चर्ययुक्तः सर्वत्र वल्लभः। मद नोपम
कान्तेन शरीरेण विराजता। स एष कंचराजानं वशीकृत्य समंततः। मोहयन्ति ताः सर्वाः सर्वाश्च मदविह्वलाः। सिंहान् व्याघ्रान् सरङ्ग
श्वभूतप्रेतपिशाचकान्। वशीकुर्वन् विवरति वायुवेगैर्न वर्जितः। बालां वा त्रिपुरां देवीमन्यां वाप्यद्य भैरवीं। योगतत्तारया भक्तार्थं ववा
णोपमः कृती। कामेश्वरी तु कामाख्यां पूजयेत्तु यद्येच्छाया। दाक्षिणाह्मभावाद्वा सर्वथा सिद्धिमाप्नुयात्। महामायां शारदां च शैलपुत्री
नैवैव च। यद्यातद्या प्रकारेण दाक्षिणा देवपूजयेत्। यो दाक्षिण्यं विना भावं महामायां समर्चति। स पापः सर्वलोके भयश्च्युतो भवति रोग
धृक्। अन्नास्तु शिव इत्याख्या देवो या। चरिताः। तास्तु दाक्षिण्यवासास्तु पूजितवास्तु साधकः। किंतु यः पूजको वासः सो न्यासमपरि
वर्जितः। सर्वांशपूरकः स्यात्तु दत्तः। त्रिपुरभैरव्या न्यासमंत्रं च भैरवा येन वै न्यासमात्रेण देववजायते नरः। भैरवी
देवी त्रिपुरभैरवी। कामाख्याया साधने च विनियोगः प्रकीर्तितः। हकारं विन्यसे
रं वमुदेतद्या। पुनरुर्वोक्तं चेवाद्यं जानुयुग्मे द्वितीयकम्। तृतीयं जंघयोर्न्या
दसंयुतं। द्वितीयस्य तु वीजस्य आद्यं हं देवविन्यसेत्। वामे स्तने द्वितीयं तु त्रीती
पृष्ठे त्रौष्ठे विन्यस्य न्यसेद्योपि त्रिधा त्रिधा। तृतीयस्य तु वीजस्य मूर्द्धि वाद्यं तु वि

राम

20

श्रृ ५

१६०

न्यसेत्। द्वितीयं न्यसेत्।
तीर्थं चैव मध्याह्नमनामा।
तुषष्टं शेषे तु विन्यसेत्। एवं त्रि-
मती बुधः। पिंडितं सर्वं वीजं तु वि-
न्यसेत्। बुधं गंडे मृदे दृढा संस्तु च।
व्यामंत्रवर्णाः क्रमात्पुनः। लिंगे रत्नैः नमः शतं वा। भवद्येन विन्यसेत्॥ ॐ ह्रीं श्रीं नमः इति हृदये विन्यसेत्ततः। मनो भवाद्ये तिततो भुवो
र्मध्ये तृतीयकं। विन्यसेत् त्रिपुरा वीजं सद्यो देवत्व सिद्धये॥ ॐ ईं ईशानरूपाय ततो मनो भवाद्ये। नमः शतं ततः प्रोक्ता मूर्द्धीशानं न्यसेत्पुनः।
वक्त्रे तत्पुरुषं वापि वीजेन मकरध्वजं। हृदये घोरकंदर्पमाद्य वीजेन विन्यसेत्। शिश्ने वांभे देवं तु मन्मथं वापि विन्यसेत्। सद्यो जातं पत-
तं तु कामदेवं तु विन्यसेत्। ॐ कारं च हकारं च रेफमेकत्र सन्निभं। प्रांनस्वरं वाग्भवाद्यं स्वरैर्ऋत्वे स्तुपंचभिः। एभिस्तु पंचभिर्मन्त्रैरीशाना-
दीनि विन्यसेत्। वक्त्राणि पूर्ववत्पुत्रस्तु मुखे र्द्धे तु पूर्वतः॥ दक्षिणे त्रयोः पश्चात्पश्चिमे वापि विन्यसेत्। हृदयादिषट्गानि दीर्घैर्वादि-
श्वरैः पुनः। न्यसेत्ततः पंचवाणां रमूर्द्धादिष्वथ विन्यसेत्। ॐ क्रां सौं डा वणा वणा यन्यसेत् र्द्धिततः पुनः॥ ॐ क्रां हो भन वाणा ययज्ञान

प्रा ५

८४

का-उ-
२७

३

प्र २

मैतीरयेर॥ ॐ ह्रीं श्रीं कीं स मां सं व स कारां तां ह्रीं चंडकैः । वक्रै वशी कृतं लिं गे सं मोहन मघो न्यसेत् । आकर्षणं तथा वाणी हृदि मंत्रैः क्रमा
न्यसेत् । वाग्भवाद्यं द कारां तो वषट्कार समन्वितः । विशेषस्वर एव त्रचंडाई विंदु संयुतः । एभिस्तु पंचभि मंत्रै रष्टशक्तीः क्रमादिमाः ।
एतेषु वाक्स्थानेषु विन्यसे नंत्र वित्पुनः । सुभगां च भगां देवी तृतीयां भग सार्पिणी । भगमालां चतुर्थी तु अनंगकु सुमान्ततः । अनंगमे
खलां पश्चाद तंग मदनान्ततः । अष्टमी च नद्या देवी मद विह्वल मं चरों रूपतो ध्यान तश्चैता यद्या त्रिपुर भैरवी । ललाट भूमध्य भागमु
ख कर्णांत कंठ कं । ह्रीं अभिलिं गे षे वा त्रन्यस्त व्या अष्टशक्तयः । शिरो ललाट भ्रूयुग्म कर्णा नेत्र द्वयेषु च । गंडयोर घना सायां क्त म त शि दो प
दीर्घौ मुखे तथा । चतुर्दश पदे षे षु न्यसे चतुर्दश स्वरान् । विबु के ष्वद्य श्री वायां कंठ देशे तु पार्श्वयोः । स्तनयोः कंठयोश्चापि कफ पो
हस्तयोस्तथा । तट्ट पृथोस्तथाना भौलिं नेवोरु युगे तथा । अष्टी वदोर्जं द्योस्तु स्थितोक्त पदयोस्तथा । चरणौ शुद्धयोः कादिरां तात्
वर्णांस्तु विन्यसेत् । मेखलायां कंठे च । भागतः । हारे स्त्रजि कुंडले च केशरं धेत धै वचा च्छडामणौ च न्यस्त व्या न काराद्याः
क्रमात्पुनः । मंत्राकराणि त्रीणि । पातिलो म्येन विन्यस्य मंत्रै र्ह्रीं विधा त्रिधा । अथ तां योगिनीं विश्व योगिनीं
वाक्करः क्रमात् । ततो वीजं । विन्यस्य पूर्ववत्पूजा मार भे नमत्रे विदुधः । पूर्ववत्पूजयेद्देवी पीठ देव
विवर्जिती । विशेषतो । मंडल स्या दृदि गे भागे पूर्वा दोपरि चिंतयेत् । तर्णि ये मृताद्या सुसै रूपा

म त शि दो प

यम
२०७

स्तु त्रियो नयां मध्येषु
अन्यत्र पूजयेत्तत्र क्रम
चोत्तरस्यां त्यक्त्वा निर्माल्यमा वरे
गुली भित्ति स्तुभिः पुनः । सदा पुष्पा
धको नन्यमानसः । आसादयेत्तु पुष्पा
क पूजिता यदि । शरी रे निंदित वा धिर्जायते वश्य मेव हि । अवस्थाः पुत्र दाराश्च भृत्याश्च भवं त्रिही । शास्त्राद्या तात् भवेत्सम्यं कृपा
एतया गोह्य संशयः । त्रिछिड दायिनी चैव मन्यवा पूजिता यदि । इतः प्रकारात्स तनं संम्यं वैनाल भैरव । एषा वै त्रिपुरा देवी याश्चान्या
ः पूर्व भाषिताः । सर्वास्तु माया भैरवा योगिनि डा जगत्पुसः । तस्याः प्रपं वोरूपैस्तु वदुभिः सैव क्रीडति । महामाया मूल भूता तत्तत्तु शारदा
परा उमा ततः शैल पुत्री मत्स्ययायां तत्तु स्तिमाः । उग्र वंडा प्रवंडाद्या त्रिपुराद्याः तथैव च । तासां चैव सदैवा हं महा भैरवरूप धृक् । नयकः
सुतरांताभिर्नित्यं नित्यं वसेदुधः । मम भैरवरूपस्य मंत्र पूर्व मयो दितः । रूपं वोक्तं पूजनेषु त्रिपुरावत्क्रमः स्मृतः । महा भैरव विग्रहे
काल रुद्राय धीमहि । तन्नः कामो रवत्तु लै दी नित्यं पु वो दयात् । एषा भैरवरूपस्य गायत्री मे प्र तिष्ठिता । यथेष्ट मां स म द्या दि भोज नाय म

ाना दी निव द्वाणि मम भैरव मध्यतः । पूजयेत्तु तथा तत्र मनो भव मुखान पि
द्यस्त्रिपुरा परिपूजने । निर्माल्य धारिणी देवी चैत स्या श्रुं ड भैरवी । विसर्जने
वी त्रिपुर भैरवी । तज पेत्रिं शता न्यूनं सा ध कस्त कदा वन । अंगुष्ट मध्य मानां प्रा
त्रिगुणां वरेत् । चर्म सन म धिष्ठाय पश्चात्कृत्वा पद द्वयं पूजयेत्त्रिर्जने देशे सा
वयं जवेत् । तद्धा महत्तु मुखे न स तनं सा ध को बुधः । त्रिछिडा त्रिपुरा पोक्तान संम्य
क पूजिता यदि । शरी रे निंदित वा धिर्जायते वश्य मेव हि । अवस्थाः पुत्र दाराश्च भृत्याश्च भवं त्रिही । शास्त्राद्या तात् भवेत्सम्यं कृपा
एतया गोह्य संशयः । त्रिछिड दायिनी चैव मन्यवा पूजिता यदि । इतः प्रकारात्स तनं संम्यं वैनाल भैरव । एषा वै त्रिपुरा देवी याश्चान्या
ः पूर्व भाषिताः । सर्वास्तु माया भैरवा योगिनि डा जगत्पुसः । तस्याः प्रपं वोरूपैस्तु वदुभिः सैव क्रीडति । महामाया मूल भूता तत्तत्तु शारदा
परा उमा ततः शैल पुत्री मत्स्ययायां तत्तु स्तिमाः । उग्र वंडा प्रवंडाद्या त्रिपुराद्याः तथैव च । तासां चैव सदैवा हं महा भैरवरूप धृक् । नयकः
सुतरांताभिर्नित्यं नित्यं वसेदुधः । मम भैरवरूपस्य मंत्र पूर्व मयो दितः । रूपं वोक्तं पूजनेषु त्रिपुरावत्क्रमः स्मृतः । महा भैरव विग्रहे
काल रुद्राय धीमहि । तन्नः कामो रवत्तु लै दी नित्यं पु वो दयात् । एषा भैरवरूपस्य गायत्री मे प्र तिष्ठिता । यथेष्ट मां स म द्या दि भोज नाय म

मो

का. ३.

२०८

५५

याद्युतः। महाभैरवकायो यंतवास्त्रीरतिसंगमे। अयंतुवाम्यभावेन पूजो मयादिभिः सदाः। वामः कायो ब्राह्मणोपि मांसमद्यादिपुत्रयो
कृतो महामोहनामा चार्वाकादिप्रवर्तकः। विज्ञोर्वासात्मिका मूर्तिर्नरसिंहादयो भवेत्। सतुदादि एषवामाभ्यां पूजनीयः सदा बुधैः
तथैव बालगोपालमूर्तिर्जरायुवेष्टिता। मद्यमांसासनो भोगीलोलुपः स्त्रीषु सर्वदा वर्धस्तु दंडिकादेव्या वामिका मूर्तयः स्मृताः। ल
स्यास्तु वामिका मूर्ती रूक्तादहनभैरवी। यात्रिदाहं पुरया ममंदिरेष करोद्धरं। अष्टजिता महालक्ष्मी देहल्यां तां तु पूजयेत्। वाग्भैर
वी सरस्वत्या वामिका मूर्तिरिह रिता। तस्या मंत्रं पुरा प्रोक्तं शुक्लवर्णतु सा स्मृता। मध्ययास्त्रिपुरया स्तरूपं ध्यानमिहेष्यते। पूजाक्रमस्त
थैवोक्तः सर्वत्रैव तु भैरव। मंत्रेण भैरवो नाम स्मृतिः सूर्यस्य कीर्तिता। गणेशस्याग्निवेतालः कथितो वामनामकः। तस्मात्सर्वपथत्वेन पू
जनीया विशेषतः। त्रिधाद्यस्तु यथा पूर्वमयं बलयेस्तथा। कान्तैर्द्विरेकैः पूर्वत्रयया कृत्वा तथातथा। अनुस्वारविसर्गाभ्यां प्राकृशेषौ
परिकीर्तितौ। मद्योतु केवलाः पूर्वसां
युतैः। आद्यायास्त्रिपुरयास्तु मंत्र
। द्वितीयं द्विगुणं कृत्वा शेषे वा
त्रयं परमयोत्तमं क्राणं

राम

२०८

तत्सकलं

रूपो मदनो यः

जायते। एवं त्रिपुर

ष्टोत्तरसहस्रं तु वतु

न संयोगाद्दृष्टो वास्तवा

पिसानुस्वारविसर्गका। केवलैरपि तत्रैव दिव्यसैरत्नैस्तथा। एवमष्टाक्षरं यावत्संयोगायोगभावतः। देव्यास्तु षट्सहस्राणि सहस्राणि
तथा दश। मंत्रस्तु संख्याया रचिताः क्रमादेता लभैरव। समस्तव्यक्तसंयुतैः। विश्वैः सत्त्वैश्चा
नि। अष्टम्यावानवम्यां वा सहस्राणि तु षोडश। योजयन्मंत्रवीजानि सकृदेव तु भैरव। ध्यायंस्तु वैष्णवी मूर्तिं तदेकाग्रमनाः शृणु। नर
राजो भवेद्भूमौ पांडित्यनिर्हर्षितः। विरायुः सुखभाजो स्यादुदिक्रौवलवाहनैः। तान्येव यावत्तज्ज्ञा सर्वभौमो नृपो भवेत्। गणाध्यक्षो
मृते स्यात्तपो मुक्तिमवाप्नुयात्। इति सकलगुणैश्चैरस्तदोषस्थनित्यं भवति कलुषहंता श्रीविष्णुसुमंत्रः। सततमखिलदेवाको भवे
देतयोस्तु सवभवति शरीरारोगशोकक्षयाय॥ ॥ इति कालिकापुराणे त्रिपुरभैरवीवाला त्रिपुराकल्पः॥ ॥ ७४॥ ॥ भगवानुवा

का. पु.

२०

वा ॥ त्रिपुराणवहादशमिर्लक्षैर्मन्त्रजपैः शृणु ॥ पुरश्चरेत्साधकस्तु काममिष्टप्रदेतवोजाती पुष्पं च कुलं मालती पुष्पमेव चानशा
वर्तेषाटलं च सितपत्रमतः परं ॥ अङ्गमेन्द्रपायसं च दधिदीरं तथा मधु ॥ लाजाश्चापि सकर्पूराश्च मीरवचतुर्दश ॥ पुरश्चरणासंभारास्त्रि
पुरायाश्चुकीर्तिताः ॥ द्वादशेष्वेव लक्षेषु जप्तेषु विरसाधकः ॥ एता नि सर्वदयाणि शुद्धयादनलो ज्वले ॥ लक्षत्रयं तु योजत्वा पुरश्चर
णमाचरेत् ॥ स तु सा ज्यं सकर्पूरं शुद्धया चतुष्टयं दशभिर्नवलक्षेषु यैर्मन्त्री पुरश्चरेत् ॥ जप्तेषु वा कृभिः षड्भ्यु सर्वैः सर्वत्र वाचरेत्
॥ हस्तमात्रं तु कुंडं स्यात्स्रष्टोकांशुलाधिकं ॥ त्रिपुरायास्तु वालाया मध्यामाया सदैव हि तद्या त्रिपुरभैरवाः कुंडमानं प्रकीर्तितां चतुष्को
णां भवेत्कुंडं हस्तमात्रद्वयेषु च ॥ अष्टांशुलाधिकं चोक्तं वै भव्यास्तु पुरश्चरेत् ॥ त्रिकोणां हस्तमात्रं तु कामाख्यायास्तु कुंडकं ॥ एवं सर्वप
पंचानामासामपि तद्यातथा ॥ यं दनली तर्णं विधिवद्वैलवीकृतौ ॥ कामाख्यायास्तथा कुर्याज्ज्योतिषो मादिवत्सुतः ॥ आदौ त्रिपु
रभैरवाश्चतुर्भिर्दश ॥ त्रिपुरायास्तु चतुर्दश ॥ पश्चात्तन्मूलमंत्रेण अष्टोत्तरशतत्रयं ॥ होमं प्राणववाते
न न शतानि न वक् ॥ द्वादशैव वा वलिदानवत् ॥ रत्नकर्पूरकनकान्यत्रैव गुरुदक्षिणाः ॥ अलाभे दधिपुष्पाङ्ग
लाजैर्देवाः पु ॥ कुर्याद्विधिपूर्वकं ॥ अस्यायं ग्रंथः सौम्यः शृणु वेतालभैरवा ॥ यंत्रे नैवास्ति लाम्कामान्तरं
तेन रसतम ॥ त्रये लिखेत् ॥ मंत्रं त्रिपुरभैरवाच्चित्रवर्णं नुतनस्वधः ॥ आद्याया त्रिपुरायास्तु त्रिविजाति

२५४

राम
२०

लिखेदनु ॥ मध्यमं ॥ के ॥ सर्वैस्तु मात्रिका मंत्रैस्त्रिधा संवेद्येदनु ॥ लाङ्कारसैर्लिखित्वा तु विलोहैर्वेष्टयेत्ततः ॥ तत्र
र्यमूर्द्धिसततं तेन ॥ पुणवानवाग्मीधनरत्नयुतः सदा ॥ दीर्घायुः काममोगी च सुपुत्रश्च सुजायते ॥ मध्ये वीजं लिखि
त्येकमूर्द्धेवाधस्तथा ॥ त्रिपुरभैरवास्तु द्वे देवहि ॥ इमानि षट् यंत्राणि ॥ क्रमाद्वेतालभैरवा पूर्ववत्संलिखित्वैव संवेष्ट्या
द्यत्रिलोहकैः ॥ वामवाहे ॥ कुंडं करेतथा ॥ मूर्द्धिधार्याणि क्रमतः फलमेतच्च तद्भवं ॥ संपत्सौभाग्यसंस्तं भवशीकरणमो
हनाः ॥ कवित्वमथ सर्वत्र भवेदेतन्न सशयः ॥ यंत्रमंत्राणि तंत्राणि त्रैपुराणि तु भैरवा संपंच षट्सहस्राणि मंत्रौघैस्त्रिगुणीकृतैः ॥ तत्र
त्वा पूजकोधीमान् परत्रैह न सीदति ॥ मंत्रौघैस्तंत्रयंत्रैरविलितपदं त्रैपुरं यत्प्रधानं यदि प्राचैरदेयं विपद्यप्यपदं तत्कवित्वार्थमा
ह ॥ त्रैरंशीयं त्रिरूपं त्रिदिवमथ सुराय त्रसन्नित्रयोपितज्ञानौघैः प्रभूतं सकलशुभपदं यन्महत्त्रैपुराख्यं ॥ कवचं त्रिपुरायास्तु शृणु
वेतालभैरवा ॥ यद्वा त्वामंत्रवित्संमक् फलमाप्नोति पूजने ॥ उपचारां पुरा प्रोक्ता ये तत्रैवापि पूजने ॥ प्रतिपत्तिस्तु सैवात्र कीर्तिता नित्य
पूजने ॥ कवचस्य तु महीतम्यमहं वहावकेशवः ॥ वक्तुं हं मत्तु न नोपिव कुंजिकः कदाचन ॥ क्रव्याद्वयेऽनलभयेतया तोयपरिप्लवे
॥ कवचस्मरणादेव सर्वकल्याणमाप्नुयात् ॥ ॥ ॐ त्रिपुराकवचस्य अष्टिर्दक्षिणाऽयते ॥ कुरु श्चित्रा कुर्यं पोक्तं देवी त्रिपुरभैरवी ॥ ध
र्मार्थकाममोक्षाणां विनियोगस्तु साधने ॥ यथाशा क्रमताख्याता वीजानी क्रमतः सुत ॥ नामतो वाग्मेव वादी नि कीर्तिता नि पुरा मया त

का. ३-
२१

जगत् ५

चात्रिपुरभैरव्याजीजानामपिनामतः। वाग्भवः कामराजश्च तद्यत्रैलोकमोहनः। अवतु सकलशीर्षवाग्भवं वावमुयं निखिलरुचि
तकामान् कामराजो वतान्मे। सकलकराणवर्गं डा मरं पातु नित्यं तनुगतवकुतेजोवर्द्धयं बुद्धिहेतुः। कूटैस्तुर्पवभिरिदं गदितं सयं
त्रं मंत्रं तनोतु सततं मम तेजमुयं। तेजो मयं महसि नित्यपरायणं स्मृतमेह दिप्रविततं तनुतां सुबुद्धिं। आधारे वाग्भवः पातु काम
राजस्तथा हृदि। भुवोर्मध्ये वशीर्षे वा पातु त्रैलोकमोहनं। विततकलकलाज्ञा कामिनी भैरवी यात्री पुरपुरदहाराया सर्वलोकस्य मा
ता। वितरतु मम नित्यं नाभिपद्मे स कुक्षौ वलं गंतवनिता सायुग्मं गहानि सुरवं। योगैर्जगति परिमोहयती वनित्यं जगत्त्रिपुर
भैरवभाविनीति। साप्यं वभावकलिता मम पंचभागे नासाक्षिकर्णवसनात्तु विपातु नित्यं। आद्यातु त्रिपुरायेयं मध्याया कामदायि
नी। त्रिधातु त्रैवर्णी नित्यं देवी त्रिपुरभैरवी। उदरे दिशि सदा मां पातु बालातु माताय मदिशि मम मुयं विदधति। वरुणा पवनका
ष्ठामध्यतो भैरवी मां अत्र कुर्वती सुंदरी मे। महायो निर्महायो निर्विश्रयो निःसदैव्य। मां पातु त्रिपुरा नित्यं सुंदरी
भैरवी च या। ललाटे मदिशिका मदा नित्यं तिष्ठतु रक्षंती सदा त्रिपुरसुंदरी। भुवोर्मध्ये तद्या मेयां दिशि मां त्रिपु
रा भगा। वर्द्धयंती कर्णयोपश्चि म
प्रय

राम
२१०

मारुतकाष्ठायां देवि त्रिपुरा परा। अनंगमदना देवी पातु त्रिपुरभैरवी ऐं शान्यां दिशि
लिंगे वमदविभुमम वसदा त्रिपुरभैरवी। गुदमे दान्तरे पातु रतिस्त्रिपुरभैरवी। हृदया मंत्ररे प्रीतिं पातु त्रि
पुरसुंदरी। घृणाशयो मनोभवः। डावणाः शत्रुतः पातु बाणो मांडुर्गमूर्द्धनि। कोभणी मां सदा पातु कव्याज्ञो नि
ष्टभीतिः। वशीकर्णवा पातु राजतः। आकर्षणा द्रुघोवाणो मां पातु शस्त्रघाततः। मोहनः सर्वभूतेभ्यः पिशाचोभ्यो
जलात्तया। नित्यं पातु महाबाणतानानः काममुन्नमम्। मालामां शास्त्रबोधाय शास्त्रवादे सदा वतु। पुस्तकं पातु मनसि संकल्प
वर्द्धयन्मम। वरः पातु सदा धान्निस्थान तेजो भिवर्द्धयन्। अभयं वाभयं वेत्ता सर्वभूतभावनं। दुर्द्धोभावभूतस्थितं तं वक
रौ रक्तकीर्णसुवक्राकालाभिप्रहरोर्ध्वः सकलसुरगणै रर्जिता मुंडमाला। ज्ञानध्यानैकताना प्रवलवलकरं तत्र भूतप्रतिष्ठं पा
ता हर्द्धेतथाधः सकलभयभूतौ भोगभीरोः सुविद्या॥ हः पातु हृदि मां नित्यं सः शीर्षे पातु नित्यशः। वः पातु गुह्यदेशे मां मैः पातु
कंच पार्श्वयोः। रकारो यमनाडीषु शिरः पातु वसुधैव कुटुम्बकम्। शक्रं पातु सदा काशे वलारकुतु सर्वतः। विद्याविद्याभाविनी कामरूपा
स्थूला सुक्ष्मा मायया दिमाया। वल्लेज्यै रर्जिता भीतिधात्री रक्षां कुर्यात्सर्वतो भैरवी मां। आद्या मध्याभाविनीति युक्ता सम्यक्ज्ञा
नज्ञेय रूपपराया। आदावं ते मध्यभागे वतारा पाता देवी भैरवी त्रैपुरीया। यन्मत्र भागं तत्राणां देवानामपि केशव। वल्लारु

पार

नी २

का. पु-

२११

इच्छानाति तत्त्वं नान्योन्यमोक्ततां। त्वं बुद्ध्याणी भवानी विश्वं भवितुं लक्ष्मी रतिर्योगिनी। त्वं वाञ्छी सुभगे भगे सुतयुगं मंत्राक्षरं नि
ष्कलं। वर्णाक्षे निखिलास्तना ववलिता स्तं कामिनी कामदा त्वं देवी त्रिपुरे कवित्वममलं सौभाग्यमुच्चैः कुरु॥ इदं तु देव्याः कवचं
योजनानां स मंत्रवित्। नाधयो व्याधयस्तस्य न भयं च सदा कवित्। इति ते परमं गुह्यमाख्यातं परमं परं। तं भजस्व महाभाग ततः सि
द्धिमवाप्नुहि। इदं पवित्रं परमं पुण्यकीर्तिविर्वर्द्धनम्। त्रिपुरायाः स्त्रिभूर्निषुकवचं मय कोदितम्। यः पठेत्प्रातरुत्थाय स प्राप्नोति
मनोगतम्। लिखितं कवचं यस्तु कंठे गृह्णाति मंत्रवित्। न तस्या गात्रं कृतं तिरणेशस्त्राणि भैरवा। संग्रामेशास्त्रा वा देवजयस्तस्य प्र
जायते। इदं कवचं मज्ञात्वा यो यजेत्त्रिपुरान्नरः। स शस्त्रघातमाप्नोति भैरवीं सुंदरीं मणिं। बीजमुच्चारयेत्स्यो भववाग्दोषनिश्चि
तः। संयोगबोधः प्रत्येकभेदप्रणागोचरः। यच्चैव जायते सम्यक् प्रज्ञादिदोषवर्जितः। यस्योच्चारणाद्वते तु संयोगबोधद्वयप्रणाम
प्रत्येकभिन्नताबोधः सदा भवति। न्यासानां यदुरत्वेन फलानामपि भूरिता। उक्तन्यासो वै हि त्प्राज्यो ह्यधिकं तु समाचरे
त्। मयोक्तन्यासमज्ञात्वा यो यजेत्। यः कुर्यात्पूजनं देव्यां प्राप्नुयात्स महापदं। मंत्राक्षरस्य विन्यासः सर्वमंत्रेषु कीर्ति
तः। तैस्त्रयीवाच्यं। मंत्रे कलेवरगते महा माया प्रपूजने। मंत्रन्यासे न वा कुर्यात्। कुर्याद्वा न्यत्र वा वरेत्।
अंगरागेषु सिद्धिः। रक्तं तु कौस्तुभं त्रिपुरापीति दं मतं। त्रयोदीपाः प्रदातव्याः पंचकास्तैः तु भैरवा इतो

३१

राम
२११

न्यूनं न प्रदद्यात्। मालती कुंदं वकोडोणाः सितांबुजां शुक्लपुष्पेषु त्रिपुरापीति दानी तु भैरवारक्तांबुजं ज
वारक्तं करवीरोच्यं। मरव्याः पीति दाहिहकां वनैः। इदं ते कथितं पुत्रसंक्षेपादेव भैरवा। अग्राप्य सिद्धिं परमां
स्वयं विलारयिष्यात्। माया मवाप्य वगणेशतां। कल्पमंत्रौघयंत्राणां भविष्यसि विता न कः। अस्यास्त्रिपुर भैर
व्याः शुक्लरूपाणि यानि तु। स्वतारव्यानि मंत्राः सम्यग्गुदीरिताः। सरस्वती तु या देवी बीजपुस्तकधारिणी। स्त्रुक्कमंडलुहस्ता
वदक्षिणे शुक्लवर्णा का। महावेलक पृष्ठस्था सितपद्मोपरि स्थिता। शुक्लवस्त्रा शुक्लरदा शुक्लावरणभूषिता। तस्यास्तवाग्भवा
माद्यो नेत्रबीजं द्वितीयकं। त्रिः कृत्वा त्रेनियोज्यैव मंत्रं प्राक्प्रतिपादितं। वरदा भयहस्ता च माला पुस्तकधारिणी। शुक्लपद्मास
नगता सा परा वा कसरस्वती। माला बीजाश्चक्षुरंतु त्रिरक्तं सार्द्धं वंडकं। मंत्रमस्य पुरा प्रोक्तं तंत्रं सामान्यमौ रितं। एषा तु पारक्तव
र्णा मुंडमाला विभूषिता। तस्याश्चोक्तः पुरा मंत्रः सा तु वृद्धा सरस्वती। षष्ठो मंत्रस्तथैतस्या स्त्रयोदश निरूपणे। एता कवित्वशास्त्रे
यतत्त्ववादविनिश्चयाः। सुखसंपत्करा प्रोक्तानि त्वमेव तु भैरवा। अस्याव्यसैः समसैश्च शुक्लरक्तादिभेदतः। चतुषष्टिर्भूतं यश्च
त्रिपुरं वाधवाग्भवं। महा माया योगिनि डा मूलं मूला जगत्पुस्तः। जगन्माता जगन्नात्री विद्याविद्या परात्मिका। तस्या एव महाभाग
त्रिपुराया विभूतयः। अस्त्यः सा त्वयोनित्यं ताः स्वयंगत एव हि। इति ते कथितं पुत्र महादेव्या मनोहरं। रहस्यं वामदाक्षिण्यं मंत्रशुद्धिं

३१

दिः

का-पु-

२१३

६२

वाएकादशराणां नसिद्धादि विधितनं बीजे पुत्रपितृसर्वेषु दीक्षावर्षेषु भैरव। सिद्धादिविंशतानो कार्यग्राह्यं वतदवश्यकं। सुसि
द्धं कामदं ग्राह्यं साध्यसिद्धिं वलावलात्। न ग्राह्यः शात्रवो धीरैर्गृहीत्वा प्रोतिवापदं। यो ह्यसौ कादरो मंत्रतन्मात्रासंनिगद्यते। आहि
तश्चुंडविंदुभ्यां तद्बीजमिति गद्यते। तथा शक्रो लकारः स्यात्सार्द्धं चंडसविंदुकं। स एव शक्रबीजः स्यात्तद्यान्यत्रापियोजयेत्। मंत्रो
द्घारेषु सर्वत्र परतः परतः पुनः। पूर्वतोपि परं कार्यमनुक्तः पूर्वपक्षकः। यदा षोडशसाहस्रं वैष्णव्या मंत्रसंख्यं। वक्त्रे निरीक्ष्यते तत्र
षोडशारं सुवक्रकं। विंशतिस्तु सहस्राणि त्रिपुराया यदेकते। द्वात्रिंशारस्ततश्चक्रं लेखनीयं सदा बुधैः। इदमेव महावक्रं षोडश
रादिकं कृतं। कुर्यादधिकरेखाभिर्मंत्रश्चुंडांतरे सुता। इयं ते कथिता पुत्रमंत्रसुद्धिर्भीष्टदा। जानाति समग्रं इमान् सज्जयी काम
माप्नुयात्। रहस्यपरमं पुत्रप्रयोगादिप्रकारतः। वक्ष्यामि तत्समासेन शृणु वेतालभैरव। दत्तः पश्य विडालस्य तद्वज्रापरिवेष्टितः
निर्मल्येनैव वैष्णव्या तत्संवेष्ट्य गुणत्रयं म। तच्च मशवसूत्रस्य वक्ष्यते तन्मंत्रमंत्रितं। गृहत्वादक्षिणे पाणौ मंत्राणां शतमादितः। सं
जयेदद्य वैष्णव्या श्रम्यां नियतेन्द्रियः। न तत्तदक्षिणे वा हौ धार्य मंत्रोत्तमं बुधैः। ततो द्वादशसिद्धिः स्यादत्वावेनामिति त्रिडीम्।
जपशंभो मवादेषु शरीरस्था च योगिता। वशकृद्वाजपुत्राणां राजा मपि वसंततं। भूतप्रेतपिशाचास्तु नोयांति नेत्रगोचरे। यो धितो
समदानां तु वशकृच्चित्रनाशकः। रुधिराणां श्लेष्माणां वधातूनां संहनंतथा। तेजसां संहकश्चैव वक्रुस्तेजः प्रदत्तया। मूर्द्धि

५४

राम

२१३

५४

पक्षविडालस्य हस्तं दत्ताशतत्रयं। वैष्णवी तंत्रमंत्रं तु ज्ञात्वा संस्थापयेद्गृहे। तं विडालं तु यः पश्येन्मालिनीवनिता सुताना पुत्रा सा भवित्री तु क
दा विदपि भैरव। तादृक्पक्षविडालं तु यस्तिसृतिमंदिरे। मृतापत्यापितद्देहे जीवपुत्रा प्रजायते। को किलो भृंगराजो वाचकोरो वा सुको
यवा। वैष्णवी तंत्रमंत्रेण मंत्रितो यत्र तिसृति। विषं न मंदिरे तस्य भवती तत्प्रसादतः। न सर्पास्तत्र गच्छति गतः खादति नो रगाः। नारी न वंध
की तस्य मंदिरे पि प्रजायते। पंचमूर्तेश्चंडिकाया निर्मल्या निर्धैः वमः। तासां मुनीनां मांसेन स्थाप्यं पक्तादिनत्रयं। श्रम्यां तत्पुनर्देवैदत्वा
तं मंत्रमंत्रितैः। तोयैरभ्युक्ष्य भुंजीयान् मनसा विनयन शिवां। तस्मिं भुक्ते तु दीर्घायुर्जरा प्राकविवर्जितः। तेजस्वी शत्रुंदमनः पुनर्वाग्मी च
जायते। ललाटे मूर्द्धिकंठे च वाक्त्रेः पाणोस्तथा हृदि। वैष्णवी तंत्रमंत्रं यानि वाक्त्राद्वाराणि तु। लिखित्वा तानि वैतेषु स्थानेषु मंत्रविदुधः।
कुंडुमक्षीरिमलयजातपंकैः सथावकैः। श्रम्यां संयतो भूत्वा नवम्यां प्रथमं नरः। प्रतिस्थानेषु सकरं। अष्टाष्टौ प्रजपेद्बुधः। आवर्तनेन
मंत्राणां ततो नु प्रजयेद्विवां। ततस्तस्मिन् दिने देवैर्विजातीयं वलित्रयं। दत्ता सहस्रमंत्रसंख्यया जपमारभेत्। जपान्ते तु हविर्भुक्ता संय
तो रजनीनयेत्। एवं सकृद्विदपुत्राणो तस्य पराजयः। कदा विदपि नो भूत्वा नववाधे। पुशात्त्वतः। विधिर्नैवं सकृत्कृत्वा रणकाले यथा
तथा। सदा तिष्ठेत् त्रियसु विजया घरणेषु वा। अपरं तुरणाद्यं गं गृहमेतत्प्रकीर्त्तिं। अनेनैव तु गृहे न विजयित्वं भविष्यति। इति नो
कथितं सर्वं गृह्यात् गृह्यतरं परं। सुखसंपत्करं मंत्रं यंत्रमंत्रसमन्वितं। यच्छोतुं त्रिदशाः सर्वे नित्यं वाक्त्रं तिवा मृतं। तदिदं ते समाख्यातं

का. उ
२१४

पुत्रवेतालभैरवाएतत्सर्वनरोत्तमत्वतः पुत्रभैरवासकामानखिलां प्राप्य नित्यं कैवल्यमाप्नुयात् ॥ शृणोति यः स कदापि दं कचामानं द्विजे
नमैः ॥ न तस्य विद्या जायते न पुत्रः स व जायते ॥ दीर्घायुर्वल्युक्तश्च नित्यसः सुदिः ॥ कृती ॥ वांकिता र्चमवाप्येह देवी लोकमवाप्नुयात्
गच्छत्वं कामरूपांतः पीठं नीलावलाक्यां कामाख्यानीलं गुह्यं कुञ्जिकापीठसंज्ञं ॥ आकाशगंगायत्रास्ति तज्जलैरभिषिद्य वा तत्रा
राधय तं मुद्रैर्महामायां जगन्मयीम् ॥ सांप्रसन्नापि सा देवी वरदानौ भविष्यति ॥ इत्युक्त्वा वृषभारूढः तदा वेतालभैरवौ ॥ स्वपुत्रौ तु परि
त्यज्य तत्रैवांतरधीयतां ततस्तं नाटकं शैलं परित्यज्य तपश्चिन्तौ ॥ आसेदतुर्महात्मानं वसिष्ठं ब्रह्मणः सुतं ॥ स तु संध्यावलगतं तौ दृष्ट्वा
समुपस्थितौ ॥ सभाजयामास मुनिः ॥ शिष्यवत्तौ हरात्मजौ ॥ ततस्तस्योपदेशेन वशिष्ठस्य महात्मनः ॥ जगन्तु सौ तदा शैलं नीलं कामाख्या
यागतम् ॥ तत्र गत्वा महात्मानौ वैष्णवी तंत्रगोचरम् ॥ आदाय जगतां देवीं महामायां जगन्मयीम् ॥ भैरवाख्यस्य लिंगस्य निकटस्थौ शि
वात्मना ॥ आकाशगंगामाज्ञां वल्लभं हि लेमंडलोत्तमम् ॥ विधाय नरशार्ङ्गं लौजपतुर्मंत्रमुत्तमम् ॥ तं जप्त्वा विधिवन्मंत्रं सिद्धमष्टाक्षरा
त्मकं ॥ वेतालस्यातया साध्यमष्टलक्षं णिसंख्यया ॥ त्रिभिर्भिर्गैस्तुलकाणां चतुर्णामंत्रान्नतः ॥ त्रिधा पुरश्चरणां वतौ भक्त्या समकुर्वतां ॥
यद्यतोत्तरतंत्रोक्तं कल्योक्तं पूजने कृते ॥ तत्सर्वं पूजयेन्मन्त्री तंत्रोहाय नमस्यते ॥ कामाख्या त्रिपुरादीनामन्यासामपि पूजनं स कृत्यात्वा
पीठपात्रां चैरनुविधिवत्तदा ॥ एवं तौ बद्धकवचौ कृत्या सौ हरात्मजौ ॥ सुधीत्यावा नुजग्राह महामायाय तौ तदा ॥ ध्यानस्थयोश्च जपतो

राम
२१४

तत्र

र्यजतोश्च जगन्मयी शिवलिंगविनिर्भियतदा प्रत्यक्षतां गता ॥ तस्यां विनिर्गतायां तु शिवलिंगं त्रिधा भवत् ॥ भैरवो भैरवी चेति हेतुकश्च त्रिधा त
था ॥ तां ददर्श तदा देवीं वेतालो भैरवस्तथा ॥ यथा ध्यानगता दृष्टा वहिश्चापितया तथा ॥ तां दृष्ट्वा वारुसर्वांगी पीनोन्नतघयो धराम् ॥ वरदा भ
यहत्वा वसिष्ठसुत्रासिद्धारिणीम् ॥ रक्तपद्मपतीकाशं सिप्रेतासनस्थितां ॥ निमील्य नयनद्वंद्वे तदा वेतालभैरवौ ॥ त्राहि त्राहि महामाये स्ववतु
सौ मुकुर्मुकुः ॥ ततस्तस्या महादेव्या तेजसा घापितौ तु तौ ॥ पश्य शर्वरहस्यं वायभागेन वैष्णवी ॥ आयायितौ ततस्तौ तु स्पृष्ट्वा वापितया पु
नः ॥ आसेदतुश्च देवत्वं मनुष्यत्वं विहाय वा देवभूतौ तदा तौ तु महामायां जगन्मयीम् ॥ स्तुतिभिर्नामतिश्चेति तदा तु युवतुः शिवाम् ॥ ॥ वेता
लभैरवावतुः ॥ ॥ जयजय देवि सुरगणाधिपदपंकजे विश्वस्य विभूतिभाविनिशशि मौलिकेलिविभाविनिगिरिजे ॥ नेत्रत्रयनिर्जि
तविवस्वद्विधुवक्रिकाक्षितुलितमलजे मध्येनेत्रनतभूभंगभक्तरक्तमतीवयावापकविमलजे ॥ आज्ञावक्रक्रांततरणिकोटिकरोटितु
ल्यकांतशांतधरे वडुसायकायभोगभोगतरवडुसागसाम्यप्रयत्नवरे ॥ त्रिनाडिनी ॥ मध्यवद्धविस्किरवन्मभुभुधुमासमाधावप
रे विबुधरत्नविनोदिविभूतिमहामायापरमिहषड्भुवरे ॥ आदिषोडशवक्र ॥ त्रितवारुदेहतुंगकुवावलं वितभूमिमध्यानाकशा
कगते सिद्धसूत्रवराभयासिसातपातकपंकजालकमूलमानवतुर्वीडुयुते ॥ ज्ञानानकमंत्रतंत्रयोगनिवद्धसारभूततस्त्वुविनोद

का. ७
२१५

कृतेऽत्रात्मतत्त्वपरैकसारबंधारकमुक्तिभुक्तिविवेकसिद्धयेतवान्वारिसमस्तसंगतरंगरागद्वियोगिणरपुरविशेषकुचोयोगि
नीगणानृत्यभृत्यभारभावितनिवृद्धनदहारकंकणमुखभूषणयते। सादृहासविनं देतरक्तमुक्तकेशसुरेशनिवृद्धदेहगतेदेहिदवि
विशोकमोचनबंधमोचनपापपाशशुभशते। सर्वविश्रान्तिकांशुद्धांमंत्रयंत्रमं वा। पाणामिमहामायांलोकेवेदेवकीर्तितां।
परापराभिकांनित्यांसाध्याधारेकसंस्थितां। कामाकादकरीकान्तांनमामिजगन्मयीमापपंचपरश्रुवाकजगदंशानिरंकुशां।
प्रभावेनतुरकांगींदेवीतत्त्वनमोस्तनौ। कामाख्यानित्यरूपाख्यामहामायासरस्वती। घालक्ष्मीर्विष्णवक्ष्यास्थात्वांनतामोघतां
शिवां। मंत्राण्यस्यतंत्राणिसहस्राणिषोडश। मंत्रयंत्रात्मनेतुभ्यंनमोस्तममपार्वती। इतिस्तुतस्तत्त्वाभ्यांमहामायाजग
त्यस्तः। उवाचमुदिताचेतिवरंवरयतांयुवां। पत्युक्तोमहामायांपूर्ववक्ष्यानगोवरां। तौदृष्ट्वाभर्मतनयोपाडुतुश्चेदमुत्तरम्
॥ ॥ वेतालभैरवाववतुः॥ ॥ देवनेनशरीरेणभवत्याः शंकरस्यतु। पार्थयेशाश्रुतीशोवांनित्यंवावदविशशी॥ नान्यं
रंसाधयतामायेत्तत्रोजगन्मपि। अन्यथातवभक्त्यैवस्थात्वावैगिरिमंदिरे। एवमुक्ताततस्तत्त्वाभ्यांमहामायाजगन्मयी। एवमस्ति
तिवोवावभवत्तैवंमुहुर्मुहुः। एवंसिद्धजगदात्रीपोक्तास्वस्थाचवृक्षके। निष्पीड्यसारवामासदीर्घाराद्यंशिवा। ततस्तत्रिः

रा. २१५

क. ८

स्ततंहीरंपाययामा राजपयतुस्तौवतत्तदाप्रीत्वातुतौतदाहीरंदेवत्तंपापशान्तं। अजरौवामरौभूतौमहा
तेजस्विनौश्रुतौ। तस्य तत्त्वतौमहावलौ। पीयूषयानासंजातौततस्तौपाहवैभवौ। गणानांदेवदेवस्यभवतंवा
धियौषुवां। द्वारस्थौनित्यं तत्त्वतस्तुतौ॥ ॥ श्रीर्वडवाव॥ ॥ इत्युक्ताहरसंमत्तामहामायाजगन्मयी। योगिनीगणसं
युक्तातत्रैवान्नरधीयता। अन्ताहारातस्यांतुतदावेतालभैरवौ। मुदितौपरमप्रीतौकृतौवभवतुः। अथागुरुदेवगणैः सार्द्धैः प्रथ
मोहरः। सभाजयितुमत्यर्थंपुत्रौवेतालभैरवौ। तदासाद्यमहादेवस्तदानीलाक्यंगिरिम्। सकलंदर्शयामासपीठस्थानंतुभेदतः।
कामाख्यायायुहांतत्रदर्शयित्वा मनोभवाम्। ततः श्रीयांगिका मगुहांकृत्वा कूटंस्वमालयं। स्वकीयंपंचमूर्तिनांस्वकीयंवाप्यदर्श
यत्। कामरूपैककलंपीठशिवमयत्तया। प्रत्येकंदर्शयामासप्रत्येकत्तिपुरात्रकः। प्रथमंकरतोयाख्यासहगंगासदाशिवां। पु
ण्यतोयमयीशुद्धांदक्षिणात्येकगामिनीं। ततस्तुकामरूपस्यवायव्यांत्रिपुरात्रकः। आत्मिनोऽलिङ्गमतुलंजलीशायंवादर्शयत्।
यत्रनंदीसमाराध्यामहादेवंजगत्पतिम्। अभित्रेनशरीरेणागणपत्यमवाप्तवान्। नंदिकुंडंमहाकुंडंयत्रनंदीपुराकरोत्। अभि
षेकंलक्ष्मिवरः। पुण्यतोयमनुत्तमम्। यत्रस्नात्वाचपीत्वचकृतकृत्योनरोत्तमः। हरस्यसदनंयातिनेदिनोपिमहाप्रियः। तस्यास

७४

नेमहादेवीनातिहरेव्यवस्थितां। सिद्धेश्वरीं यो निरूपामहामायां जगन्मयीमात्रं वको दर्शयामास भैरवाय महात्मनो यत्र नंदी महा
माया माजया शिशिरारिणः। स्तुतिभिर्नतिभिः पूज्या गाणा पत्यमवाप्नुवान्। सुवर्णमानसस्तत्र नंदमुखो मनोहरः। नंदिनो नुग्रहा
याश्च मानसारव्यसरस्ततः। स्वागतं वा जयाशंभोः पूर्वमेतदपश्यतः। जटोद्भवा तत्र नदी हिमवत्प्रभावा शुभा। यस्यां स्नानं नरः पु
ण्यमाप्नोति जाह्नवी समं। गौरी विवाहसमये सर्वे मातृगणौ हृतः। जलाभिषेके भर्गस्य जटाजूटे पुष्पा पुष्पा नैस्तोयैर्भवद्यस्माज्जटोदाखा
नदी ततः। चैत्रे मासि सिताष्टम्यां यस्यां स्नात्वा नरोत्तमः। पूर्णायां वानरस्नात्वा शिवस्य सदनं पति। द्वापरस्य तु यागंगा त्रिस्तोताख्या
सरिद्धरा। हिमवत्प्रभराशुद्धां चंदविंवादि निर्गता। यस्यां स्नात्वा महामायां मातृयो नौ न जायते। सैंदर्य्यग्रहे स्नात्वा कैवल्यं प्राप्नुया
न्नरः। सितपुमानाम नदी सह देवा वतारिता। हिमवत्प्रभवा सा। पिसिता दक्षसमुद्रगाः। तस्यां दशहरायां तु दशम्यां शुक्लपक्षके
। स्नात्वा विष्णुगृहं याति नरोत्तमः। पातकः। करतो याताम नदी ततः पूर्वस्थिताः पुरा। नवं नवं नरं नित्यं कुर्वती सा पुनाति हि। क
रतो याततः प्रोक्ता हि म। यस्यां स्नात्वा महामायां नरोग कुति देवतां। सै पूर्णमास्यमासीं तु स्नात्वा विष्णुगृहे वुजेत्।
तासां नदीनां तु पतिरः पूर्वस्थितः पुण्यो ब्रह्मपादसमुद्भवः। हिमवत्प्रभवं सोऽपि देवगंधर्वसेवितः। तत्र

स्नात्वा च पीत्वा च नरः। त्रिकं सकलं मासं योगदाख्ये महानदे। स्नानं करोति मनुजस्तस्य पुण्यफलं शृणु। इ
ह लोके तिः रोगः संप्राप्य शिषे वक्ष्यते गृहं प्राप्य ततो मोक्षमवाप्नुयात्। नंदिकुंडे नरः स्नात्वा नक्तं कुर्यात्तदनिधि।
ततः परस्मिन् दिवसे गच्छेत्। दंरं। तत्र स्नात्वा महानद्यां जल्यी शं पति पूज्य च। तस्यां ति शिह विद्यासी संपत्स्नां निशां
नयेत्। ततो नुदिवसे प्राप्ते गच्छेत् सिद्धेश्वरीं शिवां। तां पूजयेत्तथाष्टम्यामुपवासयेत्तथाचरेत्। चतुर्भुजा तु सा देवी पीनोन्नतपयो
धरा। सिंहपुंजसंकाशा धने कर्तृवर्य्यरं। दक्षिणे वा मवाङ्गुलामभीतिवरदायिनी। जटामंडितशीर्षावरकपद्मोपरि स्थि
ता। पंचाक्षरजयांतादिर्मंत्रोऽस्यापरि कीर्तितः। कामाख्या तं व मेवास्याः पूजने तंत्रमीरितं। एवं कृत्वा नरो धीरः पुनर्योनौ न जाय
ते। जामिदग्न्यभयाद्गीताः कृत्रियाः पूर्वमेव योऽस्नेहकृत्वां न्युपादाय जल्यी शशरणां गताः। ते स्नेहवाचः सततं मार्गवाचः सस
र्वदा। जल्येशं सेवमानास्तु गोपयन्ति च तं हरं। त एव तु गणास्तस्य महाराज मनोहरः। तौ षष्ठित्वा च तान् सर्वान् जल्यी शं पूज
येन्नरः। वरदा भयहृत्तोयं दिजः कुंदसमन्वितः। तत्पुरुषस्य तु मंत्रेण पूजयेद्देवमुत्तमं। एषु पुण्यकरपीठे जल्यी शस्य म

का-पु.
२१८

हं भद्राख्यातुमहानदी॥भाडकस्यतुर्दृशांतस्यांस्वात्वादिवंजेत्र।ततःपूर्वसुभद्राख्यानदीपुण्णतमासदा॥वैशाखस्यतृतीयायांयस्य
 स्वात्वादिवंजेत्र।ततःसुमानसानामनदीपुण्णतमापरा॥सरसीनामसाख्याता नृणाविन्दुवतारिता।वैशाखसकलमासंतस्यांस्वात्वा नरो
 त्तमः॥विष्णुलोकमवाप्तेव ततोमोक्षमवाप्नुयात्।हिमवान्निकटे शैलं विभ्रंतेटाख्योमहाप्रतिः॥यस्मिन्वसतिभूतेशःसदाभैरवरूपध
 कातस्यानुभैरवीनामदीपुण्णोदकाशुभा॥शायमानसायाःश्रवतिगंगेवफल्दायिनी।यस्यांवसत्तसमयेस्वात्वागकृतिवैदिकं॥यस्यांसं
 पूज्यकामाख्यामिष्टज्ञानमवाप्नुयात्।संपूज्यथमहामार्यादियुगांप्राप्नुयात्फलं॥उर्ध्वततोदेवगंगावन्धनाख्यासरिररा।हिमवत्प्रभवानि
 तं फलदामानसोपमा॥सुभद्रायास्तुयापोक्ता चण्डिकाःसरिरराः।हिमवत्प्रभवानु सर्वाश्चैवोत्तरश्रवाः॥पूर्वसुभद्रायास्तु ब्रह्मदे
 वस्यपद्मिमे।महीक्षेत्रंयत्रदेवश्चादितःसततंस्थितः॥भैरवस्यहितार्थाय यदासर्वेसुरास्थिताः।कामरूपेमहापीठेब्रह्मेन्द्रवरुणादयः॥तदा
 तदाकयेशैले श्रीसूर्योपि व्यवस्थितः।तिलोतानामयस्यास्ति नदी पूर्वदिशिस्थिताः॥कापोतंकरणं पश्चाद्यस्य कुण्डलं स्थितं।कापोतकु
 ण्डविधिवत् स्वात्वाकरणं कुण्डले।समास्त्य संपूज्यत्तदिवाकरं।सकृदेवनरोयाति भास्करस्य गृहं प्रति।सूर्यरश्मिसमुद्भूत-का
 पोतकरणामृतं।पुण्यतोयममृतं।तकंठरे॥इत्यनेननुमन्त्रेण स्वात्वाकापोतसंवरे।करांसमुपस्य श्व-तनुशैलंवलिंयजेत्।त्रि
 विधिं बुद्धमवीजनु सहस्रं ननुर्थनु देविजायाशुचेत्ततः॥अङ्गवीजमिति प्रोक्तं आदित्यस्यादिकामदं।पद्मासनः पद्म

राम
२१८

करःपद्मगर्भसमप्रतिः।सप्त... भास्करःसदाःवर्तुलंमण्डलंवाप्य अष्टपत्रसमप्रति॥अंगुष्ठाद्यङ्गुलीनानु हृदादीनां
 तथाचषट्।अङ्गमन्त्रेणसहितं... पुतः॥सर्वन्यासेसमुद्दिष्टोमन्त्रःसर्वफलप्रदः॥हृदिरस्तुशिखाकवच नेत्रास्योदरपः
 छतः॥वाक्यैःप्राणैर्जिह्वेपोश्व... न्यसेत्।जघनेवसमस्तानि-कुमास्तन्त्राक्षराणि॥कुमवोत्तरमन्त्रोक्तःपूजनेस्यप्रकीर्तितः
 तिसर्जनंतथैशान्यादीप्रवाहले शक्तयः॥निर्माल्यभूक्तत्तचण्डोमाधवाद्यास्तुपात्तिषः।वीजमुत्तरतन्त्रस्य पूर्वतः प्रतिपादितं॥अनेन
 विधिनासात पूजयित्वानरोत्तमः॥कामानामखिलान् प्राप्य इहलोकेतु उत्तमः॥सुखीशेषेततो गच्छेत् भास्करस्यालंघं प्रति।नातिदूरेभा
 स्करस्य... दक्षिणस्यांशुभाकयः॥तस्योर्ध्वतोनैवसति लिंगंशाङ्कुरमुत्तमं॥परिवार्यसदायानु महाकायाश्वानराः।परिवार्यवितिष्ठ
 त्तिसेतमानाश्वशंकरं।तिलोतायांनरःस्वात्वायःपश्येत्तुशुभाचले॥महादेवंमहात्मानं काममिष्टमवाप्नुयात्॥तत्रपूर्ववरनदी नाम्ना
 कुसुममालिनी।क्षीरोदाक्षीपरातस्यात्तेनतेदक्षिणश्रवे॥एतेष्वपिमहाराज पुण्यतोयमृतश्रवे।तयोःस्वात्वा नरोयाति शंकरस्यालंघं प्र
 ति॥ततोपिपूर्वतोदेवी नीलाख्यावापरानदी।तस्यांस्वात्वा महामायां शिवलोकाय गच्छति॥ततः पूर्वशिवाचंटी चण्डिकाख्यामहानदी।निर्या
 तिधवलाख्याति पर्वतात्सुमनोहरात्॥लिंगंशैवंदयन्त्र नानिदूरेववस्थितं।गोलोकश्चाथ शङ्गीचकोशमात्रान्तरस्थितः॥चण्डिकायांनरःस्वा
 त्वाभ्यास्तुभवंधरं।दक्षिणसागरंवीक्ष्य स्मृत्वागोलोकशंकरं॥ततोवतीर्थेचपुनःशंकिणंभूमिपीठं।शिवपुजाविधानेन पूजयित्वा महेश्व

३१

का. ७.
१२०

नः प्रकीर्तितः ॥ अथो रोह्यथगो कर्षः केदारो वामदेवकः । स योजातलुकमलः चतुर्मूर्तिं प्रपूजयेत् ॥ पर्वतश्चापिकैलासः शिवलिंगो
 थकामिका ॥ हयैत्री वृषपर्वस्यां केदारस्यापि पश्चिमे ॥ छाया भोगवती तथा ॥ योगहेतुमानकूटाख्यं केतुकाच्चापुन
 र्भवं ॥ स सर्वतीर्थयाणां च ॥ फलमाप्नोति मानवः ॥ ज्येष्ठमासि सिते पक्षे ॥ पंचदशष्टमी पुरा ॥ स्नात्वा पुनर्भवे जले यः पश्येद्विधिबद्धरिं । स स
 र्वकुलमुद्धृत्य विष्णुं सायुज्यमाप्नुयात् ॥ ज्येष्ठ शुक्लमासं नित्यं पश्यति यो हरिं । हरौ विलीनतां याति ॥ स सर्वैः सहितः कुलैः ॥ एतद् ॥ पर
 मं पुण्यं मणि कूटद्वयं परं । वाराणासी तौ पर्यधिकं सिद्धि विद्या धरा र्चितं ॥ य एत कृणुयात्त्रिंशं मणि कूटस्य निर्वृत्तयः । स सर्वदेवस्य फलं प्रा
 प्नोत्येव न संशयः ॥ ॥ इति कालिका पुराणे मणि मणि कूट निर्वृत्तयेः ॥ ७६ ॥ ॥ श्रीवृत्तांत ॥ ततः पूर्वमहाराज दर्पणो नाम पर्व
 तः ॥ कुवेरो यत्र वसति धनपालैः समं सदा ॥ यस्मिन्नास्ति मध्या भगे रोहो रोहिता कृतिः ॥ यस्मिन्नेहादिकं स्पृष्टं ॥ पूर्वतां याति स तत्तत्प्राप्त
 ॥ यन्नाति दूरे वसति ॥ दर्पणो नाम वै पुनः ॥ हिमाद्रिः ॥ ॥ प्रभवे नित्यं लौहित्य सदृशः फले ॥ समुत्पन्नं हि लोहितं ॥ सर्वैर्देवा गणैर्हरिः ॥ स
 र्वतीर्थो देवैः समैक ॥ स्थापयामास ॥ यथा स्थानं समुत्कृत्य ॥ पादपदं स्पृष्ट्वा टलः ॥ तेनायं दर्पणो नाम पुरा देवगणैः कृतः ॥ तस्मिन् स्नात्वा
 नदवरैः यो र्चयेद्दर्पणवले ॥ ॥ कार्तिके शुक्लपक्षतः ॥ स याति बुद्धि सदन ॥ मिह भूति शैवैर्भुतः ॥ दर्पण इति पूर्वस्था मग्निमा
 ना कयोगिरिः ॥ सर्पाकारेः श ॥ तलतः स्मृतः ॥ तत्र तिष्ठति वै वैदिकि ॥ श्रुत भागे ग्रिम एडले ॥ सिंदूर उज संकाश ॥ चारु दा व शिला तः

लो ५

श ७
१२०

श्रेष्ठेनाश्राकं सकरस्य
बाहू लो क मा पु या त

मेव जलाधिपः ॥ तस्मिन् कंसकं सकरे स श्रयः ॥ अथो रोह्यथगो कर्षः केदारो वामदेवकः । स योजातलुकमलः चतुर्मूर्तिं प्रपूजयेत् ॥ पर्वतश्चापिकैलासः शिवलिंगो
 थकामिका ॥ हयैत्री वृषपर्वस्यां केदारस्यापि पश्चिमे ॥ छाया भोगवती तथा ॥ योगहेतुमानकूटाख्यं केतुकाच्चापुन
 र्भवं ॥ स सर्वतीर्थयाणां च ॥ फलमाप्नोति मानवः ॥ ज्येष्ठमासि सिते पक्षे ॥ पंचदशष्टमी पुरा ॥ स्नात्वा पुनर्भवे जले यः पश्येद्विधिबद्धरिं । स स
 र्वकुलमुद्धृत्य विष्णुं सायुज्यमाप्नुयात् ॥ ज्येष्ठ शुक्लमासं नित्यं पश्यति यो हरिं । हरौ विलीनतां याति ॥ स सर्वैः सहितः कुलैः ॥ एतद् ॥ पर
 मं पुण्यं मणि कूटद्वयं परं । वाराणासी तौ पर्यधिकं सिद्धि विद्या धरा र्चितं ॥ य एत कृणुयात्त्रिंशं मणि कूटस्य निर्वृत्तयः । स सर्वदेवस्य फलं प्रा
 प्नोत्येव न संशयः ॥ ॥ इति कालिका पुराणे मणि मणि कूट निर्वृत्तयेः ॥ ७६ ॥ ॥ श्रीवृत्तांत ॥ ततः पूर्वमहाराज दर्पणो नाम पर्व
 तः ॥ कुवेरो यत्र वसति धनपालैः समं सदा ॥ यस्मिन्नास्ति मध्या भगे रोहो रोहिता कृतिः ॥ यस्मिन्नेहादिकं स्पृष्टं ॥ पूर्वतां याति स तत्तत्प्राप्त
 ॥ यन्नाति दूरे वसति ॥ दर्पणो नाम वै पुनः ॥ हिमाद्रिः ॥ ॥ प्रभवे नित्यं लौहित्य सदृशः फले ॥ समुत्पन्नं हि लोहितं ॥ सर्वैर्देवा गणैर्हरिः ॥ स
 र्वतीर्थो देवैः समैक ॥ स्थापयामास ॥ यथा स्थानं समुत्कृत्य ॥ पादपदं स्पृष्ट्वा टलः ॥ तेनायं दर्पणो नाम पुरा देवगणैः कृतः ॥ तस्मिन् स्नात्वा
 नदवरैः यो र्चयेद्दर्पणवले ॥ ॥ कार्तिके शुक्लपक्षतः ॥ स याति बुद्धि सदन ॥ मिह भूति शैवैर्भुतः ॥ दर्पण इति पूर्वस्था मग्निमा
 ना कयोगिरिः ॥ सर्पाकारेः श ॥ तलतः स्मृतः ॥ तत्र तिष्ठति वै वैदिकि ॥ श्रुत भागे ग्रिम एडले ॥ सिंदूर उज संकाश ॥ चारु दा व शिला तः

विन्दु ३ ३

लो ॥ तस्मिन् गिरिना पवद्वि ॥ भैरवस्य हितार्थं यकामाख्या परिसेवने ॥ पूर्वमेव स्थितस्तत्र स्नात्वा दक्षिणैः सह
 ॥ लौहित्यपाथसि स्नात्वा वकि ॥ पारुस्य वद्वि संस्पृष्ट्वा मोदते विष्णु मन्दिरे ॥ पुरात्तादयि मानस्य कुंडकं वारुणा कृतं ॥ तस्य ती
 रे गिरिं पुष्टे पंचमस्वरसंयुतं ॥ श्रुतं कौवेरं वीजमुच्यते ॥ श्री सप्तमो यः प्रकारस्य सिंदूर उज संयुतः ॥ वद्वि बीजमिति
 र्ख्यातः ॥ तेन वद्विं प्रपूजयेत् ॥ मकारयन्त मोमासौ ॥ विन्दु ना वारुणः स्मृतः ॥ अभिमन्त्रैरिमान् देवा ॥ नित्यमेव प्रपूजयेत् ॥ वायुकूटं नाम गिरि
 : पूर्वस्यां वारुणचरीत ॥ द्विवा एवा युबी जेन मा एलेन समन्वितः ॥ वायुलोकं स्थितश्चन्द्रो यस्मात्त्रिः सत्यमाकृतः ॥ तूर्द्धाधो भावमा
 साद्य ॥ नित्यं तद्वि श्रुते ॥ तत्र वायुं समस्तार्च्य वायुलोकमवाप्नुयात् ॥ पूर्वस्या युगिरेः शैलश्चन्द्रकूट इति स्मृतः ॥ त्रिकोणश्चाष्टसंका
 शस्तद्विचन्द्रमण्डलं ॥ द्वितीयावर्गस्या मां यं ॥ द्विविधा समलंकृता चंडवीजमिति प्रोक्तं ॥ तेन चन्द्रं प्रपूजयेत् ॥ अथापि प्रतिदर्शितुं पर्वतं तं
 निश्चायति ॥ प्रदक्षिणां करोत्येव दशभिश्चांशुभिर्यतः ॥ तस्यैव पूर्वभागे तु सोमकुंडा कृतं परः ॥ तत्र स्नात्वा च पीत्वा च नरः कैवल्यमाप्नुयात्
 ॥ स्वर्गादवततश्चन्द्रः कामाख्या सेवने यथा ॥ तदा तडस्मिन् ताता नू विस्तृता लो यरा शयः ॥ तैस्तैर्गैर्वासवं कुणः मकरो दिड चन्द्रयोः ॥ मध्ये एणतमे स्नाने स्वयं
 ब्रह्माशिलोपरि ॥ चन्द्रवायुसमुद्भूतचन्द्रकूटं महोदधेः ॥ सुधास्रवाणैर्ज्वा दंतं चन्द्रकलुषं हर ॥ इत्यनेन तु मन्त्रेण यः स्नात्वा चन्द्रपाथसि ॥ चन्द्रकूटं समास्य
 पूजयेद्यस्तु तं नरः ॥ अभिद्विना सन्नतिस्तु ॥ सकान्ता तस्य जायते ॥ परत्र चन्द्रभवनं ॥ भित्ता याति परम्यदं ॥ तीरे तु चन्द्रकूटस्य नन्दनो नाम वै गिरिः ॥ तस्मि

मासाद्य

मासाद्य

का. ३-
२२१

कृ३

मध्यस्थ

नयतिशकुलु. कामाख्यासेवनेवलः॥ यंयं भविसमासा घसर्वदेवेसुरोहरिः॥ शिवितुंविदशेशानीं सततं वर्तते नरः॥ चन्द्रकूटस्थतुगिरे नन्द
नस्पतशुगिरेः॥ प्रतिदर्शविषाचन्द्रः प्रदक्षिणयतित्रिधा॥ चन्द्रकूटजलेत्वात्वा. समारुह्यथनन्दनं॥ आराध्यशकुलोकेशं महाफलमवाप्नु
यात्॥ नन्दनात्पूर्वभागेतु जम्भामिहोमहागिरिः॥ यः स्वयं भद्ररूपं च मयाती शान्तमुत्तमं॥ दक्षिणे भस्मकूटस्थ देवीपीयूषधारिणी॥ उर
सीनामविख्याता शकुपीतिहरी सदा॥ देवैर्यथापितं पूर्व ममृतं भोजनाय वै॥ कामाख्या र्येस्तदादाय स्वयं तिष्ठति चोर्वशी॥ शिला रू
पे हरस्तानु. समारुह्येतिष्ठति॥ सा चैवामतराशितु कृत्वा किंचन किंचन॥ उपस्थापयते नित्यं कामाख्या योनिमा एतौ॥ सुधानिनात्तरस्थ
तु उर्वशी काण्डगसिनी॥ उर्वशी कुसुमा उर्वशी भस्मकूटस्थ. मध्ये कुण्डं सदा मृतं॥ ईदृशं शङ्खं चैव कीर्त्तं पंचाशद्वलवायतं. तत्र तर्ज कन्दश
त्वाचपीत्वाच. नरो मोक्षमवाप्नुयात्॥ कामाख्या योनिर्वैशानीं दिशं यानि सदैव हि॥ भस्मकूटं प्रविसति उर्वशी मणि योगिनी॥ अथा
यितामृतं न नित्यं देवि प्रमोदते॥ यो दमुक्ता महादेवी कामेनरमते सदा॥ भस्मकूटस्थ चैशान्यां. मणि कूटो महागिरिः॥ मणिकू
टं नाम हरस्तत्र तिष्ठति लिङ्गं॥ रूपस्तु मणिकूट इतीरितः॥ सद्योजातस्य मन्त्रेण पूजितः सदा शिवः॥ चन्द्रपीथजले
स्नात्वा स्य द्वाचन्द्रसंवासे॥ मूर्तिभस्माचलङ्कते॥ प्रेताश्चैता सुवधवो दशाहं मभूषितः॥ गदापाणिद्विगुण
श्च. कर्तव्यो वरदः शशी॥ दिभुजो वामहस्तकं॥ वज्रं गजाङ्गुशान्धने. दक्षिणे नापि पाणि ना। ऐरावतगजस्थस्तु

कन्दश

राम

२२१

दो ३५ रु३ श्वेतश्वेताम्बरचरो दशास्त्रो हरे

२ नदीसुमंगलानामहि

जंष्ट एवमवा

वामभूमीवधन्वनः॥ धनुश्चक्रं

तर्जामणि कूटाचलात्पूर्वमस्तु

पस्तु कामदेवैः सिंस्थितः॥ अधिक

नकाले वा स्थिते॥ शाश्वत्यां विधितुं स्नात्वा पीत्वा काम

नो नमपर्वतः॥ तत्र प्राप्ते वा सवकुण्डं वा सवामृतभोजनं॥ यत्र स्थित्वा दक्षिणस्यां पुरा शकुः सवीपतिः॥ अमृतश्चाक्षदेहस्तु कामरूपान्त

रपयौ॥ स्नात्वा तु वा सविकुण्डे समारुह्य सकान्तकं॥ वा सवस्य प्रियो भूत्वा शकुलोकमवाप्नुयात्॥ पूर्वस्यां च सुकान्तस्य रक्षः कूटो कयोगिरि

॥ यत्रास्ते रक्षसो दारानिर्जितौ राक्षसेश्वरः॥ खड्गहस्तो महाकायो वामे चर्मधरस्तथा॥ जटाजूटसमायुक्तः पांशुकुलाचलोपमः॥ दिभुजः

कृष्णवासस्तु. गर्दभोपरि संस्थितः॥ प्रान्तोपान्तौ विन्दुसङ्ग सहिता वादितेवतः॥ नैर्ऋत्यं कथितं वीजं तेन तं परिपूजयेत्॥ रक्षः कूटं समारुह्य

निर्ऋतिं राक्षसेश्वरं॥ यः पूजयेद्विधानेन भूण्डिकं राक्षसेश्वरीं॥ न तस्य राक्षसेभ्यां लिभ्यन्तु पददाचन॥ राक्षसाश्च पिशाचापि ते तालाग

णनायकाः॥ तं दृष्ट्वा पुरुषं राजन् सर्वदे प्रविशति॥ रक्षः कूटात् पूर्वदिशि भैरवो नाम भूषणः॥ तं पाण्डुनाथ इति ख्यातो ग्रावरूपेण संस्थि

तः॥ तं पाण्डुनाथं सततमष्टाक्षरभयोत्तरं॥ तेनैव पूजयेद्देवं पाण्डुनाथा कुर्यात्पुण्यं गिरिं॥ वल्लभं कुर्यात्॥ दक्षिणे च

मणिकूटस्थस्य श्वेतशिवो भेना॥ भस्मकूटं समा रूह्य यस्तो पश्यति वै नदी॥ स गंगास्नान

रूपः कुर्यात्

नामहेश्वरी॥ तकारेण नतरो वल्लभश्च उविन्दुसमन्वितः॥ शकुवीजमिति प्रोक्तं शकुनेन प्रपूजये

निर्ऋत्येयत्रमदनो हरनेत्राग्निना पुनः॥ शरीरं प्रापत प्रसासमाराध्य वधध्वजं॥ तत्र मत्सखरू

वश्चामानो ह्यमन्ततः॥ नदी तु शाश्वती नाम तत्रास्ते दक्षिणश्रवाः॥ रक्षः कामेश्वरो नाम तस्मि

विमुक्तपापः शुद्धात्मा शिवलोके महीयते॥ गंधमादनपूर्वस्यां सुका

नो नमपर्वतः॥ तत्र प्राप्ते वा सवकुण्डं वा सवामृतभोजनं॥ यत्र स्थित्वा दक्षिणस्यां पुरा शकुः सवीपतिः॥ अमृतश्चाक्षदेहस्तु कामरूपान्त

रपयौ॥ स्नात्वा तु वा सविकुण्डे समारुह्य सकान्तकं॥ वा सवस्य प्रियो भूत्वा शकुलोकमवाप्नुयात्॥ पूर्वस्यां च सुकान्तस्य रक्षः कूटो कयोगिरि

॥ यत्रास्ते रक्षसो दारानिर्जितौ राक्षसेश्वरः॥ खड्गहस्तो महाकायो वामे चर्मधरस्तथा॥ जटाजूटसमायुक्तः पांशुकुलाचलोपमः॥ दिभुजः

कृष्णवासस्तु. गर्दभोपरि संस्थितः॥ प्रान्तोपान्तौ विन्दुसङ्ग सहिता वादितेवतः॥ नैर्ऋत्यं कथितं वीजं तेन तं परिपूजयेत्॥ रक्षः कूटं समारुह्य

निर्ऋतिं राक्षसेश्वरं॥ यः पूजयेद्विधानेन भूण्डिकं राक्षसेश्वरीं॥ न तस्य राक्षसेभ्यां लिभ्यन्तु पददाचन॥ राक्षसाश्च पिशाचापि ते तालाग

णनायकाः॥ तं दृष्ट्वा पुरुषं राजन् सर्वदे प्रविशति॥ रक्षः कूटात् पूर्वदिशि भैरवो नाम भूषणः॥ तं पाण्डुनाथ इति ख्यातो ग्रावरूपेण संस्थि

तः॥ तं पाण्डुनाथं सततमष्टाक्षरभयोत्तरं॥ तेनैव पूजयेद्देवं पाण्डुनाथा कुर्यात्पुण्यं गिरिं॥ वल्लभं कुर्यात्॥ दक्षिणे च

स्ता ७

३२

२२३

न. १

तपु आत्मथा चद्र मन्त्रं प्राकृष्टतिपादितं ॥ रूपं सादृश्यवर्त्मानां योगिनीनां विशेषतः ॥ प्रत्यक्षरेण वीजेन उद्भाति त्रैलोक्यमा ॥ नेत्रविजे
नेत्रपूर्वा योगि-योगेन प्रसन्नम ॥ कात्यायनीं पदे दुर्गा ॥ दुर्गा तत्रैवा पूजयेत् ॥ तदेव पूजनं रूपं तत्पूर्वं प्रतिपादिकं ॥ कालरात्र्यलुमंत्रेण का
लरात्रिं प्रपूजयेत् ॥ कालरात्र्या रूपमत्रै ॥ पुरेष्ठप्रतिपादितो ॥ महामाया तत्र मन्त्रैः पूजयेत्तु तन्मन्त्रं ॥ एताः सर्वास्तु योगिनाः कामाख्या
वैत फलप्रदाः ॥ विशेषो यत्र नैवोक्तो ॥ रूपे तत्रैव पूजयेत् ॥ उर्गा तत्रैवा रूपेण तत्र यज्ञं समाचरेत् ॥ प्रत्येकं योगिनीं यत्नः पूजयेत्तत्र स
त्रमा नीलशैलस्य रूपस्य ॥ स्वरूपं प्रतिपादितं ॥ नाभिमाण्डलपूर्वस्यां भस्मकूटस्य दक्षिणे ॥ पूर्वस्यां कर्पटो नाम पूर्वतो येन रूपधृक्
तत्र याग्येशिला कृष्णानीलां जनसमप्रभा ॥ अधीत्य कायां राजेन्द्र कामपंचसु विलता ॥ पूजयेत्तत्र शमलं ॥ पाणोदण्डं सदैव यः ॥ ध्वजे
तु पाणिना नित्यं प्राणदाण्डस्य साधनं ॥ कृष्णवर्त्मनुदिभुजं ॥ किरीटमुकुटोच्चलं ॥ दधत्तं रात्रिपत्रीं च वामपाणौ सदैव हि ॥ कृष्णवर्त्मस्थूल
पदं वहि चित्तदत्तकं ॥ भयाभयप्रदं नित्यं चृणामहिष्ठवाहनं ॥ पूजयेत्तत्र यामा भक्त्या यामवीजेन साधकः ॥ तैपन्नैर्दुर्गाद्यादियैर्वर्त्मानैर्वि
दिः नु संयुतः ॥ यमवीजमिति ख्यातं ॥ यमस्य प्रीतिकारकं ॥ अनेनैव तु मन्त्रेण ॥ शमनं पूजयेत्तत्र ॥ कर्णधारकौ तलवरे नापमृत्युं समश्नुया
त् ॥ पूर्वस्यां कर्पटारखा तु ॥ शैलाच्चित्ररुतिस्मृतः ॥ यः पूर्वभागप्राप्तो भूदिश्याद्येय्या मवस्थितः ॥ पीठस्य ब्रह्मवत्सु स पुरपर्वत उच्यते ॥ तस्मिन्
सन्निवसतं ॥ यद्वा नवयथे कृया ॥ तत्र तान् पूजयेद्यत्नः सना प्रोत्थापदं कचित् ॥ रूपं मन्त्रं वस्तुस्य चंडस्य प्रतिपादितं ॥ सप्तानामितरेषां

उपगत

राम
२२३

२१ न. २

तु मन्त्रं रूपं शाण्डमे ॥ रक्ताम्बरधरः शूली शक्तिमोश्च गदाधरः ॥ चतुर्भुजो मेघरथो वरदो मङ्गलोमतः ॥ पीताम्बरधरः शूली पीतमा
ल्यानुलेपनः ॥ खड्गोर्मगदापाणिः सिंहस्थो वरदो वरुधः ॥ स्वर्णगौरः पीतवासाः स्वर्णपद्मः संस्थितं मालांकमण्डलं दण्डं वामेन वरदं
यकं ॥ चतुर्भुजं सर्वं चित्रयेद्देवतीर्थकं ॥ सर्वैर्देवगणैर्नित्यं नम्यमानं मनोहरं ॥ शुक्लवस्त्रं शुक्लवर्णं शंखनागोपरिस्थितं ॥ चतुर्भुजं
राक्षसमालां पुस्तकं चाभयतथा ॥ क्रमादक्षिणवामाद्या ॥ ध्वजे दैत्यगुरुः सदा ॥ उदुनीलो निभः शूली वरदो वरुधवाहनः ॥ पाशताण्डुलस्र
धरो ध्यातव्यो कलुतः सदा ॥ कामदेवस्य वीजं तु मन्त्रं भौमस्य कीर्तितं ॥ उर्गा यामे त्रवीजस्य ॥ यत्नमद्योत्तरशुभं ॥ तं मन्त्रं शशिपुत्रस्य स
र्वकामफलप्रदं ॥ तत्कारपंचमोदितु चतुर्थस्वरसंयुतं ॥ गणेशवीजं तु इदं ॥ उरोर्मन्त्रं प्रकीर्तितं ॥ विद्धि नु संयुतश्चापि पूर्ववत्सद्वयं पुनः
॥ सप्तमस्वरसंयुक्तो ॥ भकारत्वादि रत्नरं ॥ प्राक्तवर्द्धिद्यक्षरं तु विद्धि नुत्यां समन्वितं ॥ तावत्शुक्लस्य वीजं तु सर्वकामसमृद्धिदं ॥ प्राक्तवर्द्धि
द्यक्षरं तु चतुर्विंशत्यसमन्वितं ॥ आद्यमन्त्रस्योपेतं देवत्यादिषु संयुतं ॥ शनैश्चरस्य मन्त्रोयं सर्वदोषविनाशकं ॥ चंडविन्दुसमायुक्तं ना
माद्यक्षरमेव वा ॥ तेषां सर्वं यदाणां मे मन्त्रमङ्ग प्रकीर्तितं ॥ शान्तिके पोष्टिके कृत्ये एतैर्मन्त्रैर्ग्रहानि मान् ॥ पूजयेत्तत्र दधीरो भूतिकामो
महामतिः ॥ वरदाभयहस्तं च खड्गोर्मधरस्तथा ॥ सिंहासुनगतः कृष्णो ॥ राक्षसीरः पुत्रस्यते ॥ धूमवर्त्मानो विशालाक्षः पुष्टरूपी चतुर्भु
जः खड्गोर्मगदावाणपाणिः केतुः शरासनः ॥ उपात्तादि ॥ दासेन स्वरेण सहितः पूर्णः ॥ उपात्तपंचमेने नु विन्दुत्यां सहिता वुभौ ॥ मन्त्रो

का-उ-
२२४

यमत्रलोमेन राहोः केतोर्विलोमतः। आद्यचरं पूर्ववदामन्त्रयुक्तमथोभयोः॥ एवं त्रिंशैलवारं पूजयित्वा नवग्रहान्। श्रीश्री
सुभते कामाक्षरः शान्तिं तथोत्तमां॥ चित्रकूटात् पूर्वस्यां कज्जलसर उत्तमः। सर्वे विद्याधराद्यास्तु सन्त्यस्मिन् देवयेनयः॥ तं पर्वतं स
मारुह्य प्रणम्य सकलान् सुरान्॥ स्वर्गं याति नरश्चेष्टुहवापुत्रमांश्रियं॥ कज्जलाचलशैलात् पूर्वस्मिन् शुभपर्वतः। शशाशङ्कः
शरे मेघत्रशङ्कः सुरेश्वरः॥ तत् पूर्वस्यां महादेवी नदी कपिलसंज्ञिका॥ तस्यां स्नात्वा नरो गंगां स्नानं कलमाप्नुयात्॥ कामाख्या निलयात्
पूर्वं दक्षिणस्यां तथा दिशि। तिष्ठते महदावर्तं भूरिवृक्षविलं महत्॥ पंचविंशतिमानेन योजनानां श्वरः॥ तस्मादायाति सुनदी सिताश्रोण
मतेष्विभाक्॥ कोवुराकीर्तितो देवैर्यस्मात्तत्पश्चिमास्मत्ता। गङ्गे वफलदायस्मात्तस्मात्कपिलसंज्ञिका॥ स्नात्वा कपिलगङ्गायां पूर्वमन्त्र
नरासुरः॥ नरः स्वर्गमवाप्नोति देवलोकांस्ततो व्रजेत्॥ अतीत्य तान् नदीं पूर्वभागे दमनिकाकया। नदी महाकृष्णतोया पापस्य दमनीतः
था॥ वृक्षाकया नामवाभूत् दपरासस्त्रिउत्तमा॥ तस्यानद्याः पूर्वभागे गङ्गावत्फलदायिनी॥ साद्यंतु सकलमांसं तस्यां स्नात्वा नरोत्तमः।
तथा मन्देनिकायां च परं निर्वाणमाप्नुयात्॥ ततः पूर्वं परादेवी नाम्ना सा सरिउत्तमा॥ महती दिवा यमुना यमुनावत्फलपुटा॥ दक्षिणां विषमुद्र
तां दक्षिणोदधिगामिनीं। तस्यान्तु कार्तिकमासं स्नात्वा सुक्तिमवाप्नुयात्॥ इहैवैवोत्तमान् भोगान् भागधेयान् प्रतिष्ठितम्॥ तल्लवो भैरवोः
देवो भर्गः संभोगसंभवः॥ उर्जया खेवरगिरौ सख्ये पत्युगभूमिगः। योसौ शरभरूपस्य मध्यखण्डेति भैरवः॥ स एव भैरवाख्योऽयं पंचवक्त्र

नरे ५

राम

२२४

स्य ४

स्यमन्त्रकैः॥ संपूज्य तत्र मतिमांसायाति शिवलोकां॥ कामेश्वरस्य पूजा कथितानीलनिर्णये। संपष्टः पर्वता येष्टु उर्जये वाचलोत्तमे॥ तत्र भै
रवगङ्गासि सरोवै भैरवाकयां तयोः स्नात्वा नरो याति शिवलोका दमर्त्यतां॥ उर्जया यत्पूर्वस्यां पूरनाम वरासनं॥ तदक्षिणो महाशैलः
सोभको नाम नामतः॥ तस्मिन् गिरौ शिलापृष्ठवक्त्रे देवी वावस्थिता॥ पंचपुष्करिणी नाम्ना पंचयोनिस्वरूपिणी॥ एकत्र पंचभिर्दुर्गा योनिभिः
पंचवक्त्रकं॥ स्थितारं मयितुं तत्र निमेव हिमाद्रिजा। तच्छैलपूर्वभागात् कान्तानाममहानदी॥ दक्षिणा सागरं याति पंचपंचाशु वत्सरा। दिवा
कुण्डं महाकुण्डं तच्छैलोपत्यकाक्षितो॥ संस्थितं तत्र स्नात्वा तु तां देवीं परिपूजयेत्। दिवा कुण्डे नरः स्नात्वा पंचपुष्करिणीं शिवं॥ यः पूजयेन्मः
हाभागः स यो नौ नहि जायते। पंचयोनिः पुष्करिणीः पंचैव परिकीर्तिताः॥ यतस्ततः पंचरूपाः पंचपुष्करिणीमताः। यथावत्फलपुष्पाणि तान्ये
ताः पंचयोनयः॥ पंचपुष्करिणी देव्याः प्रणम्य सर्वकामदाः। त्रिपुरायास्तु तत्रेण सा पूज्या साधकोत्तमैः॥ कामेश्वरी तत्रैव भैरवा पूजयेद्विंशं वाः
लायात्त्रिपुरायास्तु मन्त्रमस्य प्रकीर्तितं॥ कामेश्वर्यास्तु वामन्त्रं पूजनस्याः प्रकीर्तितं॥ उग्रचाण्डा प्रचाण्डा च चाण्डो याचाण्डा नायिका॥ चाण्डा चेतिः
चयोनिया पंचास्यः परिकीर्तिताः। शिवलिङ्गं च तत्रास्ति शिलायां हेरुकारकं॥ देवी दक्षिणपूर्वस्यां नायकं तु पूजयेत्॥ भैरवस्य तु मन्त्रेण पूज
यित्वा दिवं व्रजेत्॥ निर्माल्यधारिणी देवी चाण्डोगौरीति कीर्तिता॥ एतस्या नरशार्दूल पुरा भर्गेण भाषिता॥ कान्तायाः सलिले स्नात्वा वसन्तमा
नवोत्तमः। रूपवान् युवावान् भूत्वा शिवलोकां यग कृति॥ सोभकाख्यां महाशैला देशान्यां पर्वतोत्तमः। तुंगसंध्याचलो नाम वशिष्ठो यत्र सप्त

त्र ४

का. ५.
२२५

वान्॥ निमिनामलुराजर्षेः शापात् ब्रह्मसुतस्तथा॥ वशिष्ठोऽस्य शरीरोऽभूत् क्वायावनिमिनस्तथा॥ ततो ब्रह्मोपदेशेन निजनेकामरूपके। संस्था
चलेतत्तत्तपे तस्य विष्णु रभूतदा॥ प्रत्यक्षस्तस्य देवस्य वरदानात् महामुनिः॥ अमृतारम्पतायाश्च कृण्वन्कृतागिरेस्तटे॥ तत्र त्वात्वाचपीत्वाच
शरीरं पापपूरितं तस्मादमृतकुण्डात् संध्यानाम नदी तदा॥ निसृता तत्र वा पूजा चिरायुरगदो भवेत्॥ तस्मात् पूर्वञ्च ललिता ललितारवा सरिद्ध
रा॥ सागरादक्षिणात् पूर्वम् महादेवाद्यतारिता तैशाख्यशुक्लपक्षस्य तृतीयायां चरत्सुयः॥ कुर्याद्देव ललिता स्नानं सशस्तु सदनं व्रजेत्॥
ललितायाः पूर्वतीरे भगवान्नाम पर्वतः॥ स्वयं विष्णुर्लङ्करूपी तत्रास्ते भगवान्हरिः॥ ललितायां नरः स्नात्वा दादश्यां शुक्लपक्षके॥ भगवन्तं
समारुह्य योजयेत् परमेश्वरीं॥ सयाति विष्णु भवनं शरीरेण विजानता॥ एताः पूर्वोदितान्यः पूर्वश्चैवोत्तरसुराः॥ कुमारो दक्षिणां याति
सागरं जाङ्गवी समाः॥ कामाख्यां प्रथमं दृष्ट्वा स्नात्वा चैवोर्वशी जले॥ य एतां सुवलेत् स्नानं स तु मुक्तिमवाप्नुयात्॥ ॥ इति श्री कालिकापुर
ां कामरूपनिर्णयः॥ ७७ ॥ ॥ ओर्वडवाच॥ शाश्वती कपितापानु नदी मत्स्य भजा शिता॥ तस्याः पूर्व समाख्याता न दी दी पवती मता
॥ एषा च हिमवज्जाता किञ्च न्ना दी पवती मः॥ तेन देव मनुष्येषु नदी॥ ॥ दी पवती मता॥ दी पवत्याः पूर्वतस्तु शशाटो नाम पर्वतः॥ तत्र
देवस्य भर्गस्य लिङ्गमेकं प्रतिष्ठितं॥ सविन्दुसिद्ध त्रिषोता दक्षिणे दधिगमिनी॥ शृंगाटकस्य सततं स्नन्त्री प्रोयुपादतः॥ दक्षिणां सागरं याति
भर्गस्य प्रियकारिणी॥ शलिले यो नरः स्नात्वा त्रिषोतायां नरोत्तमः॥ शृङ्गाटकं समाह्वय पूजनं लिङ्गं शङ्करं॥ संदीपकायः शुद्धात्मा प्राप्य कामाः

रिजु

ये

गाल २

राम
२२५

रु

भाग २

स्य २

निहातुर्लौ॥ अन्ते भर्ग्यहं याति ततो मोक्षमवाप्नुयात्॥ हरलुद्धि भुजलस्मिन् सदा वृषमवाहनः॥ उमया रमते सार्द्धं वामदेवस्य मन्त्रकै
वतत्रैश्च पूजयेद्देव मुमामन्त्रेण चण्डिका॥ तत्तत्पुर्वतो निमग्नः॥ नानावृद्धदेविका॥ तस्यां स्नात्वा फलं ममो देविका स्नानं जलमेतत्॥ ततो
महारिकानाम हिमशैलसमुद्रवा॥ महानदी देवगणै र्यासदोपास्यते सुखं॥ तस्यां यः कुरुते स्नानं निमग्नगादिचतुर्ष्वपि॥ स याति परमं स्थानं
तद्विष्णोः परमं पदं॥ अस्मिन्नुत्तरेशैले तु सरोवारे समन्विता॥ यत्र सार्द्धं शैलपुत्रा जलकीडां सदा हरैः कुरुते तरणा इति सुप्रसिद्धं जगत्
ज्ञिते॥ तस्य पूर्वभागेऽस्य सारिचयं॥ अत्र तीर्त्तं प्रयागे व दक्षिणां सागरं प्रति॥ तस्य पश्चिमभागे तु नदी दिक्करिका कृया॥ मध्येः
भागाम्नायात् शङ्करेण वतारिता वृद्धगङ्गा च सा तु गङ्गेव फलदायिनी॥ यानि स्युः पूर्वभागा तस्माद्गिरिवरानदी॥ सुवर्णश्रीरि
तिख्याता सा गङ्गा सदृशी फले॥ कुर्वन्त्याः सरसि स्नातुः पूर्वभागा शरीरतः॥ निसृताः स्वर्णकैर्निका सा वहन्निजले रिमाः॥ क्रीडा र्थं शंभुर्न
गात्रे काले कामिः समाश्रिता॥ संप्रानां तत्र संसृष्टास्तत्र श्रद्धा न विन्दवन्ताः॥ उमायाः शरीरात्तु संश्रवन्ति जलैः सह ततः स्वस्तिहा नाम स्व
र्णश्रीः सर्वतो धिका॥ एतां सुचैत्रसमीपे स्नात्वा मर्त्यो नरर्षभा कृत्स्नपक्षे चतुर्दश्यां त्रिकालं सतमनः॥ चिरं शिवपुरे स्थित्वा शेषे ब्रह्मण्यं
व्रजेत्॥ तैमोचैर्युः पश्चात् सार्द्धं भौमनृपो भवेत्॥ वृद्धे गङ्गाजलात्पानं नृत्तरे ब्रह्मसुतस्य चातिश्रुतार्थं कुर्यादेवः शिवशैलसमन्वितः॥ विश्वदेवी
महादेवी यो निमग्नः लरूपिणी॥ हयग्रीवेण युयुधे तत्र देवो जगत्तर्हतिः॥ हयग्रीवं यत्र हत्वा मणि कूटपुरीं गमत्॥ तत्र यः पूजयेद्गुणं

भूसावगातः

स्वस्थानां तत्र संसृष्टा ४

पृ

लि २

का. ३.
२२६

वि २

न ३

ने ५

ह २

च ५ व ५

प्राग्जातमन्त्रकैः॥ हयग्रीवस्यमन्त्रेण तन्त्रेणगरुडध्वजं। कामेश्वरस्यमन्त्रेण तन्त्रेणपिचशङ्करं॥ योजयेत्तपूजयाभक्त्या द्वादश्यां समु
योगतः॥ अष्टम्यां वाचतुर्दश्यां तस्य पुण्यफलं शृणु॥ कल्पकोटि त्रयं स्थिता शिवगेहं गृहेहरे। तावन्तं संस्थितं कालं तावन्तं च शिवाय
हे॥ शेषे तु वं समासाद्य वेदविद्वान्मोक्षं भवेत्। नद्याः स्वर्गाश्रयाः पूर्वं वैदीकामाकृत्याश्रुभा॥ कामाख्यायाः पूर्वभागे नदी सोमासला कथा॥
सोमासला कथा पूर्वं वैदीकामाकृत्याश्रुभा॥ ततः पूर्वकामरूप पीठान्ते जगतां प्रसूः। जगन्मायी महामाया देवी दिक्करवाशिनी। एतायाः क
थितानयः सकला दक्षिणैर्वाः॥ आसुखाचारपीठान्ते स्वर्गलोकमवाप्नुयात्॥ प्राग्जादिकरवासिन्याः सदां रूढि सख्यदी। सीतगंगा मे
घालोके साक्षात्तुर्गो फलप्रदा। सौ भूमिपीठसंस्थानी देवी दिक्करवासिनी। अन्तर्जलेः प्रावयन्ति यतिप्रत्यक्षसंस्तुरैः॥ सितगंगा जलेः
स्वात्मा दृष्टा शेषे तु रिति विधिं दृष्ट्वा ललितकान्ताख्यां पुनर्योनौ न जायते॥ लिङ्गस्वरूपी भगवान् शंभुस्तत्र स्थितः॥ विष्णुः शिलास्वरूपेण बुद्ध्या
लिङ्गस्वरूपेण॥ पीठे दिक्करवासिन्याः द्विरुपावसते शिवा। तीक्ष्णकान्ताकथा लेका योग्यतारा प्रकीर्तिता॥ पशुलक्ष्मी कान्ताख्याः श्रीमंगलचण्डि
का। तस्यास्तु सततं तीक्ष्णकान्ता कथं नृपेण॥ कथालं वोदरीपुत्रं याम्या नैकजटा शिवा। तेन रूपेण तां देवीं सततं परिपूजयेत्॥ अङ्गादि सन्नरु
पंच तस्याः प्राक् प्रतिपादितं। त्रिकोणमाडलं चास्याः॥ मङ्गलकथं पूर्वकं॥ आदौ रेश्वरततः पञ्चानसुरैस्तेति पदं ततः। तथा पदं राधिगत्य तेषु द्वित्रि
पदं ततः॥ माडलस्यास्य मन्त्रेण तीक्ष्णकथाः परिकीर्तिताः। नैवित्रिपुरदेवादि यमाधिता लङ्कुरं॥ गणैर्गम्येन्न कान्ता कारपालाः प्रकीर्तिताः॥

श्री २

श्री १

श्री १

वे

श्री २

श्री १

श्री २
२२६

केचप ३

के २

ए ५

वि २

एतास्तु पूजयेत्समाकृ. माडलस्याष्टदिक्षु वै॥ आदौ समो धनं कृत्वा रक्तः पुष्पांततः परं। वक्रिजायास्ततः पञ्चाः समुमेष्वां प्रकीर्तिताः॥ पात्रे पिकर
णादीनां स्थानस्यास्य सर्वतः। सर्वमुत्तरतन्त्रेण यास्य रूपद्वये पित॥ तामुण्डाचकरालाच. चाण्डभाभीषणा भगा। विकटेष्वपि च योगिनाः प्रोक्त
यस्यास्तु सख्यपे॥ हे भगवत्येकजटे विद्युहे पदमन्तः। विकटदंष्ट्रिधीमहाति तत्र स्तापि प्रोदयात्॥ एषा तु तीक्ष्णायत्री पीठदेवाः प्र
कीर्तिता। निर्माल्यधारिणी चास्या देवी विकटचण्डिका॥ माला तु मन्मयी प्रोक्ता रुडाक्षे संभवापि वा। विशेष एषा देवास्तु पूजनं परिकीर्तितां
॥ उपचारादिकं सर्वं वलिदानं जपादिकं। सर्वं पूर्ववत् सासं कामाख्या पूजनं यथा॥ पानेष्टमदिरास्यत्वा नरो वलिपुण्यं विव॥ मोदको नारिके
लं च मांसं च जनेन मिश्रतः। नैवेद्येषु प्रियकराः स्त्रीक्ष्णकथाः परिकीर्तिताः॥ वैष्णवललितकान्ताख्या देवी मङ्गलचण्डिका रक्तपद्मा सनस्था तु
मुकुटकुण्डलमंडिता॥ रक्ताक्षौ च यवसना स्मितवक्त्रा शुभानना। नवयौवन संपन्ना चार्द्धङ्गी ललितप्रभा॥ उमाया भासितं मन्त्रं यत्पूर्वतः
कमचरं। मन्त्रमस्यास्तु तं ज्ञेयं तेन देवी पूजयेत्॥ नारायणेति ग्रहे वा चण्डिका ये तु धीमहि। तत्रो ललितकान्तेति त्रिः पश्चात् प्रोदयात्॥
एषा ललितगायत्री देवा रूपा प्रकीर्तिता। लोहिताङ्ग स्यादिव सः प्रियोऽस्याः परिकीर्तिताः॥ कालो वसन्तकामश्च स रश्मिपिचपंतमः। अ
ष्टम्यां च नवम्यां च पूजा कार्या विभूतये॥ निर्माल्यधारिणी तस्या देवी ललितचण्डिका। उर्बाङ्गुरैः समायुक्ता मन्त्रं प्रीतिदं परं॥ अय
मस्या विशेषस्तु पूजनं परिकीर्तिताः। ते स्वर्गी मन्त्रतन्त्रस्य तन्त्रयास्तु पूजने॥ उपचारो विधिश्चास्या विहितो यः क्रमः पुरा। महामाः

श्री ५

श्री ३

वे

वरसमयहस्तासा द्विधजागैरदेहि का ६

का. ७.
२२९

यामहादेवाः सदास्यं परिपूजने ॥ पटेषु प्रतिमायां चाद्यदेमा एतच्चण्डिकां । यः पूजयेद्भो मदिने शुभैर्दुर्विचिंतैः शिवां ॥ सततं साधकः सो
पि काममिष्टमवाप्नुयात् ॥ एवं दिकुरवा सिन्धुः कथितः पूजितं कमः ॥ यश्चुतानां शुभं किंचित् नाप्रोतिश्रवणैरतः ॥ दिकुरत्वरूपाः प्रोक्तस्त
थाशं शुभदिकुरः ॥ तस्मिन्नुपविता देवी तस्मादिकुरवा सिनी ॥ जगत्त्रये पियत्पात्तु सद्यः कापि सुन्दरी ॥ नायास्तिललितानेन देवील
लितकान्तिका ॥ शङ्करस्य पुरा प्रोक्तो ग्राह्यो वै पूजनक्रमः ॥ शृङ्गाराजतवर्हितो ब्रह्मणः पूजनक्रमः ॥ ब्रह्मवीजं पुरा प्रोक्तं तन्मन्त्रं सर्वतश्च
रेत् ॥ तेनैव तत्तु संपूजा परं निर्वर्णाम् पुयात् ॥ एतस्य साङ्गं मन्त्रं यथा भर्गेण भाषितं ॥ वेतालभैरवाभ्यां तु संप्रपन्नं शृणु भूमिप ॥ प्रभूती
यं श्रुत्वा शेषस्वरसमन्वितः ॥ चंद्रविंशसमायुक्तो ब्रह्मतन्त्रप्रकीर्तितः ॥ अनेनैव तु मन्त्रेण ब्रह्माणं यः प्रपूजयेत् ॥ सकाममिष्टं संप्राप्य ब्रह्म
लोके प्रमोदते ॥ ब्रह्माकमण्डलधरः चतुर्वक्त्रश्चतुर्भुजः ॥ कदाचिभक्तकमले हंसारूढः कदाचन ॥ वर्त्तेन रक्तगौराङ्गः पांशुलुङ्गं शूत्रतः ॥ कम
ण्डलं वामकरे शुभं हस्ते तु दक्षिणे ॥ दक्षिणाधस्तथा माला वामाधश्च तथा श्रुवः ॥ आज्ञास्थाली वामपाशे देवाः सर्वे स्थिताः ॥ सावित्री वा
मपार्श्वे दक्षिणास्थायी सरस्वती ॥ सर्वे च माधवो ह्ये कुर्यादिमिष्टं चित्तनं ॥ चतुष्कोणां चतुर्दशैश्च पत्रसमन्वितं ॥ चतुःकोणैर्विक्रितं च शु
क्लमण्डलं शुभं च ॥ सम्मार्जनादिकं सारं ग्राह्यानां प्रतिपन्नयः ॥ ग्राह्याश्चोत्तरतं प्रोक्ता योगे पीठे द्विक्रिदिकाः ॥ आध्याशक्तिप्रमुखा तथा स
वी पूजयेत् ॥ अष्टपत्रे च पद्मस्य दिकालांस्तत्र पूजयेत् ॥ पद्मासनाय विप्रहे हंसारूढाय श्रीमहे ॥ तत्रो ब्रह्मनिति पदं ततः पश्चात् प्रवोदयात्

व्यङ्कितसुखक

राम
२२९

ब्रह्म
पूजने

॥ एषा तु ब्रह्मण्यत्री पूजयेदनया विधिं ॥ निर्माल्याधारितैस्तत्पूजयेत् ॥ सारउद्यते उपचाराः पूर्ववत्तु नेत्रांजनं मोजिता ॥ रक्तकौपेयतस्त्रु ब्रह्म
पीतिकरं परं ॥ आज्ञं च पायसं सर्पिलिलयुक्तं च पायसं सितरक्तसमायुक्तं च ननं परिकीर्तितं ॥ पार्श्वयोः शङ्करं नित्यं पूजयेत् पूजयेत् परः ॥ शु
वादीनकरसंख्यां तु माण्डले परिपूजयेत् ॥ सरस्वतीं च सावित्रीं हंसं पद्मं चैव च ॥ अयं विशेषः कथितः प्रणामश्चास्यमैन्दुवत् ॥ पद्मवी जोडवा
माला जपकर्मणि कीर्तिता ॥ पूर्या दशैति धियाहो पूजाकर्मणि सर्वदा ॥ श्रीरेणा जं प्रदद्यात् सर्वदा ब्रह्मणै नृप ॥ अयं चैकथितो भूयः यः
था भर्गेण भाषितः ॥ दर्शयेत्तास्य पुत्राभ्यां कामरूपा कयं शुभं ॥ यत्र तत्र विधिं चैव साधकः परिपूजयेत् ॥ पीठे समर्च्य पूजितं परं निर्वी
णाम् पुयात् ॥ कथिता ब्रह्मणः पूजां शृणु भैरवावीजं तु वासुदेवस्य पुरैव प्रतिपादितं ॥ तदङ्गमन्त्रं राजेन्द्र द्वादशाक्षरमुच्यते ॥ नमो भगवते
वासुदेवायैव पदं ॥ अङ्गप्रत्यङ्गं तत्रैव वासुदेवस्य कीर्तितं ॥ अथ प्रत्यङ्गरूपं दधि वामनसंज्ञकं तस्य मन्त्रं नरेश्वरं शंभुना भाषितं
शृणु ॥ ॐ नमो विष्णवे पूर्वपदं तस्य प्रदं कीर्तितं ॥ पदं सुरपतये च चतुर्थं तन्महावलं ॥ स्वाहा नन्ददयासने प्रत्यङ्गं वैष्णवी मतं ॥ मन्त्रत्रयं
तु यो वेदवीजं प्रत्यङ्गमन्त्रं ॥ स पुमान् देवकार्यं तु न स भूयो न जायते ॥ सर्वमुत्तरतन्त्रोक्तः क्रमो ग्राह्यः प्रपूजने ॥ त्रिषु मन्त्रेषु चतुर्थं विंश
षं शृणु भूपते ॥ रूपं तु वीजमन्त्रस्य प्रथमं शृणु भूपते ॥ पूर्य तदोपमः शुक्लः पश्चिंराजोपरिस्थितः ॥ चतुर्भुजः पीतवस्त्रैः स्त्रिमिः सवी
तदेह भूत ॥ दक्षिणे च गदाधत्ते तदधो विक्रवा मुजं ॥ वामाध्वं च क्रमस्य धत्ते धः शंखमेव च ॥ श्रीवत्सवत्सः सततं कोलुभं हृदि वा

का. ७.
२२८

दि. ५

एकरस्त्रितो ॥ दक्षिणधोगदां धत्ते. ह्यनिरुद्धो नरोत्तमः। सितरक्तं तथपीतं भिन्नं जननिभस्तथा ॥ नीलोत्पलं दलश्यामस्तथा रत्नं घनप्रभः
॥ भ्रमरश्यामलः पीतः स्वर्णगौरः क्रमादिर्मैः ॥ वर्णतो योगिनः प्रोक्ताः वासुदेवस्य पार्थिवः। यादृग्वर्णं च ध्यानं च यत्प्रयत्नं च योगिनः ॥ यादृशी
शोयोगिनीस्तस्य चित्रयेत्तत्समीपगाः। आधारशक्तिप्रमुखाः सर्वाश्वासनदेवताः ॥ यदाश्च सर्वे दिक्पाला ध्यानतो मन्त्रतस्तथा। पूजनीया य
थादेशं माण्डलस्य क्रमं नृप ॥ देवस्य चिन्तितं यद्द कुरीरे कमलादिकं। धत्तांस्तद्वज्रशक्त्यादि गरुडादींश्च पूजयेत् ॥ वनमालां शङ्खमता माः
साधकमयोगतः। आद्येति त्रीयक्रमतो गदादीनां च मन्त्रकं ॥ पंचरात्रोदिते भागे नारदेन यथोदितः। मन्त्रश्चैव गदादीनां ग्राह्यः सर्वत्र
पूजने ॥ गरुत्मान् सूर्यसद्गो गदाकृत्पायसी पुनः। सरस्वती शुक्लवर्णी लक्ष्मीर्हर्मप्रभा सदा ॥ मध्याह्न सूर्यप्रतिमं च कुंभपरिकीर्तितं। संपू
र्णचन्द्रप्रतिमः शंखलुपरिकीर्तितः ॥ कैलुभो हरुणाः प्रोक्तः श्रीवत्सो हरुने शुतिः। आरक्तं कैलुभोजे योमालादित्रापकीर्तिताः ॥ विद्युत्प्रभाः सर्वका
णः। कृत्वा प्रभं धनुः। स्वर्णवर्णप्रकाशं तु वज्रमस्य प्रकीर्तितं ॥ बालसूर्यस्य सदृशो कुण्डले च श्रवोदिते। सूर्यस्य सदृशं शीर्षे किरीटं परिकी
र्तितं ॥ सुनेन्या समतो भूपयैर्न्यासैर्विष्णु रूपवृक्। साधकस्तु भवेन्नित्यं। स्वर्गमोक्षप्रदायकं ॥ न्यासं तु प्रथमं कुर्यात्तत्र विद्वा दशाक्षरै
ः। वासुदेवस्य वीजैर्तु वीजैश्चैव यथयोगिनां ॥ ततो न्यासे महामन्त्री ततश्चाष्टादशाक्षरैः। ततस्तु हृदयादीनां षड्विंशैर्द्विधा पुनः ॥ एवं च
तुर्भिर्न्यासेषु पूजामेकां समाचरेत्। प्रथमं दक्षिणां कुंभे न्यासे दायं चरं बुधः ॥ द्वादशाक्षरं वीजस्य कोषवीजानि तु क्रमात्। तर्जनीया दौ दक्षिणास्य-

३३

३४

राम
२२८

उत्तर

दक्षिणं लयाः।

३५

वामांगुष्ठा नमेव च ॥ कोषाक्षरद्वयं पश्चाच्च न्यासितं लक्ष्ये। हृदि शीर्षे शिखायां च वामान्ते किंप्रतिष्ठयोः ॥ पृष्ठे तु भुजयोः पाणयोर्जंघयोर्लोभो
उक्रमात्। द्वादशाक्षरमन्त्रस्य वीजानि च ततो न्यासेत् ॥ अंगुष्ठयोस्तु प्रथमं वासुदेवस्य तत्त्वकं। तर्जनीयां योगिनीनां वीजान्यष्टौ द्वयो
र्न्यासेत् ॥ शिरोदगात्पुच्छं ठोरुनाभियुष्टेषु जानुभोः। पादयोर्वासुदेवस्य योगिनीजानि विन्यासेत् ॥ मन्त्राणि हृदयादीनां न्यानुक्तानि पु
रानुप्रातानि न्यास्या कुंभमुखं कुलीयाते द्वये द्वये ॥ वामदक्षिणा पाण्योस्तु कोषस्थं च लयां न्यासेत्। हृदयाद्यं नृपयन्तं पुनस्तानि क्रमा
च्च न्यासेत् ॥ अष्टादशाक्षरस्यादि नववर्णान्यासे बुधः। शिरोनेत्रादि पूर्वोक्ते नववीजस्य गोचरे ॥ शेषान् वत्सनिर्द्रकस्य पार्श्ववस्तिभ्यो कौफुशे
सि। कथोरुर्ध्वं जंघयोस्तु न्यासेत्पादांगुलीषु च ॥ यस्य मन्त्रस्य तत्रैतु या पूजा यत्रोदिता। तस्य मन्त्रैश्च तत्रैश्च न्यासे मन्त्रं समाचरे
त् ॥ अथ वैकर्त्तसर्वेषां न्यासं कुर्याद्विचक्षणः। चतुर्विधैः कृतैर्न्यासैः पूतात्मा धूतकल्पावः ॥ साक्षाद्विष्णुर्भवेन्नन्त्री सभ्यकपूजाफलं
लभेत्। विना तु पूजनं यस्तु न्यासं कुर्याच्चतुर्विधं ॥ शरीरो विष्णुसायुज्यमाप्नोति परमां गतिं। योगपीठं ततो ध्यात्वा गडं स्तंभं शंखकौ ॥ ग
दां लक्ष्मिं च वाक्पद्मे क्रमादेतेषु विन्यासेत्। पूर्वदक्षिणां कौवेरं पंचकोणं च क्रमात् ॥ दक्षिणां चोत्तरे वापि न्यासे द्वै मन्त्रविदुधः। वनमालां प
द्ममधो श्रीवत्सं कौस्तुभं मणिं ॥ विन्यास्य दक्षिणे तस्य न्यासेत्सार्द्धं सरासनं। तूणीं च युगलं वामे खड्गं दक्षिणे तो न्यासेत् ॥ वामे चर्मणिं ध्यायाश्च तत्र
कुर्यात्सरस्वतीं। पूजयित्वा च सर्वणि ततो मुद्रां प्रदर्शयेत् ॥ मुद्राः संप्रदायाः प्रोक्ता विष्णोर्वापि योगिनां। आह्वानं दिक्पतीनां च मुद्रास्तादृशये

नरो

को-५.
२३०

स३

तप्यक ॥ ये ये मन्त्राः पुरा वोक्ताः अकिङ्कणावधारणे । तान् मन्त्रान् संपठित्वैव । सर्वार्थं विनिवेदयेत् ॥ निर्माल्यधारी विष्णोर्लु । विष्णोर्कोनश्च
तुर्भुजः । शंखचक्रगदापाणि । दीर्घश्मश्रुजटाधरः ॥ रक्तपिङ्गलवर्णस्तु । सितपद्मोपरिस्थितः । पद्मैर्नीयः स्वराक्षेभः संयुक्तो विदुनेन्दुना ॥
कीर्तितस्तस्य मन्त्रो यं तेन तं परिपूजयेत् । विसर्जनं तथा विष्णोश्चैशान्यां परिकीर्तितं ॥ अनेषां मनसा कुर्याद्विलादीनां विसर्जनं । एवं यः
कुरुते पूजां । विष्णोः शम्भोर्विधेः सकृत् ॥ पीठे दिक्करवा सिन्ध्याः सयाति परमं पदं । यत्र यत्र भवेद्विष्णोः पूजनं नृप सत्तम ॥ तत्र तत्रैव मन्त्रो यं या
ह्यो वै वै त्वमेवैवैः । संक्षेपेणैव तत्रैव । पूजयेद्दधिवामनं ॥ हृदयाद्यङ्गपूजा तु । न कर्तव्या त्वपूजने । संक्षेपेणैव सरेष्वपि वासुदेवं प्रपूजयेत्
॥ रक्तकोशेयवस्त्रं च पीतं शुक्लं तथैव च । प्रीतिदं वासुदेवस्य वस्त्रमेतत्प्रकीर्तितं ॥ घृतप्रदीपो दीपेषु । गंधेषु मलयोद्भवः । पादार्घ्यं तोय
पात्रेषु ताम्रं प्रीतिकरं मतं ॥ किरीटं कुण्डलं हारो भूषणैर्विष्णुतुष्टिदः । शंखस्नानीया पात्रेषु धूपैश्चैव युरेव च ॥ प्रीतिदो वासुदेवस्य सत्त
तं परिकीर्तितः ॥ कदम्बकुङ्कुमजातिः मल्लिकामालती तथा ॥ कंकजं चेति पुष्पाणि । घडिष्णोः प्रीतिदान्युत निज्जनं स्थण्डिलं स्थानं । तीर्थतो
यमथापि वा ॥ तद्विष्णोरिति मन्त्रं लुङ्गं प्रपूरुषं विष्णुः ॥ शाल्योदनं हविष्यान्नं यावकं पायसं घृतं । कृषवर्णं तथान्येषु पात्रेषु दीपमिष
ते ॥ दलेषु तुलसीपात्रे । पुष्पैश्चैव ताम्रं मेव च ॥ हरेः प्रीतिकराणि स्युः । रेतानि नृप सत्तम । सर्वाणि परकीयानि । साधितानि च वर्जयेत् ॥ एवं यः
पूजयेद्विष्णुं । सत्तमं नरसत्तम । कुलकोटिं समुद्धृत्य । स स्वयं स्याज्जनार्दनः ॥ उदंते कथितं भूप वासुदेवस्य तच्चक्रं । पीठस्य कामरू

स्तुतिः स्तुतयः ३

रुसरैतथा ३

राम
२३०

पस्य संक्षेपात्रिंशत्संयंतथा ॥ इति सर्वकामरूप पीठं शंखैर्दर्शयत् । पुत्राभ्यां च पुनस्ताभ्यां कैलासं प्रययौ गिरिं ॥ तत्र गत्वा यथा योगं नि
धाय तनयोत्सवैः । विमुक्तशाणसे जाताः शंखैर्गिरिभुजां यथा ॥ वेतालैर्भैरवश्चेति । नृप सत्तम निज्जराः । उदं यो महदाख्यानं । शण्डोत्थे
कायमानसः ॥ शापैर्भीतिर्व्रतस्यासि व्याधयस्य नाधयः । पुत्रपौत्रधनैश्चर्य युक्तः सर्वत्र वल्लभः ॥ सर्वकल्याणसंयुक्तो दीर्घकालं स
जीवति । कामरूपं महापीठं योजानातिनरोत्तमः ॥ सदिव ज्ञानसमन्तः परं निर्वाणमाप्नुयात् । यः कामरूपे सकले पीठयात्रां समाचरे
त् ॥ आसाद्य सकलान् पीठान् । पूजयेत्सर्वदेवताः । दशपूर्वान् दशधरा । नाम्ना न चैकविंशकं ॥ दिव्यज्ञाने विधाया स्युः सर्वैर्भुक्तिमिया
त्सह ॥ ॥ इति कालिकापुराणे कामरूपपीठनिर्णये ॥ २८ ॥ ॥ श्रीर्षु उवाच ॥ कामरूपे महापीठे स्नात्वा पीठवाचदेवता ॥ पूज
यित्वा च विपुला । लोकास्तु कं पराययुः ॥ केचित्तैजश्च निर्वाणं केचिद्यातिस्मशंस्तुतां । नयम ॥ ॥ ॥ ॥ तान्धारयितुं नेतुं च निज
मन्दिरं ॥ तमोभून्नरशार्दूल शिवाद्याया तसाधसः । यमदुस्तं तत्र यान्तं बाधते शाङ्करागणाः ॥ न तर्हि यास्तत्र यान्ति तमभूताः प्रवेदिता
ः ॥ अथादृष्ट्वा यमैस्तैः सक्रियापरिवर्जितः ॥ विधातारं समासाद्य वचनं चेदमब्रवीत् । विधर्तः कामरूपे स्मिन् । स्नात्वा पीठवाचमानवः ॥ कामार्थ
गणतां यान्ति तथा शम्भुयाणैस्तैः । तत्रैव नाधिकारोस्ति न तान् वारयितुं क्षमः ॥ विष्णुर्लोकोत्रोचीतान्नीतिः । मुज्यते यदि गोचरे । तस्य तद्वचनं श्रुत्वा
ब्रह्मा लोकपितामहः ॥ जगाम विष्णुभुवनं स हैव समवर्तिना । समासाद्य तथा प्राह । विष्णुदेवस्य भाषितं ॥ यथावत्सर्वलोकेश । तस्ते तदाकाम

विष्णुर्लोकेश

का. ५.
२३१

६२ भा. ३

न. ग. ३ ॥ ६३

ओर्वडवाच ॥ ३

मग्रहीत। सह ब्रह्म यमासाय विष्णुं शंभुं ययौततः॥ सत्कृतत्वेन पुष्पं प्राहेदं भाषितं मतं॥ ॥ भगवानुवाच॥ सदेवैस्सर्वतीर्थैश्च सर्व
त्रैस्तथैव च। एतैर्वापि कामरूपं नातो न्यदि यते परं॥ इदानीं पीठमासाय देवत्वं याति मानवः॥ अमृतं तं गणत्वं च तत्र शक्नो यमो न हि॥ तस्मै
कुरु महादेव यथा तस्याक्षमो यमः॥ यमे निरलेयत्रासि मयी दानं पुं॥ एतद्विष्णुवचः श्रुत्वा विधिना सहितः सत्पु। अक्षी चकार हृद
ये तद्वचः साध्या साधने॥ विलज्जतान् ब्रह्म विष्णु यमान् वृष भवाहनः॥ आदाय स्वगणान् सर्वान् कामरूपान्तरं ययौ॥ उग्रतारं ततो देवीं
गणांश्च प्राह शङ्करः॥ उत्सा रयन्तु सकला निमा ल्लोका सैनो न्युतं॥ उग्रतारे महादेवि त्वं चापुत्सा दय दुतं। ततो गणाः कामरूपा देवी वाप्य परा
जिता॥ लोकानुत्सादयामासुः पीठं कर्तुं रहस्यकं॥ उत्सार्यमाणे लोके तु चतुर्वर्षे दिजातिगाः॥ संध्या च लगतो विप्रो वशिष्ठः कुपितो मुनिः॥ सोः
पुत्रतारं यादेवा उत्सार्य पितुमीक्ष्य यौ॥ गणैः सह धृतः प्राह शापं कुर्वन् सुदारुणं॥ यस्मात्त्रिंशत्तु वामे तयोत्सारयितुं मुनिः॥ तस्मात्तुं वाप्य
भावेन पूजा भवमसंक्रिंताः॥ भ्रमन्ति स्ते क्व वयस्मा ऋणानां मन्दबुद्धयः॥ भवन्तु स्ते क्वा तस्माद्वै भवन्तः कामरूपकैः॥ महादेवोऽपि यत्स
मो निस्सारयितुमुग्रतः॥ तपोधनं मुनिं दानं स्नेहवदेद पारगम्॥ तस्मान्मे कृपियो भूयाः कङ्कुरश्चास्थिभस्म धृक्॥ एतत्तु कामरूपास्वामे
कैर्दुष्टं भवेद्वरं। स्वयं विष्णुर्न चायाति यावाँ कालमिदं पुनः॥ विरलाश्चागमाः सन्तु जपन्ति प्रतिपादकाः॥ विरलं यत्तु जानाति कामरूपागम
यः सुरैः॥ स एव प्राप्रकालेपि संपूर्ण फलमाप्स्यति। एवमुक्त्वा वसिष्ठ उच्यते तत्रैवान्तरधी यता॥ ते गणा स्ते क्वा ताः कामरूपेभ्य रालये वामाभू

स्या नर

७१

एकान्त २

राष्ट्र
२३१

पुष्टनर्भ वक्रं इत्यसौ मकुं इत्यदो नयोः॥ ब्रह्मो वशी कुं इत्योक्तु रदीनामपि भूरिमा॥ नदी नोष्वेव कानां मनु केनो वशूये। स
जैक फलमो ने वृत्ता जायं तदा करोतः॥

फलं

उग्रतारोपि शंभुर्लक्ष्मणो भवतः॥ आगमा विरलाश्च सन् क्षेत्रस्य प्रतिपादकाः॥ वेदमन्त्रविहीनस्तु चतुर्वर्गविवर्जितं। कामरूपं ज्ञा
तं यद्यमेनात्मसाधितं॥ आगतेपि हरो मुक्ते शापपीठे फलप्रदे। यथानसम्पदं स्थापयति तत्पीठं देवमानुषाः॥ युप्रये सर्वकुण्डानां ब्रह्मोपा
यंतथाकरोतोऽमुमोद्यायां शान्तनोस्तु भाषायां तनयं स्वकं॥ जलरूपं समुत्पाद्य जामदग्न्ये नदीमता। अवतारयं धृष्टक्यं प्रावयन् कामरूपकं
॥ सत्तु ब्रह्म सुतो धीरः प्रावयन् कुण्डसंचयं। आकाशसर्वतीर्थानि भुवि युष्मानि चाकरोत्॥ रौहित्यमात्रं ये केचि ज्ञानन्ति तत्रैव नराः॥ ते
लोहित्यस्नानं प्राप्नुवन्ति सुनिश्चितं॥ न जानन्ति च कुण्डानि येपि तीर्थानि चान्यथा॥ वशिष्ठस्य प्रदेतु प्रवृत्तं तीर्थं गोपनं॥ यः कश्चित्तत्र
जानाति तीर्थानां च विशेषतः। स समाप्नोति तत्स्नान फलं सम्पदं रोत्तमं॥ सर्वनिदीः समाश्रया सर्वतीर्थानि सर्वतः॥ लोहित्यो ब्रह्मणः पुत्रो
याति दण्डं हि सागरं॥ एवं ते कथितं राजन् कामरूपस्य कीर्तनं। यदग्न्यो च ते तुभ्यं तत्पुच्छं गदामिते॥ ॥ इति कारिकापुराणिकाम
रूपपीठनिर्णयः॥ ७२ ॥ ॥ मार्कण्डेय उवाच॥ और्वस्य वचनं श्रुत्वा सगरः स मुनिं प्रति। पप्रक्षे दं द्विजश्रेष्ठ। तर्षं पुं मानसः॥
॥ सगर उवाच॥ अमोद्यायां कथं जज्ञे लौ॥ ॥ ॥ लोहित्यो ब्रह्मणः पुत्रः॥ कथं शान्तनुजायां रतः॥ सकमलासनः॥ पारस्व
णे ययुवो वः कथं जज्ञे पिता महात्मा तत्सर्वं श्रोतुमिच्छामि कथयस्व दिजोत्तम॥ ॥ और्व उवाच॥ शृणुष्व राजशा ईल कथयामि महत्तरं
। आख्यानिं ब्रह्म पुत्रस्य लोहित्यस्य महात्मनः॥ हरि चर्षे महावर्षे शान्तनुर्ब्रामनामतः॥ मुनि रसि महाभागे अमोद्यायामहासती॥ हिर

नानवान्मु तपोरतः। तस्य भाषां प्रहा भाषा

तस्यैव च नंश्रुत्वा स्वयं वृक्षा समगतः ॥ इति निश्चित्य मनसा तपो ध्यानपरो भवत् । दिव्यज्ञानेन सत्त्वो ज्ञो देवकार्यमुपस्थितं ॥ तीर्था
वतारणं चापि हिताय जगतां मुनिः । ज्ञात्वा दकं चिन्तयित्वा स्वभार्यामिदमब्रवीत् ॥ इदं ते जो वृक्षात् स्वं पिता मोक्षे ममाश्रया हिताय स
र्वजगतां देवकार्यं सुसिद्धये ॥ भवत्यानिकटं वृक्षाः स्वयमेव समागतः । त्वमा प्राण्य महाकृत्यं मावयोः सख्यं मर्षय । ततो तिजोऽर्चय कर्तुं ३ स्वदेवतं
महसि मंदवः । तच्छ्रुत्वा शान्तो नोर्वाक्यं ममोद्या भीतलज्जिता । सां नैवं निप्रतं प्राह पतिं मत्ता महासती । नान्यस्य ते जो धास्यामि न चेत्तु विम ने ४
नक्षता । अत्र शंयदिकर्तव्यं पीत्वा त्वं मयि चोत्पद्यते । ततस्तस्या वचः श्रुत्वा युक्तं तथ्यं च शान्तनुः । स्वयं पीत्वा च तत्ते जो भार्यायां से म ५
चयत् ॥ संक्रामिते शान्तनुना ते जो भिर्वृक्षाः सुती ॥ गर्भे दधारा मोद्याम्बा हिताय जगतां ततः ॥ तस्यां कां नैवं संप्राप्ते संयातो जलसं
चयत् । तन्मध्ये तनयश्चापि नीलवासाः किरीटवृक् ॥ रत्नमाला समायुक्तो रक्तगौरश्च वृक्षवत् । चतुर्भुजः पद्मधृत्वा ध्वजशक्तिध
रत्नदा ॥ शिशुमारशिरस्थश्च कोपे तुल्यजलोत्करैः । तं चातं च तथा जातं शान्तनुर्लोकशान्तनुः ॥ चतुर्णां पर्वतानां च मध्यदेशे न्यवीति
शतैकैलासश्चोत्तरेणार्धे दक्षिणे गंधमादनः ॥ जो वारः पश्चिमे शैलः पूर्वे संवर्तकाकयः । तेषां मध्ये स्वयं कुण्डं पर्वतानां विधेः सुत
ः ॥ कृत्वा तं नैवं निनयं शरदी वनिशाकरः । ततो यमधगं पुत्रं मासाद्य दुहिणः सुतं ॥ क्रमतः तस्य संख्यां रू मकरो देह शुद्धये । अथ
काले वक्रुतिथे व्यतीते वृक्षाः सुतः ॥ तो यराशि स्वरूपेण वृद्धे पंचयोजनान् । देवा वपुः संस्थुर्द्वितीय इव सागरे ॥ शीताम
नैव धिउ तस्मिन् स्तोत्रे ॥ स्का २

का. ४-
२३३

कुण्डल

सं०
श. ५

य

लजलेकते देवश्चाप्सरसाङ्गोः। तस्मिन्नवसरे रामो जामदग्न्यः प्रतापवान्॥ चक्रे मातुर्वधं घोरं मयुक्तं पितुराज्ञया। तस्य पापस्य मोक्षार्थं स्वपितुश्चोपदेशतः॥ स जगाम महाकुण्डं ब्रह्माख्यं स्नातुमेकदा। तत्र स्नात्वा च पीत्वा च मातुर्वधं वापनयेत्॥ वीथीं परशुना कुत्वा तंच जामवतारयेत्॥ ॥ सगर उवाच॥ जमदग्नेः सुतो रामः किमर्थं निजमातरं। जघान तस्य माता किं नाम्नी कस्य च ताम् जगाम मुनेः पुत्रकथं जातं तथा कूरो महावसः। यो युद्धकुशलौ वीरो राजान् समपोथयत्॥ तदहं श्रोतुमिच्छामि तत्त्वतो मुनि सत्तम। कथय त्वमहाभाग यदि युस्तथापि मे॥ ॥ श्रौर्व उवाच॥ शृणु राजन् नवहितो जमदग्नेः सुतस्य वै। चरितं स यथा जघ्रे प्राक् कूरतेश्वरः॥ ब्रह्मपुत्रो भृगुर्जमि अचीकतस्तुतो भवत्॥ स्मृतं विचित्रं नृदूमोः कन्यकुब्जगतः पुरा। ददर्श चारस्य गतं जक्रोर्वहं समुद्रवं॥ कुशिकुलस्य तुतंगाधिः क्षूणस्थं नृपसत्तमं॥ श्रृणु तस्य स्य तस्या च पुत्रकामस्य भूभृतः स भार्यस्य सुता यजे देवकन्या समायुगौः॥ अचीको भृगुपुत्रतां भार्यार्थं समयाचत॥ गाधिर्नृपतिशार्दूलः स चोवाच नृपो मुनिं॥ दातुं योग्या सुता मे त्वं त्वदिधाय महात्मने किं ते कः कुलधर्मो मे विद्यते शुल्कसंग्रहे॥ एकत्र कृत्स्नकस्त्रिभिः मश्वानां च नृवर्जसां॥ सहस्रमेकं यो दद्यात्तस्मै पुत्री प्रदीयते॥ ॥ अचीक उवाच॥ दास्योऽश्वसहस्रं तु तव राजंस्तथा विधं। कंचित्कालं प्रतीक्षस्व यावत्तदहमानये॥ एवमस्तीति तंगाधिः रुवाच भृगुः स नदो गंगतीरं कन्यकुब्जं सो गच्छ यसाधने॥ तत्राद्या भृगोः पुत्रो वरुणं यादसां पतिं। तेन दत्तं तथा

भार्यार्थी सो

राम

२३३

१६

सप्तमोऽध्यायः

का.

लेभे सहस्रं वाजिनां मुनिः॥ तेन तत्र तदालब्ध्वा अश्वांश्च नृपसत्तम। तदश्वतीर्थं विख्यातं महाफलकरं परं॥ गङ्गाजलादुत्थितं तु दत्तं सम्पदप्रवेतसा॥ आदाद्याश्च सहस्रं स मुनिर्गाधिमथोपयात्। तानश्वा नृगाधिरादाय पुत्रीं सत्यवतीं स्वकां॥ अचीका यददौ लक्ष्मीं केशवा येव सागरः॥ अचीको गाधितनयां लब्ध्वा भार्यामिति चिन्तितं॥ मुदितः स तयारे मे यथा कामं लुमाश्रये। कृतदारं सुतं श्रुत्वा डडुं पुत्रं लुषां भृगुः॥ अथाजगाम मतिमान् लुषां दृष्ट्वा नन्दचादम्य तीतं समासीनं भृगुं देवगणार्चितं॥ पूजयित्वा तं समासीनं तस्य तुलौ कृतांजलिं॥ ततो भृगुः लुषां स्त्रीयां सुप्रीत इदमब्रवीत्॥ वरं वृणीष्व दास्यामि वां कितं वरं वक्षिणि। अदयस्त्वं क्षरं वापि यत्र ते विद्यते स्पृहा॥ ततः स्तप्य वती पुत्रं तपैमां स्वायं पावनं। मातुश्च वीरम तुलं पुत्रं वरमयाचत॥ स चैव मस्ति तुलैव भूत्वा ध्यानपरस्तदा विश्वमावर्त्त्य मनसा यत्ना कृत्वा संसर्ज सः॥ तस्य निःश्वासवाताकुनिः श्वतं वैव रुदयं। तस्यैतद्वितीयं दत्त्वा भृगुस्तामिदमब्रवीत्॥ चरुद्वयं गृहाणो दे लुषे सत्यवती स्वयं। स्नात्वा तौ अतौ माता तदा तंच करिष्यथ॥ आलिङ्ग्याश्च त्वद्वक्षते माता पुंसवना यवै। तस्मै रक्तकंदोमं सा भोजेति सुतस्ततः॥ तंचोऽम्बरद्वन्द्वं तु तमालिङ्ग्य मितं वरं। भोजसे तव पुत्रस्तु भविष्यति सनातनः॥ एवमुक्त्वा भृगुर्वातो यथेष्टं सापि समातं। अवाप मात्रा सहिता भर्तृपित्रा च भाविनी॥ अथ त्वानदिने श्वत्थ मालिङ्ग्य रक्तकं तरुं। आदाय स्तप्य वती तस्या माता श्रुतिं चरुं॥ परिवर्त्तनं तु तं स्नात्वा दिव्यज्ञानभृगुर्मुनिः॥ अथागत्य तेषां मातुर्वचनं चेदमब्रवीत्॥ विपद्य

यथा न्या ४
पौषं ६३३

प. १५१

राम

सुषां तो १

सुतं

का. पु.
२३४

वेदे

यत्तया भदे वृद्धालिङ्गन कर्मणि ॥ तथा चरु प्रातनेव तत्र तत्र भविष्यति ॥ ब्राह्मणः क्षत्रियाचारः क्षत्रपुत्रो भविष्यति ॥ क्षत्रियो
ब्राह्मणाचारो मातुले भविता सुतः ॥ इत्युक्त्वा भृगुणा साध्वी तदा सत्यवती स्मृतिं ॥ पुनः प्रसदया समो पुत्रो मे स्त्विति तादृशं ॥ एवम
स्त्वितिस प्रोक्ता तत्रैवान्तर्दधे भृगुः ॥ अथ लेभे सुतं दीप्तं यमदयि च गाधिजा ॥ जमदयिस्ततो वेदाश्चतुरः प्रापमाचिरं ॥ प्रकृत्यसिधनुर्वे
दः स्वयंतस्मिन्महात्सुनि ॥ विश्वामित्रोपि सकलान् वेदानां पतथाचिरात् ॥ धनुर्वेदं तथा कृत्स्नं नृपश्चाभूत्तपोधनः ॥ जाज्वल्यमानलेज
सीर्जमदयिर्महातपाः ॥ देवैस्तपोभिः समुनीनत्त कामैस्तस्य वत् ॥ ॥ इतिकालिकापुराणे जमदग्न्युपाख्याने ॥ ८० ॥ ॥
मार्कण्डेय उवाच ॥ अथ काले व्यतीते तु जमदयिर्महातपाः विदर्भराजस्य सुतां मांश्च मनान्ततस्वयं ॥ भार्यार्थे प्रतिजयाहरेणुकांल सप्तसेनानित
क्षणां नितानां ॥ ॥ ॥ सुतस्य सुपुत्रे पुत्राश्चतुरो वेदसमिता ॥ रमन्तं सुषेणं च वसुं विश्वावसुं तथा ॥ पश्चात्तस्यां स्वयं जज्ञे भग
वानमधुसुदनः ॥ कार्त्तवीर्यवधापाशु शकाद्यैः सकलैः सुरैः ॥ याचितः पंचभूतः तेषां रामाकथं लुप्तः ॥ भारवतरणार्थं यज्ञातः परशुना स
हा सहस्रं परशुस्तस्य तं जहाति कादाचन ॥ सैव निजपितामहो चरुभुक्तिविपर्ययात् ॥ ब्राह्मणः क्षत्रियाचारो रामो भूत्कर्मणि ॥ स वेदान
खिलान्तावा धनुर्वेदांश्च सर्वशः चतुरः कृतकृत्यो भूद्देदविद्या विशारदः ॥ एकदा तस्य जननी स्नानार्थं रेणुका गता ॥ सा तु तोये तथा पश्य
न्नामाचित्ररथं नृपं ॥ भार्याभिः सदृशीभिश्च जलक्रीडारतं युतं ॥ सुमालिनं सुकौतिं च तरुणं च द्रुसं निभं ॥ तथा विधं नृपं दृष्ट्वा संजातमदना

करं

राम
२३४

जंगार
१५५३

चरेत् ॥ भूरिष्टमित्रलाभेषु निश्चितेषु वविग्रहः ॥ स प्राज्ञेषु प्रसादश्च सदा कार्यो नृपोत्तमैः ॥ कोषस्य संचयं रक्षां सततं संगोष्ठासं
चरेत् ॥ मन्त्रिणालुनृपः कुर्याद्विप्रान् वेदविशारदान् ॥ विप्रयज्ञानशीलाश्च धर्माधिकुशलं नृजून ॥ मन्त्रेयेतैः समं ज्ञानं नात्त
नैव कुमिश्चरेत् ॥ एकैकेनैव कर्त्तव्यं मन्त्रस्य तु विनिश्चयं ॥ वृत्तैः समलैश्चान्यश्च व्यपदेशस्ततस्ततः ॥ सुसंयुक्तं मन्त्रगुहं स्थूलं
वारुह्यमन्त्रयेत् ॥ अरण्ये निःशलाके वा नयामिन्यां कदाचन ॥ शिशुन शाखान् मृगान् पण्डान् सुकाक्षैः सारिकांस्तथा ॥ वर्जयेत्तमन्त्र
गहेतुं मनुष्यान् विकृतां तथा ॥ दूषणं मन्त्रभेदे तु मन्त्राणां यत्तु यायते ॥ नत रुक्मं समाधातुं दक्षैर्नृपशतैरपि ॥ दंष्ट्रैर्बुधैः एतैर्दुर्गैर
दन्तादण्डयेन्न हि ॥ अदण्डयन् नृपो दण्डान् दण्डांश्चापि दण्डयन् ॥ नृपतिर्विद्यतां प्राप्य चौरं किलिषमाप्नुयात् ॥ दुर्गं तु सततं कु
र्यात् प्रकाशं नकारतोरणौ ॥ भूषिता नगरं देवा दूरे दुर्गं च यंचरेत् ॥ दुर्गमूलं नृपानां नृनित्यं दुर्गं प्रशस्यते ॥ शतमेकौ योजयति ॥ दु
र्गस्थो यो धनुर्धरः ॥ शतं दशसहस्राणि तस्या दुर्गं विशिष्यते ॥ जलदुर्गं भूमिदुर्गं वृक्षदुर्गं त्रयैव च ॥ अरण्यं वलदुर्गं च शैलं जं परि
षोडशं ॥ दुर्गं कार्यं नृपतिना यथा दुर्गं स्वदेशतः ॥ दुर्गं कुर्वन् पुरं कुर्यात्त्रिकोणं धनुराकृतिः ॥ वर्तुलं वा चतुष्कोणं ॥ नान्यथानगरे चरेत् ॥ मृ
दकाकृतिदुर्गं तु सततं कुलनाशनं ॥ यथोसराजस्य लंका दुर्गं सितापुरा ॥ वलेः पुंशोणिता खं तेजो दुर्गैः प्रतिष्ठितं ॥ तद्यस्माद्यजना
कार मन्त्रोदयः प्रिया लुप्तिः ॥ शोभायां शस्त्रैराजस्य नगरं पंचके शिकं ॥ दिवि यद्वत्तेराजत्तदंष्ट्रं भविष्यति ॥ यच्चायोध्या कथं भू

मतामयस्यादिभिः १ १५५२

प. पु. सु. वि. कु. भू. भू. तां। धनु. रा. कृ. ति. त. वा. पि. त. तो. भू. वि. ज. य. प्र. दं। दु. र्ग. भू. मौ. ज. ये. दु. र्ग. दि. क्वा. ले. श्वे. व. द्वा. र. तः। पू. ज. यि. त्वा. वि. धा. ने. न.
ज. यं. भू. पः. समा. पु. या. त॥ त. तो. दु. र्ग. नि. पः. कुर्या. ति. स. त. तं. ज. य. वृ. द्ध. ये। न. वृ. द्ध. णा. त. स. दा. रा. जा. के. ना. ण. पे. म. ना. कृ. ता॥ अ. प. मा. नृ. पो. वि. प्रा.
न. प्र. त्प. हं. दुः. स्व. भा. ग्ग. वे. तं. वि. बो. ध. लु. ति. मि. का. र्क. सी. मा. मी. ते. षां. न. वा. द. दे॥ कृ. त्प. का. ले. पु. स. त. तं. ता. ने. व. प. रि. वृ. र्ज. ये. त। नै. षां. नि. द्यां. प्र. कु. र्वा. त.
ना. य. स. यां. समा. चरे. त॥ ए. वं. नृ. पो. म. हा. बु. धिः. शु. द्ध. म. ए. उ. ल. सं. य. तः। अ. प्र. मा. दी. चार. व. लु. कु. णा. वा. न. सु. प्रि. य. म्ब. दः॥ प्र. त्ये. हं. म. हा. ती. सि. धि.
प्रा. प्रो. ति. सु. ख. भो. ग. वा. न॥ ये. र्ग. लौ. यो. जि. त. श्वा. त्मा. तैः. पु. त्रा. न. पि. यो. ज. ये. त। नृ. प. स्य. किं. स. त. त्वं. स. त. तं. व. ति. ना. श. ये. त॥ स्व. त. त्रो. भूः.
व्य. त. न. यो. वि. कारै. या. ति. नि. श्र. यं। नि. वि. का. रा. य. स. त. तं. तं. मु. षैः. प. रि. यो. ज. ये. त॥ भो. ज. ने. र. स. ने. पा. णे. पु. रु. षा. णां. च. वी. क्षे. ण। नि. यो. ज. ये.
स. दा. चार.ान्. नृ. पः. का. र्क. वि. चे. द्ध. ने॥ अ. स्व. त. त्र. आ. त्रि. यः. का. र्क. यः. स. त. तं. पार्थि. वे. न. तु॥ ताः. स्व. त. त्र. श्रि. यो. नि. तं. हा. ल. ये. सं. भ. व. ति. हि.
। त. स्मा. न्. कु. मा. रं. म. हि. षी. सु. प. धा. मि. र्म. नो. ह. रैः॥ शो. ध. यि. त्वा. नि. युं. जी. या. त्र. यो. रा. या. व. बो. ध. योः। अ. त्रः. पु. र. प्र. वे. शे. तु. स्व. तं. वृ. नि. त्वं.
वे. ध. ये. त॥ स. पु. पु. त्र. स्य. भा. र्क. या. व. हिः. सार.े. त. थै. व. च। अ. यं. वि. शे. षः. सं. क्षे. णो. नृ. प. व. र्मा. मि. यो. दि. तः॥ पु. त्रा. णा. कु. णा. न्या. सो. भाः. वि.
र्या. णा. म. पि. भू. प. ते॥ उ. श. ना. रा. ज. नी. ती. नां. त. त्र. आ. णि. तु. वृ. द्ध. त्य. तिः॥ च. का. रा. णं. वि. शे. षां. लु. त. यो. सं. त्रे. पु. रो. ध. य॥ ए. वं. रा. जा. म. हा. भा.
गो. रा. ज. नी. ति. वि. शे. ष. तां। कु. र्वं. नृ. प. सी. द. ति. स. दा. भू. यः. सि. श्रि. य. म. स्नु. ते॥ ॥ इ. ति. का. लि. का. पु. रा. णो. रा. ज. नी. ति. वि. शे. षः॥ ५२॥ रा. म.

॥ श्री. वृ. उ. वा. च॥ स. दा. चारै. पु. रा. जे. नृ. वि. शे. षा. नृ. शृ. णु. सं. प्र. ति. या. नृ. वृ. शं. नृ. पः. कुर्या. त्ता. नृ. क. लां. शृ. णु॥ सा. ध. वः. क्षी. णा. दो. षा. श्रु.
स. कृ. द्वा. सा. धु. वा. च. कः। ते. षा. मा. च॥ ॥ रा. णं. य. नृ. स. दा. चारः. स. उ. च. ते॥ आ. ग. मे. पु. पु. रा. णे. पु. सं. हि. ता. सु. य. थो. दि. तां। स. पु. रा. दि. पुं. स. दा. च.
रा. नृ. ता. नृ. ग. क्षी. या. नृ. ह. ल्य. व. त॥ स. धी. नृ. य. जे. द्ध. पा. ठै. वृ. लि. हो. मे. श्व. पू. ज. ये. त। आ. दैः. पि. नृ. ल. र्प. ये. नृ. भू. ता. नि. व. लि. मि. त्ता. ॥ मे. त्रं. प्र. सा.
ध. ने. त्वा. नं. द. नृ. धा. व. न. मं. ज. नं॥ स. वं. ग. ह. ल्य. व. कुर्या. त्रि. से. का. यं. य. था. वि. धि॥ ष. क्मे. पु. नि. युं. जी. त. रा. जा. वि. प्रा. नृ. स. म. त. तः। त. थै. व. च. त्रि.
या. दी. लु. खे. से. क. र्म. णि. यो. ज. ये. त॥ यः. स. ध. र्मं. प. रि. त्प. ज्य. प. र. ध. र्मं. समा. चरे. त। तं. श. ते. न. नृ. पो. दं. द्यः. पु. न. स्त. स्मि. त्रि. यो. ज. ये. त॥ सा. म्भ. त. स. रे. पु.
कृ. त्पे. पु. वि. शि. षे. ता. नृ. समा. चरे. त। अ. व. शं. प्रा. र्थि. वो. रा. ज. नृ. ता. नृ. वि. शे. षा. नृ. शृ. णु. ष. मे॥ श. र. त. का. ले. म. हा. वृ. म्भां. दु. र्गा. याः. प. रि. पू. ज. ये. त। नी.
रा. ज. नं. द. श. म्भा. नृ. कुर्या. दै. व. ल. वृ. द्ध. ये॥ पो. षे. मा. सि. नृ. ती. या. यां. कुर्या. त्पु. षा. मि. षे. च. नं। पू. ज. यि. त्वा. श्रि. दे. वी. श्री. पंच. म्पां. नृ. प. श्रु. रे. त॥ श्री. य. ज. ध.
न. धा. न्य. श्रु. वृ. द्ध. ये. नृ. प. स. त. त्म। ज्ये. ष्ठे. द. श. ह. रा. या. नृ. वि. श्वो. रि. षिं. नृ. प. श्रु. रे. त॥ र. वो. हरि. ल्ये. द्वा. द. शं. श. कृ. पू. जां. त. था. चरे. त। वि. शि. षे. तां. लु. नृ.
प. तिः. कुर्या. श. ज्ञा. नृ. व. द्ध. नृ. यो. ये॥ ए. मिः. कृ. ते. र्ज. नं. रा. ज्यं. को. षं. वा. पि. वि. वृ. द्ध. तो. अ. कृ. ते. षे. पु. य. ते. पु. दु. र्भि. क्षं. न. र. क. ल. था॥ जा. य. ने. चे. य. त्सा.
क्षी. वि. शि. षे. तां. ल. त. श्रु. रे. त। श. र. त. का. ले. म. हा. वृ. म्भां. दु. र्गा. याः. पू. ज. नो. वि. धि. ता. पु. रा. षो. कृ. लु. वि. धि. ना. ते. न. का. र्क. य. नृ. पू. ज. नं। वि. धि. नी. रा. ज. न. स्य.
पि. शृ. णु. पार्थि. व. स. त. त्म॥ कृ. ते. न. ये. न. च. आ. नृ. ग. जा. ना. म. पि. चे. द. लं। आ. श्रि. ने. शु. कृ. प. क्षे. वा. नृ. ती. यां. यो. ति. यो. गि. नी॥ ऐ. शा. न्यां. स्व. पु. रः.

का. पु.
२४०

स्येव गृहीयात्स्नानमुत्तमं। नीराजनततः कुर्यात्सं प्राप्तेदिवसे। नृमे। नीराजनस्य कालस्तु। पूर्वमुक्तो मया तव। विधानमात्रं शृणु
मे। कृतकृत्यो भविष्यति॥ एवं हयं महासत्त्वं तु मनोहरमेव वा। पूजयेत्स प्रदिवा। तान् गंधपुष्पांशुकादिभिः॥ तृतीयादौ पूजयि
त्वा नयेत्स यज्ञमण्डपं। तेन निरूपणेनास्य ज्ञानी यातु शुभाशुभं। परराष्ट्रावमर्दः स्यादश्वेयदिपलायते। श्रियते राजपुत्रस्तु यः
दिवाशुभं विमुंचति॥ नीयमानो न गच्छेत्तु महीषामराणं भवेत्। तथैव मुखनासादि शब्दं कुर्याद्विद्यो यदि॥ यत्काष्ठाभिमुखः कुर्या
त्तत्काष्ठां योजयेदि पुनः। उक्थिष्यदक्षिणायतु। पदमेको भवेत्पुनः। तदा यदि समस्तं नृपतिर्विजयेदि पुनः। प्रातर्नीराजनं कुर्याद्विश
स्यं नृपसत्तमं। तत्राष्टौ दशान्। तस्यामेव तस्मात्तरे। कार्तिकेयं च दशान्। तत्राभावे तु पार्थिव॥ ऐतदपुरस्येह हस्तमानेन पोशा
दशादशहस्तानुविपुलं कुर्याद्वै तत्र तोरणं॥ द्वात्रिंशद्वलुदीर्घं तु हस्तप्रोडशविलुप्तं। यत्रार्थमण्डपं कृत्वा मध्ये वेदां विनिर्दिशेत्
॥ वेद्याश्चोत्तरतश्चाग्रवेदां कुर्याद्विपुलं। तत्र संस्थाप्य भागांस्तु पूजितव्याः पुरोहितैः॥ सज्जोऽम्बरशाखाना मर्जुनस्याध्वानृपाम
स्य शंखाङ्कितां च के ध्वजैश्चापिविभूषयेत्॥ तोरणं कनकैर्ब्रह्मै त्वथानानाविधैः शुभैः। भस्माटकं शालिकुम्भं सिद्धार्थं सैधवस्य तु॥
काहदेशे निवर्धनीयात् पुष्टिशान्त्यर्थमेव वा वैश्वं मण्डलं कृत्वा दिक्पालांश्च नवमेग्रहान्॥ विश्वेदेवांश्च मन्त्रेण विष्णुमुख्यान् प्र
पूजयेत्। अज्योत्तिलैश्च पुष्पैश्च मिश्रीकृत्य पुरोहितः॥ रवेस्तु वरुणास्यैव प्रजेशस्य तथैव वा। पुरुहूतस्य विष्णोश्च होमं स प्राह

शा. न्या

रा.

पि.

कुं. दि.

माचरेत्॥ एकैकस्य सप्तैवाश्वेत्तरशतं च वा। कुर्यात्तु प्रत्यहं होमं चतुर्वर्गस्य शान्तये॥ समिधश्चापि होतव्याः पलाशखदिरादिभिः। ओ
उम्बरं च काश्मर्यं मध्वं च पुरोहितः॥ सोमं संविजतान् वापि मार्तिकान् वा यथेच्छया। कुर्यात्तु कलशान् चोत्तरपक्षवयो जितान्॥ दि
पेतेषु घटेषु च समज्जं हरितालकं। चन्दनं च तण्डुलं पुष्पं च मन्त्रः शिला॥ अजने च हरिद्रां च श्वेतान् च नीतथैव वा। भस्माटकं पूर्व
कोषं सह देवी सतावरी॥ वचांश्च नागकुसुमां सोमराजं श्वेतुलिकां। मुथां च करवीरं च चतुर्लसीदलमेव च॥ एतानि निःक्षेपेन मध्ये कलशा
नां पुरोहितः। कनकैर्बहुजैर्यत्तु दारुभिः शुकुश्वेतौ तथा। कर्तव्यः शान्तिकामेन नीराजनविधिं नृप॥ एवं स प्राह पर्यन्तं पूजाभिर्हवने तथा
॥ पूर्वोक्तान् पूजयित्वा च नृपः स प्राह माचरेत्। यावन्नीराजनं कुर्यात्तावद्वाजावसेरुहे॥ रात्रौ नयत्त भूमौ तु निवसेत्तान्निमिकुक्कः। नवाहये
त्तु तुरगं गजं वा तत्र पार्थिव॥ यावत्स प्राह पर्यन्तं यानेनान्येन वै वैजेत्तु भक्षेत्रानाविधैश्चैव मधुपायसयावकैः॥ मोदकैर्वा वलिकुर्या
दन्नं यज्जनसंभवैः। पूर्वोक्तानां तु देवानां स प्राह यावत्तु तमः॥ स प्रमेदिवसे नृपः पूजयेत्तोराणां तरे। सूर्यपुत्रं महाबाहुं दिभुजं कवचो
ज्ज्वलं॥ ज्वलन्तं शुक्लवस्त्रेण केशान् च तस्मात्प्राससा। केशां वामकरे विधत्तु दक्षिणां तु करं पुनः॥ स खड्गं न्यस्य वदो शितसै च वसं स्थितं। ए
वं विधं च वेशं च प्रतिमायां घटेषु वा॥ सूर्यपूजाविधानेन पूजयेत्तोराणां तरे। पूजयित्वा तुरेव तं दिवि गंतुरगंतथा॥ आहारां च रस
मीतं प्रकुचन्दनसमन्वितं। सुवस्त्रं विद्वन्निहिं शस्य पलाशयनादिभिः॥ युक्ते तु होमकुण्डस्य ऐशान्यामश्ववेदिकां। पूर्वोक्तानां ये दश्व

प.

यां ३

का. पु.
२४९

मि

सुत्रगणाय सुभक्त्या विधि सुगंधिनि ॥२॥

गजपलौपथक पथक ॥ गी यमाने गजे राशे पूर्वोक्तनु निमित्तकं । यस्या द्युते नृपतिः फलं चैवावधारयेत् ॥ होमकुंडे वोत्तरत्पां वै
याचे नर्मणि स्थितः । देवविदा वाश्वविदा महिषीवी स्य सैश्वर्यं ॥ नीतां सुरमायाशु भक्तपीतां सुगन्धितां दद्यात्पुरोहितस्तत्र सम
अशान्तिमन्त्रकैः ॥ भक्त्याणां यदि जिघ्रेत तदानीयादु यत्नतदा त्यात्सर्वकल्याणं विपरीतमतो नृप ॥ शाखा मोडु मुरीं तापीः स
कुशां च दौदकैः ॥ आया वतुरगान सर्वान् यानं भूपं च सैको ॥ रथांश्च संलेशे मन्त्रैः शान्तिकैः पौष्टिकैस्तथा ॥ शोचयेद्दुहितैर्विप्रेभ्यस्तु
रङ्गं पुरोहितः ॥ दिक्पालानां ग्रहाणां च मन्त्रैश्चैव चैवैः । वक्रधाताभिषिञ्च्य ततः सौवर्षदिर्पाणं ॥ वीर्ययित्वा नृपं चैव ततो मन्त्रि
णामेव च । राजपुत्रं तथा मातुः सत्या सामपि सैनिकां ॥ कल्याणं दिजशा दूलः सर्वानेव तु वेदवित् । चतुरस्रत्पत्न्यापि ब्रूते वंशान्ति
पौष्टिकैः ॥ मृन्मयं शत्रवं कृत्वा रिक्मन्त्रकैः ॥ हृदि शस्त्रेण विह्वलः शिरः खड्गेन वेदयेत् ॥ आचार्यः करिणां पश्चादभि मन्त्रहयाय वै
पिंदुः प्राभाकरैर्मन्त्रैः दद्याद्वक्त्रे सुगंधं पुनः ॥ तमनेन तु मन्त्रेण समारुह्य नृपस्तदा गजं चतुरंगं पूर्वज्जु दिशं सर्ववर्त्तयितुं ॥ अतिक्रु पुरोहि
ताचार्याः सर्वं नृपं तदा ॥ अनुगच्छेत्तवया निमित्तानि विलोकयेत् ॥ वादित्रयोषेस्तु मुलैरात्तपत्रैर्वृतस्तथा । गच्छेन्नी राजने राजा
दारयन्निव मेदिनी ॥ मणि विदु ममुक्तादिः स्वर्णै रत्नै रलङ्कृतः ॥ कोशमात्रं ततो गत्वा पूर्वद्वारेण पार्थिवः ॥ स्वपुरं प्रविशेद्विप्रे र्यज्ञं या
यात्पुरोहितः ॥ तत्र गत्वा दक्षिणां तु हिरण्यं गंतं याति ॥ दत्त्वा पश्चाद्विजेत्सु दद्यादानीं निशक्तिः ॥ एवं नी राजने राजा वल्लभां चैव

कृत्वा भ्रात्रा ५

भा गच्छेत्तु

राप्र
२४९

२४

होद्विता ॥ प्रेत्येह च स्थिरां लक्ष्मीं नृपतिः प्राप्नुयात्ततः ॥ तमया मृतं सजात सागरोत्तमैश्च व ॥ येन सत्येन वहसे शक्रं तेनेह मां वह ॥
येन सत्येण रोमं ते येन सत्येन भास्करं ॥ वहसे तेन सत्येन विजयाय वहस्वमां ॥ अग्रां तु भूयो मन्त्राभां मन्त्रा रोहणमाचरे ॥ आरुह्य
ये महिषां तु शुद्धात्तेन स्वयंततः ॥ महिषी च ततो भूपं पर्यङ्कोपरि संस्थितं ॥ इति दत्तैः समिद्धाद्यैः स्त्रीभिः सह समव्येता कृते तु भूमि
ग्रहणे तृतीयायां निराजने ॥ सूतकं यदि जायेत तद्वदशक्ति केवलं ॥ सूतकी मृतकी वापि पार्थिवस्तु यथा तथा ॥ वलं नी राजने कृत्वा दि
आत्रं च विशेषतः ॥ सद्यः शौचं भवेद्वाजां व्यवहारं विलोकयेत् ॥ तथा धिवासिते यज्ञे परराष्ट्र विमर्द्धने ॥ अयं ते कश्चितो राजन् नी राज
न क्रमो मया ॥ पुष्यस्नानविधानं च शृणु पार्थिव सत्तम ॥ ॥ इति श्रीकालिकापुराणे गजवाजिनी राजनविधिः समाप्तः ॥ ८३ ॥
श्रीवर्च उवाच ॥ शृणु राजन् प्रवक्ष्यामि पुष्यस्नानविधिक्रमं ॥ येन विज्ञातमात्रेण विद्वानशंति संततं ॥ पौषे पुष्यर्क्षगे च नृप पुष्यस्नानं वि
धीयते सौभाग्यकल्याणकरं ॥ ॥ उर्मि क्षनरकापहं ॥ धित्वा दिउष्टकरणे व्यतीपाते च वैधते ॥ वज्रशस्त्रे हर्षनादौ योगे तु
यदिलक्षते ॥ तृतीया पुष्य युक्ते रवौ शौरिकुजाहनि ॥ तदा सप्तदोषानां तत्स्नानं हानि कारकं ॥ यह दोषाश्च जायान्ते यदि राजोषु
वेतयः ॥ तदा पुष्यर्क्षं जलात् कुर्वाणा स्नानं रेपितं ॥ इयं तु ब्रह्मणा शान्ति रुदिष्ठा गुरवे पुरा ॥ शकार्थं सर्वदेवानां शान्त्यर्थं च जगत्प
तिः ॥ तुषके शास्त्रि वल्मीक कीट केशादि वर्जिते ॥ शर्करा कुमि भस्मा द्वा प्रैरुर्गंधि वर्जिते ॥ काकोलूक कर्कशका कोलेर्गंधे शनकैः

५१

का. ३.
२४२

वर्जिते कण्ट किकुले विभीतक विवर्जिते ॥ शिश्नेष्वातकाभ्यान्तु जलोकाद्यैर्विवर्जिते ॥ सुखानेव म्पकाशौक वकुलादिविभूषिते ॥ हं
सकारंडकाकीर्ण सरसारेयवाशुचौ ॥ पुष्पास्नानाय नृपति ॥ अङ्गीयास्थानमुत्तमं ॥ ततः पुरोहितो राजा नानावादित्रनिः स्वनेः ॥ प्रदो
षसमये गच्छेत् ॥ तत्स्थानं पूर्ववासरे ॥ तत्स्थानस्य कोवेयं दिशि स्थित्वा पुरोहितः ॥ सुगन्धचन्दनैः पात्रैः कर्पूराद्याधिवासितैः ॥ गोरो
चनादिसिद्धार्थैः रत्नैश्च फलादिभिः ॥ गन्धद्वारेति मन्त्रेण जलैः स्वर्णैः सुवासितैः ॥ अधिवात्यतु तत्स्थानं पूजयेत्तत्र देवताः ॥ गणैः
शंकेशवंशकं ब्रह्माण्डादिशङ्करं ॥ उमया सहितं देवं सर्वश्रुगणदेवताः ॥ मातृश्वपूजयेत्तत्र नृपतिः स पुरोहितः ॥ मंगलासकला
कृत्वा नानानैवेद्यपंचमं ॥ प्रदद्यात्पायसं खाड फलमोदकयावकैः ॥ अधिवात्यतत्स्थानं दूर्वासिद्धार्थकादिभिः ॥ तत्स्थाने तत्र भू
तानि सारयेन्मन्त्रमीरयेत् ॥ अपसर्पन्तु ते भूता ये भूता भूमिपालकाः ॥ भूतानामविरोधेन स्नानमेतत्करोम्यहं ॥ ततः करौ पुटी कृत्य
मन्त्रेनानेन पार्थिवः ॥ आवाहयेद्दिशा नैवायुज्यायुष्याभिषेकतः ॥ आगच्छन्तु सुराः सर्वे यत्र पूजा भित्तिष्विनः ॥ दिशाधिपान् च शा
सर्वे ये चान्येऽप्यं सभागिनः ॥ ततः पुष्पांजलिं दत्वा पुनर्मन्त्रं पठेद्दिदं ॥ अद्य तिष्ठन्तु विबुधाः स्नानमासाद्य मामकं ॥ स्वः पूजां प्राप्य
पातारो दत्वा शान्तिं महीभुजे ॥ तत्र स्नानं नृपतीरा त्रिनयेत्तत्रोदितशस्त्रेषु भाष्यभं विद्या ॥ नृपन्तु स पुरोहितः ॥ कृत्वा पूजां तु
देवानां रात्रौ स्थाने नृपः स्वयेत् ॥ शुभाशुभफलं स्वप्ने विज्ञेयं दोषसंमते ॥ ३ ॥ स्वप्ने दर्शनं वेष्ट्वा यदा पुष्पाभिषेचने होमं चतुष्टयं

७२

नगाः

राम
२४२
२०

मंत्रस्था ५

कुर्याद्दिद्याच्चापि गवांशतं ॥ गोवाजिकुंजराणां तु प्रासादस्य गिरेस्तरोः ॥ आरोहने शुभकरं ॥ राजा श्रीवृद्धिदायकं ॥ दधिदेवसुवस्तिनि
भुजंगस्य च दर्शनं ॥ रामादूर्वाक्षितफलपुष्पकटविलेपनं ॥ शीतांशुकुत्रसंस्कृतं पद्मस्य सुहृदा तथा ॥ लाभक्षयकरः ॥ शत्रोरलंका
राश्च भूभृतः ॥ दर्शनं चोपरागस्य निगडेन च वंधनं ॥ मांसस्य भोजनं चैव सर्वतस्त्यविवर्धनं ॥ नाभीमधोतरुत्पत्तिर्मृतं प्रत्यं
रोधनं ॥ अगम्यागमनं कृत्वा पंकगर्जावतीर्णता ॥ पर्वतस्थतथानद्याः प्रोक्ताः शत्रुकर्तनं ॥ स्वपुत्रमारणं चैव पानं रुधिरम
श्रयोः ॥ भोजनं पायसस्यापि मनुष्यारोहने तथा ॥ कल्याणसुखमोग्योद्यः ॥ राजा शत्रुक्षयां तथा ॥ एते सुखप्रकथिताः सर्वका
र्येषु वै नृप ॥ खरोष्टुमहिषाणां तु आरोहो राजनाशकः ॥ नृत्यंगीतं तथा हास्यं पाठं चाप्यशुभप्रदः ॥ रक्तवस्त्रपरीधानं र
क्तमाल्यानुलेपनं ॥ रक्तांकुटमांस्त्रियं चैव काममृत्युमवाप्नुयात् ॥ रूपान्तरे प्रवेशश्च दक्षिणाशागतिस्तथा ॥ पङ्के निमज्जनं स्थ
नं ॥ आर्याणि पुत्रविनाशनं ॥ नाभौ यस्य तत्कृत्यति भवेत्स्वप्ने नृपस्य तु ॥ आदाय गर्भमाडीन् सकुलो जातिशत्रुतां ॥ सतुराज्यान्तरं प्रा
प्य महाकल्याणमाप्नुयात् ॥ दीर्घं विंशतिहस्तं तु हस्तघोडशविल्लतं ॥ कुर्यात्तुल्यदाणोपेतं यत्तम एवमुत्तमं ॥ ततो परे किंपूर्वा
ङ्के मातृका पूजनं चरेत् ॥ कुण्डलाग्रं वसेद्वारां वृद्धिश्चाद्यैतथैव च ॥ चचनाय रुक्तासूरीधूपकर्पूरचूर्णकैः ॥ संपूज्य माण्डपस्था
नं तस्मिन् होमं समाचरेत् ॥ अस्त्राय फट् इत्येवं लिखेत्तन्मन्त्रद्वयं बुधः ॥ मन्त्रवित्मंडलं यत्तत्सूत्रैः कंवलसंभवे ॥ कौशेये वीर्यवति

का. ५
२४३

कारणं प्रथमं एतलं लिखेत् ॥ चतुर्हस्तप्रमाणं तु माण्डलं विलिखेत् ततः ॥ हस्तप्रमाणं प्रथमं ॥ माण्डलस्य प्रकीर्तितं ॥ द्वा राणी मर्द्ध हस्तानि
कस्मिन्का केशो ज्ज्वलं ॥ सितं रक्तं च पीतं च ॥ कृष्णं हरितं मेघं च ॥ शालि च सैश्व ॥ को सुभे ॥ हरितैर्हरितो द्वयैः ॥ कुर्यात्तथा जनेश्वरैः राजा
माण्डलं वृद्धये ॥ पद्मान्ततः समारभ्य ॥ नासां पक्षि मगामिनी ॥ पश्चिमद्वारमध्ये न शतहस्तां विनिर्दिशेत् ॥ प्रत्येकद्वारमध्ये तु पद्मं चै
वाष्टपत्रकं ॥ कुर्यात्माण्डलभागतः ॥ चूर्णैरेव पृथक् पृथक् ॥ चूर्णैस्तु मंडलं कृत्वा ॥ सूत्रानुच्चारयेत्ततः ॥ उच्चार्य स्त्रं प्रथमं ॥ माण्डलं पूज
येत्ततः ॥ भवनाय नम इति ततो हस्तं वियोजयेत् ॥ सखावलं वा हस्तं तु ॥ रजः पातं समाचरेत् ॥ मध्यमानामिकां युञ्जे ॥ रूपविष्टसुरवे क
या ॥ अधो मुखं युज्जित्वा ॥ पातयेच्च विचक्षणः ॥ समरेखा तु कर्तव्या ॥ विक्षिन्ना पुष्पवर्जिता ॥ अंगुष्ठपर्वने पुण्या ॥ समाकार्या विजा
नता ॥ संसक्तं विप्रमस्थानं ॥ विक्षिन्नं रुशरावृतं ॥ पर्यन्तमर्थितं ॥ हस्तमालिखेच्च कदाचन ॥ संशक्ते कलहं विद्या ॥ उद्धरेखा तु विप्रः
हं ॥ अतिस्थूले भवेद्याधि ॥ मृत्पुपीडा विमि ॥ स्ते ॥ विक्षिन्ने भयमाप्नोति ॥ शत्रुपक्षान्न संशयः ॥ कृशायां चैव हानिः ॥ स्यात्किञ्चीयां सर
णं भवेत् ॥ वियोगं वा भवेत्तस्य ॥ इष्टद्वयसुतस्य वा ॥ अविदितां च रेयत् ॥ माण्डलं तु यथे कुर्यात् ॥ सर्वदोषानमाप्नोति ॥ ये दोषाः पूर्व
भाषिनः ॥ शितासर्षपदूर्वाद्या रेखाकार्या प्रमाणातः ॥ विमलं विप्रमं भद्रं ॥ परिमाणं शुभप्रदं ॥ वर्द्धमानं च देवं च ॥ नैतां रं का म द शि
वं ॥ रुचकं स्वस्तिकारं च द्वादशैते ति माण्डलाः ॥ यथास्थानं यथायज्ञं ॥ योजनीया विचक्षणैः ॥ सागरे मथ्यमाने तु ॥ पीयूषार्थं सुरो

लिखेत्तु ३ विमलं रुचकं चैव
नपर

राता २

राम
२४३
२४

नैऋत्ये यजमानं तु रश्यां कोषसंभवः १७

त्करैः पीयूषधारणार्थाय ॥ निर्मिता विश्वकर्मणा ॥ कलाकला तु देवानां ॥ निर्मिता ते पृथक् पृथक् ॥ यतः कृशास्तु कलशाः ॥ ततस्ते
परिकीर्तिताः ॥ नैवैव कलशाः प्रोक्ता ॥ नाम तेषां निबोध मे ॥ गोप्यो पणो ह्यो मरुतो मयुषश्च तथा परे ॥ मनोहा खल भद्रश्च ॥ विजयस्तनुद्र
षकः ॥ इन्द्रियघ्नो च विजयोन वमः ॥ परिकीर्तितः ॥ तेषां मेव क्रमाद्भूषणं न वना मानिया निनु ॥ शृणु तान्य पराण्येव ॥ शान्तिदान्य पराणि वै ॥
क्षितीन्द्रः प्रथमः ॥ प्रोक्ते द्वितीये जलसंभवः ॥ पवनग्रीततो द्वौ तु ॥ यजमानस्ततः परः ॥ कोषसंभवनामा तु षष्ठः ॥ सः परिकीर्तितः ॥ सोमश्च
सप्तमः ॥ प्रोक्तः ॥ आदित्यस्तु तथाष्टमः ॥ विजयो नाम कलशः ॥ शोयोसौ न वम उच्यते ॥ सतुः पंचमुखः ॥ प्रोक्तो ॥ महादेव त्वं पृथक् का घटस्य पं
चवक्त्रेषु ॥ पंचवक्त्रं स्वयंतथा ॥ यथा कामं स्थितः ॥ सप्त ॥ अमदेवादिनामतः ॥ मल्लस्य तु पद्मान्तः ॥ पंचवक्त्रं घटं यजेत् ॥ क्षितीन्द्रं पूर्व
तो न ॥ पक्षिमेजलसंभवं ॥ वायुको वायवं न्यस्य ॥ आग्नेयांश्च प्रिसंभवं ॥ सोमसुत्तरतो योज्यं ॥ अर्द्धक्षिणतो न्यसेत् ॥ न्यसेत्वा कलशां
श्वेव ॥ तेषु चैतानि चिन्तयेत् ॥ कलशानां मुखे ब्रह्माग्नी वायां शंकरस्थितः ॥ मूले तु संस्थितो विष्णुर्मध्ये मानुगणाः ॥ स्थिताः दिग्याल
देवताः ॥ सर्वे वेष्टयन्ति दिशो दश ॥ कुक्षौ च सागराः सप्त ॥ पृथ्वी पाश्च संस्थिता ॥ नक्षत्राणि यहाः ॥ सर्वे तथैव कुलपर्वताः ॥ गं
गायाः ॥ सर्वे नद्यश्च वेदाश्च ॥ चार एव चाकलशे संस्थिताः ॥ सर्वे तेषु तानि विचिन्तयेत् ॥ रत्नानि सर्ववीजानि ॥ पुष्पाणि च फलानि
चारत्वे दृश्यं मुक्ता निमस्य पद्मे तु स्फाटिकैः ॥ सर्वरत्नमयं विलं ॥ नागरोडम्बरस्तथा ॥ वीजपूरकवीजानि ॥ प्राक्का प्रातर्दोडिमा

उज्ज

धातुमयं

जम्बीर १

का

५ स्थ

का-७-
२४४

यवशांलिचनीवारं गोधूमं सितसर्पपां कुंकुमायुक्तकर्पूरमदनरोचनं तथा च नन्दनं च तथा मां श्रीमेलोक्तं नथोत्तमं ॥ कर्पूरं च
एतत्तत्र जलं निर्यासिकास्तुजं ॥ शैलेयं वदरं जातिः पत्रपुष्पोत्तमैश्च कलाशाङ्गैश्च देवीपुष्पैश्च ॥ वराधात्रीं समंजीः
कां तुरुष्कं मङ्गलाष्टकं ॥ दूर्वां सोहनि कां भङ्गां तालमूलशतावली ॥ वस्त्राणां शतलां सुजां सहदेवी गङ्गां कुशां ॥ पूर्वकोषां शिवां पा
ठां गुंजामुरसिकालसौ ॥ श्यामाकं गजदंतं च शतपुष्पं सप्रसक्तं ॥ ब्राह्मीदेवीं शिवां रुद्रां सर्वगन्धानि कालतया ॥ समाहृत्य शुभानेतान्
कलशे विविधानि च कलशेषु यथादेशं विधिं शंभुं गदाधरं ॥ यथाक्रमं पुजयित्वा शंभुं मुख्यतया यजेत् ॥ प्रासादेन तु मन्त्रेण शं
भुतन्त्रेण शंकरं ॥ प्रथमं पूजयेत्तथो नानानैवेद्यवेदनैः ॥ दिग्पालानां घटे चैव दिक्पालानां पि पूजयेत् ॥ पूर्वमहिः स्थापितेषु
ग्रहाणां कलशेषु च नवग्रहान् पूजयित्वा मातृमार्तघटेषु च ॥ सर्वदेवाघटे पूज्याः घटालेषां च थकपथकान्वेतत्तत्र पूर्वो
क्ताः स्मृता मुख्यतमानुपाभस्यै भोज्यैश्च ये यैश्च पुष्पैर्नानाविधैः फलैः ॥ यावकैः पायसैश्चापि यथासंभवयोजितैः ॥ पुष्पस्नान
यनूपतिः पूजयेत्सकलान् सुरान् ॥ दक्षिणे मण्डले स्थाप्य कुण्डं निर्माय पायसैः ॥ समिद्धिः शालासिद्धिर्धैः घृतैर्दूर्वाक्षतैस्तथा
केवलैश्च तथैवाज्यैः पूजिताः कलशाः सुरान् ॥ होमैस्तोषयेद्दक्षैः नृपस्याहिपुरोहितः ॥ होमान्ने मण्डले दिव्यावेदिकायां सपाठः
कां ॥ सेचनाक्षमलंकारां तथा सर्वां न्नियोजयेत् ॥ वृक्षाद्यं तुल्यमं तुल्यं दिक्कुर्याद्यदि गंतथा ॥ चतुरस्रचतुर्द्वारं पद्मकं त्रिकसंज्ञकं ॥ व
र्द्धं तां तुलयावधि ॥ १

राम
२४४
२

सिंहाख्यं ३

होशानपद्ममध्ये गोमुखिकविनायकैः ॥ श्रीश्रीवृक्षधरा रोहा स्वामी देवीं सुतान्विता ॥ बलैः सर्वैरलंकारैः पद्मकार्यं दिहस्त
कां हस्तवित्तारमुक्त्वा यं नवहस्तं दशांगुलं ॥ तानार्थं सार्धं हस्तैस्तु पद्मं वृत्तासनान्वितं ॥ सयाचतुरंगुलादीर्घाः धनुर्मानुषीठ
कां गजसिंहकृताटोपं ॥ हेमरत्नविभूषितां सिल्कास्त्रैः सार्धं वित्तारं ॥ दाडसिनमचापि वा ॥ काद्युचित्रकपटैर्वा उपधानानि कारः
येत् ॥ अन्यैर्वा निर्मितैश्चैव मण्डलकपूरितान् ॥ सयादैर्घाधविस्तीर्णं चतुर्हस्तासुलक्षणा ॥ विसृज्याधिकमिच्छति नृपस्य तु
रुविशया ॥ अर्द्धचन्द्रं समं कुर्यात् ॥ शानम्याचतुरस्रकं ॥ उपधानानि सयायाः कस्मादिमूलभेदतः ॥ षोडशैवतुकार्यणि ॥ वस्त्रं चित्र
सुतानि च यानं सिंहासनं पटं ॥ शयोपकरणादिकं ॥ रथो नूतनयोग्यस्तु ॥ वेश्याउत्तरतोन्यसेत् ॥ तेषां तु पश्चिमे स्वर्णं रत्नौघनिवि
तेवरे ॥ पर्यङ्के यथा ॥ यथा निर्मिते ॥ महत्तरे ॥ उर्ध्वाङ्कादनसंयुक्ते च र्म्मावृत्तं चतुष्टयं ॥ वृषभस्य तथा तां यां सिंहशाईलयोरपि
॥ पादपीठं रत्नपीठं ॥ पादावारोपणं चित्रातस्मिन् पर्यङ्कपट्टे च र्म्मावृत्तं चतुष्टयं ॥ नानालंकारभूषाद्यं नृपतिरत्नमालिनः ॥
स्नापयेद्ब्राह्मणैश्चाहं राजानं सुखसङ्गतं ॥ सम्चीतं कलसं हंष्टं ॥ सुलैर्वस्त्रावशोभितं ॥ कलशैर्वलिपुष्पाद्यैः सपर्यः पूज्यं सुस्नापये
त् ॥ अष्टौ षोडशविंशत्यं शतमष्टाधिकं च वा ॥ कलशास्त्रीं समाख्याता ॥ अष्टिकास्तोत्रोत्तराजयकल्याणदेर्मन्त्रैर्मंगलान्धैश्च शोभयेत् ॥ वैष्णवै
र्यादिकालैर्ग्रहमन्त्रैश्च मातृकैः ॥ आज्यं तेजः समुद्दिष्टं ॥ आज्यं पापहरं परं ॥ आज्यं सुराणामाहारं सर्वमाज्ये प्रतिष्ठिता ॥ भौमान्नरीक्षं दिव्यं वाय

तदा ५

राम
२४४
३

दा ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३० ३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५० ५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १००

का. ३.
२४५

संस्मृती प्रणाममुपगच्छति

श्रीगणेशाय नमः

ने कर्म समागतं । सर्वतदा ज्ञेयं स्यात् । प्रणाममुपगच्छति । ततोपगीयमात्रात् । कर्मलं वस्त्रमेव । कर्मज्ञैः स्नापयेद्भूपं पुष्पात्मानामुप-
रितैः । एभिर्मन्त्रैर्नरश्रेष्ठ । तत्तत्तत्तार्थसाधकैः । मन्त्रैः । सुखात्मानमभिषिञ्चन्तु ये च सिद्धाः पुरातनः । वस्त्राविष्णुश्च रुद्रश्च दिक्पाला-
ः समस्तदेवाः । आदित्यावश्वरोरुर्दशैश्चिने यो मिषग्वरौ । अदितिर्देवमाता च । साहाय्यस्त्री सरस्वती । कीर्तिर्लक्ष्मी धृतिर्महासिनी ।
वाली कुङ्कुमध्या । अदितिश्च सुरसा चैव । विनता कदुरेव च । देवपत्न्यश्च लोकेशा । देवमातर एव च । सर्वस्त्वामभिषिञ्चन्तु । शुभाश्वत्थारः ।
साङ्गणाः । नक्षत्राणि मुहूर्ताश्च । पक्षहोरात्रसंध्यः । समस्तसरादिनेशाश्च । कलाकाष्ठाक्षणा लवाः । सर्वस्त्वामभिषिञ्चन्तु । कालस्या-
वयवास्तथा । वैमाणिकास्तुरगणाः । सरुसिसागरैः सह । सरितश्च महाभागाः । नगाः किंपुरुषास्तथा । वैखानसा महाभागाः । द्विजा वैहा-
यसाश्च योऽमघयः । सप्तदाराश्च कुवर्दाना निधानितु । मरीचिरत्रिपुलहः । पुलस्तकः । क्रतुरङ्गिराः । भृगुः । सनत्कुमारश्च सनत्कुल-
नन्दकः । सनातनः । सनन्दश्च । जैजीषयो भिनन्दनः । एकतश्च दितश्चैव । त्रितो जाबालिकश्च यो । उर्वसा उर्विनी तश्च । काष्ठः । कात्यायण-
स्तथा । मार्कण्डेयो दीर्घतपाः । शुणः । शेफो विदूरथः । और्वः । समस्तसरेश्चैव । श्वाव नोहि पत्न्या शरः । द्वैपायनो यवक्रीडो देवराजः । सहा-
बुजः । एते राये च वरहो । वेदव्रतपरायणाः । स शिखास्तेभिषिञ्चन्तु । सदा रास्तु तपोधनाः । पर्वतास्तरवोऽप्युः । पुण्याः । यातनानि च । प्रजा-
पतिः । क्षितिश्चैव । गोविदश्च स्वमातरः । स्वाह्वर्णा निचसर्वाणि । दिव्या लोकाश्चराश्चराः । अग्निः । पितरस्ताराजी मृताः । खंदिशो दश । एते च

तो

राम

२४५

२५

ग्रह २

ये च वरहवः । पुण्यसंकीर्तनाश्चुभाः । तोयेस्त्वामभिषिञ्चन्तु । सर्वोत्पातनिवर्हणैः । इत्येवं शुभदैर्मन्त्रैः । रतैर्देवैस्तथापरैः । तैर्नारायणै-
र्मन्त्रैर्वृक्षे देवैरोऽसंभवे । आपो हिष्ठा हिरण्येति । शंभवेति सुरेति च । मानसो केति मन्त्रेण । गंधद्वारेत्यनेन च । सर्वमंगलमंगल्यैः श्री-
श्चोति च योगिभिः । इतो वं स्नानमासाद्य गात्रमावर्त्य कर्मलैः । सर्वमंगलमन्त्रेण । वस्त्रकार्यासि कंध्यात् । आचम्य च ततो देवं गुरुं
विशानूपपूजयेत् । ध्वजं च चामरं च । घण्टा च श्वागजास्तथा । मन्त्रजपधारयेत् । ततो गच्छेद्भुता सनातनो गत्वा वक्रिमध्ये । वक्रैः
श्रीर्वाक्षणा र्थिवः । निमित्तान्यनिमित्तानि लक्षयेत् । त्रिविधुभिः । दैवजः । कंचुका मात्वा । वंदिषोरजनैर्दृतः । वादित्रयोषै लुमुलैस्तथा ।
तौर्यत्रिकैः शुभैः । कृत्वा शेषे पुनः शान्तिं । माश्रीर्वाचं चरेदिजान् । पूज्यां चिन्धाय तस्या जु । दक्षिणां कनकान्यतः । आधान्या निचाथवा-
सांसि दत्वा कुर्वाद्यसिर्जनानां ततः शेषजलैः सर्वा नमात्वा दीनपुरोहितः । स च ये चतुरंगानि । सैन्यं चापि सराष्टकं । एवं कृतानुपः प-
श्चात् त्रिरात्रं संयतो भवेत् । मांसं मेषु न हनीत् । चक्रुर्वा मंगल्यसे च न । पुष्पनक्षत्रयुक्तास्तु । तृतीयाय दितुं भ्यते । तस्यां पूज्या सदा-
वाडी । शंकरेण स देवतु । पंचालिका विवाहास्तैः । शिशुनां कौतुकैस्तथा । वैवाहिकेन विधिना । मोदयेच्चण्डिकां शिवं । चतुः । पथेषु सर्वे-
षु । देवदेवी । गृहेषु च । एवं कृत्वा महाशान्तिं । योगं पुण्याभिषेचनं । चतुरंगैः । समं राजा । भार्याभिस्तनयैः सह । राज्यमाप्नुत संयुक्तः । परत्रै-
ह च मोदता । नातः परतरो यज्ञो । नातः परतरो त्वहः । नातः परतरा शान्तिः । नातः परतरं शिवं । अनेनैव विधानेन । नृपतेरेभिषेचनं । यु-
पताकाभिरलंकारं कुर्याद्देवी गृहे तथा । २४५

वराज्याभिषेकं कुर्याज्जपुरोहितः॥ नृपभिषेककरणं मादौ यदि समाचरेत्तच्छ्रेयसाय विधानेन स्थिराश्वसं नृपास्तदा॥
अयं यज्ञः समुद्दिष्टः शक्रार्थं बुधनापुरा॥ एवं यज्ञं नृपो बुधा परत्रेहनसीदति॥ ॥ इति कालिकापुराणे पुष्पाभिषेकः
॥ ८४ ॥ श्रौतं उवाच॥ अथातः शृणु राजेन्द्र शक्रोत्थानध्वजोत्सवं यत्कृत्वा नृपतिर्याति न कदाचित्पराभवं॥ रवौ हरिश्चोदाद
शृणोश्च वणेन विदो जसं॥ आराधयेत्तनु॥ ॥ पः सम्यक् सर्वविघ्नोपशान्तये॥ राजोपरिचरो नाम सुवेर्त्ता मा परास्तु यः॥ नृपति
नेदमखिलं यज्ञः प्रावर्त्तितः पुरा॥ प्रावृक्षालेचनभसि द्वादशमशिते तरे॥ पुरोहितो वदु विधैर्वाद्यैर्गीतैः समन्वितः॥ प्रथमं
शक्रकेतुर्थं वृक्षमामं च वर्द्धयेत्॥ ताम्रतरो वर्द्ध किंश्च कृतमंगलकौतुकः॥ उद्याने देवतागारे विमाने मध्यमध्यातः॥ ये जातास्त
रवस्तास्तु वर्जयेद्वासवध्वजे॥ वृक्षवर्णाशुभं शुक्लं वृक्षकण्टकसंयुतं॥ कुङ्कुमं च दानीयुक्तं॥ लता कुन्तं तरुं त्यजेत्॥ पक्षिवाससमा
कीर्णं कोटरे वृक्षमियुतं॥ पवनानलविध्वस्तं तरुयत्नेन वर्जयेत्॥ नारी संताप्य ये वृक्षा अतिरुक्षा अतिरुक्षाः॥ तान् सदा वर्जये
दीरः सर्वदा शक्रपूजने॥ अर्चुनोश्च त्यक्तं च प्रियकोधवत्पत्तनं॥ उडुम्वरश्च पंचैते केतुर्थे उन्नमाः स्मृताः॥ अन्ने च देवदात्रीयाः
शालाद्यास्त रवस्तथा॥ प्रशस्तास्तु परियाद्या नाप्रशस्ताः कदाचन॥ गत्वा वृक्षंततो रात्रौ स्मृष्ट्वा मन्त्रमिमं जपेत्॥ यानि वृक्षे भूतानि
तेभ्यः स्वस्ति नमो नमः॥ उपकारं गृहीत्वे मं क्रियतां मा सवर्षं भू॥ पार्थिवत्वात् वृक्षयति स्वस्ति ते सुनगोत्तम॥ ध्वजार्वं देवराजस्य पूजे

सुनगा

महेन्द्रव्रजगमतां १ वृक्षं

श्रीरामायनम्

राम

२४६

यं प्रतिगृह्यतां॥ ततोऽपरे कृतं कृत्वा मूलमष्टांगुलं पुनः॥ जले क्षिपेत्तथाग्रस्य कृत्वा चतुरंगुलं॥ ततो नीत्वा पुरदारं केतुं निर्मायत
त्रैवै॥ शुक्लाष्टम्यां भाउपदे केतुं देवं प्रवेशयेत्॥ द्वाविंशदङ्गुलमानं शुभमः केतुरुच्यते॥ द्वात्रिंशदङ्गुलं तोज्यायान् द्वाचत्वारिंशदे
वतु ततो धिकः समाख्यातो द्वापंचाशतततो मतः॥ कुमार्यः पंचकर्तव्याः शक्रस्य नृपसत्तमा शालसया लुताः सर्वा अपराः शक्र
मातृकाः॥ केतोः पादप्रमाणेन कार्या शक्रकुमारिकाः॥ मातृकार्धप्रमाणं मंत्रं हस्तद्वयं तथा॥ एवं तौ कुमारीश्च मातृकाः केतु
मेव च॥ एकादश्यां सिते पक्षे यष्टिन्नामधिवासयेत्॥ अधिवास्या ततो यष्टिगन्धद्वारादिमंत्रकैः॥ द्वादश्यां माण्डलं कृत्वा वा सवंति
स्तृतात्मकं॥ अच्युतं पूजयित्वा तु शक्रं पश्चात् पूजयेत्॥ शक्रस्य प्रतिमां कुर्यात्कांचनीं दारवीं च वा॥ अन्यै जसभूतायाः सर्वाभि
वेतुमृत्मयी॥ माण्डलस्य च मध्ये तु पूजयित्वा विशेषतः॥ ततः शुभमुद्रैर्केतुं केतुमुत्थापयेत्तु पः॥ वज्रहस्तपुरारिघ्न वज्रनेत्रपुर
न्दराक्षे मार्वं सर्वलोकस्य पूजेयं प्रतिगृह्यतां॥ एते हि सर्वमरसिद्धिदायौ रक्षिष्ठितो वज्रधरामरेशा॥ समुत्थितस्तं श्रवणाश्रपा
दे गृहाण पूजां भगवन्नमस्ते॥ एवमुत्तरमेव त्रैकैर्दहनप्रवनादिभिः॥ उडुम्वरेण तन्त्रेण नानानैवेद्ये देवैर्नाश्रपूषैः पायसैराज्यैर्गु
डैर्दानाभिरैव च॥ भक्ष्ये भोज्ये च विविधैः पूजयेद्द्विविधं यो॥ तं दिक्षु दशदिक्पालान् यदंश्च परिपूजयेत्॥ साध्यादीन् सकलान्
वर्त्तिमातृः सर्वास्तनुग्रहां॥ ततः शुभमुद्रैर्केतुं जानिर्वर्द्धिकं संयुतं॥ केतुत्थापनभूमिन् यज्ञवेशास्तु पश्चिमे॥ विधैः पुरोहितैः स

जाना

यष्टि

उन्नेन

का-पु-
२४७

मेवेय

पं-२

वहमिष्ट

कुं गच्छेदात्तासुमंगलेः। रजुभिर्वडुभिर्वडुं यन्त्रमिष्टं समात्तकं॥ कुमारीभिस्तु संयुक्तं दिक्पालानां च पट्टकैः। वृहस्पति
रनन्तस्य नानादवा सुपूजितैः॥ यथा तस्मै यथोद्देशं योजितैर्ब्रह्मवेष्टितैः। युक्तं तं किंकिणीजालैर्वहं घटौघनामरैः॥ भूषितं मुकु
लेरमोर्मालैर्वडुविडुवैस्तथा। वडुपुष्पैः सुगन्धैश्च भूषितं रम्यमालया॥ चित्रमाल्याम्बरैश्चापि चतुर्भिरपितोरत्नैः। उत्थापयेन्म
हाकेतुं राजकीयैः शनैः शनैः॥ तमुत्थाप्य महाकेतुं पूजितं मण्डलान्तरे। प्रतिमानां नयेन्मूलं केतोः शक्रं विचित्रयेत्॥ यजेतुं पूर्व
वत्तत्र शचीमातरमेव च। पुष्करं च जयन्तं च वज्रमेव तं तथा॥ उत्थाप्य यदि गालाः सर्वाश्च गणदेवताः। अपूजयेत् पूजयन्तु
वलिभिः पायसादिभिः॥ पूजितानां च देवानां तेषां होमं समाचरेत्॥ होमान्ते तु वलिंदद्यात् द्वा सवायमहात्मने॥ तिलाः घृतं च क्षतं
च पुष्पं दूर्वातथैव च। एते लुब्धुः कुर्यात् देवान् तैः तैर्मन्त्रैर्नरोत्तमः॥ ततो होमावसाने तु भोजयेदपि सदिजान्। एवं संपूजये
न्निर्गन्तं सप्त रात्रिं दिने दिने। वाह्यगोः सहितो जावेदवेदाङ्गपारगैः॥ सर्वत्र शक्रपूजासु यज्ञेषु परिकीर्तितः। वाता रमिति मन्त्रो वै
वासवस्य प्रियः परः॥ एवं कुं वादिवाभागे शक्रोत्थापनमादितः॥ अवनर्त्तयुतायास्तु द्वादश्यां पार्थिवः स्वयं। अन्नपादे भरणपा
त्रनिशिशक्रं विसर्जयेत्॥ सुप्तेषु सर्वलोकेषु यथाराजानप श्रुतिः॥ घामासां मृत्युमाप्नोति राजा दृष्ट्वा विसर्जनं। शक्रस्य
नृपशार्दूल तस्मान्नेक्षेत तं नृपः॥ विसर्जनस्य मन्त्रो यः सुरादिभि रुदीरितः॥ सार्द्धं सुराः सुरगणैः पुरन्दरशतक्रतो॥ उप
देवान् प्रपूजयेत् २ कृ३

मकरैस्त्रैः

राम
२४७

३०

श्री

क५

हारं गृह्णामं महेन्द्रध्वजगम्यतां। सतकेतुसमुत्पन्ने वारे भौमस्य वै शनैः॥ भूमिकव्यादिकोत्थापिते वासवत्र विसर्जयेत्॥ उत्था
पिते सप्त रात्रिं तथोपलब्धदर्शने॥ यतीत्यशनिभौ मोहो ह्यन्ये द्वेपि विसर्जयेत्॥ सतकेतुश्च संप्राप्ते वतीते सतके पुनः। यस्मिन् न सिंदि
ने चैव सतकान्ने विसर्जयेत्॥ तथारक्षे नृपः केतुं पतति शकुन्तान् तथा॥ न केतौ नृपशार्दूल यावन्न हितिसर्जनं शनैः शनैः पातये
त्। यथोत्थापनमादितः॥ कृतं तथा अन्यथा भग्नैः केतौ मृत्युमवाप्नुयात्॥ विसृज्य शक्रकेतुं तु साङ्कारं तथा निशि। क्षिपेदनेन मन्त्रे
णात्तगच्छे शर्लि नृपः। तिष्ठ केतो यथा कालः यावत्संवत्सरं पुनः॥ भवाय सर्वलोकानां मन्त्रराय विनाशने॥ उत्थापयेत्तु यरवैः सर्व
लोकस्य वै पुनः॥ रजो विसर्जयेत् केतुं विष्टो यं प्रपूजने। एवं यः कुरुते पूजां वासवस्य महात्मनः॥ सतिरं पश्चिमीं भुक्त्वा वासवं
लोकमाप्नुयात्। न तस्य रजो दुर्भिक्षं नेतरो नाप्यधर्मकृत्॥ त्वा स्य न्निमृत्पुं नाकाले जनानां तत्र जायते तत्तुल्यः कोपि नान्यो
स्ति प्रियः शक्रस्य पार्थिवः॥ तस्य पूजा के सर्वपूजा के शवाद्याश्च तत्र गताः सकल कलुषहरिणा धिदुर्भिक्षनाशं सकल भवनि
वेशं सर्वसौभाग्यकारि। सुरपति गृहगामी सृज्जनं शक्रकेतोः प्रतिशरदमनेकैः पूजयेद्भीतिवृद्धे॥ ॥ इति कालिकापुरा
णोऽनुध्वजा ॥ ८५ ॥ ॥ श्रीवडवाच ॥ ज्येष्ठे दशहरयास्तु विष्णोरिष्टं नृपशृणु। येन वाति धिना कार्या सेवि विष्णो
नृपैः सदा॥ प्रत्यवं पार्थिवः कुर्यात् प्रतिमां कांचनीं हरेः। अन्यते जो मयीं तापि दारुविम्बा शिलामयीं॥ तां प्रतिष्ठाप्य वि

का. ७

२४८

लं ४

दि. ४

विनामानोन्माने तु शिलिभिः। प्रतिष्ठां विधिवत् तस्याः कुर्यादि प्रपुरोहितैः। तां संख्याय सुगुणैः प्रतिमां निष्पद्यति।
 वासुदेवस्य वीजेन पूर्वोक्तिविधिना नृपः॥ सर्वे पितारैर्भक्त्या तु वासुदेवं प्रपूजयेत्। पूजाने संकल्पे तत्रैको कुण्डमध्यास्थितेति
 ज्ञात्वा ज्योः सहस्रं जुहुयात् दाऊतीनां हरेः प्रियः। संपूज्य वासुदेवं तु होमं कृत्वा ततो द्विजः॥ नृपस्यानुमतेनानु प्रतिमां
 एषेनयेत्। प्रतिमायाः कपोलौ द्वौ स्पृष्ट्वा दक्षिणपाणिना॥ प्राणप्रतिष्ठां कुर्वीत तस्य देवस्य वै हरेः॥ कृतायास्तु प्रतिष्ठायां प्रा
 णानां नृपसत्तम॥ विष्णुप्राणस्तु प्रतिमाः प्रयत्नं नियतं सयं। प्राणेष्वथागतेष्वम्यां देवत्वं नियतं भवेत्॥ प्रतिष्ठायां तु
 प्राणानां कर्तव्यं प्रतिमासु च॥ यथा पूर्वतथा भावः स्वर्गादीनां न विद्युता। अनेषां मयि देवानां प्रतिमासु च पार्थिवानां प्राणप्रतिष्ठा
 कर्तव्या तस्या देवत्वसिद्धये। सुवर्णं तु सुवर्णं स्यात्तथा दारुशिलापि न॥ अन्येष्वुद्धरूपं वा प्राणान्वा नमते सदा॥ वासुदेवस्य वीजे
 न तद्विष्णोरित्यनेन च॥ तथैवांगानि मन्त्राणि प्रतिष्ठायां स्पृष्ट्वा हरेः॥ तत्तत्तत् हृदये गुह्यं दत्वा शश्वत्तमन्त्रवित्॥ एभिर्मन्त्रैस्तु हृदये
 प्रतिष्ठां तु समाचरेत्॥ अस्मै प्राणाः प्रतिष्ठन्तु अस्मै प्राणाः संरन्ति च॥ अस्मै देवत्वसंख्याये साहेति यजुस्त्वरन्। अहमन्त्रै रक्षि
 मन्त्रैर्वैदिकै रित्यनेन च॥ प्राणप्रतिष्ठां सर्वत्र प्रतिमासु समाचरेत्। प्रतिमा पूजने कुर्यादनेनापि च मन्त्रवित्॥ प्राणप्रति
 ष्ठां प्रथमं पूजाभावविशुद्धये। अस्मिन् प्राणप्रतिष्ठानु प्रतिमा पूजनादते॥ न कश्चित्तु बुधः कुर्यात्कृत्वा मृत्युमवाप्नुयात्। विष्णो

अकृतायां

राम

२४८

स्व १

भां ४

तथैव ४

ली

रिष्टिमिमां कृत्वा द्वादशोपार्थिवोत्तमः॥ तस्यामेव तु पूर्वायां प्रतिमां द्वापयेदुधः॥ एवं दशहरायास्तु कृत्वेष्टिं पार्थिवोत्तम
 ॥ सर्वाङ्कामानवा प्रोति निर्विघ्नोपि सजायते॥ आर्पंचम्यां श्रियं देवीं कुन्दैः संपूजयेत्तदा वासवं गजराजस्य सुपहारैस्तथोत्तमैः॥ त
 स्मात्तैश्चैव मन्त्रैश्च वासुदेवं पुरोहितं॥ अत्रापि पूजने ग्राह्यं माण्डूजादिक्रमस्तथा॥ एवं कृते पूजने तु पंचम्यां च विशेषतः॥ श्रीयुतो
 नृपतिर्भूत्वा नम्राहो निमवाप्नुयात्। सदा चारे विशेषेण कथितस्तव पार्थिव॥ निषेधेषु विशेषानां शृणुयेन विशेषाते संसृज्यतथा
 विष्णुं शिवं मयि पुरन्दरं॥ अदत्ताचतथा दानं भुञ्जीत नृपतिः क्वचित्॥ हारयेदग्निहोत्रं नित्यमेव पुरोहितैः॥ अकृत्वा ह्यग्निहोत्र
 नु भुञ्जन्नरकमाप्नुयात्। नारक्षिते गृहे राजा रत्नदीपवर्जिते॥ स्वपेत्रथा त्रियासर्द्धं न कदाचन सन्निशेत्॥ भुञ्जानः श्रीफलं
 गद्या तथा धात्रीफलं नृपा॥ बुद्धिश्च यकरा ह्येते श्रीश्रीसर्वमूर्तिः॥ निम्नान्तरुखवृक्षाश्च बुद्धिश्च यकरा मताः॥ बुद्धिश्च यकरा त्रितो
 त्तये जायते भोजने॥ भक्षयेदन्नं हं बुद्धिर्बुद्धिहेतुं नृपोत्तमः॥ न पर्यायं विहीनस्तु प्रारोहे दासं नृपः॥ न पानं न शर्मा श्वमारोहे दा
 सणं शनैः॥ नैकस्तु विचरेद्वाजा कदाचिदपि निर्जने॥ मदहेतुं न भुञ्जीयात् कदाचिदपि भोजनं॥ कदाचिन्नोपसेवेत स्वष्ट्यामां समैषु न
 ॥ दर्शित्वानं गयाश्राद्धं तिलैस्तर्पणमेव च॥ न जीवति वृको भूपः कुर्यात्कृत्वा शिमाप्नुयात्॥ न क्षेत्रजादीन् तनया वृजो राजाभिषेचयेत्
 ॥ पितृणां श्राद्धयेत्तितान् श्रौरसेतनये सति॥ श्रौरसः क्षेत्रजश्चैव दत्तः कृत्तिम एव च॥ गृहोत्पन्नो विशुद्धश्च भागश्चैतनया इमेकाः

२४८

२४८

स्व १ ४

पवि ५

हः

का. ३०

२४२

लीनश्च स होठश्च क्रीडः पौनर्वर्ततथा ॥ त्वयं दत्तश्च दासश्च घडिमे पुत्राणां ॥ १ ॥ अभावे पूर्वेषां परान् समभिषेचयेत् ॥
 पौनर्वर्तस्य दत्तं दासं राजेन योजयेत् ॥ दत्ताद्याश्चापितनया निजगोत्रेण संसृताः ॥ आर्याति पुत्रतां सम्यक् ॥ अन्तर्बीजसमुद्भवाः ॥ पि
 तुर्गोत्रेण यः पुत्रः संसृतः पृथिवीपतिः ॥ आचूडात्तं न पुत्रः स पुत्रतां याति चान्यतः ॥ चूडाशायिदि संस्कारा निजगोत्रेणैकताः ॥ दत्ताद्या
 स्तनयाः तैस्तुरन्यथा दास उच्यते ॥ उर्ध्वं च पंचमादृषं दत्ताद्याः सुतान् नृप ॥ गृहीत्वा पंचवर्षीयं पुत्रेष्टिं प्रथमं चरेत् ॥ पौनर्वर्तनुतनयं जा
 तमात्रं समानयेत् ॥ कृत्वा पुनर्वर्तं स्त्रोमं जातमात्रं स्यात् ॥ सर्वस्य कुर्यात्संस्कारान् ॥ जातकर्मादिकां चरः ॥ कृते पौनर्वर्तं स्त्रोमे सु
 तः पौनर्वर्तः ॥ एकौ द्विष्टं पितुः कुर्यात्तत्रार्धं पार्वणादिकं ॥ क्रीडायावन्नितामूलैः सादासीति निगद्यते ॥ तस्यो योजयते पुत्रो दत्तः ॥ पु
 त्रः स उच्यते न राज्ञो राज्याभावे ॥ विप्राणां नापि श्राद्धकृतं ॥ अधमः सर्वपुत्रेभ्यः ॥ तैस्तैस्मात्परिवर्जयेत् ॥ पुराणे सर्वशास्त्राणि संहि यद्यस्मात् ५
 ता सुमुनीरितान् ॥ नाध्यापयेत् नृपः शूद्रैः विहितानि यद्वक्ष्यामि ॥ यत्पराज्ये सदा शूद्रैः पुराणं संहितां यथा ॥ पठितं स्यात्सहीना युराजा
 राक्षेन सान्वयः ॥ मोहादा कामतः शूद्रः पुराणं संहितां स्मृतिं ॥ पठन्नरकमाप्नोति ॥ पितृभिः सह घटं कुलं ॥ शूद्रो ह्यविहितं यत्तु य
 श्च मन्त्र उदाहृतः ॥ तन्वयं विप्रवदना द्वाह्यः शूद्रैः सदैव हि ॥ न योजयेत् नृपः शूद्रं ॥ व्यवहारस्य दर्शने ॥ नियोज्य तत्र तं भूषः तामिश्रेतेन
 पश्यते ॥ हीनां युश्च भवेत् लोको राजा वापि स हान्वयः ॥ कां वाङ्मम पुत्रं वा न भिज्जमजितेन्द्रियं ॥ न द्रु संधितं वापि नृपः कुर्यात् पुरोहितं ॥
 दाया २ ६२ ॥ १ ॥ ॥ ॥

राम २४२

नाभसे

यज्ज ४

नित्यं

वाजि

॥ रूपं तैस्त्वधनं राजा न गृहीयात् कदाचन ॥ न हि जानांतथा राजा धनानि च वदन् नृपि ॥ नारोहे कासुकोन्मत्तं गजं कुर्यात् कदाचन ॥ आरुह्य
 कासुकं तनु परत्रेह विसीदति ॥ अनायुषं न कुर्यात्तु कर्मभूषः कदाचन ॥ सततं वायुघोरं चैव यजेत सकलैर्धनैः ॥ कुर्यात्तु नृपः न घृष्टां
 नृपसत्तम ॥ अंजनाभ्यंजने कुर्यात्तु तामुलस्यापि भोजनं ॥ अतिसूक्ष्मं तथा पश्येत्तु नृपः सूर्ययोः ॥ नैलोक्ये त्वयं नृपः सूर्यं चैव च
 उत्पाते जायते तु दिवं भौमं च शोभतं ॥ नैवेद्यं चैव नृपतिः दृष्ट्वा नृणां यातुं च हंपुनः ॥ सर्वदाम्भ्रं लंकार्यं धारयेत्सह दूतं च ॥ अवत्त्रां
 खादितं गात्रं नाविप्रेयः प्रदर्शयेत् ॥ न तोयेषु मुखं प्रश्येत् ॥ नृणां मांसानि पर्वसु ॥ नारोहयेत्तु खरोष्टं च न नारी मपि उर्विणी ॥ एवं न ययु
 तो राजा चतुरङ्गविवर्धये ॥ आत्मानं सततं रक्षन् सदा वियं विवर्धयेत् ॥ वीर्यं चैव रं रं राजा भवेत्तु नृपः पानकं ॥ वर्जयेत् सारशाका
 शा मत्तं च वदति कर्क ॥ कां त्यराजतराङ्गं तोय पाने नृपः कर्क ॥ सैन्ये सैन्यं वदीर्यं च यकाचि विवर्जयेत् ॥ तामा यः सारशाकां पात्र
 स्थं फलचर्मणोः ॥ शुक्रवृद्धि करं तोयं तनुपानाय यत्नतः ॥ सर्वमूलेषु गुह्येषु सदा शोरेषु निश्चितः ॥ भुक्ते हविर्भोगानि दुष्टा ॥ ५
 नं वृजेत परे ॥ ॥ मार्कण्डेय उवाच ॥ पंचमौर्वलु सगरं शशं समुनिपुङ्गवः ॥ शास्त्राणि चैव सर्वाणि सदा चारान् स उपकान् ॥ वदुःशः कथ
 यामास सगराय महात्मने ॥ तद्वाप्सि यत्तु पुरोर्वंशं कथितं सगराय वै ॥ राजा नीतिः स नीतिः र्यचान्य कृद्विस्तरं ॥ संहिता सुपुराणेषु यज्ञ
 गमचये स्थितं ॥ सर्वं शुश्रूव स गरो मुखं दौर्बल्यधीमतः ॥ ते वा नु कथितं किंचि उच्यते न सत्तमाः ॥ विष्णुधर्मोत्तरे पूर्वं मया रूढं सि भाषि

वै २

सदा चारेषु नृपि तोः ॥ आत्मानं सततं रक्षेत् ४

राम २

का. ७.
२५९

३५

नमः

पृथिवीमवतीर्यसनोहरः॥ मां चतुर्थे विनाशस्य तनयां केशिनीं तवधूं । तव यामासभार्यो मृदुः सपरः समो ॥ यो वनाशोपिमान्
घाता शक्रस्य तवनाददौ । केशिनीं तनयां स्वीयां देवसेनायवां कुर्या ॥ केशिनीमुपगम्याथ देवसेनो नया सह ॥ वाराणस्यां शमुपुण्यां
हरमाराधयच्चिरं ॥ आराधितो हरः प्रीतस्तस्मै ह्युपदेयते ॥ सोऽपि देवहरां तस्मादिष्टमेव वस्त्रयं ॥ यावज्जुसूर्यो भवितो तव वस्त्रिषु तु
सत्ततिः ॥ अस्याप्येव गव्यामेव मधुसूयैवराजतां ॥ समन्तो मम वंशतं नित्यमेव भविष्यति ॥ इत्यादयवरां सोऽपि देवसेनो महाकृतीः
॥ शक्रस्य प्रदानेन चिरंतं जेपुरी ॥ देवसेनोऽपि केशिनीं जनयामास पुत्रकौ ॥ संप्रतं शृणु तौ युयं नामतः कीर्तितं स्थि ॥ सुमन
वसुदोऽसतधुसूयवतः कृती ॥ नीलो विवेकी ते ते सर्वे शास्त्रविशारदाः ॥ सर्वे वंशकराः पुत्राः देवसेनस्य सत्तमाः ॥ अथ काले तु संप्रा
प्तं देवसेनोऽपि भार्यया ॥ पुत्रे पुत्रा ज्योतिः क्षिप्य स्त्रीतो विद्याधरः क्षयं ॥ ततस्ते तस्या तनयाः कृत्वा सुमनसं नृपं ॥ वसुदामो ह्यदयः सर्वे
वसुजुश्रोतमांश्रियं ॥ जातः सुमनसः पुत्रास्त्रयः शूरामहावलाः ॥ सुमतिश्च विरूपश्च सद्यः शास्त्राख्यपारगाः ॥ सुमतेरभवत्कन्याः
सुतः सस्यस्य डिंडिमः ॥ विरूपस्य भवद्भाधि गंधिर्मित्रो भवेत्सुतः ॥ तेषां कल्यो भवद्भाजा केन्या तु विजयो भवत् ॥ यो विजित्य क्षितिं स
र्वं पार्थिवान् भूरितेजसा ॥ शक्रस्यानुमते चक्रे खाण्डवं शतयोजनं ॥ यत्सखासाची ह्यदहत पाण्डुपुत्रः प्रतापवान् ॥ आवहत्पर
मां प्रीतिं ज्वलनस्य प्रतापवान् ॥ ॥ सप्रयउचुः ॥ कथं खाण्डवं न चक्रे विजयः शतयोजनं ॥ तदयं श्रोतुमिच्छामः कथय सुतपो

विजयं कीर्तितं वदन्तः ३

राम
२५९

भंशो २

खाण्डवी २

धनं ॥ ॥ मां कृते यउवाच ॥ सोमवंशो भवद्भाजा महासलो महावलाः ॥ धीरः सुदर्शनो नाम वारूरुपः प्रतापवान् ॥ स वै हिंदो
नालि दूरे नातिमहावलां ॥ सिंहान् व्याघ्रान् समुत्सार्य कृत्वा पितृपोधनान् ॥ खाण्डवी नाम नगरी मकरोत्तमशोभना ॥ विंशत्योजन
नीली स्यात्मा यतः शतयोजनं ॥ पुत्रे प्राकारसंयुक्ता आदौ नासुदतो रणाम् ॥ निम्नाभिरतिदीर्घाभिः परिरक्षाभिः समावृता ॥ दीर्घिका
भिश्चोपवने वृक्षभिश्च सरोगतैः ॥ आकीर्णं च तथा रामै रूतैरेरिमानवैः ॥ सोऽसुतः सततं यजु जनादेवातिविस्थितान् ॥ स
र्वत्रैव मुदा युक्ताः सर्वभोगसमन्विताः ॥ स वै सुदर्शनो राजा खाण्डाभूमिं विदार्यते ॥ गंगां कनखलां देवीं वाहयामास खाण्डवीम्
॥ अर्पित्वा खाण्डवीं मध्ये तेन खाण्डेवर्षाभिः ॥ तक्रानुवक्रासाभूत्वा याति शीतां नदीं प्रति ॥ सजिता सकलान् वृषान् विना
न्याहृत्य भूमिपः ॥ राशीचकार खाण्डया मयोरनेकशः ॥ अन्येषां नगरेभ्यस्तु जनीनी यभूयति ॥ खाण्डवां वासयामास ह्येषां
दृष्टि सुदर्शनः ॥ देवदानवगंधर्वान् जिह्वाजिह्वायुर्वीकृती ॥ देववृक्षं देवराजं देवीं चापितथोषधीः ॥ खाण्डवां रोपयामास भू
पालश्च सुदर्शनः ॥ सै सहि सुं रजि सुं च भूयति तं सुदर्शनं ॥ कलौ पकारं वृक्षं देवानां च तथा नृणां ॥ वाराणसि पतिं वीरं वि
जयं जयशालिनं ॥ स चायं कृत्वा सातिव्यं तद्वरे सन्ययोजयेत् ॥ विजयो विवरं लब्ध्वा महावलापराक्रमः ॥ सुदर्शनस्य नृप
ते रवकन्दमथाकरोत् ॥ तामहं सोमवत्कन्दं विजयश्च सुदर्शनः ॥ चतुरंगवलेनाशु युद्धायाभिमुखो भवत् ॥ विजयोरथमा

अश्वत्थं ततो जातः ३ इति ५ वि ४

नामवके अदरकन्दं विजयस्य सुदर्शनः ॥

रुह नि योजाचतुरङ्गिणीं॥ सेनां सुदर्शनं योद्धुं संमुखो भवदंजसा तदा महद्युद्धमासी विजयेन महात्मना॥ सुदर्शनं स्पष्टपते वृत्र
 वासवयोरिव सुदर्शनस्य सेनानी रुमं च नाना मदीर्यवान्॥ कांचनं रथमासूय विजयं संमुखो भूयात्॥ अक्षौहिण्यलुप्तप्राप्त्यपरि
 वार्य समन्ततः॥ रुमं च शत्रुसेनां नि मर्द्धय च युधाः॥ विजयस्य च सेनानी संजयः परिपुंजयः॥ नगानां केन जग्राह रुमं च सह से
 निकं॥ तयोर्महदभूत् युद्धं सेनायोर्वीरयोर्महत्॥ तवर्षशरवर्षेण रुमं चानश संजयं॥ कुर्वेश्वापिमहानादं गजं दृष्ट्वैव कैरी॥ रुम
 नानैव विंशत्या वाणैर्विधाय संजयं॥ चुरप्रेण धनुस्तस्य चिक्रे दशतहस्तवत्॥ सोपिका मुकुमादाय तदान्यत् संजयस्त्रिभिः॥ वाणैर्वि
 द्वाप्त्यभलेन धनुः चिक्रे दशतहस्तवत्॥ शतानां चैव नागानां सहस्राणि च पंचषट्॥ पुत्रीनां वाजिनां त्रीणि सहस्राणि च॥ संजयो
 निजघानाशु वाणवर्षैः सुदारुणैः॥ अथान्यदनुगदाय रुमं चानुकुपितो भृशं॥ भलेन सारथेन स्य शिरः काष्ठादपाहरत्॥ हयांश्चा
 त्यचतुर्विंशत्या वाणैर्विधाय मक्षयं॥ चतुरः पंचभिर्विधै रविधायैः पिसंजयं॥ संजयोऽपि विवेगेन गदामादाय तत्क्षणम्॥ अतस्तीर्य
 रथात् पतन्नां रुमं च मपाधावत्॥ अर्धान् संजयन्तं रुमं चानरुहत् हस्तकः॥ शरवर्षेण संकाय वारयामास तत्क्षणम्॥ गदया भ्रा
 मणेनासौ निवार्य शरवर्षेण॥ आससाद मरुत्तं केशरी वमहा गजं॥ आसाय तां गदां उर्वी माविधांती व संजयः॥ एकेणैव
 प्रकुरेण सरथं तं अपोथयत्॥ पपात महावीरः पृथिव्यां गदया हतः॥ वज्राहतो यथा शैलः पृथुतोऽलमधगः॥ रुमं च न निपतितं दृ
 षत्

जुस धा

राम

२५२

३५

द्वाराजा सुदर्शनः॥ शोककोप समाविष्टः सधूमं वपावकः॥ जज्जालाकुलदेहोऽपि क्रोधेनातीव संयुतः॥ आरुह्य जवनै रश्वै र्युक्तं वैया
 धुक्त्तिना रथं कांचनचित्राङ्गं सिंहध्वजविनिः सृतं॥ आयुक्तो धनुरादाय विस्मयं च पुनः पुनः॥ स सेन्यं संजयं राजा समादत्त
 तवेगवान्॥ अथास्य निशितैः शस्त्रैः सेनामग्रगतां भृशं न्यहनत् सकलान् राजा मृगानिव मृगक्षिपः॥ एकामक्षौहिणीमग्र
 गमिनीं विपुलौजसं॥ क्रोधेन न्यहनत्तमां सीवदिवकरः॥ हत्वा ह्यक्षौहनीमेका मासाय संजयं नृपः॥ वाणैः षड्विंशतिवाच
 जमेकेन चिक्रे दं॥ संजयोऽप्यथ विंशत्या ददिविद्धा सुदर्शनं॥ ललाटे ह्येकवाणेन प्राविधाय कृतहस्तवत्॥ चुरप्रेण सिको दण्डं भि
 तावद्भुः प्रतापवान्॥ सारथिं दशभिर्विधैः पुनः विधाय संजयं॥ को दण्डमन्यमादाय ततो राजा सुदर्शनः॥ शरवर्षेण भीमेन
 ववर्षाती व संजयं॥ तयोर्महदभूत् युद्धं वलिविस्मयकारकं॥ शस्त्रै रश्वै र्वृहद्वर्षैः सी दैव वलिवा सयोरिव॥ ततः सुदर्शनो रा
 जा भलेनास्य ददं धनुः॥ चिक्रे द सारथिं तस्य जघान निशितैः शरैः॥ स्वयं संजयं वाहान् संजयः परवीरहा॥ धनुरन्यत् समा
 दाय परिवार्य सुदर्शनं॥ विधाध दशभिर्विधैः धनुरप्यकिनत् ददं॥ शराशाना न्नरं राजा समादाय सुदर्शनः॥ संजयस्य च
 तुर्विहान् शरैर्निमेषमक्षयं॥ अक्षौधनुश्चिक्रे द तं विधाध पतत्रिभिः॥ विरथः किन्नधत्वा॥ संजयः खड्गं चर्मनीं
 आदाय संमुखो रासे ह्यदवकुपितो भृशं॥ तस्य चापततः खड्गं कुलप्रेने सुदर्शनः॥ विधाचिक्रे द भलेन चर्मचाप्यकिनत्

दा॥ अथ दुर्गंतर्पणं संजयः स्यान्नोत्तमं। सुदर्शनस्य सत्तु कराम्पापातयते किंतौ॥ रथाभ्यां संगतस्याशु संजयस्य सुदर्श
नः॥ शिरःचिह्नं दृष्ट्वा न तो सौम्यपतदुवि॥ सपपाततदा तस्य रथाभ्यां सेमहावलः॥ कृत्तश्रुपशु नारणे पुष्पितः सालवृक्षवत्
॥ संजयं पतितं दृष्ट्वा विजयः क्रोधं संयुतः॥ महाता संखनादेन आपूर्य सुलभस्थलं॥ रथेन सस्रवित्रेण व्याघ्रचर्मविराज
ता॥ केतुना वृषभेनाथ योजनाद्वै किं तेन च॥ नादयन् कुकुभः सर्वा रौघपरिवेष्टितः॥ विमुञ्चन् शरवर्षाणि समासेदे सुदर्श
नं॥ आसाद्य तं नृपो भूयो विजयः परवीरहा॥ हृदिभिर्द्वात्रिभिर्वीरैः। स्तब्धतिष्ठेति वाववीत्। सुदर्शनोऽपि विजयं न दत्तं कुंजरो
पमं। दशभिर्निश्चितैर्वीरैः विद्वाचिह्नं दत्तं दनुः॥ अथ किं न धनुर्वीरं यत्क्रमेण त्रिभिः शरैः निर्भिष्टं। अथ महानादं ननादाति
सुदर्शनः। स्तेपि धनुः समादाय कङ्कपत्रैस्त्रिभिः शरैः विद्याधरदृष्टये वीर्ये विजयेऽपि सुदर्शनं॥ ततस्तु तं समुदिश्य महाशक्तिं
सुदीपितां। नागकन्यां कोपयुक्तां लेलिहानां मिवातुलां॥ स्वर्दि एषं सुतीक्ष्णायां तैलधौतां सुनिर्मलां। समुद्रम्याथ चिह्ने पति
जयः शात्रवं प्रति॥ सुदर्शनस्य हृदये ससौक्तिः प्रविवेश ह। सविह्नलो रथोपसु। ह्यधो वक्रउपाविशत्॥ तस्मिन् मोहमापन्नेः स
नृपतौ च सुदर्शने॥ तस्यायं सथापय्ये स्थिताः तत्र सैनिकाः॥ तान् सर्वाद्यहं डाजा सणमात्रादिजोत्तमाः॥ रथान् दशसहस्राणि ताव
न्येव च दत्तिनाम्॥ पंचविंशसहस्राणि वाजिनां चतरसिनां। लघुत्रयं तु पत्नीनां। कृणुमासौ येषोऽथ यत्॥ स तु लब्ध्वा ततः संतां ध

तः २

न

स्थो २ शब्दो

राम
२५३

नुसदा ये वेदं। शरवर्षेण विजयं सर्वं सुदर्शनः॥ निवार्य शरवर्षेण विजयं सुदर्शनः॥ भर्त्स्य नकार्मुकं सज्यं सत्यमिहैव
विह्वलं तत्॥ सारथे लुशिरः कायाऽद्वेष्टेनापाहरत्ततः॥ हयांश्च चतुर्वासांश्च प्रेषयामास मृत्यवे॥ अथैनं विरथं भूयं दृशभिः क
ङ्कपत्रैः विद्याधरदृष्टये भूयं ननादत्त सुदर्शनः॥ स किं न धन्वा विरथो गदामादाय वेगवान्॥ विजयो विजयाकांक्षी सुदर्शनः
धारयत्॥ आपतत्तं महा दानैर्वर्षैः सुदर्शनः॥ चतुर्वर्षसु यथा वारिदः पृथिवीधरं॥ विजयः शरवृष्टीतां प्रोक्त्वा शत्रुमा
णैर्न वै॥ गदाहस्तं रणं सादचतत् कृणुत्॥ आसाद्य तं महावीर्यं विजयोऽथ सुदर्शनं॥ अस्त्रैः प्रयत्नं च गदां पातयामास
भूतले॥ गिरेः शृंगं त्राशनिविदारितं॥ यथा सुदर्शनो राजा दारितो गदया पतत्॥ तस्मिन्निपतिते भूयः सेनापतिः स सैनि
कः॥ भयात्संप्र श्रुत्वा प्रदिशस्तथा॥ नष्टेषु तस्य सैन्येषु विजयः स्वाण्डवीपुरीं॥ प्रविश्य ददृशे तत्र राशीभूतान् गिरी
निव॥ सुवर्णं वयान् चक्रुः पुरः॥ दृष्ट्वा स रांसितत्राथ प्रफुल्लकमलान्विव॥ हंसकाराण्डवानादैर्नीदितानि समन्ततः॥
राशिन् सुवर्णं निवविल्लतान् पुष्पितान् देववृक्षांश्च भ्रमद्भुमरभूषितान्। प्रासादं विपुलान् शुभ्रान् कैलाशसद
शान् सुगंधाभ्यां प्रतिगेहे यवस्थितान्॥ प्रफुल्लनयनौजा विजयः परवीरहा॥ मेनेमरावतीं सातु पुरीं चिति
गतां रपतिं नगरीं सुरेश्वरः॥ समेत्य विजयं प्राह शांतयंश्च च्यागिरा॥ ॥ इन्द्र उवाच॥ राजन् सहासी देवानां ग

तां

रा

सरो

का. उ.
२५४

रथसक्तिनां

एतानाम् ^ध सर्वयक्षाणां मुनीनां च मनोहरं ॥ सर्वानुत्सार्य देवांश्च मम चापि प्रिये रतः ॥ भुंक्ता वनमिदं युयं आसाद्यं च तपोध
 नः ॥ खाण्डव ^य राजा सुदर्शनः ॥ तदिरं पुनरेव त्वं न कुरु नरोत्तम ॥ तत्राहं विहरिष्यामि तच्च केन समं हेरः ॥ मुनीनां च तपस्या
 नमस्तु ते प्र ^य षातिवयक्षाणां किं नराणां च पार्थिव ॥ ॥ मार्कण्डेय उवाच ॥ एतच्छ्रुत्वा वचस्तस्य शक्रस्य विजयस्तदा ॥ त
 नमेवाकरोत् ॥ शक्रगौरवात् ॥ गच्छन्तु भो यथास्थानं प्रजाः सर्वा यथेक्षया ॥ येषां वाह्यां स्तिलोकानां यदाभ्युगमने पुनः ॥ व
 राणां सीते गच्छन्तु म ^य षातिताः ॥ ततस्तस्य वचः श्रुत्वा जनाः केचिच्चिजंपदं ॥ नृमुर्ध्वराणां सीकेचिद्विजयेनाभिपालिताः ॥ तेषां धना
 नां तां राशीनुरत्नानां च प ^य दयक ॥ अश्वानां मङ्गलानां च कूपानां विजयस्तदा ॥ वीरुधैर्वाहयामास पुरीं वाराणासीं प्रति ॥ गन्धर्वानां
 च देवानां यदानीं तं हठात् ॥ रत्नदार्वादि कं यत्तु विजयं तस्य सादृश्यात् ॥ तैलैर्नीतं च खाण्डव्याः सख्यानं प्रति द ^य धितैः ॥ विंशत्योजैर्विस्ती
 र्णां शतयोजनमायतां ॥ तां पुरीं विजयश्चक्रे नचिरादेवैव न ॥ तस्मिंश्चक्रस्य सम्मत्त्या तच्चकः सहितो गणैः ॥ उवाससुचिरं तत्र ततो वै निर्ज
 नं वनं ॥ ततो देवाश्च गन्धर्वाः कीडन्ते सरसाङ्गनाः ॥ आसंस्मृत् विजयं ^य भूपदसं विजयावहं ॥ अष्टाविंशतिमेवापि युगे दा परशेषतः ॥ वक्रि
 वीर्यरूपेण निष्कां विष्णुमया वात ॥ दातुमङ्गीकृतं भिक्षां तदा पाण्डुसुतेन वै ॥ वक्रिरूपं समाख्याय जिह्मवचनं वीत ॥ अहमग्निः पा
 ण्डुपुत्र यस्तभागातिभोजनात् ॥ व्यथितो ह ततो व्याधिं मम त्वं नाशयाधुना ॥ खाण्डवं नाम विपिनं सपक्षि मृगराक्षसं ॥ यदि मां भोजयिष्ये

जि२

श्व३

म२ यदि मां वं मां भोजयितुं

राम

२५४

तत्प्राज्ञो हि महाभाग वने तस्मिन् नियोजय ॥ यथाहं सकलं भो ^{कुं} प्रोक्षितुं त्वत्पसादतः ॥ तस्य तद्वचनं श्रुत्वा स व्यासः श्रीमहाबलः
 दाहयामास विपिनं तत्सर्वं प्राणिं स सुतं ॥ २
 तं शक्रो विश्वे तवाहन ॥ तदा समेत्य सौ व्याधि स्प्रयस्य तिस्रो विराता ॥ पुरातुं विजयो राजा खाण्डवी नाम तं पुरीं ॥ भुंक्ता वनं य
 तः चक्रे तेन तत्खाण्डवं वनं ॥ मदर्धं देवविहितं वनं तच्छेत्तवाहनं ॥ विरोधात्तैश्चक्रस्य नृस्यं भोक्तुमुत्सहे ॥ देवकीतनयेनासौ
 वासुदेवेन पालितः ॥ खाण्डवं दाहयामास ब्रह्मनस्य हिते रतः ॥ सुप्रीतः प्रददौ तस्मा ^य अर्जुनाय महात्मने ॥ वक्रिधनुश्च गा
 ण्डीवं वासां देवनिर्मितं ॥ अक्षय्ये च सुधीदिव्ये रूपतां चतुरो हयान् ॥ हनुमता ^य धिष्ठितुं महानं वनं रक्षजं ॥ खड्गं च त्रि ^{तं}
 शिखंती कूं दहनः स व्यासाचिने ॥ निरोगश्चाभवत् वक्रिस्तदा जिह्मप्रसादतः ॥ तैर्वाणैस्तेन धनुषा तेन खड्गेन केतुना ॥ तद
 श्वस्य दनेनापि विनिर्जै फालुनोरिपून् ॥ एवं भैरववंशेषु संयातो विजयो नृपः ॥ खाण्डवं नाम विपिनं च चारुमहाकृती ॥
 विजयस्य सुताज ^य त्रयोदश महाबलाः ॥ द्युतिमान् सौमदर्शी च भूरिः प्रद्युम्न एव च ॥ क्रतुः कृणो विरूपाक्षो विक्रान्तो थ
 धनंजयः प्रध ^य नः केतुः तैर्परि श्रैररोपः ॥ एषां राजा भवद्दीरो ^य सौम्यो परिस्तुथः ॥ वाराणास्यां नगरां यो यस्तलचं
 पुराकरोत् ॥ ^य रः कोपि नाशीनापि भविष्यति राजोचितो महाभागो यथोपरि रस्तथा ॥ एषां पुत्रैश्च तैश्च व्याप्तं स
 र्वमिदं जग ^य शकः संख्यां शक्योति भुवि मादृशः ॥ क्रमाद्वैरववंशेन व्याप्तं लोकमिदं त्रयं ॥ एतद्वः कथितं विप्र सत्ता
 नं भैर ^य वाकथामात्रं नापुत्रो जायते नरः ॥ इदं यः कीर्तयेत्पुण्यं चरितं विजयस्य यत् ॥ स ततं विजयस्तस्य जायते न
 तं कः संख्या ^य लो५ तुं२

ज्ये

तं२

४२५

शुक्रा ४

पराभवः ॥ सायसु एणुयादिदमुत्तमं ॥ तस्य वंशस्य विद्धे दो न कदापि विष्पति ॥ ॥ इति श्री कालिका पुराणे भैरव वंश
 नुकीर्तने ॥ ८ ॥ मार्कण्डेय उवाच ॥ वेतालस्य च सन्तानं शृणु मुनि सत्तमाः ॥ यं शृणु सर्वपापेभ्यः तत्क्षणं देवहीयते ॥ दत्त
 स्य तनयः भूत्वा ॥ चामिनामतः ॥ गवां माता ॥ ॥ महाभागा सर्वलोकोपकारिणी ॥ तस्य त्वितनया जज्ञे कापोतस्य प्रजापते
 ॥ नामासा रोहिणी ॥ सर्वकाम उद्यान एणं ॥ तस्यां जज्ञे शुनः श्रेफात् मुनेरिति तपो ज्वेलोत् ॥ कामधेनुरिति ख्याता सर्वलक्षण
 संयुता ॥ सा शिताम्र ॥ तेषां शाचतुर्वेदचतुः पदा ॥ ॥ नैश्वर्यं निर्धर्मार्थं कामप्रसवकारिणी ॥ सा सुतं तु गरीरात् कालेन महता सती
 ॥ निर्मलं यौवनं कामधेनुस्य ममोहरं ॥ तां चरन्ती मेरुपृष्ठे चारु रूपां रलंकृतां ॥ ददर्श स तु वेतालः कामुकः प्रत्यपद्यते ॥ तं च कामुक
 वेतालं विं कामां कामधेनुका ॥ पशुधर्मात् स्वयं भेजे तं पुत्रं शशभृजुतः ॥ सो वापत स्यां परममामोदं शङ्करात्मजः ॥ सा चापि परमांत
 स्मिन्मुदं मां प्रतिहर्षिता ॥ तयोः प्रवृत्ते सुरते तस्यां गन्धे निवर्तदा ॥ काले प्राप्ते तु सुपुत्रे कामधेनुर्महावृषं ॥ सो चिरेणैव कालेन सुमहा
 नृपप्रभो भवतु ॥ महाककुदसंयुक्तः चारुशृङ्गसमन्वितः ॥ उत्क्षिप्तविचलतकर्म युगलोदीर्घबालधिः ॥ ककुदेन वशः शङ्काभ्यां कर्मा
 भ्यां सतिताम्रवतः ॥ विचरन् दृष्टो देवैः शङ्कैरिव सिताचलः ॥ वेतालस्य करोत स्य नाम शृङ्ग इति द्विजाः ॥ स तु शृङ्गो ज्ञानशाली समा
 राधये दीश्वरं ॥ सोऽपि तुष्टो बलं तस्मै ददा विष्णुं महेश्वरं ॥ तमेव वाहन्तं त्रैलोक्यं देवतनुं वृषं ॥ स विरायुश्च वलवान् पृथिवीधरलं

दिता ५

राम
२५५

वंशानां जन्म

रवाहणे

कालिका ॥ शङ्को नाम महातेजाः केतुं प्राप्य भवत प्रभुः ॥ शङ्को भूत्वा हर्षयिष्या ॥ छङ्करस्य महावृषः ॥ अतो शङ्कमिति ख्यातिमिति प्राप्य महेश्वरः ॥ स तु शङ्को महादेवः ध्यानासक्तैकचित्तकचित्ता ॥ वरुणस्य गृहं गत्वा सुरभेस्तनया लुब्धः ॥ रूपयौवनसम्पन्ना भेजे स सुरतेन ता ॥ वरुणस्य गृहे गतः सर्वलक्षणसंयुताः ॥ तिष्ठन्ति सततं विप्राः ता सुतस्य सुताः पुनः ॥ बहवस्तु स मुत्पन्नाः तेषां ह्यतिप्रसूतिभिः ॥ सर्वजगदिदं व्याप्तं तेभ्यो यज्ञः प्रवर्तते ॥ अज्येन देवा लुब्धन्ति यज्ञा अज्यैः प्रतिष्ठिताः ॥ यज्ञाधीनमिदं सर्वं जगत्स्थावरजङ्गमं ॥ तदा जं तु गवाधीनमतः सर्वं गवि स्थितं ॥ तदिदं सकलं विश्वं गवाधीनं द्विजोत्तमाः ॥ वेतालस्य च ता गावो ॥ वृक्षाः सर्वप्रियाः सदा ॥ यद्दं शृणु यात्रितं वेतालस्य महात्मनः ॥ ब्रह्मसंयमं विप्रैः स सुखी वलवान् भवेत् ॥ न गवां नापि विभवास्तस्य न शान्तिर्वै कचित् ॥ वेतालः सततं तस्य वक्ष्यात्वरितं स्वयं ॥ इति वः कथितं विप्रः यथा वेताल भैरवौ ॥ येन पुत्रान विविधैः पुत्रा विविधैः शंशः शशः ॥ यथा च कालिका देवी मोहयामास शङ्करं ॥ यथोत्पन्ना शरीरा र्द्धं कृतं शङ्को र्यथा तथा ॥ कालिका येन मल्लभ्यमिति सङ्गोषते स्वहं ॥ तस्य हस्तस्थिता मुक्तिः त्रिवर्गस्तु स्यान्नुगः ॥ इति वः कथितं पुण्यं पुराणं कालिका कथं ॥ मन्त्रवेदमयं शुद्धं ज्ञानदं मुक्तिदं परं ॥ इति गुरुतमं लोके वेदेषु सदा द्विजाः ॥ देवगंधर्वपित्राद्यैः स्पृहनीयमिदं सदा ॥ अधीतं वस्तु तं मत्तो वसिष्ठेन महात्मना ॥ इदं पुराणं ममृतं कालिका कथं मुत्तमम् ॥ तेन युष्मिदं सर्वं कामरूपे सुरालये ॥ तदिदानीं समाख्यातं व्यक्तीकृत्य महर्षयः ॥ युष्माभिरपि नो देयं गोप्यं लोकेषु सर्वदा ॥ शं

वंशानां जन्म

का. ७.

२५६

यैवलचित्ताय. नास्तिकार्यजितात्मने॥ अक्षिप्रद्विहीनाय. नादातयंकदाचन॥ अक्षयाश्रद्धयावापि शृणुयाद्यः सर्वेश्वरः॥ तिष्ठः को द्यौर्द
कोटी. चतीर्था नांवाश्चरं वीत्॥ तद्यात्रयानुर्यत्पुणं. तदस्य श्लोकमात्रतः॥ अधीतास्तैश्चतुर्वेदा. यैरिदो ध्यायमात्रकम्॥ अतः सुरुवक्त्रा
नुतेधन्यास्ते महेश्वराः॥ सन्निधावन्निपथानि. यावन्नात्राक्षराणि॥ यावन्निगुणसूत्राणि. पत्राण्यक्षरपंक्तयः॥ तावदव. सहस्राणि दे
वीलोके महीयते॥ यत्र देवी भगवती. देवता स्थापकः शिवः॥ ततः किंवाधिकं शास्त्रं. त्रिषु लोकेषु गीयते॥ अध्यायमेकं पद्यं वा. श्लोका द्वे
यादमात्रकं॥ यैः श्रुतं पठितं वापि. ते धन्या धरणी तले॥ अष्टादश पुराणाणि वेदाश्च तार एव च॥ साक्षाद्यज्ञाश्च विद्याश्च. व्रतधर्मः सनातना
ः॥ काली पुराणं स्रष्टरे कलां नाहं तिष्ठोदशी॥ सत्यं सत्यं पुनः सत्यं नैरायशिवो वीत्॥ एतत्परतरं नास्ति रहस्यं भुवनत्रये॥ पुण्यं पवित्रमनु
लं. सर्वेषां प्रणालनं॥ भीतिहं न यजनकं. सर्वनिश्रेयसः प्रदम्॥ इतीदं जपते यत्पु. पुराणं कालिका कथं॥ सकामान्खिलान् प्राप्य शेषे मृतम
यापुयात्॥ मन्दिरे लिखितं यत्पु. पुराणमिदममुत॥ यदिति श्रुतिविषेन्द्रा. नो विदुस्तस्य स्मियते॥ योऽस्मिन् धीते प्रयत्नेनै पुराणमिदमादरात्॥ त
स्मान्नाधिको न्योति. कृतकृत्यो विचक्षणः॥ समहावलबालोके. चिरायुरपि जायते॥ सर्वेषां जनको ब्रह्मा विष्णुः सर्वस्य पालकः॥ हरोऽपि संहति
करस्तेऽपि तत्र तांगताः॥ तत्र रित्रं जगन्मूलं को वा वेदजगत्रये॥ कोटिजन्मकृतैः पुण्यैः कुरु पूजनतत्परैः॥ नरैः संप्राप्यते श्रोतुं. तत्राप्यग्रा
वर्जितैः॥ यो लोकमीशः सततं विभर्त्तयः पालयेदन्नकरश्च यः स्यात्॥ इदं समस्तं त्रयमत्र शंश्च तदीयरूपं च नमोऽस्तु तस्मै॥ प्रधानपु

मन्त्रा. यो धीर्ते हयं सं मेतर ४

राय

२५७

गवेषो

व४

को१

का ५ रा ५

वेद्यः

रुषो यस्य. प्रपञ्चो योगिनां हृदि॥ यः पुराणाधि विष्णुः प्रसीदतु सनातनः॥ यो हेतुरुग्रः पुरुष पुरानः पुराणकृद्देव पुराणकैः च॥ परः प
रेभ्यश्च पुरारिरूपो धीयंचतत्रामपुराणशेषे॥ इति सकलजगदि भर्त्तया सामधुरिपु मोहकरी नमोऽस्तु तस्मै॥ वहति च वपुः प्रामहेश्व
रो यं प्रणमत प्राणिहितां शिवानां॥ ६२ ॥ इति श्री कालिका पुराणं समाप्तं॥ ८८॥ ६३ ॥ वेदां कृजैर्वर्षेणै पालस्य च वर्तते॥ आच
ने शुक्लपद्मे च. द्वादशां वै तीर्थयोः॥ पूर्वफाल्गुणी सप्तमेषु योगश्चैव तु प्रीतयोः॥ कर्षयिष्या मुहुर्तेषु जीवतां लंतुकठतेः॥ रविकर्कट
राशे तु चन्द्रमाधनुषे तथा॥ तस्मिन् दिने च कायस्थं विष्णुना मे न लेख्यते॥ कालिंशा पुनंच संपूर्णं तु शुभं यतेः॥ ६४॥ ६५॥ ६६॥ ६७॥ ६८॥

राय

२५८

3667

ग्रन्थसंख्या ८१२

मतजसः स्वकालिनो वनिष्ठस्य पुत्राश्चान्यथयोगिनः॥ आरुन्धतेयाः पंचाशद्वसिष्ठः सर्ग उच्यते॥ नृगोश्च नार्गवाजाताये
वैदैतपु रोधसः॥ केवयस्ते महाप्रज्ञास्ते वा प्रमखिलं जगत्॥ नारदात्ता रका जाता विमानानित ये वच॥ प्रश्नोत्तरास्तथैवाने
नृत्तं गीतञ्च कौतुकं एते दक्षमरीचाः॥ कृतदारान् च दूनस्तान्॥ उत्थायोत्थाय पृथिवि दिवश्च समपूरयन्॥ तेषां सुते
भ्यश्च सुतास्तनसुतेभ्यः परे सुताः॥ समुत्पन्नाः पवर्तन्ते येऽपि भुवने श्वरे॥ विष्णोस्तु वक्षुषोऽसुर्यो मनसश्च नृमा सुतः॥
श्रोत्रादौ यः समुद्भूतो मुखादग्निर्जायत॥ यत्तिसर्गोऽयं विष्णोस्तथाऽपि दिशो दम्भः॥ सृष्ट्वा र्थे चन्द्रमाः॥ यश्चादग्निर्नेत्रादवा
तरत्॥ आस्तरः कश्चिज्जातो भार्यया च समन्वितः॥ रुडाश्च बहवो जाता नृताग्रमाश्च त्रिधा॥ श्ववरा हो एरुपाश्च॥ पूर्वगो
मायुगो मुखाः॥ मरुता ज्ज्वरिव दन्तः॥ सिंह बाह्या मुखाः परे॥ नानाशस्त्रधराः सर्वानां रूपामहाबलाः॥ एषवः प्रतिहर्षो
पिकचितो द्विजसत्तमाः॥ दैवन्दिनं नृपलयंश्च कल्पशेषतः॥ ॥ इति श्रीकालिकापुत्राणो प्रतिहर्षोऽष्टविंशोऽध्यायः॥
॥ २५ ॥ ॥ मार्कण्डेय उवाच ॥ ॥ मन्त्रं नरं मनोः कालाया वस्य लयते प्रजाः॥ एको मन्त्रः स कालं नृमन्त्रं नरमिति स्मृतिः॥ इति
माया स माजाति पितामहः॥ नाजियं प्रविश्याथ विष्टोरमिते जसः॥ रुखं स शेते जगवान्ब्रह्मालो कतामरुः॥ ततो विष्णुः
यं नृत्वा रुद्ररूपी जनादृतः॥ पूर्ववन्नास मा मास स सर्वं भुवमत्रयं॥ वायुना वक्षिना सर्वं दाहयामास वै यथा॥ महाप्रलयका
ले कृतव्यासं जगत्रयं॥ जलं यांति प्रतायात्रा महर्षी कनिवाहिना त्रैलोका दाहसमयपीडिता दाहनाग्निना॥ ततः काला

श्री का

न के मे धै नाना वल्ले मरुत नैः समुद्रा यमहा वृष्टि मा पूर्य नुवनत्रयं ॥ चलत्तरं गे म्ना यौ धै राध्वस्म न संगतैः निभाय ज
ठर लो कानि मास्ती न सज ना दर्शनः ॥ नाग पर्यङ्क शयने शे ते सुपरमेश्वरः ॥ शयानं नाजिक मले ब्रह्माणं सज गत्युत्तु ॥ संस्था
पत्री निमा लो का दम्भ दम्भ श्रिया सह ॥ शे ते न नो शिष्टया यां ब्रह्मा नारायण ॥ म कः ॥ योग निडा वशं घात ह्यै लो का ग्रा स
वृंहितः ॥ त्रै लो का मखिरं दं ग्यं यदा का लाग्नि नातदा ॥ अननः पृथिवी तत्का विष्णो र न्नि क मा गतः ॥ ते न तत्का त्पृथिवी कृण मा
त्रादधोगता ॥ पति ता कूर्म पृष्ठे तु वि शीर्णै च तदा भवत् ॥ कूर्मो पि म हता यत्रा नु लनी पृथिवी जले ॥ ब्रह्माणं पद्मि रा कृष्ण पृष्ठे दधे व
रात दा ॥ स्त्रा एखण्ड सं यो गा चूर्ण ता पृथिवी भवेत् ॥ इति तां प्रतिज ग्राह कूर्म रूपी ज ना दर्शनं ॥ चलत्त लो क्य सं स गच्छित सा धरया
तदा ॥ कूर्म पृष्ठं व दूत रै र्चने वि तती कृतं ॥ अनन त गत्वा तृ यं त्रै लो रो द सा ग रः ॥ तत्र स्वयं श्रिया युक्तं लु पुतं तं ज ना दर्शनं ॥
फणा यां मधो यो दधे त्रै लो का ग्रा स वृंहितं ॥ पूर्वा फणां वि ततोर्द्धं पद्मं कृत्वा म हा वलः ॥ विष्णो मा कृ द या स शे वा ख्यः पर
मेश्वरः ॥ तस्यो पधान म करो द न नो द हिणां फणां ॥ इतरां दयो अक्रे न उपधानं म हा वलः ॥ ताल रुतं म हा चक्रैः स शे वः पश्चि
मां फणां ॥ स्वय नं वी ज या मा स शे व रूपी ज ना दर्शनं ॥ शंख चक्र नन्द का ति वा णं चापं म हा वलः ॥ ऐ शा न या र्थे फणा या स दधे ग ड न
दा ॥ ग दां पद्म चै श प्रच्युत ये व वि धा यु धां या नि चान्या नि त सा स ज्ञा गे या फणा या ददौ ॥ एवं कृत्वा स्व कं कायं शयनी यं तदा हरेः ॥

लिका०

मासौ निभजतां ॥ तया विभु विहृष्टा र्थं भवांश्चापि प्रजापतिः ॥ ततो ब्रह्मा द्विधा भुत्वा पुरुषोर्द्धे न सो भवत् ॥ अर्द्धे न नारी तस्या सु
विराज मभवत् ॥ तमा रु ज ग वा नु ह कि रु सृष्टिं प्रजा पते ॥ तपस्तप्ता चि रासौ पि म नं स्त्रा यस्तु वनतः ॥ स स र्ज तो पित पसा
ब्रह्माणं पर्यतोषयत् ॥ तोषित स्तेन सन शो दक्ष सृष्टौ स स र्ज सः ॥ सृष्टे दक्षे थ द श धा प्रणतो म न्ना विधिः ॥ पुन रेव सुतान पश्चा
त स स र्ज द श मान मान ॥ मरी चि मरी चि मय श्रिर लो पुलस्त पुल रु कृतं ॥ प्रचेत सं व शि ष्टु नृ गु न्ना र द मे व च ॥ एतानु ताप
मन साम नो स्वार्यं वुव ॥ यूर्यं सृज य मित्युक्ता लो के म्ना तर्द्ध धेत तः ॥ वारा हो य थ यो त्रे न ख नि ता स प्र सा ग रान् ॥ पृथि वा व ल या का
रान स स र्ज पर मे श्वर ॥ स स न धा भ्र मणे ना सौ सृ द्वा तु स प्र सा ग रान् ॥ स प्र दी य न वा व हि द्य पृथि वा न त्त नो गत ॥ लो का लो का दू र्य मे
लं पृथि वा भु पु वे शितं ॥ लक्ष द्यो क्ति ता म्ना लां यो ज ना नां स म न्न तः ॥ सु दृढं स्था य यामो स त्रि नि त्रा पे य या ग दे ॥ आ दि सृ ष्टि रियं वि प्रा
कथिता भवतां मया ॥ पुनिसर्ग पुनर्वक्ष्ये तं शृणु मरु र्धय ॥ ॥ इति श्री कालिका पुराणे आदिसृष्टि ४ यं च विंशोऽध्यायः ॥ २५ ॥
॥ मा कर्तुं ये उवाच ॥ ॥ वारा हो यं श्रुतः स र्गो वा रा ह वि हि तो यतः ॥ प्रति सर्गः श्रुतः स चै र्द द्वा धै र्य कृतः पृथ क ॥ रु डो वि राट्
मनु र्दक्षो मरो वा शा लु शा लु मान मान सा ॥ यं यं सर्गं पृथ क्च कुः प्रति सर्गं स सृजतः ॥ वि राट् लु तो ह ज द ह्या न म न्न न म नानु
सोन य शे र्चित तं ज गत् ॥ मनुः स स म न्न लृ ष्टा च का र व कृ शः प्रजा ॥ प्रजाः सि ह कृः स म न्न यो सो खा रो वि धा द यः ॥ अ सृ ज य थ मं ख दै

श्रीका

मनूनघउपरानुतान। स्वारेविषयौतमिश्चतामसैरैवतस्तथा। चाक्षुषश्चमहाकाविवस्वानपवनस्तथा। यक्षरक्षःपिशा
चांश्चतागगभर्त्तकिन्नराः॥ विद्याधरानपूरसहिजाभुतगणानवकुन॥ मेधासविद्युतोदहानलतागुल्मरुणदिकान॥ मत्स्या
नृपक्षश्चकीटांश्चजलजांस्तुलजांस्तथा॥ एतादृशानि सर्वाणि मनुःस्वायं भुवःसुतः॥ सहितःसहजेस्येष्टप्रतिसर्गप्रकीर्तितः॥ अने
षमनवायवैतेपिस्वेत्तेनरेनरे॥ प्रतिसर्गसंस्कृताप्लावयन्निबराचरं॥ यज्ञस्यसंततैयज्ञानयूपं प्राग्वंशमेवच॥ धर्माधर्मगु
णानसर्वानवनारुहृष्टवान॥ सुतानवकुनसमुत्पाद्यः दक्षो देवर्षिसत्तमान॥ महर्षी सोमयादीश्च वकुनपितृगणांस्तथा॥ स्थष्टे
प्रवर्त्तयामासप्रतिसर्गोस्यसमृतः॥ अजायतमुखादिप्राः कृत्रियावाक्युगमतः॥ उर्वैर्विष्णाः पदःशूडाश्चतुर्वदाश्चतुःसुखात्॥
ब्रह्मणःप्रतिसर्गोयंब्राह्मःसर्गःसमृतस्ततः॥ मरीचैःकाशपोजातःकाशपासुकलंजगतः॥ देवादेत्यादानवाश्चतस्यसर्गाःप्रकी
र्तिताः॥ अत्रिनेत्रादभूज्जलवन्दवंशस्ततोभवत्॥ तेनवापंजगत्सर्वसोस्यसर्गप्रकीर्तितः॥ अथर्वागीरसां कृत्वापुत्राश्च वदुशीप
रे॥ मत्त्रियंत्रादयोयैवैतेसर्वमिनसःसृताः॥ आजपाख्याःपुलस्त्यस्यपुत्राः श्वानेश्चराक्षसाःप्रतिसर्गंपुलस्त्यस्यवलवेगसम
न्विताः॥ काडवेयागजाजृष्णाःप्रजावकुतरास्तथा॥ अमृजत्पुलहेनैवसर्गस्यप्रकीर्तितः॥ कुतोःपुत्रावालिखित्याःसर्वता
मरितैजसः॥ अष्टाशीतिसहस्राणिजलनास्करसन्निजाः॥ प्रवेतसःसुतःसर्वेयैवैवावेतसादयः॥ षडशीतिसहस्राणिपावकोप

लिका०

पृथ्वीमधरकायेनमग्नामाकुम्भचाप्ससिःत्रैलोक्यवत्सहितं सलक्ष्मीकं जनार्दनं॥ सोपासंगजगदीजंजगत्कारणकारणं।
नित्यानन्दवेदमयं ब्रह्माणपरमेश्वरं जगत्कारणकार्त्तरं जगत्कारणकारणं॥ भूतभवनाथपरापरपतिं हरिं। दधारशि
रमानन्तःस्वयमेवस्वकारणं॥ एवं ब्रह्म दिनसौवप्रमाणेन निशां हरिः॥ संधात्रसमभिवाप्य शेतेऽपुरुषोत्तमः॥ यस्यादयन्नुपलभ्योबु
ध्मणःस्पृष्टेनेदिने॥ तस्माद्देवं दिनपतिं स्थापयन्निपुराविदः। वतीतायां निशायां नृब्रह्मालोकपितामहः। सत्कादिनं समुत्त
स्योऽपुनःपृष्ठयेदहं त्रैलोक्यं तोयसंपूर्णं शयानं पुरुषोत्तमं॥ निरीक्ष्य वैष्णवीमायीमहाभोगाजगत्सयी॥ योगनिडांसमुष्टाव
हरं नेषु संस्थितं॥ ब्रह्मो वाच॥ चितिशक्तिं निर्विकारी परंब्रह्मस्वरूपिणी॥ प्रणामाभिप्रहामायां योगनिडांसनातनी॥ त्वं वि
द्यायोगिनां देवि त्वं गतिः त्वं सुतिर्मतिः त्वं सृष्टिलं स्थितिः स्वाहा स्वधा त्वमिह गीतिका॥ त्वं सामगीतिस्त्वनीतिस्त्वं लक्ष्मीस्त्वं
सरस्वती॥ योगनिडांसहानिडां मोहनिडां त्वमीश्वरी॥ त्वं कीर्तिः सर्वशक्तिस्त्वं तनुस्त्वं वैष्णवी शिवा॥ त्वं धात्री सच्चिदानांम
विद्या त्वं शरीरिणी॥ आधारशक्तिस्त्वं देवी त्वं हि ब्रह्माण्डधारिणी॥ त्वमेव सर्वजगतां प्रकृतिस्त्रिगुणमिका॥ त्वं सावित्री त्वं वसो
म्यासौ म्यासौ म्यातिशोभना॥ त्वं लक्ष्मी हरिर्निता सुभुक्ता त्वं सुभुक्ता॥ यद्वर्त्तजाहमाशानि त्वं धृतिः परमेश्वरी॥ त्वयैव
त्रितिरूपेण धियतेऽचराचरं॥ त्वमापहमयां माता सर्वान् श्वान्नकारिणी॥ सुतिसुता चस्त्रोत्री चस्तुतिशक्तिमेवच॥

श्री का

महा

लोमहंकिनुत्तोऽपि प्रसीद परमेश्वरि॥ नमस्तु तं जगन्मातः प्रबोधय जगद्वर्त॥ एवं सुतां मायां ब्रह्मण्यला ककारिणा॥ ने
त्रास्यनाशिकावाकुलदगानिर्गताहरेः॥ राजसीमूर्तिमास्यायमातस्यैव ब्रह्मदशति॥ ततो जगद्वर्तनां गोशिशयनादनया कृणा
त॥ परिचयः समुत्तरेण सृष्टये च करोमति॥ ततो वराह रूपेण निमग्नं पृथिवीजले॥ मग्नं सद्यः करान्धनधातुसलिलोपरि॥
तस्योपरि जलौघसामरुती नौ विवस्थिता॥ विस्तृतत्वाच्च देहस्य नमहीयानि संप्रवृ॥ ततो हरिः कितिं गत्वा तोयराशिं ह्यमाय
या॥ संकल्पजं तुल्यं तथे प्रकृतः स्वयमेव हि॥ अननोपियथा पूर्वतया गत्वा कितिं सलं॥ पृथिवीधारया मासकुर्मस्यो
परि संस्थितः॥ ततो ब्रह्मा समुत्पद्य सर्वानेव प्रजापतीन्॥ जगदुत्पादयामास सर्वलोकपितामहः॥ ब्रह्मा वा कुरुते सृष्टिं
यदाने वापि कुर्वते॥ दक्षाद्यास्तु प्रजापालाः स्वयमेव तदेकया॥ परंब्रह्मस्वरूपी यः सौ नु गच्छति स नृति॥ प्रकृतश्चा
नु गच्छति स हा नु ता नि पञ्च वै॥ पुरुषाश्चानु गच्छन्ति तथैव मरुदादयः॥ ईश्वरे क्त्वान्विष्टानां तु रुषा दष्टु संवया
ता पुरुषानां प्रविष्टानां मरुभूतगणस्य च॥ तथैव मरुदादीनां कालस्य च मरुतमनः॥ अधिष्ठानां प्रधानस्य च त्रिकं चित्रजा
यते॥ स्याद्वरं जंगमं वापि स्थिरं वाप्यथ वा द्रुतं॥ सर्वमेवामधिष्ठानं जायत द्विजमन्त्रमाः॥ इति वः कथितं सर्वं यथैवादात्तं
यतपुरा॥ हराय सृष्टिं संहारकलान्तं जगवानहरिः॥ यथा जगत्प्रपंचास्य सारतादलितापुरा॥ यच्च सारं दर्शितमनः श्रु
तं॥

लिका०

हुं वारुते वपुर्विजो॥ विशेषतस्तु या पृथ्वीसकामा धर्षिता जले॥ स्त्रीधर्मिणी त्वत्तेजो निःसारा कृजश्च दारुणा॥ रजस
॥ कर्मगर्भं यमाधत्ते जगत्पते॥ तस्माद्यत्ननयो जावी होप्यादा सृष्टित्वयं शः॥ एतस्यायासुरो जावो देवगंधर्वा हिंसकाः
अविष्मतीति लोकेशः प्राहमाद्य ह्यसुनिधौ॥ मलिनं रतिं संजातं द्रष्टुं ते निरुकारकां कामुकं तजल्लोकेश वाराहं कायम्रीरि
तं॥ त्वमेव सृष्टिं स्थितान् कारको लोक जावन॥ काले प्राप्ते स्थितिं सृष्टिं संचारश्च करिष्यसि॥ तस्मान्नो कहिताय त्वं त
त्का कायं महाबलः॥ काले प्राप्ते पुनस्तु नं कायं पोत्रं करिष्यसि॥ ॥ मार्कण्डेय उवाच ॥ इति तस्य वचः श्रुत्वा शंक
स्य महात्मनः॥ वराहमूर्तिर्जगवान्महादेव प्रवाच ह॥ ॥ श्री भगवानुवाच ॥ करिष्ये हंतव्यं वत्स्यं यदा स्य महे
श्वर॥ इमं तु यज्ञं वाराहं कायं तज्ज्ञानसंशयः॥ काले प्राप्ते पुनस्तु नं कायं वाराहमद्रुतं॥ करिष्ये हंतव्यं राधर्षलोकानां
जावनाय वै॥ इत्युक्त्वा समस्त कायस्तत्रैवानुरधीयत॥ जगदुरुजं गत्वा जगद्भाता जगत्पतिः॥ तस्मिन् न नृति देव
देवोपियातवान्॥ निजं स्थानं देवगणैः स्वगणैश्च तदा सह॥ वाराहोपि स्वयं गत्वा लोकालोकादयं गिरि॥ वाराह्यास
हरेमेव पृथिव्या चारु रूपया॥ सतयारममानस्तु सुविरं पर्वतोत्तमे॥ ॥ नावापतोर्षलोकेशः पोत्री परमकामुकः॥
पृथिव्याः पोत्ररूपायारमयं त्यास्ततः सुताः॥ त्रयो जाता द्विजश्रेष्ठास्तेषां नामा वैश्रुणा॥ सुवृत्तः कनकोपोरः सर्वे रवमहा

कालि

वलाः॥ शिखरमेरुशृङ्गेकाञ्चनेवप्रशस्तरे। रेमिरेतोयसंस्तकागदरेषुसरःसुचः॥ सतैःपुत्रैःपरिवृतोवराहना
र्ययासह। रममाणस्तदाकायतागनैवागणद्विधा॥ कदाचिद्विश्रुजितैस्तुसंस्तुष्टं कर्दमानरे। चकारकर्दमकीडा
जार्जयावमहावलः॥ संपंकलेपःशुश्रुजेवाराहामधुपिंगलः॥ संधायनोययातोयंकरतोयंयाविधः॥ सपुत्रैःपरमप्रीतो
जार्जयावपृथिव्या। विरुजभरणीरेमेधद्विनामाभवत्॥ अनतोपिसमाकृत्यकर्मस्तुपृथिवीतले। हरिवहनजानकिराः
ःसातकोनूपपीडया॥ सुवृत्तेनस्वर्गवप्रद्योरेण कनकेनचविदारितंघोत्रघातैःस्वर्गभगतीकृतंमम॥ मेरुपृष्ठेयानिया
निसौवर्णलिट्ठिजोत्तमाः॥ रचितानिहुरैयत्नात्तातिभग्नितस्तुतैःमानसादीनिदेवानां सरंक्षित्वोद्यते॥ आविलानि
तदाचक्रुःषोत्रघातैःसमन्ततः॥ पृथिवीवनिता रूपाःरमयामासुषोत्रिणः॥ एषावरेणलरुपेणरुखमात्रोतिवैदृढं॥ सागरा
श्चतुर्दशैवमवेगाद्यसमन्ततः॥ विकीर्णरत्नापोत्राद्यैःसर्वैरवाकुलीकृताः॥ इतस्ततश्चाशिश्रुजिःकीडाङ्गःषोत्रिजिह्वादा
जगन्नितत्रग्नानिनदीकल्यतरुस्तथा॥ जानन्नपिजगद्वराहःस्वयमेवचाजगत्पीडांमुत्तरेहाकारयामासमैवताना
उक्तःकनकोरोयदागकुतिवैदिवातदादेवगणजीताःप्राडवनिदिशोदशः॥ एवंमुनेर्जार्जयावप्रपोत्रीकीडस्त्वर्णिना
किंचिद्वदाचित्॥ ॥ नित्यंनित्यंवदन्ति तस्य कामःकायंयकंनैवतोषं प्रतिष्ठः॥ ॥ ॥ नृतिश्रीकालिकापुराणे

लिका ०

शायः॥ २८ ॥ ॥ मार्कण्डेयवाच ॥ ततोदेवगणःसर्वेसहितादेवयोनिभिःशक्रेणसहिताम
तम्यजगद्वितं॥ ततोनिश्चितेसर्वेशक्रायामुनिभिःसहः॥ शरणंशरणंजगमुर्त्तारयणमजंविभुं॥ तंममाहाय
विदेवास्तुदेवंजगत्पतिं॥ प्रणम्यसर्वत्रिदशास्तुष्टुर्गर्गडध्वजं॥ ॥ देवाहुचुः॥ नस्तोदेवदेवेशजगत्कारणकोरणः॥ काल
स्वरूपिन्भगवन्प्रधानपुरुषर्षभ॥ स्थूलसूक्ष्मजगद्धापिन्परेमेशपुरुषोत्तम। त्वंकर्तासर्वजगतां त्वंपाता त्वंविना
शकतः॥ त्वंहिमायास्वरूपेणसंमोहयसि वैजगत्॥ यद्वृत्तंयच्चवैभावंयदिदानींप्रवर्ततेसर्वपरमेशत्वंस्थावरंजंगमंतथाः॥
अर्थविनाशमर्थलोकामःकामार्चिनान्तथा॥ त्वंहिमायांमार्चिनांभर्माभोहोनिर्वाणमकृतां॥ त्वंकामूकत्वमेवार्थधर्मिकस्त्वं
दायतिः॥ त्वच्छक्राद्वाहाणजातावाहुतःकृत्रियास्तवा॥ दुर्ध्रुवैश्चास्तथाशूडाःपादाद्यानरनिर्गताः॥ त्वय्योनेत्रात्तवविभनोज
श्चदुमास्तव। श्रवणपवनोजातोदिशःप्राणस्तथापरे॥ दुर्ध्रुमागदिभुवनंतवशीर्षादिजायते। तवनामेस्तथाकाशंक्षितिः
पादतलादभुतः॥ कर्णग्रन्थेदिशोजाताजठरातस्तकजंगत॥ निर्गुणोग्र्वावांस्त्वंहिशुद्धरकःपरात्परः॥ इतपत्तिस्थितिहीन
स्त्वमच्युतगुणधिकः॥ आदित्यैर्वसुभिर्देवैःसाध्वैर्महर्षिभिः॥ त्वंचित्तसेजगन्नयमृतिनिश्चमृदुभिः॥ त्वंवेत्तिदान
नमयंविदन्निविशेषविज्ञानयोविभोगाः॥ त्वमेवतंसारमहीरुहस्यवीजंजनस्थानमथोफलां॥ त्वंपन्नयोनेस्थितिजमक

श्रीका

तावरासिचक्राकुधनुर्गन्तं। तमेवताः प्रतिभासितंस्वर्णचलेतोययुतोयथाः तमेवपीतम्वरशंखसात्रत्वं सर्वमेतन्न
चकिञ्चिदन्तर्गतं। नीगुणानः परिचिन्तनीयाविधेरुरस्यापि दिशांपतीनां। जीतेनसर्वाशराणंप्रपन्नागतावयत्रः परिरक्तविहारा
॥ ॥ माकर्षियउवाच ॥ इतिहस्तोदेवदेवोऽनूतनावनभावनः॥ सेनैर्देवगतौरुचेतानां सर्वान्मेघनिखनः॥ ॥
श्रीभगवानुवाच ॥ यदर्थमागतायुयं यद्वाभयमुपस्थितं॥ तत्रयद्दोमयाकार्यं तद्देवास्तूर्णमुच्यते॥ ॥ देवाऽप्यु॥
॥ ॥ नीयतेवसुभानित्यं कीड्यायशपोत्रिनः॥ लोकाश्चसर्वे संकुड्वा नापूतुपशान्ततां॥ शुक्लतुम्बीफलंयातैयथा
जर्जरतांगतां वराहकुर्यातेनतयाजजंरिताहितिः॥ तस्यैवात्रयः पुत्राः कालान्निमतेजसः॥ सुवृत्तः कनको
द्यौरस्तैश्चाप्याधितं जगतां॥ तेषां कर्दमनीलाहिः सरांसिजगतांपते। मानसादीनि जगानि प्रकृतियानि नाधुना॥ न
नास्तैर्देवतवोमन्दा राद्यामहावलैः॥ देवनायापिरोहन्निदलंपुष्पं फलश्रवा॥ यदादिकुटुम्भारुह्यतेहृदयादयस्त्र
कृत्वा महाण होपतन्निलवर्णः॥ तथातत्कुरुते योयैः प्रायते सकलामही॥ इत्युवन्निजला सर्वप्रियानि
प्रियानिचदिशोदश॥ जीवितंरक्षमाणस्ते प्रयानिचदिशोदश॥ यदात्रिपिष्वप्यानि यज्ञवाराहपुत्रकाः
नादेवाः निनलेजिरे॥ सर्वेत्तुपर्वताः पुत्रैर्वराहस्यजगत्पते॥ कीडिः शिखरेनीताः पूरिजागमधोगतिं॥

लिका ०

॥ जेडुस्तथापरे॥ सागरेपतितः केचिद्भिरयोद्धिजसत्तमाः॥ केचिद्वनाः पर्वतेषु पतितः पुनरेवतु॥ विहृज्यव
॥ ॥ निपेतुश्च पुनः कृतौ॥ केचित्पर्वतावातेर्नृतामानामहीतले॥ वभंजवतांश्चापिवज्रनोवदूशः प्रजाः पर्वता
नवातवेगेन नूतले॥ संघट्टमानास्तेनो नंबुजतर्ज्वचेतना॥ अंभोनिधौपतद्भिस्तैर्वराहैः शरभेनच॥ पर्वतैश्चमहातु
र्किमालोयराशयः॥ तेषांप्रपातवेगेन किंपेषुजलराशिषु॥ निस्तार्यवसंजाताः कृण्वेत्सर्वमागराः॥ तैः सर्वैरुदै
रपैः पृथिवीतलमागतैः॥ इत्यादिताः प्रजाः सर्वाः कृण्वन्त्युः कृपंततः पवमानाः प्रजास्तोये स्त्रियमाणा समन्ततः॥ हपि
तंत्वथहामानर्हात्रितर्हसुतेतिचः॥ विलपन्ति साकराणीतीताश्चार्त्तमुदुर्मुदुः॥ यस्मिन्ने शोनिपतितो वाराहैः सरनस्रहातै
वाधोगताः पूमिः पातवेगेनदारिताः॥ अपरः पृथिवीषापाठस्थितः पर्वतैः सरासर्जजललोकेषु चलनेषांप्रवर्ततः॥ जन
लोकेषु संसृतां पृथिवी सरजस्तदानिः श्रोणिमिव संरक्षांचंचलामपिपोत्रिजिः॥ ददशविह्वयाविष्टः सजीतः श्रान्तपीडि
तः॥ ततस्तेषुयुधुः सर्वेपोत्रघातेनपोत्रिनः॥ खुरप्रहारैर्दंष्ट्राभिर्गत्रिपेक्षैश्चदारुणैः॥ शरभोपथदंष्ट्राभिः सुतीक्ष्णैस्तथा
लांगूलस्यप्रहारश्चल्लक्षणघातैर्महाखनैः॥ वत्सुर्जिः पोत्रिजिह्वैस्तैस्तैः सरभोर्महान्॥ एकानयोधयोमास सहस्रपरि
वत्सरान्॥ तेषांप्रहारैर्वेगेनैश्चभूमरैः सगतांगतैः॥ आस्फोटैश्चतथारावैर्देहपातैः पृथक्पृथक् पातालपन्नगाः सर्वेवि

श्रीका

नेत्रुः सतशो महान् ॥ ततस्ते सागरं तत्का पृथिवीमध्यागता ॥ परस्परं युष्माकमाहता भूयः पृथिवीसमा ॥ शबो विमहता यत्रा
दलेनास्तक रूपं ॥ दधार पृथिवी दुःखैर्जिन्न शीर्षप्रतापितः ॥ अनने वाननी भूते समत्वं पृथिवी तले ॥ गते मोक्षिः स्व नदि
श्च पर्वतैः सर्वजन्तुषु ॥ नष्टे युष्माकमानेषु त्रिपोत्रि शरजेषु च ॥ सागरे चालुते सर्वजगता यो मये हरिः ॥ विना विष्टः सुरजेषु
उवाच थपितामह ॥ जवनं जवनं सर्वं ससुरासुरा मानवं ॥ विधस्तं पृथिवी सीर्षमिष्टी नष्टा स्या वरजंगमा ॥ देवदानवगंध
वदित्याश्चापि सरीसृपाः ॥ विधस्ता जगतां नाथ मूनयश्च तपोधना ॥ त्वं पालके तिसर्चं वा त्वमे को जगतः प्रभुः ॥ तस्मात्पाल
यनः सर्वान् पृथिवींश्च जगत्पते ॥ त्वमेव कायं वाराहं स्वयमेवायं हृदयं ॥ संस्थापय मया वाराह पृथिवीं च वराचरैः ॥
॥ मार्कण्डेय उवाच ॥ ॥ त्रितस्रवचः श्रुत्वा ब्रह्मणे च जनादृनः ॥ यत्वं चक्रे तदा सर्वं संस्थापयितुं मयुतः ॥ ततो हरी रोहि
त रूपी भूत्वा मुनीन् प्रतदा सवेदान ॥ अधो द्युते रणतत्पराता य सर्वं श्रुति को विदन्व रान् ॥ वशिष्ठमत्रिंशत्तयक
व विश्वादि कं पंचमगौतमश्च ॥ महातपस्य जगदगि मृगंत वा जरदा जमुनिं तयो त्रिभिः ॥ निधाय पृष्ठे सहिता यम
महा नौ प्रवरे मुनीन् दान ॥ ततः शिवं शान्तयितुं जनादृनो जगत्प्रयस्मिन् युयुधे स यो त्रिभिः शान्तं वराहै रतिपोत्र
रंतं वा न्न त्रमुखं श्रुतं ॥ अथागतं वी हरिं वराहः सस्मार पूर्वं न रसिंहं मूर्तिं ॥ स्मृतस्तदा तेन समाजगाम तदा व

लिका

मिति गाविन्दमूचत् ८

ततेषां कीडा जिः सकलं जगत ॥ नाशमायाति वै कुण्डलमा इह जगत्प्रभो ॥ ॥ मार्कण्डेय उवाच ॥
निगदतां श्रुत्वा वाकां जनादृनः ॥ उवाच शङ्करं देवं ब्रह्माणं च विशेषतः ॥ यत्कृते वताः सर्वा प्रजाश्च सकला इ
निगदतां श्रुत्वा वाकां जनादृनः ॥ उवाच शङ्करं देवं ब्रह्माणं च विशेषतः ॥ यत्कृते देवताः सर्वा प्रजाश्च सकला इमाः
यन्निमहदृष्टं शीर्यते सकलं जगत ॥ वाराहं तदहं कायं तस्मिन् निष्ठा मिशं कर ॥ निर्वेशं सकलं तत्तुं सुकृयान हि शक्यते ॥ त
यस्वतं कार्यं यत्नां मां संकराधुना ॥ त्वमाणा यस्वते जो निर्वृत्तिं स्मरहरं मुहुः ॥ आप्यायन्तु तथा देवाः संकरो हन्तु मे त्रिनः ॥
जस्वरायाः संसर्गं द्विप्राणां स्मरणं न च ॥ कार्यः पापकरो भूतस्तु कं मुक्ते धुना ॥ प्रायश्चित्तै रुपेतै नं प्रायश्चित्त
महन्ततः ॥ चरिष्यामि तदर्थं मे तत्तु यत्नेन शांततां प्राजाः पाल्यामम सदा साहिही दत्ति नित्यश ॥ मत्कृते प्रताहंतस्मा
तत्तु के कार्यं प्रजाकृत ॥ ॥ मार्कण्डेय उवाच ॥ ॥ इत्युक्तौ वासुदेवे नृत्त दा तौ ब्रह्म संकरो ॥ त्वया यद्यो कुंत कार्यं कुर्वे त्रिदशपूजि
तः ॥ वासुदेवो पितान सर्वान् विष्टु ज त्रिदशां लदा ॥ वाराहं ते ज आह त्वं स्वयं ध्यानयरो भवत ॥ शनैः शनैर्यदा ते ज आह रते
॥ च माधव ॥ तदा ते हन्तुं वाराहं सत्वही नं य जायते ॥ ते जोही नं यदा देहं ता तं सर्वै रथा मरैः ॥ आसदा मरुदेवो यश्वरा
हमद्भुत ॥ ब्रह्माद्या त्रिदशाः सर्वे महादेवमुमापति ॥ अत्रुजगत्सदा ते ज आधातुं स्मरशासने ॥ ततः स वै देवगणैः स्वस्वध्वजे
॥ आदधेती ववत्तवान् सोती वस मजा यत ॥ ततः शरत्त रूपी स तद्दृष्ट्वा निरिशा भवत ॥ उद्धाधो भारतश्चाष्टया दयुक्तः सुजै रवः ॥ दित्तु

श्रीका

योजनोक्तयः सार्द्धं लै कविलतः॥ इव वराहकायस्तुल्यो जनविस्तृतः॥ लक्षां विस्तृतः पार्श्वे वरुमानस्तदाभवत्॥ ततः शरजरूपं
तं महादेवमापत्तिं॥ ददर्श यत्तपो त्रींस्तु शनं शिरसा विभुं॥ सुदीर्घनासानस्वरं कृष्णांगारसमप्रभं॥ दीर्घवक्त्रं महाकायमष्टदंष्ट्रास
मन्वितं॥ विदुतं सकलं पुच्छं दीर्घकर्णं जयानकं॥ चतुरः पृष्ठतः पादान्धरे चतुरस्तथा॥ कुर्वन्तं चोरमारवमुत्पतन्तं पुच्छांगारस
मप्रभं॥ दीर्घवक्त्रं महाकायमष्टदंष्ट्रासमन्वितं विदुतं सकलं पुच्छं दीर्घकर्णं जयानकं॥ चतुरः पृष्ठतः पादान्धरे चतुरस्तथा॥ कुर्व
न्तं चोरमारवमुत्पतन्तं पुनः पुनः॥ तमायान्तं ततो दृष्ट्वा क्रोधाज्जलनमंजामा॥ मुच्यतः कनकोचोर आसेदुःकोधमर्कितः॥ तमासाय
महाकायं शरभं शरभं तत्रातरस्त्रयः॥ उच्चिक्षिपुस्तु युगपद्यो तैर्महाबला॥ यावत्प्रमाणं शरजस्तत्प्रमाणं तदाभवत्॥ शरभो ह्ये
तये मायया प्रोत्रिनस्त्रयः॥ तेषां पोत्रप्रहारेण प्रोक्षितः सरजस्तदा॥ पपात पृथिवी पन्ने गंभीरे तोयसागरे॥ तस्मिन्निपातिते तत्र
गरे मककलालये॥ उत्पत्तये त्रयः पेटुः क्रोधात्तस्मिन्महोदधौ॥ लुक्ते कनकोचोरे पतिते सागरे मृषिः॥ वराहोऽपि लुत्ते हा
मञ्जु द्विजस्तमा॥ उत्पत्तये हस्तस्मिन् तोयराशौ पपात हः॥ उत्पत्तं तं तं दाते वै वराहाः सरभास्तथा॥ वभंजगिरि
। उत्पत्तं च तदा ते न न कृत्राणि ग्रहास्तथा॥ केचित् लुत्ते हा देवाः लुत्तौ पेटुश्च केचनः॥ केचित् लुत्त
महर्लोकमुपाश्रिताः॥ न कृत्राणि विमानास्तु पतितानि महीतले॥ अदृश्यं न द्विजश्रेष्ठा ज्वाला माला कुलानि वै॥ तेषा
मनुत्पन्नदा रुणः॥ तेनाविवेगो जनितो वायुः परमदारुणः॥ वायुना तेन नुनास्तु पर्वताः पृथिवी तले॥ निपेटुश्च

लिका

मागतं वीक्ष्य तदानुसिंहं तदीकायान्निजतेज आदात्॥ दृष्टं वराहैः शरभेन तेजो यत्सूर्यतुलं पृथि
जोरहितं नृसिंहं सप्तर्जनिः श्वा सवयान्वराहः॥ ततस्तु जाता वराहो वराहाः वदुःप्रमाणं दूततीक्ष्णदंष्ट्रा
रभंगिरीशं मायाविनोवीत भयास्तदनः॥ समं नृसिंहे न तदा तियुद्धं च कुत्रियुद्धं श्वतः गिरिरीशं॥
समानरूपाः कृष्णं तगावस्तु रगातराश्च॥ कृष्णं नृसिंहं श्ववराहरूपा गोमायवो वै कृतिकाः कृष्णाने॥ अ
पाणि जयद्वुरा निवितममानि रलो वराहैः॥ निरीक्ष्य तं लुत्तौ निपीडितं तैरथा स दन्नाधवतं गिरिरीशं यः सार्श
नरिशङ्करेण तेजो न धातत्र निजं पुनः स॥ अथ संस्तुष्टमात्रं स विष्णुना पभविष्णुना॥ अतीव मुदितः कृष्णो बलवा
मायत॥ अथोच्चैः शरभो नादं न नादवत्तवद्दं॥ अपूरिता नियेने तद्रुवनानि चतुर्दश॥ न दत्तस्तव दना कूर्कैराये
नः सुताः॥ ततो गणाः सप्तभवन् महाकायामहोजसः॥ महावराहनिः श्वास्तानां रूपधराः स्मृताः॥ वराहास्ता दृशा एते ततो य
तिवलेः पुनः॥ श्ववराहो ह्यरूपाश्च प्रवगोमायुगो मुखः॥ अकृमाज्जिरमातंग शिशुमारस्तु रूपिणः॥ सिंहयाश्च मुखः केचि
तकेचित् सार्श्वमुखः॥ रुपाग्रा वारुय मुखामहिषाकृतयः परे॥ अत्रोत्तमनुजाकारा मृगप्रेष मुखः पुनः॥ कवचाहीनपा
दाश्च विरुता वदुपाशयः केचित् शरभाकाराः ककराश्च मुखश्चये॥ मत्स्यरूपं दीर्घविलाः कशाः॥ चतुःपादाश्च पृथा

श्रीका

दाक्षिणादाक्षिपदाः परे। एकपादाभूरिरुक्ताय किकिंपुरुषोपमाः। पश्चात्कारादीर्घदन्तदन्तालंबोदरमहादराः। दीर्घोद
राः। स्थूलकेशावज्जवाणविकर्णिकाः। स्थूलादरादीर्घदन्तादीर्घमश्रुधराः परे। पश्चान्निष्प्राणिनो विप्रास्तुवनेषु मन्त्रतः॥ व
तुर्दशस्तुतैषां रूपेण समतां सतां। नेहा तु वने जनुः स्यावरो वाजगत्सु पि। यत्तुल्यरूपेण गतो जातो नो संकरस्य च॥
नेमिन्दिपालैः स्वकैश्च परिचैतो मरैस्तथा॥ शंकुराशिमुताजिश्च या शंकुजिरेव च। खट्वाणैश्च कपालैः शक्तिजिह्वया॥
पुण्यैः। तुल्यो जडा इष्टु श्रोत्रुश्च शीषामहावला॥ अर्द्धनारीश्वराः केचिप्रचाराडास्तु वैवतो। केचित्तु वारु रूपे
नेन मनो भुवः। तुल्यो नवनिताहं हेमज्जातारतामुका॥ अकाशधारिणः सर्वे लक्ष्मणगानिनः। नीलोत्पलदलश्या
ः केचन लोहिताः। रक्ताः पीतास्तथा चित्रा हरिताः कपिला परे। अर्द्धपीता हर्षरक्ता नीला र्द्धा भवलाः परे॥ स
पीते शुनाई न रंजिताः। एकवर्णा द्विवर्णाश्च बहुवर्णास्तथा परे॥ चतुःषट्पञ्चवर्णाश्च केचिदत्र गणा
यहमानं शंशान् जेरीवंशान् महावलाः। मद्रुका नेर्द्धवाणश्च मर्द्धरांश्च समाकुलाः। वीणास्तत्रीयं
तथा॥ गोमुरवानानकानकुण्डान् सतालकतालकलतालिकान्॥ वादयन्ता गणाः सर्वे रुहन्तश्च
स्वो भूता तस्य लोहवृक्षमानसाः॥ तान् सर्वानाह जगवान् शरभो वषकेतनः॥ विद्यतैस्तान् बहस्य

लिका

दृष्ट्वा कुबयुदैः कुरादि रुमहावलाः॥ ततस्ते वै गणाः सर्वे नानाकारावरायुधाः॥ सार्द्धं वराहस्य
आकाशधारिणः सर्वे जनपूर्णजगत्रयं। ते परितः जायुर्धुर्विभक्तो जये गणाः ततः कृष्णक
लान्॥ हरस्य प्रमथा जग्मुर्महावतारवाचुदान्॥ हतेषु तेषु वीरेषु वराहेषु गणैश्च॥ दधौ
वीर्यं तस्मा स्थितं। अथ विनयतस्तस्य स्वार्त्तगत्वा जता र्द्धनः॥ ततस्त्वज्ञायमानाः वराहयुजो हितं॥ ततो
यतयाः॥ तदा र्द्धा गृह्यते न नरसिंहा महावलाः॥ शरभो गवान् जग्मुर्द्विधामधो चकार ह॥ नरसिंहे
नितस्यवः॥ नरएव समुत्पन्नो दिव्यरूपी महावृषिः॥ तस्य पंचास्य जागेत नारायण इति श्रुतः॥ अत्र वत्सु महाति
जना र्द्धनः॥ नरनारायणो हृष्टो नृमहा मती। ययोः प्रजावा इन्द्रजित्वाः शस्त्रे वेदे तपः सुचः॥ सौतुना विनिष्क विनिष्क
पुमन्मूर्त्तिवितात्मनि॥ आशहादपुनर्देवो वराहः शरभं हरिः वपुस्त्यगो मया वशं कर्त्तव्यो जगतां हिते। इति पूर्वप्र
तिज्ञा तं दर्शयितुं मुद्यमः॥ क्रियते हरिणस्तार्द्धं शंभुना बहुवर्णापि च॥ इति संचिन्ता तदा श्रुकरः रमेश्वरः॥ जगाद शरभं देवं महा
देवं महावलां॥ जहि मां त्वं महादेव तच्छो कायमहं शयं॥ हिताय सर्वजगतां देवानामपि सद्भिर्हि। मम देहपुत्री कौचैर्यस्यूपप
कल्पातो पृथक् पृथक् महाजागाः समा मित्रप्रवादि कं। ततस्त्रैः तां त्रिभिः पुत्रैर्विधध्वंजगतां हिते। कनकेन लुप्यते घोरोण च

जगन्मयी। यज्ञदेवाः प्रजाश्चैव यज्ञादन्तानियोगानः। सर्वयज्ञास्तदा भाविर्द्ययज्ञमयं जगत्। यमिमां पृथिवी गजमाधत्ते मलि
नीपुनः। तमुत्पन्नं ह्येवं देवी विरंभे पयिषति॥ प्राप्ते काले यदा देवी यदा युष्मासु जायते॥ वध्यं तस्य प्रतिभा यता तदैवैतं हनि
ष्यथा। आरती पृथिवी मग्नां प्रदायः शतयोजनं॥ मृद्वीवरा हरूपेण पुण्ड्रिषा तदामम। कृततन्त्रं कार्यं त्याज यिष्यति ते सु
म॥ श्रीजावदेवसे नानी रुद्रघाता रुद्राक्षयः॥ एवं यज्ञवराहेतु जायमाने महावले निःसृज्य सुमरुत जो ज्वाला माला तिदी
प्यति॥ प्रतीकाशं वराहवपुषस्तदा॥ हरेर्जगत्तो देहं विशेषमरुदद्रुतं॥ तस्मिन् विस्मये विष्टे वराहे ते जसिद्धि
न काद्यो रते ज आ दा त्वयं हरिः॥ तेषामपि शरीरे तस्ते जो जाः पृथक् पृथक् पृथक्॥ विनिःसृत्य विनिःसृत्य
दीपितं प्रविवेश महाकाये यथा तेषां पितृस्तथा। ततो हरिश्च भगश्च महादेवश्च तद्वच॥ वराह
पुनः पुनः॥ तेषां कायपरित्यागे आकर्ष्य तत्तमं॥ ततस्तत्प्रहारेण शरजः काहमभ्यतः॥ निवा
हतज्जलेः तं पात पतितेषु वराहेषु वसुविष्णुहरास्तथा॥ वृक्षार्थं विनया मासुः पुनरेव समागता
भगसमागताः॥ उद्यतस्युर्महाभागश्च तद्वागेन भाजिताः॥ षड्दिशस्तु सहस्राणि प्रथमा द्विज
भागैः प्रोडशसं स्थिताः॥ नाना रूपधरा ये वै जटा चन्द्रा इमल्लिताः॥ ते सर्वे सकलैश्चर्या युक्ता

लिका

शयणः॥ योगिनो मदमात्सर्यदंता हं भा हंकारवर्जिताः॥ ह्रीं पापापमहाभागः शंभोः प्रीतिकराः यराः॥ नते
हं रागं कां हन्ति स्म कदाचन॥ संसारविमुखाः सचेयत यो योगतत्पराः॥ ध्यानावस्थं महादेवं परिवार्य धृतवता
तत्तापरिषरं स्त्वांति वृत्तिविगत क्रमाः॥ यदैव परमज्योतिश्चिन्तयन्त चिकायतिः॥ तदैव ते परिषदाः सर्वे संवे
यनितं॥ तेषां उग्रसमाख्या ताकोटयो ये धृतवताः॥ सिंहवाद्यादि सारुपा अणिमाहिममावृताः॥ अपरे कामिनः शं
भोः सुनर्मसचिवाः स्मृताः॥ विचित्ररूपा भरणजटा चन्द्रा इमल्लिताः॥ हरस्य तुल्यरूपेण विशदा वृषभध्वजाः॥ उ
मासहस्ररूपाभिः प्रमदाभिः समागताः॥ विचित्रमाला भरण दिव्य अग्नश्च भुवणाः॥ उमासहस्रं कीडनं मनुग
कुनिभुविताः॥ शृंगारवेशा भरण अष्टौ ते कोटयोगाः॥ अर्द्धनारीश्वरा अष्टौ ह्यर्द्धनारीश्वरं हरं॥ अनुयान्ति म
हाभागस्तुल्यरूपा हरस्य ये॥ उमासहस्रं यो हिया दारमते स्म स्वं हरः॥ अर्द्धनारीशरीरस्तद्वारया लाभवन
ते॥ अकाशमार्गे गकुनं मनुग कुनिनित्यशः॥ ध्यानं परिचर्यन्ति हलिलादिभिरीश्वरं॥ नानाशस्त्रधरा सर्वाः
गणास्तैः प्रमुखाः स्मृताः॥ प्रमथन्ति च मुधो मुधुधुमानान् महावलान्॥ ते वै महीवलाः सर्वे स्थानवको
टयः॥ अपरे गायना शालमृदङ्गपाणमादिभिः॥ नृत्यन्ति वायं कुर्वन्ति गायन्ति मधुरस्वराः॥ नाना रूपधरास्त

श्री का

वैशंख्याकोटयस्रयः॥ सततं यातु गच्छति विवरं महेश्वरं॥ सर्वे माया विनः ४ सैराः सर्वे ते शास्त्र पारगाः॥ सर्वे सर्वत्र पारजाः सर्वे सर्वत्र
गाः सदा॥ मुहुर्त्ता सर्वं भुवनं गत्वा यान्ति पुनः पुनः॥ अणिमाद्यष्टकैः स्वयं युक्ता हो वै महाबलाः॥ अपरे रुडनामानो जगदव्योम
मण्डिताः॥ देवेभ्यः नियोगेन वर्तन्ते त्रिदिवे सदा॥ तेषां संख्या चैककोटि हो सर्वे बलवन्तराः॥ कुर्वन्ति हि सदा सेवां हरस्य सततं
गणः॥ विष्णु यन्त्रिचपापिष्ठानधर्मिष्ठान्नालयन्ति च॥ अन गृह्णन्ति च सदा भूतपाशुपतवृत्तान्॥ विष्णुश्च सततं हन्ति योनिनां प्रयता
त्मनां॥ षट्त्रिंशकोटयश्चैते हरस्य सकला गणाः॥ वराह गणनाशाय हिताय जगतां तथा॥ शक्र रसाथसे वायै सप्त सप्त त्रैमेग
णाः॥ वराहस्य गणा नदृक्कानरसिंहं तथा हरिं॥ स्वयं सरजरूपः स श्चायनादयतो करोत॥ तच्छरीराय तो जाता यन्नेषां बहु रूपता॥ कू
रदृष्टा कुरयुद्धैः कूरकृतैरिमा गणान्॥ वराहस्य स्मृतो यो वं यतं प्रोक्तं पद्मिना॥ श्रुत हो कर कर्माणाः प्रजाताश्च जयं कराः॥ न स
कूरकर्माणि ते कुर्वन्ति स हो जसः॥ सृष्टिमात्रस्य ते कूराः कूरा कूराश्च कार्यतः॥ फलं जलं तथा पुष्पां पत्रं मूलं तथेव च॥ निवेदितानि
निवनपर्वतसानूषु॥ श्रुत्वा पिबतुं जन्ति पत्रपुष्पादिकं च यतः॥ तवेङ्गस्य यद्रोग्यं तद्वागास्तम हो जसः॥ आनिषं नापि नाशान्ति
वेत्तुं दर्शनी॥ तत्र निषं हरो मुक्ते चतुर्दशामधौ सदा॥ ततः सर्वे गणास्तत्र उज्जते पललान्ति॥ हवे वराहस्य गणे जातमासा अते गणाः॥

श्री का